

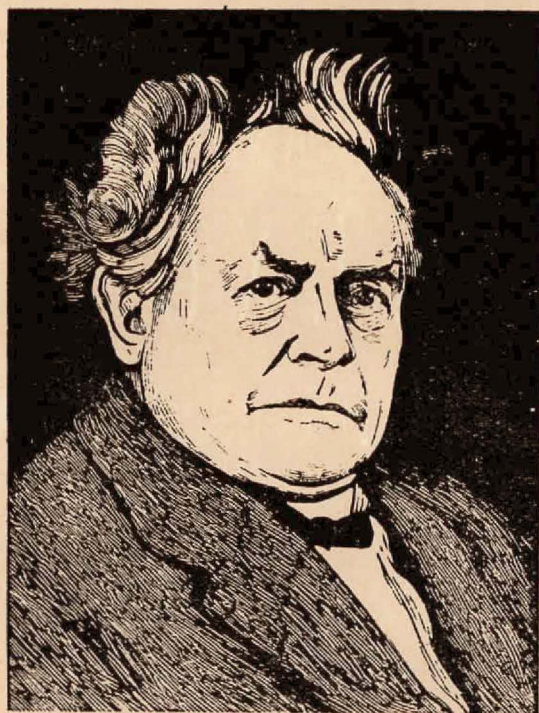
NEXÖ

DITTE
FIICA OMULUI

Reproducerea portretului după un desen
executat de *V. M. Matorin*

Martin Andersen Løxe

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

MARTIN ANDERSEN

NEXÖ

DITTE
FIICA OMULUI

In românește de
ELISABETA GALĂȚEANU

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Partea întâia

COPILĂRIA

1. STRAMOȘII DITTEI

De cînd lumea, cel care poate număra multe generații de strămoși, este socotit de neam mare. Din acest punct de vedere, Ditte, puiul de om, e o făptură foarte nobilă, căci face parte din cea mai veche și mai numeroasă familie din ținut, familia Mann.

Arbore genealogic această familie nu are și nici nu ar fi fost ușor să se întocmească vreunul, căci e numeroasă ca nisipul mării. Alte neamuri sînt legate de asemenea lucruri, căci ele se ivesc odată cu vremurile și pier cînd le-a secăt vîlaga și și-au împlinit menirea. Dar neamul Mannilor seamănă întrucîtva cu marea cea largă de unde apele se ridică spre cer într-un vîrtej scînteietor și unde se întorc, prelingîndu-se greoi.

Se spune că familia Mann se trage dintr-o pălmașă care s-a odihnit cu șezutul gol pe pămîntul jilav. Din asta rămase grea și aduse pe lume un băiat. Cu vremea se statornici o caracteristică a neamului lor: femeilor nu le plăcea să poarte rufe și făceau copii din te miri ce. Se mai spune despre ele, că era de ajuns să stea în curent, în ușă, ca să și poarte o fetiță în pîntece. Pentru ca să aibă un băiat, nu trebuiau decît să sugă un țurture de gheață. Nu e de mirare că s-a durat astfel un neam numeros și oțelit, sub palmele căruia totul propășea. Ajunsese un semn distinctiv al neamului, că orice era atins de mîinile lui se însufletea și sporea. Băiatul purtă multă vreme urmele lutului; ca copil, fu un viermișor pricăjit și crăcănat. Dar cu vremea se în-

dreptă, ajungînd un agricultor destoinic; cu el se începu lucrul pămîntului. Faptul că nu avea tată, îl frămînta grozav, ajungînd marea problemă a vieţii sale. Şi această problemă îşi dădu rodul: în ceasurile lui de răgaz, omul îşi întocmi o adevărată religie dintr-însa.

Afară, sub cerul liber, nu era bine să ai de-a face cu el; la treabă, n-avea pereche. Dar femeia îl biruia. Se pare că numele Mann¹ venea de-acolo că, de cîte ori limba ascuţită a femeii îl alunga de-acasă, umbla suduind şi jurînd că el este bărbatul în casă. Pînă în ziua de azi încă, le vine greu unora din neamul Mannilor să-şi ţie rangul faţă de nevestele lor.

O spiţă a neamului poposi pe coasta pustie a Kattegattului şi întemeie satul. Era încă pe vremea cînd pădurea şi mlaştina nu te lăsau să pătrunzi mai departe şi spiţa aceasta venea dinspre mare. Stîncă de care bărbaţii şi-au legat barca şi pe care şi-au suit femeile şi copiii mai există şi azi; de sute de ani pescăruşi albi însemnează locul, rînd pe rînd, zi şi noapte.

Spiţa aceasta avea — ca nici una alta — trăsăturile caracteristice ale familiei: doi ochi şi un nas în mijlocul feţei; o gură care ştia să sărute şi să muşte şi o pereche de pumni bine prinşi în balamale. Mai semăna spiţa cu neamul şi prin aceea că, cei mai mulţi dintre membrii ei erau superiori condiţiilor în care trăiau. Pe un Mann îl puteai recunoaşte prin faptul că cusururile i se datorau unor pricini exterioare bine stabilite, în timp ce calităţile lui nu puteau fi explicate, deoarece se născuseră odată cu el.

Veniseră într-un ţinut pustiu; îl acceptaseră însă aşa cum era, mulţumindu-se cu el, fără să crîcnească; ridicară colibe, săpară şanţuri şi croiră drumuri. Erau cumpătaţi şi aspri şi aveau nesăţiosul imbold al celor din neamul Mann de a se lua la trîntă cu lucrurile; nici o muncă nu li se părea amarnică sau grea, şi se cunoscă repede că se așezaseră acolo. Nu aveau însă priceperea să-şi păstreze rodul muncii şi îngăduiau altora să pună mîna pe el; de aceea, cu toată hărnicia lor, rămaseră veşnic săraci.

Acum vreo cincizeci de ani, pe vremea cînd coasta de miază-noapte nu fusese încă descoperită de vilegiaturişti,

¹ Mann — bărbat. Este şi nume de familie. De aci jocul de cuvinte al autorului (n. t.).

satul, care mai era alcătuit dintr-o îngrămădire de colibe gheboase și pătate de mucegai — pe care le-ai fi putut foarte bine lua drept cele de la începutul începuturilor — semăna în totul a așezare străveche. Plaja era plină de unelte și bărci trase pe mal; apa din micul golf putea a pește putred, a melci, a țipari și a alte vietăți de mare aruncate acolo, pe care nimeni nu le mânca, pentru că formele lor ciudate îi făceau pe oameni să creadă că în ele sălășluiau duhuri necurate.

Cale de un sfert de ceas pe limba de pământ locuia Sören Mann. În tinerețe umblase și el pe mare ca toți ceilalți, apoi, se statornicise acasă ca pescar, după obicei. Dar, de fapt, el era țaran. Se trăgea din acea ramură a neamului său, care se obișnuise să cultive pământul și pe care această îndeletnicire o făcuse să intre în rîndul celor de vază. Sören Mann era fecior de țaran cu stare; dar cînd ajunsese la vîrsta bărbăției, se căsătorii cu o fată de pescar și, pe lîngă agricultură, începu să se îndeletnicească din nou și cu pescuitul, așa cum făcuseră primii țărani din clanul lui.

Cu agricultura nu făcea prea mare scofală; cîteva palme de pământ pe dune, unde niscaiva oi își găseau o hrană sărăcăcioasă, atîta mai rămăsese din gospodăria cea mare care stătuse acolo unde acum rălăceau țipînd pescărușii peste stînci albite de spumă. Restul fusese înghițit de mare.

Era biata mîndrie a lui Sören și mai ales a nevastei sale, Maren, că strămoșii lui fuseseră proprietari cu stare. Acum trei sau patru generații se afla aci gospodăria lor, cu ogoare cu tot, înfiptă zdravăn într-o limbă de pământ împinsă în mare. Durat temeinic, cu patru aripi din lemn de stejar, aruncat pe mal de ape, conacul stătea aci de nădejde, văzut din depărtare ca o adevărată icoană a trăinicieii. Dar, deodată, marea începu să roadă pământul în acest loc. Trei generații de-a rîndul fură silite să împingă conacul tot mai în fund, pe țarm, ca să nu-l înghită marea; și de fiecare dată îi tăiau cîte o aripă ca să-l mute mai ușor; oricum, nu mai aveau nevoie de atîtea acareturi de vreme ce marea mușca mereu din ogor. Nu mai rămase pînă la urmă decît vechea locuință de birne, care fusese durată cu prevedere de cealaltă parte a drumeagului de pe coastă, și cîteva dune.

Aci marea nu mai rodea. Se săturase de ogorul familiei Mann — de vreme ce tot ce era mai bun fusese înghițit —

și își căuta în altă parte prețioasa-i hrană; ba mai mult, începu chiar să adauge. Arunca nisip pe malul care se așternea ca o plajă largă în jurul povârnișului, iar în zilele când bătea vîntul, nisipul se înălța ca o pulbere, acoperind ce mai rămăsese din ogor. Pe sub vegetația firavă și țepoasă a dunelor se mai deslușeau urmele vechilor arături, care se prăbușiseră de-a curmezișul în prăpastie, precum și vechi urme de roți, care se pierdeau în afară, dispărînd brusc în văzduhul albastru de peste ape.

Ani de-a rîndul, după nopți amarnice bîntuite de furtună dinspre mare, Manii își făceau plimbarea obișnuită de dimineață ca să vadă cît mai apucase marea din pămînt. Uneori bucăți întregi de ogor semănat se prăbușeau dintr-o dată. Zăceau apoi colo jos, în marea care le măcinase, cu urmele de grape și de vălătuci pe ele și cu sclipiri verzui de semănături iernatice.

Pe Manni îi durea inima să fie martori ai celor de nestrămutat. Căci, pe măsură ce încă o bucată din pămîntul lor lua drumul mării cu truda și cu pîinea lor zilnică în spinare, scădeau și ei. Cu fiecare palmă de pămînt cu care marea își spinteca drum spre pragul lor, rozîndu-le din țarină, li se îpușina și vaza și curajul.

Se apărară pînă la capăt, agățîndu-se de pămînt cu palmele lor vînjoase și numai cînd îi împinseră nevoile, o porniră din nou pe mare. Sören fu primul care se dădu bătut; își luă de nevastă o fată din sat și se făcu și el pescar. Dar voie bună nu mai cunoscă. Maren nu putea uita că Sören al ei se trăgea dintr-un neam care avusese conac; și asta le intră și copiilor în cap. Băieții nu voră să știe de mare; simțeau o mîncărime în palme să lucreze pămîntul, și așa, se traseră spre curți. Ajunseră zileri și pălmași, și cînd agonisiră ceva bani, o porniră în pribegie, spre America. Patru feciori plecară într-acolo să muncească pămîntul și arareori trimiteau vești; instinctul de familie părea că pierise odată cu ivirea decăderii. Fetele se băgară la stăpîn și încet, încet, Sören și Maren le pierdură și lor urma. Numai mezina, Sörine, rămase acasă peste sorocul cînd, la săraci, tinerii părăsesc cuibul. Era slăbuță și părinții o țineau, căci numai ea le mai rămăsese.

Cale lungă bătuseră ai lui Sören de pe mare pînă la ogor; trecură cîteva generații pînă să poată fi pusă pe pi-

cioare curtea de pe limba de pământ. Ca de obicei, însă, la vale drumul o luase mai repede, iar lui Sören îi fu hără-zită partea cea mai grea. Când îi veni rîndul, nu numai ogoarele, dar și cele din urmă firimituri ale moștenirii se duseseră; nu-i mai rămaseră decît niște rămășițe sărăcă-cioase.

Sfîrșitul semăna oarecum cu începutul. Sören se înrudea cu cei dinții Manni și prin aceea că era ca și ei, amfibiu. Se pricepea la toate: la agricultură, la pescuit și la meș-teșug. Și totuși nu era destul de iscusit să-și agonisească existența și niciodată nu-i prisosea ceva. Aceasta era deo-sebirea dintre a te afla în ascensiune și a fi la capătul lu-crurilor. Afară de asta, îi venea greu — ca atîtora dintre Manni — să pună mîna pe ceea ce i se cuvenea.

Erau o spiță de oameni deprinși să le ia alții primul rod al trudei. Despre Manni se spunea că sînt ca oile: cu cît le tunzi mai scurt, cu atît le crește păr mai mult. Decăderea nu-l făcuse pe Sören mai destoinic în apărarea drepturilor sale.

Cînd vremea nu-i îngăduia să iasă în larg, iar pe dune nu era destulă treabă, Sören ședea acasă și cîrpea cizmele de mare ale camarazilor din sat. Dar, numai arareori i se plătea. „Poate să mai aștepte, nu-i așa?“ spuneau ei. Sören nu obiecta împotriva acestei întocmiri a lucrurilor; pentru el asta era ca un fel de pușculiță. „Așa voi avea ceva la bătrînețe“, spunea el. Maren și fata îl cicăleau adesea din pricina asta, dar Sören se schimba în privința aceasta tot atît de puțin ca și în altele. Cunoștea el muierile: ar fi vrut să înghită totul dintr-o dată!

2. UMFLATURA

În sfîrșit, plecară copiii de-acasă — toți opt. Sören și Maren nu mai erau tineri. Incepuseră să simtă anii și oste-neala în oase și le-ar fi fost foarte plăcut să aibă ceva de care să se sprijine. Nici chiar Sörine, cea mai mică, nu le era de vreun ajutor; se făcuse mare și ar fi trebuit s-o fi șters de mult din cuib; dacă mai rămăsese totuși acasă și mai trăia încă pe spinarea bătrînilor, o făcea din anume pricini.

Era cam răsfățată fata — așa cum se întâmpla adesea cu cei mai mici; ba, la drept vorbind, chiar răzgîiată și sperioasă de străini. Ei, și-apoi, gîndea Maren, e plăcut ca atunci cînd ai adus atîta viață pe lume, să-ți păstrezi și ție o părticică. Un cuib fără pui se răcește repede! La urma urmei și Sören era de aceeași părere, deși mormăia uneori spunînd că o singură muiere în casă e prea de-ajuns. Amîndoi erau iubitori de copii și cum aveau atît de puține vesti de la ceilalți, se agățau de ultimul vlăstar. Din una, din alta, Sörine rămase acasă și numai din cînd în cînd lucra pe la străini, fie în sat, fie pe la curțile învecinate, dincolo de șirul de dune.

Trecea drept fată frumoasă și împotriva acestui lucru nu avea nici Sören nimic de zis; totuși vedea și el că fetei nu-i prea mergea bine. Părul roșu îi înconjura ca o flacăară fruntea pură și ușor pistruiată, brațele îi erau ca de păpușă și nu avea nimic vîrtos în trup. Ochii nu priveau în față pe cel cu care vorbea, ci rătăceau sfios într-o parte. Ai fi putut s-o crezi căzută dintr-o caleașcă boierească.

Flăcării din satul de pescari roiau printre dune, în jurul colibeii — mai ales în nopțile calde, dar Sörine se ascundea sfioasă de ei.

— Fata asta-i cam pe dos, spunea Sören, care băga de seamă cu cîtă strășnicie ținea fata fereastra închisă.

— Trage a boier, răspundea maică-sa. Ai să vezi tu, că o să aibă parte de un fecior de oameni subțiri.

— Moară hodorogită, își bătea joc Sören acru de ea și își vedea de treabă. Cum poate cineva să-și împuieze capul sieși și fetei cu asemenea prostii!

Pe Maren o iubea el, nu-i vorbă, dar mintea ei nu-i insuflase niciodată respect. Cînd se întâmpla să greșească vreunul dintre copii în tinerețe, Sören avea obiceiul să spună:

— Mă, ce prost — asta i se trage de la maică-sa!

Cu vremea, Maren se obișnuise cu părerea lui; știa doar tot atît de bine ca și Sören, că la urma urmei, nu deșteptăciunea este totul.

De cîteva ori pe săptămînă, Sörine se ducea la oraș cu pește și aducea acasă provizii. Pentru drumeț, calea era lungă și trecea o bucată printr-o pădure de brazi, unde era întineric pe-nserate și unde adesea hoinăreau haimanale.

— Ei și ! spunea Sören. N-o să-i strice fetei să guste din toate, dacă-i vorba să se facă om ! Dar Maren care voia să-și ocrotească fata pe cît îi sta în putință, orîndui lucrurile în așa fel, încît fiică-sa să se întoarcă acasă cu căruța de la curtea Nisipuri. Cei de la curte aveau de cărat în aceleași zile borhot de la fabrica de spirt. Aranjamentul era bun, întrucît Sörine nu mai avea să se teamă de haimanale sau de alte întîlniri, cărora le-ar fi putut cădea pradă o fată sfioasă ; în alte privințe însă, nu corespunse așteptărilor. Nu numai că Sörine nu suferise nici un neajuns de pe urma lungilor plimbări pe jos, ci dimpotrivă, se dovedi că ele chiar îi priiseră. Acum începu să slăbească și ba nu-i pria una, ba alta.

Asta se potrivea foarte bine cu apucăturile boierești ale fetei ; cît despre Maren, deși avea și așa destulă bătaie de cap, părea totuși că simte o mare ușurare. I se lua și ultima urmă de îndoială de pe inimă și se încredința odată pentru totdeauna, fără putință de tăgadă, că Sörine era fată de oameni subțiri, nu din născare — căci Maren știa prea bine cine erau tatăl și mama fetei, chiar dacă Sören ar fi avut vreo îndoială — ci ca un har de la Dumnezeu. Se întîmpla cîteodată ca asemenea copii să cadă în poala săracului și erau întotdeauna sortiți să aducă bucurie părinților. Scrumbii și cartofi, caracudă și cartofi, și ici-colo cîte o bucățică de slănină, erau astea masă pentru o așa zisă domnișoară ? Maren o răsfăța, dar cînd prindea Sören de veste, scuipa ca și cum i-ar fi intrat ceva scîrbos în gură și se ducea la treaba lui.

Dar, se întîmplă să devie cineva chiar și prea nobil ; și cînd ajunse treaba ca fetei să i se aplece pînă și de la jumările de ouă, atunci gîndi și Maren că prea o năpădisese binele. Se duse cu fata la o doftoroaie, care trăia mai încolo, pe țarm. De trei ori o făcu doftoroaia să tragă vînturi, dar cînd nici asta nu folosi, Sören fu nevoit să caute cal și căruță și să le ducă pe amîndouă la homeopat¹. Nu o făcu cu plăcere. Nu că n-ar fi ținut la fată ; și-apoi s-ar fi putut să aibă dreptate Maren cînd spunea că boala i-a venit copilei în somn, că vreun animal sau altă drăcie

¹ Homeopatie — sistem medical care constă în a trata bolile prin mijloace înrudite cu răul care le-a pricinuit (n.t.).

i-a nimerit în gură și acum îi scotea mîncarea pe gît. Se mai auziseră de-astea și altă dată. Dar pentru atîta treabă să faci pe prostul și să te duci la homeopat, cu cal și căruță, ca boierii, și să te faci de rîsul satului, cînd o porție de apă de ploaie ar fi ajutat tot atît — asta nu era pe placul lui Sören.

Deși era de la sine înțeles că cel ce hotăra de obicei să fie Sören Mann, uneori Maren își impunea voința — și anume cînd se întîmpla ceva serios cu vreunul din copii. Atunci era în stare — ca apucată de alte alea — să-și iasă deodată din firea ei cea blajină, să măture la o parte toate împotrivirile lui Sören, ca pe niște prostii fără seamăn, și să se înfigă ca un zid peste care nici nu se trece, nici nu poate fi ocolit. Se întîmpla adesea ca Sören să se înfurie după aceea, deoarece cuvîntul magic pe care Maren urma să-l obțină din înălțimi, dădea greș. Căci Maren era cu adevărat o moară hodorogită, mai ales cînd era vorba de acest copil al ei. Dar, pe drept, sau pe nedrept, cînd avea ea asemenea momente, soarta vorbea prin gura ei și Sören era destul de înțelept ca să tacă.

De data aceasta se păru că Maren nimerise, căci leacul pe care-l prescrise homeopatul — purgativ gazos și lapte dulce — ajută ca prin minune. Sörine se îndreptă și toate îi priau de-ți era mai mare dragul.

Dar, în toate e nevoie de măsură. Sören Mann, care îngrija de pîinea cea de toate zilele, băgă cel dintîi de seamă acest lucru; chiar și Maren fu nevoită să-și mărturisească într-o bună zi că fetei îi mergea acum foarte bine. Sörine, însă, se tot umfla. Ea și cu maică-sa se sfătuiră mult și în toate chipurile, întrebîndu-se ce putea fi asta. Dropică? ¹ Sau poate îngrășare peste măsură? Aveau ele multe să-și spună, în șoapte, dar de cum se arăta Sören, tăceau.

Sören se făcea tot mai de nesuferit; bodogănea și mormăia, ca și cum n-ar fi fost și-așa destul de greu de îndurat, mai ales pentru biata fată. Nu știa, prostul de el, să cruțe un bolnav și într-o zi îi scăpă așa, furios și plin de venin:

¹ Ingrămădire de lichid în vreun mădular, dar în special în burtă (n.t.).

— E borțoasă fata... nici mai mult, nici mai puțin!

Maren se năpusti ca o furtună:

— Ce tot spui, palavragiule? Nu cumva ai făcut *tu* opt copii, sau poate ți s-o fi spovedit *ție* fata? Rușine și păcat să audă asemenea vorbe murdare! Dar dacă tot te amesteci, n-ai decît s-o întrebi! Hei, Sörine, răspunde lui tai-că-tu... ai de gînd să faci un copil?

Sörine ședea lîngă sobă, suferindă și înspăimîntată.

— Numai doară ca Fecioara Maria, șopti ea fără să ridice ochii. Și deodată se prăbuși hohotînd.

— Vezi ce palavragiu ești? spuse Maren cu asprime. Fata este atît de neprihănită de parcă ar mai sta încă în pîntecele maică-si. Are o umflătură și gata! Ne faci casa iad și poate că copila poartă moartea într-însa.

Sören Mann plecă capul și-o șterse repede spre dune. Tii! Trecuse furtuna peste el. L-a făcut palavragiu — pentru înția oară de cînd erau împreună; avea chef să-i întoarcă vorba asta pe loc, înainte de a-i da răgaz să prindă rădăcini. Dar ce rost avea să se lege de-o babă furioasă și de-o fată bocitoare — ei, las'că știa el să se stăpînească!

Sören Mann era un încăpățînat; cînd îi intra ceva în căpățînă, nu i-o mai scoteai de-acolo. Nu mai rosti nici un cuvînt; se învîrtea cu o mutră ca și cum ar fi spus: mai bine să te ferești de harță cu mulierile! Maren nu prea știa ce-i umbla lui prin cap — să-și țină pentru el gîndurile! Fata se canonea, bea petrol și înghițea săpun verde, ca o nebună, pentru că auzise că astea erau leacuri pentru boli interne. Nu mai lipsea decît să mai fie și batjocorită — de propriul ei părinte!

Sören stătea mai mult pe-afară și Maren nu avea nimic împotrivă, căci așa, cel puțin nu se supăra pe ele. Cînd nu era pe mare, hoinărea pe ogor, făcîndu-și de lucru, sau ședea colo sus, pe banca de pe dună, unde bărbații obișnuiau să stea la taifas și de unde puteau urmări fiecare barcă cu pînze care părasea strîmtoarea, sau care sosea. Acolo era lăsat de cele mai multe ori, în pace; cînd însă i se făcea prea rău Sörinei, Maren sosea în goană la el, foarte nenorocită în durerea ei de mamă și îl implora să se îndure și să ducă fata la oraș, la doctor, înainte de-a fi prea tîrziu. Atunci se întîmpla să-și iasă din pepeni și — fără să-i pese că-l putea oricine auzi — să strige:

— Să te ia dracu'... ai făcut opt copii și nu vezi ce are fata !

Indată însă se căia, căci nu se putea lipsi de tot, de casă, și de cum punea piciorul pe prag, se și pornea larma. Dar nici de răbdare nu era chip ; trebuia să-și dea drumul focului, dacă nu voia să se lase timpit de muieri. Fie ce-o fi, dar se simțea în stare să se suie pe duna cea mai înaltă și să strige de să-l audă tot satul, numai și numai să le biruie pe cele două muieri.

Intr-o zi, pe cînd se afla pe tăpșanul de uscat năvoade și lucra la ele, o văzu pe Maren alergînd spre el în goana mare, numai în fusta de dedesubt.

— Acuma trebuie să trimiți după doctor, spuse ea. Altfel dă fata ortul popii. Se vaietă de te cuprind fiorii

Sören, care prinsese și el un zgomot de sus din colibă, își ieși din fire și aruncă cu o pietricică după ea.

— A dat dracu' în tine, ori ai surzit de tot, de nu poți înțelege ce-i văicăreala asta ? strigă el. Șterge-o la coana moașă, și încă repede, că de nu îți arăt eu ție !

Cînd îl văzu Maren ridicîndu-se, o luă la goană spre casă. Sören ridică din umeri și se duse s-o cheme chiar el pe moașă. Pe urmă se învîrți toată după-amiaza prin fața colibei, fără să intre ; pe seară, o luă spre cîrciumă. Intra ararecrici acolo ; așa ceva nu era de el, dacă voia să dea celor de-acasă ce li se cuvenea. Apucă stîngaci clanța cu mîna tremurîndă, deschise ușa dintr-o smucitură și se opri în prag, cu o privire plină de înțelesuri.

— Ei, tot a ieșit umflătura din vită, rosti foarte încurcat. Și repetă vorba asta toată seara, pînă o luă înapoi spre casă, împleticindu-se.

Maren îl aștepta afară, pe dună ; cînd îl văzu în ce hal era, izbucni în plîns.

— Ei, tot a ieșit umflătura... începu el, cu o mutră care voia să însemne batjocură mînioasă, dar tăcu deodată. Lacrimile lui Maren îl apucară atît de ciudat la inimă, colo hăt adînc, de simți că trebuie s-o ia de gît și să plîngă cu ea.

Bătrînii se așezară pe dună și se ținură îmbrățișați, cît timp își plînseră focul. Se iviseră destule alte rele în calea făpturii noi născute ; acum veniră și cele dintîi lacrimi.

Cînd se întoarseră acasă, îngrijiră de mamă și de copil și după ce se culcară în patul lor mare și dublu, Maren căută mîna lui Sören. Așa obișnuia ea să adoarmă în tinerețe și acum simțea de parcă i se trezise în suflet ceva din dulceața tinereței — nu știa dacă din pricina copilului din flori sau din altă pricină.

— Poate c-ai să încuviințezi acum, că fata avea să nască? întrebă Sören tocmai cînd erau să adoarmă.

— Asta așa-i, răspunse Maren. Dar nu-mi intră-n cap... că doar bărbați...

— Tacă-ți gura cu prostiile tale, spuse Sören; apoi adormiră.

Astfel, Maren fu, în sfîrșit, silită să se dea bătută. „Cu toate că, după cum spunea Sören, ar fi fost în stare să vie într-o bună zi și să spuie că tot umflătură a fost! Muierilor nici dracu' nu le vine de hac.“

Ei, Maren era prea deșteaptă ca să nege ceea ce și-un orb putea vedea pipăind cu bățul; și era cu atît mai ușor pentru ea să recunoască amarul adevăr, cu cît, cu toate lacrimile nevinovate și jurămintele fetei, tot era amestecat și-un bărbat și încă unul care, pe deasupra, mai era și băiat de om cu stare. Era feciorul curții de la Nisipuri și anume acela, cu care se întorcea Sörine acasă pentru că îi era teamă prin pădurea întunecoasă.

— Frumos ai mai păzit-o pe fată de haimanale, spuse Sören, privind cu coada ochiului spre nou născut.

— Ce tot dai din gură? Tot e mai bine un fecior de oameni cu stare decît o haimana, făcu Maren mîndră. Tot ea rămăsese cu dreptatea; nu spusese întotdeauna că Sörine avea ceva nobil? Curgea sînge de domnișoară în vinele fetei!

Intr-o zi, Sören trebui să-și pună hainele cele bune și să se ducă la Nisipuri.

— Ei, vedeți, tot a făcut fata un copil, spuse el, fără ocol.

— Așa? făcu feciorul curții de la Nisipuri, care scutura, împreună cu taică-său, paie pe ariș de treierat. Așa o fi!

— Da, dar zice că tu ești tatăl!

— Ei, așa zice ea, dar poate s-o și dovedească?

— Poate să și jure. Și-așa, cel mai bine ar fi să te însori cu ea.

Pe fecior îl pufni rîsul.

— Te-a apucat rîsul, hai? Sören Mann înșfăcă o furcă și se repezi la băiat, care se piti după mașina de treierat, alb ca varul.

— Ascultă, se amestecă stăpînul curții Nisipuri, mai bine să ieșim noi, bătrînii, de-aci, și să tocmim treburile între noi, Sören — tinerii din ziua de azi sînt prea nerozi. Vezi tu, nu cred că fecioru-meu o s-o ia pe fiică-ța, orice-ar fi fost între ei, începue el cînd fură afară.

— Ba o să fie silit, răspunse Sören amenințător.

— Ei, singurul lucru care l-ar putea sili, ar fi legea — și așa cum cunosc eu legea, n-are s-o facă! Dar să-i ajut fetii să se mărite bine — asta-i altceva. Vrei să iei două sute de taleri odată pentru totdeauna?

În sinea lui, Sören găsi că era o grămadă de bani pentru un biet pui de om și se grăbi să bată palma, ca nu cumva să se răzgîndească proprietarul Nisipurilor.

— Dar să nu se bîrfească pe la spate, sau să se vorbească de rudenie, sau mai știu eu de ce, spuse chiaburul pe cînd îl conducea pe Sören spre poartă. Copilul va purta numele fetei și să n-aibă nici o pretenție la noi!

— Nu, nu! spuse Sören, grăbindu-se să plece. Avea cei două sute de taleri în buzunarul de la piept și se temea să nu-i ceară omul înapoi.

— Îți trimit zilele astea o hîrtie, ca să-mi semnezi de primirea banilor, spuse chiaburul. Mai bine să fim în regulă cu legea. Apăsă pe cuvîntul „lege“ cu atîta familiaritate, încît Sören se cam fîstîci.

— Da, da. Doar atîta spuse și păși spre poartă, ținînd șapca în amîndouă mîinile. Nu prea avea Sören obiceiul să-și scoată căciula, dar cei două sute de taleri îl făcură să-l respecte pe chiaburul de la Nisipuri. Oamenii de la Nisipuri erau din tagma celor care nu se mulțumesc să sară pîrleazul la vecin, ci și plătesc acestuia paguba pe care i-o cășunează.

Sören o luă la fugă peste ogoare. Nici el, nici Maren nu avuseseră vreodată atîta bănet. Numai dac-ar apuca să rînduiască hîrțiile așa, frumos, ca să-i facă impresie! Căci Maren își băgase bine în cap chestia cu feciorul proprietarului.

3. S-A NĂSCUT UN COPIL !

Sînt un miliard și jumătate de aștri pe bolta cerească și — pe cît se știe — un miliard și jumătate de oameni pe pămînt. Cît unii, atît și alții ! Îți vine să crezi, aproape, că bătrînii aveau dreptate, cînd spuneau că fiecare om se naște sub steaua lui. De jur împrejur, în sute de observatoare costisitoare — instalate pe tot cuprinsul pămîntului, și prin văi, și pe munți înalți — stau savanți talentați, înzestrați cu cele mai perfecționate instrumente și pîndesc nopți de nopți, bolta cerească. Privesc și fotografiază, preocupați o viață întreagă de un singur lucru: să devină nemuritori prin descoperirea unui nou astru. Încă un corp ceresc — pe lîngă cele un miliard și jumătate care se învîrtesc colo afară.

În fiecare secundă se naște un suflet de om pe lume. Se aprinde o nouă lumină, o stea care va arde poate neobișnuit de frumos, care în tot cazul, își are spectrul ei propriu, nemaivăzut pînă acum. O nouă ființă care poate va împrăști în jurul ei geniu sau frumusețe, sărută pămîntul; neființa se preface în carne și în sînge. Nici un om nu este repetarea altuia și nu va fi niciodată repetat ; fiecare făptură nouă seamănă cu o cometă, care numai o singură dată în veșnicie atinge calea pămîntului, aruncîndu-și strălucirea peste el doar un scurt răstimp — o fosforescență între două veșnicii de întuneric.

Și-atunci, domnește oare bucurie printre oameni, cînd se aprinde lumina unui nou suflet ? Stau oare în jurul leagănului cu ochi mirați, nerăbdători să afle ce aduce această lumină ?

Vai, omul nu e un astru cu descoperirea și catalogarea căruia să-ți cîștigi faima. De cele mai multe ori nu e decît un parazit, care dă buzna peste oameni pașnici și nebănuitori, silit să se strecoare în lume printr-un purgatoriu de nouă luni. Și vai de el, dacă n-are nici măcar hîrțiile în regulă !

Fetița Sörinei a luptat vitejește ca să străbată la lumina zilei. Precum sare somnul împotriva curentului apei, așa a învins și ea toate piedicile : tăgăduielile, lacrimile și leacurile de lepădare. Acum iat-o aici, la lumina zilei, roșie și zbîrcită, și pe deasupra și cu obligația de a muia inimile.

Societatea burgheză termină repede cu ea : nu era altceva decît un parazit ! Un nou născut este o cifră de afaceri, iar sarcinile firești care decurg sînt nunta și întemeierea unei gospodării cu investițiile necesare, adică leagăn și cărucior și — cînd se face mare — inele de logodnă, căsătorie și iarăși copii. Dar, socotelile dau greș cînd, ca fetița Sörinei, omul este atît de sărman, încît se lasă adus pe lume în afara căsătoriei.

Din prima clipă fu tratată în consecință, adică fără vreo atenție duiosă pentru neputința ei plătindă. *Copil natural* sta scris pe actul pe care moașa îl predă învățătorului, după ce ajută micuței să vie pe lume ; *copil natural* se putea citi pe actul de botez. Părea că fiecare voia să-și încerce puterea : coana moașă, învățătorul și pastorul. Aceștia erau primii răzbunători imanenți ai burgheziei și loveau bine intenționați în noul născut. Ce folos că mica făptură fusese procreată de un om cu stare, dacă el nu-și recunoștea fapta, ci se răscumpăra de căsătorie și de toate celelalte ! Fetița nu era altceva decît o absurditate, o pată pe societatea orînduită cu străduință. Și mamei îi veni copilul tot atît de nepoftit ca și celorlalți. Cum trecu lehzia cu bine, Sörine descoperi că putea și ea, ca și frații și surorile ei, să se ducă să slujească. Ii pierise cu totul teama de străini. Se băgă la stăpîn, o bucată de drum mai la deal. Copilul rămase la bunici. Nimeni din toată lumea largă nu se bucura de el și, la urma urmei, nici chiar bătrînii. Totuși, Maren cotrobăi prin pod și găsi un leagăn vechi de lemn, care slujise ani de-a rîndul la păstratul năvoadelor și altor boarfe ; Sören îi bătă tălpici noi sub cumpănă și Maren își puse cu greutate în mișcare bătrînele-i picioare umflate, ca să-l facă să se legene.

Mititica era o pată și pentru cei doi bătrîni — poate că, la urma urmei, numai pentru ei. Iși făgăduiseră atîtea lucruri mărețe de la fată și iată cu ce splendoare se aleseră : un copil din flori în leagăn ! Aveau de înghițit destule înțepături de la femeile care veneau la Maren să-i spună : „Ei, cum îți place ? Să faci copii la bătrînețe !“ — și de la pescari, cînd sosea Sören Mann în port sau se arăta la cîrciumă. Vechii lui camarazi făceau și ei aluzii blajine : „Asta mai poate... mai are puterea tinereții ! Sören Mann să dea un rînd !“

Dar toate trebuiau răbdate — și se puteau răbda. Cît despre micuță, era o făptură care — după ce ți-ai recă-pătat vechea îndemînare la copii — trezea atîtea amintiri. Era ca și cum ai fi făcut-o chiar tu — aducea tinerețe în casă.

Era cu neputință să nu iubești o ființă atît de mică și de neajutorată !

4. PRIMII PAȘI AI DITTEI

Se întîmplă și ciudățenii cîteodată, căci una îi dă copilului pîntecele și alta îi dă inima. Nu-i venea ușor bătrînei Maren să fie iarăși mamă, cu atît mai mult, cu cît avea intenții bune. Fata era hăt colo, deoarece slujea în altă parohie, pe cînd micuța zăcea aci și țipa.

Maren îngrijea copilul pe cît putea, îi căuta lapte bun și-i morfolea în gură un gogoloș bunde pîne cu unt și cu zahăr ; țîță adevărată nu-i putea da însă. Adesea, cînd ținea copilul în brațe, se întîmpla ca micuța să caute cu gurița pe gîtul vestei, înfigîndu-și mînuța în tivul pieptului și privind la bunică ciudat de stăruitor.

— Ia te uită cum o mîină firea ! spunea Sören. Grozavă-i firea !

Dar Maren se pornea pe plîns, așa bătrînă și înțeleaptă cum era.

Opt ținuse la sîn, unul după altul, și oricît de mult ar fi fost de-atunci, i se trezeau simțurile și amintirile. Prea își aducea ea bine aminte cît fusese de frumos cînd ținea micuții la sîn ; se jucau cu sfîrcul așa cum se joacă pisicuța cu șoarecele, se gîdilau cu el la nas sau se făceau că nu-l văd, apoi deodată se repezeau pe nerăsuflăte la el și gîlgîiau cu ochii tot mai pierduți, pînă se lăsau deodată pe spate, cu picioarele și brațele muiate — dormind sătui și osteniți. Nimic n-o fericise atît în viață — găsea ea acum — nici dansul din nopțile tinereții, nici zburdălniciile cu tineretul din ținut — ca asta : să dea unei ființe plăpînde căldură, saț și somn dulce. Mai simțea și acum în spate suptul ciudat, cînd micuții îi băuseră tot laptele, care țîșnea la loc din izvoare tainice, spre sîni. Simțea încă dulcea povară în mîini, pe cînd pruncii se umflau și creșteau ; și Maren dorea fierbinte să mai fie odată tînără, să-și

poată da cămașa jos de pe umăr pentru a pune copilul la sân.

N-o înțelegea de loc pe fata ei. Sörine venea rar acasă și de obicei pe seară, când n-o vedea nimeni; de copil nici nu se sinchisea. Se făcuse voinică și zveltă și nu mai semăna întru nimic cu fata pistriuată și firavă, căreia nu-i pria nimic. Sîngele i se pîrguise și căpătase siguranță; nu era pentru întâia oară că maternitatea prefăcea pe-o femeie bolnăvicioasă, descătușînd-o, parcă, din vrajă.

Dittei nu părea să-i lipsească afecțiunea mamei; ea creștea cu toată hrana artificială și se făcu curînd atît de mare, încît putu ține saboții în picioare. Ieșea pe dune de mînă cu bătrînul Sören; acolo era bine păzită. Altfel, îi mergea destul de rău cîteodată. Maren avea treburi care nu puteau fi lăsate baltă și copila se vîra peste tot. Nu era ușor să arunci toate din mînă, să lași laptele să dea în foc, mîncarea să se ardă și să fugi după copil. Maren era gospodină destoinică și nu avea încotro; fetița trebuia să se aleagă cu un cucui.

Ditte nu-și făcea inimă rea, ba putea fi chiar bucuroasă că stă la bunici. Era o prostuță iscoditoare și cotrobăia peste tot; cîteodată era minunea lui Dumnezeu că nu se întîmpla vreo nenorocire. De-o sută de ori pe zi pățea ceva, atît era de nesocotită și de zăpăcită. Se repezea ca o furtună și dacă-i sta ceva în cale, avea mare noroc că nu se răsturna. Căpșorul îi era plin de cucuie și de zgîrieturi și cu toate bufniturile, nu învăța de loc să se păzească. Nu mai lipsea decît să mai mănînce și bătaie. Cînd durea tare de tot, bunicul trebuia să sufle pe bubă, iar bunica să-i apese lama rece de cuțit pe cucui. Atunci îi trecea. „Trece“, spunea ea zîmbind bunicii; lacrimile mai atîrnau încă de genele ei lungi și-i înăspreau tot mai tare obrajii.

— Da, da, răspundea Maren; dar prostuța trebuie să bage de seamă!

Așa îi spuneau pe vremea aceea și era într-adevăr o prostuță voinică și caraghioasă. Nu se puteau supăra pe ea, deși le făcea multe zile fripte bunicilor. Nu-i intra în căpșor că erau și lucruri oprite, cum îi dădea ceva în gînd, îndată punea lăbuța.

— N-are minte de loc, spunea Sören cu tîlc. Zi-i muiere și pace. Oare una peste degete, n-ar...

Dar Maren se făcea că n-aude, trăgea fetița la ea și-i spunea pentru a suta oară că prostituția n-avea voie să facă asta. Dar într-o zi tot înțelese. După ce făcu, ca de obicei, o poznă, întinse bătrânilor gurița țuguiață.

— Ei, pupați-mă... și spuneți pardon! spuse ea. Nu i te puteai împotrivi.

— Vezi că știe ce e bine și ce nu se cade? spuse Maren. Sören pufni:

— Da, întâi face șotia și-apoi se gîndește dacă se cădea s-o facă. O să fie o adevărată muiere!

Cu curățenia mergea greu. Ditte era foarte zăpăcită și nu izbutea să se ție... n-avea timp; și nenorocirea era gata. Dar în privința aceasta, nu se glumea cu Maren. Așteptă să vie vremea, ca să nu i se spună că se pripește; într-o zi, însă, înșfăcă fetița, o duse la fîntînă și o băgă într-un ciubăr cu apă proaspătă, scoasă chiar atunci. Apa rece ca gheața fu de folos: Ditte nu mai uită să se ceară.

Femeile din sat se chinuiau să-și învețe copiii curați. Văzînd progresele Dittei, cerură ajutorul lui Maren. Această gîndi că nu era mare lucru să se descurce singure, căci ca să cufunzi popoul unui copil în apă rece, nu era nevoie de mare meșteșug. Dar ele nu credeau că e ușor — Maren trebuia să vină în persoană, dacă era vorba ca leacul să folosească. Ea se ducea, și de obicei cu folos.

— Ești deșteaptă, spuneau femeile și-i vîrau drept mulțumire în mîină o bucățică de slănină sau ceva pește. Dar nici tu n-ai învățat astea de la străini.

Aluzia că mama ei fusese doftoroaie nu era pe gustul lui Maren. Dar slănina și peștele veneau tocmai la țanc și — vorba lui Sören — cel sărac trebuie să înghită multe odată cu pîinea cea de toate zilele.

Mai rău era, că o bucată de vreme Ditte fu foarte poznașă. Trebuia să-și bage năsucul cîrn în toate și, fiind prea mică să poată vedea ce era pe masă, trăgea fața de masă spre ea. Sören fu nevoit să-și ia un burghiu și să învețe să nituiască, pentru a cîrpi pagubele mai mari. Ditte își trase multe peste cap, fără însă să se înspăimînte vreodată.

— Nimic nu-i strică... e o adevărată muiere, spunea Sören. În sinea lui era mîndru de puterea ei de rezistență.

Dar Maren trebuia să fie cu ochii în patru și pentru lucruri și pentru copil.

Intr-o zi își răsturnă peste ea un castron cu lapte fierbinte și se opări de-a binelea; asta o lecui de iscoadă. Maren o băgă în pat și o obloji cu ulei și cu felii de cartofi cruzi; dură un timp pînă se făcu Ditte bine, dar nu-i rămase nici cel mai mic semn. Începu să se vorbească peste tot despre îndemînarea lui Maren de-a lecui arsuri și oamenii veneau cu betesugurile la ea.

Ditte, însă, creștea ca buruiana. În fiecare zi dădea frunze noi. Cînd ajungea la vreo ananghie și bunicii se sfătuiau, poate chiar se hotărau pentru măsuri tari, ea și ieșise din impas și intrase în altul. Cu fata asta parcă plutești pe-o apă — spunea Sören — care lunecă pe sub tine numai ca să facă loc alteia. Bunicii se întrebau dacă tot așa le mersese și cu copiii lor. Altădată nu se gînd seră la asta, căci nu avuseseră vreme să se îndeletnicească cu urmașii lor mai mult decît era numaidecît nevoie: unul din ei avea treabă peste cap să agonisească pîinea cea de toate zilele, iar celălalt să păzească firimiturile. Dar acum, nu aveau încotro, trebuiau să se gîndească, oricît ar fi fost de cufundați în muncă și, de aceea, își puneau sumedenie de întrebări.

— Ia te uită cum poate o copilă să-ți deschidă ochii, oricît ai fi de bătrîn și oricîte ai ști, spunea Maren.

— Moară hodorogită, făcea Sören. Dar din felul cum o spunea se vedea că și el gîndea tot așa.

Ditte era cu drept cuvînt o făptură ciudată. Deși fusese ospătată cu zgîrcenie, era bine înzestrată; cel dintîi zîmbet al ei aduse bucurie și plînsul ei, îngrijorare. Fetița era un dar născut din deșertăciune și aruncat la mal celor doi bătrîni vlăguiți. Nimeni nu făcuse ceva ca s-o merite; dimpotrivă, fiecare se trudise s-o alunge și totuși sosi într-o bună zi, clipind în lumină cu niște ochi albaștri și senini ca cerul. Din prima clipă aduse încordare; fusese multă frămîntare în jurul leagănului ei și tot felul de gînduri întrebătoare îi însoțiseră somnul. Mare fu emoția cînd începu să recunoască; pe cînd era numai de-o săptămînă, începu să deosebească fețele și la trei săptămîni îi și zîm-

bea lui Sören. Asta îl prosti de tot; și pe seară se duse la cârciumă s-o spuie la toți. Mai văzuse careva așa copil? Știa să și rîdă! Iar cînd mai începu să și înțeleagă de joacă, pentru Sören nu mai fu chip să se apuce de vreo treabă. În fiecare clipă trebuia să intre în casă și s-o mîngîie pe burtică cu degetele lui strîmbe. Nu era nimic mai minunat decît s-o faci să umple casa cu ciripitul ei vesel și Maren se vedea silită să-l alunge de douăzeci de ori pe zi de lîngă leagăn. Și cînd mai începu și să umble de-a bușilea! Mica făptură plătîndă și fără tată, care se băgase cu de-a sila în viață, mulțumea bieților bătrîni că trăiește prin aceea că le lumina zilele. Era din nou plăcut să te trezești dimineața; viața merita iarăși să fie trăită.

Tropăitul ei greoi și stîngaci avea ceva caraghios și seriozitatea cu care trudea atentă peste prag, cînd avea ceva în mînuță, pentru a o lua apoi la sănătoasa, pe șosea, drept înaintea, ca și cum n-ar fi lăsat nimic în urmă, felul cum alerga cu capul plecat, erau irezistibile. Maren se strecura atunci pe după casă, făcîndu-i semn lui Sören să vie repede, și el arunca toate din mîini — secure, ciocan — și o lua la goană peste ierburile dunei, cu limba între dinți. „Ce i-a mai dat în gînd?“ spunea el și amîndoi se furîșau după ea, pe drum. După o bucată de vreme de adîncire în treburile ei, își descoperea brusc singurătatea și urla neîțarmurit de nenorocită în părăsirea ei. Atunci i se arătau amîndoi bătrîinii și ea se arunca în brațele lor, fericită că-i revedea. Dar se sfîrși și asta. Începu să-și îndrepte privirile în afară și să caute fețele oamenilor; pînă acum văzuse numai picioarele celor din jurul ei. Într-o zi o porni de tot de-acasă: zărise casele din sat. Acum avea nevoie de-o pază adevărată, căci o ispiteau cele din afară.

— Nu-i mai sîntem de-ajuns, noi doi, spuse Sören morocănos. A și înhățat-o necunoscutul.

Era pentru înțîia oară că-și întorsese fața de la ei. Sören văzu în asta ceva din cele prin care mai trecuse el și altădată din plin și o clipă se simți părăsit. Dar Maren găsi și de astă dată leacul, căci devenise înțeleaptă de cînd cu fetița! Își luă o basma pe cap și o duse pe Ditte în sat, să se joace cu copiii.

5. BUNICUL SE PUNE IARAȘI PE TREABA

Toată averea lui Sören — afară de casă — consta în a treia parte dintr-o barcă, cu unelte cu tot. Încă înainte de venirea Dittei pe lume, închiriasse această parte unui tânăr pescar din sat, care nu avea cu ce să-și cumpere participația la un echipaj de barcă. Tânărul îi dădea lui Sören jumătate din ce i se cuvenea lui din vînat. Mult nu era, dar Maren mîncea puțin, iar Sörine își agonisea găteala cu lucru pe-afară. Făceau ei față cu a șasea parte din vînatul bărcii și cu ceea ce mai lua Sören pe cîrpit.

Dar acum aveau iarăși tinerețe în casă, pentru care era nevoie de hrană și de îmbrăcăminte. Deocamdată Ditte n-avea nevoie de mare lucru, dar sosirea ei deschidea orizonturi noi pentru viitor. Nu te mai puteai mulțumi să-ți treci vremea pînă vei ajunge în ungherul tău de la cîmitir și să te gîndești că coliba va acoperi cheltuielile de înmormîntare. Nu mai era de-ajuns să tot porți hainele vechi și să te mulțumești cu pește sărat ca să nu cazi în sarcina obștei, pînă te-ai așeza la locul tău în pămînt. Sören și Maren nu se mai aflau la capătul vieții, căci colo în leagăn, un pui de om le cerea s-o ia de la început și să trudească iarăși. Nu mai slujea la nimic să facă pe șubrezii unul față de celălalt, sau să încaseze numai a șasea parte din ceea ce se întîmpla să aducă acasă o barcă. Aveau datoria să se înhame iarăși la treabă.

Și își mai spunea și trecutul cuvîntul : și lui și ei. Mitica adusese acest lucru cu sine. Chiar și plînsul ei de copil sub tavanul scund, îi împingea pe cei doi bătrîni cu un sfert de veac înapoi, spre acele zile în care nu simțiseră povara anilor și mai puteau purta încă totul în cîrcă. Odată ajunși aci, saltul spre zile și mai îndepărtate nu mai era greu — spre acele zile frumoase, cînd oboseala nu se făcea de loc simțită și cînd Sören, după truda aprigă a zilei, mai străbătea și calea spre interiorul țărmlui, unde slujea Maren ; rămînea cu ea pînă în zori, pentru a o lua apoi iarăși la picior spre casa lui, ca să fie primul la lucru.

Dar acum întineriseră din nou ! Nu aveau ei oare tinerețe în casă ? Colo zăcea o guriță bosumflată țipînd și gîngurind după lapte. Sören se trezi din toropeala lui de bă-

trîn și căscă iarăși ochii la mare și la nori. Iși relua partea la barcă și o porni pe mare.

La început, merse cum merse. Era vară și Ditte îi scosese vechile forțe din adîncuri; era ca și cum fetița ar fi dat bătrînilor o a doua tinerețe. Dar, nu era lesne să te ții de ceilalți, să-ți faci rîndul la cîrmă și să tragi de năvod ceasuri întregi. Toamna, cînd peștele se dădea mai la fund și năvoadele trebuiau cufundate atît de mult încît se încurcau cîteodată în apele cele grele, Sören nu mai putea ține pasul cu ceilalți la tras, fiind silit să se mulțumească cu treburî mai ușoare. Asta îl umilea. Dar și mai umilitor era să se prăbușească sub povara veghilor de noapte și a frigului, cînd știa prea bine că a fost odată flăcău semeț. Sören își găsea alinare în amintirile lui din zilele cele bune și așa se mai oțelea, crezînd că le impune celorlalți. Povestea cui voia să asculte, despre vremea lui de voinicie. Pe atunci erau uneltele proaste și hainele subțiri — iar iernile erau mai grele decît acum. Gerul fereca apele și ca să ai ce mînca, trebuia să mergi hăt colo, peste gheață, cu uneltele pe sanie, pînă la curentul cel mare, să spargi copci în gheață pentru pescuit. De rufe de lînă nu se știa, iar haine de mușama nu-ți puteai îngădui; o pereche de pantaloni de pînză groasă era tot ce aveai pe picioare, și ciorapi, și cizme de lemn. De multe ori cădeai în apă și atunci lucrai așa, cu hainele ude sau înghețate, de nu le mai puteai trage de pe tine. Îi făcea plăcere să vorbească despre toate acestea cînd trebuiau să înainteze tocmai pînă la coasta Suediei pentru ca să poată începe a pescui, iar el se simțea ostenit. Atunci ședea pe banca lopătarilor, neînsemnat și nefolositor, trebăluia încet pe la pînze, chiar dacă vîntul nici nu adia, și dădea din gură. Tovarășii care mînuiau cîrmele cele grele ascultau numai pe jumătate. Toate erau, de bună seamă, adevărate, căci le știau de la tații lor, dar nu deveneau mai interesante prin aceea că le repeta gura știrbă a lui Sören. Lăudăroșenia lui nu le ușura truda; bătrînul era ca un bolovan în năvodul pe care trebuiau să-l tragă.

Maren fu singura care-și putu îngădui să-i dea o mînă de ajutor pe propria-i spinare. Vedea bine cît de repede obosea, deși el căuta să i-o ascundă — și se hotărî fără să-i pese de ce se va întîmpla cu pîinea de toate zilele.

Lui Sören îi era greu să coboare din culcuș în toiul nopții când ieșeau pescarii; bătrînele-i oase atîrnau ca plumbul și Maren trebuia să-l sprijine de spate ca să se poată ridica.

— Stai mai bine azi acasă și odihnește-te ca lumea, spunea ea. La noapte o să fie furtună. Și în noaptea următoare îl convingea iarăși, cu alte argumente. Se ferea să-i spună să se lase cu totul de mare, căci Sören era încă pășinat și ambițios. Dacă l-ar putea ține așa acasă, de la o dată la alta, vor avea ei, tovarășii, grijă să aranjeze lucrurile.

Astfel, Sören rămînea mereu acasă. Maren spunea că-i bolnav. Și după ce trecu o vreme, tovarășii se săturară și-l siliră să-și vîndă partea lui de barcă, cu unelte cu tot. Acum era nevoit să rămînă acasă; mormăia și înjura el, nu-i vorba, dar se simțea foarte bine. Trebăluia pe lîngă colibă, cîrpea mușamale, dregea cizme de lemn pentru pescari și se însenina iarăși. Maren băgă de seamă schimbarea în bine din aceea că începu s-o sîcîie din nou cu blîndețe.

Cel mai bine se simțea Sören cînd o lua pe Ditte de mînă și umbla cu ea pe dune să vadă de oi. Nu se putea lipsi de mititică; dacă n-o avea de mînă, era ca ologul căruia i se ia bățul. Nu pe el îl alesese ea oare la trei săptămîni cu întîiul ei zîmbet? Și la patru, cinci luni, nu lăsa ea să-i cadă țoaca din gură ca să întoarcă după el capul, de cum îi auzea pasul greoi?

— Sigur, de tine-i bine, se supăra Maren. Tu numai cîte joci cu ea. Eu, însă, trebuie să am grijă și s-o spăl, și s-o primenesc, și asta nu-i chiar așa de plăcut! Dar în sinea ei se bucura că Sören ocupa primul loc în inima fetei; el era doar bărbatul în casă și-apoi avea bietul de el nevoie de-o rază de soare.

Nici nu era altul care s-o înțeleagă pe Ditte mai bine ca bunicul. Puteau umbla amîndoi ore întregi pălăvrăgînd. Vorbeau de oi, de corăbii și de copaci, pe care Ditte nu-i putea suferi pentru că făceau vînt. Dar Sören o lămuri că vîntul era făcut de Dumnezeu, ca să nu trudească pescarii atît de mult la vîsle. Copacii nu făceau nimic și de aceea i-a pedepsit bunul Dumnezeu, întepenindu-i pe loc.

— Cum arată Dumnezeu? întrebă Ditte.

Întrebarea îl luă pe Sören pe nepregătite. Trăise o viață întreagă urmînd învățăturile care îi fuseseră date în copilărie; ici-colo cerea și ajutorul lui Dumnezeu, cînd mergeau lucrurile prea anapoda; dar nu ajunsese niciodată pînă acolo, încît să se întrebe cum arată. Un copilaș îl rușina — chiar așa cum se întîmpla și în Sfînta Scriptură.

— Bunul Dumnezeu? tărăgăni Sören vorbele ca să-și lase vreme de gîndit. Vezi tu, are treabă pînă peste cap! Ba, cîteodată, mi se pare că și-a luat prea multe în sarcină; mai multe decît poate duce la capăt... Da, zău, așa se pare!

Ditte se mulțumi cu acest răspuns.

La început, vorbea mai mult Sören și Ditte asculta. Dar în curînd, începu ea să vorbească și bătrînul asculta cu admirație. Tot ce spunea fata se potrivea de minune; toate meritau să fie repetate, numai să le fi ținut minte. Multe-și amintea Sören, dar pe unele le uita, și atunci se necăjea grozav.

— Nu s-a mai pomenit asemenea copil, spunea Sören către Maren, cînd se întorcea de la plimbare, cu Ditte. E altfel decît fetele noastre.

— Vezi că tot de-acolo vine, că se trage dintr-un chibur, răspundea Maren, care nu putea uita marea ei înfrîngere, și încerca s-o dreagă pe ici, pe colo, cît putea.

Dar pe Sören îl pufnea vechiul lui rîs neîncrezător și spunea:

— Ai fost și ești o moară hodorogită, Maren!

6. MOARTEA LUI SÖREN MANN

Intr-o zi, Sören se tîrî aproape în brînci peste prag. Lîngă soba de olane se propti cu greu pe picioare, apucîndu-se cu amîndouă mîinile de globul lucios; se clătina într-o parte și în alta, gemînd jalnic. Maren intră din bucătărie tocmai cînd era gata să se prăbușească din nou; îl dezbracă repede și-l sui în pat.

— Acum e rău de mine, făcu Sören după ce zăcu un timp.

— Dar ce-ai pățit? îl întrebă Maren, îngrijorată.

— Nimic alta, decît c-a plesnit ceva înăuntru, răspunse Sören ursuz.

Mai mult nu vru să spună, dar Maren stoarse încet, încet de la el că i se întîmplase atunci cînd voise să smulgă parul de la pășune. De obicei, parul era înfipt ușor, dar azi nu voia să se urnească; parcă-l ținea cineva colo, pe dedesubt, în pămînt. Atunci Sören își trecuse funia peste spate și se opintise din toate puterile, pentru ca cel ce ținea acolo, jos, să-i dea drumul; dar în acel moment i se păru că a plesnit ceva în el. I se făcu negru înaintea ochilor și o gaură mare neagră se deschise în pămînt.

Maren îl privi îngrozită.

— Era pătrată?

Sören răspunse că i se pare că era pătrată.

— Dar fata? făcu Maren deodată.

Sören o pierduse din ochi cînd leșinase.

Maren se repezi afară pe dună, cu ochi sticloși. Sus, pe un tăpșan de panseluțe, ședea Ditte. Nu se vedea, din fericire, nici urmă de groapă. Oile umblau de colo, colo și parul era înfipt la locul lui; funia veche și putredă se rupsesse în mîinile lui Sören. Bicisnic cum era, s-o fi răsturnat pe spate și s-o fi lovit. Maren înnodă funia la loc și se întoarse spre copil:

— Hai, puicuță, spuse ea. Să mergem să-i facem bunicului o ceașcă bună de cafea. Deodată înlemni. Fetița împletise o cruce din părul calului și o pusese peste flori. Mută, Maren o luă pe fetiță de mîină și se întoarse acasă. Acum știa ea, ce știa.

Sören zăcea. Nu se vedea vreo vătămare la el, dar n-avea chef să se scoale. Nu dormea aproape de loc. Tot timpul pipăia marginea patului și privea în gol.

Din cînd în cînd gema și-atunci alerga Maren la el și-l întreba stăruitor:

— De ce nu-mi spui ce ai?

— Ce să am? N-am nimic alta decît doar că nu mai pot trăi, răspundea Sören.

Maren ar fi vrut să-l doftoricească în legea ei, dar nu era cazul; Sören văzuse groapa cea neagră în pămînt și pentru așa ceva nu era leac.

Așa stăteau lucrurile! Maren pricepea tot atît de bine ca și dînsul cum venea treaba, dar era o fire tare, care

nu pierdea lesne nădejdea. Nu se temea ea să se ia de piept chiar cu Dumnezeu pentru Sören — numai dacă ar fi fost un rău pe care să poată pune mîna. Dar tocmai asta era boala : că nu puteai să-i vii de hac ! Să fi putut măcar storce din el mustul bolnav, ca să poată iar rodi viața !

— Să nu chem pe băieș să-ți tragă sîngele stricat ? îl întrebă ea. Poate că ți s-a adunat în trup și asta te îmbolnăvește.

Dar Sören nu voia să i se ia sînge.

— Ei, crapă omul și fără asta ! răspundea el rîzînd neîncetător ca întotdeauna. Maren tăcu și își văzu oftînd de treabă. Sören nu credea în nimic ; era tot atît de păgîn ca și în tinerețe. Numai să nu i-o ia bunul Dumnezeu în nume de rău !

La început, lui Sören îi era într-una dor de fetiță și Maren trebuia să i-o aducă mereu la pat. Dar copilului nu-i plăcea să stea cuminte pe scaun lîngă patul bunicului și profita de cel dintîi prilej, ca s-o șteargă. Atunci Sören se întrista, simțindu-se singur și de prisos — era jalnic de tot !

Încet, încet, nu-l mai interesă nici pe el copila și nici lucrurile din jurul său. Mîntea îi luneca de la cele prezente, agățîndu-se de cele trecute ; Maren știa prea bine ce va să zică asta. Se înfunda din ce în ce mai adînc în trecut, își regăsea tinerețea și mergea tot mai departe îndărăt ; ciudat era să vezi de cîte își aducea el aminte. Ii dădeau în gînd o sumedenie de lucruri din copilărie, care pînă atunci zăcuseră ascunse ; de necrezut cum își putea cineva aduce aminte de lucruri care i se întîmplaseră cînd era de doi, trei ani. Ceea ce spunea, nu erau nici nerozii și nici născociri ; veneau din sat oameni mai bătrîni decît el să-l vadă și adevereau cuvînt cu cuvînt tot ce spunea. Era de mirare cum își croia el drumul spre trecut, înghițînd totul în cale, așa încît nu rămînea decît pustiu în urma lui. Pe măsură ce se întorcea în trecut, Sören uita anii la rînd, unul cîte unul, ca și cum nu i-ar fi trăit el.

Pe Maren asta o durea. Trăiseră o viață întreagă alături unul de altul și trecuseră printr-atîtea împreună ; ar fi fost plăcut să se mai oprească amîndoi, ba la una, ba la alta, înainte de a se despărți. Dar Sören parcă ar fi fost surd

cînd aducea ea vorba de amintirile lor comune. Nu se gîndea decît la curtea de pe limba de pămînt și la grădina de-acolo — pe care le înghițise marea cînd avea Sören cinci ani — nu-și amintea decît de ele. Știa unde stătuse cutare și cutare pom și ce fel de fructe făcea.

Și cînd mintea lui nu putea străbate mai departe îndărăt, se întorcea înapoi și începea să aiureze și să vorbească în dodii, devenea păstor și marinăr, și Dumnezeu mai știe ce!

Cele trăite se amestecau în vise frămîntate, cu călătorii luminoase din tinerețe, cu truda și cu strădaniile lui. Ba era pe mare și cobora pînzele din pricina furtunii, ba trudea pe ogor. Maren se pleca peste el și asculta înfiorată la toate cîte îl munceau; era ca și cum ar fi trebuit să străbată întreaga-i viață într-un galop fără sfîrșit. Ii venea să se crucească de cîte auzea că făcuse fără știrea ei — bune și rele. Cînd își revenea, fruntea îi era scaldată în sudoare și era zdrobit de oboseală.

Vechii lui tovarăși veneau să-l vadă și-atunci începea de la început — Sören nu se putea stăpîni să nu învie iarăși trecutul. Apuca să spuie doar cîteva vorbe, căci nu avea putere, iar ceilalți continuau. Maren îi ruga să nu vorbească prea mult pentru că Sören nu-și mai găsea apoi liniște; se frămînta în visări.

Cel mai rău pentru el era să-și amintească de curtea de pe limba de pămînt. Era jalnic să privești cum lupta împotriva mării care rodea și cum își înfigea degetele slabe, smulgînd învelitoarea de pe el. Iși lua un trudnic rămas bun de la viață; tot așa de trudnic cum îi fusese de trudită și viața. Intr-o zi, cînd se întoarse Maren de la tîrguit, Ditte îi ieși înainte țipînd.

— A murit bunicul! strigă ea hohotînd. Sören zăcea peste pragul dinspre bucătărie, rănit și în nesimțire. Se urcase pe lada cea mare și umblase la arătătoarele ceasului. Maren îl tîrî în pat și îi spălă șoldurile rănite; Sören zăcu apoi liniștit, urmărind-o din ochi. Din cînd în cînd, o întreba în șoaptă dacă vremea trece. Maren știu atunci că se isprăvisc cu el.

În dimineața zilei în care muri, fu din nou cu totul schimbat, ca și cum s-ar fi întors să-și ia rămas bun de la

cele din jur ; era slab, dar în toată firea. Mai erau atâtea pe care trebuia să le pomenească ; vorbind, sărca cu vioiciune de la una la alta. Pentru prima oară, de multă vreme, putu să se fie iarăși drept în pat și să-și bea cafeaua de dimineață. De câte ori trecea Maren pe lângă patul lui, o lovea ușor. Era întocmai ca un copil și Maren îi luă capul la piept și i-l mângâie.

— Ce bine te ții tu, Sören, îi zise ea și-i netezi părul la ceafă. Părul ți-e aproape tot atît de moale ca pe vremea cînd eram tineri !

Sören căzu pe spate și rămase nemișcat, ținîndu-i mîna ; stătu multă vreme așa, privind-o în tăcere, pe cînd în ochii lui stinși se citea o adorație mută.

— Vrei să-ți despletești părul pentru mine, Maren ? șopti el în sfîrșit, sfios, de parcă i-ar fi venit greu să i-o spună.

— Ce-ți mai dă în gînd ! spuse Maren și-și ascunse fața la pieptul lui. Sîntem doar bătrîni, dragă Sören !

— Despletește-ți părul pentru mine ! șopti el, de data aceasta mai stăruitor, încercînd să i-l desnoade cu degetele-i șubrede. Maren își aminti de-o seară de demult, o seară în dosul unei bărci trase la mal și, hohotînd, își despleti părul cărunt și-l lăsă să se împrăstie peste capul lui Sören, așa ca să-i cuprindă pe amîndoi. Sören îl pipăi cu grijă.

— E lung și des, șopti el încetîșor. Ne ascunde pe-amîndoi. Vorbele veniră ca un ecou al unei tinereți îndepărtate.

— Ba nu, spuse Maren plîngînd. E cărunt și rar și încleșcit. Dar ce bueros ai fost tu atunci !

Sören zăcea cu ochii închiși și-o ținea pe Maren strîns de mîna. O așteptau atîtea la bucătărie și încercă să-și tragă mîna încet dintr-a lui ; dar, de fiecare dată, el deschidea ochii. Fu silită să se așeze pe scaunul de paie de lângă pat și să lase toate baltă. Șezu astfel, prăbușită, pe cînd lacrimile îi brăzdau fața zbîrcită. Ea și cu Sören trăiseră bine. Se întepaseră și se ocăriseră ei, dar asta nu însemna nimic. Cînd la o adică, fiecare dorea binele celuilalt. Nici unul din ei nu trăise și nu muncise de dragul lui însuși. Lui Maren nu-i intra în cap, că acum trebuiau să se despartă. De ce nu puteau ei oare să rămînă și mai

departe împreună? Unde se afla Sören, se simțea și ea bine. Poate că acolo unde se ducea el acum nu avea nevoie de nimeni să-i cîrpească hainele și să-i usuce ciorapii. Dar atunci ar fi putut să se ia de mîină și să se plimbe prin rai. De cîte ori nu fusese vorba să facă o călătorie mai departe, pe uscat, să vadă și ei ce se ascunde după pădurile cele mari. Dar nu se alesese nimic din toate aceste planuri; mereu se întîmpla ceva și Maren nu putea lipsi de-acasă. Ar fi fost frumos să-l însoțească pe Sören acolo unde se ducea el acum; Maren n-ar fi avut nimic împotriva să facă cu el acum acea călătorie și să vadă ce se afla ascuns de partea cealaltă — dacă n-ar fi fost Ditte. Totdeauna o ținuse în loc unul dintre copii și tot așa era și acum. Lui Maren nu-i venise vremea — trebuia să aștepte și să-l lase pe Sören să plece singur.

Acum Sören dormea mai liniștit și ea își trase încet mîna dintr-a lui. Dar, cînd se sculă să-și vadă de treburi, el deschise ochii. Privirea lui se aținti pe părul despletit și pe fața ei plînsă.

— Nu plînge, Maren, spuse el. Tu și cu Ditte veți avea cu ce trăi. Dar, dacă vrei să faci ceva, potrivește-ți părul așa, ca atunci... la biserică. Haide, vrei, Maren?

— Dar nu pot singură, Sören, răspunse bătrîna și începu din nou să plîngă, copleșită. Sören stăruia.

Maren dădu atunci o goană, ca să nu-l lase prea mult singur pe bolnav, și se duse în sat la femeia care gătea fetele de nuntă și o rugă să-i potrivească părul cărunt și rar, în trei coronițe, ca la mirese. La întoarcere îl găsi pe Sören agitat, dar se liniști repede cînd o văzu; stătu mult așa s-o privească, pe cînd ea plîngea lîngă patul lui, ținîndu-l de mîină. Sören respira acum cu greutate.

Deodată spuse cu voce tare, cum nu mai vorbise de mult.

— Am împărțit și bune și rele, noi doi, Maren, și acum toate s-au sfîrșit. Ai să-mi fii credincioasă cît îți mai este dat să trăiești? Se ridicase în coate, privind-o stăruitor.

Maren își șterse ochii orbiți de lacrimi și privi cu credință într-ai lui.

— Da, spuse ea încet, și fără șovăială. Nu mi-a fost gîndul niciodată la altul și niciodată n-o să-mi intre altul

în cap. Martor îmi este bunul Dumnezeu și poți să mă crezi pe cuvînt, Sören!

Atunci Sören căzu pe spate, închise ochii și puțin după aceea mîna îi lunecă din mîna ei.

7. VADUVA ȘI ORFANA

După moartea lui Sören, veniră vremuri grele pentru cele două din coliba de pe limba de pămînt. Așa slab cum fusese, tot mai cîștiga cîte ceva, și-apoi era sprijinul lor în toate. Acuma stăteau fără om în casă, fără apărător. Maren nu trebuia numai să întindă cîștigul cît putea și să-l facă să țină cît mai mult, dar mai era silită să-l și agonisească. Treaba asta n-o mai făcuse ea niciodată.

Tot ce li se dăduse pentru partea lor la barcă și pentru unelte, se topise; înmormîntarea înghițise și ultimile rămășițe. Oricine le putea face socoteala moștenirii; și înainte, și după înmormîntarea lui Sören, toți vecinii făcură adunări și scăderi. Numai o singură sumă nu ieșea la socoteală; ce se întîmplase cu cei două sute de taleri care se plătiseră pentru Ditte, o dată pentru totdeauna? Unde intraseră oare? Bătrînii nu-și cumpăraseră nimic nou. Sören nu se lăsase înduplecat să-i bage într-un așa numit năvod de fund — o invenție nouă, experimentată prin alte locuri și care aci în sat ar fi fost singurul de acest fel. Se spunea că erau pescari care își scosese ră într-o noapte de pescuit toată cheltuiala cu năvodul. Sören nici nu vru să audă de el și cum nu se întîmpla ca în decursul unei singure generații să pice de două ori atîta bănet în sat, oamenii se descurcă cum putură cu vechile lor unelte.

Precum am spus, folos nu aduceau banii și nici nu fuseseră mîncăți, după cum putea oricine vedea. Bătrînii trăiau întocmai ca mai înainte și s-ar fi simțit doar în sat dacă ar fi trecut prin fumul coșului două sute de taleri. Nu puteai crede alta, decît că Maren îi ascunsese la loc sigur, pentru ca Ditte să nu tragă targa pe uscat după moartea bătrînilor.

În colibele din jurul lor se vorbea mult despre cele două, adică despre felul în care își vor agonisi ele pîinea. Mai mult decît în privința asta, nu interesau pe nimeni. Maren

avea doar destui copii mari care ar fi putut să ia treburile în mînă. Unii din ei se și arătaseră la înmormîntare, veniseră cu gîndul să vadă dacă nu cumva era ceva de moștenit și plecaseră de îndată ce Sören fusese bine așezat în pămînt. Nu s-ar fi putut spune că nu șterseseră orice urmă după ei, căci nici măcar n-o poftiseră pe Maren pe la ei; ea aproape că nici nu știa unde locuiesc. Lui Maren nu-i părea rău că nu dăduseră semne că vor mai veni vreodată pe la ea. Știa ea bine la ce te poți aștepta de la copii, cînd pleacă de acasă; era foarte bucuroasă să vadă iarba crescînd pe poteca dinspre casa ei — numai să i-o lase pe Ditte! De-acum încolo erau numai ele două pe lume.

— Ar putea/să-ți dea o mînă de ajutor, spuneau femeile din sat. Îți sînt doar copii!

— Vorbă să fie! răspundea Maren. Se serviseră d. pîntocele ei ca de-o trecătoare spre lumea aceasta — și nu fusese totdeauna ușor; dar poate că nu erau nici ei atît de bucuroși de zăbovirea lor pe pămînt, de vreme ce nu se socoteau cu nimic datori față de mama lor. O mamă poate crește opt copii, la nevoie, dar cine a mai văzut să poată ține opt copii pe-o singură mamă? Maren era bucuroasă că se duseseră și că nu mai adulmecau prin colibă.

Ca să aibă cu ce trăi, încercă să vîndă coliba și bucata de pămînt, dar cînd văzu că nu găsește cumpărător nici pentru una, nici pentru alta, închirie coliba unei familii de lucrători și își păstră numai o cameră și o bucătărioară, la unul din capete. După ce isprăvi treaba asta, se apucă să țintuiască saboții ei și pe ai copilei. Pe urmă căută bățul cel noduros al lui Sören, se înlîrobodi bine pe sine și pe mititică — și-o porni spre interiorul țărmlui.

Zi cu zi, oricum ar fi fost vremea, plecau din zori, intrau prin colibe și pe la curți. Maren cam știa pentru cine lucrase Sören; venise vremea să i se plătească datoriile. Nu cerea oamenilor de-a dreptul, ci prefera să rămînă la ușă, pe dinăuntru, cu copila în fața ei, și să scuture o geantă mare de piele, așa cum poartă pescarii; își depăna apoi vorbele cam aceleași, din ușă în ușă:

— Domnul să vă binecuvînteze piinea de toate zilele și truda — la fiecare! — că timpurile sînt grele și toate

costă bani — zău! Viața e scumpă și nici nu întinerim! Și trebuie cumparat de toate — untură și malț¹ — toate și din toate câte ceva! Baba are nevoie de bani!

Cînd se arăta Maren cu asemenea prilej — cînd ieșea la cerșit, cum spuneau ei, deși în cele mai multe locuri i se mai cuveneau bani — era tratată în consecință. Adesea era lăsată să stea cu copila și să aștepte în șopronul unde făceau berea, sau în cameră, pe cînd fiecare își vedea de treaba lui. Nu poți umili mai mult pe cineva și nu-l poți pune mai bine la locul lui, decît lăsîndu-l să stea și s-aștepte fără nici un temei. Dacă nici așa nu-și dă seama că depinde de tine, apoi îi lipsește o doagă.

Maren simțea pînă la istovire, că depinde de ei, dar de muiaț nu se muia ea — aștepta și turba. Era prea deșteaptă să-și arate necazul, dar, așa bătrînă și tot mai culegea experiență după experiență. Poate că copila îi întinerise întru alina spiriul, încît să se poată adapta împrejurărilor. Astfel, se purtau așadar cu ea, cînd avea nevoie de ei! Cînd erau însă ei la strîmtoare, sau dădeau de vreun bucluc, și aveau nevoie de ajutorul lui Maren, schimbau tonul! Soseau în goană cît îi țineau picioarele, adesea chiar în toiul nopții, ciocăneau cu codrișca biciului în geam și-o chemau să vie repede.

Maren silabisea și socotea binișor, că proastă nu era, numai că nu-și pierduse vremea cu lucruri ce-i fuseseră de prisos; cît îi stătuse Sören alături și condusese treburile, nu avusese nevoie să cugete. Nu era sănătos să stea mai mulți la cîrmă — asta o știa ea bine, ca fată de pescar ce era, și numai foarte arareori, cînd era vorba de ceva cu totul deosebit, punea și ea mîna, dar în taină, ca nici să nu simtă Sören.

„Moară hodorogită“ o numea ei de obicei — pînă căzuse bolnav. O săptămînă înainte de moartea lui vorbiseră despre viitor și Sören o mîngiase cu vorbele: „Ai să vezi că o să meargă, Maren! Numai de n-ai fi așa o moară hodorogită!“

Maren se supără pentru înția oară și-atunci Sören trebui să-i amintească chestia cu Sörine:

¹ Orz prăjit, din care se fierbe o așa zisă cafea (n.t.).

— Da' ce, cînd se vedea cit de colo, tu ai văzut ? N-ai îndopat fata cu săpun verde și cu gaz, ca și cum ar fi fost umflătură ?

— Păi chiar a și fost, răspunse Maren, neclintită.

Sören o privi mirat — va să zică, totuși !... Dar în dosul mutrei ei neroade sclipea ceva care-l năuci.

— Da, da, făcu el. Da, da ! Ar fi putut să se isprăvească și cu închisoare.

Maren clipi nevinovată din pleoapele-i umflate de plîns.

— Prostia te ferește să ajungi acolo, răspunse ea.

Pe Sören îl trecură fiorii. Trăise patruzeci și cinci de ani alături de Maren și crezuse că nu era decît o blajină moară hodorogită — și gata, gata să intre și în groapă cu credința asta. Te pomenești că-l stăpînise și pe el și pe ceilalți ! Atîrnase cu el de git pe marginea prăpastiei, și mai făcuse și pe proasta !

8. DEȘTEAPTA DE MAREN

Viscolul bătea dinspre mare. Fulgi groși și umezi de nea loveau tufișurile și iarba de mare ; zăpada care nu se înfigea în coasta înaltă, îngheța în aer și era purtată de furtună, departe, pe uscat.

Afară, pe mare, totul era răscolit ; aerul — un vârtej de întunerie cenușiu — iar dedesubt fierbeau valurile. Genunea însăși scuipa din pîntecu-i fără fund răceală și furie. Din gîtlejul prăpastiei se ridica fără-ncetare o furtună deasă cu care luptai de parc-ar fi fost tăișul cuțitului și care îți intra pe gură ca focul iadului.

Două făpturi încotoșmănite înaintau trudind, pe coastă : o babă cu o fetiță de mîină. Erau atît de îmbrobodite și de înfășurate, încît făceau aproape una cu viscolul de pe mare.

Din colibele de primprejur le urmăreau ochi ațintiți. În fiecare colibă de pe dună stătea cîte o femeie cu obrazul turtit de geam. „Deșteapta de Maren umblă călare pe furtună“, spuneau ele către bătrînii și bolnavii care zăceau în odaie. Atunci se țîra la geam cine se putea țîri ; trebuiau doar să vadă și ei ce se întîmplă.

— Tocmai vreme potrivită pentru o zgriploroaică, spuneau copiii rîzînd. Numai că n-are coadă de mătură.

Cei vîrstnici clătinau din cap. Cu Maren nu se cădea să glumești: avea har și făcea mult bine, chiar dacă se lăsase ea cîteodată ispitită să facă și vreun rău — dar cine n-ar fi făcut-o în locul ei? Azi puterea ei părea trează de-a binelea și ar fi cuminte să te folosești de ea. Uite-o, uite-o! Are vînt în aripi!

Cele două țineau cărarea care ducea colo afară, pe coasta prăpastiei, roasă pe-alocuri de ape. Sub ele spumegau valurile. Apa, aerul și nisipul se adunau jos într-un singur vârtej galben; peste el țipau pescărușii și alte păsări de mare, plesnind aerul cu bătaia lor aspră din aripi. Unde se spărgea un val, se repezeau în jos ca să se înalțe apoi cu hrană în cioc — pești care nu se mai puteau împotrivi valurilor și se rostogoleau în spuma mării. Deși părea o nebunie, cele două umblau pe marginea prăpastiei, căci tot era mai ferit acolo. Furtuna se lovea de povîrnișul înalt și cădea pe pămînt abia mai departe, în fund. Pe cărarea de-a lungul prăpastiei bătrîna putu să-și libereze gura și ei și copilei și amîndouă traseră puțin aer. Dar, să-și strige cîte ceva, nu era chip.

Intr-un loc, cărarea ducea printr-un hățiș de mărăcini, care urca pieziș spre uscat; îl proptea vîntul dinspre mare. Acolo se adăpostiră o clipă de furtună și își traseră suflul. Ditte scîncea ostenită și înțepenită.

— Haide, haide, fii fată mare, spuse bătrîna. Acuși sîntem acasă. O trase pe mititică sub broboadă și îi smulse cu mîna tremurîndă țurțurii din păr, apoi îi suflă peste degetele înghețate.

— Haide, haide, fii om în toată firea, o îmbărbătă ea din nou, c-o să-ți dau acasă cozonac și cafea fierbinte. Ia miroase — am boabe în trăistuță!

Bunica desfăcu traista pe care o purta legată sub broboadă; acolo băga tot ce căpătau ca hrană și alte lucruri trebuincioase.

Mititica viră nasul în traistă, dar nu se dădu bătută atît de ușor.

— Nici n-avem cu ce-o încălzi, făcu ea bosumflată.

— Aşa ? Bunicuța a fost aseară pe plajă și i-a dat bună seara bărcii celei vechi ; așa, s-o știi ! Dar tu ai dormit tun și n-ai simțit nimic.

— Mai sînt multe lemne de ars acolo ?

— Sst, fato, taci, că ne-aude paznicul. Are urechi lungi și păroase, care aud departe. Îl plătește stăpînirea ca să aibă grijă să nu le fie săracilor prea cald. De aceea e silit să înghită singur tot ce-aruncă marea.

— Ție nu ți-e frică de el, nu-i așa, bunicuțo, că tu ești zgriptoroaică.

— Bunica îl descîntă cînd nu-i de treabă, ba îi și mai trîntește o lingoare de nu se poate urni și-atunci trimite după Maren, să-l frece la șale. Da, bunicuța are picioarele umflate de apă și oasele-i sînt pline de drojdie, și de gunoi, și de lingoare ! Da, se zice că-i o scîrbă de zgriptoroaică — și-o lioață ! Dar, ce să-i faci ? Așa trebuie să fie, dacă un hoit de cotoroanță trudită are de agonisit pîinea cea de toate zilele pentru două guri ! Și să-ți pară bine că bunică-ta e vrăjitoare ! Numai ei în toată lumea asta îi pasă de tine — și nimeni nu poate spune de ea că-i puturoasă ! Are șaptezeci și doi de ani și mîinile ei numai pentru alții au trudit. Nici o mîină nu s-a ostenit s-o mîngîie și pe ea vrcodată !

Acuma le era cald și bine, dar Ditte pica de somn și fură silite s-o pornească din nou la drum.

— Altfel adormin aci și ne ia moșul, spuse bunica, le-gînd fetei broboada.

— Cine-i moșul ? Dittei nu-i mai era somn.

— Moșul stă în pămînt, colo, la biserică. El dă cu chirie gropi la morți și vrea să-i fie casa plină.

Ditte n-avea chef să se ducă sub pămînt la moșu și să șadă acolo. O porni deci voinicește, de mină cu baba. Poteca o lua acum de-a dreptul peste uscat iar vîntul bătea din spate — și furtuna slăbise puțin.

Dar cînd ajunseră la curtea Nisipuri, Ditte nu mai vru să se urnească din loc.

— Să cerem și-aici ceva, spuse fata trăgînd-o de fustă pe bunică. Mi-e foame.

— Sfinte Hristoase !... Ești nebună, fato ! Aici nu putem noi pune piciorul.

— Atunci mă duc singură, hotărî Ditte. Dădu drumul bunicii de mînă și-o tuli spre poartă. Aci se codi. De ce nu putem intra, hai? strigă ea, întorcîndu-se cu fața către bătrînă.

Maren se apropie și-o luă de mînă:

— Pentru că taică-lu o să ne alunge cu biciul, șopti ea. Haide, fii cuminte!

— Ce, ți-e frică de el? întrebă fata cu încăpățîinare. Nu era obișnuită s-o vadă pe bunică-sa abătîndu-se din drum de teama cuiva.

Frică — nu, pentru așa ceva erau timpurile prea grele. Săracul trebuia să întoarcă spatele furtunii și să nu se sfiască de nimic. Și, mă rog, de ce-ar ocoli curtea Nisipuri de parcă ar fi cine știe ce? Dacă omul nu voia cu nici un chip să-și vadă odrasla, n-avea decît să se mute în altă comună. Ele două nu făcuseră nimic de care să le fie rușine și să aibă a se da deoparte din cale. Poate că încăpățîinarea fetei era legată și de vreun semn ascuns? Nu era Maren aceea care să puie bețe-n roate soarlei — mai cu seamă cînd avea de gînd să-i întindă o mînă de ajutor.

— Ei, haide! spuse ea și împinse poarta. Doar n-au să ne mînințe!

Trecură pe sub bolta cea mare care sluja de poartă și de șopron pentru unelte și lemne de foc. Deoparte era stivuită frumos turba pînă la grinda de sus. Aștia n-or să înghețe în iarna asta! Maren privi cu ochi cunoscători împrejur, pe cînd străbăteau ograda spre șopronul în care se prepara berea. Aci slujise ea în tinerețe — ca să fie mai aproape de casă și de Sören. Trecuseră cam mulți ani de-atunci! Pe atunci era mare și tare aici bunicul tînarului chiabur de azi — un ticălos care nu se îndura de mîncarea și somnul camenilor. Dar bani, punea deoparte. Bătrînul chiabur de la Nisipuri — care murise cam în același timp cu Sören — era tînăr pe vremea aceea și se strecura în ciorapi pe sub fereastră slujnicelor. El și cu Sören nu beau rachiul din aceeași bărdacă! Maren nu mai fusese de-atunci pe-aici — Sören nu voia s-audă de-așa ceva. Și nici Sören nu mai pusese piciorul în ograda asta, de cînd făcuse drumul acela anevoios pentru Sörine. Cuvîntul era cuvînt!

Era mult de-atunci și două sute de taleri nu țin cît lumca. Sören murise și Maren își schimbase părerea. Frigul

și lipsurile o înfuriau — cum nu i se mai întâmplase pînă acuma — împotriva celor care stăteau la căldurică și nu erau siliți să hoinărească pe-afară pe orice vreme, precum și împotriva celor care, de dragul unei scurte ore de plăcere, puneau povară grea pe umeri bătrîni. De ce așteptase ea atîta vreme pînă să le înfățișeze celor de la Nisipuri pe propriul lor vlăstar? Poate că le era dor de el. Și de ce n-ar face fetei pe plac? Mai știi, poate că era voia Domnului, care vorbea prin gura ei și prin încăpățînarea ei de-a pune piciorul în curtea lui taică-său.

Totuși, Maren se simți cam vinovată, cînd intră în șopronul de făcut bere, cu Ditte strînsă lîngă ea, așteptînd să se arate vreun om. Chiaburul, după cum se părea, era dus de-acasă și Maren se bucură de asta. Pe slujnică o auzea mulgînd în grajd și argat nu credea să aibă ei acum.

Tot mai era aci piatra cea spartă de moară, în fața ușii șopronului; iar în mijlocul lui se mai afla piatra cu mare de mormînt, cu rozete la colțuri. Inscripția de pe ea se ștersese cu totul.

Deodată ieși nevasta cea tînără din casă. Maren n-o mai văzuse pînă acum. Era mai frumușel îmbrăcată decît celelalte neveste de chiaburi de pe la ei și părea prietenoasă și blajină. Le pofti în casă, le ajută să se desfacă din broboade și din basmale și le atîrnă hainele la uscat. Pe urmă le pofti să șadă și le puse dinainte mîncare și băutură. Trebăluind pe-acolo, le tot arunca cîte o vorbă bună; mai ales cu Ditte fu foarte prietenoasă, de i se muie aproape inima lui Maren.

— Și de unde sînteți? le întrebă femeia, așezîndu-se lîngă ele, pe cînd mînceau.

— De unde vrei să fim? răspunse Maren mestecînd. Unde-i loc pentru săraci, pe pămîntul ăsta? Unii au de toate din belșug și stau unde nu li se cuvine; altora a uitat Dumnezeu să le dea altceva decît un colțisor la cîmîtir. Da' nici tu nu ești de pe-aici, dacă întrebi.

Nu, tînăra nevăstă era din Falster; glasul i se încălzi cînd rosti numele locului ei de baștină.

— Și-i departe? o privi Maren pieziș.

— Cale de-o zi cu trenul și cu trăsura; dincolo de capitală!

— Cei de la Nisipuri trebuie să meargă acuma cu trenul ca să-și caute nevastă ? Iubitele le găsesc ei prin părțile noastre ! Da, da, încet, încet departe ajungi !

Nevasta le privi sfios.

— Ne-am cunoscut la liceul popular, spuse ea.

— Și liceu a mai făcut ? Mă rog, mă rog, boier, nu glumă ! De tine nu și-a bătut joc înainte de nuntă ?

Nevasta roși.

— Trăncănești cam ciudat, spuse ea.

— Cum să trăncănească altfel o babă știrbă ? Dar, oricum, vine cam ciudat ca tata să stea la căldurică, în casă, iar pe copil să-l lase să alerge desculț la cerșit.

— Ce spui ? ! șopti femeia cu spaimă.

— Ce știe Dumnezeu și toată lumea — numai ție nu ți-a spus nimeni nimic. Ia uită-te la fata asta — ea n-are nevoie să-și nascocască un tată ! Dacă ar fi dreptate pe lumea asta, n-ai fi tu stăpînă peste curtea asta, ci fiică-mea... ei, atunci n-am mai tremura noi de frig și n-am crăpa de foame.

Pe cînd vorbea, Maren sugea un os de șuncă. Nu mai avea dinți și cînd mînca, plescăia din limbă ; untura i se prelingea peste degete și peste bărbie.

Tînăra se apropie de ea cu șorțul în mînă :

— Să-ți ajut, mătușă ? spuse, ștergînd-o cu grijă pe bătrîna. Era albă ca varul și degetele îi tremurau.

Maren se lăsă servită și gura ei strînsă punga era ca de piatră. Deodată o apucă pe nevastă pe după șolduri cu mîinile pline de grăsime.

— Descîntec și afurisenie ! mormăi ea, făcînd semne de farmece peste pîntecele femeii. Odrasle să nască greu pîntecele tău ! Nevasta se clătină în mîinile babei și se prăbuși fără o vorbă ; Ditte începu să țipe.

Maren se înspăimîntă atît de tare de urmările purtării ei, încît nu mai știu ce să facă. Smulse broboadele de pe sobă și o șterse, trăgînd fetița după ea. Numai după ce trecură de ultima casă din sat — șopronul bărcii de salvare — își îngădui să-și lege broboada sieși și Dittei. Aceasta mai tremura încă.

— Ai omorît-o ? întrebă ea. Bătrîna se cutremură fără să vrea.

— Nu, nu... vorbă să fie; haide mai repede! se răsti ea și împinse fata înainte. Ditte nu era deprinsă să-i vorbească bunica așa, și o luă speriată înainte.

În casă era rece și Maren băgă fata în pat. Apoi se apucă să adune lemne de foc și puse la fiert apă pentru cafea. Tot timpul bodogănea.

— Ei, drăcia dracului, sigur... da' cine-i de vină? Trebuie să dai în nevinovați, dacă vrei să lovești în cei vinovați.

— Ce spui, bunicuțo? întrebă Ditte din fundul patului.

— Ei, cred că taică-tu o să nimerească acumă drumul pînă la noi, după cele ce s-au întîmplat!

Din întîmplieră ieși o căruță în goana cailor și opri în fața ușii.

Chiaburul de la Nisipuri intră ca o furtună, nu însă ca să le aducă vreun dar. Era roșu de minie și începu să sudaie, chiar înainte de a intra în casă. Maren era bine imbrobodită din pricina frigului, așa că putu să facă pe surda.

— Ia uită-te, ce musafir mare! spuse ea, postîndu-l să șadă.

— Să nu crezi c-am venit să-mi pierd vremea cu tine, muiere scîrboasă ce ești! începu Olsen s-o ocărască cu vocea lui pițigăiată și cam fonfă. Am venit să te înșfac chiar acum, pe loc. Așa că mai bine să vii de bună voie! O apucă de braț.

Maren își trase repede mîna.

— Ce te-a apucat? îl întrebă holbindu-se la el.

— Ce m-a apucat? Asta întrebă tu... stăfie împușită! Da' ce? N-ai fost azi la curte — și n-ai tras fata după tine? Cu toate că vi s-a plătit să nu mai puneți piciorul prin ținutul Nisipurilor. Ai făcut sînge rău nevستی-mi și i-ai făcut farmece, hoit ce ești! De-a căzut femeia și-au apucat-o durerile facerii! Dar am să te trag la judecată și-am să te dau să te ardă de vie, diavol împielit! Spumegînd îi scutura pumnul sub nas.

— Așa, dai și oameni la ars? spuse Maren batjocoritoare. Atunci fă focul și pentru tine, că după cît văd, ți-ai luat asupra-ți mai mult decît te țin șalele.

— Ce vrei să spui cu asta? pufni chiaburul de la Nisipuri și se repezi, ca și cum ar fi vrut s-o înșface pe

Maren într-o clipă și s-o tragă la căruță. Ce, oare nu-i adevărat c-ai fost la curte și c-ai făcut neveste-mi farmece? Se învîrți amenințător pe lîngă ea, fără însă s-o atingă. Da' ce-ai tu cu șalele mele? Țipa, și spaima i se citea în ochi. Ce, vrei să-mi faci farmece, hai?

— Da' n-am nimic cu șalele tale și nici cu tine! Și-un chior vede că s-a șters pe bot zgîrcitul de cozonac, cînd i l-au înhățat corbul și cioara. Ține-ți mai bine puterile pentru tinerețea nevستی-ti, că de, să nu te betegești cu o babă ca mine! Că cine-o s-o mai apere pe nevastă-ta?

Anders Olsen venise cu gîndul s-o înșface pe zgrițuroaică și s-o arunce la spatele căruții ca s-o ducă acasă la el — cu binele sau cu răul — să dezlege farmecele. Și-acum ședea pe lada de lemne, învîrtind căciula în mîini — o arătare jalnică. Maren știa cu cine avea de-a face; nu era ei bărbat, că prea trîncănea mult. Oamenii de la curtea Nisipuri nu erau de soi: mici, uscați ca surceaua și hrăpăreți. Asta din fața ei era chel, vinele gîtului îi ieșeau ca odgoanele și gura îi era încrețită ca o pungă de bani. Să-i fii nevastă unui zgîrie-brînză ca el, nu prea era plăcut. Nu ședea el oare acum și-l treceau fiorii prin șolduri, uitînd de spaima pentru nevastă din pricina fricii pentru sine?

Maren îi puse dinainte, pe masa din bucătărie, o ceașcă de cafea, pe urmă se așeză pe scara care ducea la pod, cu un blid în mînă.

— Bea, îi spuse ea, cînd îl văzu că se codește. În casa asta nimeni nu-ți vrea răul nici ție, nici alor tăi.

— Ai fost în casa mea și ai făcut buclucuri, bodogăni el, întinzînd cu șovăială mîna spre ceașcă; parcă nu-i venea nici să bea, nici să o lase.

— Am fost amîndouă la curte, adevărat. Furtuna ne-a mînat într-acolo, că de bună voie nu ne-am fi dus. Maren vorbea liniștit și îngăduitor. Cît despre nevastă-ta, sigur că i s-a făcut rău cînd a auzit cu ce poamă-i măritată. Ai o femeie blajină și bună — prea bună pentru tine. N-a știut ce să ne mai dea și tu nu te gîndești decît să ne arzi în foc. Ehei, ne-o fi și nouă odată cald! Aici ne îngheață inima de frig și nu se îndură nimeni să ne aducă un car de turbă!

— Să-ți mai dau și turbă ? Țipă chiaburul de la Nisipuri ; gura i se pungi de tot.

— Doar e a ta copila ; și suferă de frig și de foame bătînd drumurile.

— S-a plătit pentru ea o dată pentru toldeauna.

— Asta așa o fi ! Dar dacă-ți lași odrasla să piară, atunci nădăjduiesc că nu te va mai învrednici Dumnezeu cu alta !

Chiaburul se înspăimîntă, ca și cum s-ar fi trezit abia acum.

— Desfă-i nevestii farmecele ! strigă el, bătînd cu pumnul în masă.

— Cu nevastă-ta n-am nimic. Dar ai să vezi că nu-ți mai dă Dumnezeu copii. Asta n-o mai cred eu !

— Lasă-l pe Dumnezeu în pace și descînt-o pe nevastă-mea, șopti el răgușit, băgîndu-se în babă. Altfel te sugrum, zgrițoroaico ! Degetele lui slabe și noduroase se încîrligau în aer ; era cenușiu la față.

— Mai bine bagă de seamă. Singurul tău copil e colo, în pat, și-ar putea să te audă. Maren deschise ușa către cameră. Auzi, Dîtle, tat-tu vrea să mă sugrume.

Anders Olsen îi întoarse spatele și-o luă spre ușă. O clipă rămase pe loc și cotrobăi la clanță, ca și cum nu știa ce face ; pe urmă se întoarse și se lăsă din nou pe lada de lemne. Stătea acolo, privind în pămînt ; scuipe și șterse scuipatul cu cizma. Arăta ciudat de bătrîn și doar numai sieși își purtase de grijă de mic copil ; era o zicală, că ai de la curtea Nisipuri se nasc știrbi de-a gata.

Maren se așeză în fața lui.

— Acum te gîndești la feciorul pe care trebuie să ți-l faci nevastă-ta cea tină și sănătoasă ? Poate ți-ai și închipuit ce frumos ar fi să-l vezi mare, alergînd după tine pe ogor, așa ca un minz lîngă ham, învălînd de la tine cum să ție coarnea plugului. Dar să știi, tu, că unuia ca tine care a adunat bani nu-i vine întotdeauna un fecior. Și se mai și întîmplă ca un tată stringător să alba fecior risipitor, care aruncă pe fereastră banii adunați de el ; asta-i pedeapsa lui Dumnezeu pentru cei ce țin prea strîns băierile pungii. Poți munci pînă-i crăpa — tu ca și alții. Sau poți vinde curtea la străini cînd n-ai mai pu-

tea de șale, și să te muți la oraș într-o căsuță frumoasă. Oamenilor cu bani li-i lumea deschisă !

Chiaburul ridică iarăși capul.

— Trebuie s-o dezlegi pe nevastă-mea de farmece, stăru-i el rugător. N-o să-ți fie degeaba !

— La Nisipuri nu mai punem noi picioarele, nici eu, nici copila. Dar o poți trimite pe nevastă-ta aici — din asta n-o să i se tragă vreun rău ! Dar dacă vrei să-i meargă bine, să vie cocoțată pe o căruță cu turbă !

A doua zi dimineată sosi nevasta cea frumoasă de la Nisipuri, pe o căruță încărcată cu turbă, străbătînd astfel satul de la un capăt la altul. Chiaburului de la Nisipuri îi fusese pesemne rușine să se arate, căci nu se afla cu ea în căruță ; un flăcăiandru mîna caii. Mulți ar fi vrut să știe încotro mergea carul ; pe unde trecea, nasurile se turteau de geamuri. Din colibele care n-aveau fața la drum, se repezea femeia afară, aruncî broboada pe cap și-o lua spre limba de pămînt. Pe cînd căra argatul turba în șopron și nevasta desfăcea pachetele pe masa din cameră — ouă, șuncă, cozonac, unt și multe alte bunătăți — oamenii se fițiau pe dinaintea colibei, trăgînd cu coada ochiului spre ferestre și făcîndu-și uluiți de lucru la familia care locuia la capătul celălalt al colibei ; se zăpăciseră de nedumeriți ce erau. Maren știa prqa bine ce căutau ei pe-acolo, dar nu-și mai punea la inimă ; se deprînsese să fie iscodită din poarta vecinilor !

Peste cîteva clipe se împrăștie zvonul prin împrejurimi că chiaburul de la Nisipuri a început să-i poarte de grijă copilului său din flori. N-o prea făcea el de bunăvoie, Maren trebuie să-i fi arătat calea, în sfîrșit ! Nu înțelegea lumea cum de avusese ea răbdare atîta vreme cu el ; avea doar putere să-și facă dreptate. Dar, se săturase pesemne și începuse să-i cam facă farmece nevestii chiaburului — ba o vrăjea să aibă copil, ba i-l lua înapoi tot prin farmece. Unii spuneau că se sluzea de Ditte pentru asta, vrăjind-o să se întoarcă pînă la forma pe care o avusese înainte de a se naște, ca să fie silită copila să-și caute un pîntece de mamă și că de aceea nu creștea fata ca lumea. Ditte era surprinzător de mică pentru vîrsta ei, dar de lip-sit, nu-i lipsea nimic. Numai că nu era lăsată în pace să

crească în voie, căci atunci ar fi fost mai greu s-o tot dea înapoi cu farmece.

Era și bine și rău să ai în comună pe una înțeleaptă ca Maren. Că era vrăjitoare, nu se mai îndoia nimeni, dar era o vrăjitoare foarte de treabă. Pe cît se vedea, nu-și întrebuința puterea pentru a face rău — și era bună cu cei săraci. Lecuise destui fără să ceară ceva. Cît despre chiabur, oricine se bucura că-i dăduse peste nas.

Faima lui Maren crescuse. Oamenii uită ușor cînd le merge bine și chiaburul nu se grăbea întotdeauna să le aducă celor două cite ceva. Trecea multă vreme pînă se arăta, pe cînd alteori venea mai des. Cei de la Nisipuri sufereau de șale. Cînd se aflau pe cîmp și se plecau să ridice un bolovan sau să smulgă vreo buruiiană, îi năpădea deodată drăcia. Se arăta cu o pocnitură și cu o săgețare grozavă în șold; nu se mai puteau ridica și trebuiau să se tîrască acasă în patru labe. Pe urmă zăceau săpămîni de-a rîndul și gemeau. Le venea greu să stea degeaba, ca oameni muncitori ce erau și se lăsau chinuiți cu lipitori, ventuze și sfaturi înțelepte. Pînă cînd într-o bună zi, răul dispărea așa cum venise. Ei puneau totul în sarcina deochiului femeilor care se credeau neluate în seamă de ei și se răzbunau pe calea asta vicleană; alții spuneau că era pedeapsă cerească pentru că lucrau prea mult cu șalele îndoit. Oricum, acolo sălășluia spaima lor și, cînd simțea Anders Olsen vreo ciupitură în spate, fugea îndată să se împace cu Maren.

Din asta nu se putea trăi, dar întîmplarea cu chiaburul lărgi cercul celor ce se încredeau în babă.

Maren nu prea înțelegea cum ajunseseră treburile aci; dar luă lucrurile așa cum erau și profită cît putu de ele. Iși aminti ba una, ba alta din poveștile sfătoase ale mamei-si, din copilărie, și încolo, se lăsă în voia întîmplării; cei mai mulți îi puneau ei însăși vorbele în gură.

Maren auzea atît de des că face farmece, încît o credea și ea cîteodată. Altădată se minuna de prostia oamenilor. Dar întotdeauna se întorcea cu gîndul, suspinînd, la zilele cînd mai trăia încă Sören și ea nu era altceva decît moara lui hodorogită — așa bună-rea cum era. Ehe, alea fuseseră timpuri bune!

Acum era singură. Sören zăcea în pământ și ceilalți se fereau de ea ca de ciumă, când nu-i păștea nevoia. Alți oameni se mai întâlneau, pălăvrăgeau, dar nimănui nu i-ar fi dat în gând să vie la Maren și să bea cu ea o ceașcă de cafea. Chiar vecinii din curte se țineau deoparte, cu toate că la nevoie îi ajuta. Ea nu avea decât un singur prieten viu, care o privea cu încredere și fără frică — fata.

Era o meserie amară și grea aceea de doftordăie și nici măcar nu și-o alesese singură; dar le asigura piinea de toate zilele.

9. DITTE VEDE ȚARA MINUNILOR

Ditte era acum destul de mare să mcargă singură și fugea adesea de-acasă fără ca Maren să se neliniștească. Avea nevoie de tovarăși de joacă și se ducea prin sat și pe la colibele din marginea pădurii să-i caute pe cei de-o seamă cu ea.

Dar, când o vedeau venind, părinții își strigau copiii în casă. Încet, încet, se deprinseseră și copiii să se ferească de ea; aruncau cu pietre după ea când se apropia și-i strigau porecle: pui de curvă și neam de zgriptoroaică. Atunci încerca pe la alți copii, dar și cu ăia o aștepta aceeași soartă, pînă își dădu într-o bună zi seama că ea nu-i de-al lor. Nici de copiii de-acasă nu era sigură; dacă stăteau împreună pe dună la împletit șiraguri și inele din floricele albastre de mușcatul dracului, se repezea mama la ei și-i smucea acasă.

Ditte era silită să se joace singură și să se mulțumească cu tovarășia lucrurilor din jurul ei; dar o făcea și pe asta. Ea insufla de îndată viață jucăriilor, pietrelor, bucățelelor de lemn; împărțea roluri la fiecare și astfel îi era ușor să se înțeleagă cu ele. Numai că erau cam prea cuminți, așa încît Ditte se vedea nevoită să le învețe chiar ea, să-și mai facă de cap câteodată, căci altfel se plictisea. Așa, de pildă, avea ea un papuc vechi de lemn, care fusese al lui Sören; Maren vopsise pe el o față de om și-i pusese o cîrpă veche drept rochie. În lumea Dittei ăsta era băiat — un rău și jumătate, care făcea numai pozne și năzbîtii.

Nu se cerea afară și spărgoa tot ce-i cădea în mâini. Ditte trebuia să-l certe mereu și să-i tragă și câte un pui de bătaie.

Ditte era mare și nu se mai scăpa pe ea, dar problema, ca atare, o mai preocupa și acum și nimic pe lume nu i se părea mai serios. Știa, din experiență, că nici o acuzație nu-i fusese atât de dureroasă ca aceea care-i venea în legătură cu dosul.

Intr-o zi ședea pe prispă, la soare, și-l certa pe obraznicul cela de băiat de cîrpe, cu o voce necăjită și îngrijorată de mamă. Maren curăța scrumbii în ușa bucătăriei și făcea haz de fată.

— Să te mai prind odată, că te și duc la zgripțoroaică să-ți mănince păsărica !

Maren ieși repede.

— Cine spune așa ? și fața ei zbîrcită tremură.

— Așa spune baubaul, răspunse fata veselă.

— Haide, nu vorbi prostii, fii și tu odată serioasă. Cine-a spus așa ? Răspunde-odată, fată, hăi !

Ditte încercă să fie serioasă.

— Ei, baubau, ciinele baubau... a spus așa, azi dimineață, izbucni deodată.

N-o puteai scoate la capăt cu ea ; de urît ce-i era, îi dădeau în gînd tot felul de prostii. Maren își văzu de treabă ; se liniștise, dar căzu pe gînduri.

Chiar din vînt nu luase fata vorbele acclea. Maren lecuise pe-un tînăr pescar din sat, care se scăpa pe el, din care pricină, de ani de zile își băteau joc camarazii de el. Ea îi pusese însă condiția ca flăcăul să-și țină gura, dacă voia să-i ajute leacul. Dar oamenii erau curioși să știe ce-i făcuse. De la el nu aflară nimic și așa fură siliți să născocească — cu cît mai murdar, cu atît mai bine ! Maren plîngea în casă peste scrumbii, de îi căzură lacrimile sărate peste ele. Mult mai plîngea ea în ultima vreme : din pricina lumii, și de oful ei ; știa că făcuse numai bine și se purtau cu ea de parc-ar fi fost ciumată, otrăvind atmosfera din jurul ei cu lașitate și ură. Se slujeau de ea ca să scape de rele — dar în sinea lor o învinuiau chiar pe ea de aceste rele și afumau după dînsa cînd întorcea spatele. Tot ce era rău venea de la ea ; pînă și în gura nevinovată a copilei, tot zgripțoroaică era !

Ochii lui Maren nu puteau ține piept grijilor și lucrurilor potrivnice de la moartea lui Sören încoace; erau roșii ca focul și li se vedea dosul pleoapelor. Se umflaseră din pricina lacrimilor; pentru oamenii din ținut, însă, asta era o dovadă mai mult, că Maren era o vrăjitoare înrăită. Și vederea îi slăbea, ba se întâmpla câteodată s-o părăsească de tot. Atunci avea nevoie de ochii tineri ai Dittei și adesea fata folosea prilejul să-i joace feste.

Ditte nu era rea — nu era nici rea, nici bună — era o făptură micuță, care avea nevoie să-și alunge urâtul. În lumea ei se întâmplau atît de puține lucruri, încît trebuia să ia întâmplările de pe unde apuca — ba le mai născoccea și singură, ca să nu moară de urît. Dar într-o zi tot i se întâmplă ceva. Maren căpătase un bilet de voie de la moșia cea mare din Ellebäck, care era situată colo departe, în comună, și ale cărei păduri se întindeau pînă la dune; în fiecare marți avea voie să culeagă vreascuri din pădure. Nu ajungeau de încălzit, dar o oală de cafea tot se putea fierbe pe ele. Aceste drumuri de marți se prefăcuseră într-un fel de excursii. Luau gustarea cu ele, pe care o mînceau ba ici, ba colo, în vreun loc frumos, mai adesea pe malul apei din pădure. Ditte călătorea încolo și înapoi cu roaba. După ce erau gata cu vreascurile, culegeau smeură, sau iarna, porumbe și mere pădurețe, pe care le coceau în soba de olane.

Acum, bunica era bolnavă. Plinsese atît de mult încît nu mai vedea de loc — asta înțelegea Ditte bine; de mirare însă, era, că i se strînsese ca un fel de apă în picioare de nu se mai putea ține pe ele. Mititica trebuia să fugă singură la pădure să adune vreascuri. Era treabă grea pentru ea, numai că acum, vara, pădurea era plăcută. Putea pătrunde pînă departe, pînă unde altfel n-avea voie să meargă, pentru că bunica se temea de desîș și se ținea mai pe lîngă margine. Înăuntru răsuna cîntecul păsărelelor și scînteia atît de ciudat în strălucirea verzuie a frunzișului! Aerul era ca o apă verde, în care jucau raze de soare; iar în umbra tufișurilor mișuna și zumzăia.

Dittei nu-i era teamă, dar puțin tot se înfiora. În fiecare clipă trebuia să se oprească și să asculte; cînd trozne o ramură uscată, sărea în sus cutremurîndu-se. Aici nu se plictisea. Mirarea o cuprindea cu totul; întâmplarea

pîndea la fiecare pas, plină de groază. Deodată se repezea la ea cu un „Te-am prins !“ înspăimîntător — întocmai ca soba, cînd turna bunica gaz să aprindă focul — și atunci fugea cît o țineau picioarele ei miciuțe, pînă ajungea la un luminiș.

Intr-o asemenea goană ajunse la un moment dat la o gîrlă peste care se plecau copacii. Se părea că tot verdele din lume curgea pe apă la vale ; Ditte stătu încremenită, cu gura căscată de mirare. Cît despre verdele care luneca acolo, își dădu ea curînd seama că venea de la copaci — și că apa aceasta era capătul lumii. Dincolo, de partea cealaltă, era împărăția bunului Dumnezeu ; dacă privea bine putea să-i vadă barba albă lucînd într-un mărăciniș. Da cum se puluse face atîta verdeață ?

Fugi spre fundul pădurii, de-a lungul girlei, să vadă. Mai departe, încolo, fu oprită de două cucoane, atît de distinse cum nu mai văzuse ea vreodată. Deși nu ploua și umblau pe sub copaci, unde era umbră, țineau deasupra capului umbrele roșii, peste care soarele se strecura prin frunziș ca o ploaie de aur topit. Se lăsară în genunchi în fața Dittei, ca și cum ar fi fost o prințesă, îi ridicară piciorușele goale și-i priviră tălpile ; apoi o întrebă de toate.

Așadar, o chema Ditte. Ditte Scîrbă-mică și Ditte Puiule — și o mai chema și fată, hăi !

Doamnele se priviră rizînd și o întrebă unde locuia. Ei, la bunica !

— Care bunică ? o întrebă proastele iarăși.

Ditte bătu cu piciorușul gol în pămînt :

— Ei, la bunica ! Aceea care este citeodată oarbă pentru că plînge atîta ! La bunicuța cea dulce a Dittei !

Se prefăcură că înțeleg și o întrebă dacă vrea să meargă cu ele acasă. Ditte viri încrezătoare minuța în mina uneia dintre doamne și porni cu ele ; nu avea nimic împotrivă să vadă dacă nu cumva locuiau dincolo de rîu — la bunul Dumnezeu, căci atunci ele ar fi îngeri.

Merseră de-a lungul apei. Ditte, care nu mai putea de nerăbdare, credea că nu vor mai ajunge niciodată. Ajunseră la un podeț, care trecea boltit peste apă. De el era lipită o porțiță, cu grilaj de amîndouă părțile, așa încît nu se putea trece nici peste, nici pe lîngă ea. Doamnele des-

căruia o porțița și-o încuiară apoi cu grijă la loc și Ditte se văzu într-o grădină minunată. De-a lungul potecii florile stăteau în mănunchiuri, cele albastre de o parte și cele roșii de alta, mișcând capetele lor frumoase; pe tufe joase creșteau boabe minunate roșii, din care nu mai gustase niciodată.

Ditte știa foarte bine că aici era raiul. Se lipi de una din doamne cu gurița roșică de căpșuni, o privi cu o expresie de nepătruns în ochii ei de un albastru închis și întrebă :

— Sînt moartă ?

Doamnele riseră și o luară cu ele în casă, prin camere elegante, unde se călca cu ghețele pe niște broboade de lină groase și moi. În una din camere ședea o doamnă mititică, într-un fotoliu adînc. Avea părul cărunț, fața zbîrcită și ochelari pe nas; mai purta și o bonetă albă de noapte, deși era în toiul zilei.

— Asta e bunicuța noastră ! spuse una din cele două doamne.

— Ia privește, mamă-mare, am prins un spiriduș de pădure, îi strigară ele la ureche. Aha, bunica asta era deci surdă — a ei era numai oarbă.

Ditte se învîrti pe-acolo și privi curioasă prin camere.

— Unde-i bunul Dumnezeu ? întrebă ea deodată.

— Ce spune fetița ? strigă una din doamne. Dar cealaltă, care o adusese pe Ditte de mină, o trase lângă ea și spuse :

— Bunul Dumnezeu nu locuiește aci, el stă colo în cer.

— Crede că e în rai, adăugă ea către soră-sa.

Nu le plăcea că Ditte umblă desculță și priviră iarăși la tălpile ei, ca să vadă dacă n-o mușcase cumva vreo vi-peră, sau așa ceva.

— De ce nu se încălță fetița ? întrebă bătrînica. Capul îi tremura caraghios cînd vorbea; buclele albe se bălăbăneau încoace și încolo, ca niște clopoței.

Ditte n-avea ghețe.

— Doamne, mamă-mare, auzi, copila n-are ghețe ! N-ai nimic de frîs în picioare ?

— Nu mai spun, strigă Ditte rizînd șiret. Se săturase să tot răspundă la atîtea întrebări.

În sfârșit, doamnele aflară că avea o pereche de papuci de lemn, care trebuiau păstrați pentru la iarnă.

— Dați-i o pereche de pantofi de-ai mei, spuse doamna cea bătrână. Adu o pereche, Asta ! dar vezi să nu fie cei mai stricați !

— Las' că-i dau eu buni, mamă-mare, răspunse una din cele două domnișoare și anume aceea care îi plăcea Dittei mai mult.

Așa căpătă Ditte pantofi. De mâncat i se dădură o mulțime de feluri, din care nu mai gustase niciodată și care nu-i prea plăcură ; ea înfulecă tot piine, cu care era de-prinsă — spre marea mirare a celor trei femei.

— E răsfățată, spuse una dintre domnișoare.

— Nu s-ar putea spune asta, de vreme ce preferă piinea celorlalte feluri, se grăbi domnișoara Asta să răspundă. E obișnuită cu mâncare foarte săracăcioasă. Și totuși, uite cât e de voinică ! O trase pe fetiță la ea și o sărută.

— Dați-i mai bine mâncare acasă, spuse bătrîna. Asemenea temperamente nu mănîncă în captivitate. Soțul meu a prins odată, pe coasta de aur, o maimuță mică de pădure, dar a fost nevoit să-i dea drumul, căci nu voia de loc să mănînce.

Atunci împachetară mîncarea cea aleasă într-un coșuleț drăguț din pai roșu și alb, îi puseră o pălărie florentină pe cap și o fundă mare roșie la piept. Toate astea îi făcură plăcere, dar deodată își aminti de bunică și vru să meargă acasă. Se duse la ușă și trase de clanță ; nu mai era nimic de făcut : fură silite să-i dea drumul spiridușului celui hazliu de pădure. În grabă îi mai puseră și niște căpșuni în coșuleț, peste toate celelalte ; pe urmă, fetița se făcu nevăzută în pădure.

— Numai de-ar nimeri înapoi acasă, spuse domnișoara Asta, privind după ea cu ochi visători.

Da, Ditte nimeri acasă. Noroc că-i fusese atît de dor, încît uită ce avea în coș. Altfel, bătrîna Maren ar fi murit fără să fi gustat vreodată căpșuni !

De-atunci Ditte fugea adesea departe în pădure, în nădejdea că povestea se va repeta. Fusese o întîmplare nea-semuită, cea mai însemnată din viața ei ! Chiar bătrîna Maren o îmbărbăta.

— Du-te în desiș, spunea ea. Ție nu ți se poate întîmpla

nimic, căci te-ai născut duminică. Și dacă ajungi la casa ceea fermecată, cere și pentru mine o pereche de pantofi. Spune-le că bunica are apă în picioare și nu rabdă încălțăminte aproape de loc.

Gîrla o găsea ea ușor, dar nu mai întâlnește nici o cucoană și podețul, cu porțiță cu tot, se făcuse nevăzut. De partea cealaltă a gîrlei era pădure, ca și aci. Nu mai putea găsi nici fața bunului Dumnezeu, oricît ar fi privit de mult; țara basmelor nu mai exista.

— Ai visat — las' c-om vedea noi, spunea bătrîna.

— Dar căpșunile, bunico? întrebă Ditte.

Da, căpșunile, asta așa e! Și Maren mîncase din ele și nici nu mai gustase vreodată ceva atît de minunat. De douăzeci de ori atît de mari ca fragli de pădure și după ele te simțeai sătul — tocmai pe dos de celelalte boabe, care nu făceau decît să-ți răscolească stomacul.

— Astea ți le-a pus în poală spiridușul visului, care te-a dus în țara basmelor, ca să gustăm și alde noi cîte- ceva, spuse în sfîrșit bunica.

Și cu lămurirea aceasta se liniștiră.

10. ȘI DITTE ARE TATA!

Intr-o dimineață, cînd se sculă, Maren descoperi că-i fugiseră chiriașii în timpul nopții.

— A venit dracu' și i-a luat, spuse ea bucuroasă; nu se supără de loc că o șterseseră; era o familie plicticoasă și încăpățînată. Mai rău era, că datorau chiria pe douăsprezece săptămîni — douăsprezece coroane — cu care Maren s-ar fi putut pregăti de iarnă.

Înfipse un bilet pe pompa de apă și așteptă chiriași noi, dar nu se prezentă nimeni. Vechii chiriași răspîndiseră zvonul că umblau stafii prin casă. Pierderea chiriei le lovea cu atît mai tare, cu cît Maren își părăsise îndeletnicirile. Nu mai voia să fie doftoroaie, căci prea era greu de purtat afurisenia.

— Duceți-vă la alta mai deșteaptă, mie dați-mi pace, răspundea celor care veneau să-i ceară sfatul, sau s-o cheme. Trebuiau, deci, să plece așa cum veniseră și prin ținut se răspîndi zvonul că Maren își pierduse puterea.

Puterile și le pierdea ea, nu-i vorbă; nu mai vedea aproape de loc și picioarele n-o mai țineau. Torcea și împletea pentru oameni și reîncepu să cerșească; Ditte o ducea de la curte la curte. Drumul era lung și obositor; bătrina se jelea tot timpul și se lăsa greu pe umerii copilului. Ditte nu înțelegea ce e cu bunica; pe ea o chemau florile din șanțuri și sute de alte lucruri; îi venea să scuture apăsarea brațului de plumb de pe umăr ca să se poată mișca în voie; jelania fără sfârșit a bunicii o umplea de-o deznădejde amestecată cu dezgust. Atunci îi fulgera răutatea prin cap.

— Nu mai nimeresc drumul, bunico, spunea ea deodată și nu mai voia să facă un pas; sau o ștergea de lingă bunică-sa și se ascundea prin apropiere. Maren înjura și amenința o bucată de vreme. Când amuțea și se azea plingând pe marginea drumului, Ditte i se făcea milă venea la ea și o lua de git. Atunci plîngeau împreună din pricina mizeriei de pe lumea asta și de bucurie că se regăsiseră.

O bucată de drum mai încolo, spre inima ținutului, locuia un brutar; aveau voie să vie să-și ia odată pe săptămână o piine din făină de grâu de la el. Când Maren nu putea coborî din pat, trimitea copila. Ditte îi era foame și ispita era mare; alerga tot drumul pînă acasă ca să nu cadă într-însa. Când aducea acasă piinea neîncepută, bunica și fetița erau mindre. Cîteodată, însă, foamea era prea aprigă și Ditte începea să ciupească coaja din jurul pîinii calde. Ca să nu se cunoască, o ciupea de pe margine — numai un pic; înainte de a-și da seama, scobise piinea de-a bîncelea. Atunci se mînia pe ea însăși, pe tunică și pe toate celea.

— Uite, bunică, iată piinea albă! spunea ea, aruncînd repede piinea pe masă.

— Să trăiești, fetiço; e proaspătă?

— Da, bunico! și o ștergea.

Atunci bunica trebuia să șadă și să morfolească cu gingiile ei rănite coaja pîinii, pe cînd certa copila. Rea fată! O să-și ia ea porția! O s-o alung... la azil!

Pentru amîndouă, azilul era tot ce putea fi mai rău pe lume; era groaznica amenințare a vicții lor. Și cînd ajungea Maren să vorbească așa, Ditte ieșea din ascunzătoare

plîngînd și cerea iertare. Plîngea și bătrîna și-și vorbeau una alteia cu blîndețe, ca să se mîngîie.

— Da, viața e grea, spunea bătrîna Maren. Dacă ai fi avut tată — unul căruia să-i pese de tine — atunci ți-ai fi luat porția de bătaie de care nu poate scăpa omul, și alde mine aș fi mîncat la voi cînd mă săturam de cerșit!

Odată, pe cînd vorbea Maren așa, se opri în fața casei o căruța cu loitre, trasă de-o gloabă bătrînă și osoasă. Un bărbat mare, adus de spate, cu părul și barba vîlvoi, sări din car, aruncînd hățurile pe spinarea calului și se îndreptă spre casă. Părea să fie cărbunar.

— Un negustor de scrumbii, spuse Ditte, care stătea în genunchi pe-un scaun la geam. Să-i deschid?

— Da, lasă-l să intre.

Ditte trase zăvorul de la ușă și omul intră împleticindu-se. Avea cizme lungi cu talpa de lemn, în care erau vîriți pantalonii; cînd călca parcă turta și în bucătărie nu se putea ține drept. Se opri cîteva clipe în prag și privi în jurul lui; Ditte se ascunse după fusta bunicii. Omul intră în casă și întinse mîna.

Ditte pufni de rîs cînd îl văzu că se zăpăcește pentru că bunica nu-i dădea și ea mîna.

— Bunica e oarbă, spuse fata rîzînd.

— Așa, sînteți oarbă? Ei, atunci e o prostie să creadă cineva că vedeți, spuse clipind mucalit și apucă mîna bunicii. Sint ginerele dumneavoastră; trebuie să mă prezint singur. Glasul îi răsuna a voce bună.

Maren ridică repede capul.

— Cu care dintre fete ești însurat? întrebă ea.

— Cu aceea care-i mama fetiței, răspunse el arătînd spre Ditte cu pălăria lui pleoștită. Știți, cu legea nu prea sîntem noi în regulă; deocamdată am economisit popa pînă o fi numaidecît nevoie — că mai sînt multe altele de făcut înainte. Dar casă avem — așa sărăcăcioasă cum este! Locuim la o milă bună de drum de partea cealaltă a comunei — pe „Nisip“. Lumea-i zice casei „Cuibul Coșofenelor“.

— Și cum te cheamă? mai întrebă Maren.

— M-au botezat Lars Peter Hansen.

Bătrîna se gîndi o clipă, pe urmă clătină din cap.

— Nu te cunosc.

— Tatei i se spunea hingherul. Poate, așa, să mă știți.

— Da, așa știu — chiar dacă nu tocmai spre bine.

— Ei, se mai întâmplă și altora așa ceva, răspunse Lars Peter blajin. Nu ești întotdeauna stăpîn pe numele care ți se dă și nici pe poreclă. Nu ne rămîne decît să ne știm cu cugetul curat. Am trecut pe-aici și am vrut să vă dau bună ziua ! Cînd o să ne binecuvînteze pastorul, pe Sörine și pe mine, atunci o să vin să vă iau cu căruța la biserică. Dacă nu vreți cumva să vă mutați la noi de pe-acum — ceea ce ar fi poate cel mai bine.

— Așa a trimis vorbă Sörine ? întrebă Maren bănuitoare.

Lars Peter Hansen mormăi ceva, care putea însemna și da și nu.

— Am bănuît eu că tu te-ai gîndit la asta și-ți mulțămesc de bunătate ; pentru noi două e mai bine să rămînem aci, unde ne aflăm. La nuntă venim cu plăcere. Aduci pe lume opt copii, și toți se căsătoresc, dar la nuntă nu te cheamă nici unul. Maren rămase pe gînduri. Și cu ce te îndeletnicești ? întrebă apoi.

— Umblu cu scrumbii — și cu ce mai cade. Mai cumpăr și zdrențe și oase, dacă au oamenii de dat.

— Cu asta nu faci mare scofală ! Oamenii își poartă zdrențele pînă nu mai rămîne nici așa din ele. Ori sînt cumva prin alte locuri mai înstăriți decît pe-aici ?

— Nu, peste tot e la fel ; își poartă zdrențele pînă la cel din urmă fir și oasele le rod de nu se mai alege nimic din ele, răspunse hingherul rîzînd. Dar negustorie tot trebuie să faci.

— Firește, pîinea trebuie să ți-o scoți ! Dar, poftim să iei ceva cu noi ! Nu prea avem ce-ți pune dinainte ; o ceașcă de cafea, însă, se mai găsește, dacă vrei. Ditte, trage o fugă la brutar și spune-i cum s-a întîmplat : că n-ai avut noroc cu pîinea și că avem un musafir. O să te ocărască, dar de dat o să-ți dea alta — dacă nu, ne-om lipsi săptămîna viitoare. Să spui cum a fost, auzi ! Șterge-o și nu ciupi coaja !

Ditte nu se prea grăbea. Pedcapsa era cam aspră și se codi în nădejdea că bunica se va răzgîndi și o va chema înapoi. Nu va mai ciupi ea pîinea niciodată — nici azi,

nici altădată, cît va trăi ! Îi ardeau urechile de rușine, că tatăl cel nou aflate asta și că acum și brutarul și familia lui vor ști ce rău se poartă cu bunica. Să mintă nu voia. Minciuna e ca spinii, așa spunea bunica : smulgi unul și alți zece răsar în locul lui. Ditte știa asta din experiență. Dacă spuneai o minciună cît de mică erai apoi silit să minți mai departe ; creierașul ei descoperise de mult că nu făcea să minți.

Lars Peter Hansen stătea la fereastră și privea după fată, pe cînd aceasta o luă încet de-a lungul drumului și apoi o rupse deodată la fugă.

— Vă înțelegeți cu ea ? o întrebă pe bătrînă.

— E un copil cuminte, răspunse Maren din bucătărie, unde dibuia să facă focul în sobă. N-am pe altcineva mai bun de care să mă sprijin — și nici nu-mi doresc. Dar nu-i decît un copil, iar eu sînt bătrînă și greoaie — așa că nu ne potrivim. Mînzul dă din picioarele de dindărăt și calul bătrîn vrea să-l lași în pace să cugete. Nu-i plăcut să-ți petreci copilăria cot la cot cu șubrezenia.

Ditte ajunsese la brutar cu sufletul la gură ; fugise în goana mare, ca să se poată întoarce într-un suflet acasă, la omul țacela mare și adus de spate, cu mormăiala lui blajină.

— Acum am și eu tată, ca toți copiii ! strigă ea gîfîind. E acasă la bunica — are cal și căruță.

— Nu mai spune ! strigară ai brutarului și făcură ochii mari. Și cum îl cheamă ?

— Îl cheamă hingherul, răspunse Ditte mîndră.

Cei de aici îl cunoșteau. Ditte îi văzu schimbînd priviri pe furiș.

— Ei, ești de neam mare, spuse brutăreasa punînd o piine albă pe masă ; uitase că copilul mai fusese în ziua aceea pe-acolo și mai căpătase una. O preocupa vestea cea nouă.

Și Ditte, tot atît de preocupată ca și ea, apucă piinea și o luă la goană. Numai după ce ajunsese acasă își aminti ce-ar fi trebuit să spună, dar era prea tîrziu.

Înainte de a pleca, Lars Peter Hansen le dăruî douăzeci de scrumbii și le făgădui din nou, că va veni să le ia la nuntă.

11. TATAL CEL NOU

Cînd era Ditte de zece luni, avea prostul obicei de a băga în gură tot ce-i cădea în mîină — totul se îndrepta într-acolo. Aceasta era piatra de încercare a lucrurilor — dacă erau sau nu de mincare.

Ditte rîdea cînd îi povestea bunică-sa, căci acum era mai deşteaptă şi ştia că există şi lucruri, care deşi nu se mincau, îi făceau totuşi plăcere şi altele, care puteau foarte bine să fie mincate, dar de care te bucurai mai mult dacă le păstrai şi te gindeai ce bune vor fi cînd... Te băteau cu pumnul în piept şi spuneai „ah !“ şi aşa lucrul ţinea multă vreme.

— Eşti o proastă, spunea bunica. Manîncă-l, că se strică !

Dar Dittei îi plăcea să păstreze. Putea visa la lucrul căpătat, putea ţine, de pildă, un măr roşu lipit de obraz şi apoi să-l sărute. Sau să-l păstreze şi să se gîndească cu evlavie la el. Cînd se strica, se mulţumea cu ideea că-l mincase de multe ori în gînd. Bunica nu înţelegea asta ; odată cu alte slăbiciuni ale bătrîneţii, îi venise şi lăcomia ; mîncarea nu-i mai ajungea — acum ea era aceea care ar fi dus toate la gură.

Dar pe-atunci o păzeau pe copilă de teamă să nu înghită ceva care să-i facă rău. În special Sören se temea. „Nu băga în gură !“ spunea el de obicei. Fetiţa îl privea lung un moment, scotea obiectul din gură şi încerca să i-l bage lui. Era asta oare o încercare de a-şi găsi un complice, ori credea fetiţa c-o oprea pe ea, pentru că dorea să sugă el acel lucru ? Sören nu izbutea să se lămurească.

Oricum, Ditte se deprinsese repede să ţină seama de egoismul oamenilor. Cînd o sîtăuia sau o ocăra cineva, nu era ca să-i facă ei un bine, ci ca să se satisfacă pe sine.

Dacă ţinea în mîină un măr şi o întilneau fete mai mari pe drum, îi spuneau :

— Aruncă mărul cela, nu vezi că e viermănos !

Ditte însă nu-l mai arunca ; descoperise că după aceea îl ridicau ele şi-l mincau. Viaţa nu se mai prezenta atît de simplu ; de obicei mai exista ceva sub cele ce vedeai şi auzai şi asta era adesea foarte ciudat.

Citeodată oamenii cu care aveai de-a face țineau obiectul hotărîtor ascuns la spate — un băț, de pildă — era, deci, mai cuminte să fii prevăzător.

Cu bunica lucrurile nu se petreceau așa. În toate împrejurările ea tot bunica rămînea și de ea nu trebuia să te ferești. Numai că se făcea tot mai plîngăreață și nu mai era în stare să facă vreo treabă. Ditte era silită să poarte cea mai mare parte a poverii și începuse să se priceapă să țină și casa ; știa cînd se bătea untul pe la curți, sau cînd se tăiau vite, și sosea cu picioarele goale, să ceară și pentru bunica o bucățică.

— De ce nu vă înscrieți la primărie ? îi spuneau unii, dar de dat tot îi dădeau ; nu se cade să alungi pe cel nevoiaș dacă vrei să-ți ticnească carnea. Dar fata nu mai putea avea respect de bătrînă în asemenea împrejurări ; se purta cu ea tot mai mult ca cu un copil mare și răzgîiat ; o ocăra și apoi o împăca tot ea.

— Da, poți să spui tu ce vrei, răspundea bătrîna. Ochii și picioarele îți sînt întregi ; ție-ți sînt toate drumurile deschise. Una ca mine nu mai are altă bucurie decît groapa.

— Vrei să mori ? întrebă Ditte. Să te duci la tata-mare Sören ?

Nu, bunica nu avea chef să moară, dar gîndul îi era într-una la groapă ; o atrăgea și o înspăimînta în același timp. Mădularele ei ostentate nu se mai odihneau ; gîndul la un somn lung, lung, sub pajiștea verde, colo afară, lîngă Sören, o ispitea ; numai să fi fost sigură că nu-i va fi frig. Și-apoi și fata trebuia îngrijită.

— Ei, eu mă duc la tătîcul cel nou, spunea Ditte îndată ce venea vorba ; de ea să nu-și facă bunica nici o grijă. Dar crezi că hunicul Sören mai este acolo jos ?

De asta nu prea era Maren sigură. Putea foarte bine să-și închipuie groapa ca pe cea din urmă și nestrămutată încheiere a vieții și să găsească refugiu în aceste gînduri. Nu-și putea închipui o fericire mai mare, decît să-și pună capul ostentat colo pe unde nu treceau căruțele ; să fie în vecii vecilor ferită de lingoare, neliniște, oboseală de moarte și de toate celelalte necazuri. Să nu facă altceva decît să se odihnească. Dar, poate că nu-i era dat — se vorbeau atîtea... pastorul spunea una, misionarul alta. Poate că nici nu mai era Sören acolo jos și te pomenești

că trebuia să se ducă să-l caute. Asta putea fi lucru greu, dacă și-o fi luat cu el și după moarte, năravurile din tinerețe. Sören fusese un flăcău aprig și iute la mînie. Unde se afla Sören, acolo era și locul lui Maren, asta nu se putea tăgădui. I-ar fi plăcut să stea lîngă el să se odihnească, dar să se odihnească bine de tot, ca despăgubire pentru toți anii cei grei.

— Ei, atunci eu mă duc la tăticul cel nou, repeta Ditte ; acesta devenise refrenul ei.

— N-ai decît, răspundea Maren înțepată.

Nu putea suferi s-o vadă pe copilă luînd lucrurile atît de ușor. Dar Ditte simțea nevoia cuiva căruia să i se încredințeze. Bunica nu mai avea nici o valoare. Era bătrînă și neputincioasă și mai era și femeie. Sprijinul ei trebuia să fie bărbat. Și iată că-l găsise. Acum era altceva cînd se aciua la spatele bunicii ca să doarmă ; avea un tată adevărat, ca și ceilalți copii, unul care era căsătorit cu mama ei și mai avea pe deasupra cal și căruță. Cu chiaburul cel tînăr și chel de la Nisipuri, sfrijit și zgîrcit de te lua cu frig lîngă el, nu se putuse obișnui niciodată ; prea era rece și nepăsător. Hingherul, însă, o luase între genunchi, mîngîindu-i urechea cu vocea lui tunătoare. N-aveau decît s-o strige pui de curvă cît le poftea inima, că ei nu-i mai păsa. Avea tată și încă unul mai mare decît ai tuturor copiilor ; tatăl ei trebuia să se plece ca să poată sta sub grinda din camera bunicii.

Toate erau mai sigure acum ; putea dormi mai fericită, căci, cînd deschidea ochii, nu era dezamăgită, ca și cum ar fi visat, ci avea simțămîntul că nimerise bine. Pe un astfel de tată te puteai bizui mai bine decît pe o bunică bătrînă și oarbă, care era ticluită numai din boarfe. Cînd se dezbrăca bunica seara, Ditte privea întotdeauna cu mirare cum își scotea fustă după fustă, jachetă după jachetă și se tot subția, pînă cînd din bunica cea groasă rămînea, ca prin farmec, un trup sfrijit de păsărică, o băbuță uscată, căreia îi șuiera jalnic în piept, ca la foalele cele găurite de pe vatra de-afară.

Așteptau care mai de care cu bucurie, ziua cînd tatăl cel nou va veni să le ia la nuntă. Va avea desigur o trăsură adevărată cu perne și cu arcuri — cealaltă nu era decît căruța hingherului.

Intr-o bună zi, cînd li se va fi urît de tot și cînd nu ar mai fi știut cum să-și încropească de mîncare și de cafea, vor auzi deodată la fereastră plesnituri vesele de bici — și iată-l sosind. Salută adînc cu biciul, șugubățul de el, și, pe cînd urcă în căruță, el stă alături și prezintă biciul, drept în sus, ca la paradă — ca vizitii boierești de la curtea Ellebäk.

Pentru băbușca de Maren nu trăsese nimeni căruța la poartă; ea era și mai nerăbdătoare decît fetița, căreia îi zugrăvona mereu totul, de la început.

— Alde mine n-am crezut că o să mă aștepte vreodată trăsura la ușă, decît doar ca să mă ducă la groapă, repeta ca într-una. Dar, așa-i, maică-ta a avut întotdeauna ifose de cucoană.

Biata lor existență devenise încordată. Ditte nu se mai plictisea și nu mai avea nevoie să pună la cale năzbîtii ca să se țină trează. Simțea ca un fel de răspundere față de bunică-sa; de cînd depindea bunica de îngrijirea ei, se înțelegeau mai bine.

— Tare mai ești tu bună cu bătrînețele mele, fetițo! izbucnea Maren cîteodată. Atunci plîngeau amîndouă, fără să-și dea seama de ce.

Fetița cea isteasă devenise pînă și ochiul bunicii; bătrîna Maren era silită să și vadă cu ajutorul Dittei. După ce se obișnuie și căpătă încredere în fată, lucrurile meraseră bine. Dacă Ditte se mai simțea ispitită cîteodată să facă nebunii, Maren nu avea decît să spună:

— Rizi de mine, fetițo? și fata devenea iarăși serioasă. Era isteasă și îndemînată: Maren nu avea de ce să-și dorească ochi mai buni decît ai Dittei, de vreme ce pe-ai ei tot nu-i mai putea recăpăta. Dibuia drumul și întorcea ochii stinși în partea de unde venea zgomotul, fără să fie în stare să se lămurească. Cu ajutorul Dittei, bătrîna putu să-și reia încet, încet toate vechile deprinderi.

Cel mai greu îi venea să se lipsească de cer. Pentru Maren vremea avusese întotdeauna însemnătatea ei. Nu atît vremea, cît ceea ce prevestea ea. Era doar fată de pescar și nu făcea altă decît s-o imite pe mama ei — după cum aceasta, la rîndul ei, o imitase pe a ei — cînd se uita la cer, dimineața și seara, de cum începuse să înțeleagă și să gîndească. Cerul era acela care conducea totul și care pu-

nea zi de zi mîncarea pe masă; cînd se supăra, mătura masa odată pentru totdeauna, răpindu-l și pe cel care avea grijă de ea. Cerul era ceea ce cerceta ea în primul moment dimineața și ultimul ei drum înainte de culcare era să se ducă să-l privească. „La noapte avem furtună!”, spunea ea, intrînd în casă, sau „Mîine va fi pescuitul bun!” Ditte nu înțelegea de unde le știa ea pe toate astea.

Maren nu prea ieșea din casă și prevestirile vremii i-ar fi putut deveni indifferente, totuși o mai interesau încă.

— Cum este cerul? întreba ea adesea.

Ditte alerga afară și iscodea, conștientă de rolul ei.

— E roșu, o vestea pe bunică, întorcîndu-se în casă. Și un călăreț pe un cal ud aleargă pe cer. O s-avem ploaie?

— Apune soarele într-un sac de nori? întreba bătrîna. Fata se repezea din nou afară să vadă.

— Nici nu-i soare, spunea fata încordată.

Dar bunica dădea din cap; din vorbele fetei nu se lămură — prea avea închipuire bogată.

— Ai văzut tu azi pisica mîncînd iarbă? o întreba Maren după un timp.

Nu, așa ceva nu văzuse Ditte, dar pisica sărise în aer după muște.

Maren eugeta. Așa, așa, asta nu prea era semn bun.

— Ia vezi, sînt steluțe sub ceaunul de cafea? mai întrebă ea.

Ditte ridica ceaunul cel greu de aramă de pe vatră; da, erau steluțe de foc prin funingine și mișunau pe fundul vasului ca niște viermi sclipitori.

— Ei, o s-avem furtună, spunea Maren ușurată. O simt de cîteva zile în bătătură. Dacă venea într-adevăr furtună, Maren nu uita niciodată să amintească:

— Vezi, ce-ți spusei?! Și Ditte se minuna de înțelepciunea bunicii.

— De asta îți spun oamenii „deșteapta de Maren”? întreba ea.

— Firește. Dar nu era mare lucru să fii mai deștept decît ceilalți — dacă aveai ochi în cap. Căci tare mai sînt nerozi oamenii — adică cei mai mulți dintre ei.

De Lars Peter Hansen nu mai auziră nimic aproape un an. Cînd treceau pe la ele oameni despre care bănuiau că vin dintr-acolo, îi întrebau amîndouă; dar multe nu aflau.

Ba începură chiar să se îndoaie pînă și de existența lui : totul nu fusese decît un vis, ca și casa din basme în inima pădurii.

Totuși, într-o bună zi, se opri în fața casei, în carne și oase. Nu prea izbutea să plesnească din bici — un băț lung de alun cu șnur din sfoară de împachetat — dar încerca ; și Klaus cel mare, din care nu mai rămăsese aproape decît scheletul, răspundea dînd capul pe spate și nechezînd. Căruța era aceeași de data trecută, dar Lars Peter pusese în ea o capră adevărată cu spătar de pernă verde, din care se iveau umplutura. Și pălăria lui pleoștită era aceeași, lustruită de vechime, plină de praf, de paie și de pinze de păianjen printre boțituri. Părul vilvoi de sub pălărie era alit de sălbatic și îmbîcsit de praful drumului, de scaiet și de multe altele, încît păsările cerului s-ar fi putut simți ispite să-și facă cuiburile în el.

— N-ai avea azi chef de-o plimbărică ? strigă el vesel, intrînd greoi. Ce ziceți de vremea asta de vară, pe care v-am adus-o ? Asta nu-i fusese greu, căci bunica avusese grijă încă de ieri să pregătească vreme frumoasă pentru duminică, deși nici nu bănuise că va veni el. Aseară bătrîna își trecuse palma peste ochiul de geam aburit și spusese :

— Asta-i roua în care poate să se oglindească soarele de dimineață.

Lars Peter Hansen trebui să șadă pentru ca Ditte să-i facă o cafea.

— Ești fată vrednică, strigă el, cînd îi puse Ditte cafeaua dinainte. Să-ți dau un pup ! O ridică și-o sărută și Ditte își rezemă fața de obrazul lui țepos și rămase așa nemișcată. Deodată omul simți că obrazul îi era umed și întoarse fețișoara copilului către el. Te-am înșepat ? o întrebă speriat și-o puse jos.

— Ba nu, spuse bătrîna. Copila și-a dorit foarte mult să fie sărutată de tatăl ei și-acum — măcar așa — tot s-a împlinit. Las-o să plîngă ; lacrimile copiilor nu udă decît obrazul !

Dar Lars Peter Hansen se duse după Ditte în șopronul de turbă, unde fetița se grămădise într-un colț și plîngea. O trase încetîșor afară și-i șterse lacrimile cu basmaua lui

colorată, care părea că mai trecuse prin multe și în alte zile.

— Las' c-o să fim noi prieteni buni — o să fim prieteni buni, repeta mîngîind-o. Vocea lui adîncă potoli copila și ea intră în casă cu el de mîină.

Bătrîna, căreia îi plăcea cafeaua, dar nu admitea asta în ruptul capului, profitase de ocazie pe cînd erau cei doi afară, să-și îngăduie un supliment. Fusesse cam stîngace la turnat și murdărise puțin masa ; acum stălea înfricoșată, încercînd să șteargă petele. Ditte îi ajută să-și scoată șorțul și-i spală pata de pe rochie cu o cîrpă udă, ca să nu rămîină urme ; se purta grijuliu ca o mamă. Ea nu voi să bea cafea ; era atît de copleșită de fericire, încît nu era în stare să înghită nimic.

Bătrîna fu apoi bine îmbrobodită și Lars Peter le sui pe amîndouă în căruță. Pe bunică o așează pe capră, alături de el, și Ditte, — care de fapt ar fi trebuit să șadă la spate, pe sacul de nutreț — se lăsă la picioarele lor. Așa era mai aproape de ei. Lars Peter trăgea de hățuri, apoi le dădea iarăși drumul. După ce făcu așa de cîteva ori, Klaus cel mare o luă din loc. Cei trei simțiră o smucitură și-o porniră către interiorul uscatului.

Era un soare splendid ca de vară ; dunele zăceau vesele în lumina lui, uscatul strălucea minunat cu pădurile și pășunile sale. Toate arătau altfel de-aici din căruță, decît cînd alergai pe jos desculță ; Dittei i se părea că întreaga fire se închina în fața ei : coline și păduri și toate. Ditte nu fusese răsfățată cu călătorii și-acum umbla pentru înțîia oară așa, cu tot fastul, privind lucrurile de sus în jos. Colinele cele neroade care se ridicau de obicei în fața ei, oprindu-i calea, prea anevoioase pentru piciorușele ei, se plecau acum spunîndu-i : Poftim Ditte, treci peste noi, dacă vrei ! La toate acestea bunica nu lua parte, dar simțea cum soarele îi încălzește spatele bătrîn și i se părea că-i zi de sărbătoare.

Klaus cel mare nu se grăbea și Lars Peter Hansen îl lăsa în voie, să se descurce singur, cu propriile lui puteri și cu lungimea drumului. Tot timpul îl lovea încetîșor cu biciul : asta îi era obiceiul, și Klaus cel mare nu se putea lipsi de aceste ușoare atingeri pe șale. Dacă Lars Peter se oprea o clipă din lovit, ca să arate cu biciușca spre us-

cat, Klaus scutura nerăbdător din cap și privea în jurul său — spre marea desfătare a Dittei.

— Nu poate de loc să alerge? întrebă ea, vîrîndu-se între genunchii lui Lars Peter.

— Ba da! Zău că poate! răspunse acesta mîndru. Ridică hățurile și întări puțin inima calului cu biciușca, dar Klaus cel mare se opri și privi mirat în jurul lui. La fiecare lovitură pe care i-o dădea Lars Peter, dădea din coadă și mișca repede din cap, în sus și în jos. Dittei îi plăcea asta atît de mult, încît tremura din tot corpul ei micuț.

— Azi n-are chef, spuse Lars Peter Hansen, după ce readuse calul, în sfîrșit, la vechiul lui pas. Crede că dacă face toată vremea pași atît de mari, nu se cade să-i cerem să mai și alerge.

— Așa a spus? întrebă Ditte privind mirată de la unul la altul.

— Cam asta a vrut să spună și poate că are dreptate.

Pași mari făcea el, nu-i vorbă! Dar niciodată nu erau doi la fel; căruța se mișca tot timpul în zigzag după dînsul. Era un cal cu hăz. Părea alcătuit din bucăți neegale, atît era de necioplît și de osos. Nu avea două mădulare la fel și cînd se mișca, se auzeau scîrțîituri și icneli; burta îi ghiorțăia și încheieturile îi trosneau.

Trecură pe la moșia cea mare Ellebäk, unde locuiau stăpînii, și apoi mai departe, peste pășunile satului, către interiorul uscatului, pe care bunica nu-l văzuse niciodată.

— Dar nici acum nu vezi nimic, o puse Ditte la punct.

— Te legi întotdeauna de cuvinte și despci firu-n patru. Sigur că vād! Vă aud povestind și am întreaga priveliște în fața minții mele. E un dar de la Dumnezeu că mai pot avea parte de toate astea la bătrînețe. Ce miroase acum atît de dulce?

— Poate a apă dulce, bunicuțo, spuse Lars Peter. La o jumătate de milă la stînga avem marele lac Arre. Bunica adulmecă bine udăturile, chicoti el încetîșor de propria-i glumă.

— Apa asta-i așa, că poți s-o bei fără să-ți strice, spuse Maren dusă pe gînduri. Sören mi-a povestit despre ea. Avusesem de gînd să ne ducem pînă acolo și să prindem țipari la lumina faclelor. Dar nu s-a ales nimic din toate

astea. Se pare că-i țare frumos pe apă cînd lucesc făcliile de-aproape și din depărtare, în nopțile de vară.

Între timp, Lars Peter povestea de pe-acasă. Nu făcuseră nuntă mare, căci se luase cu Sörine acum vreo nouă luni, așa pe tăcute.

— Era zor mare, lămuri el scuizîndu-se. Altfel ați fi fost și voi de față.

Maren amuți; se bucurase că măcar odată va fi și ea de față cînd pășea una din fetele ei spre altar. Nici de data aceasta nu se alesese cu nimic. Dar, încolo, plimbarea era minunată.

— Aveți vreun mititel? întrebă ea.

— Un băiat, răspunse Lars Peter. Un adevărat ștregar — și seamănă leit mă-si! Cu gîndul la băiat, deveni aproape solemn. Sörine așteaptă acum altul, adăugă el în-cetîșor.

— Ați luat-o bine din loc, făcu Maren. Cum îi merge ei?

— De data asta nu prea bine. Se plînge de arsuri la stomac.

— Atunci o să fie o fată cu părul lung, lămuri Maren, cu hotărîre. Și trebuie să fie destul de coaptă, dacă-i vine mamei părul fetei pe git.

Era o zi minunată de septembrie. Toate miroseau a pămînt. Aerul era plin de o umezeală care se închea ici și colo deasupra pămîntului încălzit de soare, atîrnînd ca un abur albăstrui printre copaci și căzînd în fundul văilor să se odihnească; fiecare pășune și fiecare smîrc se prefăcea într-un lac alb, sclipitor.

Ditte se minuna cît de mare era lumea. Mereu se ivea altceva în fața ochilor: păduri, sate, biserici; numai hotarul lumii, pe care-l aștepta într-una să se ivească, colo în depărtare, din clipă în clipă, și să pună capăt la toate, nu se mai arăta. Departe, în sud, luceau în soare cîteva turnuri: era un palat regal, îi spuse tata — inimioara-i bătu să se spargă la auzul acestor vorbe. Și acolo, în față?

— A ce miroase iarăși? strigă deodată bunica adulmecînd. Aici miroase a sare! Nu putem fi departe de mare.

— Chiar așa de aproape nu sîntem, mai e cam vreo milă pînă acolo. Simți într-adevăr marea?

Oho, nu era nevoie să vie careva să-i spună bătrinei Maren că se apropie de mare; prea trăise multă vreme lângă ea. Și ce mare e așa? întrebă bătrina.

— Aceeași ca și la voi, răspunse Lars Peter.

— Și face să mergi la ea de-a curmezișul peste uscat? întrebă Maren rîzînd.

Se miră cînd Klaus cel mare se opri și Lars Peter sări din căruță.

— Am sosit, spuse el și-o dădu și pe ea jos. Sörine se ivi din casă, cu băiatul în brațe; era atît de groasă, în-cît copilul putea să se rezeme de pîntecele ei. Se întărise bine de tot, precum se vedea din întreaga ei înfățișare.

Ditte îi fu frică de femeia cea mare și roșcată și se ascunse la spatele bunicii.

— Nu te cunoaște, lămurî Maren; las' c-o să se de-prindă.

Dar Sörine se supără.

— Nu face pe proasta, fetițo! spuse ea trîgînd-o la vedere. Dă-i maică-ti un pup; hai, repede!

Ditte începu să urle și se trase din miinile ei; citeai pe fața Sörinei că era gata să-și pună în aplicare drepturile pe loc și să-i dea fetei o corecție. Omul se virî repede între ele, apucînd-o pe Ditte și urcînd-o pe spatele lui Klaus cel mare.

— Ia mingiile-l pe Klaus cel mare și mulțumește-i că te-a tras atît de frumos, spuse el. O liniști pe Ditte, și-apoi o duse la Sörine. Hai dă-i mămicai un pup! îi spuse el și Ditte întinse ascultătoare gurița. Dar acum nu mai vru Sörine. Aruncă copilei o privire supărată și se duse să scoată apă pentru cal.

În cîntea musafirilor, Sörine tăiasă cîtiva pușori și, în general, era gospodină bună cît privea mîncarea și băutura, dar prietenoasă nu se prea arăta. Fusese întotdeauna o fire rece, cu gîndul numai la binele ei și cu vremea nu se făcuse mai bună. Chiar de a doua zi dimineață Maren începu să dea a înțelege că ar fi timpul să se gîndească la întors acasă și Sörine nu se împotrivi. După masă, Lars Peter înhămă, le urcă pe cele două în căruță și ele plecară cu inima ușoară, că o făcuseră și pe asta! Chiar și Lars Peter era aici, afară, în aer liber, altul decît acasă: cînta și făcea glume; acasă pășea parc-ar fi călcat pe ouă.

Amîndouă fură bucuroase cînd puseră din nou picioarele în coliba lor.

— Domnul fie lăudat că pîinea nu ne vine de la mai-că-ta, spuse bunica după ce-și luă Lars Peter Hansen rămas bun; Ditte se aruncă de gîtul bătrînei și o sărută. Abia acum a își dădea ea seama cît prețuia bunica.

Vizita fusese pentru ele un fel de dezamăgire, căci Sö-rine nu era cum se așteptaseră și nici proprietatea nu era de soi. Era alcătuită după cum înțelese bunica din descrierile Dittei — din citeva colibe de pămînt, pe care le botezaseră : casă, șopron și așa mai departe. Cu coliba lor de pe limba de pămînt nu se putea măsura proprietatea aceea, în nici un caz !

Dar călătoria fusese minunată !

12. HINGHERUL !

Cei ce-l cunoșteau pe Lars Peter erau de acord că e băiat hazliu. Era întotdeauna vesel, ceea ce găseau că nu avea rost — el, însă, nu era de aceeași părere. Se trăgea dintr-un neam de cărbunari, care, pe cît de departe în urmă se știa, puseseră umărul la orice treabă, de care nimeni altul nu s-ar fi apucat, de unde li se și trăgea porecla de hingheri. Taică-său umbla după cîini și cum-păra zdrențe, oase și alte lepădături ; cînd trebuia să fie ucisă vreo vită bolnavă sau spurcată, trimiteau după el. Era un om al dracului, care nu se dădea în lături să vîre mîinile pînă-n coate în hoitul cel mai greșos și pe urmă să cîneze fără să fi muiat măcar virful degetelor în apă, ca să se spele ; se spunea că iese noaptea din casă să dezgroape hoiturile vitelor ca să le jupoaie. Tatăl său, la rîndul lui, ajutase, pe cînd era mic, lui unchiu-său, că-lău la Nyköbing. Ca pildă despre ticăloșia băiatului se spunea că, atunci cînd nu luneca bine funia pe gîtul spînzuratului, se cățara pe furci, lăsîndu-se apoi pe umerii osînditului.

Nu prea existau deci multe însușiri bune de familie și, ceva cu care să se laude, nici pe-atît. Lars Peter trebuie să fi simțit aceasta pe pielea lui, de vreme ce pe cînd era încă foarte tînăr, întorsese spatele ținutului său natal.

Trecu apa la Lynäs și intră la stăpîn în partea de nord a țării — dorea să devină țăran. Era un flăcău așezat, serios și tare cit un bivoli; oricare țăran l-ar fi luat bucuros ca argat.

Dacă, însă, își închipuia că scăpase de trecut, se înșela. Zvonul despre spița din care se trăgea se ținea după el, dăunîndu-i adesea. Tot cu atîta folos ar fi putut încerca să fugă de propria lui umbră.

Din fericire, nu-și prea punea el multe la inimă. Avea suflet bun — de unde oare? — nu se afla nici o picătură de sînge rău în vinele lui. Căuta să lupte împotriva originii lui neplăcute prin forță și cinste, ținîndu-se în rînd cu ceilalți flăcăi; ba se mai și întîmpla ca vreunei fete înstărite să-i cadă cu tronc puterea lui și părul lui negru și să vrea cu tot dinadinsul să se mărite cu el. Se întîmplă chiar, ca una să se și logodească cu el, împotriva voinței părinților, dar, curînd după aceea fata muri, așa încît Lars Peter nu ajunse să pună mîna pe banii ei.

Nimic nu-i izbutea, poate tocmai pentru că moștenise păcatele strămoșilor; n-avea noroc și pace! Dar Lars Peter primea loviturile așa cum îi veneau. Lucra și punea deoparte, pînă fu în stare să facă hîrtiile pentru o mică proprietate, colo afară, pe „Nisip” — și începu din nou să-și caute nevastă. Se logodi cu o fată dintr-unul din satele de pescari; de data aceasta izbuti să se și căsătorească.

Există oameni pe casa cărora îi place cobei să se așeze și să bată din aripile-i negre. De obicei n-o vede nimeni altul decît acela pe casa căruia s-a așezat; dar se mai întîmplă cîteodată s-o vadă toți ceilalți, numai cel în cauză, nu.

Lars Peter era dintre aceia la care toți așteptau ochii, așteptînd să i se întîmple ceva. De neamul lui se agățaseră cele două mari taine — sîngele și blestemul; faptul că el însuși era atît de bun și de vesel, nu făcea decît să stîrnească și mai mult curiozitatea. Fără-ndoială că îi era sortit ceva, căci oricine putea vedea cobei pe casa lui.

Numai el nu vedea nimic și își dusesese cu încredere soția acasă. Nimeni nu-i spusese că fusese legată cu un marinar, care apoi se înecase; și ce noimă ar fi avut să i se spună? Lars Peter nu era omul să se sperie de-un mort;

cu el nu avea nimeni vreo socoteală. Și-apoi, nimeni nu poate scăpa de soarta care-l așteaptă.

Se înțelegeau pe cât se pot înțelege doi oameni ; Lars Peter era bun cu ea, îi ajuta la muls cînd își isprăvea treburile lui și-i aducea apă. Hansine era bucuroasă și mulțumită : vedea oricine doar că luase un bărbat bun. Pasărea de pe casa lor nu era deci alta, decît barza, căci foarte curînd Hansine putu să-i spună lui Lars Peter că este însărcinată.

Aceasta fu cea mai minunată veste pe care o primise el, în viața lui ; de-acîi înainte fu și mai harnic. Seara și-o petrecea în șopronul de lemn : trebuiau doar pregătite un leagăn și un scăunaș de copil și cioplîți niște papucași de lemn. La lucru mormăia ceva, care ar fi trebuit să semene a cîntec — mereu același. Pe cînd stătea el acolo, ocupat, veni Hansine în goană și i se aruncă la piept. În timpul sarcinei devenise cam ciudată, era neliniștită și uneori rămînea pe gînduri, ca și cum ar fi tras cu urechea la voci venite din depărtare — nu era chip s-o trezești. Lars Peter puse toate acestea pe seama stării ei și nu-și făcu sînge rău. Echilibrul lui sufletesc avu înriurire asupra femeii care se liniști și se însenină. Dar citeodată o cuprindea spaima și fugea la el pe cîmp. Atunci, aproape că nu putea s-o mai aducă înapoi acasă și trebuia să-i făgăduiască că nu se va mai depărta, pentru ca ea să-l poată oricînd avea înaintea ochilor. Se temea de ceva din casă ; cînd o ruga să-i spună de ce anume, amuțea. Cînd se născu copilul, starea aceasta trecu și ea își reveni cu totul. Se bucurau de mica făptură și le merse mai bine decît oricînd.

Dar, la a doua sarcină, lucrurile se repetară încă și mai tare. Erau momente cînd ea nu îndrăznea să stea în casă, ci hoinărea pe cîmp și-și frîngea cu deznădejde mîinile în șorț. Lars Peter trebuia să-i aducă afară copilul care țipa, ca s-o ispitească să treacă pragul. De data aceasta nu se mai putu stăpîni și i se încredință, spunîndu-i că fusese logodită cu un marinar, care-o silise să-i făgăduiască credință veșnică, dacă i s-ar fi întîmplat ceva pe mare.

— Și ? A rămas acolo ? întrebă Lars Peter încet. Hansine dădu din cap. O ameninșase că se va întoarce s-o ceară înapoi, dacă-și va călca cuvîntul. Va scîrțîi cu ușa podului, așa spusese el.

— I-ai făgăduit de bună voie ? o întrebă Lars Peter îngindurat.

Nu, Hansine spuse c-o silise.

— Atunci nu ești legată, răspunse el. După familia mea nu se ia nimeni, că doar sîntem drojdie. Dar tata și bunicul spuneau că de morți n-are de ce să-ți fie frică ; de ei te poți feri mai ușor decît de cei vii.

Stătea aplecată peste mititelul care-i adormise în poală de plîns și Lars Peter ținea brațul în jurul umerilor ei, legănînd-o ușor înapoi și-ncolo, pe cînd îi vorbea cu blîndețe.

— Mai bine să te gîndești la mititelul acesta de-aici — și la celălalt pe care-l porți în pîntece ! Singurul lucru care nu ni se poate ierta vreodată, este lipsa de bunătate față de cei care ne-au fost încredințați.

Hansine îi luă mîna și-o apăsă pe ochii ei plînși. Se ridică apoi și puse copilul în pat ; se liniștise.

Hingherul nu știa nici de superstiție, nici de frică. În privința aceasta, neamul din care se trăgea fusese ca o fișie luminoasă ce străbate întunericul în care trăiește omul din popor. Acestea erau însușiri care-și aveau izvor în îndepărtarea lor de oameni — și care hotărîseră și în-deletnicirile lor. Cine nu crede în stafii, se preface el însuși în stafie !

Singurul blestem pe care-l cunoștea, era acela de-a fi drojdie și de a fi temut de alții ; dar această primejdie era, slavă Domnului, înlăturată în ceea ce-l privea. În pretențiile unui mort nu credea. Vedeă, însă, că se întîmpla ceva serios cu Hansine, și era îngrijorat din pricina ei. Înainte de a se duce la culcare, scoase ușa podului din balamale și o ascunse sub acoperiș.

Așa făcu ea copiii, unul după altul, cu tulburare și cu caznă. De fiecare dată îi era mai rău, în loc să-i fie mai bine ; și oricît de mult își iubea Lars Peter copiii, dorea să nu mai facă nevastă-sa alții. Dar, la copii, nu se cunoștea că fuseseră purtați sub o inimă înfricoșată. Erau ca niște stelute luminoase, care forfoteau în jurul lui, din momentul cînd începeau să se țină pe picioare. Erau cîntarea care îi însoțea munca, și pe fiecare din ei, de cum se iveau, îl privea ca pe un dar de la Dumnezeu. Pumnii lui uriași se închideau cu totul peste făptura nou născută — cînd i-o

întindea moaşa întăşată şi înfăşurată de semăna a cizmă — şi o ridicau pînă-n tavan. De bucurie, vocea lui răsuna ca un clopot adînc şi noul născut îşi lăsa capul neobişnuit de mare, cînd într-o parte, cînd într-alta, clipind în lumină. Nu se mai văzuse om care să se bucure atît de copiii lui, de femeia lui şi de toate cîte erau ale lui ca Lars Peter. Nu avea decît cuvinte de laudă pentru toţi şi totul era fără cusur.

Proprietatea nu prea mergea bine. Nu era mare lucru de capul ei şi se spusese doar de Lars Peter întotdeauna că nu avea noroc. Ba i se pierdea vreo vită, ba îi bătea piatra semănăturile. Lumea îi ţinea socoteala, dar lui Lars Peter nu i se părea că are ghinion. Dimpotrivă, se bucura de ogoarele lui şi lucra neobosit; de el nu se putea nimic atinge.

Cînd aşteptă Hansine al cincilea copil, îi fu rău de tot. La cererea ei, trebui să pună la loc uşa podului; ştia că nu poate sta în bucătărie din pricina curentului. De data aceasta, boala se arăta prin aceea că nu voia să stea decît afară, aşteptînd să audă uşa scîrîtînd. Nu se mai plîngea, şi la urma urmei, nici frică nu-i mai era, de parcă s-ar fi pregătit pentru ceva de neînlăturat. Gîndurile ei erau departe şi Lars Peter avea jalnicul simţămînt că nu mai era a lui. I se întîmpla să se trezească noaptea şi să descopere că locul de lingă el era gol. O găsea afară, în bucătărie, înţepenită de frig. O ducea în pat ca pe un copiluş, spunîndu-i vorbe dulci şi ea adormea la pieptul lui.

Starca ei se înrăutăţise într-atîta, încît el nu mai putea pleca de-acasă, căci nu mai îndrăznea s-o lase singură cu copiii; fu silit să tocmească pe cineva care s-o păzească şi să vadă de gospodărie. Femeia nu se mai interesa de nimic şi privea la copii cu nişte ochi care păreau să spună că de la ei vine toată nenorocirea.

Într-o zi, cînd plecă la oraş cu o căruţă de turbă, se întîmplă grozăvia. Ceea ce aştepta Hansine de multă vreme nu mai putu fi înlăturat. Trimise undeva, cu vreo treabă, pe femeia care stătea cu ea; cînd sosi Lars Peter acasă, vitele mugeau şi toate uşile erau date în lături. Soţia şi copiii nu se vedeau nicăieri. Păsările o zbughiră printre picioarele lui, pe cînd alerga de colo-colo, chemîndu-i. Şi îi găsi în fîntînă. Era o privelişte înspăimîntătoare să vezi

pe mamă și pe cei patru copii, la rînd, mai întîi pe lepezile de piatră, uzi de-ți era mai mare jalea, apoi înfășurați în giulgiu, pe masa din camera cea mare. Marina-
rul își făcuse dreptate! Mama sărise cea din urmă, cu cel mic în brațe; așa o găsiră, cu copilul lipit de ea și așa o puseră și în sicriu, cu toate că, de drept, nu merita.

Nu fu un om pe care această înfiorătoare nenorocire să nu-l fi cutremurat. Acum i s-ar fi întins cu plăcere, hîngherului, o mîină de ajutor sau de mîngîiere, dar în nenorocirea lui, nu părea să aibă nevoie de nimeni. Nu era ușor să te apropii de el și să-i faci vreun bine.

Se ocupă de morți pînă veni ziua să fie băgați în pămînt. Nimeni nu-l văzu să verse o lacrimă, nici chiar atunci cînd țărîna fu aruncată peste sicrie; oamenii se mirară de firea lui tare: îi iubise doar atît de mult pe ai lui. Era desigur din cei blestemați să nu poată plînge, spuneau lemelle.

După înmormîntare rugă pe un vecin să aibă grijă de vitele lui, căci avea ceva treabă la oraș. Pe urmă se făcu nevăzut și cîțiva ani nu mai auzi nimeni de el; se spunea că plecase pe mare. Ograda se întoarse la creditori; nu rămase decît atît cu cît să se acopere cheltuielile de me-
zat — deci, din partea asta, nu pierdea nimic.

Dar, într-o bună zi, Lars Peter se arată iarăși prin împrejurimi, gata s-o ia de la început, ca Iov. Strînsese ceva bani în anii aceștia și cumpără cu ei o colibă dărăpănată, ceva mai sus de fosta lui ogradă. Pe lîngă colibă era un smîrc și vreo cîteva palme de pămînt prost, care nu fusese niciodată arat. Își luă cîteva oi și cîteva găini, ridică un șopron pentru gospodărie din turbă și papură din smîrc — și începu să lucreze. Scotea și vindea turbă, iar cînd pescuitul de scrumbii era bun, se ducea cu roaba în satul de pescari vecin, cumpăra o încărcătură de scrumbii și mergea cu ele din colibă în colibă. Primea cu plăcere metal vechi, zdrențe și oase în schimbul scrumbiilor. Reluă meseria familiei și asta îi dădea o satisfacție ciudată; deși nu făcuse niciodată negoț, îndeletnicirea nu-i era străină. Într-o zi aduse acasă un cal mare și ciolănos, pe care-l luase ieftin, pentru că nimeni nu-l putea veni de hac; în altă zi o aduse pe Sörine sub acoperămîntul său. Toate îi izbuteau.

Cu Sörine se cunoscuseră la un ospăţ într-una din colibele de pescari şi se înţelesesă îndată. Ea se săturase de slujit şi el de singurătate ; şi aşa, se mutară împreună.

Toată ziua şi adesea şi noaptea, umbla pe drumuri. La vremea pescuitului pleca de-acasă pe la unu, două din noapte, ca să ajungă în sat când soseau cele dintii bărci. Atunci Sörine nu se culca, ci sta trează să-l poată scula, să nu întârzie. Se obişnuise şi ea cu viaţa aceasta neregulată şi îşi vedea bine de treabă. Avea deci iarăşi femeie şi încă una care era în stare să-l şi ajute. Mai avea şi un cal fără pereche în toată ţara, şi ce mai ogradă ! Chiar moşie nu era ea ; conacul era înjghebat din şipci, paie şi lut ; oamenii care treceau pe drum făceau haz şi arătau cu degetul. Dar Lars Peter se bucura de avuţul său.

Trăsătura de bază a făpturii lui era mulţumirea — ba Sörine găsea chiar că era prea mulţumit. Cu ea lucrurile stăteau altfel ; ea avea năzuinţe şi de aceea îl împingea mereu, din dorinţa de a se ridica pe scara socială. Trăsătura ei caracteristică era ambiţia.

Cînd era el plecat, ea se ocupa de toate treburile gospodăriei şi în primul an îl ajută să ridice o adevărată construcţie pentru gospodărie, din birne vechi şi pietre nearse, pe care le văruise ea singură, colo jos, în groapa de lut şi le uscaseră la soare.

— Acum am adăpostit cel puţin vitele ca lumea, spuse ea cînd treaba fu gata. Dar din glasul ei se vedea că nu e mulţumită.

Lars Peter făcea cite o aluzie că ar fi bine să ia la ei pe bunica şi pe Ditte.

— Sînt atît de singure şi le e urît, zicea el. Şi numai Dumnezeu ştie de unde iau de mâncare.

Dar de aşa ceva nici nu voia Sörine să audă.

— Avem şi-aşa destul de lucru, se răsti ea odată. Şi mamei nu-i lipseşte nimic. A ştiut întotdeauna să-şi vadă de treburile ei. Dacă-i vorba s-o aducem la noi, apoi să ne dea barem banii pe care i-a luat atunci pentru Ditte. La drept vorbind, sînt banii mei.

— Ei, pe ăia i-au mîncat demult, răspunse Lars Peter.

Dar asta n-o credea Sörine ; nici tata, nici mama nu erau oameni să mănînce atîta bănet. Era sigură că mamă-sa pusesese banii deoparte şi că-i ascunsese undeva.

— Dacă ar vinde coliba și ne-ar lăsa nouă tot ! mai spuse ea. Atunci ne-am putea ridica altă casă.

— Cine are mult vrea și mai mult, răspunse Lars Peter zîmbind. Lui îi plăcea locuința lor. Dar, așa era el, orice era cît se poate de bun pentru sine și nimic destul de bun pentru alții. Dacă-l lăsai să facă după capul lui, ar fi ajuns curînd la azil !

Lars Peter se ferea deci, de acest subiect, și după ce fusese bunica în vizită și le mai și văzu pe ea și pe Sörine împreună, înțelese că era mai bine să rămînă fiecare la locul ei. Maren și Ditte nu mai veniră pe la ei, dar de cîte ori trecea Lars Peter prin împrejurimi să adune marfă, își făcea drum și pe la coliba de pe limba de pămînt să bea o ceașcă de cafea cu cele două. Jimblă și boabe de cafea aducea el, ca să nu le pună în încurcătură, ba mai avea și alte lucruri pentru ele prin buzunare.

În coliba cea mică, acestea erau zile de sărbătoare. Amîndouă îl așteptau pe Lars Peter de la o vizită la alta și nici nu mai vorbeau între ele de altceva. De cîte ori se auzea o căruță pe-afară, Ditte se repezea la geam și bunica deschidea mari ochii ei stinși. Ditte aduna de pe plajă fier vechi ca să-i facă tatei o surpriză și la plecare sta lîngă el în căruță pînă hăt colo la colina după care apunea soarele.

Acasă, Lars Peter nu pomenea nimic despre aceste vizite.

13. DITTE ARE VEDENII

Înainte de a-și pierde vederea, Maren o învățase pe Ditte să citească și acum îi prindea bine. Nu se duceau niciodată la biserică ; hainele de sărbătoare erau ponosite și drumul lung. Nici nu se dădea Maren în vînt după biserică. Știa ea bine din experiența de-o viață întregă, că lucrurile nu se petrec întotdeauna chiar așa cum spune preotul. Dar duminica, cînd oamenii din sat treceau spre biserică, se îmbrăcau amîndouă curat ; Ditte avea saboții lustruiți și șorț proaspăt și bunica o bonetă cu panglici albe. Maren se așeza pe scaunul de paie din capul mesei, pune ochelarii și ținea în față vechea ei carte de predici, iar Ditte citea cu voce tare evanghelia zilei. Deși oarbă, Maren simțea nevoia să-și pună ochelarii și să țină biblia în față în timp

ce Ditte citea, căci altfel toată treaba n-ar fi avut nici un rost.

Ditte se făcuse de școală, dar lui Maren nu-i păsa, și o ținea acasă. Îi era teamă că fata nu se va împăca cu ceilalți copii — și nici nu-i intra în cap că s-ar putea lipsi de ea zile întregi. O jumătate de an trecu astfel; pe urmă lucrul se descoperi și i se puse cu strășnicie în vedere lui Maren să trimită fata la școală, căci altfel îi va fi luată.

Maren o găti cât putu mai bine și-o trimise cu inima grea la școală. Nu-i dădu actul de botez anume, căci într-un colț se afla fatala însemnare: „copil nelegitim“ și Maren nu vedea de ce să fie stigmatizat un copil nevinovat. Fata va avea și așa destul de luptat; dar Ditte se întoarse acasă cu poruncă să aducă actul de botez a doua zi și Maren fu nevoită să se supună. Lupta împotriva nedreptății era fără de nădejde.

Maren știa prea bine că stăpînirea nu-i de la Dumnezeu — cu această noțiune venise ea pe lume. Stăpînirea își arăta puterea numai în jos, împotriva ei și a celor de seama ei; în acest scop se slujea de mijloacele cele mai tari, care nu aveau nimic a face cu cerul. Dumnezeu era însă prietenul celor mici, căci fiul lui adevărat stătea la dreapta lui și îi șoptea la ureche tot felul de lucruri bune despre săraci; se putea chiar crede că e gata să-i și ajute, dar la ce folos dacă n-o îngăduiau cei mari! Boierii de pe moșia Ellebäk și toți cei de teapa lor — ăștia țineau puterea în mîini! Lor le adresa pastorul predica, pe cînd pe cei mărunți îi lăsa să stea în tînda bisericii, iar dascălul, pe cînd ținea isonul, tot la cei mari trăgea cu ochiul. Astora le mergea bine; stăpînirea le făcea temeneli la scara trăsorii; cînd era noroi se găsea întotdeauna cîte o femeie care să se lase în patru labe, ca să calce pe spinarea ei pentru ca nu cumva să li se murdărească încălțămîntea înainte de a se urca în trăsura. Pe actele lor de botez nu stătuse niciodată scris „copil nelegitim“, deși căsătoriile lor erau adesea îndoielnice.

— Dar de ce îngăduie Dumnezeu așa ceva? întrebă Ditte mirată.

— E silit s-o facă. Altfel nu i-ar mai ridica nimeni biserici și cine și-ar bate capul cu el, răspundea Maren. Bunicul Sören spunea că cei mari îl au pe Dumnezeu în buzunar și mai să-ți vină a crede că avea dreptate.

De trei ori pe săptămână gonia acum Ditte la școală, care era cale de-o oră înspre inima țărmlui, pe terenul comune. Mergea împreună cu ceilalți copii și se înțelegea destul de bine cu ei.

Copiii n-au minte, dar nu vor să fie răi cu tot dinadinsul; asta o învață mai târziu, de la cei mari. Poroclele pe care i le dădeau Dittei le auziseră acasă. Le stăteau pe limbă mahalagismele și bîrfelile părinților și suduiau. O făceau fără nici o intenție rea. Ditte băgă de seamă că se purtau la fel și între ei. Chiar dacă o strigau „pui de curvă“, peste un minut se regăsea pe-o treaptă de egalitate cu ei, căci nu avuseseră de gînd s-o umilească. Descoperirea aceasta îndepărtă țepii batjocurii, mai ales că nici ea nu era din cale afară de simțitoare. Părinții nu-și mai fereau copiii de ea din pricina superstițiilor. Vremea cînd călărea Maren în chip de zgriptoroaică spurcată, fusese de mult dată uitării. Maren nu mai era acum decît o sărmană babă, care lupta pentru o nepoată din flori.

La școală veneau copii și din partea cealaltă, de tot atît de departe, din regiunea numită „Nisipuri“. În felul acesta, Ditte și Maren nădăjduiau să afle ceva noutăți despre Sörine și Lars Peter. Nu-l mai văzuseră de mult pe tatăl Dittei și s-ar fi putut să i se fi întîmplat ceva, că doar era tot timpul — zi și noapte și pe orice vreme — pe drumuri. Noroc că Ditte era acum împreună cu copii de pe-acolo, care îi puteau spune că toate erau în regulă. Chiar dacă lui Sörine nu-i păsa de maică-sa, pentru Maren ea tot era carnea și sîngele ei.

Intr-o zi Ditte se întoarce de la școală și spuse că trebuic să se ducă la părinți și să rămînă acolo; un copil îi adusesese vestea la școală.

Bătrîna începu să tremure de-i zîngăniră cîrligele de împletit în mîini.

— Doar au spus că n-au nevoie de tine! strigă ea și fața îi tremura toată.

— Ei, acum mă vor! Să le ajut la cel mic, răspunse Ditte, dîndu-și importanță și începu să-și împacheteze lucrurile pe masă. De cîte ori trecea cu ceva de pus în boccea, bătrîna se cutremura; Ditte o mîngîia și-i atîngea mîna tremurîndă, din care rămăseseră numai niște vine mari, al-

bastre. Maren stătea mută și înpletea; fața îi era ciudat de închisă și de moartă.

— Las' că vin eu să văd de tine; dar trebuie să îți cuminte. Trebuie să înțelegi că nu pot rămîne toată viața aici lîngă fustele tale. Am să-ți aduc cafea boabe și o să bem împreună o ceașcă. Dar să-mi făgăduiești că n-o să plîngi: asta nu-ți face bine la ochi.

Ditte vorbea cu glas uscat și bătrînesc, pe cînd lega lucrurile într-o basma.

— Acum trebuie să plec; altfel nu ajung pînă deseară acolo și-o să se supere mama. Pronunță solemn cuvîntul „mama“, înlăturînd astfel orice opunere. Adio, scumpă bunicuță! O sărută pe obraz și plecă cu bocceluța.

După ce se închise ușa în urma ei, Maren începu să plîngă și să boccească într-un monolog înecat de lacrimi, în care-și vîntură unul după altul toate necazurile, toate dîrurile, toate grijile pămîntești și toată dorința de moarte. Multe o mai apăsau și după ce trecea prin toate, începea de la început. Oricît era de grea și de aspră viața, îți făcea bine s-o scormonești iarăși și iarăși. Mult, mult stătu ea așa și ar mai fi stat încă multă vreme, dacă n-ar fi simțit deodată două brațe în jurul gîtului și un obraz umed, lipit de al ei. Era fetița cea rea; Ditte se întorsese și spunea că n-o chemase nimeni la părinți.

Ditte făcuse o bună bucată de drum pînă la ai brutarului care, mirîndu-se c-o văd cu bocceaua, o opriseră. Nu dădură crezare lămuririi pe care le-o dădu ea, că fusese chemată acasă la părinți, unde trebuia să și rămînă. Brutarul îl întîlnise pe tatăl ei cu o zi înainte, la tirgul de vite și Lars Peter nu-i spusese nimic despre așa ceva, ci dimpotrivă, le trimisese doar salutări. Ditte stătea încurcată în fața lor ascultîndu-i și, deodată, începură să răsară și în mintea ei îndoieli; se simuci brusc — cum îi era firea — întoarse spatele și o luă la fugă înapoi spre colibă. Ce se întîmplase, nu-și bătea capul să știe; se simțea însă foarte ușurată că putea să se întoarcă la bunica.

Bătrîna plîngea și rîdea în același timp; întreba — și nu înțelegea nimic.

— Adică, să nu te mai duci de loc? repeta ea într-una, căci nu îndrăznea să creadă că era adevărat.

— Nu! Nu! Ți-am spus doar că brutarul zice să nu mă duc.

— Ei, brutarul, brutarul... Dar ce-i treaba lui! Doar ție ți s-a trimis vorbă să vii!

Ditte își vîrî nasul în obrazul bunicii. Maren ridică capul:

— Ori n-o fi fost așa, copilă? Ia răspunde-mi?

— Nu știu, bunicuță, făcu Ditte lipindu-se de ea.

Bunica o îndepărtă.

— Atunci ți-ai bătut joc de mine, răutate! Să-ți fie rușine că te joci așa, cu inima mea bătrină! Maren se porni din nou pe plîns și nu mai isprăvea: prea o podidiseră toate pe neașteptate. Cel puțin dacă ar fi avut răgaz să se obișnuiască cu gîndul. Dar fata tot mai susținea că nu mințise. Era sigură că i se trimisese vorbă și era foarte nenorocită că bunica n-o crede. Nu avea obiceiul să mintă cînd era vorba de ceva serios, deci, i se trimisese într-adevăr vorbă. Pe de altă parte, copila însăși spunea că nu trebuie să plece — deși povestea cu brutarul nu prea părea adevărată. El o oprise numai pentru că-l mirase purtarea ei. Maren nu mai pricepea nimic — decît doar dacă o fi avut Ditte vedenii!

Ditte se ținea strins lipită de bunică și o apucă de bărbie.

— Acum, știu cel puțin, cît îți va părea de rău cînd va fi să plec cu-adevărat, spuse ea dusă pe gînduri.

Maren ridică fruntea:

— Da' ce, crezi că va trebui să pleci în curînd de-aici?

Ditte dădu atît de repede din cap, încît bătrîna simți mișcarea.

Maren rămase pe gînduri; mai văzuse și altădată că copila presimțea cele ce trebuiau să i se împline.

— Oricum ar sta lucrurile, spuse ea după un timp, te-ai purtat ca un boier bogat, despre care am citit odată, într-o carte. A făcut într-o zi o probă pentru înmormîntarea lui — cu patru cai negri, dric și de toate; servitorii au trebuit să-i însoțească dricul, îmbrăcați în negru, ba chiar să plîngă și să-l jelească. El sta în pod și privea de la geam; cînd a văzut că servitorii chicoteau în dosul batistelor, în loc să plîngă, se amări atît de tare, încît muri de-adevăratelea.

E primejdios să te joci de-a despărțirea — ori încotro ar fi plecarea.

— Dar n-am vrut să rîd de tine, bunico, o încredință Ditte din nou.

Din ziua aceea Maren trăi cu veșnica teamă că părinții nu-i vor mai lăsa fata.

— Îmi sună în urechi, spunea ea adesea. N-o fi oare maică-ta care vorbește de noi?

Sörine vorbea într-adevăr foarte mult acum de mamă-sa. Ditte se făcuse destul de mare ca să poată fi de folos; mamă-sa n-ar fi avut nimic împotrivă să vie și să bage de seamă la copii.

— Arc nouă ani și mai de vreme sau mai tîrziu, tot va trebui să ne îngrijim de ea, spunea Sörine.

Lars Peter se codea; era de părere că nu se cădea să le despartă pe cele două.

— Să le luăm dar pe-amîndouă, spunea el. De asta nici nu voia să audă Sörine; îl bîrri atîta pînă îi învinse împotrivirea.

— Ești așteptat, spuse Maren cînd veni Lars Peter s-o ia pe Ditte. S-a știut demult că vei veni cu asemenea gînd.

— Nu-i tocmai pe placul meu, dar o mamă are oarecare drept asupra copilului ei și se pare că lui Sörine i s-a făcut dor de fată, răspunse Lars Peter. Voia să împace amîndouă părțile.

— Se știe prea bine că tu te-ai împotrivit cît ai putut! Așa a trebuit să fie, n-ai ce-i face... Și ce mai e pe la voi pe-acasă? Am auzit că mai aveți o gură de hrănit.

— Da, băiatul are aproape șase luni. Fața lui Lars Peter strălucea, ca întotdeauna cînd venea vorba despre copiii lui. Apoi se suiră în căruță. Noi doi n-o să te uităm, spuse Lars Peter cu vocea cam îngroșată, pe cînd încerca să-l pună pe Klaus cel mare în mișcare.

Bătrîna se întoarse poticnindu-se spre casă; văzură cum pipăia pragul cu piciorul, și-apoi ușa se închise în urma ei.

— Prea e pustie viața cînd ești bătrîn și orb, spuse Lars Peter, începîndu-și obișnuita legănare din bici.

Ditte nu-l mai auzea; pe față i se întipărise un zîmbet. Se îndrepta spre ceva nou; uitase cu desăvîrșire de bu-nică-sa.

14. ACASA LA MAMA

Proprietatea hingherului — Cuibul Coșofenelor — stătea cam la o parte și bucata de pământ pînă la drum fusese plantată cu salcii de mlaștină, pe de o parte pentru a ascunde oarecum cocioaba și pe de alta pentru a avea din ce împleti coșuri iarna, cînd nu mergea negoțul. Salcia creștea repede și se făcuse acolo un desiș minunat pentru jocul de-a v-ați ascunselea. Lars Peter întreținea casa cît putea de bine, cu catran și cu vopsea, dar tot o dărăpănătură era, crăpată și gata să se prăbușească. Visul Sörinei era să-și dureze o casă nouă de locuit, colo sus, la drum, și din cea veche, să facă șopron. În jurul așezării lor era pustiu și nu creștea nimic; vecinii erau departe, iar în partea de nord-vest o pădure bătrînă închidea priveliștea. De cealaltă parte se întindea nesfîrșitul lac Arre, în care se oglindeau schimbările vremii. În nopțile întunecate se auzeau rațele sălbătice țipînd în stufărișul de pe mal, iar în zilele ploioase bărcile lunecau ca niște umbre; o umbră mai întunecată stătea nemișcată, în picioare, la provă. Era furcarul de țipari. Tinea ostia¹ aplecată înaintea lui; o înfigea ici și colo în apă, ca un somnambul și luneca ușor mai departe. Era ca un vis, care cuprindea întregul lac. Cînd se sătura Ditte pînă-n gît de toate, fugea pe mal, se ascundea între trestii, și visa că se află acasă la bunica, sau poate departe de tot, la ceva și mai bun, la ceva necunoscut, dar care o aștepta. Ditte nu se îndoia c-o aștepta ceva deosebit, ceva ce nici în închipuire nu exista, de minunat ce era.

Pînă și jocul ei, în gînd, se muta tot pe apă. Și cînd dorul de bătrînă creștea, Ditte fugea în spatele casei și privea lung pe întinderea apei. Acum știa prea bine ce însemna bunica.

Pe mare nu fusese încă, cu-adevărat, niciodată, și nici vreme de jucat nu avea. Fix la orele șase se trezea cel mic, precis ca un ceasornic. Atunci trebuia să se scoale repede, să-l ia de lingă mama și să-l îmbrace. Lars Peter își vedea de treburile lui de dimineață, dacă nu plecase deja pe plajă pe la două, trei din noapte, să aducă pește. Cînd era el acasă, Sörine se scula odată cu copiii; altfel îi plăcea

¹ Furcă de prins țipari (n. t.).

să mai lenevească în pat și o lăsa pe Ditte să dea piept cea dintâi cu ziua cea nouă. Treaba de dimineață rămînea haltă, vitele înălțau din șopron mugelul lor prelung, porcui guita peste jghiab, iar păsările se îngrămădeau cu capul la porțița coteșului, așteptînd să li se dea drumul. Ditte înțelese curînd că mama era mai vrednică atunci cînd era tata acasă; cînd era plecat, umbla toată dimineața nepieptănată, numai în fusta de dedesubt peste cămașa de noapte și cu o pereche de papuci în picioarele goale, iar toate zăceau în neorînduială.

Ditte găsea că lumea e pe dos. Ea însăși era foarte conștiincioasă și nu trăise îndeajuns între oameni mari pentru a fi avut timp să învețe ce eslugărnicia și darea în lături de la treabă. Spăla și îmbrăca pe frățiori și apoi se îmbrăca și ea. Dimineața copiii erau mai neastîmpărați, mai zburdalnici și mai sălbatici decît oricînd și-i venea foarte greu să-i gătească pe toți trei. Cei doi mai mari țîșneau de sub mîna ei de cum găseau momentul prielnic și o tureau goi pușcă; atunci îl lega țeapăn pe cel mai mic și gonea în jurul casei să-i prindă. Zilele în care mergea la școală însemnau pentru ea o ușurare. Abia apuca să sfîrșească cu copiii și să dea pe gît terciul, că și trebuia s-o șteargă. În ultima clipă, mama mai găsea ba una ba alta de făcut pentru Ditte, și-atunci trebuia să fugă tot drumul pînă la școală.

Singurul lucru neplăcut era că, dacă sosea prea tîrziu, învățătorul o certa; încolo îi plăcea foarte mult să meargă la școală. Era o adevărată desfătare pentru ea să stea ore în șir în clasa caldă și să-și odihnească sufletul și trupul; lecțiile nu erau grele și învățătorul era un om minunat. Adesea lăsa copiii să zburde ore întregi pe-afară, pe cînd el își lucra ogorul; cîteodată ieșea toată școala să-i ajute la adunat grîul și la cărat cartofii. Asta era o mare petrecere pentru copii; sporovăiau ca un stol de vrăbii și făceau tot felul de năzbitii, luîndu-se la întrecere la treabă. Cînd se întorceau la școală, găseau în clasă masa pusă de cafea, de către soția învățătorului.

Dittei îi plăceau mai ales orele de cînt. Nu auzise pînă atunci cîntînd decît pe bunica, și aceasta cînta numai cînd torcea — ca să nu se bălăbănească roata în neștire și ca să iasă firul egal — așa spunea ea. Maren cînta într-una același cîntec, pe o melodie monotonă, care luneca ușor.

Vorbele le ticluia bunica însăși — așa credea Ditte — căci cîntecul se nimerea lung sau scurt, după toanele în care se găsea bătrîna.

Învățătorul încheia întotdeauna programul zilei cu un cîntec; cînd auzi Ditte pentru întîia oară corul format din atîtea voci, fu copleșită și izbucni în plîns. Puse capul pe bancă și hohoti în gura mare. Învățătorul întrerupse cîntatul și se apropie de ea.

— S-a speriat, spuseră fetele de lingă ea.

Învățătorul îi vorbi cu blîndețe și izbuti s-o liniștească.

— N-ai mai auzit cor, fetițo? o întrebă el mirat, cînd văzu că s-a mai liniștit.

— Am auzit numai cîntecul torsului, răspunse Ditte suspinînd.

— Și cine ți l-a cîntat?

— Bunica...

Deodata Ditte tăcu și-apoi se porni iarăși pe-un plîns amar; gîndul la bunica îi lua mințile.

— Bunica îl cînta cînd torcea, izbuti ea în sfîrșit să spună.

— Bunica ta e dulce, nu? O iubești tare?

Ditte nu răspunse, dar cînd se întoarse spre el, fața îi strălucea printre lacrimi, ca soarele în apa ploii.

— Poți să ne cînți și nouă cîntecul torsului?

Ditte se uită de la unul la altul; toată clasa o privea nerăbdătoare; simțea că așteptau ceva de la ea. Își aruncă repede ochii spre învățător, apoi îi plecă spre pupitru și începu să cînte cu o voce mică și aspră, care vibra de nenumărate simțăminte ce se loveau cap în cap; sfială — din pricina solemnității momentului, jale — la gîndul bunicii, care poate se gîndea și ea acum cu dor la dînsa. Fără să-și dea seama, mișca un picior în timp ce cînta, ca cineva care apasă pedala roții de tors. Unii copii încercară să chicotească, dar o privire a învățătorului îi făcu să tacă.

Haide să toarcem, Dittchen micuță,

Ciorapi să facem și-o cămășuță...

Ra, ra-n tăcere; ra, ra, ra, ra!

Ciorapi de aur și-o cămășuță

De-argint să toarcem, uite-așa;

Ce împlîntare, ra, ra, ra, ra!

Și Ditte-aleargă pe-un drum frumos.
Fără de grijă, cîntînd voios...
Ra, ra-n tăcere; ra, ra, ra, ra!
Deodată-o vede un făt-frumos
C-o stacojie hlamidă grea;
Ce întîmplare, ra, ra, ra, ra!

Vino cu mine, gingașă fată,
Colo-n castelul dat de-al meu tată...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
Vom face horă cu robii roată;
Ce întîmplare, ra, ra, ra, ra!

Ah! dragă prințe, greu mai tînjesc,
Și-amar în suflet mă chinuiesc...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
Căci pe bunica n-o părăsesc,
Ce întîmplare, ra, ra, ra, ra!

Sărmana-i oarbă, ba încă are,
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
Nisip în șolduri, apă-n picioare,
Ce întîmplare, uite-așa!

Dacă trudit-a mult pentru tine,
Un loc de cinste i se cuvine...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
În rochii scumpe și-n blăni să stea,
Ce întîmplare, uite-așa!

Spate și coapse de-o dor cumplit
De ani și trudă, e nimerit...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
Cai scumpi să aibă și droșca sa,
Ce întîmplare, ra, ra, ra, ra!

Bunica toarce să facă perne,
Velinți, să aibă pe pat ce-așterne...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
Prințul să doarmă cu draga sa,
Ce întîmplare, uite-așa!

Cînd isprăvi cîntecul, un timp domni tăcere în clasă.

— Crede c-o s-o ia un prinț! spuse în sfîrșit una din fete.

— Chiar o s-o ia! răspunse învățătorul. Și-atunci o să-i încargă și bunicii bine, adăugă el, mîngîind-o pe Ditte pe păr.

Fără să știe, Ditte cîștigase dintr-o lovitură pe învățător și pe copii de partea ei. Cîntase ea singură în fața întregii clase; nimeni altul nu avusese asemenea îndrăzneală. Învățătorul o iubea pentru inima ei deschisă și îi îngădui o vreme să întîrzie. Dar, într-o zi, se sătură; o opri la arest; Ditte începu să plîngă.

— Sărmana, spuseră fetele, fuge tot drumul! Și-o bate cînd ajunge tîrziu acasă. Mama ei o așteaptă în fiecare zi la colțul casei — e foarte aspră cu ea.

— Atunci trebuie să ne adresăm mamei tale, spuse învățătorul. Asta nu poate merge așa mai departe! Ditte nu mai rămase la arest și i se dădu un bilet către mama.

Cînd nici aceasta nu ajută, o însoți învățătorul într-o zi acasă, ca să vorbească personal cu mama ei; dar Sörine nu-și recunoscă nici o vină. Dacă fata întîrzie, e pentru că se joacă pe drum! Ditte o ascultă cu mirare; nu putea pricepe cum mințea mama așa, cu fața senină.

Ca să se apere, recurse și ea la înșelătorie; în fiecare dimineață dădea în taină ceasul cel mic elvețian, cu un sfert de oră înainte. Asta îi fu de folos, căci sosea devreme la școală.

— Acum stai cu un sfert de oră mai mult pe drum, o certă mama.

— Azi am isprăvit mai tîrziu, minți Ditte, dîndu-și osteneala să pară sinceră, așa cum o văzuse făcînd pe mama, cînd mințise. Inima-i bătea să se spargă — dar treburile mergeau bine, din fericire! Se deșteptase și ea. În cursul zilei dădea ceasul din nou înapoi.

Intr-o zi, pe cînd se suia prin întuneric, pe un scaun, pentru a da ceasul înainte — o prinse mama. Ditte sări iute jos și ridică pe Paul de pe dușumea, unde se tîra în brînci; în spaima ei căuta adăpost la copil. Dar mama i-l smulse din brațe și începu s-o pocnească. Mai căpătase Ditte din cînd în cînd cîte una, cînd nu fusese cuminte, dar

bătăie adevărată gusta acuma pentru întâia oară. Nu se mai putu stăpîni, dădu din picioare, mușcă și răcni. Mama nu izbutea s-o țină în frîu. Cei trei micuți se luară la întrecere în urlete cu ea.

Cînd Sörine socoti că-i dăduse fetei destul, o tîrî în șopronul de lemne și închise ușa după ea.

— Acum poți să zaci și să urli cît vrei, o să-ți piară cheful de drăcii ! îi mai strigă ea și intră în casă. Era atît de obosită încît trebui să se pună jos ; răutatea asta de copil îi secase puterile !

Ditte își ieși cu totul din fire ; o bucată de vreme urlă și zvîrli din picioare, dar încet, încet țipetele ei se liniștiră, prefăcîndu-se într-un plîns deznădăjduit.

— Bunico, bunico, gema ea.

Era întuneric în șopron ; de cîte ori rostea numele bunicii, auzea un fișit plăcut în întunericul din fundul șopronului. Privi într-acolo cu încredere și zări două bile verzi de foc : se arătau, se făceau nevăzute, ca să se ivească iarăși. Dittei nu-i era teamă de întuneric.

— Pisi, pisi, strigă ea în șoaptă. Bilele de foc se făcură nevăzute și în clipa următoare se lipi ceva nespus de moale de ea. La această mîngiere Ditte fu din nou cuprinsă de o milă nespusă pentru ea însăși.

— Pisi, dragă pisi ! Tot mai exista și o făptură care o iubea. Acum voia să se ducă acasă, la bunica. Se ridică, rănită și zdrobită, și dibui drumul spre ușă. Cînd crezu Sörine că Ditte stătuse acolo de ajuns, veni să-i dea drumul ; dar Ditte dispăruse.

Ditte fugea prin întuneric, plîngînd încetișor ; era frig și vînt, și ploaia îi bătea în față. Nu avea pantaloni pe ea — mamă-sa îi luase pentru cei mai mici, ca și jacheta caldă de lînă pe care i-o împletise bunica — marginea udă a rochiei îi lăsa picioarele umflute de loviturile nuietei de meseacă. Dar ploaia îi făcea bine. Deodată zbură ceva pe lîngă ea, în sus. Auzi un fișit de papură, care se clătina încoace și încolo în apă și văzu că greșise drumul. În aceeași clipă simți că nu mai putea merge mai departe. Se tîrî pe sub niște ierburi și zăcu acolo, ghemuită, ca un cățel bolnav, tremurînd din tot trupul.

Gemu, fără însă să mai sîrătă nimic. Frigul îi înţepenise mădularele, ucigînd durerea. Sufletul ei de copil se afla în mare restrişte; se răzvrătea împotriva absurdităţii şi a deşertăciunii vieţii. Avea nevoie de miini calde şi, în primul rînd, de-o mamă, care s-o ia dragăstos la piept — pe cînd ea nu primea decît ghionţi şi vorbe aspre. Se mai cerea de la ea pe deasupra, să dea ceea ce-i lipsea ei mai mult: şi anume, să aibă răbdare şi neobositul simţ de sacrificiu al unei mame faţă de cei trei copii mai mici, care nu erau cu mult mai neputincioşi decît ea însăşi.

O sforşală întrepuia din cînd în cînd neagra ei deznădejde. Ură şi furie, neputinţă şi dor îi pustiiseră sufletul ca o furtună şi o doborîscră. Se mai adăugă şi frigul, şi Ditte se cufundă într-un fel de somnolenţă.

Deodată, de pe drum, se auzi un zgomot ciudat, un scîrţit, o troznitură şi o zbirnîtură cum numai o singură căruţă de pe lume putea scoate. Ditte deschise ochii; bucuria o învioră: tata! Vru să-l strige, dar nu putu scoate nici un sunet şi, de fiecare dată cînd încerca să se ridice, i se muiau picioarele sub ea; se tîri cu greutate peste marginea şanţului, pînă în mijlocul drumului; acolo se prăbuşi.

Cînd sosi Klaus cel mare la faţa locului, se opri, dădu din cap, sforăi şi nu mai vru să se urnească. Lars Peter sări din căruţă şi se duse în faţă, să vadă ce se afla în drum; o găsi pe Ditte, ţeapănă de frig şi fără cunoştinţă.

Sub mantaua lui caldă de căruţaş, fata îşi reveni, viaţa se întoarse în mădularele ei îngheţate; Lars Peter i le luă, unul cîte unul, în laba lui uriaşă şi i le dezgheţă. Ditte zăcea nemişcată în braţele lui şi-l lăsa să facă cu ea ce voia; îi auzea inima mare bătînd sub stola grosolană. Bum! Bum! Fiecare bătaie era ca izbitura unei bite mari şi moi, iar glasul lui adînc vibra prin tot trupul ei ca un sunet de orgă, pe care-l simţea pînă-n vîrfurile degetelor. Mîinile lui mari, care apucau atîtea lucruri aspre şi urîte, erau lucrul cel mai cald ce simţise ea vreodată; ca şi obrazul bunicii — care era lucrul cel mai moale din lume.

— Acum, haide să ne dăm jos şi s-o luăm la goană, spuse tata deodată. Ditte n-avea chef; îi era cald şi bine la el. Dar n-avu încotro. Trebuie să punem sîngele în mişcare ca lumea, spuse el şi o dădu jos din căruţă. Aler-

gară o bucată pe lângă Klaus cel mare, care își zvîrlea ciolanele uriașe înainte, în trap lent, ca să arate că și el e în stare să țină pasul.

— Ajungem îndată acasă ? întrebă Ditte cînd șezu din nou bine înfășurată, în trăsură.

— Ei, mai avem o bucată bună de drum — ai fugit peste un kilometru ! Dar ia spune-mi și mie, ce-ai pățit de alergii așa pe drumuri și te ții de prostii ?

Ditte îi povesti cele ce se întîmplaseră cu școala, despre nedreptatea care i se făcuse, despre bătaie și despre toate. Lars Peter mormăia, își sucea ciudat trupul, sau tropăia cu picioarele pe fundul căruței — nici nu era în stare să le asculte pe toate.

— Dar nu mă spui lui Sörine, nu ? adăugă ea cu teamă ; mamei, se grăbi ea să îndrepte.

— Nu te teme, asta fu tot ce-i răspunse.

De-aci încolo, omul nu mai scoase nici o vorbă și îi trebuî multă vreme să deshame ; pe Ditte o ținu tot timpul lângă el. Sörine ieși cu felinarul și-i vorbi, dar el nu răspunse. Ea îi aruncă o privire — lui și copilului — atîrnă felinarul și se întoarse repede în casă.

Curînd intră și el, cu Ditte de mîină ; mînuța fetei tremura. Fața lui era ca cenușa ; în dreapta ținea un băț gros. Sörine fugi de privirea lui pînă sub pendulă ; se ghemui în colț și-i privi pe amîndoi nedumerită.

— Ce te uiți așa la noi ? întrebă el înaintînd. Te învinovățește un copil. Ce-i de făcut ? Se duse sub lampă și ridică rochița Dittei ; apăsă ușor pe dungile vineți și umflate, care dureau la cea mai mică atingere. Tot o mai doare — bine-ai mai tras. Să vedem dacă te pricepi tot atît de bine să și lecuiești. Vino și sărută fetița acolo unde-ai lovit-o ! O sărutare pentru fiecare lovitură ! Aștept ! Ei...

Sörine se strîmbă dezgustată.

— Crezi că gura e prea bună să sărute acolo unde a lovit mîna ? Apucă bățul de pe masă.

Sörine se prăbuși pe dușumea și întinse brațele rugător. Dar el o privea neînduplecat ; se schimbase cu totul.

— Ei...

Sörine mai șovăi o clipă, pe urmă se țiri pe brînci și sărută carnea rănită a copilului ei.

Ditte îi aruncă repede mîinile după git :

— Mamă ! strigă ea.

Dar Sörine se ridică și ieși să încâlzească cina. Toată scara se feri să-i privească pe cei doi.

A doua zi, Lars Peter fu iarăși ca de obicei ; o trezi pe Sörine cu sărutarea obișnuită și, pe cînd se îmbrăca, mormăia încetișor un cîntec. În ochii și făptura Sörinei mai rămăseseră urme de supărare împotriva lui, dar el se făcu că nu vede. Mai era încă noapte neagră ; ședea în capul mesei cu felinarul în fața lui și își mesteca gustarea de dîmineață ; pe cînd mîncă, privea la cei trei copii din culcușul lor. Stăteau ghemuiți ca niște păsărele.

— Cînd o veni și Paul la ei, trebuie să-i punem doi cîte doi de fiecare capăt, spuse el pe gînduri. Mai bine ar fi să le mai putem face un pat !

Sörine nu răspunse.

Înainte de a pleca, se apropie de Ditte care-i ținea îmbrățișați în somn pe cei doi mai mici, ca o mămică.

— Ne-ai dat o fetiță tare bună, făcu el ridicîndu-se.

— Minte, răspunse Sörine de lingă sobă.

— Dacă-i așa, apoi a fost silită s-o facă. Familia mea nu contează, Sörine, și poate că nici nu merita să fie luată în seamă. Dar la noi n-a fost niciodată atins vreun copil ; asta-î ceea ce vreau să-ți spun. Imi amintesc foarte lămurit de tata mare cum își privea mîinile pe patul morții și spunea : „Astea au fost nevoite să apuce multe, dar mîna hîngerului nu s-a ridicat niciodată împotriva celui fără apărare !” Așa aș vrea să pot spune și eu odată ; și te sfătuiesc să te gîndești la asta.

Pe urmă plecă. Sörine puse felinarul în fereastră ca să-i lumineze calea, pînă la șosea apoi se strecură din nou în pat, dar nu mai putu să adoarmă ; pentru întîia oară Lars Peter îi dădea de gîndit. Cunoscutese acum o trăsătură a lui, despre a cărei existență nu avusese habar, ceva străin care te făcea să iei aminte. Il crezuse un nerod de treabă — ca toți ceilalți. Și cît de grozav putea el să devină la furie — o mai lua încă cu fiori cînd își amintea. Va avea ea grijă să nu-l mai supere !

În zilele cînd Ditte nu se ducea la școală, avea mii de lucruri de făcut. Copiii cădeau în seama ei, pe urmă trebuia să aibă grijă de oi și de păsări. Avea de mers cu sacul după urzici pentru nutrețul porcului. Cîteodată se întîmpla ca Lars Peters să n-aibă norocul să-și vîndă peștele, și-l aducea acasă. Atunci stătea cu părinții pînă la unu sau două din noapte să curețe peștii ca să nu se strice. Sörine era din oamenii care trebăluiesc toată ziua fără spor. Nu suferea să vadă fata stînd o clipă și o mîna îndată la vreo treabă. Seara, cînd se culca, Ditte era adesea atît de ostenită, încît nu putea adormi.

Sörine avea nefericitul dar de-a amări viața copiilor. Îi înhăța cu mîna aspră cînd îi stăteau în drum; întoldeauna curgeau lacrimi de copil în urma ei, ca apa după tăpoaia vaporului. Cînd se ducea Ditte să adune lemne de foc, sau să culeagă boabe, îi lua pe mititei cu ea, ca să nu-i lase în voia toanelor mamei. Cîteodată Sörine era oarecum mai blindă — dar veselă sau bună de tot nu era niciodată; uneori putea fi atît de rea, încît nu-ți rămînea alta de făcut decît să i te ferești din cale. Atunci mititeii se ascundeau și nu îndrăzneau să se arate decît după ce venea tata acasă.

Sörine se stăpînea s-o mai lovească pe Ditte și avea grijă ca fata să se ducă la vreme la școală; nu mai dorea să-l vadă pe Lars Peter ca în seara aceea. Dar de iubit n-o iubea. Năzuia la mai mare și străduința ei era să-și ridice o locuință nouă, să aibă mai multe vite — și să fie de-o seamă cu femeile de la curțile cele mici dimprejur. Fata era o pată pentru ea. De cîte ori da cu ochii de Ditte își zicea: „Uite-o, din pricina ei mă privesc femeile de sus.“

Dar harnică era fata. Oricît de neplăcut îi era Sörinei să admită aceasta față de Lars Peter, în sine ea trebuia să recunoască că miinile Ditte făceau treabă bună. Tot fetița hătea și untul, la început într-o sticlă, pe care adesea trebuia s-o scuture ore întregi pînă se aduna smîntina, și acum în putinețul cel nou. Sörine nu avea răbdare să stea și să bată într-una în sus și în jos, tot în sus și în jos. Ditte culegea afinele care se vindeau la piață, tîrguia, aducea apă și lemne de foc și îngrijea de vite; la toate tre-

burile căra după dînsa pe dolofanul cela de Paul. Plîngea cînd nu-l ținea ca în brațe și fetei i se strîmbase trupul din pricină că era atît de greu.

Toamna era cel mai neplăcut anotimp pentru copii. Atunci începea pe coastă pescuitul cel mare și tata rămînea într-unul din satele de pescari — cîteodată și-o lună întreagă — căci lua și el parte la pescuit. Cu Sörine o duceau greu atunci, singurul lucru care o mai îmblînzea era amenințarea Dittei că fuge. Toamna nu erau mulți bărbați acasă prin împrejurimi și Sörine trăia cu frica de haimanale. Cînd bătea cineva la ușă pe seară, o trimitea pe Ditte să deschidă.

Ditte nu cunoștea frica. Asta, ca și hărnicia ei, îi insuflau mamei respect. Fata știa cum să se apere cu dinții. Degetele ei erau mai sprintene decît ale mamei la împletit coșuri și la legat mături, și scotea marfă mai curățică decît ea.

Sörine avea voie să vîndă cele ce făceau în casă, și să-și țină banii. Nu îndrăznea să cheltuiască nici un ban și punea deoparte șiling cu șiling pentru casa cea nouă. Trebuiau să izbutească la un moment dat ca Lars Peter să nu mai aibă nevoie să umble pe drumuri cu negustoria lui, ci să steaacasă să-și vadă de ogor. Atîta vreme cît îi spuneau oamenii, pe drept, hingherul, nu se puteau aștepta la vreo cinste. Pămînt, iată ce le trebuia, și pentru asta era nevoie de bani!

Bani! Bani! Cuvîntul acesta îi bîzîia tot timpul Sörinei în creier și îi suna în urechi. Aduna șiling cu șiling și tot n-avea mare nădejde, dacă nu se va mai întîmpla și altceva. Și ce s-ar fi putut întîmpla, care să scurteze obositorul drum către țintă? Numai un singur lucru — să pună mama capul jos și să moară. Trăise destul și nu era decît o povară pentru alții; Sörine găsea că ar fi vremea să se care. Ei, dar parcă o asculta pe ea!

Se întîmpla ca Lars Peter să se întoarcă acasă chiar în timpul după amiezei. Căruța lui hodorogită se auzea din depărtare, căci la fiecare învîrtitură de roată ofta, trozneau, scîrțîia, hîrșîia și zdrăngănea. Era ca și cum ar fi vorbit sau ar fi cîntat în același timp din toate încheieturile. Cînd auzeau copiii de colo de departe, din drum, aceste zgomote cunoscute, se repezeau ca nebunii, de bucurie. Klaus cel

mare, care semăna tot mai mult cu un sac de piele care se mișca, umplut cu un maldăr de oase în neorînduială, dădea și el de veste : ba strănuta, ba necheza, ba trozneva ceva în el, ca și cum toate vînturile celor patru puncte cardinale ar fi fost închise în trupul lui. În acest cor se amesteca și mormăiala fericită a lui Lars Peter.

De cum zărea Klaus cel mare pe mititei, necheza încet-șor, iar Lars Peter se îndrepta de șale, se oprea din mormăit și căruța sta pe loc. Lars Peter ridica copiii în aer, pe toți trei sau patru dintr-o dată, ca pe-o boccea, îi ținea o clipă către cer și apoi îi lăsa binișor în căruță, ca și cum ar fi fost de sticlă. Copilul care-l zărise cel dintîi avea voie să țină hățurile.

Cînd se întorcea Lars Peter acasă și o găsea pe Sörine bosumflată și casa nedereticată, nu-și ieșea din fire, ci învăluia totul în voia lui cea bună. Întotdeauna avea ceva la el, zahăr de candel pentru copii, o broboadă nouă pentru mama — și poate și o salutare specială de la bunica pentru Ditte, pe care i-o spunea la ureche, ca să n-audă Sörine. Voia lui bună era molipsitoare și copiii își uitau obrăznicia ; chiar și Sörine trebuia să rîdă, de voie, de nevoie. Și așa cum îl iubeau copiii, îl iubeau și vitele. Țipau și ele de bucurie cînd îl vedeau și săreau pe el ; dădea drumul porcului și-l făcea să-l urmeze într-un galop caraghios peste tot cîmpul.

Oricît de tîrziu ar fi sosit acasă și oricît de ostenit ar fi fost, nu se culca pînă nu făcea un ocol să vadă dacă vitele aveau tot ce le trebuia. Sörine le cam uita și adesea le găsea flămînde. Cînd îi auzeau pașii, găinile zburau de pe par, porcul se ivea guițind de lingă jghiabul de apă, pe cînd un spate moale se încovoia pe lingă picioarele lui — pisica.

Lars Peter aducea cu el acasă noroc și bucurie și la nu știu cîte poște de jur împrejur nu se afla om mai fericit ca el. Își iubea nevasta așa cum era ea, mai mult îndemînică decît harnică. El găsea că e foarte destoinică ; o femeie dată dracului ! Și cît se bucura de copiii pe care i-i dăruise ea ; de cei cărora le era el însuși tată —și de Ditte. Și pe Ditte — la urma urmei — o iubea poate chiar cel mai mult.

Aşa era Lars Peter de felul lui : apuca ceea ce lăsau al-
ții. Nenorocirile pe care le avusese îl muiaseră în loc să-l
înăsprească ; mintea lui se îndrepta, fără să vrea, la ceea
ce era dat uitării. Poate faptul că se ocupa de tot ceea ce
dăduse greș, îi făcea pe oameni să creadă că lui nu-i iz-
butea nimic. Bucata lui de pământ nu era decât un petic
nisipos și anevoie de lucrat, în care nimeni nu voise să
înfigă plugul ; nimeni pe lume nu-l invidia pentru nevas-
tă-sa; iar vitele din ogradă erau în cea mai mare parte
vietăți pe care le scăpase de la tăiere în raila lui pe la
curți. Dar era liber să-și îngăduie să fie fericit cu averea
lui, pe care o prețuia mai presus decât orice-ar fi avut
altul. Nu pizmuia pe nimeni și nici n-ar fi schimbat cu
nimeni.

Duminica, Klaus cel mare trebuia să se odihnească;
n-ar fi fost frumos să umbli pe drumuri în asemenea zi și
să te tirgăiești. Lars Peter se cățara în pod și se culca.
În timpul săptămânii dormea prea puțin; duminica dormea
cu plăcere pînă tîrziu după masă și Ditte avea de furcă
cu cei mici să-i țină departe de grajd. Hoinăreau pe-afară
și făceau zgomot, cu nădejdea că-l vor trezi și că va veni
să se joace cu ei. Dar Ditte se străduia să-l lase să
doarmă.

De două ori pe an plecau cu toții pe-o căruță împes-
tată la bilciul din Hilleröd. Așezau pe cei mici la spatele
căruții, în coșurile de nuitele peste laturi atîrnau măturile
în smocuri mari, sub bănci se aflau coșurile cu unt și cu
ouă și în față, sub picioarele lui Lars și ale Sörinei, zăceau
cîteva oi legate laolaltă. Acestea erau marile sărbători ale
anului și după ele se ținea și socoteala timpului.

16. BIATA BUNICA

Numai arareori i se dădea voie Dittei să se ducă la
bunica și să stea cu ea cîteva zile. Tata avea grijă de
asta și își potrivea în așa fel drumurile, încît s-o poată
ori duce, ori aduce.

Pe bunica o găsea întotdeauna în pat — nici nu mai
voia să se scoale de-acolo. „De ce să mă mai bălăbănesc
prin casă acum, că nu te mai am pe tine ! Dacă zac în

pat, se mai milostivesc oamenii de mine, îmi aduc câte ceva de mâncare și curăță puțin pe-aici. Mai bine-i să mori cînd nu mai ai nici un rost", se văieta ea. Totuși, se scula și punea de cafea; Ditte curăța camera, care era într-un hal fără de hal și pe urmă se simțeau amîndouă bine.

Cînd trecea sorocul și fata trebuia să plece iarăși, bătrîna plîngea. Ditte stătea la colțul casei și o auzea văicărîndu-se; atunci apăsă palma pe stîlp și încerca să se stăpînească. Nu avea încotro, acasă trebuia să se ducă și dacă își făcea vînt și fugea cu ochii închiși o bucată de drum, apoi... Dar inima o durea tot mai tare, și pînă să-și dea seama cum stăteau lucrurile, se și afla înapoi în casă, cu brațele de gitul bunicii.

— Pot să mai stau pînă mîine, zicea ea.

— Nu mă păcălești, fetiço? spunea bătrîna cu teamă. Să nu se supere Sörine... Ei, rămîi pînă mîine. Bun. Dumnezeu are să te apere de dragul inimei tale bune. Nu ne prea vedem noi des!

A doua zi lucrurile nu stăteau mai bine. Maren n-avea putere să-i spună copilei să plece. Mai aveau alîtea de vorbit! Ce însemna o zi, cînd luni de-a rîndul se grămădiseră suferințe și lipsuri. Și Ditte o asculta serios; acum înțelegea și ea ce înseamnă necazul și lipsa.

— Te-ai schimbat de cînd stai acolo, zicea bunică. Simt asta după cum ascuți. Dacă ar trece vremea mai repede, să ieși de-acolo și să te duci să slujești!

Dar într-o zi, tot trebuia Ditte să plece. Lars Peter se înființa cu căruța.

— Acum trebuie să vii acasă, spunea așezînd-o lîngă el. Cei mici plîng după tine.

— Ei, de tine nu se teme ea, făcea bătrîna Maren. Dar Sörine ar putea să fie mai blindă.

— Cred că acum merg lucrurile mai bine. Cei mici o iubesc foarte tare. E o adevărată mîmnică pentru ei.

Da, cei mici! La gîndul lor inima Dittei se muia. Aveau ei metoda lor de-a pune stăpînire pe ea. Cu toate că-i amărau zilele i se înfipseseră adînc în suflet.

— Ce face Paul? întreba ea după ce trecea căruța dimbul și nu se mai vedea casa bunicii.

— Știi cât plînge cînd nu ești tu acasă, spunea tata li-
niștit.

Ditte știa. Îi ieșeau tocmai dinții, obrații îi erau roșii
de fierbințeală, gura pe dinăuntru umflată și fierbinte.
Dacă se atîrna de fustele mamei, îl împingea cît colo și
se lovea. Cine să-l ia în poală și să-i vorbească frumos ?
În inima bună a fetei se înfigea ca o învinuire ; îi părea
rău că-l lăsase singur și tăcea cuprinsă de dorul de a-l
ține din nou în brațe. O durea spatele cînd îl căra — și
învățătorul o certa că nu se ține drept.

— E vina ta, spunea mama. Nu mai căra copilul ăsta
mare cu tine ! Doar are picioare !

Dar dacă plîngea și-l durea ! Ditte cunoștea prea bine
nevoia copilului de a se simți aproape de-o inimă duioasă.
Mai simțea ea însăși urmele acestei porniri deși nici în
pîntecele mamei nu-i mersese prea bine.

Sörine era supărată cînd se întorcea Lars Peter cu Ditte
și citeva zile nîci nu se uita la ea. Pe urmă curiozitatea
învîingea și întrebă :

— Ce face bătrîna — e mai rău ?

Ditte, care credea că mama se interesează de milă, în-
cepea să-i povestească pe larg cît de rău îi mergea bu-
nicii.

— Stă tot timpul culcată și are ce mîncea numai cînd se
milostivește cîte ceva de ea.

— Atunci n-o s-o mai ducă mult, spunea mama.

La aceste cuvinte Ditte izbucnea în hohote de plîns.
Mama o certa :

— Proasto ! Ce, de asta trebuie să plîngi ? Doar bă-
trîinii nu pot trăi cît lumea să cadă altora în sarcină. Și
cînd o muri bunica o să avem locuință nouă.

— Ba nu, că bunica zice că ceea ce o să se ia pe casă
o să se împartă deopotrivă la toți copiii. Și ceilalți... Ditte
se opri deodată

— Ceilalți ? Sörine se plecă spre fată cu nările um-
flate.

Dar Ditte închise gura strîns. Bunica îi poruncise să
nu pomenească de-așa ceva și iată că pălăvrăgește vrute
și nevrute.

- Proasto ! Ce crezi că nu știu că te gîndești la cei două sute de taleri care-au fost plătiți pentru tine ? Cu ei ce se întîmplă ?

Ditte o privi pe maică-sa bănuitoare.

— Aștia sînt pentru mine, șopti ea.

— Atunci să ni-i lase mai bine nouă, baba, ca să-i păstrăm pentru tine, decît să-i țină la ea, spuse Sörine.

Ditte se înspăimîntă. Tocmai de asta se temea atît de mult bunica : să nu-i cadă banii Sörinei în palmă.

— Bunica i-a pus bine, făcu ea.

— Așa-a ! Și unde, mă rog ? În plapumă, firește !

— Ba nu, o asigură Ditte clătînînd cu putere din cap. Dar se vedea de-o poștă că tocmai acolo erau ascunși banii.

— Noroc că nu i-a pus acolo ; că plapuma mi-o iau eu, într-o bună zi ! Poți să-i dai complimente bunicii din partea mea și să i-o spui, cînd o vezi. Toate surorile mele și-au luat de-acasă o plapumă de puf cînd s-au măritat și la asta am și eu pretenție.

— Bunica n-are decît o singură plapumă, o asigură Ditte pentru a douăzecea oară.

— N-are decît să se acopere cu una din saltelele ei cele multe. Așternutul îi ajunge pînă-n tavan, atîtea are în pat !

Da, patul bunicii era moale, asta știa Ditte mai bine decît oricine. În așternutul ei te afundai greu și cald, ca nicăieri pe lume și la peretele patului era o saltea de paie. Dormeau atît de bine și atît de ferit, la spatele bunicii !

Ditte era mică pentru vîrsta ei ; viața aspră îi împiedica creșterea, dar mintea ei coaptă o făcea să arate mai matură decît era ; îi plăcea să gîndească și viața o învățase să nu se dea în lături de la nimic, ci să-și ia greutățile pe seamă. Nu era nepăsătoare ca alți copii ; dimpotrivă, era plină de îngrijorare și de necazuri. Se gîndea ba la frății de-acasă, în cele cîteva zile cît stătea la bunica, ba la bunica în lungul răstimp cît n-o vedea.

Ca pedeapsă pentru că își prelungea vizita la bunica, Sörine nu-i mai îngădui multă vreme să se ducă la ea. Ditte se frămînta neconținut cu gîndul la bătrînă, pînă cînd neliniștea ei se prefăcu în remușcări bolnăvicioase. Mai cu seamă seara, cînd era culcată și nu putea adormi

de frig, i se trezea toată tristețea. Era nevoită să bage capul sub plapumă, ca să n-o audă mama plîngînd.

Atunci își amintea de toată bunătatea bunicii și-i părea rău că făcuse glume proaste cu ea și că-i jucase renghluri. Iată că acum era pedepsită; nu știuse să-i mulțumească pentru grija ce-i purtase, de aceea era acum singură și izgonită. Nu fusese niciodată bună față de bunica și acum, cînd ar fi putut fi, era prea tîrziu; erau o sută de feluri în care ar fi putut-o bucura pe bătrînă și Ditte le știa pe toate; dar pe atunci fusese leneșă. Cînd se va duce din nou la ea, va avea grijă să aibă zahăr pentru a doua ceașcă de cafea — nu-l va mai dosi pentru sine. Și nu va mai uita să încălzească în fiecare seară piatra de pus la picioarele patului, ca să nu-i înghețe bunicii picioarele.

— Iarăși ai uitat piatra! repeta bătrîna aproape în fiecare seară. Picioarele mele sînt sloi, dar ale tale? **Val**, sînt înghețate, fetițo! Bunica i le lua în palme, pînă le încălzea bine; dar pentru ale ei nu făcea nimeni nimic — gîndul acesta o aducea acum pe Ditte la disperare.

Credea că dacă se va căi cum trebuie și va făgădui îndreptare, va trebui ză se întîmple ceva, care s-o ducă din nou la bunica, pînă cînd, într-o bună zi, nu se mai putu stăpîni și fugi peste cîmp și peste arături. Sörine vru s-o aducă înapoi, dar Lars Peter privi lucrurile mai liniștit.

— Să așteptăm cîteva zile, spuse el. N-a mai văzut-o demult pe bătrînă. Își plănui în așa fel drumurile, prînșit, încît s-o lase pe Ditte să petreacă cîteva zile cu bunica.

— Adu și plapuma, spuse Sörine. Se face frig și avem nevoie de ea pentru copii.

— Om mai vedea noi, răspunse Lars Peter. Cînd își băga ea ceva în cap, pisa atîta, pînă cînd alții și-ar fi ieșit din fire; dar Lars Peter nu era din spița Mannilor; orice pălăvrăgeală muierească se izbea de neclintirea lui blajină.

17. CIND PISICA NU-I ACASA..

Ditte se trezi de zgomotul unui zăngănit de fier și deschise ochii. Lampa fumega pe masă și în fața sobei mama lovea cu văturaiul într-un inel de ceaun care se lipise. Nu

era încă îmbrăcată, lumina din sobă pilpiia pe părul ei roșu și zburlit și pe gîtul gol. Ditte închise repede ochii, ca să nu descopere mama că se trezise. Era rece în cameră și noaptea neagră de afară se lipise de geamuri.

Tata intră tropăind, cu felinarul în mînă; îl stinse și-l puse deoparte. Era îmbrăcat și tocmai isprăvisese treburile de dimineață, pe-afară. În cameră se împrăstie miros de cafea. „Ah!” făcu el și se așeză la masă. Ditte îl privi. Cînd se afla tata în cameră nu mai era nici o primejdie să fie alungată din așternut.

— Ai făcut ochi, codobatură? zise el. Hai, dormi acolo, că-i numai cinci. Ori poate ți-i poftă să bei o ceașcă de cafea în pat?

Ditte trase cu ochiul la mama, care era cu spatele la ea și dădu repede din cap.

Lars Peter își bău ceașca pe jumătate, mai pus zahăr și o dădu copilei.

Sörine se îmbrăca lingă sobă.

— Să fiți cumînți, spuse ea, și să nu vă faceți de cap. Aici e lapte și făină; poți face clătite pentru la prinz; dar să nu care cumva să îndrăznești să bagi vreun ou!

— Ei, Doamne, un ou-două... încercă Lars Peter să se bage în vorbă.

— Gospodăria s-o lași pe seama mea, răspunse Sörine. Și-ar fi mai bine să te scoli acum, înainte de plecarea noastră, ca să poți vedea de toate treburile.

— La ce? făcu din nou Lars Peter. Lasă copiii în pat pînă se face ziuă. Vitele sînt îngrijite și de ce să ardă lampa de pomană?

Ultimul argument fu pe placul Sörinei.

— Bine, dar să ai grijă de foc — și nu irosi zahărul!

Pe urmă plecară. Lars Peter se ducea ca de obicei, la mare, să aducă pește, dar mai întîi voia s-o lase pe Sörine la tîrg, unde avea de vindut ouăle și untul de luna trecută, și să cumpere lucruri care nu se găseau în sat. Ditte ascultă pînă nu se mai auziră roțile, apoi adormi din nou.

Cînd se făcu ziuă, se sculă și aprinse focul, care se stinse. Și ceilalți voiau să se scoale; le făgădui cafea în loc de laptele cu griș obișnuit și cu asta îi convinse să mai rămînă în pat, pînă deretîca ea prin cameră. Le îngădui să

se cașere în patul părinților, pe cînd presără nisip umed pe jos și mătură. Christian, care avea acum cinci ani, povestea cu voce groasă despre o pisică îngrozitoare, care alerga pe cîmp și minca vacile. Cei doi mai mici stăteau rezemați de el, și de încordare li se holbau ochii. Vedeau foarte lămurit totul — pe pis-pis, vacile, totul — și mititelul de Paul, ca să grăbească povestirea, își vîra minuța dolofană în gura lui Christian. Ditte zîmbea cu înțelepciune de pălăvrăgeala copiilor, pe cînd orînduia prin cameră. Le dădu cafeaua, cu un aer foarte misterios ; și cînd fu să-i îmbrace, veni și surpriza.

— Uite, ne dă hainele bune — vai, ce bine ! strigă Christian și se pregăti să sară din pat. Ditte îl plesni ca să nu mototolească așternutul.

— Dacă sînteți de treabă și nu suflați nimănui un cuvînt, mergem la plimbare, spuse Ditte, ajutîndu-le să se îmbrace. Și hainele cele bune erau destul de împestrițate ; mama le încropise din lucruri aruncate, pe care le găsise între zdrențele cumpărate de tata.

— La tîrg, nu-i așa ? strigă Christian și făcu din nou o tumbă.

— Ba la pădure, spuse surioara și o apucă anevoie de obraji pe Ditte, cu minuțe care erau întotdeauna murdare de cotrobăit și vinete de frig. Zărise ea pădurea din depărtare și dorea de mult s-o vadă mai bine.

— Da, la pădure. Dar trebuie să vă grăbiți, că-i departe pînă acolo.

— Lui pisu putem să-i spunem ? Surioara o privi pe Ditte cu ochi mari, întrebători.

— Da, și lui tata, se amestecă Christian.

— Dar nimănui altcuiva, le întipări Ditte din nou. Să nu uitați asta !

Cei doi mai mici fură instalați pe roabă, Christian merse alături, împingînd și el, și așa o porniră. Peste tot era zăpadă, tufișurile întindeau în toate părțile mișșori groși albi și pe urmele de căruță trozna gheața sub roabă. Copiii se bucurau de toate, de ciorile cele negre, de coțofana care stătea pe tufișul de mărăcini și își bătea joc de el — și de chiciura care începea deodată să picure de pe ramuri drept peste capetele lor.

Era jumătate de leghe pînă la pădure, dar Ditte era deprinsă cu drumuri mai lungi și nu i se păru mare lucru. Punea pe surioara și pe Christian să meargă cu rîndul, pe jos ; Paul voia să coboare și el în zăpadă, dar trebui să stea liniștit în roabă.

Treburile meraseră bine pînă la jumătatea drumului. Apoi copiii începură să se plictisească și să întrebe unde e pădurea. Tremurau de frig și Ditte fu silită să se oprească și să le încălzească degetele. Drumul devenea din ce în ce mai anevoios, pentru că soarele topea zăpada ; obosise și Ditte. Încercă să învioneze copiii și mai trudi o bucată de drum ; dar, în fața curții primarului, alaiul se împotmoli. Un dulău arțăgos îi bănuî și le tăie înaintarea.

Per Nielsen se ivi în poartă să vadă de ce lătra cîinele atît de furios. Se lămurî îndată cum stăteau lucrurile și duse copiii în casă. Soseau tocmai la ora mesei. În bucătărie, femeia frigea slănină cu mere. Mirosea minunat și după ce Ditte muie în apă rece degetele rebegite de frig ale copiilor, se simțiră toți trei foarte bine și se aliniară în fața vetrei. Ditte încercă să-i ia de-acolo, dar în zadar, căci prea erau flămînzi.

— O să vă dau ceva, spuse nevasta primarului, dar acum așezați-vă frumos pe bancă ; aci îmi stați în cale. Dădu fiecăruia cîte o bucată de cozonac și îi așeză la masa bine frecată. Nu mai fuseseră plecați de-acasă ; ochii li se plimbau nesățioși de la un obiect la altul, pe cînd mestecau. Pe pereți atîrnau vase de aramă, care străluceau ca soarele, și peste una din găurile plitei stătea o căldare mare de aramă, cu capac. Părea o găină enormă din cele cucuiete.

După ce stătură la masă, Per Nielsen îi duse la coteș să le arate purcelușii, care zăceau rînduiți ca niște cîrnați, lîngă mama lor și păreau agățați cu riturile de ea. Apoi copiii se întoarseră la doamna Nielsen, care le dădu mere și prăjituri ; dar cel mai bun lucru veni la sfîrșit, cînd Per Nielsen înhămă frumoasa lui trăsură cu arcuri, ca să-i ducă acasă. Roaba fu așezată la spate și călători astfel și ea. Cei mici rîseră de aceasta de le gîlgîi gîtlejul.

— Sînteți niște prostănaci ! Cum de ați putut pleca în lume așa, de capul vostru ? Întrebă femeia primarului, pe cînd îngrămădea copiii în trăsura. Slavă Domnului că

omul are adesea mai mult noroc decît minte. În această privință toți patru fură de părerea ei: la întors, drumul către Cuibul Coșofenelor fu mai plăcut decît la dus, spre pădure.

Plimbarea fusese minunată, dar acum trebuiau să-și vadă de treabă. Mama nu pusese la socoteală excursia și rostogolise în șopron un balot mare de zdrențe care trebuiau alese: cele de lînă deoparte, cele de bumbac de alta. Christian și surioara ar fi putut ajuta oarecum, dacă ar fi voit să fie serioși; dar azi nu erau buni de nimic. Plimbarea îi obraznicise de tot și își aruncau cu zdrențele în cap.

— Nu-i voie să vă bateți, repeta Ditte într-una, dar fără folos.

Cînd începu să se întunece, Ditte nu fu decît pe jumătate gata. Aduse din casă lampa cea mică, în care ardea jumătate ulei și jumătate petrol și lucră mai departe; plîngea de necaz că nu va fi gata pînă la întoarcerea părinților. Impresionați de deznădejdea ei, copiii se cumințiră, și o vreme treaba merse strună; pe urmă începură să se joace din nou prin pod, fugărindu-se unul pe altul. În fugă, Christian lovi lampa, care se sparse în două. În clipa aceea le pieri copiilor cheful, întunericul îi țintui în loc; nu mai îndrăzneau să se miște.

— Ditte, ia-mă, urlau ei, fiecare din alt colț.

Ditte deschise ușa șopronului.

— Căutați-vă singuri drumul! spuse ea aspru și dibui pînă la Paul, care dormea pe-un maldăr de cîrpe; era furioasă. Ca pedeapsă, să vă culcați, adăugă ea.

Christian plîngea tot timpul încetișor.

— Nu vreau să mă bată mama, nu vreau! repeta ei într-una, cu brațele de gîtul Dittei, ca și cum ar fi căutat apărare la ea. Și ea își uită de supărare.

Aprinse lampa de untură de pește și ajută copiilor la dezbrăcat.

— Dacă sînteți dulci și vă culcați îndată, fuge mămica Ditte pînă la dugheană să cumpere altă lampă, făcu ea. Dar trebuie să vă hotăriți să stați singuri pînă mă întorc. Nu îndrăzni să lase lumina aprinsă, ci stinse felinarul înainte de a pleca. Copiilor le era frică pe întuneric, cum stăteau însă acum lucrurile, n-avură încotro.

Ditte poseda o piesă de douăzeci și cinci de ore. O căpătase de la bunica pe vremea cînd le mergea încă bine, și o păstrase cu strășnicie, înfruntînd toate ispitele. Își făgăduise atîtea minunății și acum trebuia să-i cheltuiască, ca să-l scape pe Christian de bătaie. În fața găurii din perete, în care era ascunsă moneda, zăbovi o vreme, apoi dădu piatra la o parte; o durea la inimă. Se ridică și fugi la prăvălie cît o țineau picioarele, de teamă să nu se răzgîndească.

Negustorul n-avea lampă pentru asemenea sumă. La aceasta nu se gîndise copila; credea că cu douăzeci și cinci de ore se poate cumpăra orice. Ditte stătu un moment pe gînduri; ce era de făcut; pe urmă cumpără o oală de noapte cu toartă, de opt șilingi și pentru rest zahăr candel.

Cînd sosi acasă, micuții dormeau. Aprinse felinarul și începu să curețe frunzele uscate de pe crengile de nestecăcăn din care legau mături; era ostentită de ziua cea grea și plină de peripeții prin care trecuse, dar degeaba nu putea sta. Mirosul tare de mestecăn îi gîdilă nările și adormi peste lucru. Așa o găsiră părinții. Ochiul ager al Sörinei îi spuse îndată că ceva nu era în regulă.

— De ce ai aprins felinarul? întrebă ea, pe cînd își deschea paltonul.

Ditte fu silită să mărturisească.

— ... am cumpărat alta, adăugă ea repede.

— Da... și unde e? Mama privi prin cameră.

— Nu, n-aveau de douăzeci și cinci de ore și-atunci am cumpărat asta. Ditte se lăsă în genunchi și trase de sub patul părinților noul obiect.

— Strașnică față mai ești, spuse Lars Peter cu bucurie, ridicînd-o în sus. Nimic nu ne trebuia în casa asta mai mult decît un asemenea aparat. Dar Sörine puse îndată mina pe vas. Era o nebunie să dai bani pe-așa ceva; dar, de vreme ce obiectul exista deja, o să-l folosească mai bine la bucătărie; avea nevoie de o mulțime de vase. Cît despre treaba cealaltă, puteau tot așa de bine să iasă afară, cum mai făcuseră ei și pînă atunci.

— Să știi că mama vrea s-o folosească drept casiron, ai să vezi, spuse Lars Peter în șoaptă, cînd Sörine duse vasul la bucătărie. Dar Dittei nu-i venea să ridă; știa din experiență, că mama va mai avea ceva de spus.

În clipa următoare, Sörine se ivi în prag.

— Cine ți-a dat voie să cumperi pe datorie ? întrebă ea.

— Am cumpărat-o din banii mei, răspunse Ditte cu glas scăzut.

— Banii tăi... și începu un interogatoriu, care părea să nu se mai sfârșească ; Lars Peter fu nevoit să intervină.

Nu era cald în casă și se culcară devreme. Ditte uitase să aprindă focul.

— A avut destule pe cap, o apără Lars Peter.

Nici Sörine nu mai spuse nimic. Nu se supăra niciodată când se economisea ceva.

Era ger cumplit. Ditte sta trează și nu se putea încălzi; își privea respirația, care plutea albă prin cameră și asculta la gerul care făcea să troznească pereții. Era o noapte cu lună și lumina cădea rece pe dușumea și pe scaunul cu hainele copiilor. Când ridica puțin capul, putea privi printre birne și tencuială; vedea sclipind peisajul alb și aerul rece îi lovea fața.

În cameră se făcea tot mai frig. Un braț trebuia să stea afară ca să țină plapuma peste celălalt braț și gerul îi spinteca umărul. Surioara începu să se frăminte. Era cea mai anemică dintre copii și-i era mereu frig. Din plapumă nu mai rămăsese aproape decît fața ; penele se tocaseră și pe cele care rămîneau de la tăierea păsărilor, nu se îndura mama să le întrebuințeze pentru casă, ci le ducea la tirg.

Paul începu să scîncească. Ditte luă hainele de toate zilele ale copiilor și le puse peste plapumă. Din patul părinților se auzi vocea mamei : Să fie liniște ! spuse ea. Tata se sculă, luă mantaua lui de cărăuș și o așternu peste micuți ; mantaua era grea de praf și de murdărie, dar ținea cald !

— Ce repede trece frigul prin pereți ! spuse el, cînd fu din nou în pat. Aerul din cameră e înghețat. Trebuie să caut niște scinduri vechi și să căptușesc pereții pe dinăuntru.

— Mai bine te-ai gîndi să ridici altă casă ; hodoroaga asta nu merită să-i mai jertfești ceva.

Lars Peter rise :

— Ei, asta-i bună ! Da' de unde bani ?

— Ceva avem și baba o să moară curînd... așa-mi spune mie inima.

Inima Dittei începu să bată cu putere. Să moară bunicuța? Mama o spunea cu atîta hotărîre! Ascultă cu încordare.

— Ei, și? îl auzi ea pe tata. Asta nu schimbă lucrurile.

— Cred că baba are mai mult decît ne închipuim, răspunse Sörine înăbușit. Dormi, Ditte? Întrebă ea, ridicîndu-se într-un cot și ciulînd urechea. Ditte nu se clinti.

— Știi ceva? Începu iarăși Sörine. Cred că baba a cunoscut banii în plapumă. De aceea nu vrea s-o dea.

Lars Peter căscă cu voce tare:

— Ce bani? Se cunoștea că acum voia să doarmă.

— Cei două sute de taleri, nu știi?

— Și ce-i treaba noastră?

— Nu-i mama mea? Banii sînt ai fetei și trebuie să-i păstrăm noi pentru ea. Dacă moare baba și lucrurile ajung să se vîndă la mezat, atunci cel ce va cumpăra plapuma cu cei două sute de taleri în ea, va avea mare chillipir. Ar fi mai bine să te duci și s-o convingi să scrie pe numele nostru tot ce are de lăsat.

— Asta fă-o tu! răspunse Lars Peter și se întoarse cu fața la perete.

Se făcu tăcere. Ditte se chirci și își apăsă mîinile pe gură. Inimioara îi bătea în salturi: zvîcnea și iarăși se oprea; teama pentru bătrînă o făcu aproape să țipe. Dacă moare bunicuța chiar în noaptea asta? Era multă vreme de cînd nu mai fusese la ea și dorul o copleși.

Se tîrî încetișor din pat și își trase papucii.

Mama se ridică.

— Unde te duci?

— Vreau afară, spuse Ditte cu glas stins.

— Trage-ți rochia, e grozav de frig, făcu Lars Peter. Ce bine-ar fi fost să fi avut aparatul aici în casă, mormăi el.

Prea stătea mult fata afară. Lars Peter se sculă să vadă ce se întimplase. O zări colo, departe, pe drumul luminat de lună. Își trase repede pantalonii și veșta și se repezi afară. O văzu fugînd în depărtare; fugi și el, strîgînd-o; saboții lui uriași scîrțiau pe drumul înghețat. Dar depărtarea dintre ei creștea tot mai mult; pe urmă fetița

se făcu nevăzută. O vreme mai strigă după ea și glasul lui răsună răgușit în liniștea nopții; pe urmă se întoarse în casă.

Ditte trecea ca o săgeată prin peisajul tuminat de lună. Drumul tare ca piatra troznea sub pașii ei; papucii de casă se poticneau; prin băltoace și șanțuri troznea gerul. Tros, tros, se auzea din toate părțile. Jos pe lac, zgomotul se prefăcea în bubuit și oamenii fugeau pe malul celălalt când vedeau cum se ridică gheața ca să-și facă loc. Dar Dittei nu-i era frig. Inima-i bătea sălbatic. Moare bunicuța! Bunicuța moare! răsună tot timpul în capul ei.

Pe la miezul nopții ajunse la țintă, gata să se prăbușească. La colțul casei se opri, ca să-și tragă sufletul; din casă se auzea bombănitul întretăiat al bătrinei.

— Iată-mă că vin, bunicuțo! strigă ea și ciocăni în geam; de bucurie începuse să plângă.

— Ce înghețată ești, fetițo! spuse bătrîna cînd fură amîndouă sub plapumă. Picioarele ți-s sloi — încălzește-le ici, pe burta mea! Ditte se lipi de ea și rămase liniștită.

— Bunico! Mama știe că ții banii în plapumă, spuse ea deodată.

— Mi-am închipuit, copilo. Pipăie colea! Bătrîna puse mîna fetei pe pieptul ei, unde era cusută de cămașă o punguță. Aicea sînt! Are Maren grijă să păzească ce i s-a dat în păstrare... Ei, pentru făpturi ca noi, viața-i grea, nimănui nu-i pasă de noi... tuturor le stăm în cale... și mai cu seamă rudelor. Pe tine nu te pot încă storce destul și cu mine au isprăvit-o. Sînt prăpădită de tot. Da, așa-i!

Vorbele bătrînei îi sunau Dittei în urechi ca un zumzet cunoscut și liniștitor. Ii era cald și bine, și curînd adormi.

Dar bătrîna mai stătu mult trează, ciorovăindu-se cu viața.

18. CORBUL SE AVINTA ÎN NOAPTE...

Iarna eră aspră. Toată luna decembrie zăpada fulgului peste cîmpuri și vîntul o adună în tufișul din fața Cuibului Coțofenelor, singurul loc mai dosit din împrejurimi.

Lacul era acoperit în întregime de gheață și se putea trece de pe un mal pe celălalt. Hingherul se ducea noap-

tea, pe lună, să spargă cu saboții gheața din jurul pescărușilor și a rațelor înțepenite în ea. Le băga sub manta, așa cu gheață și cu zăpadă cu tot și le aducea acasă unde le pune pe turba din fața sobei. Stăteau acolo zile și nopți de-a rîndul, într-un picior, privind amărîte în foc, pînă le lua Sörine la bucătărie și le sucea gitul.

În Cuibul Coșofenelor, familia avea mult de suferit din pricina frigului; deși focul ardea zi și noapte în sobă, camera nu se încălzea. Sörine îndopa cîrpe cu cuțitul de piine între tencuială și birne; într-o zi, pe cînd făcea treaba aceasta, căzu o bucată de zid. Fu silită să astupe gaura cu plapuma pînă veni Lars Peter seara acasă. El puse la loc bucata de zid și o propti pe dinafară cu cîteva scînduri. Nici acoperișul nu mai era bun de nimic; șobolanii și jderii îl ciuruiseră în decursul vremii și zăpa la trecea prin el pînă-n încăpere. Nimic nu mai făcea domă parale!

Nu trecea o seară sau o duminică fără ca Sörine să nu încerce să-l scuture pe Lars Peter, ca să-l hotărască să facă ceva.

Dar, ce să facă?

— Nu pot lucra mai mult decît lucrez și să fur nu mă pricep, spunea el.

— Dar ce fac alții de au locuință bună și căldură în casă?

Asta-i bună! Ce fac alții? Lars Peter n-avea habar. Nu invidiase pe nimeni niciodată și nu făcuse comparație, căci problema nu fusese pînă acum arzătoare pentru el.

— Trudești toată vremea și n-ajungi la nimic, pe cît văd eu, urmă Sörine.

— Oare așa o fi? Întrebă Lars Peter, privind-o mirat și mîhnit.

— Da, așa cred! Sau poate ai făcut ceva pînă acum? Nu ne chinuim oare ca în prima zi, cînd am început?

Lars Peter se chirci sub vorbele ei aspre. Dar, dreptate avea ea: mai mult decît strictul necesar, nu-și puteau îngădui.

— E nevoie de multe și toate-s scumpe, se scuză el. Niçi cu negoșul nu prea merge! Trebuie să fii mulțumit dacă mișcă!

— Te mulțumești și te tot mulțumești ! Putem noi trăi din aceea că te zbînțui toată vremea și că ești într-una mulțumit ? Știi de ce-i spun oamenii casei noastre Cuibul Coțofenelor ? Pentru că nu mergem înainte și pentru că n-avem spor ; așa spun ei !

Lars Peter își luă pălăria pleoștită din cui și ieși. Era amărît și se duse la vite ; cu ele și cu copiii se înțelegea el cel mai bine ; cu oamenii mari nu se pricepea să aibă de-a face. Avea el vreun cusur, de vreme ce toți găseau că era cam trăsnit numai pentru că era vesel și bucuros de toate. Klaus cel mare îi auzi pașii de îndată ce ieși din bucătărie și necheză. Trecu pe lângă Iesle și mîngîie crupa calului, care era ca o corabie sfărîmată, răsturnată cu fundul în sus. Da, animalul era numai piele și oase — dacă te uitai bine la el ! Gloaba nu făcea impresie bună și nici nu putea alerga. Oamenii rîdeau de ei pe sub mustață, cînd îi vedeau sosind — asta o știa el prea bine ! Dar împărțeau amîndoi și binele și răul, și Klaus cel mare nu era năzuros : primea binele și răul întocmai ca și stăpînul lui.

Lars Peter nu se sinchisise niciodată de părerea oamenilor ; dar acum însăși existența lui era atinsă și simțea imboldul să ia apărarea avutului său și pe-a sa. În fața Ieslei, lângă Klaus, zăcea vaca, băloasa ceea bătrînă. Adevărat că nu mai făcea ea acuma multe parale, dacă ai fi dus-o la tîrg s-o vinzi ; nu se mai hrănea bine și-i venea tot timpul să zacă. Dar la primăvară, cînd va fi din nou iarbă, își va reveni. Și bună vacă mai era ea pentru o familie ca a lui ; tot anul dădea lapte. Și ce gras ! La orice observație împotriva ei, Lars Peter răspundea cu gluma că de pe laptele ei se putea lua caimacul de trei ori și tot frișcă rămînea. O iubea și pace ! În parte și pentru toată hrana cea bună pe care o dădea copiilor lui.

Intr-un colț al șopronului era un perete de scînduri, în dosul căruia se afla porcul. Și acesta-l auzise venind și aștepta să-l scarpine la ceafă. Suferea de-o ruptură a intestinului și-i fusese dăruit lui Lars Peter la o curte. Frumos nu era el și nici de laudă mare ; dar îi mergea destul de bine, după cît se părea. N-o să strîmbe nimeni din

nas, cînd va sta colo frumos, în butoiul cu sare. Oare porcul era vinovat de supărarea Sörinei ?

Cîmpul zăcea sub zăpadă adîncă și se odihnea ; dar chiar sub învelișul cel alb, el recunoștea fiecare contur. Pămîntul era nisipos și dădea prea puțin rod, dar Lars Peter îl iubea așa cum era. Pentru el ogoarele erau ca o față cu trăsături dragi ; decît să spună cineva rău despre ele, mai bine-ar fi bîrfit-o pe mama lui. Rămase în pragul șopronului, privind șovăitor spre cîmp ; mulțumit nu era el ca în alte duminici, cînd cerceta toate cîte erau ale lui. Azi nu mai înțelegea nimic !

Sörine repeta în fiecare zi același lucru și făcea mereu propuneri noi. Voia să cumpere casa mamei și s-o mute aici ; era din lemn de stejar și mai putea ține mulți ani. Sau, voia s-o ia pe mama la ei pe cît mai avea de trăit — acum cît mai era vreme. Pentru asta li s-ar fi convenit cele ce aparțineau bătrînei Maren. Gîndurile Sörinei erau toată vremea la mamă-sa și la averea ei.

— Ce te faci dacă o ia altul și-i lasă lui tot ! Sau irosește cel două sute de taleri ai Dittei ? spunea ea. A dat în mintea copiilor !

Parcă intraseră dracii într-însa și Lars Peter o lăsa să vorbească.

— Nu-i așa, Ditte, că ar fi mai bine să vie bunica la noi ? dădea Sörine din gură. Credea cu siguranță, că fata îi va da dreptate, pentru că o știa nebună după bunică-sa.

— Nu știu, răspundea Ditte înciudată. Mama se ostene-a mult în ultima vreme s-o cîștige de partea ei în această chestiune, dar Ditte nu avea încredere într-însa. Cît dorea ea de mult să fie din nou cu bunicuța ! Dar nu așa, ca să-i meargă bătrînei rău. Nu-i venea să creadă de fel, că mamă-sa îi va purta de grijă. Mai degrabă se ascundea în vorbele ei vreun plan drăcesc, decît iubire de fiică ; asta o spusese și bunica însăși.

Sörine era absolut inconstientă. Într-o dimineață spuse cu tărie că vor primi în curînd o veste rea de la bunica : auzise cioara croncănind în timpul nopții, colo în sălcii.

— Trebuie numaidecît să trag o fugă pînă la ea, să văd ce mai e pe-acolo, spuse apoi.

— Da, da, du-te, răspunse Lars Peter. 'Să te duc cu căruța? Klaus cel mare și cu mine tot n-avem azi ce face.

Nu, asta nu voia Sörine.

— Ai tu treabă acasă, făcu ea. Dar în ziua aceea nu plecă — se ivea mereu altceva. Era foarte agitată.

A doua zi se arată neobișnuit de prietenoasă cu copiii.

— Pot să vă spun un secret : bunica se va muta în curînd la noi — am visat azi noapte, spuse ea pe cînd ajută Dittei să-i îmbrace. O s-o culcăm în patul cel mare și tata și cu mine o să ne mutăm în cămăruță. Și n-o să vă mai fie frig.

— Ieri ai spus că bunica o să moară în curînd, se băgă Ditte, supărată, în vorbă.

— Ei, am spus numai așa ! Să vii repede acasă de la școală. Am de făcut un drum, și la ora aceea poate să nu fiu acasă. Ii puse Dittei zahăr pe pîine pentru la școală și-i ajută să isprăvească treburile la vreme.

Ditte o luă la picior ; geanta de pînză îi atîrna pe braț și băgase mîinile sub broboada împletită. Tata plecase de vreme, urmele roților se vedeau pînă departe și îi făcea plăcere să bage picioarele în locurile pe unde călcase Klaus cel mare zăpada cu copitele lui uriașe. Dîra o coțea apoi spre mare.

Azi nu era în stare să asculte lecțiile ; mintea îi era într-o frămîntare ciudată. Purtarea prietenoasă a mamei descătușase ceva în ea ; nu se potrivea de loc cu convingerea nestrămutată pe care și-o făcuse fetița — pe bază de experiență îndelungată — despre caracterul ei. La urma urmei, poate nici nu era atît de rea. Pîinea cu zahăr pentru recreație era aproape să-i topească inima.

Dar, către sfîrșitul cursului, o năpădi o frică nelămurită ; inima începu să i se zbată ca o păsărică prinsă în laț. Trebui să-și țină gura cu mîna, ca să nu țipe. Cum trecu ora, se repezi spre sat.

— Ai luat-o rău, Ditte ! strigară după ea fetele cu care se întorcea de obicei acasă, de la școală, dar ea fugi mai departe. Viscoalea și aerul era apăsător, greu ca plumbul ; ziua nu fusese decît un lung amurg. Cînd ajunse la colina de deasupra colibeii de pe limba de pămînt, se lăsa întunericul. Fugise ca ieșită din minți și se opri la colțul ca-

sei să-și tragă sufletul. Ii vișia în urechi și prin vișială auzea voci ciudat de pocite : hohotele bunicii și vorbele aspre și nemiloase ale mamei.

Vru să ciocănească în geam, dar nu îndrăzni ; la auzul vocii mamei se nărui ceva în ea de spaimă. Tremurînd, se strecură în dosul casei, pe la șopronul de lemne ; împinse cu un bețișor cîrligul de la ușă și se opri în bucătărie, ascultînd cu răsuflarea tăiată ; vocea mamei o acoperea pe aceea a bunicii ; vocea aceasta o îngenunchiase de multe ori pe Ditte ; totuși, atît de înfiorătoare ca acum nu-i păruse niciodată. La auzul ei îngheță și simți nevoia să se ghemuiască. Frigul îi străbătu trupul.

Prin gaura cheli văzu făptura mare a mamei, chiar în fața patului. Stătea plecată peste patul bunicii ; din mișcările spatelui ei, se vedea bine c-o înșfăcase pe bătrînă. Brațele bunicii se zbăteau în semiîntineric.

— Haide, scoate-i odată ! striga Sörine răgușită. De nu, te zvîrl cît colo din pat !

— Strig să vie oamenii, gemu bunica, bătînd în perete.

— Cheamă tu, că tot nu te aude nimeni, făcu Sörine în batjocură. Ai banii în plapumă, de-o ții așa de strîns ?

— Ține-ți gura, hoțo ! gemu din nou bunica. Deodată țipă : se vede că Sörine dăduse de pachetelul cu bani de la pieptul ei.

Ditte sări și apucă clanța.

— Bunico, strigă ea, dar vocea i se înecă în grozăvia care se petrecea acolo, în casă. Luptau ; bunica gemea și deodată începu să strige ca un animal pe moarte.

— Îți astup eu gura, zgriptoroaico ! urlă Sörine și țipetele bunicii se topiră într-un horecîit sinistru. Ditte vru să se repeadă în ajutorul ei, dar nu putu ; întinse mina spre sobă și se prăbuși ca un stîlp. Cînd își reveni, zăcea cu fața pe dușumea ; o durea fruntea și simți un curent de aer rece. Se ridică uluită ; mama nu mai era în cameră și ușa rămăsese deschisă. Fulgi mari, albi, intrau dansînd și luminau amurgul.

Cel dintîi gînd al Dittei fu că bunicii o să i se facă frig. Inchise ușa și se îndreptă spre pat. Bătrîna Maren zăcea într-o învălmășeală grozavă de așternut.

— Bunicuțo, strigă Ditte plîngînd și pipăînd fața scofilcită. Eu sint, dragă, dragă bunicuță.

Rugătoare, cuprinse fața bătrinei cu mâinile ei subțiri și asprite de muncă și plinse o bucată de vreme, pe urmă se dezbracă și se urcă la ea în pat. Auzise odată pe bunica spunând de unul la care fusese chemată : cu asta nu-i nimic de făcut, s-a răcit de tot ! Și o stăpîni gîndul că bunica nu trebuie să se răcească pentru că atunci nu va mai avea bunicuța. Se lipi de cadavru și adormi, sfîrșită de osteneală și de plîns.

În zori o trezi frigul. Bunica era moartă și rece. Grozăvia se arătă deodată lămurită în fața ochilor ; se îmbracă în grabă și fugi. O luă la goană spre casă fără să se uite în dreapta sau în stînga ; dar cînd ajunse la drumul care cotea spre mare, o apucă într-acolo către casa lui Per Nielsen. Deznădăjduită și istovită, ajunse la el.

— A murit bunica ! striga mereu, privind de la unul la altul, cu groază-n ochi. Nu se putu scoate nimic altceva de la ea. Cînd voiră s-o ducă acasă, la Cuibul Coțofenelor, începu să țipe. O băgară în pat, ca să se liniștească.

În timpul zilei se trezi și Per Nielsen întră la ea.

— Ei, acuma trebuie să mergi acasă, spuse el. Haide că te duc eu.

Ditte îl privi înspăimîntată.

— Ți-e frică de tatăl tău vitreg ? o întrebă el. Dar ea nu răspunse.

Doamna Nielsen intră în cameră.

— Nu știu ce să facem, spuse el. Îi e frică să meargă acasă. Tată-său vitreg o fi aspru cu ea.

Atunci Ditte se întoarse repede spre el.

— Vreau acasă la Lars Peter, spuse ea hohotînd.

19. MOȘTENIREA

La vestea morții bătrinei Maren, patru dintre copiii ei se arătară ca să-și apere interesele și ca să vadă să nu pună mîna ceilalți pe avere. Ceilalți patru, care se aflau de partea cealaltă a oceanului, nu putură fi de față din motive bine întemeiate.

Dar bani nu erau ; oricît căutară, nu putură găsi nici o lățcaie ; nici în așternutul tăiat ferfeniță și nici în altă

parte; afară de aceasta, mai descoperiră că coliba era înglodată în datorii pînă-n tavan. Se sfătuiră deci, ca puţinul care mai rămăsese să fie lăsat Sörinei şi bărbatului ei, drept care aceştia să ia asupra lor înmormîntarea. Cu acest prilej Sörine nu se arătă zgîrcită; dorea să se vorbească peste tot despre înmormîntare. Bătrîna Maren intră în pămînt cu o pompă mai mare decît aceea cu care trăise pe el.

Şi Ditte luă parte la înmormîntare — cum era şi firesc, căci numai ea o iubise. Dar la cimitir nu fu în stare să se stăpînească şi Lars Peter trebui s-o ducă mai laoparte ca să nu-l tulbure pe pastor. Lumea găsea că fata era, ca întotdeauna, exagerată în simţămîntele ei.

Cînd colo, tocmai din acest punct de vedere se schimbă Ditte în mod surprinzător. După ce plecă bunica fîcă întoarcere, fata se linişti oarecum. Îşi vedea de treaba; nu era prea veselă, dar de asta nu se sinchisea nimeni. Lars Peter băgă doar de seamă că între Ditte şi mamă nu mai erau ciocniri. Asta era o schimbare foarte îmbucurătoare.

Ditte luase o hotărîre. Trebuia să facă eforturi ca să trăiască sub acelaşi acoperămint cu mama; mai degrabă ar fi vrut să fugă de-acasă. S-ar fi spus însă c-a fugit de tatăl vitreg şi gîndul acesta răzvrătea simţul ei de dreptate. O mai ţinea pe loc şi grija de frăţiori; ce s-ar fi făcut săracuţii, dacă pleca ea de-acasă?

Rămase, aşadar, şi se înţelese cu mama, cum putu. Sörine era prietenoasă şi atentă cu ea, de ţi-era mai mare sila; dar Ditte se făcea că nu vede. Toate încercările de apropiere ale mamei se izbeau de încăpăţînarea fetei. Era un copil îndărătnic şi izbutea cele ce-şi vîra în cap — pentru ea, mama parcă nici n-ar fi existat.

Ochii Sörinei o urmăreau fără-ncetare: îi era frică de Ditte. Fusesse copila în coliba lui Maren în timpul întîmplării, sau sosise mai tîrziu? Sörine nu era sigură dacă nu răsturnase chiar ea însăşi un scaun pe-ntuneric, în seara aceea. Cît ştia Ditte? Că ştia mai mult decît era de dorit, vedea ea, mama, pe faţa fetei. Ar fi dat mult să afle ce ştia fata şi se învîrtea mereu în jurul acestei chestiuni — pe cînd o urmărea cu privirea nesigură şi scînteietoare.

— E îngrozitor să te gîndeşti că bunica a trebuit să moară așa, singură, repeta ea mereu cu nădejdea că fata se va prinde cu vreo vorbă. Dar Ditte tăcea cu încăpăținare.

Intr-o zi, Sörine stirni uimirea lui Lars Peter, puînd pe masă, în fața lui, o sumă mai mare de bani.

— Din asta putem clădi ? Ce zici ? îl întrebă ea. Lars Peter o privi uluit.

— I-am strîns din vînzarea de ouă, unt și lînă, făcu ea. Și din aceea că v-am lăsat să flămînzîți, adăugă cu un zîmbet nesigur. Știu eu bine c-am fost zgîrcită, dar asta vă prinde bine acum. Zîmbea atît de rar ! „Ce bine-i șade !“ gîndi Lars Peter, privind-o îndrăgostit. În ultima vreme era mai veselă și mai bună — poate că schimbarea se datora perspectivei de a trăi mai bine. Numără banii — erau peste trei sute de taleri.

— Asta e un pas înainte, făcu el.

Cînd se întoarse acasă în seara următoare, avea cărămidă în căruță și în toate serile următoare aduse materiale de construcție.

Oamenii care treceau pe la Cuibul Coțofenelor vedeau cum se îngrămădesc lemnele și pietrele de construcție și prin împrejurimi începu să se bîrfească. Mai întîi se șopti că bătrîna lăsase mai mult decît se crezuse la început. De-acîi încolo, ba unul, ba altul scăpă cite-o bănuială, că poate Maren nu murise de moarte bună. Alții puteau depune mărturie c-o văzuseră pe Sörine pe drumul de la Cuibul Coțofenelor spre sat, tocmai în după amiaza în care murise mama ei. Și așa, bucată cu bucată, se întruchipă zvonul că Sörine și-o sugrumase pe propria ei mamă. Ditte era singura care — în afară de mamă-sa — era în măsură să știe adevărul ; de ea însă nu te puteai apropia cînd era vorba de ceea ce se petrecea în sînul familiei — și mai ales în asemenea împrejurare. Era ciudat că sosise tocmai în momentul hotărîtor ; și mai ciudat era încă faptul că fugise la Per Nielsen cu vestea morții bunicii, și nu acasă. Nici Sörine și nici Lars Peter nu aflară nimic despre pîlăvrăgeala oamenilor. Ditte o află la școală din gura copiilor, dar nu pomeni nimic acasă. Cînd se întîmpla ca maină-sa să fie din cale afară de lingușitoare față de ea, ura îi clocotea în inimă. Drace ! șop-

tea ceva în ea și simțea deodată imboldul să-i strige tatei: mama a înăbușit-o pe bunica cu plapuma! În special cînd era nevoită să asculte toate vorbele frumoase pe care le rostea mama despre bătrînă, fata își pierdea cumpătul. Se gîndea, însă, că asta l-ar amări prea mult pe Lars Peter, și se stăpînea. Așa, el umbla ca un copil mare și nu vedea nimic, îndrăgostit nebun de Sörine cum era. Bucuria că lucrurile luaseră o întorsătură bună pentru el, îl zăpăcea de tot. Ditte și ceilalți nu-l iubiseră niciodată atît de mult ca acum.

Cînd Sörine era prea aspră cu copiii, aceștia se ascundeau colo, în fața casei și ieșeau la iveală abia seara, cînd se întorcea tata acasă. De la moartea bunicii nu mai fusese nevoie de așa ceva. Mama se schimbase cu totul: cînd se trezea răutatea din ea, părea că o mină nevăzută o apuca și o trăgea înapoi.

Dittei i se întîmpla să nu sufere să stea cu mama în aceeași încăpere. Atunci nu avea încotro și recurgea la vechiul mijloc, acela de a se ascunde.

Intr-o seară se tupilă în tufișul de sălcii din fața casei. Sörine se ivi de cîteva ori în ușă și o strigă prietenos; de fiecare dată pe Ditte o trecea un fior de scîrbă. Făcea o mișcare, ca și cum ar fi vrut să verse. Mama umblă, căuțînd în jurul casei și o luă apoi încet de-a lungul șoselei și înapoi, privind cu atenție. Rochia ei atinse fața Dittei. Pe urmă intră în casă.

Dittei îi era frig și ostenise să tot stea ascunsă; dar nici în casă nu voia să intre — în tot cazul nu înainte de a se întoarce tata. Dacă venea abia la noapte? Sau dacă nu venea de loc? I se mai întîmplase Dittei și altădată așa ceva, pe atunci, însă, avusese motive să rabde. Acum, bătaia nu mai exista!

Nu, nu mai exista, totuși era minunat să poți intra în casă de mină cu tata. El nu cerceta, arunca doar mamei o privire de învinuire și nu mai știa cum s-o mîngîie pe Ditte. Poate că izbutea el să obțină plecarea ei la... nu! Asta... Ditte izbucni în plîns. Asta era grozăvia; oricît plîngea Ditte după bunică — deodată se surprindea că uitase de moartea ei.

— Bunicuța a murit, scumpa mea bunicuța a murit, repeta mereu, ca să nu i se mai întîmple să uite; dar după

un răstimp uita iarăși. Asta dovedea cît de necredincioasă era ea față de bunica !

Îi părea rău că nu intrase cînd o strigase mama. Acum era prea tîrziu. Trase picioarele sub fustă și începu să smulgă iarbă, ca să nu adoarmă.

Un zgomot îndepărtat o făcu să se ridice — sosea o trăsură ! A ! dar nu era scîrțîitul cunoscut și drag al căruții tatălui ei !

Trăsura coti din drum spre Cuibul Coșofenilor ; doi bărbați coborîră și intrară în casă ; pe cap aveau chipiuri cu fireturi. Ditte se strecură pînă aproape de casă, ascunsă de sălcii ; inima-i bătea tare. După o clipă cei doi ieșiră din nou ; mama era între ei. Ea se apăra și țipa ca apucată.

— Lars Peter ! striga sfișietor către întuneric. Bărbații fură nevoiți s-o urce cu sila în trăsură. Din casă răsunau plînsetele copiilor.

La auzul acestora, Ditte uită totul și sări din ascunzătoare. Unul dintre bărbați o apucă de braț, dar îi dădu drumul la un semn al celuilalt.

— Ești de-aici ? o întrebă el.

Ditte dădu din cap.

— Atunci intră la frășiorii tăi și spune-le să nu le fie frică. Dă-i drumul, birjar !

Ca fulgerul, Sörine întinse picioarele afară din trăsură, dar jandarmul o ținu bine.

— Ditte, ajută-mă ! strigă Sörine pe cînd trăsura se făcea nevăzută în întuneric.

Cînd Lars Peter vru să cotească în fața băcăniei de pe șosea, cam la vreo jumătate de milă de Cuibul Coșofenilor, trăsura trecu în goană pe lingă căruța lui ; văzu chipiurile jandarmilor lucind în lumina lămpii din prăvălie. „Au ieșit autoritățile la drum, în astă seară“, gîndi el înfiorîndu-se. Mai coti odată și își relua mormăitul fericit, pe cînd lovea pe Klaus cel mare cu biciușca peste spate. Stătea aplecat în față, gîndindu-se la cei de-acasă — ce-o să-i puie oare astă-seară Sörine dinainte, căci avea o foame de lup : se gîndi și la copii. Mai mare rușinea că întîrziase atît — ce bucurie cînd i se repezeau toți patru înainte ! Dar, oricum, nu se culcaseră încă.

Toți patru copiii îl așteptau afară, pe șosea ; cei mai mici nu avuseseră curajul să stea în casă. Rămase ca împietrit în căruță, pe cînd îi povestea Ditte cele întimplate. Se părea că omul acela voinic și mare se va prăbuși. Pe urmă își reveni și însoți copiii în casă, vorbindu-le cu blîndețe ; Klaus cel mare venea singur după ei, cu căruța.

Tata îi ajută Dittei să culce copiii. După asta o întrebă :

— Poți să vezi azi de copii ? Trebuie să plec la oraș și s-o aduc pe mama înapoi — nu-i decît o greșeală !

Vocea îi era îndurerată.

Ditte dădu din cap și-l însoți pînă la căruță.

Lars Peter potrivea căruța ; asta îl obosi.

Deodată se opri.

— Tu știi mai bine, Ditte, spuse el. Doar ai s-o poți apăra pe mama ! Aținti urechea, fără s-o privească. Nu primi nici un răspuns.

Întoarse căruța încet și începu să deshame.

Partea a doua

MĂMICA

1. DIMINEAȚA ÎN „CUIBUL COTOFENELOR“

Klaus cel mare înghițea hrana de zor și cu mult zgomot. Avea un fel ciudat de-a mânca ; oricît de bine-ar fi amestecat Lars Peter grăunțele cu paie tocate, Klaus cel mare tot izbutea să le aleagă. Mai întîi golea ieslea pe jumătate, ca să-și căptușească stomacul ; pe urmă avea răgaz să se apuce de treabă ; împingea totul în mijlocul ieslei ; sufla din cînd în cînd pe nări de zburau paiele în toate părțile și-apoi alegea grăunțele cu botul lui moale. După ce le dădea gata pe toate, începea să rîciie pămîntul cu copita, nechezînd în același timp.

Ditte rîdea :

— Mai vrea să-i pui zahăr, spunea ea ; întocmai ca Paul cînd e vorba să-și mănînce păsatul ; și el linge de pe deasupra.

Dar Lars Peter mormăia :

— Ia, mănîncă colo, stafie ciolănoasă. Nu-s timpuriile să înghiți udătura și s-arunci piinea.

Klaus cel mare răspundea cu un nechezat lingușitor, care nu se mai termina.

În sfîrșit, Lars Peter se ridica și aduna paiele în mijlocul ieslei.

— Hai, mănîncă, nerodule ! zicea el, lovind calul cu palma peste șale. Klaus cel mare pleca botul, mirosea și-apoi întorcea capul către Lars Peter ca și cum ar fi vrut să spună : „Da' ce-i cu tine azi ?“ Nu-i mai rămînea alta

lui Lars Peter, decît să ia un pumn de ovăz și să-l amestece cu paiele tocate.

— Ei, haide, acum, fără mofturi! spunea el, lăsîndu-și mîna lui cea mare peste crupa calului. Acum calul mîncea tot.

De data aceasta Lars Peter se așeză din nou sub felinar.

— Tare-i deștept Klaus cel mare, spuse Ditte. Știe foarte bine cît își poate îngădui. Dar e și tare mofturos.

— Știe că ne-așteaptă un drum lung și crede nimerit să se pregătească temeinic, răspunse Lars Peter, luînd apărarea calului. E băiat deștept!

— Dar chiar așa de șmecher ca motanul Pirs tot nu-i, spuse Ditte cu importanță. Asta își deschide singur ușa la cămară. Nu puteam pricepe cum a intrat acolo să bea din lapte; am crezut că Paul a lăsat ușa deschisă și tocmai voiam să-i ard una pentru asta. Dar ieri l-am prins pe motan cu ocaua mică. Știi cum face? Sare pe masa de spălat vasele și de-acolo se repede în ușa de la cămară, lovind clanța cu laba. Pe urmă îi vine ușor să deschidă ușa, de jos, de pe dușumea.

Ședeau sub felinarul care atîrna de una din grinzi și alegeau cîrpe. În jurul lor erau grămezi mari de zdrențe, cele de lînă de-o parte, cele de in de alta, și cele de bumbac mai încolo. Mai era încă noapte neagră și rece afară, dar aici înăuntru era plăcut. Klaus cel mare lucra ca o batoză ca să se sature și vaca zăcea și gîfîia de plăcere rumegînd, pe cînd păsările, în despărțitura lor, cotcodăceau încetișor prin somn. Purcelușul cel nou visa desigur despre mama lui, căci auzeau din cînd în cînd un zgomot de supt venind din locul unde dormea el; fusese luat de la mamă-sa abia de cîteva zile.

— Asta e lînă? întrebă Ditte, arătînd lui Lars Peter o cîrpă mare.

Lars Peter o pipăi îndelung, pe urmă trase un fir și-l apropiie de flacăra felinarului.

-- Lînă trebuie să fie, făcu el în sfîrșit, că se topește și miroase a corn. Dar, dracu' mai știe... Mai pipăi odată peticul, dus pe gînduri... Poate-i vreo șmecherie de astea moderne; se spune că oamenii prelucrează acum unele

ierburi, așa încît nu le mai poți deosebi de lînă. Și mătasea se face din sticlă — așa se spune.

Ditte sări în picioare și deschise ușa șopronului. Ascultă o clipă, apoi se făcu nevăzută, în curte. Reveni îndată.

— Li s-a întîmplat ceva copiilor? întrebă Lars Peter.

— Nu, scîncea Paul; avea o nevoie. Acum că s-a învățat în sfîrșit să se ceară, trebuie să fim atenți. Dacă lăsăm să se întîmple odată, nu-l mai putem dezbara. Ditte părea foarte experimentată.

Lars Peter dădu din cap.

— Ai făcut o treabă bună că l-ai învățat să se ceară, spuse el cu admirație nesfîrșită în glas. Nu înțeleg cum ai izbutit. Mama n-a putut face nici o ispravă cu el.

— Ei, dacă vrei cu tot dinadinsul — și nu te lași, copilul trebuie să asculte! Mai rău e noaptea, cînd este întuneric și frig. Atunci te gîndești: mi-e așa de bine și tare n-am chef să mă scol, las' că se ține el pînă dimineață. Dar vezi, tocmai asta nu trebuie, pentru că, știi, atunci... — Da' cum se poate face mătase din sticlă? întrebă ea deodată. Doar sticla e sfărîmicioasă!

— Păi și mătasea asta la modă se rupe repede, de aceea e și de crezut! Se vede și aici: cum ai un petic de mătase, cum e ferfeniță.

— Și ce minunăție așa de mare mai e și sticla asta?

— Ei, cine poate spune ce e? Nu poate să fie înrudită cu gheața, pentru că se ține tare chiar dacă bate soarele în ea. Poate... nu, nu îndrăznesc să te lămuresc. E tare rău cînd nu învață omul carte ca lumea; și ca să înțelegi toate numai cu mintea ta — pentru asta trebuie să fii mai șmecher decît mine.

— Dar așa ceva se poate oare?

— Păi, sigur, că așa doar *trebuie* să fie; altfel cum ar fi descoperit-o cel dintîi — dacă nu i-ar fi dat lui întîi în gînd? Altădată întrebam și eu într-una și mă frămîntam pentru toate cele; dar m-am lăsat, că oricum nu te lămurește nimeni. Și chestia cu mama te face să-ți fie lehamite de toate. Lars Peter oflă.

Ditte se plecă peste lucru. Discuția lua o întorsătură care nu-i era pe plac.

Klaus cel mare se simțea în sfîrșit sătul — avea el felul lui zgomotos de a se exprima.

— Ei, fii cuviincios, mai înghițitor de aer, măi! îi strigă Lars Peter. Uiți că ai musafiri?

Ditte rîse, pe urmă întrebă:

— De ce nu învață și animalele să se poarte frumos și să fie cuminți, ca noi?

— Ei, pentru că nu-s în stare, răspunse Lars Peter, dus pe gînduri. Așa-i pe lume, fiecare trebuie să învețe de la alții și să învețe pe alții — pe cît se poate. De altfel, animalele sînt adesea mai simțite decît oamenii și am putea lua pildă de la ele.

Un timp domni tăcere. Mîinile lui Lars Peter lucrau din ce în ce mai încet pînă se opriră de tot. Ședea și privea în gol. Așa era el în ultima vreme. Deodată se ridică, se îndreptă spre ochiul de fereastră dinspre răsărit și îl deschise; era încă noapte, dar stelele începeau să pălească. Din staulul lui, Klaus cel mare începu să necheze încet șor; de-abia se auzea. Lars Peter închise ferestruica și veni la el; se împleticea ciudat prin șopron. Ditte îl urmări din ochi.

— Ce mai vrei? întrebă el fără vlagă și mîngîie cu brațul crupa calului, apropiindu-se tare de el. Klaus cel mare îl ciupi de umăr cu botul lui moale. Asta era cea mai blîndă mîngîiere pe care și-o putea Lars Peter închipui. Apoi îi dădu ovăz.

Ditte întoarse capul către cei doi — nu-i plăcea să-l vadă pe tata în starea în care se găsea el în această clipă. Ce folos să te lași copleșit?

— A flămînzit iarăși? întrebă ea aspru. Animalul ăsta ne mănîncă urechile!

— Dar face și treabă — și ne așteaptă un drum lung. Lars Peter se întoarse lîngă ea și se apucă din nou de lucru.

— Cîți kilometri sînt pînă la Copenhaga?

— Vreo șase, șapte ore de mers, cred. Avem de luat și o încărcătură.

— Oho, atîta drum! se înfioră Ditte. Și-i așa de frig!

— Mai ales dacă trebuie să șezi singur în căruță. Ai putea să vii și tu! Ținta călătoriei nu-i tocmai plăcută și cu ce să-ți treci vremea pe drum? Că de gîndurile cele negre nu poți scăpa!

— Nu pot să lipsesc de-aici, i-o tăie Ditte scurt.

Pentru a douăzecea oară încerca Lars Peter s-o convingă.

— Putem foarte bine să rugăm pe-alde Johansen să bage de seamă — și să le trimitem copiii pentru câteva zile, spuse el.

Ditte rămase neclintită. Nu ținea de loc la mamă-sa, orice-ai spune; nu voia să meargă la oraș și să-i dea bună ziua acolo, în robie. Și mai bine-ar înceta odată tata cu vorbăria, că altfel se supără și-i aduce aminte de bunica. O ura pe mamă cu o putere înspăimântătoare pentru vârsta ei. Nu attingea niciodată acest nume cu vreun cuvânt și, când vorbeau alții, amuțea și nu mai puteai scoate nimic de la ea. Așa bună și gata de sacrificiu cum era, în chestia aceasta era de neclintit.

Mintea blajină a lui Lars Peter nu putea pătrunde taina unei asemenea uri. Oricît ar fi dorit el să împace lucrurile, nu-i rămînea decît să le lase baltă.

— Vezi dacă n-ai nevoie de ceva pentru gospodărie, spuse el.

— Am nevoie de sare de masă; sarea pe care o au în sat, la dugheană, e atît de groasă că nu se poate da la masă. Și mai am nevoie de praf de copt. Vreau să încerc să fac un cozonac; pîinea cumpărată se usucă atît de repede!

— Și asta știi? întrebă Lars Peter cu admirație.

— Imi mai trebuie și altele, continuă Ditte liniștită. Dar mai bine să ți le scriu; altfel uiți jumătate din lucruri, ca data trecută.

— Da, mai bine, făcu Lars Peter blajin. Mă cam lasă memoria. Nu știu zău — altădată făceam cîte cincizeci de treburi fără să uit vreuna. Dar asta cu mama, m-a dat gata! Sau poate și pentru că îmbătrînesc. Bunicul a avut pînă la sfîrșit o memorie ca la carte.

Ditte se ridică repede și își scutură rochia.

— Așa, am terminat! spuse ea oftînd adînc. Băgară zdrențele în saci și îi legară la gură.

— De-aici ies bani mulți, făcu Lars Peter și trase sacii la ușa șopronului, unde erau îngrămădite fiare vechi și alte metale, care trebuiau și ele duse la oraș. Cît o fi ceasul? Trecut de șase. Acuși e ziua mare!

Ditte dădu ușa șopronului de perete și aerul rece năvăli înăuntru. La răsărit, peste ape, cerul era înghețat și de culoarea coclelei, cu o ușoară lucire aurie — ziua începea să

se arate. Colo, pe porțiunile neînghețate, păsările începeau să dea semne de viață. Era ca și cum larva de la Cuibul Coțofenelor le vestea zorile; se ridicau cînd după cînd, zburau și se îndreptau spre mare.

— O s-avem vreme frumoasă, spuse Lars Peter, pe cînd trăgea căruța în fața șopronului. Ar fi și timpul să înceapă dezghețul. Incepu să încarce căruța, pe cînd Ditte se duse să ațite focul pentru cafea.

Cînd intră Lars Peter în cameră, flacăra din gura sobei arunca o lumină jucăușă pe podea; încăperea era plină de arome întăritoare. Mirosea a cafea și a ceva fript. Christian stătea în genunchi în fața sobei și băga pe foc buruieni și bălegar uscat de vacă. Ditte stătea lîngă plită și amesteca cu lingura în tigaia în care sfîrșia ceva. Cei doi mai mici ședeau călare pe bancă și priveau fericiți prin cameră, pe cînd pîlpîirea sobei lucea pe botișoarele lor umede. Zorile dibuiau gînditoare peste ferestrele înghețate.

— Poftim, tată! spuse Ditte și puse tigaia pe masă, pe trei bucățele de lemn. Nu-s decît niște cartofi prăjiți și cîteva îmbucături de slănină. Dar, te rog, mănîncă singur!

Lars Peter rîse și se așeză la masă. Incepu îndată — așa cum îi era obiceiul — să-i hrănească pe cei mici; le da tot a doua îmbucătură. Cu fețișoarele întinse peste marginea mesei, cu ciocurile deschise, stăteau aci ca doi pușori; Christian avea furculița lui și la mîncare stătea între genunchii tatei. Ditte era rezemată cu burta de masă și privea la copii; ținea un cuțit lat de bucătărie în mînă.

— Tu nu guști? o întrebă Lars Peter, împingînd tigaia mai spre mijlocul mesei.

— Asta-i numai pentru tine, răspunse Ditte cam înciu-dată. Mîncăm noi mai tîrziu. Dar Lars Peter îndopa copiii nestingherit mai departe. Mîncarea nu-i tinea, dacă n-avea cîteva guri deschise în jurul lui.

— Grozavă îmbucătură pentru cineva care abia a deschis ochii, nu? făcu el cu un rîs larg; glasul lui avea iarăși sunetul acela adînc și cald.

Pe cînd își bea el cafeaua, surioara și Paul se îmbrăcară repede; voiau să-l vadă pornind. În timp ce tata înhăma, ei se strecurau printre picioarele lui și ale lui Klaus cel mare.

Soarele se ridica. Intindea o pînză sclipitoare, roșiatică peste gheața de la mal și peste împrejurimile acoperite de brumă ; păpurișul foșnea în răsăritul soarelui ca niște spade de gheață ce se încrucișează. Din trupul enorm al lui Klaus cel mare se ridicau aburi în gerul dimineții și respirația scurtă și grăbită a copiilor semăna cu aburul care iese dintr-o mașină. În papucii lor de pîslă, săreau în jurul căruței ca doi căței neastîmpărați, cu labe late.

— Salutări mamei, repetau ei într-una.

Lars Peter se plecă din vîrfurile încărcăturii, unde se înfipsea bine între saci.

— S-o salut și din partea ta ? întrebă el. Ditte întoarse capul. El apucă biciul și începu să plescăie din limbă. Klaus cel mare se puse încet în mișcare.

2. ȘOSEAUA

— E mai nebun după drumul mare decît mine ! spunea Lars Peter despre Klaus cel mare ; așa și era : calul se înviora de îndată ce băga de seamă că se făceau pregătiri pentru un drum mai lung ; de cele scurte, nu-i păsa ; călătoriile de țară adevărate, cu ocoluri la dreapta și la stînga, cu mas în vreun grajd de popas, astea îi erau pe plac. Ce găsea el în aceste călătorii era greu de spus ; așa, de dragul unor întîmplări noi — ca omul — doar nu era posibil să se bucure. Deștept era el — fir-ar să fie ! Oricum, îi plăcea să simtă șoseaua sub copite și cu cît părea că duce călătoria mai departe, cu atît era mai bucuros. Lua totul cu aceeași voie bună — la deal, cînd trebuia să facă eforturi mari, și la vale, cînd se rostogolea căruța peste dosul lui mișos. Numai cînd era dîmbul tare povîrnit se oprea — ca să-i dea lui Lars Peter răgaz să coboare și să-și dezmoștească picioarele.

Pentru Lars Peter, șoseaua avea ceva din viața însăși. De acolo aducea el pîinea cea de toate zilele pentru el și pentru ai lui și tot șoseaua îi astîmpăra și setea de hoinăreală. O bucată de drum așa, cu două șiruri de plop tunși și nenumărate poteci lăturalnice spre curți și case, ascundea tot felul de posibilități. Puteai s-o iei înapoi sau încolo, cum îți trăznea pe moment prin cap, sau te puteai lăsa la

voia împlinirii și a lui Klaus cel mare. Totdeauna ieșea ceva din asta.

Șoseaua însăși nu era altceva decît o bucată pe care o puteai vedea, dintr-un lanț fără sfîrșit. Dacă îți dădea deodată în gînd s-o iei înainte, în loc să cotești, puteai ajunge oricît de departe, în lumea largă. Desigur că Lars Peter nu făcea așa ceva ; dar numai ideea că ar fi putut-o face, și tot îl mulțumea.

Pe drum întâlneau oameni de același sînge cu el, hoinari care se călărau pe căruța lui fără să ceară voie ; scoteau o sticlă din buzunarul de la piept, i-o întindeau și începeau să povestească. Erau oameni care umblaseră departe ; ieri îi trecuse vreo barcă la Helsingör și peste o săptămînă erau poate dincolo de graniță, la sud, în ținutul german. Aveau ghetete potcovite și o scobitură în loc de burtă, o basmă în jurul gîtului, minecari la încheietura mîinilor aspre și... voie bună. Klaus cel mare îi cunoștea și se oprea de la sine.

Se oprea și în fața femeilor sărace, a copiilor de școală și a muncitorilor ; el și cu Lars Peter erau în privința aceasta de aceeași părere ; oricui îi era voia să umble cu căruța, să i se facă gustul. Dar cînd vedea oameni înstăriți, Klaus cel mare trecea mai departe, că aceștia doar nu erau să călătorească cu hingherul !

Amîndoi cunoșteau foarte bine șoseaua, cu toate ocolurile ei. Dacă era ceva de văzut, vreo mașină de treierat, pe cîmp, sau vreo construcție nouă, atunci unul din ei lua inițiativa de a se opri. Lars Peter făcea ca și cum calul ar fi fost cel curios :

— Ei, te-ai holbat destul ? mormăia el după ce stătuseră puțin și trăgea hățurile. Klaus cel mare primea această mică trădare, fără să se lase stingherit în purtarea lui ; prefera să facă cum îl tăia capul.

Rău trebuiau să stea lucrurile, pentru ca șoseaua cea largă să nu izbutească să-l înveselească pe hingher. Tactul liniștit și melodios al copitelor lui Klaus cel mare pe prundișul șoselei, te poțtea să îngini un cîntec. Copacii, pietrele de kilometraj cu coroana regală pe ele, peste numele lui Christian al V-lea, nesfîrșitele priveliști cu toată viața și mișcarea ce cuprindeau și pe care le întâlneai în timpul călătoriei — toate acestea îți dădeau voie bună.

Zăpada se închegase încet, încet, într-o ușoară pojghiță de gheață, care răsuna sub copita calului. Aerul limpede și aspru ușura răsufarea și soarele își revărsa roșeața peste ținutul alb de zăpadă. N-aveai încotro, trebuia să fii bine dispus. Dar, deodată, îți răsărea în minte ținta călătoriei și totul își pierdea strălucirea.

Lars Peter nu-și bătuse niciodată prea mult capul să gîndească pe cont propriu sau să tragă la răspundere existența. Dacă se întîmpla ceva așa, sau în altfel — sigur că nu putea să fie altcum — și-atunci ce-ar mai fi folosit să te gîndești! Cînd stătea chircit ore întregi, în căruță, mormăia un fel de melodie și se simțea bine. „Ce-o fi pregătit mama azi pentru tine?” gîndea el, sau „aș vrea să știu dacă or să-mi iasă azi copiii înainte?”. Asta era tot. Primea negoțul prost sau tîrgul bun, așa cum veneau, și tot așa lua și necazurile și bucuriile; știa dintr-o experiență sigură și neclintită, că ploaia și soarele făceau cu schimbul. Așa fusese și pe vremea părinților și a bunicilor și însăși viața lui i-o dovedise. Și atunci la ce bun să scormonești? Dacă vremea rea ținea prea mult, ei, atunci scuturai pielea mai tare, după ce trecea.

Nici să te ciorovăiești cu careva, nu folosea la nimic. Și alții ar fi trebuit să ia lucrurile ca el, așa cum veneau, că doar tot nu simțise vreodată că există o mîna care să cîrmuiască treburile.

Acum, însă, *era silit* să cugete, oricît de nefolositor i s-ar fi părut acest lucru. Parcă-l apuca ceva neîndurat de ceafă și-l punea brusc față-n față cu întrebarea lipsită de orice nădejde: de ce? Dintr-o mie de ascunzișuri răsărea gîndul la Sörine, încîlcind și tulburînd totul.

Lars Peter avusese parte din plin de nenorocire — și o purtase ca pe-o povară ce-i fusese hărăzită. Avea cap mare și spinare lată, și la ce-ar fi fost bune, dacă nu să poarte poveri? Nu-i ședea lui bine să jelească și să facă pe simțitorul. Și soarta îl încărcase doar îndeajuns! Dacă putea căra atît, ei, atunci mai putea căra încă pe-atît! Pînă se va prăbuși sub greutate. Se isprăvisc cu nesimțirea lui față de nenorociri!

Începu să cugete asupra soartei sale — dar nu înțelegea nimic. Totul era atît de lipsit de noimă, cînd se gîndea și la alții! Nu apucase să se suie bine în căruță și să-l lănu-

rească pe Klaus cel mare cum să meargă, că-l și năpădi seră gândurile negre, tropăind prin mintea lui, tot în cerc și în cerc, de-l năuceau cu totul. Nu mai deslușea nimic; mintea i se încâlcea într-una în aceleași întrebări. De ce-i spuneau hingherul și de ce-l priveau ca pe un spurcat? Se hrănea doar tot atât de cinstit ca și alții. De ce erau copiii lui goniți și alungați dintre cei de vîrsta lor — de ce-i spuneau casei lui „Cuibul Coțofenelor”? Și de ce-l păștea nenorocirea — și soarta? Erau atîtea și atîtea pe care nu le putea pricepe, dar pe care dorea să și le lămurească. Nenorocirea, care bătuse de atîtea ori la ușa lui, fără să-l găsească acasă, pusese acum cu putere piciorul în prag.

Oricît își bătea capul Lars Peter, tot nu înțelegea cele întîmplate cu Sörine. De felul lui nu vedea decît partea luminoasă a lucrurilor; celelalte le uita, de îndată ce treceau. Nu-și amintea decît de calitățile Sörinei. Fusesse femeie destoinică, strîngătoare... și ambițioasă. Și-i dăduse copii buni; chiar numai atât și încă era de ajuns să tragă o linie peste celelalte. O iubise și era mîndru de ea, pentru hărnicia ei și pentru ambiția ei de neînfrînt. Și dacă-l supărau cîteodată împunsăturile ei, tot o admira în tăcere, pentru că ținea nasul atît de sus. Și tocmai din pricina mîndriei ei, zăcea ea acum în închisoare. Cît s-a mai putut, s-a agățat de ideea că trebuie să fie o eroare. „Poate-i dau drumul într-o bună zi“, gîndea el. „Atunci o vei găsi stînd în ușă cînd vei sosi acasă și totul nu va fi fost decît o neînțelegere“. Ei, acum se dăduse de mult sentința și lucrurile trebuie să fi fost în regulă. Dar fără noimă, tot erau!

O potcoavă zăcea în mijlocul drumului. Klaus cel mare se opri dintr-o veche obișnuință și întoarse capul. Lars Peter se trezi din gînduri, privi înaintea calului, pe urmă îl mină mai departe. Calul nu înțelese, dar — făcă-se voia stăpînului. Lars Peter nu mai avea chef să coboare din căruță pentru o păcătoasă de potcoavă. Ce rost mai avea?

Incepu să fluiera și aruncă o privire peste ținut, ca să mai alunge gîndurile. Colo, prin smîrcuri, oamenii tăiau gheață pentru moșie — era și vremea! Și chiaburul de la Gadby ieșise cu sania cea bună, cu bătrîna alături de el. Asta putea să și-o îngăduie! Ei, s-o fi avut și el pe mama în căruță acum — și să meargă cu ea la oraș! Ah!... Iarăși l-a apucat! Lars Peter se smuci pe loc și privi în altă parte, dar

la ce bun? De gînduri tot nu scăpa el! Erau ca insectele; le alungai dintr-o parte și ele te ciupeau în alta.

Dintr-o ogradă mică ieși o femeie în goană.

— Lars Peter! strigă ea. Lars Peter! Klaus cel mare se opri.

— Te duci la oraș? întrebă femeia într-un suflet, rezemîndu-se de căruță.

— Mă duc în capitală. Lars Peter mormăi înăbușit, ca și cum s-ar fi temut să nu ghicească femeia ce căuta el acolo.

— Vrei să fii atît de bun și să ne cumperi o oală de noapte?

— Da' ce? V-ați boierit? Lars Peter strîmbă un colț de gură, într-un fel de zîmbet.

— Știi, fata noastră suferă de fierbințeli și doctorul a oprit-o să iasă din casă să-și facă nevoile, lămuri femeia dezvinovățindu-se.

— Sigur... pot să vă cumpăr. Cît de mare să fie?

— Dacă tot dăm bani pe-așa ceva, atunci mai bine să tragem și noi folos: bătrînul și cu mine, fata și argatul, și-apoi și copila cea mai mică. Să ajungă pentru șase-șapte urinări. Na-ți un sfert de taler; mai mult nu cred să coste. Îi întinse banul care era înfășurat în hîrtie și Klaus cel mare se urni din loc.

Pe la jumătatea drumului Lars Peter coti spre o cîrciumă. Calul trebuia să bage ceva în burtă și nici lui nu-i strica o întăritură, că tare mai era amărît. Trase la grajd, scoase calului zăbala din gură și-i atîrnă sacul cu nutreț de gît. Cîrciumarul cel gros se ivi în prag, clipi din ochii lui cei mici ca de porc, care erau înfipti adînc în mormanul de carne pistruiată, ca două stafide într-un aluat dospit.

— Ei, iată și pe hingherul de la „Nisipuri“, strigă el și rîse de-i horcăi spuma în gît. Ce vînt ne-aduce așa un oaspete de seamnă?

Lars Peter mai auzise asemenea bun venit și altădată și rîsese și el; dar azi salutarea avu o înrîurire ciudată asupra lui. Se isprăvisc cu răbdarea lui; sîngele începu să i se urce la cap, ca și cum ar fi vrut să țîșnească afară. Lars Peter cel răbdător, liniștit și domol, întoarse capul dintr-o smucitură de-i sticliră dinții. Se opri, își scoase mantaua, și o întinse peste cal.

— Ce? Am greșit poate? încep din nou cârciumarul. Nu-i oare domnul moșier de la Cuibul Coțofenelor cel care ne face cinstea?

Lars Peter se aprinse cu adevărat.

— Vrei să-ți ții gura, porc îndopat de cârciumar, ce ești! tună cu o voce care se rostogoli peste acoperișuri, și se repezi la el, bocănind din cizmele lui grele. Că de nu, ți-o astup eu!

Gura cit o prăpastie a cârciumarului se închisese de la sine. Ochișorii lui de porc, care cînd ridea se cufundau în mormanul de carne, se deschiseră larg de groază; se întoarse și-o zbughi în casă. Cînd Lars Peter tropăi apoi prin cârciumă, cu fața întunecată, cârciumarul își făcea de lucru; fluiera încet, cu limba groasă între buze, făcînd pe prostul.

— Un rachiu și o bere! mormăi hingherul. Se așază la o masă și încep să-și despacheteze mîncarea. Cârciumarul sosi cu o sticlă întreagă și cu două pahare. Aruncă o ochiadă cam șovăitoare spre Lars Peter și turnă ochi, două pahărele de rachiu.

— Noroc, prietene! spuse el lingușitor.

Hingherul bău fără să ciocnească. Trăsese burtosul o spaimă bună și acum dădea dumnealui din coadă. I se părea ciudat să faci pe-un om să tremure din pricina ta — acesta era un simțămînt nou, care nu-i plăcu lui Lars Peter. Îi făcea bine să-și verse și el odată fierea; trupul lui mai simți cîtăva vreme o adevărată destindere, după descărcarea aceea violentă. Iată-l pe crișmarul cel cu gura mare stînd sluj numai pentru că nu mai înghițeau orișice. Lars Peter simți deodată un chef grozav să-i pună piciorul în ceafă și să-i urle în mura îndopată, de să-i curgă bale din gură de spaimă. Ori să-l ia de ambele capete și să-l îndoiaie pînă s-or atinge. De ce să nu-și dea și el măcar odată drumul? Poate că-l vor cinsti atunci și pe el cum se cuvine.

Cârciumarul se lăsă pe un scaun în fața lui.

— Ei, Lars Peter Hansen, ce, te-ai făcut socialistu? întrebă el clipind.

Lars Peter lovi cu pumnul lui greu în masă, de se ridicară toate vasele — și cârciumarul cu ele cu tot.

— Prea m-am lăsat călcat pe bătătură. Înțelegi? Nu-s mai hinger decît tine și decît alții. Să mai aud odată vorba asta, că vă ia dracu' pe toți!

— Sigur, sigur! N-a fost decît o glumă, Lars Peter Hansen. Și ce mai e pe-acasă? Nevasta și copiii, sănătoși? Ochii lui tot mai clipeau neliniștiți de cîte ori se mișca Lars Peter.

Lars Peter nu-i răspunse, ci mai dădu pe gît un rachiu. Știa el bine că bădăranul ăsta cunoștea prea bine povestea cu Sörine.

— Ar fi trebuit s-o iei și pe doamna cu tine. Femeilor le place o plimbare prin capitală, încercă din nou cîrciumarul. Lars Peter îl privi bănuitor.

— Ce-s neroziile astea mîrșave? spuse el întunecat. Știi doar că șade la...

— Unde șade? Nu te-o fi lăsat cumva?

Lars Peter mai dădu pe gît un rachiu.

— Ei, drăcia dracului, șade la gherlă!

Cîrciumarul băgă de seamă că nu mergea să faci pe nîznaiul; nu te alegeai decît cu bucluc.

— Cred c-am auzit așa ceva, spuse el. Nu cumva a supărat legea cu ceva?

Hingherul rîse găunos.

— Cam! Se spune c-a ucis-o pe maică-sa. Rachiu! Începuse să-și facă efectul.

— Ah, Doamne... se poate, se prea poate, oftă cîrciumarul și se chirci, par-ar fi avut crampe. Și-acum te duci la rege?

Lars Peter ridică capul.

— La rege? Întrebă el. Ideea îl surprinse; poate că asta era minunea pe care-o aștepta de atîta vreme.

— Păi, doar regele hotărăște asupra vieții și a morții, asta o știi și tu. Cînd nu poate suferi pe careva, n-are decît să spună: „Ia scurtați-mi-l pe flăcăul ăsta cu un cap!” Tot așa poate desface și cătușele, dacă are chef.

— Și cum ajunge un calic ca mine la rege? Hingherul rîse fără speranță.

— Oricine în țara asta are dreptul să ceară să fie lăsat să intre la rege. Interesează-te în oraș; și un copil știe unde locuiește regele!

— Asta o știu și eu, răspunse Lars Peter cu mîndrie. Era cît pe ce să mă ia și pe mine la garda regală și-aș fi stat în post în fața palatului. Dacă tălpile plate n-ar fi fost o piedică, ehei!

— Nu-i chiar așa de simplu, căci are mai multe locuințe. Un rege n-are prieteni; devreme ce nu-i decît un singur rege în țară, la cine să meargă el în vizită? Să tot stea de vorbă cu nevasta, nu poate nici dracu' răbda — regele tot atît de puțin ca și noi muritorii de rînd; așa că se plictisește și merge din castel în castel, jucîndu-se de-a vizita cu el însuși. Deci, vezi că-i mai bine să întrebi și să cauți pe cineva care să te îndrepte. Doar ai bani la tine, nu?

— Am marfă de peste o sută de coroane, colo afară, la căruță, spuse Lars Peter, bătîndu-se în piept.

— La oraș, ușile merg greu dacă nu le ungi. Poate că și porțile palatului scîrîie, dar, știi tu... Cîrciumarul frecă două degete.

— Ei, atunci o să ungem, spuse Lars Peter cu un gest larg și se ridică.

Prinsese curaj și, pe cînd înhăma calul și se urca în căruță, mormăia un cîntec; știa el acum încotro s-o apuce; nu mai avea decît să meargă tot înainte și să facă treabă bună. Zi și noapte îl muncise gîndul că trebuia să facă ceva, ca s-o scoată pe Sörine din închisoare, dar ce anume, nu știa. Să sară noaptea peste zidul închisorii și s-o scoată de-acolo, așa cum scria în romane, de asta nu era bun. Dar, să se ducă la rege, asta da! Nu fusese el, în tinerețea lui, cît pe aci să intre-n garda regală? „Are înălțimea și construcția reglementară!” se spusese atunci. Pe urmă descoperiseră că are tălpile plate și îl declaraseră inapt cu desăvîrșire; dar, cum spusese, era cît pe aci...

3. IN CAPITALA

Lars Peter Hansen nu cunoștea capitala. Fusese el ca băiat tînăr, pe-acolo, cu taică-său, dar mai tîrziu nu se mai ivise prilejul pentru o călătorie la Copenhaga. El și cu Sörine vorbisera adesea să se ducă într-acolo cu marfă și s-o vîndă de-a dreptul marilor negustori, în loc s-o lase să ajungă la ei pe ocolite, prin micii misiți de-acasă, din orașul

de provincie ; dar pianurile rămăseseră baltă. Azi, însă, o va face și pe-asta. Își notase el o firmă mare ale cărei reclame se vedeau peste tot, în provincie. „Cea mai mare firmă scandinavă pentru zdrențe, oase și metal vechi“, așa spuneau afișele, și plătea „cele mai mari prețuri ale zilei“. Aceasta din urmă îl atrăsese în special.

Lars Peter își făcu toate socotelile, pe cînd o luă prin strada Lyngby către „Triangel“. Dacă socotea el după prețurile din orașul lui de reședință, de-acasă, apoi avea marfă de cel puțin o sută de coroane în căruță ; în capitală trebuie să socotească cu douăzeci și cinci de coroane în plus. Poate că ajungea suma aceasta să acopere cheltuielile de eliberare a Sörinei. Așa, ar fi omorît două muște dintr-o singură lovitură : o scotea pe Sörine din închisoare și mai cîștiga și bani pe deasupra ! Totul era să știi cum să faci treabă ! Își ridică pălăria pleoștită și își răscoli sălbăticia de păr — era bine dispus.

La „Triangel“ se opri și întrebă de drum. Coti apoi pe strada Stăvilăruului și de-acolo într-o stradă lăturalnică. De partea cealaltă a unui gard înalt se vedeau munți de fier vechi și ruginit : arcuri și tablă găurită, paturi de fier îndoite, căldări pentru cărbuni și oale turtite și roșii de rugină. Deasupra porții de la intrare se afla o firmă pe care scria „Levinsohn și Fiii, Export“. Aci trebuia să fie. Hingherul intră pe poartă și se opri uluit. În fața ochilor lui se întindea o nesfîrșită învălmășeală de magazine, șoproane, unele lîngă altele, sau unele în dosul celorlalte, pline de grămezi de cîrpe, de vată murdară și de fier ruginit. Pe de lături erau alte curți și în dosul acestora, iarăși altele. El și cu Klaus cel mare puteau să umple și să adune în vecii vecilor și tot n-ar fi izbutit să umple măcar una din curți ! Copleșit, rămase cu gura căscată, privind în toate părțile ; fără să vrea, își scoase pălăria pe furiș. Apoi prinse curaj, se apropie de unul din șoproane și sări din căruță. Dină untru se auzeau glasuri și împinse ușa. În semiîntunericul șopronului ședeau cîteva fete și alegeau ceva scîrbos, care semăna a scamă plină de sînge.

— Ei, am nimerit de-a dreptul în cotețul porumbeilor, strigă vesel Lars Peter. Da' ce dracu' faceți aci ? Scărmanați puf de îngerăși ? Umpluse toată încăperea cu gîl-gîitul lui vesel.

Una din fete băga mîna ca iulgerul în grămadă și vru să-i dea cu ceva în cap; se feri, tupilindu-se, așa încît obiectul rămase lipit de canatul ușii. Era vată plină de sînge și de puroi — din lăzile de gunoi ale spitalelor. Știa el că aici, în capitală, se aduna și așa ceva.

— Ptiu, drace! făcu el și ieși afară. Ptiu, ce scîrbos! Fetele chicotiră.

Din clădirea principală de mai încolo, se îndrepta spre el, clătînîndu-se pe picioare, un omuleț cu ochelari.

— Ce... ce faci aici? clefăi el din depărtare; de grăbit ce era, se încurca în propriile lui picioare. N-ai ce adu-meca pe-aici. Era îngrozitor de murdar și de nebărbierit; gulerul și haina păreau scoase din grămada de gunoi. Nu, așa nu se murdărise Lars Peter niciodată la treabă; la bătrînul ăsta, murdăria ședea în straturi groase prîi cute și zbîrcituri. Dar adevărat că activitatea era mult m mare aici, decît acasă la el. Scoase pălăria blajin.

— Vorbesc oare cu domnul Levinsohn? întrebă el, după ce-l lăsă pe bătrîn să sfîrșească de clefăit. Am marfă de vinzare.

Bătrînul îl privi încremenit, mut de mirare că cineva putea cuteza să-l ia drept capul firmei.

— Așa, îl cauți pe domnul Levinsohn, făcu el apropiîndu-se. Chiar pe el?

— Da, vreau să-i vînd niște marfă.

Ei, numai asta-i mai lipsea bătrînului:

— Și nu poate fi decît el în persoană? Nu-i așa? Nimeni altul pe lumea ăsta nu-ți poate prelua marfa, pentru că s-ar rupe oiștea carului, ar cădea cîrpele din el și s-ar murdări... mai știi! Deci, nu poate fi decît domnul Levinsohn în persoană! Il măsură pe hingher din cap pînă-n picioare, cu o privire nespus de disprețuitoare.

— Mai bine-ar fi să am de-a face chiar cu el, insistă Lars Peter, neclintit.

— Atunci, trebuie să pleci cu căruța dumitale de gunci pe Riviera, amice.

— Unde?

— Pe Riviera, așa! Bătrînul își frecă mîinile, atît de mult îl desfăta purtarea lui Lars Peter. Nu-s decît cîteva sute de kilometri de-aici — uite, drumu-i pe-acolo, spre sud. Mai sigur îl găsești chiar la Monte Carlo — între

cinci și șapte după-amiază. Poate vrei să saluți și pe conia și pe domnișoare? Poate să le tragi și-un pic de curte? Așa un mic flirt... sub palmieri, nu?

— Uite-al dracului, atât e de nobil? întrebă Lars Peter zăpăcit. Ei, poate facem treaba cu dumneata!

— La ordin! Domnule Jens Petersen din... din... dacă un boier ca dumneata vrea să aibă de-a face cu un calic ca mine.

— Numele meu e Lars Peter Hansen — de la Nisipuri.

— Ce onoare pentru firmă! Ne pare foarte bine! Bătrînul se strecură în jurul încărcăturii și-o prețui din ochi, pe cînd gura i se mișca fără-ncetare. Deodată îl apucă pe Klaus cel mare de zăbală, dar fu silit să-i dea drumul, deoarece calul dădu să-l muște. Să mergem cu lucrurile în curtea cealaltă, făcu el.

— Cred că-i mai bine să stea lucrurile în căruță, pînă ne înțelegem din preț, fu de părere Lars Peter, care începuse să devină bănuitor.

— Ba nu, omule, trebuie să golin tot, ca să vedem ce ne-aduci, răspunse bătrînul schimbînd tonul. Nu cumpărăm mîla-n sac.

— Nici eu nu scot pisica din sac, pînă nu aud prețul. Totul e cîntărit și ales; Lars Peter Hansen nu înșală.

— Sigur că nu! A, ăsta ești dumneata? Nu, nu, Lars Peter Hansen — și încă din Nisipuri — nu, ăsta nu înșală! Hai, să intrăm în birou.

Hingherul îl urmă. Se cam zăpăcise: îl credea omul ne-rod, ori îl cunoștea într-adevăr? Acasă îl cunoșteau toți pe Lars Peter Hansen, dar aci, în oraș, de unde știau ei că-i negustor de zdrențe?

Tinea minte totul pe de rost și dictă cifrele, pe cînd bătrînul le scria. Pe cînd erau în mijlocul socotelilor, băgă de seamă deodată că i se făcuse nevăzută căruța. Se repezi afară; colo, în curtea cea mare, doi argați erau ocupați cu descărcarea ei. Pentru a doua oară își ieși azi Lars Peter din fire.

— Să le încărcăți la moment la loc! răcnii el și apucă o grindă din căruță. Cei doi argați îl măsurară repede din ochi; pe urmă încărcară marfa la loc, fără o vorbă.

Acum nu se mai îndoia că voiau să-l înșele. Ticăloșii dracului! După ce răsturnau marfa peste grămezile lor,

cum ar mai fi putut căpăta el preț? Trase căruța pînă lîngă ușa biroului și înfășură hăturile în jurul brațului. Vulpea cea bătrînă îl privea cu coada ochiului de la birou.

— Au vrut să-ți fure frumusețea de armăsar? Întrebă el prefăcîndu-se de bună-credință.

— Ba, și-au căutat altă pricină cu mine! mormăi Lars Peter; voia și el s-arate că poate lua peste picior. Vrei să iei marfa sau ba?

— Sigur că vrem s-o cumpărăm! Uite-aci, am socotit tot. Face tocmai cîincizeci și șase de coroane — la cel mai mare preț al zilei.

— Duceți-vă unde a înțărcat dracu' copiii, cu cel mai mare preț al zilei al vostru. Lars Peter porni să se urce în căruță.

Bătrînul îl privi mirat prin sticla ochelarilor:

— Nu vrei să vinzi?

— Nu, nu vreau. Mai bine duc marfa înapoi acasă — acolo iau dublu pe ea.

— Dacă zici așa — apoi Lars Peter Hansen nu înșală. Dar ce să facem, omule? La tine pierdem parale. Și să duci marfa înapoi acasă, nici răspunderea asta nu ne-o putem lua, că ni-i prea milă de frumusețea asta de cal. Se apropie de Klaus cel mare să-l mîngîie, dar animalul trase urechile înapoi și plesni din coadă.

Cînd îl lăuda cineva pe Klaus, Lars Peter nu mai putea ține supărare și așa se mulțumi în sfîrșit cu nouăzeci de coroane. Căpătă și o țigară ca supliment.

— E de cele ieftine; deci, n-o aprinde pînă nu ieși pe poartă, spuse șarlatanul cel bătrîn cu obraznicie. La revedere, pe curînd!

Mulțumesc! O să mai curgă apă pe gîrlă, pîn-o mai da el pe-aici... Ce mai gașcă de hoți! Se interesă încotro s-o ia spre un han de pe Vestergaade, la care trăgeau oamenii de pe la ei și, ajuns acolo, deshămă.

Curtea era plină de căruțe. Țăranii umblau de colo-colo descheiați la cojoc și cu pipa bălăbănindu-se între dinți; îndesau marfă în lăzi, pe cînd alții înhămau caii. Ici și colo, printre căruțe, se învîrtea un soi ciudat de oameni, bărbați cu lanțuri groase de aur peste burtă și cu pleoa-pele strînse. Unul din ei se apropie de Lars Peter și-l salută.

— Ce faci astă seară ? îl întrebă. Sintem cițiva, toți foști țărani, și-am vrea să petrecem puțin. Ne mai lipsește un jucător. Scoase un pachet de cărți din buzunar și îl răsfoi între degete.

Nu, Lars Peter n-avea vreme — mulțumesc !

— Cine-s ăștia ? întrebă el pe-un argat.

— Îi ajută pe țărani să nu se rățăcească prin oraș cînd îi întuneric, răspunse argatul rîzînd.

— Și li se plătește pentru treaba asta ? întrebă Lars Peter, dus pe gînduri.

— Da și citcodată chiar din gros ! Dar pentru asta au ei grijă de petrecere, de loc de dormit și de toate ! Și mai au și cîte o femeie pentru tine, la nevoie !

Fie cum o fi, numai de-ar fi în stare să-i găsească cuiva pe propria lui nevastă !

— Cu așa ceva nu prea cred că se îndeletnicesc ei. Dar, la urma urmei, poți încerca.

Nu, lui Lars Peter nu-i ardea de-astea. Știa el bine că trebuie să te ferești de asemenea oameni. Orîndui lucrurile în căruță, apoi porni spre oraș. În piața Hauser ținea un prieten al lui din tinerețe cîrciumă — acolo voia el să ineargă. Poate că o să-l îndrepte el ce să facă !

Tocmai se aprindeau felinarele, deși nu era încă întuneric ; aici nu se făcea economie. Lars Peter porni bocă-nînd cu cizmele lui grele, către piața Frue și privi la case. Uriașul adus de spate, a cărui pălărie și manta luceau în toate nuanțele spălăcelii, părea o bucată de ogor ambulant ; cînd ridica glasul să întrebe de drum, răsuna strada, deși se silea să-și domolească vocea. Oamenii se opreau în loc rîzînd. Atunci rîdea și el și spunea cîte ceva în glumă dar vorbele-i răsunau — fără voia lui — ca tunetul. Încet, încet, se luară după dinsul o droaie de copii și de tineri. Nu se supără că strigau după el ; dar nu se simți în siguranță decît în fața ușii bodegii, unde își șterse nădușeala de pe frunte cu basmaua lui cea mare și roșie.

— Bună ziua, Hans Mattisen, strigă el spre încăperea cea întunecată din pivniță. Mă mai ții minte, prietene ? Bucuria că ajunsese la țintă, îi făcea vocea și mai puternică ; sub tavanul cel scund nu prea era loc pentru ea.

— Hei, mai domol, mai domol ! răsună un glas tihnit, din dosul tejghelei. Să facem mai întîi lumină.

Cînd lampa fu aprinsă, cei doi constatară că nici nu se cunoșteau. Hans Mattisen vînduse cîrciuma acum cîțiva ani.

— Cît despre asta, n-ai de ce plînge! spuse cîrciumarul. Ia șezi colea!

Lars Peter se așeză pe bancă; i se servi o mîncare de carne și o sticlură, iar el se simți iarăși împăcat cu soarta.

Hangiul era un bărbat grozav de prietenos și de liniștit și Lars Peter stătu cu plăcere de vorbă cu el. Pînă să-și vină în fire, îi și spusese toată povestea vieții lui. Ei, doar de asta venise aici, ca să i se dea un sfat; deci, nu făcuse rău.

— Asta-i tot? întrebă hangiul. Atita lucru mai sîntem noi în stare să aranjăm. Să-l chemăm numai pe capelmaistru.

— Asta cine mai e? întrebă Lars Peter.

— Capelmaistru?... Asta-i cel mai mare șmecher din lumea-ntreagă; nu există număr pe care să nu-l știe el dirija. Dar, e grozav de original — e ceva cu totul aparte, știi? Așa, de pildă, nu poate suferi cîinii, pentru că odată un cîine polițist l-a luat drept un hoț de rînd. Asta n-o uită el! Dacă te-ntreabă cumva, să spui că, cele mai afurisite animale de pe lume sînt cîinii — adică tot cam ca și polițistii. Nici pe ăștia nu-i poate suferi. — Hei, Katrine ia-ți picioarele la spinare și șterge-o de-l adă pe capelmaistru, strigă el spre bucătărie. Și pe urmă, trebuie să-l stropești bine, căci, ca să-ți faci plăcere să stai cu el de vorbă, trebuie să-i topești mai întîi gheața.

— De asta să nu te plîngi, spuse Lars Peter mărș și puse o piesă de zece coroane pe masă; hangiul o băgă în buzunar.

— În regulă, prietene, asta face impresie bună, spuse el lăudîndu-l. Am cu grijă de băutura — așa, pe tăcute. Văd că știi să te porți — n-am ce zice — dar cu punga cum stai?

— Am aproape o sută de coroane la mine, răspunse Lars Peter îngrijorat, ca nu cumva să nu fie destul.

— Ai să-ți vezi nevasta! strigă hangiul, bătînd palma cu Lars Peter. Așa cum fți sînt prieten, așa ai să-ți vezi nevasta. Poate-ai să dormi chiar în noaptea asta în brațele

ei. Ce-ai zice de așa ceva, băiete ? Ii puse brațul în jurul gâtului și îl scutură prietenos.

Lars Peter rise mișcat — ochii i se umeziră. Era cam amețit de căldura camerei și de rachiu.

Un domn înalt și slab coborî treptele bodegii. Purta o redingotă neagră, dar n-avea nici vestă și nici guler — poate pentru că-l chemaseră prea în grabă. Ochelari pe nas avea și mai avea și aerul că știe ce vrea. Era arătos, cam ca un strigător de bilci sau un scamator. Glasul îi era puternic și aspru și omușorul de la git cit toate zilele.

Hangiul îl trată cu foarte, foarte mare respect.

— Am onoarea, domnule capelmaistru, spuse el înclinându-se. Iată un om care are nevoie de-o mină de ajutor. A avut ghinion ; nevastă-sa e la răcoare !

Capelmaistrul măsură din ochi, cam cu dispreț, făptura mare și sărăcăcioasă a hingherului. Dar hangiul îi făcu cu ochiul

— Da ! Să nu-l uit pe herar, exclamă el.

Se duse după tejghea și notă ceva cu creta pe-o tăbliță ; „100 de halbe“, scria pe ea. Capelmaistrul se așeză și începu să-l descoasă pe Lars Peter — foarte îndeaproape. Pe urmă rămase pe gânduri.

— Asta-i treabă pentru Alma, spuse el în sfârșit către hangiu. Doar ea se joacă cu prințesa !

— Da, da, făcu hangiul încântat. Alma va face cu siguranță treabă bună ! Chiar în astă seară ? Aruncă o privire pătrunzătoare capelmaistrului.

— Las' pe mine, amice ! Las' pe mine ! răspunse capelmaistrul jignit.

Lars Peter își dădu osteneală să-i urmărească. Erau doi cumetri cam caraghioși, cînd stăteau așa să-i asculte, și doar treaba era destul de serioasă. Dar căldura din încăperea îl cam adormea — după ce petrecuse toată ziua în aer liber.

— Și-asa, măi omule, vrei să mergi la rege ! făcu capelmaistrul, luîndu-l de reverul hainei.

Lars Peter își reveni din toropeală :

— Tare-aș vrea să încerc să găsesc calea la el, răspunse cu atenția încordată.

— Ei, bine, atunci ascultă. Am să te prezint nepoată-mi ; ea se joacă cu prințesa. Fie vorba-ntre noi, prințesa se cam

plictisește și își permite cîte o escapadă. Știi, o face incognito, înțelegi dumneata — ca să zic așa, pe necunoscute — și-atunci nepoată-mea e întotdeauna cu ea. O să vă întîlniți, și de rest ai dumneata grijă.

— Nu prea-s îmbrăcat pentru asemenea societate nobilă, spuse Lars Peter, privindu-se de sus pînă jos. Și nici nu mai am îndemînare la jocul de-a dragostea. În tinerețe m-aș fi priceput mai bine!

— Nu te îngriji de asta! spuse capelmaistrul. Persoanele înalte au adesea gusturi ciudate — ar fi al dracului de curios, dacă n-ar muri prințesa după dumneata. Și numai să vrea ea să-și pună obrazul, c-apoi treaba-i în mîini bune.

Hangiul îi servea de zor și Lars Peter vedea lucrurile tot mai trandafiriu. Se simțea copleșit de legăturile distinse ale capelmaistrului și de darul lui de-a găsi ieșiri din încurcătură. Picase, cu drept cuvînt, pe mîna unor oameni străluciți! Și cînd mai sosi și domnișoara Alma, cu pieptul țănoș și cu breton pe frunte, Lars Peter rîse pînă la urechi.

— Ce pui de față! spuse el încălzit și șăgalnic. Așa ceva mi-ar fi trebuit cînd eram tînăr.

Domnișoara Alma vru să i se așeze îndată pe genunchi, dar Lars Peter o ținu la distanță.

— Sînt căsătorit, spuse el serios. Nu voia să-i dea Sörinei temei de supărare. O privire de-a capelmaistrului o făcu pe Alma să se stăpînească.

— Așteaptă să vină prințesa și-i vedea dumneata atunci cucoană! îi puse el lui Lars Peter.

— Ei, dar nici nu vine. Astă seară-i la bal! spuse Alma înciudată.

— Atunci hai la palat s-o căutăm. Capelmaistrul își luă pălăria și-o porniră.

Pe stradă i se aduse o veste; o fetiță veni spre el în goană și-i șopti ceva la ureche.

— Regret, dar trebuie să plec, îi spuse el lui Lars Peter. Soacră-mea trage să moară. Vă doresc petrecere bună, copii!

— Haide, șterge-o, strigă domnișoara Alma după el, luîndu-l pe hingher de braț. Acum ne dăm noi drumul!

— Un șir de nasturi, Alma ! urlă după ei capelmaistrul, când fură o bucată de drum mai departe ; vocea îi era întocmai ca aceea a unui strigător de bălci.

— Ține-ți gura ! strigă domnișoara Alma la rîndul ei, cu un hohot de rîs.

— Ce-a spus ? întrebă Lars Peter mirat.

— Ce-ți pasă de pălăvrăgeala lui ! îi răspunse, trăgîndu-l după dînsa.

A doua zi, Lars Peter se trezi devreme — ca de obicei. Pe cer se vedea un reflex ciudat de foc. Sări speriat. Ardea șopronul ? Atunci își dădu seama că nu era acasă și că reflexul din geam era al orașului, lumina de noapte care lupta cu zorile.

Se afla într-o cămăruță murdară — hăt sus — după cum se vedea după acoperișurile de-afară. Cum, Dumnezeu, ajunsese aci ?

Se așează pe marginea patului și începu să se îmbrace ; încet, încet, se dumiri. În capul lui se rostogolea și trozneala ceva, ca loviturile de piston ale unei mașini cu aburi — nu-i erau boii acasă, ca după chef. Când trase cu urechea auzi un zgomot ciudat din camera de-alături : glasuri sporovăinde de femei, rîsete și gîlgîit răgușit, înjurături — și peste toate, vuietul orașului. Prin zgomot și ceața de tutun desluși lucind un breton blond și o pereche de buze roșii, la vederea cărora simți în gură gust de măduvă de bou — prințesa ! Dar cum se făcuse că zăcea aici, într-un pat de fier grosolan, cu o plapumă atît de zdrențăroasă ?

Apucă vesta, ca să vadă cît era ora — dar vechiul lui ceas de argint dispăruse ! Speriat, băgă mîna în buzunarul de la piept al vestei — slavă Domnului ! portofelul era acolo. Da unde dracu' era ceasul ? Nu căzuse oare pe jos ? Își trase repede pantalonii, ca să-l poată căuta — punga de piele se lipi cu ușurință de pulpă. Era goală ! Acum cercetă și portofelul — gol și el.

Lars Peter se repezi pe scară în jos și se împletici pe trepte, îngrijorat ca nu care cumva să-l vadă vreun om, și o luă tiptil pe o uliță dosnică din Vesterbro, de unde ajunsese la han. Inhămă pe Klaus cel mare la căruță și o șterse. Il apucase un dor nestăpînit de copiii de-acasă — și de vacă și de porc.

Abia după ce fu afară din oraș și aerul rece al dimineții îi lovi fruntea, își aminti de Sörine. Infringerea suferită i se arătă în fața ochilor în toată întinderea ei și izbucni în plîns. Un hohot ciudat de slăbiciune se ridica de undeva din adîncul făpturii lui și amenința să-l răstoarne din căruță.

Pe drum, se opri la marginea unei păduri — tocmai atît cît să-și bage Klaus cel mare ceva în burtă. Lui nu-i era foame. Pe urmă o porni din nou pe șosea, prăbușit în sinea lui, pe cînd tărăboiul serii trecute îi mai vîjîia încă în cap.

Intr-un loc îi ieși înainte o femeie în goana mare :

— Lars Peter ! strigă ea, Lars Peter ! Klaus cel mare se opri. Lars Peter se trezi cu o smucitură. Fără o vorbă, bijbii în buzunarul vestei, îi întinse moneda și dădu bici calului.

La o bună bucată de drum de casă, un grup de copii îi ieșiră înainte, pe șosea ; Ditte nu mai putuse să-i stăpînească. Copiii erau înghețați și plîngeau. Lars Peter îi luă în căruță și ei se agătară de el pălăvrăgind, care mai de care. El nu le răspundea. Ditte stătea liniștită și-l privea cu coada ochiului.

Pe cînd mîncă, Ditte îl întrebă.

— Unde-s lucrurile pe care ai fi trebuit să ni le cumperi ?

Ridică uluit capul și începu să îngîime ceva — vreun pretext — dar se opri.

— Cum îi merge mamei ? întrebă Ditte. Îi era milă de el și întrebuișă anume cuvîntul mamă, ca să-i facă plăcere.

Tata tăcu un răstimp : fața i se mișcă ciudat. Apoi lăsă capul pe brațe.

4. MAMICA DITTE

În primele zile, Lars Peter nu pomeni o vorbă în legătură cu călătoria lui la oraș. Dar Ditte era destul de mare să poată lega capetele. Vedea ea că nu izbutise nimic din cîte își propusese. Pe Sörine n-o văzuse dintr-o pricină oarecare ; asta înțelegea ea bine, și nici bani n-avusese la

el cînd sosise acasă. Pe-aceștia îi topise el într-un fel — poate că-i băuse.

„Te pomenești că se pune pe băut, așa ca Johansen și ca ceilalți din colibele de primprejur“, gîndi ea resemnată. „Atunci o să vie beat acasă ca și el, o să înjure că nu-i nimic de mîncare — și-o să ne mai și bată“.

Era pregătită la orice și îl urmărea din ochi. Dar Lars Peter venea acasă tot atît de cuminte ca întotdeauna ! Ba chiar se întorcea mai devreme decît altădată ; îi era dor de casă și de copii, cînd se afla departe de ei. Și, ca și mai înainte, dădea socoteală deschis despre tot ce încasa și cheltuia. Avea obiceiul să scoată cu laba lui cea mare tot ce avea în buzunar și să pună pe masă, pentru a socoti apoi împreună cu ea și a plănui ce aveau de făcut. Și tot așa făcea și acum. Dar, de un rachiu la masă, se bucura. Sörine nu-i îngăduise niciodată așa ceva, căci găsea că e de prisos și credea că se putea da o întrebuințare mai bună banilor. Ditte era de părere că rachiul i se cuvine și avea grijă să-l găsească întotdeauna pe masă. Era doar bărbat !

Lui Lars Peter îi era rușine de călătoria lui la oraș, în special pentru că fusese tras pe sfoară în asemenea hal. Îl mai durea și faptul că nu mai ținea minte aproape nimic din cele ce i se întimplaseră. Unde — și în tovărășia cui petrecuse noaptea ? Dintr-un anumit moment al serii, pînă cînd se trezise în zori, în cămăruța cea murdară, totul era pentru el un vis încețoșat — bun sau rău, nu prea știa nici el. Îi era rușine ; dar undeva în sinea lui, avea un simțămînt binefăcător — un fel de satisfacție tainică : aceea de a fi dat și el odată cu căciula-n ciini, făcîndu-și de cap. Dar pînă unde mersese el oare cu făcutul de cap ? Întrebarea aceasta i se învîrtea mereu prin minte, pe cînd îl hurduca hodoroga de căruță de la curte la curte ; atunci încerca să dezgroape anumite părți ale întimplării și să-și alunge altele din minte — căutînd astfel să tragă cit mai multă plăcere din împrejurarea prin care trecuse. Dar, la urma urmei, un pas înainte tot nu făcea.

Nu era el, însă, omul să se închidă cit lumea în sinea lui și să aibă secrete față de ai săi, de-acasă. Ba îi scăpa una, ba îi scăpa alta, din cele prin care trecuse și într-o bună zi Ditte se pomeni că-și putea face o idee foarte lim-

pede despre cele ce i se întâmplaseră lui Lars Peter și că putea chiar să se amestece în vorbă. Seara, după ce culcau copiii, dezbăteau amândoi chestiunea.

— Și nu crezi că era o prințesă adevărată? întreba Ditte de fiecare dată. Aducea mereu vorba despre asta, pentru că lucrul nu-i mai ieșea din cap, cu ciudățenia lui mistică cu tot.

— Dumnezeu știe, răspundea tatăl dus pe gânduri. Înțelegea tot mai puțin cum de putuse să se prostească pînă-ntr-atît; în curtea evreului știuse doar foarte bine ce-avea de făcut. Dumnezeu știe!

— Și capelmaistrul, spunea Ditte cu ardoare, trebuie să fi fost un om grozav, ca să poată face toate astea.

— Ei, capelmaistrul... păi ăsta era scamator, nu alta! Să fi văzut tu cum turna coniacul pe gît, fără să-ți poți da seama cînd l-a băut. Ținea paharul cu stînga, pe masă, iar cu dreapta își trăgea una în cot — și paharul era gol!

Pentru Ditte aceasta era cea mai palpitantă poveste din lume.

De cîte ori atingea vreun amănunt, care trezea în conștiința lui Lars Peter un gust amar, ea îl și prefăcea în ceva minunat.

Lars Peter se simțea recunoscător pentru mîna de ajutor pe care i-o întindea copilul și de aceea îi ajuta și el fetei să dezgroape amănunte ciudate în legătură cu întîmplarea — erau tot felul de împrejurări ușurătoare care-l dezvinovăteau. Incet, încet și fără să bage de seamă, întregul tablou se modifică, datorită concursului pe care i-l dădea Ditte.

Fusese fără-ndoială într-o societate ciudată; și cu prințesa... aici nu era, cu siguranță, nici o șmecherie la mijloc oricît de ciudat s-ar fi părut ca un calic ca el să nimerescă într-o societate atît de aleasă. Dar dată dracului era ea, cît privește băutul de vin de porto și fumatul.

— Era cu siguranță o prințesă adevărată, căci altfel nici nu mi-aș fi pierdut capul în asemenea hal, admise el.

— Atunci, ai dormit cu o prințesă adevărată — ca uriașul din poveste! strigă Ditte bătînd din palme de admirație. Zău, tată! și-l privi radioasă.

Lars Peter tăcu încurcat și clipi, cu ochii în lampă — nu se prea vedea el chiar așa, în lumina nevinovată a căr-

ții din povești. Din punctul lui de vedere, chestiunea se prezenta cam prost — îi era ca și cum ar fi înșelat-o pe Sörine.

— Așa o fi fost, spuse el. Numai că-i întrebarea dacă mă va ierta mama.

— Ei, ce-are a face ! răspunse Ditte. Bine că nu te-ai tăiat !

Lars Peter ridică ochii și o privi nedumerit.

— Era doar o sabie între voi — întotdeauna-i așa. Pentru că prințesele sînt atît de nobile, încît n-ai voie să te atingi de ele.

— Da, da ! Așa o fi fost. Lars Peter se gîndi o clipă ; apoi, găsind lămurirea pe placul lui, și-o însuși. În felul acesta te puteai foarte bine liniști. Sigur că-i primejdie de moarte să ai de-a face cu o prințesă, chiar dacă nu-ți dai seama pe loc, făcu el.

Lars Peter nu se mai gîndi niciodată să o viziteze pe Sörine la închisoare. Ar fi fost foarte frumos s-o vadă și să-i strîngă mîna, fie chiar și printre gratii de fier, dar asta nu fu să fie. Trebuia să aibă răbdare pînă vor trece anii pe care îi hotărîse stăpînirea.

Din punctul lui de vedere, pedeapsa consta doar în aceea că erau despărțiți și că nu vor petrece împreună anii ce vor veni. Nu avea destulă imaginație să-și zugrăvească viața Sörinei din dosul zidurilor închisorii și de aceea îi era greu să se gîndească la ea vreme mai îndelungată. Dar, fără să-și dea seama, ea îi lipsea și adesea asta îl îmbolnăvea aproape. Lars Peter nu mai era atît de harnic la treabă ca mai înainte : nu avea cine să-l îmboldească. Îi venea ușor să se mulțumească cu lucrurile așa cum veneau ele de la sine. Și apoi nici nu era nimeni lîngă el care-ar fi putut să-l mîne cu sîciiala, cum că ar fi mai săraci decît alții. Ditte era prea bună din fire și înclinată să ia poveștile asupra-și.

Devenise mai tăcut și mai posomorît. Nu mai făcea atîta haz cu copiii și vocea lui era mai puțin tunătoare. Nu-l mai auzeau cîntînd, cînd sosea pe la curți cu negoțul lui ; simțea că se vorbea de el și de treburile lui și asta îi tăia elanul. Roadele se vedeau, căci gospodina și slujnicele nu mai rîdeau voios de hazurile lui, pe cînd scotoceau prin unghere după tot felul de boarfe. Nu-l mai poftea nimeni

să intre în casă — era bărbatul ucigaşei ! Avea mai puţin de lucru, dar de aceasta se bucura căci putea să stea mai mult acasă, cu copiii.

Pe de altă parte, însă, erau siliţi să se gospodărească cu mai puţin. Mulţumită îndemînării Dittei, lucrurile totuşi mergeau ; aşa micuţă cum era, ştia să întindă aţa ca să nu simtă nimeni nevoia.

Acum Lars Peter ar fi avut vreme şi de clădit ; lemnele şi pietrele zăceau în curte, ca o învinuire împotriva lui.

— Nu vrei să începi lucrul ? întreba Ditte din cînd în cînd. Lumea spune că zac aci şi se strică.

— Cine ţi-a spus asta ? întreabă Lars Peter cu amărăciune.

— Ei, la şcoală !

Deci şi despre asta se discuta ! Tot ce-l privea pe el era adunat şi măcinat. Nu. Nu avea chef de clădit.

— Avem doar acoperiş peste cap, spunea nepăsător. Cui nu-i place coliba noastră, să ne dea alta ! Materialele rămîneau mai departe răvăşite, învinuindu-l parcă ; nu-i dispăcea faptul că buruienile creşteau pe ele.

La ce folos să clădească ? Cuibul Coţofenelor era şi rămînea tot Cuibul Coţofenelor, oricît l-ar fi lustruit el ; fapta Sörinei nu-l făcuse mai de vază. Ea îşi dăduse osteneala să-şi ridice în rang familia — şi nu izbutise decît s-o azvirle pînă sub drojdia societăţii. Înainte nu fusese cuibărită la ei decît nenorocirea, ceea ce ţinea oamenii de soi la distanţă, acum se adăuga şi crima. După căderea nopţii, nu s-ar mai fi încumetat nimeni să le treacă pragul şi chiar în timpul zilei oamenii ocoleau cît mai mult familia hingherului. Copiii erau lăsaţi în plata Domnului, ca nişte odrasle de ucigaşă ; în ochii lumii erau stigmatizaţi.

Oamenii încercau să lămurească dispreţul cu care tratau această familie şi încercau să-şi dovedească dreptatea, căutîndu-i tot felul de cusururi. O vreme se spuse că cei de la Cuibul Coţofenelor erau hoţi. Dar aceasta căzu de la sine. Pe urmă, le dădu în gînd că pe-acolo umblau stafii. Se spunea că bătrîna umbla noaptea să-şi caute banii ; ba unul, ba altul susţinea c-o întîlnise noaptea în drum spre Cuibul Coţofenelor.

În primul rînd avea de suferit cei mici de pe urma acestor lucruri ; lor le aruncau copiii la şcoală, fără milă, dispreţul în obraz. Cînd se întorceau plîngînd acasă, atunci

și lua și Lars Peter porția. De el nu îndrăznea nimeni să se atingă cu asemenea nerozii — numai să fi încercat ! Il mîncău degetele pe hînger, cînd se gîndea la toate bestiile acestea, care nu-l lăsau nici pe el, nici pe ai lui în pace ; n-ar fi avut nimic împotriva să prindă pe vreunul din bandiții ăștia asupra faptului. I-ar fi spart capul cu sînge rece — fie ce-o fi !

Acum mergea și Christian la școală, în clasa celor mici. Aveau școală o dată la două zile și de aceea nu putea merge împreună cu Ditte, care ținea de clasa celor mari. Ii venea greu să-și găsească loc printre ceilalți copii și dimineața aproape că nu-l puteai urni din casă.

— Imi spun băiatul coțofenei, zicea el plîngînd.

— Găsește-le și tu porecle, spunea Ditte. Căci de dus, trebuie să te duci.

Dar, într-o zi, învățătorul trimise vorbă că prea lipsea mult băiatul. Și lucrul se repetă. Ditte nu pricepea. Se ținu serios de frățior și află că nu se ducea la școală. În loc să meargă la curs, hoinărea toată ziua și nu venea acasă decît cînd se isprăvea școala. Tatei nu-i spuse nimic, ca să nu-l supere.

Sub povara celor din afară, locatarii Cuibului Coțofenelor găsiră refugiu unul la celălalt. Se trezise în ei ceva din animalul hăituit ; Lars Peter deveni închis față de oameni și se înarmă să muște și să răspundă cu lovituri, acolo unde era lovit ; toți deveniră sfioși și neîncrezători. Cînd se jucau copiii în fața casei și treceau oameni pe drum, cei mici o tureau în casă și priveau prin ochiurile de geam peticite. Ditte veghea ca o lupoaică să nu se atingă careva de frățiorii ei ; la nevoie mușca și lovea, ba chiar dădea grozav și cu gura cînd era nevoie să-i apere. Într-o zi, cînd trecu Lars Peter pe la școală, ieși învățătorul și se plinse de ea — prea întrebuința cuvinte murdare. Lars Peter nu pricepu : acasă era întoideauna serioasă și băga de seamă ca cei mici să nu învețe necuviințe. Cînd aduse vorba de asta, fața Dittei împietri.

— Nu vreau să înghit orice de la copii ! răspunse ea.

— Nu te mai duce la școală ; să vedem ce se întîmplă.

— Atunci trebuie să plătim amendă pe fiecare zi. Și într-o bună zi mă mai iau și pe sus, spuse Ditte cu amărăciune.

— Să te ia cu sila ? Asta n-o să le vină tocmai ușor, căci am mai avea și noi ceva de spus ! Lars Peter dădu din cap amenințător.

Ditte nu admitea așa ceva ; ea primea lupta.

— Am și eu drept la școală, ca și ceilalți, răspunse fata, gata de harță.

— Ai dreptate. Dar păcat că trebuie să suferiți din pricina celorlalți.

Lars Peter se lăsă aproape de tot de călătorit și se în-deletnici tot mai mult cu lucratul pământului, ca să fie aproape de cămin și de copii. Nu se mai simțea în siguranță ; oamenii se înhăitaseră între ei, purtînd gînd rău familiei sale. Cînd pleca de-acasă n-avea liniște ; mereu îi spunea inima că se întîmplă ceva acolo. Copiii erau bucu-roși de schimbare.

— Rămii și mîine acasă, tată ? întrebau cei doi mîici, în fiecare seară, privind țintă în ochii lui și îmbrățișîndu-i pulpele groase. Lars Peter dădea din cap.

— Noi cei din Cuibul Coțofenelor trebuie să ne ținem strîns, spunea el Dittei, dezvinovățîndu-se. Nu ne putem des-cotorosi nici de hingher — și nici de celelalte ; dar nimeni nu ne poate opri să fim uniți între noi.

Ei, Ditte n-avea nimic împotrivă să-l vadă rămînînd acasă. Era destul să ai ceva de mîncare ca să nu mai merite să trudești pe drumuri.

Da, trebuiau să fie uniți — și trebuiau să se bucure cît mai mult unul de celălalt ; altfel prea era plictisitoare viața. Duminica Lars Peter înhăma și plecau fie pînă la Frederiksvärk, fie pînă de partea cealaltă a lacului Arre. Bine mai era să poți călători. Chiar atît de sărman și de lepădătură nu te puteai simți, cîtă vreme aveai cal și căruță.

Cunoscuții îi părăsiseră, dar Klaus cel mare le mijloca alte legături. Colo afară, în smîrcuri, trăia familia unui țaran sărac — niște oameni cu care nimeni nu voia să aibă de-a face. Aveau zece copii și, cu toate că și bărbatul și nevasta munceau cu ziua pe la curți, nu izbuteau să-i hră-nească și cădeau mereu în scama obștii. Lars Peter îi aju-tase adesea cu mici drumuri, dar prietenie nu legase cu ei alîta vreme cît avusese Sörine cuvînt în Cuibul Coțofenelor. Acum însă, lucrurile meraseră de la sine. Cine se aseamănă, se adună — vorba lumii.

Pentru copii aceasta însemna să aibă tovarăși de joc și de suferință. Și era o adevărată sărbătoare cînd îi poșteau duminică Johansenii la ei în smîrcuri și — mai ales — cînd venea familia la Cuibul Coțofenelor. Era o plăcere cu totul deosebită să adăpostești musafiri sub acoperămîntul tău și să-i ospătezi pe cît te lăsau puterile. Ditte avea atunci de lucru toată ziua, în ajun. Punea lapte la prins pentru frișcă și îngrijea ceva de uns pe pîine. Duminică dimineața pregătea farfurii mari cu felii de pîine, ca să-i vină mai ușor după masă. Indată ce soseau musafirii, se servea cafeaua cu pîine albă și cozonac de casă. Copiii se jucau apoi de-a prinselea și de-a hoții. Lars Peter le dădea voie să se zbenguie pe unde aveau chef și goana sălbatică intra și ieșea prin spărturile și ușile Cuibului Coțofenelor. În acest timp, cei mari se plimbau pe cîmp, să vadă ce mai era pe-acolo. Ditte mergea cu ei și se ținea de nevasta lui Johansen, cu mîinile sub șorț, ca și ea.

Pe urmă bătea ceasul șase și atunci se lua gustarea : felii de pîine, cu rachiu și cu bere ; mai stăteau o bucată la tafas și apoi plecau. Seara erau multe de făcut, căci dimineața se sculau foarte devreme.

Aceștia erau oameni cărora le mergea și mai prost decît lor înșile ; soseau cu saboții lustruiți și cu hainele albastre de lucru, spălate curat. Erau atît de săraci, încît iarna nu mîncau altceva decît scrumbii și cartofi ; Dittei îi făcea plăcere să le dea ceva bun ; pîine cu untură, cu cîrnați și cu afumături, și bere atît de fermentată, încît sărea dopul.

5. HOINARUL

Lars Peter stătea lîngă jgheab cu Klaus cel mare, care bea de i se mișcau coastele. Făcuseră amîndoi cale lungă, pînă hăt colo departe și păreau osteniți și mulțumiți.

Se întîmpla ca dorul de drumul mare să-l apuce deodată, neînfrînt, pe hingher, încît trebuia să-l înhame pe Klaus cel mare și să plece. Se mai și întîmpla ca drumurile să-l tîrască cu ele, cu griji cu tot, și să-l ducă tot mai departe și mai departe, încît era nevoit să doarmă pe-afară și să sosească acasă abia a doua zi. Mare scofală nu ieșea de la

asemenea drum, dar cîte un schimb tot mai făcea el și apoi, neastîmpărul din trup i se liniștea pentru o bucată de vreme.

Tocmai așa se întîmplase și acum și Lars Peter rămăsese pe gînduri ; ce bine era să vii acasă și să găsești toate în regulă ! Trebuia să se isprăvească odată cu apucăturile acestea de hoinăreală, căci acasă se simțea nevoia unui bărbat.

Paul și surioara Else îl luară îndată în primire ; alergau printre picioarele lui desfăcute, care lor le păreau niște stîlpi groși, și făceau opturi, dînd drumul unui stîlp și îmbrățișînd pe celălalt ; în vremea asta cîntau. Cîteodată întindeau lanțul pînă la picioarele lui Klaus cel mare ; calul își ridica cu băgare de seamă picioarele, ca și cum se temea să nu-i lovească. „Tic, tac — una-două, ceasul bate ora nouă !” Copiii se puteau ține drept între picioarele tatălui.

Ditte se ivi în ușa bucătăriei, cu un coș pe braț.

— Iarăși ai căzut pe gînduri, tată ? spuse ea rizî. Vezi să nu calci copiii în picioare !

Lars Peter se reculese și-și trecu mîna prin părul zburlit al micuților.

— Unde te duci ? o întrebă el.

— Numai pînă la dugheană, să iau ceva.

— Trimite-l pe Christian la asemenea treburi ; ai și-așa destule de făcut.

— Nu s-a întors încă de la școală — dar îl întîlnesc eu.

— Cum, n-a venit încă ? Doar acuși e vremea gustării. Lars Peter o privi speriat. Nu cumva și-a luat iarăși valea la hoinăreală ; ce zici ?

Ditte dădu hotărîită din cap :

— Cred că l-a oprit la arest... las' că-l întîlnesc eu ! Și cu atît mai bine, pentru c-o să-mi ajute la cărat, adăugă ea cu prezență de spirit. E foarte voinic ! Lars Peter nu se lăsă amăgit. Tocmai îi mulțumise soartei că venise acasă și găsise toate în regulă hotărîindu-se în sinea lui să isprăvească odată cu viața de vagabond — și iată ce-l aștepta ! Băiatul hoinărea — nu mai era nici o îndoială — o citea el în ochii fetei. Iată la ce avea el să se aștepte de la copiii lui. Oricît i-ar fi iubit, vedea bine că păcatele lui tot se trezeau într-înșii. De dragul copiilor voia să-și înăbușe clocotul singelui dornic de hoinăreală și iată că se deștepta în ei ! Era ca și cum l-ar fi lovit ceva într-o rană deschisă — așa, ca un pumn în inimă.

Lars Peter băgă calul în grajd și îi dădu o porție de ovăz; nu-l deshăină. Dacă băiatul nu sosea curînd acasă, trebuiau s-o pornească să-l caute. Nu era pentru întia oară că Lars Peter și Klaus cel mare rătăceau toată noaptea în căutarea lui; odată, Ditte își dăduse aproape sufletul căutînd băiatul, pe cînd el ședea boierește, în căruța tatii, însoțindu-l pe la curți. Il așteptase pe Lars Peter pe șosea și îl convinsese că n-are școală — și tata îi îngăduise să vină cu el. Era un șmecher și jumătate, băiatul!

Cînd sosi în dreptul tufișului de sălcii, Ditte ascunse coșul ca să nu-l care degeaba cu ea. Dugheana nu fusese decît un pretext să poată pleca de-acasă în căutarea băiatului, fără să trezească bănuielile tatii. O bucată de drum mai încolo, locuiau niște copii de școală; se opri să-i în trebe. Christian nu fusese azi la școală. Asta n-o miră de loc, căci abia îl urnise dimineața de-acasă! Se ascunsese poate, undeva pe cîmp, în vreo tufă, ostenit și flămînd; era în stare să rămînă acolo pînă se prăpădea, dacă nu-l căuta nimeni.

O luă peste cîmpuri, la întîmplare, întrebînd pe cine întîlnea dacă nu-l văzuse pe frate-său

— Ei, băiatul de la Cuibul Coșofenelor are sînge de vagabond în vine! spuneau ei.

Atunci Ditte fugea cît o țineau picioarele. Nu mai putea, dar se opintea și o pornea mai departe. Să vie fără băiat acasă, nu era de închipuit! Tata s-ar fi supărat grozav! — Și apoi și copilul — inimioara ei se înfiora la gîndul că ar putea rămîne noaptea afară.

De la un drumeț, află că un băiat de vreo șapte-opt ani se furișă printre smîrcuri. Fugi într-acolo și-l zări pe Christian. Stătea în fața unei case țărănești și țipa cît ținea gura. Ai casei erau adunați în jurul lui și țăranul îl apucase de guler.

— Cauți pe răufăcător? o întrebă el cu demnitate. Iată-l, l-am prins! Copiii spun c-a fugit de la școală și atunci e bine că am pus mina pe el, nu-i așa? Și ca să nu l se întîmple ceva și ca să nu facă vreo pozna!

— E foarte cuminte, răspunse Ditte jignită. Nu face pozne. Dădu de-o parte mîna omului și trase copilul pîrintește la ea. Nu mai plînge, îi spuse, ștergîndu-i obrazii umezi cu șorțul. N-are să îndrăznească nimeni să te atingă.

Țăranul rinji încurcat.

— Ba, ăștia fac tot felul de răutăți ! Cine altul dă foc și se leagă de femeii pașnice, decât vagabonzii ? Așa încep, ca ăsta.

Dar Ditte era departe, pe câmp, cu Christian. Il ținea de mână și îl certa strașnic.

— Ai auzit cu urechile tale ce spunea omul ! Așa vrei să ajungi ? îl dăscălea ea. Și-l mai superi și pe tata ! Nu crezi că are și-așa destule pe cap ?

— Dar și mama ar fi trebuit să nu facă ce-a făcut, spuse Christian și începu să plângă.

Era mort de oboseală și cum ajunseră acasă, Ditte avu grijă să-l bage în pat ; îi dădu ceai de floare de liliac și-i puse la gît un ciorap de-al tatei — stîngul.

Seara discută întîmplarea cu tata ; băiatul se zvîrcolea în fierbințeli.

— Asta e din pricina băieților celor răi, spuse Ditte înfuriată. Să fiu de față, aș avea eu grijă să-l lase în pace.

— De ce-și pune băiatul toate la inimă ? mormăi Lars Peter. Și tu ai trecut doar prin asta !

— Ei, eu sînt fată... băieții sînt mai simțitori. Eu nu le rămîn datoare cînd mă înjură, pe cînd Christian, cînd se înfurie nu mai e în stare să scoată o vorbă. Atunci țipă toți la el și-l batjocoresc ; iar el înșfacă sabotul și dă în ei.

Lars Peter rămase pe gînduri.

— Mai bine să vedem cum să facem să plecăm de-aici, spuse el.

Christian se ridică repede din pat.

— Da, da, departe, departe de tot, strigă el. Asta auzise !

— O să plecăm în America, spuse Ditte și-l așeză cu grijă la loc. Acum dormi, să fii sănătos, cînd vom pleca. Băiatul o privi cu ochi mari, încrezători și se cuibări bine în pat.

— Mai mare rușinea — că altfel băiatul e harnic și bun, șopti Lars Peter. Cum înțelege el orice cu căpșorul lui — și cum se pricepe la toate instalațiile ! Cunoaște mai bine roțile și mașinăria macaralei cu cai decît mine. Numai să nu fi moștenit de la mine gustul de hoinăreală.

— Las' că-i trece ! spuse Ditte. Și eu fugeam mereu altădată.

A doua zi, Christian fu iarăși pe picioare și cînta afară, în curte. La școală se trimisese vorbă că e bolnav și cu asta cîștigară cîteva zile — era fericit! Găsise resturile unui cărucior de copil, pe care-l adusese tata odată acasă și era ocupat să facă din ele un căruț în care să-i tragă pe cei mici. Roțile erau puse pe axă; nu mai era nevoie decît de o lădiță. Cei doi mai mici stăteau lîngă el și priveau cu încordare. Paul dădea din gură fără încetare și voia să ajute; mîinile lui se vîrau peste tot, făcînd pozne. Dar surioara Else privea mută, cu ochii mari, gînditori.

„Fetița asta visează tot timpul, își spuse Ditte. Dumnezeu știe la ce se gîndește...”

Ditte nu visa desigur niciodată; dimpotrivă, era foarte trează cît ținea ziua de lungă. Viața o împovărase cu asprele îndatoriri ale celor mari și ea se înarmase cu o vigoare, care să-i ajute să facă față împrejurărilor. Pentru cei din jurul ei, era mămica cea aspră, care știa să lucreze repede și — la nevoie — să dea și cîte una. Dar, sub acest înveliș, spiritul ei de copil continua să trăiască și să se organizeze în taină. Din toate cîte le trăia, i se închegau în cap închipuiri și păreri, despre care nu vorbea și pe care le păstra pentru sine.

Cel mai greu îi venea să se deprindă cu ideea că bunica era moartă și că nu va mai putea fugi niciodată, niciodată la ea. Traiul împreună cu bunica însemna toată copilăria ei și-i stătea înaintea ochilor puternic, viu — de neuitat, așa cum au cei mari în fața ochilor fericirea copilăriei lor. În timpul zilei nu mai era cu puțință nici o îndoială: bunica era moartă și băgată în pămînt fără întoarcere. Dar seara, cînd Ditte era în pat, topită și ostenită de treburile zilei, și cînd era întuneric în cameră, simțea nevoia să fie din nou mică; se ghemuia într-un anumit fel sub plapumă, ca și cum s-ar fi aciuat lîngă bunică. Pe cînd luneca spre somn, i se părea că simte brațul bunicii în jurul ei, apărînd-o, și așa devenea iarăși copil. Osteneala îi chinuia trupul, dar bunica îi lua toate cu mîna — deșteapta de bunicuță, care știa să tragă guta din măduarele bărbaților.

De obicei revederea se sfîrșea cu înfiorătoarea luptă a bunicii cu Sörine. Ditte se trezea pentru că Lars Peter stătea plecat peste patul ei și-i vorbea liniștitor prin întuneric. Tipase din somn! N-o părăsea pînă n-o vedea din nou ador-

mită și-i apăsa mina lui mare pe inima care-i bătea ca la o păsărică, de frica morții.

La școală nu se juca, ci se ținea întotdeauna deoparte. Ceilalți nu se sinchiseau de ea, căci nu era tovarășă bună de joc. Era ca un fruct tare și pietros, peste care trecuse mai mult vremea rea decât soarele. Cîntecele și rimele pentru jocuri căpătau un iz amar în gura ei și mîinile îi erau bătătorite de muncă.

Învățătorul vedea toate acestea. Într-o zi, cînd trecu Lars Peter pe-acolo, îl chemă și începu să-i vorbească despre Ditte.

— Ar trebui mutată în altă atmosferă, spuse el. Undeva unde să-și găsească alți tovarăși de joc. Poate că trudește prea mult acasă pentru vîrsta ei. Ar trebui s-o trimiți undeva.

Pentru Lars Peter asta fu ca o lovitură în ceafă. Avea mare respect de vorbele învățătorului — că doar era un om care trecuse examene pentru treburile lui; dar ce să facă el fără mititica lui de gospodină? „Ar trebui să ne cărăbănim cu toții de-aici, gîndi apoi, căci aici n-avem decât frămîntări și necazuri.“

Nu, aici nu puteai ajunge om de vază, căci nici măcar nu voiau să aibă de-a face cu tine! Ajunsese să-i fie dor de oameni și se gîndea mereu la rudele lui, pe care nu le mai văzuse de ani de zile și despre care abia de mai auzise cîte ceva din cînd în cînd. Il apucă dorul de locul lui natal, pe care-l părăsise pe vremuri, ca să scape de porecla de „hingher“ și în sinea lui se frămînta cu gîndul să vîndă tot și să se întoarcă acasă. De judecata oamenilor tot nu scăpai, oriunde ai fi rătăcit prin lume. Aici nu-i mai făcea plăcere să rămînă și fără bucurie nu era cu putință să izbutești. „Nimic nu mai merge cum trebuie, gîndea el, afară doar de blagosloviții ăștia de puști — și pe ei îi va lua doar cu sine“.

Faptul că se pregătea în inima lui de plecare, nu făcea ca lucrurile să meargă mai bine; dimpotrivă, toate păreau acum trecătoare. Va face el treabă ca lumea, dar numai după ce se va afla în alte condiții de viață.

Lars Peter se sfătui cu Ditte și fata nu avu nimic împotriva să plece în altă parte, oriunde-ar fi fost; n-avea nimic de pierdut și gîndul la ceva nou ascundea numai făgăduieli

plăcute. În taină, ea nădăjduia că i se va întâmpla ceva bun — dar nu aici; locul pe care se aflau era blestemat. Nu era numaidecît nevoie să fie chiar prințul despre care cînta bunica la tors — era prea deșteaptă să mai creadă în el; prinții nu se căsătoreau decît cu prințese! Mai erau multe altele, care se puteau întâmpla, dacă-i dădeai soartei prilej — Ditte nu era pretențioasă. În simplitatea ei, vedea totul de jos în sus, deci pentru ea nu exista decît înălțare.

— Numai să fie un loc unde sînt oameni, spunea ea, „oameni adevărați“, adăugă apoi, gîndindu-se în acel moment mai cu seamă la frățiori.

Tot vorbiră ei așa, pînă se hotărîră, în sfîrșit, să încerce cît mai curînd să vîndă totul și să plece. Dar, se întâmplă ceva, care îi făcu să-și schimbe pentru un timp părerea despre viață și să uite de planuri.

6. TOCILARUL

Intr-o după masă, copiii se jucau la soare, pe lîngă casă, și Ditte stătea în bucătărie cu ușa deschisă și spăla vasele de la prinz. Deodată răsunară în aer sunete plăcute — un adevărat val, ca și cum ar fi început chiar lumina soarelui să cînte. Copiii ridicară capul și priviră în aer. Ditte se ivi în ușa cu o farfurie și o cîrpă de vase în mînă.

Pe șosea, tocmai unde coteai spre Cuibul Coțofenelor, se oprise un om cu un fel de mașină mare și ciudată; sufla dintr-un flaut sau clarinet — ce-o fi fost — și privea lung spre casa lor. Cum nimeni nu părea să se grăbească să răspundă chemării lui, omul se urni din loc, apropiindu-se și împingînd mașina înaintea lui. Copiii se repeziră în casă. Omul lăsă mașina lîngă pompa de apă și se apropie de ușa bucătăriei; Ditte îi închise calea.

— N-aveți ceva de ascuțit, de nituit, de lipit sau de topit, spuse el monoton, ridicînd șapca de-un deget de pe frunte. Ascut cuțite, foarfeci, brice și chiar pe dracu' cu toată haita lui! Tai bătături, scopesc pîrcei, slujesc pe doamna și pup slujnica — și nu spun nu, cînd e vorba de-un rachiaș sau de-o îmbucătură! Pe urmă țuguie gura și sfîrși cu o frîntură de cîntec:

Iată, vine tocilarul, tocilarul,
Foarfece, cuțite-ascute, iată-l, ia !
A sosit băiatul, tocilarul !

Ditte stătea în ușa și rîdea, cu cei mici atîrnați de fusta ei.

— Am un cuțit de pîine, care nu taie, spuse ea.

Tocilarul trase mașina în fața ușii. Erau de toate pe ea : cutioare cu apă, piatră de ascuțit, un sfredel de nituit, o nicovală mică și o roată mare — toate montate pe o roabă. Copiii uitară de frică și ieșiră să privească la mașina cea caraghioasă. Omul suci și răsuci cuțitul de pîine, fluieră peste tăiș să vadă cît era de tocit, făcu ca și cum plăselele ar fi fost prea slobode, apoi îl puse pe nicovală, și îl nitui.

— Sigur c-ați dat cu el în piatră, spuse el. Dar asta era o nerozie, plăselele nu erau slobode și nici nu se făcuseră prostii cu cuțitul. Omul era un caraghios și jumătate

Era un băiat foarte tînăr, slăbănog și iute, și gura-i mergea ca o moară hodorogită. Turuia într-una ! Dar era drăguț. Avea ochii și părul negru, cu luciri albastrui în soare.

Lars Peter se ivi, căscînd, în ușa șopronului ; trăsese un pui de somn, după masă ; în păru-i creț de la ceafă erau paie și trifoi.

— De unde vii ? strigă el vesel, pășind prin curte.

— Din țara Spaniei, răspunse tînărul tocilar, arătîndu-și dinții într-un rînjit.

— Din țara Spaniei — așa răspundea și tata, cînd îl întreba careva, spuse Lars Peter, dus pe gînduri. Nu te supăra, dar nu ești cumva de prin părțile Odsei ?

Tînărul dădu din cap.

— Atunci poate-mi poți da vești despre Anst Hansen — un bărbat înalt, cu nouă băieți. Ii spuneau hingherul, adăugă el mai încet.

— Cum nu — e doar taică-meu.

— Așa, făcu Lars Peter mișcat, întinzîndu-i mîna. Atunci îți spun bine-ai venit la noi, căci ești Johannes — frate-meu cel mai mic. Ținu mîna băiatului într-a sa, privindu-l cu căldură. Uite cum arăți acum ! Nu te-am mai văzut de cînd erai numai de cîteva luni ! Semeni cu mama !

Johannes rînji cam încurcat și își trase mîna ; întîlnirea nu-i făcea chiar atît de mare plăcere ca lui frate-său.

— Ei, acum lasă ascuțitul și haide în casă, spuse Lars Peter. Ne face fata o ceașcă de cafea. Ce întâmplare minunată! Și ce bine semeni cu mama! Clipea și era foarte mișcat.

Pe când stăteau la cafea, Johannes trebui să povestească de-acasă. Mama murise acum câțiva ani și frații se împrăștiaseră în toate colțurile lumii. Lars Peter fu foarte mișcat de vestea morții mamei sale.

— Așa, a chemat-o Dumnezeu! spuse el cu glas scăzut. N-am mai văzut-o de când te ținea pe tine la sân. Și tare-aș fi vrut s-o mai văd odată — ne-a fost mamă bună.

— Mda-a! făcu Johannes, lungind cuvîntul. Era tare su-părăcioasă.

— Cît am fost eu acasă, nu era — poate o fi fost multă vreme bolnavă?

— Ei, eu nu mă prea sinchiseam de ea. Vezi, cu tata e altceva. Imi place mai mult, că tot mai are haz.

— Se mai îndeletnicește cu vechituri? întrebă Lars Peter curios.

— Nu, s-a lăsat de mult. Acum trăiește din pensie! rînji Johannes. Șade la marginea șoselei și sparge pietriș pe seama obștii. Dar tot încăpățînat e și trebuie să fie numai pe voia lui. Se ia la ceartă cu țăranii care trec pe-acolo și-i înjură dacă se ating cu căruța de grămada lui de pietriș.

Și Johannes se certase cu meșterul lui și-i cîrpise două palme. Alt măcelar, care să fie dispus să-l ia, nu mai gă-sise, și atunci trecuse apa la Lynäs — cu mașina de-afară; o împrumutase de la un točilar bătrîn și bolnav.

— Așadar, ești măcelar, spuse Lars Peter. Am văzut eu îndată că nu ești točilar; apuci lucrurile cam anapoda. Și n-ai putea, așa tînăr și voinic cum ești, să nu-l lași pe tata pe seama obștii?

— Ei, nu te poți înțelege cu el — și-apoi îi merge foarte bine. Dacă vrei să petreci un pic... așa, ca omul, abia-ți ajunge ceea ce cîștigi.

— Așa? Și ce vrei să faci acum? Vrei să cutreieri țara? Da, vroia să vadă țara — cu ajutorul točilei de-afară.

— Știi ceva din toate cele cu care te lauzi?

Johannes făcu o strîmbătură.

— Am tras cu urechea la tata cînd eram mic și am prins cîte ceva; la urma urmei nu e decît un fel de șarlatanie, în-

țelegi tu? Trăncănești de una și de alta cu oamenii, le iei banii și o ștergi pînă n-au vreme să vadă ce-ai făcut. E tare plăcut să hoinărești; și nici poliția nu-ți poate face nimic.

— Aha, făcu Lars Peter. Și tu te-ai născut cu boala hoinărelii în oase, după cîte văd. Ei, plicticoasă boală, frate!

— Cum asta? Doar vezi mereu lucruri noi. E grozav de plicticos să te zbați într-una în același tipic!

— Așa credeam și eu pe vremuri; dar într-o bună zi descoperi că nu-i alta decît o boală urită și că în oase ți se adună vînt și nu măduvă! Cel ce hoinărește pe drumuri, după pîinea de toate zilele, nu agonisește nimic; risipește tot, n-are nici cămin, nici familie, oricît ar căuta el să prindă cheag.

— Dar tu ai și una și alta, spuse Johannes.

— Ei, chiar și așa, e greu să le păstrezi. Cine hoinărește lasă totul baltă și tare-i rău să nu ai nimic la spate; și, ce-i mai al dracului, e că noi, cei mici, ar trebui să fim crescuți pentru hoinăreală, căci mai bine să nu știm de unde vom lua mîine de mîncare, de vreme ce tot sîntem nevoiți să alergăm de la Ana la Caiafa pentru o coajă de pîine. De aceea și începe să ne placă hoinăreală! Acuma trebuie să-ți treci vremea singur cîteva ore; am făgăduit unui vecin să-i car niște bălegar.

În lipsa lui Lars Peter, Ditte și frățiorii îi arătară unchiului proprietatea. Era băiat hazliu și se împrieteniră repede cu el. Nu prea părea să-i meargă bine, căci lăuda totul, ceea ce cîștigă de partea lui pe Ditte, deși era bănuitoare din fire. În privința aceasta nu prea fusese răsfățată, căci Cuibul Coțofenelor, cu tot ce era în el nu era lăudat adesea. El îi ajută la treburile de seară și, cînd se întoarse Lars Peter acasă, găsi o voie bună, cum nu mai fusese de multă vreme la ei. După cină, Ditte făcu cafea, aduse sticla de rachiu și frații băură cafeaua neagră împreună. Johannes povestea de pe-acasă; avea haz și nu cruța nici casa și nici pe frații săi, așa că Lars Peter rîse pînă nu mai putu.

— Așa-i! Tocmai ca în copilăria mea! strigă el. Erau multe de întrebare și de rețut în amintire; încălzit și vesel ca în astă seară, nu-l mai văzuseră copiii de cine știe cînd,

pe lata! Se cunoștea că ivirea fratelui îl făcea să se simtă bogat.

Și copiii se simțiră mai bogați parcă — aveau doar și ei o rudă! De la moartea bunicii totul se golise în jurul lor; cînd pomeneau alți copii despre rude, ei trebuiau să tacă. Aveau un unchi acum — rubedenia cea mai arătoasă, după bunica! Și mai și răsărise în Cuibul Coțofenelor în chip neașteptat, spre mirarea tuturor și chiar și a lui însuși. Îi furnica în trup pe cei mici, împlinirea asta minunată; ieșeau mereu și cotrobăiau pe la mașina cea grozavă, care stătea colo afară și dormea în noaptea luminoasă. Dar Ditte rupse deodată rîndurile și porunci celor mici să se ducă la culcare. Acuma, gata!

Cei doi frați stătură de vorbă pînă după miezul nopții și copiii luptară cu somnul cît putură, ca să nu le scape nimic. În sfîrșit fură învinși și însăși Ditte trebui să se predea. Nu voise să se culce înaintea celor mari și adormise peste spătarul unui scaun.

Dimineața se vesti într-un fel foarte plăcut; deschiseră ochii cu senzația că ceva stătuse toată noaptea pe marginea patului și așteptase să-i ia în primire cu bucurie la deșteptare — numai că nu știau ce anume era acel ceva. Uite, colo, de cuiul din ușorul ușii atîrna o șapcă de stofă — unchiul era aici! El și cu Lars Peter ieșiseră în curte, la arie și la șopron.

Pe Johannes îl interesa tot ce vedea și avea tot felul de păreri.

— Asta ar putea deveni o proprietate foarte bună, repeta el într-una. Numai că nu-i îngrijită ca lumea.

— Ei, a trebuit să mai văd și de altele, răspunse Lars Peter dezvinovățindu-se. Și chestia cu nevasta mi-a stricat tot cheful. Ați auzit despre asta pe la voi?

Johannes dădu din cap.

— Doar n-ai să te spînzuri pentru atîta lucru, făcu el.

Lars Peter avea în ziua aceea de săpat o groapă în smîrcuri, pentru a scurge apa de pe-o bucată de pămînt inundat. Johannes luă o sapă și-l însoți. Băiatul lucra cu avînt și Lars Peter abia putea ține pasul cu el.

— Se vede că ești tînăr, spuse el. Ai stofă!

— De ce nu tragi șanțuri peste tot, ca să netezești dîmburile? Atunci ai avea o bucată bună de pășune, spuse Johannes.

Ei, de ce? Nici Lars Peter nu știa.

— Dac-aș avea ajutor! spuse el.

— Ți aduce vreun folos smîrcul de turbă? întrebă Johannes, pe cînd își mai îndreptau spatele.

— Nu, nu-mi dă decît turba pe care o ardem noi. Storsul e mare caznă!

— Sigur, dac-o calci cu picioarele! Să-ți iei o mașină de presat de-un cal; cu ea pot face doi oameni cîtiva stînjeni pe zi.

Lars Peter căzu pe gînduri. Ploua peste capul lui cu propuneri și idei și simțea nevoia să cerceteze și să judece pe fiecare în parte. Dar Johannes nu-i dădea răgaz.

Pe urmă îl interesă groapa de lut. Johannes gîndi că era plină de un material neobișnuit de bun pentru cărămizi de uscat la soare.

Asta o știa Lars Peter prea bine. În primul an făcuse aci Sörine cărămizi pentru aripa gospodăriei și adevărat că nu lăsau să treacă nici vîntul, nici frigul. Dar nu puteai să le faci pe toate singur.

Johannes era ba ici, ba colo. Avea privirea ageră; la toate găsea ieșire și dădea sfaturi de îndreptare. Lars Peter se simțea silit să asculte; era ca și cum ar fi tras cu urechea la vechi melodii uitate. Același lucru îi cîntasera și lui la ureche în decursul anilor, smîrcul, șanțul cu lut și toate celelalte — chiar dacă ceva mai domol: acum, abia dacă mai era în stare să urmărească cîte auzea. Totuși îi făcea plăcere să asculte din nou aceste sfaturi.

— Știi ceva, măi frate? spuse el cînd se așezară la masă. Tu dai omului curaj. N-ai vrea să rămii aici? Amîndoi am face treabă bună. Din hoinăreală tot nu se alege nimic.

Johannes nu păru să șovăie prea mult — nu pusese, se vede, drumul mare ghiara pe el.

În cursul zilei dezbatută mai îndeaproape, cum s-ar putea face treabă; voiau să împartă ca frații — și munca și cîștigul.

— Dar roaba? întrebă Lars Peter. Trebuie s-o dăm omului înapoi.

— Ei, să-l ia dracu'! răspunse Johannes. Tot e bolnav!

— Dar cînd s-o face bine n-o să aibă cu ce-și agonisi plinea ; asemenea răspundere nu ne putem lua. Mîine plec pe plajă să iau o căruță de scrumbii și atunci trec și pe la Hundested s-o las acolo. Se găsește oricînd un pescar s-o treacă de partea cealaltă. De fapt avusesem de gînd să mă las de negoțul cu scrumbii, dar am făgăduit demult să le iau o căruță, și zilele astea trebuie să fie pescuitul bun.

A doua zi, la orele trei de dimineață, Lars Peter era în ogradă, gata de plecare. La spatele căruții era încărcată mașina ceea ciudată de ascuțit. Cînd vru s-o pornească, sosi și Johannes în goană, nespălat și cu ochii tulburi ; abia apucase să-și pună șapca pe cap și să-și lege o basma în jurul gîtului.

— Hai că merg și eu ! spuse el cu voce răgușită de somn.

Lars Peter stătu puțin pe gînduri — lucrul îl cam mira.

— Cum vrei ! răspunse apoi, și-i făcu loc. Crezuse că frate-său va începe azi să tragă șanțurile, că prea aveau apă puțină pe alocuri.

— E plăcut să mai ieși un pic la aer ! făcu Johannes călărîndu-se pe căruță.

Ce — nu intrase oare abia pe ușă ?

— Mergi așa, numai în haină ? îl întrebă Lars Peter. Îți împrumut o manta veche de-a mea.

— Nu-i nevoie — îmi ridic gulerul peste urechi.

Soarele tocmai se înălța ; un abur alb plutea de-a lungul malului, ca un vâl peste păpuriș. În păienjenișul pajiștelor, milioanele de picuri de rouă prindeau razele soarelui și scilipeau ca niște pietre scumpe.

Lars Peter le vedea pe toate și poate că îi influențau și dispoziția ; în tot cazul, găsea azi că Cuibul Coțofenelor era o-proprietate frumoșică și bună și c-ar fi păcat s-o părăsească. Auzise acum tot ce-l interesa despre locul lui natal și despre rude și cum le mersese lor în anii trecuți ; cu asta își astîmpăraseră dorul ; nu mai simțea imboldul de a se întoarce acasă.

— Fii bucuros că ești departe de ei ! îi spusese Johannes și el îi dădea dreptate. N-avea nici un rost să plece și să schimbe locuința numai ca să se cufunde în gîlceavă, invidie și trîncăneli familiare. De ce s-ar muta ? Decît să fugi

ca un nebun după noroc, mai bine stai colea și vezi-ți ca lumea de căminul pe care-l ai !

Lars Peter nu înțelegea ce se întâmplase cu el — azi vedea totul cu alți ochi. Ca și cum i-ar fi uns cineva în timpul nopții cu o alifie făcătoare de minuni chiar și pământul sărac al Cuibului Coțofenelor îi părea frumos și plin de făgăduinți. O zi nouă răsărea pentru el și pentru ai lui.

— Ce dimineată frumoasă, îi spuse el lui Johannes. Acesta nu răspunse. Trăsese șapca peste ochi și se așezase bine ca să poată dormi. Nu părea să fi fost prea grijuliu cu sine pînă acum. Pe la colțurile gurii avea o trăsătură aspră, care părea să vie din băutură. Cit de bine semăna cu mai-că-sa ! Lars Peter își propuse să aibă grijă de el.

7. CIRNAȚARUL

Nici de data asta nu le fu dat ogoarelor Cuibului Coțofenelor să cunoască o nouă înflorire ; le fusese fatal faptul că Johannes, în loc să apuce o sapă și să tragă șanțuri, avusese chef să ia parte la călătoria fratelui său după scrumbii. Intr-una din curțile în care intrară, văzură în fața unui șopron un vițel născut mort ; Johannes îl zări numai-decît. Dintr-o săritură fu lîngă el.

— Ce faceți cu ăsta ? întrebă, întorcînd vițelul cu piciorul.

— Il îngropăm, ce vrei să facem ? răspunse argatul.

— Pe-aici, oamenii nu vînd vitele moarte ? întrebă Johannes, cînd fură din nou în căruță.

— Dumnezeu știe cui le-ar putea vinde, răspunse Lars Peter.

— Sînteți foarte înapoiați, zău așa. Știi ce, aș avea chef să mă stabilesc aici, ca negustor de vite !

— Ca să cumperi cumva vitele care-au crăpat ? rîse Lars Peter.

— Ei, nu tocmai. Dar nici asta n-ar fi o prostie atît de mare. Bătrînul, acasă, cîștiga adesea zece pînă la cincisprezece coroane cu un asemenea vițel.

— Credeam că vrei să lucrăm pămîntul meu ca lumea, făcu Lars Peter.

— O facem și pe asta, dar avem nevoie și de bani ! Ne-goțul pe care îl faci tu, îți ia vremea și de aceea ai lăsat treburile baltă. Dar să știi că cu negoțul de vite e altfel. Poți ține și argat cu simbrie, dacă ai noroc. Să ies numai odată pe săptămână, și tot îți făgăduiesc să aduc cât ne trebuie să trăim cu toții. Și în toate celelalte zile putem lucra la câmp.

— Nu-i chiar așa de rău ! șovăi Lars Peter. Ai și sînge de negustor în vine ?

— N-ai nici o grijă. Multe sute de coroane i-am cărat meșterului meu acasă, la Knarreby.

— Și cum vrei să faci ? întrebă Lars Peter. Am în totul cincizeci de coroane ; nu-i mult dacă vrei să cumperi vite ! I-am pus de-o parte pentru percepție și pentru dobîndă și, de fapt, ar trebui să nu mă ating de ei.

— Dacă mi-i dai mie, am eu grijă de rest, făcu Johannes plin de încredere.

Chiar a doua zi dimineață o porni cu toate economiile lui Lars Peter în buzunar. Zăbovi citeva zile și acasă își făcură tot felul de gînduri negre. Te pomenești că s-a înhăit-
tat cu careva și că i s-au luat banii — sau poate că i-a pierdut în vreo afacere proastă. Lui Lars Peter îi păru vremea foarte lungă. Pe urmă, însă, tinărul se întoarse cu căruța acoperită și cîntînd cît îl ținea gura. De scîndura din spate a căruții era legată o iapă bătrînă, atît de prăpădită, încît abia de se mai mișca.

— Ehe, ai cumpărat marfă tinără ! strigă Lars Peter batjocoritor. Ce ai colo, sub saci și sub paie ?

Johannes băgă căruța pe poartă și-apoi încuie. Numai după aceea ridică învelitoarea. În lada căruții era un vițel mort, o bucată de piept de porc pe jumătate putredă și încă un vițel, care mai mișca doar din urechi. Era bolnav de stomac. Toate astea le cumpăraseră el pe la curțile din vecinătate și îi mai rămăseseră și bani.

— Foarte bine, dar ce să facem cu lepădăturile astea ? întrebă Lars Peter supărat.

— Ai să vezi tu, răspunse Johannes alergînd de colo, colo.

Era o clocotire grozavă de viață în el ; cînta și fluiera și-i dădeau în gînd o sumedenie de năzbitii. Intrarea cea mare de la poartă fu curățată și rostogoliră acolo un trun-

chiu enorm de copac, în chip de butuc de măcelărie ; caza-nul cel zidit fu cercetat de aproape și pe urmă aprinseră o mîna de paie sub el, ca să vadă dacă focul trăgea bine. Copiii stăteau cu gurile căscate în jur, pe cînd Lars Peter clătina din cap ; dar îi dădu pace fratelui său să facă ce voia.

Johannes despică vițelul cel mort, jupui pielea de pe el și o bătu în cuie pe partea dinăuntru a porții. Pe urmă veni rîndul vițelului celui bolnav ; cît ai bate din palme fu ajutat să facă cei cîțiva pași care îl mai despărteau de veșnicie iar pielea fu spinzurată lîngă cealaltă.

Dittei și lui Christian li se dădu să curețe mațele, deși nu prea aveau poftă de așa treabă.

— Ce dracu' ? întrebă Johannes, n-ați mai pus mîna pe mațe pînă acum ?

— Ba d-a-a... Dar nu de animale care-au crîpat, răspunse Ditte.

— Ei, parcă nu-i tot una ! Vra să zică în casa voastră, se curăță mațe de vite vii ? Aș vrea să văd și eu treaba asta !

Nu mai avură ce răspunde și se puseră pe treabă, pe cînd Johannes se duse să ia securea. Cînd trecu prin curle, o aruncă în aer și-o prinse de coadă ; era foarte vesel.

— Are sînge de hingher în vine ! gîndi Lars Peter, care zăbovea pe aria de treierat și își făcea de lucru pe-acolo. Îndeletnicirile fratelui său nu-i erau pe plac, deși fuseseră ani de-a rîndul meșteșugul de căpetenie al familiei. Vedeau cum cotropeau acum și Cuibul Coțofenelor ; prea îi aminteau copilăria lui. Așa o să aibă cel puțin de ce să ne strige „hingherii“, gîndi el morocănos.

Johannes se apropie fluierînd de arie, ca să ia un sac vechi.

— De ce ești atît de ursuz, bătrîne ? întrebă în trecere, Lars Peter n-avu vreme să-i răspundă, căci frate-său și ieșise pe ușă. Aruncă sacul peste capul calului, își aținti privirea și învîrți securea deasupra capului său ; de sub sac răsună un scîncet ciudat de prelung și mîrșoaga se prăbuși cu țeasta spintecată ; zăcu așa, o clipă, apoi smuci picioarele, se întinse cu un oftat adînc pe-o parte și muri. Copiii priveau cu fețele împietrite.

— Acum trebuie să-mi ajuti, frate, să-l jupuim pe băiatul ăsta ! strigă Johannes vesel. Lars Peter păși șovăind prin curte și se apucă de treabă. Curînd după aceea, calul se bălăbănea sub o grindă, cu capul în jos, spintecat și cu pielea atîrnînd peste el ca o manta !

Ocupația unchiului se făcea tot mai tainică. Era de la sine înțeles de ce trata pieile cu grijă, că doar se vindeau bine ; dar ce avea de gînd să facă cu mațele și cu carnea pe care o tăia chiar și din viței ? Seara aprinse focul sub cazanul cel zidit și toată noaptea trebăului și se frămîntă, pe cînd un miros scarbăd de oase, de carne și de mațe fierte învăluia casa. „Ăla fierbe săpun, gîndi Lars Peter, ori dohot de uns căruța.“ Treaba îi era tot mai puțin pe plac și-i părea grozav de rău că nu-l lăsase pe frate-său să plece, așa cum venise. Acum nu-i mai rămînea alta decît să rabde.

Johannes nu ceru nimănui să-i ajute ; ținu ușa de la șopronul unde se afla cazanul, încuiată cu cheia, și-și învăluia activitatea în mare taină. Toată noaptea fiersese ceva în cazan și, dimineața, la cafea, porunci aspru copiilor să nu vorbească nimănui despre treburile lui. În cursul după-amiezii se făcu nevăzut și se întoarse cu o secure. Pe urmă tirî și butucul de măcelărie în șopron. Sosi la masă plin din cap pînă-n picioare de pete de sînge, grăsimi și bucățele de carne. Arăta scîrbos rău și mirosea încă și mai rău. Dar, trebuia să recunoști că se dădea lucrului cu trup și suflet ; nu-și îngăduia nici somn.

Tirziu, după masă, fu în sfîrșit gata și deschise larg ușa șopronului. „Poștiți, mă rog și priviți !“ strigă el. De un băț sub grindă, atîrna un șirag lung de cîrnați frumoși, lucioși și proaspeți la vedere ; nimeni n-ar fi ghicit din ce fuseseră fabricați. Pe masa mare de spălătorie se aflau bucăți de carne, frumos împărțite și de culoarea singelui -- ceea ce fusese mai bun de la cal. Și mai era și-o găleată mare de untură, încă nesleită.

— Asta-i de uns — spuse Johannes amestecînd-o ; ar putea foarte bine să fie întrebuințată și ca untură de gătit. Nu-i așa că-i faină ?

— Să nu-mi dai nimic din toate astea pentru gospodărie, spuse Ditte cu o strimbătură.

— Nu-ți fie teamă, fetițo, cîrnățarul nu-și mănîncă marfa, răspunse Johannes.

— Și ce vrei să faci cu ele? întrebă Lars Peter. Se vedea că cunoaște dinainte răspunsul.

— Păi, le vînd! Johannes își arată dinții și apucă un cîrnat. Ia vezi ce tare și țeapăn e!

— Și crezi c-o să poți vinde așa ceva? Atunci nu-i cunoști pe oamenii de pe-aici.

— Ei, nu vînd eu pe-aici; mă duc de partea cealaltă a lacului, unde nu mă cunoaște nimeni și nu știe din ce-i făcută marfa. Și acasă la meșter tot așa făceam. Marfa stricată pe care o cumpăram într-un loc, o vindeam într-altul. Așa, nu există control. Nu-i asta o afacere strălucită? Aici n-ai ce zice.

— Cu asemenea călătorie nu vreau să am nimic de-a face, spuse Lars Peter cu hotărîre.

— Dar nici nu vreau să vii cu mine — prea ești mîsfuros. Mîine o iau din loc. Dar trebuie să-mi cauți alt cal. Dacă plec cu hodoroaga asta de baloză cu aburi a ta, apoi nu isprăvesc nici într-o săptămînă. Mă, ce arătare mai e și calul ăsta. Zău dacă n-aș face cîrnați din el, să fie al meu!

— Asta nu-l treaba ta, răspunse Lars Peter jignit. Calul e bun, chiar dacă nu ți-e ție pe plac.

Treburile stăteau așa: Johannes și Klaus cel mare nu se potriveau de loc; erau ca focul și cu apa. Johannes ar fi dorit s-o ia la goană pe șosea, dar văzu repede că așa ceva nu mergea. Atunci pretinse ca bietul Klaus cel mare — care nu putea alerga și care se urnea cu atîta greutate — să rămînă în continuă mișcare, chiar atunci cînd cobora el. Ca măcelar, fusese obișnuit să sară din căruță cu o bucată de carne în mînă, s-o lase la o casă, apoi să sară din fugă din nou în căruță — fără să întrerupă călătoria. Dar Klaus cel mare nu avea tragere de inimă pentru asemenea giumbușlucuri noi; voia să se convingă, în persoană, că toate erau făcute cum se cuvine. De aceea se întîmplau ciocniri între ei. Johannes încercă să miște calul din loc și plouă cu lovituri peste spatele-lui, cu partea groasă a codiriștii. Klaus cel mare se opri mirat. Zvîrli de cîteva ori din picioarele de dindărăt — ca avertisment, pe urmă se întoarse, rupse oiștea și încercă să se cațere

în căruță. Rînji arătîndu-și dinții lungi, ceea ce voia să însemne: să te am eu sub copitele mele, bătăran tuciuriu ce ești! Acestea se petrecură afară pe șosea, în ziua cînd se dusesese Johannes la tîrguit. Lars Peter și copiii știau prea bine că se și născuse dușmănie între cei doi. Cînd se arăta Johannes în apropierea ariei de treierat și Klaus cel mare îi auzea glasul, dădea urechile spre spate și sta gata să muște și să azvirle din copite. Asta se vedea cît colo!

Cînd vru să plece Johannes a doua zi dimineața, Christian fu trimis cu Klaus cel mare la un sătean de prin împrejurimi și împrumută în schimb, calul omului.

— Calul ăsta a slujit mulți ani la un măcelar, cu el al să te înțelegi mai bine! zise Lars Peter pe cînd înhăma. Era o iapă lungă și sfrijită, pe placul lui Johannes. De cum se sui în căruță, animalul și băgă țu seamă ce om anume ținea hăturile în mînă. Dintr-o smucitură calul se repezi ca un bolid după colțul casei. În clipa următoare erau pe șosea, depărtîndu-se într-un nor de praf. Johannes se zgîlția pe scîndura de șezut și striga și plesnea din bici, zvîrlind hăturile peste cap, ca apucat de alte alea.

— Nu mai pune el mîna pe Klaus cel mare, mormăi Lars Peter, intrînd în casa.

A doua zi Johannes se întoarse cu un teanc de hîrtii în buzunarul de la piept și cu un cal legat la spatele căruții. Era cam de teapa celui înhămat în față, dar un pic mai țeapăn; Johannes îl cumpărase pe-o nimica toată — pentru tăiere.

— Numai că ar fi păcat; poate să mai petreacă multe clipe fericite pe acest pămînt, spuse el, lovind calul peste spate. Animalul necheză și zvîrli din copite, de-l trecu udul.

— Gloaba asta are aproape treizeci de ani, spuse Lars Peters, uitîndu-se în gura calului.

— Da, nu mai e mare lucru de capul ei, dar are bună-voință. Ia privește cîtă osteneală își dă! Plesni din bici; biata mîrșoagă aruncă gitul în sus și o luă la trap; nu se putu însă urni din loc; părea că joacă pe ace, așa era de țeapănă.

— Un adevărat zmeu! spuse Lars Peter rîzînd. Se poartă ca și cum, numai dacă l-ai ruga frumos, ar fi în stare să urce la cer și să se facă nevăzut în nori! Dar

știi că nu-i îngădui să-l lași să trăiască și să te servești de el, dacă l-ai cumpărat pentru tăiere ?

Johannes dădu din cap.

— Trebuie să-l facem de nerecunoscut, spuse el.

Îndată după ce îmbucă ceva, își puse hainele de lucru și începu să meșterească la cal. Îi reteză coama și coada și îl tunse pe la încheieturile picioarelor.

— Acuma e nevoie doar de-un pic de vopsea cafenie ca să-i acoperim părul cărunt și de câteva sticluțe de arsenic, și-i vedea tu ce tânăr și focos se face! Nici dracu' nu-l mai recunoaște.

— Și la meșterul tău făceai așa ? întrebă Lars Peter.

— Nu, asta am învățat-o de la bătrîn. Tu n-ai văzut niciodată comédia asta la el ?

Lars Peter nu-și amintea.

— Trebuie să fi fost după plecarea mea, răspunse el dezgustat.

— E șmecheria familiei, făcu Johannes.

Se dovedi că meșteșugul cel nou aducea bănet și Lars Peters își învinse scîrba. Lăsă și de-aci înainte pe seama lui frate-său să călătorească, să cumpere și să vîndă ; dar lua parte la treburile de-acasă. Învăță să juoaie hoituri și să umple cîrnați, precum și să fiarbă săpun și unsoare din ceea ce nu se mai putea vinde ca marfă. Nu-i fu greu să se obișnuiască ; îi prindea bine vechea îndemînare a familiei.

O duhoare grozavă se ridică în vara asta din Cuibul Coțofenelor. Oamenii se țineau de nas și dădeau bice cailor, cînd treceau prin fața casei. Odată cu Johannes intrară și bani în casă. Nu le mai lipsea nimic. Dar nici Lars Peter, nici copiii, nu mai aveau nici un chef ; băgară de seamă că, mai mult decît oricînd, pînă atunci, Cuibul Coțofenelor era în gura lumii. Și, ce era mai rău : n-o mai luau ca o nedreptate, căci era pricină destulă să fie priviți de sus ; nu mai aveau simțămîntul eliberator că li se face o nedreptate.

Lui Johannes nu-i păsa. Era mai toată vremea pe drumuri, la cumpărat și după afaceri. Cîștiga bani și asta-l făcea să fie îngîmfat. Adesea cumpăra cîte o vită, pe care o revindea imediat. Hoinărea, după cum povesteau oame-

nii, juca cărți cu ceilalți negustori și mergea pe la baturi. Se întâmpla să fie amestecat și în vreo încăierare și să se întoarcă acasă cu cucuie și cu vîntăi. Avea nevoie mare de bani și nu-i puteai ține socoteala cîștigului. Dar, asta era treaba lui. Numai că prea arăta că el e acela care ține toate în mînă și la vorbe bune răspundea arțăgos. De aceea se și ferea Lars Peter să se amestece în treburile lui și nu le atingea nici cu o vorbă; voia să aibă pace în casă.

Totuși, într-o zi, se stîrni o ceartă mare. Johannes avea socotelile lui cu Klaus cel mare și odată, pe cînd Lars Peter nu era de față, scoase calul din grajd și-l înhămă; voia să-l învețe cum să se poarte — le spuse el copiilor. Nu-i fu ușor să-l aducă pe Klaus cel mare în fața căruții, căci plesnea amenințător din coadă și-și arăta dinții. Și cînd ar fi trebuit să se pună în mișcare, nu vru să se urnească, oricît îl pocni Johannes. În sfîrșit, acesta sări din căruță, ca scos din minți de furie; apucă drugul de la grapă și începu să-i care calului cu bucata cea grea de lemn; copiii țipau. Calul tremura scaldat în sudoare, de-i săltau coastele. De cîte ori sărea călăul la el, calul zvîrlea din copitele de dindărăt de săreau scînteii din căruță. Johannes fu silit să depuie armele, aruncă unealta de tortură cit colo și intră în camera lui.

Ditte încercase să se amestece, dar fusese împinsă cit colo. Acum se apropie de cal, îl deslămă, îl adăpă și-i puse un sac umed peste șalele rănite, pe cînd cei mici îi dădeau plîngînd, bucățele de piine. Îndată după aceea, Johannes ieși, gătit de plecare; nu se uită la nimeni, înhămă în grabă și o porni. Mititeii ieșiră din ascunzătoare și priviră după el.

— Pleacă de tot? întrebă surioara Else.

— De s-ar duce o dată! Sau mai bine să se rătăcească și să nu mai nimerească înapoi, că tare-i scîrbos, spuse Christian.

Nimeni nu-l mai putea suferi pe Johannes.

Colo, pe cărarea dintre smîrcuri, se vedea venind un om; era tata. Copiii alergară înaintea lui și-i povestiră, toți deodată, cele întîmplate. Lars Peter îi privi o clipă țintă, ca și cum n-ar fi înțeles ce vorbeau, pe urmă o luă la fugă; Ditte îl însoți în grajd. Acolo stătea Klaus cel

mare, jalnic la vedere ; genunchii îi tremurau și încă mai clănțânea din dinți cînd îi vorbea cineva ; spinarea îi era groaznic de rănită. Fața lui Lars Peter se făcu cenușie.

— Să mulțumească lui Dumnezeu că nu l-am găsit acasă ! spuse el către Ditte. Pe urmă pipăi picioarele din dos ale calului, ca să vadă dacă nu-i sfărîmase ceva ; gemînd, Klaus cel mare ridica cîte un picior cu băgare de seamă.

— Cîinele dracului ! spuse Lars Peter, mîngîindu-l ușor. Auzi, să-mi chinuiască băiatul. Klaus cel mare scurma și hîrșia cu copita ; profita de mila stăpînului ca să ceară un supliment de ovăz.

— Să-i tragi o bătaie bună, spuse Christian serios.

— Mai bine să-l dau pe ușa afară, răspunse tata întunecat. Asta ne-ar fi tuturor de folos.

— Știi, tată, ghici de ce n-au mai venit alde Johansen vara asta pe- aici ? Se tem să mănînce la noi. Spun că gătim carne de hoituri.

— De unde știi asta, Ditte ? Lars Peter o privi deznădăduit.

— Au strigat azi copiii după mine. M-au întrebat dacă nu vreau o pisică moartă pentru cîrnați.

— Mi-am închipuit eu ! Lars Peter rise înăbușit. Din fericire, ne putem lipsi de el. Da, din fericire ! Să-i ia dracu' ! Ce, i-am rugat vreodată să vie ? urlă el.

Paul cel mic începu să plîngă de frică.

— N-am vrut să te sperii. Lars Peter îl luă în brațe. Dar te pierzi cu firea, dacă-ți merge tot așa !

Peste cîteva zile Johannes sosi în zori, plin de norci și ca vai de capul lui. Lars Peter trebui să-l ajute să coboare din căruță ; de abia se ținea pe picioare, dar gura îi mergea strună. Lars Peter nu-i răspunse la grosolăniile și-l tirî pe un culcuș de paie din șură, unde adormi pe dată. Zăcea acolo, ca o vită înjunghiată, galben ca ceara, cu un cîrlionț negru căzută pe frunte. Părul îi era lipit de tîmple — arăta îngrozitor. Copiii se strecurară înfiorîndu-se pînă la ușa șurii și priviră în semiîntuneric. Cînd îl zăriră, o luară la fugă spre cîmp. Era înspăimîntător !

Lars Peter mergea de colo, colo, turna ovăz și toca paie pentru cai. Cînd trecu pe lingă frate-său, rămase privind-l dus pe gînduri. Așa, care va să zică, trebuie să fii,

ca sa te impui oamenilor ; neted și lins pe dinafară, rece și fără inimă pe dinăuntru. Pe asta nu-l privea nimeni de sus, numai pentru că era obraznic ! Femeile îi găseau frumos ; pentru el își făceau ele de lucru pe seară, pe șosea ; iar bărbații, ei ! bețiile și încăierările lui pentru fete, îi umplea de admirație.

Lars Peter îi băgă mîna în buzunarul vestei și scoase portofelul : era gol ! Johannes luase din casa comună o sută cincizeci de coroane, bani cu care trebuia să cumpere vite. Nu mai aveau alții în casă și pe ăștia îi topise !

Mîinile lui Lars Peter tremurau. Se plecă peste frate-său, ca și cum ar fi vrut să-l înhațe ; dar se ridică și părăsi șura. Timp de cîteva ore se învîrți de colo, colo, ca să-i dea fratelui răgaz să-și consume amețeala. Pe urmă intră din nou, să se răfuiască cu el. Il zgîlții.

— Unde-s banii cu care voiai să cumpărăm o juncă ? îl întrebă el.

— Nu-i treaba ta, făcu Johannes, rostogolindu-se pe partea cealaltă.

Lars Peter îl ridică în picioare.

— Cu tine vorbesc ! îi spuse el.

— Du-te dracului, mormăi Johannes ; nici nu deschise ochii, ci se duse în fundul șopronului, unde se aruncă în fin.

Lars Peter aduse de la fîntînă o găleată cu apă rece ca gheața.

— Las' că te trezești tu și fără să vrei ! spuse el, turnîndu-i apa în cap.

Johannes sări în picioare ca o pisică și trase cuțitul. Se învîrți odată în jurul său, amețit de trezirea bruscă, pe urmă privirea îi căzu pe frate-său și se pregăti să sară la el. Lars Peter simți o înțepătură în obraz și tăișul cuțitului se izbi de măsele. Cu o lovitură de pumn îl răsturnă pe Johannes ; se aruncă apoi asupra lui, ca să-i simulgă cuțitul. Johannes era voinic și repede ca fulgerul în mișcări ; se sucea și se răsucea, se slujea de dinți și căuta să-l atingă pe frate-său cu cuțitul. Buzele îi erau pline de spumă. Lars Peter trebui să ferească cuțitul cu mîinile. Amîndoi sîngerau din diferite împunsături. Lars Peter îl doborî pe frate-său numai cînd izbuti să-i apese genunchiul pe diafragmă. Johannes abia își trăgea sufletul.

— Dă-mi drumul ! gîfîia el.

— Numai dacă ești în stare să te stăpînești, spuse Lars Peter desfăcînd puțin strînsoarea. Ești fratele meu cel mai mic și nu-mi vine să-ți fac vreun rău ; dar să mă las căsăpit de tine ca un porc, n-am chef !

Johannes se înfipse deodată cu spatele și cu călcîiele în pămînt, ca să-l răstoarne pe frate-său. Izbuti să-și libereze un braț și se zvîrli pe partea cealaltă ca să apuce cuțitul, care era la depărtare de un braț de el.

— Așa ți-e vorba ! strigă Lars Peter și-l lipi cu spatele de dușumeaua șurei. Atunci mai bine să te leg buștean ! Copii, dați-mi o frînghie !

Cei trei stăteau grămadă la ușă, privind lupta și împingîndu-se unul în spatele celuilalt.

— Ei ? ! strigă tata.

Atunci Christian o zbughi în casă și o chemă pe Ditte, care aduse o frînghie. Fata se îndreptă fără teamă, către luptători, și i-o întinse tatei.

— Să-ți ajut ? îl întrebă ea.

— Nu-i nevoie, felișo, răspunse Lars Peter rîzînd. Ține frînghia pînă-l întorc eu pe jupînul. Legă mîinile lui frate-său la spate, pe urmă-l ridică și-l perie. Parcă ești un porc, spuse el. Trebuie să te fi tăvălit în noroi. Acuma vino frumos în casă, că altfel nu mai răspund de nimic. Nu-i meritul tău că n-ai devenit azi ucigaș !

Johannes fu dus în casă și așezat pe scaunul de paie din fața sobei. Copiii fură trimiși pe-afară și Ditte și Christian primiră ordin să înhame căruța unchiului.

— Acum că sîntem singuri, vreau să-ți spun că te-ai purtat ca un bădăran, spuse Lars Peter domol. Ani de zile am dus dorul rudelor și cînd ai sosit, te-am primit ca pe-o salutare de-acasă. Mult aș da acum să nu fi primit niciodată asemenea salutare. Noi toți cei de-aici ne-am bucurat cu tine și cum nu sîntem răsfățați, nu ți-ar fi fost greu să ne și păstrezi. Dar, în ce ne-ai tirit ? Porcării, găinării și răutate ! Înțelege, deci, că ai isprăvit-o cu noi ; ți dau una dintre căruțe și încă ce ți s-ar mai cuveni și basta ! Bani nu-ți pot da. Ai irosit mai mult decît ți se cuvenea.

Johannes nu răspunse. Privi chioriş într-o parte, ca şi cum nu voia să-l învrednicească pe frate-său nici măcar cu o căutătură.

Căruţa trase la uşă; Lars Peter îl conduse afară şi-l ridică pe capră ca pe-un copil. Pe urmă dezlegă frînghia cu miinile înţepate şi sîngerînde — din rana din obraz îi curgea sîngele peste bărbie şi peste haine.

— Ia-o din loc! îi spuse el ameninţător ştergîndu-şi sîngele de pe bărbie. Dar să ne despărşim în linişte.

Johannes se clătină un moment pe capră, ca beat de somn. Deodată se scutură şi scoase un hohot de rîs răsunător. Trase hăţurile şi cîrmi după colţ, spre şosea. Lars Peter stătu un timp cu privirea aţintită în urma căruţei, apoi se întoarse în casă şi se spală de sînge. Ditte îi turnă apă rece pe zgîrieturi şi-i lipi un plasture.

În zilele următoare avură amîndoi de lucru să şteargă urmele activităţii din timpul verii. Lars Peter îngropă ultimele bucăţi de hoit, aruncă butucul de măcelărie cît colo şi mătură gunoiul. Dacă se întimpla ca în timpul nopţii să bată-n geam vreun ţăran, cu codirişca, şi să spună:

— Lars Peter, am un hoit de vită pentru tine! nu-i răspundea nimeni. Lars Peter voia să se scuture şi de cîrnăţar, şi de hingher, şi de măcelarul de hoituri.

8. PLECAREA DIN CUIBUL COȚOFENELOR

Ditte îşi vedea de treabă şi îngîna un cîntec: ea trebuia să aibă grijă de toate: ba era în casă, ba pe afară. Era legată la un ochi şi de cîte ori trecea pe la bucătărie, îşi ridica bandajul şi îşi uda ochiul cu un lichid de culoare închisă, dintr-o ceaşcă — urină: un leac pe care îl învăţase pe vremuri de la bunica. Ochiul era congestionat şi o durea. Îi jucau tot felul de culori pe dinainte şi totuşi era bucuroasă. De fapt ochiul însuşi era pricina veseliei ei. Erau gata să părăsească Cuibul Coţofenelor, să plece hăt departe pentru totdeauna şi asta numai datorită ochiului.

Lars Peter se întoarse acasă după o călătorie lungă. Atîrnă bastonul în cuiul din dosul uşii bucătăriei. Pe cînd se pregătea să-şi scoată cizmele, o întrebă:

— Ce face ochiul?

— E mult mai bine. Și ce-a spus învățătorul ?

— Ei, ce-a spus ! Crede că-i frumos din partea ta că ți-ai apărat frățiorii. Dar n-are chef să fie amestecat în comedia asta. Nici nu-i de mirare.

— De ce nu ? Știe cum s-au petrecut lucrurile și doară e om drept !

— Vezi tu... drept ! Când e vorba de băiatul unui chia-bur... Sigur că-i om de treabă, dar și el trebuie să trăiască. Ii e grijă de taxele pe care le primește și nu vrea să se strice cu chiaburii, că știi doar că ăștia se țin strâns între ei ca scaieții. M-a sfătuit să las treaba pe seama lui — dacă vrem să plecăm de-aici — că altfel n-o să fie decît iarăși pagubă și iarăși ciondăneală, zice el. Și poate că are dreptate. Dacă facem licitație, oamenii or să ne pri-gonească, uinindu-se între ei, ca să nu dea mai mult, sau chiar ca să nu ia parte.

— Nu te-ai dus să te plîngi primarului ?

— Ba, am făcut-o și p-asta ! Dar și el spune că n-are ce face. Învățătorul mai spune că nu-i nevoie să vă mai trimit la școală pînă la plecare — de asta răspunde el. E un om cumsecade, cu toate că se teme pentru picul lui de venit.

Ditte nu era mulțumită. I-ar fi dorit golanului celuia mare o învățătură de minte temeinică pentru că-l atacase pe Christian și o lovise pe ea cu papucul de lemn în ochi, pe cînd își apăra fratele. Și în capul ei de copil fusese con-vinsă că de data aceasta i se va da dreptate — că doară stăpînirea nu face deosebire între oameni !

— Dar dac-aș fi fost cu fată de chiabur și obraznicul acela ar fi locuit în Cuibul Coșofenelor, ce s-ar fi întîmplat ? întrebă ea cu glas răgușit.

— Atunci ar fi căpătat o bătaie zdravănă de la primar dacă nu și mai rău ! răspunse tata. Așa cum stau lucrurile, n-avem ce le face noi, cei mici. Să fim bucu-roși că nu ne dau și bătaie și amendă pe deasupra !

— Dar cînd o să întîlnești băiatul, ai să-i dai o chel-făneală bună ? îl întrebă ea după un răstimp.

— Aș avea mai mare chef să-l pocnesc pe taică-său — oricum însă, tot e mai bine să ne vedem de treabă. Prea sîntem noi mărunți !

Christian se ivi în ușa bucătăriei.

— Când o să fiu mare o să mă strecor noaptea pînă la ei și-o să le dau foc ogrăzii, făcu el. Din ochi îi scăpărau scintei.

— Ce vorbă e asta, măi băiete? Vrei să ne bagi pe toți în pușcărie? strigă Lars Peter îngrozit.

— Așa le-ar trebui! spuse Ditte și începu să-și facă de lucru cu farfuriile. Nu era de loc mulțumită de rezultat.

— Când anunți licitația? întrebă ea aspru.

— De asta are grijă primarul, răspunse Lars Peter pri-pit. S-a oferit singur. Și a fost foarte prietenos! Lars Peter îi era recunoscător; nu-i plăcea să aibă de-a face cu slă-pinierea.

— Se bucură că scapă de noi, spuse Ditte fără milă; ca și toți ceilalți. La școală copiii fac horă și cîntă cîntecul coțofenei și al bufniței. Coțofana fură țăranului pușorii din curte; el ia un par și doboară cuibul coțofenei. Crezi că nu știu la ce se gîndesc?

Lars Peter nu răspunse și își văzu de treabă. Acum era și el morocănos.

Cînd se așezară însă, seara, în jurul lămpii, ca să vorbească despre viitor, uitară tot răul și toate necazurile. Lars Peter se interesase de un loc, unde să se așeze cu familia și, în sfîrșit, se hotărî pentru satul de pescari unde cumpăra el pe vremuri scrumbii. Acolo oamenii țineau la el și îl chemaseră adesea să se stabilească la ei.

— Și-apoi mai este acolo un om foarte de treabă, circum-marul, care are cuvînt în toate. E tare urît la față, cînd nu-l cunoști de-aproape, dar are o inimă de aur. Mi-a fă-găduit cîteva odăite pînă vom putea clădi — și vrea să mă ajute să intru într-un echipaj de barcă. Cu ce-om lua de-aici, o să clădim acolo.

— E cel care ai spus că e ca un pitic? întrebă Ditte curioasă.

— Da, arată și a pitic și a uriaș — dacă se poate spune așa ceva. Poate că tata a fost uriaș și mama pitică! Are cocoasă și-n față și-n spate și fața mare ca a unei vaci. Ei, n-are încotro, săracul de el; altfel e tare de treabă. De toate are el grijă!

— Va să zică, un adevărat duh! spuse fata înfiorîndu-se.

Lars Peter dorea să devină pescar. Toată viața avusese de-a face cu pescarii; nu se îndeletnicise însă niciodată el însuși cu pescuitul; aproape că-l mâncau palmele să încerce și el odată. Ditte n-avea nimic împotrivă. Ar fi putut să stea din nou colo jos, la mare, de care își amintea ca prin vis, din copilăria ei petrecută lângă bunica. S-ar fi isprăvit odată pentru totdeauna cu toate. Poate că izbuteau să scuture de pe umeri și porecla de hingher și soarta lor nenorocită.

Acum trebuiau să hotărască ce să ia cu ei. Le venea greu, în ultima clipă, să se despartă de lucruri. După ce se lămuriră care le era avutul și după ce scriseră pe tablă lui Christian lucrurile pe care aveau de gând să le vândă, nu mai rămase mult. Amândoi ar fi dorit să ia tot.

— Trebuie să cercetăm încă odată gospodăria de la început și să dăm încolo ce nu ne trebuiește, spuse Lars Peter. Nu putem lua cu noi atâtea boarfe. Și-apoi avem nevoie de bani — și încă nu pe sponci!

Cercetară, deci, din nou, fiecare obiect în parte. Cît despre Klaus cel mare se înțeleseră, fără vorbă multă. Ar fi fost nedrept să-l lase la bătrînețe printre străini; trebuiau să facă ce-or putea și să găsească hrană pentru el, colo afară, pe dune.

— E și plăcut să ai căruța ta, spuse Lars Peter. Te face să fii om de vază. Și mai poți scoate și-un ban cu ea. Acestea toate erau numai vorbe, căci în inima lui era foarte îngrijorat de soarta calului, colo între străini. Dar nici unul dintre cei doi nu îndrăznea să se gîndească cum ar putea să se despartă de el.

În privința vacii, se dădu o adevărată luptă între ei. Lars Peter ar fi vrut s-o ia și pe ea.

— Ne-a slujit cu credință atîta vreme, spuse el. Copiii îi datorează hrana și sănătatea. Și e și plăcut să ai un strop de lapte în casă. Dar aci, Ditte fu cea cuminte. Dacă luau vaca, trebuiau să ia și o bucată de pășune cu ei.

Lars Peter rîse: N-ar fi rău să luăm și o bucată de pășune cu noi în căruță — ba chiar și-o bucată de smîrc! Colo, în satul de pescari era numai nisip. Deci, fură nevoiți să renunțe la vacă! Dar porcul îl luăm, și luăm și găinile!

Fu și Ditte de părere că e bine să aibă cîteva găini ; cît despre porc, se putea hrăni cu resturi de pește.

Cu o zi înainte de licitație, așezară frumos toate boarfele și scriseră cu cretă numere pe boccele. Cei mici ajutară, și de încordare le curgea nasul.

— Sînt și lucruri care nu se potrivesc între ele, spuse Ditte arătînd boccelele, pe care le adunase Lars Peter la un loc.

— Nu-i nevoie să fie chiar așa de exact, răspunse el. Oamenii văd o cizmă într-o boccea și atunci o cumpără cu boccea cu tot. Pe urmă zăresc a doua cizmă în altă boccea și oferă și pentru aceasta. Așa-i la toate licitațiile. Iei mai mult decît poți folosi — și nimic nu se prea potrivește.

Ditte îi spuse rîzînd :

— La asta te pricepi tu !

Tata avea prostul obicei de-a lua parte la licitații, de unde aducea acasă tot felul de zdrențe fără valoare. Prileurile îl atrăgeau.

Cîte lucruri nefolositoare se adunaseră în decursul anilor în pod și prin șoproane ! Era plăcut să mai cureți din cînd în cînd. Copiii aveau voie să folosească, în scopurile lor, cea mai mare parte din lucruri ; cum se iveau vreun prilej, o ștergeau — ca guzganii — cu cele găsite.

Sosi și ziua licitației ; o zi de octombrie, călduță, cenușie și umedă. Aerul moale era ca o pînză străvezie, care se lăsa peste toate, învăluindu-le. Întreaga priveliște, cu casele și cu pomii ei împrăstiați, odihnea cufundată în atmosfera umedă.

La Cuibul Coțofenelor lumea se trezise cu noaptea-n cap ; Ditte și Lars Peter avuseseră multă alergătură între casă și șopron și înapoi. Acum erau gata ; pînă și copiii erau îmbrăcați și umblau de colo, colo, nerăbdători, cu capul umed, pieptănat frumos și cu obrajii încă roșii de la frecusul cu săpun verde. Ditte nu umbla cu mânuși ; îi durea cînd îi spăla în urechi și săpunul îi ustura în ochi. Fără urlete nu mergea. Procedul neplăcut trecuse însă, și nu avea să se mai repete în cele opt zile următoare ; lacrimile de copii se usucă repede ; și fețișoarele lor zîmbeau zilei care începea.

Paul cel mic fu gata cel din urmă. Dîtte mai că nu-l putea ține pe scaun, pe cînd îl gătea. Voia să fugă afară.

— Ei, acum ce-i spui tu sorei tale ? îl întrebă ea, cînd fu gata și îi întinse gura.

— Țimesc ! spuse el privind-o șiret ; era pus pe joacă. Christian și Else făceau haz.

— Spune ca lumea, făcu Dîtte aspru : cînd era vorba de creștere, nu glumea. Se spune : mulțumesc, dragă... ei ?

— Mulțumesc, dragă, ținesc ! spuse pîcîul rîzînd cu hohote.

— Azi ești nerod de tot, spuse Dîtte dîndu-l jos de pe scaun.

Paul fugi la tata în ogradă și continuă nebuniile.

— Ce tot spune ? întrebă Lars Peter de-afară.

— Asta-i un cuvînt pe care l-a scornit el — așa face întotdeauna. Crede, cu siguranță, că-i vreo prostie.

— Țimesc — ținese, striga copilul trăgîndu-l pe tata de picior.

— Bagă de seamă, piciule, că te... spuse tata făcîndu-l pe bau-bau.

Băiatul rîse ștrengărește și se ascunse în dosul pompei. Lars Peter îl prinse și îl sui, pe el și pe surioară, pe umeri.

— Hai, vreți să mergem la cîmp ? îi întrebă.

Dîtte și Christian îi însoțiră ; era plimbarea lor cea din urmă într-acolo. Fără să-și dea seama, apucaseră fiecare un colț din pieptarul lui Lars Peter. Așa o luară ei pe vechea cărare către groapa cu lut, pe lingă smîrcuri, pînă-n partea cealaltă. Era ciudat că toate păreau acum, cînd își luau rămas bun, cu totul altfel ca altădată. Smîrcurile și groapa cu lut aveau alîtea de povestit despre jocurile copiilor și despre planurile lui Lars Peter. Șanțul cu mure, pietroiul cel mare de la hatul de miazănoapte, în dosul căruia se ascundeau copiii, toate le vorbeau azi într-o limbă ciudată. Pe ogoare se isprăviseră lucrările de toamnă, sămînța era în pămînt, totul era în regulă și aștepta urmașul, oricare va fi fost să fie. Lars Peter nu voia ca noul proprietar să aibă a se plînge de ceva. Să nu poată nimeni spune că nu și-a văzut de treabă pentru că nu era el cel ce va culege rodul.

— Aici ne-am trăit traiul, spuse Lars Peter cînd se întoarseră acasă. Dumnezeu știe ce ne mai așteaptă în noul

nostru cămin! Glasul lui nu suna atît de sigur ca altădată.

Colo, pe șosea, se adunau oamenii. Stăteau în cete și coborîră spre Cuibul Coțofenelor numai după ce sosiră cu trăsura ajutorul de grefier și jandarmul. Ditte era cît pe ce să țipe, cînd îi văzu pe cei doi: erau aceeași care o luaseră atunci pe mama. Dar azi veneau cu o sarcină mai plăcută și vorbeau prietenoși și liniștiți.

În urma trăsuri cu autoritățile, sosiră grupuri, grupuri, un șir întreg de oameni; era ca și cum nimeni nu voise să fie primul care să pună piciorul pe proprietatea hingherului. Unde călca stăpînirea puteau să vină și alții; dar grefierul și jandarmul fură singurii care deteră mîna cu Lars Peter; ceilalți se feriră; se grămădiră unii în alții, șoptind între ei.

Lars Peter cercetă din ochi pe cei de față la licitație. Erau ici și colo cîte unul dintre chiaburi: bătrîni zgîrciți, care se arătaseră cu nădejdea vreunui chilipir. În general însă erau oameni mărunți, de pe lîngă Nisipuri și Hag, fie din cei care n-aveau decît casa în care locuiau, fie meșteșugari de țară, pe care îi ispilea plata în rate. Nici nu-i deteră bună ziua lui Lars Peter, ci se dădură pe lîngă chiaburi și se gudurară pe lîngă jandarm, căci chiar de grefier nu îndrăzneau ei să se apropie.

„Se poartă ca și cum n-am fi de nasul lor“, gîndi Lars Peter. Și ei, ce-aveau? Cei mai mulți nu posedau nici măcar atîta pămînt cît le-ar fi ajuns să semene o baniță de morcovi. Cît despre el, slavă Domnului, nu datora nimănui nimic! Chiar și calicii ceia de pe smîrcuri, pe care îi ajutase la nevoie, îi mînușăreau pe ceilalți, privindu-l azi peste umăr. Acum nu mai așteptau vreun ajutor de la el.

I se părea ciudat să se bălăbănească pe-aici și să privească cum se ciondăneau peste rămășițele lui. Atît erau deci, de mărunți, încît se repezeau să pună mîna pe zdrențele hingherului — numai dacă le puteau lua ieftin și în rate.

Ajutorul de grefier îi cunoștea aproape pe toți pe nume și-i îmboldea să ofere.

— Ei, Peter Jensen din Hag, dă-i drumul cu ceva de soi! De-un an de zile nu mi-ați mai călcat în prăvălie! Așa se repezea el la cite-un țăran din cei săraci; alteori

spunea : Aici e ceva bun pentru nevastă-ta, Jens Pasen ! De câte ori striga un nume, cel strigat tresărea, rîdea încurcat și oferea. Roșeața din jurul ochilor și stinghereala lor dovedeau că se simțeau mîndri și onorați că-i cunoștea ajutorul de grefier.

— Un pieptene pentru freză, cît dați ? strigă ajutorul de grefier cînd veni rîndul uneltelor agricole. Un hohot trecu peste grămada de oameni : fusese oferită o grapă veche. Mașina de decorticat fu numită de el rîșniță de cafea și astfel găsea cîte un nume caraghios pentru fiecare obiect în parte. Cîteodată glumele erau așa fel ticluite, încît rîsul se îndrepta împotriva lui Lars Peter, ba chiar fără multă codire ! Lui Lars Peter nu-i păsa, ci le lua drept ceea ce erau. Ajutorul de grefier trebuia să facă glume la licitație, căci asta grăbea vînzarea.

Pînă și calicul de muncitor cu ziua, Johansen, se afla aci și lungea gîtul în spatele celorlalți — în haina lui ruptă de lucru și cu saboții crăpați. De câte ori deschidea ajutorul de grefier gura, Johansen rîdea cu glas tare ; ca să arate că se află și el pe-acolo. Pe Lars Peter îl înfurie prezența lui. De mîncat avea numai arareori, afară de ce-i dădeau alții, niște proști ; ceea ce cîștiga dădea pe băutură. Și acum face, ticălosul, pe grozavul ! Și uite, domnule, că oferă preț pe cizmele cele vechi ale lui Lars Peter ! Nimeni nu-l concură, așa că le obține pentru o coroană.

— Plătești pe loc ? îl întrebă ajutorul de grefier. Asta-l făcu pe Johansen de rîs față de toată adunarea, căci bani n-avea.

— Las' că-i dau eu banii, făcu Lars Peter, punînd pe masă o coroană. Johansen holbă ochii la el, apoi se puse jos și începu să-și tragă cizmele. De ani de zile nu mai purtase încălțăminte de piele.

În odaia bună, masa era pusă cu două farfurii mari de pîine cu unt, o sticlă de rachiu și trei pahare. La un capăt al mesei erau cești de cafea. Ditte stătea la bucătărie ; trebăluia pe-acolo, cu obrazii roșii, nerăbdătoare să vadă dacă gustarea ei va fi pe plac. Pregătise tot ce trebuia ca să mai ungă pîine cu unt, la nevoie, și la fiecare minut se ducea la ușă și privea. Inima îi bătea pînă-n gît. Din cînd în cînd, intra cîte un străin în cameră și privea

curios, dar toți ieșeau fără să guste ceva. Intră și-un om care nu era de prin partea locului. Se așază călare pe bancă, luă o bucată din ciosvîrta de miel afumat și își turnă un rachiou. Ditte văzu după cum îi mergeau fălcile că-i plăcea. Apoi intră o țarancă, îl trase de mîneacă și îi șopti ceva la ureche. Omul se ridică, scupă mîncarea-n palmă și ieși la ceilalți.

Cînd intră Lars Peter în bucătărie, o găsi pe Ditte plîngînd cu capul pe masă. O ridică, întrebînd-o :

— Ce s-a întîmplat ?

— Nimic, răspunse fata hohotind și trăgîndu-se din mîna lui. Poate că voia să-l scutească și să-i ascundă cit de rușinată se simțea. Trebui să-i vorbească mult pînă o hotărî să spună că era vorba de mîncare.

— Nu se ating de ea ! hohoti fata.

Văzuse și el aceasta. Ca s-o mîngîie îi spuse :

— Nu le e încă foame. Și nici n-au vreme.

— Ba cred că-i spurcată ! stăruî ea. Cred că-i carne de cîine, sau așa ceva !

— Vorbă să fie ! Lars Peter rîse cludat. Nici nu-i încă vremea mesei !

— Am auzit chiar eu pe-o femeie cum îi spunea lui bărbat-său să nu pună gura pe nimic.

Lars Peter rămase pe gînduri, apoi o bătu pe umăr și-i spuse :

— Nu te necăji. Mîine plecăm de-aici și le dăm la toți cu tîfla. Pentru noi începe o viață nouă. Acum trebuie să ies iarăși la licitație. Fii fată deșteaptă !

Lars Peter se îndreptă spre șura de treierat, unde avea acum loc licitația. La orele douăsprezece ajutorul de grefier se opri.

— Să ne odihnim un pic, oameni buni și să băgăm ceva în gură, strigă el. Oamenii riseră. Lars Peter se apropie de ajutorul de grefier. Fiecare știa ce avea să-i spună ; se apropiară să vadă cum i se dădea hingherului peste nas. Ridică pălăria pleoștită și se scărpină în chica zbîrlită.

— Am vrut numai să spun, — glasul lui puternic pătrunse pînă în cele mai îndepărtate colțuri, — dacă ajutorul de grefier și jandarmul binevolesc, colo în casă este de mîncare, rachiou și bere. Vă putem cinsti și cu o înghițitură de cafea.

Oamenii se-nghiontiră ; ce obraznic e azi hingherul ! Auzi, să poftască la masă pe unul de la stăpînire și încă în casa ucigașei ! Priviră curioși la ajutorul de grefier ; ba unul dintre chiaburi îndrăzni chiar să-i facă cu ochiul.

Ajutorul de grefier mulțumi șovăind.

— Ne-am adus de mîncare și dumneata și fetița dumitale cea harnică aveți și-așa destulă treabă, spuse el prietenos. Deodată, însă, prinse privirea umilă a lui Lars Peter și fețele trufașe ale celor din jur și își dădu seama că-l cam sileau să joace un anumit rol, fără voia lui. Mai fusese el odată aici, cu o pricină foarte neplăcută, și n-avea nimic împotriva să dea o mîna de ajutor acestor oameni, care își purtau nenorocirea cu atîta vitejie.

— Mulțumesc frumos, spuse el vesel. Mîncarea străină place întotdeauna mai mult decît coaja de piine pe care ți-o aduci în traistă ! Și un rachiu la masă... ei, ce zici, Hansen ?

Il urmară pe Lars Peter în casă și se așezară la masă.

Oamenii se uitară cam chiorîș după ei. Pe urmă o luară încet, unul după altul ; era interesant să vezi cum îi plăcea unui om nobil mîncarea hingherului. Și dacă tot erai înăuntru, bunăcuviința te silea să te așezi la masă. Pofta de mîncare prezintă ciudățenia că e molipsitoare și ambli reprezentanți ai stăpînirii se puseră pe mîncat de nădejde. Poate nici nu credea nimeni pe-adevărat în cele auzite, la care de altfel luaseră parte și cu gura și cu urechea. Ditte aduse piine cu unt și cafea, și trebui să se prezinte ajutorului de grefier, care o lăudă și o mîngîie pe obraz. Această ușoară atingere îi șterse multe rele din inimă și o răsplăti pentru osteneală și muncă.

— Asemenea cafea n-am mai băut la nici o licitație, spuse ajutorul de grefier.

Cînd începură treaba din nou, sosi un străin. Salută pe ajutorul de grefier ca pe-un cunoscut și nu se uită la nimeni altul, ci umblă de colo, colo, cercetînd construcțiile și pămîntul. Era îmbrăcat ca un administrator sau cam așa ceva, cu ghetе înalte cu șireturi și cu o vestă cu curea de piele. Dar se vedea de la prima privire că nu trăia la țară. Se șoptea printre oameni că este un negustor de la oraș, care vrea să cumpere Cuibul Coțofenelor — poate

pentru vinatul pe mare — și să-l aranjeze ca locuință de vară.

Nimeni nu avusese chef să ofere ceva pentru asemenea hodoaogă, dar vizitatorul schimbă părerea oamenilor. La urma urmei se putea foarte bine face ceva din proprietatea asta, dacă o puneai pe picioare. Cînd, în sfîrșit, veni casa la rînd, plouă cu oferte și străinul nu mai fu singurul amator. Lars Peter obținu, astfel, un preț bun pentru proprietatea lui.

După ce se sfîrși licitația, oamenii mai zăboviră puțin, ca și cum mai așteptau ceva. O țărancă mătăhăloasă veni către Lars Peter și-i întinse mîna.

— Vremu să vă spun adio, făcu ea, și să vă doresc mai mult noroc în casa cea nouă, decît ați avut aici, căci de bucurie mare n-ați avut parte!

— Nu, n-am avut. Și pentru cît am avut nu sîntem nimănui datori vreo mulțumire, răspunse Lars Peter.

— Adevărat, oamenii nu s-au purtat cu voi cum s-ar fi cuvenit și nici noi n-am fost mai buni. Dar, așa sîntem noi, țărani. Nu putem suferi pe cei săraci. Din pricina asta nu trebuie să ne porți pică. Noroc!

Merse la toți și dădu mina pe rînd cu fiecare copil, repetînd urările. Mulți dintre cei ce luaseră parte la licitație o șterseră, dar, ba unul, ba altul, îi urmă pilda și le întinse mina la despărțire.

Lars Peter stătea cu copiii lingă el și privea după ei.

— Oamenii sînt adesea mai buni decît îi crezi, spuse el mișcat.

Încărcară pe căruță tot ce voiau să ia cu ei, ca s-o poată porni a doua zi în zori. Era drum lung pînă la satul de pescari și mai bine să nu sosești pe-nserate, dacă vrei să te așezi ca lumea pentru noapte. Pe urmă se culcară; ziua cea plină de întîmplări îi ostenise. Dormiră pe finul din șura de treierat, căci așternutul fusese încărcat în căruță împreună cu celelalte lucruri.

A doua zi, se treziră cu un simțămînt ciudat. Se îmbrăcară în grabă și nu avură decît să-și moaie fața în jghiabul cu apă din curte. Pînă și acest lucru vesti o viață nouă și plăcută. Mai trebuiră să-și bea cafeau și să ducă vaca la vecini, de unde avea să fie luată; apoi se urcară în căruță. Klaus cel mare era înhămat, și sus, pe încărcătură,

era cocoțată familia : porcul, găinile și cei trei copii. Era un început palpitant.

Numai Lars Peter nu era bine dispus. Își făcea de lucru pe după șură, privind peste ogoare. Trăise aici și trecuseră și rele și bune peste el ; îi era drag fiecare șanț, cunoștea orice piatră de pe cîmp și orice crăpătură din pereți. Cum va fi oare viața cea nouă ? Lars Peter o luase de multe ori de la început, dar niciodată cu atît de puțin curaj ca acum. Inima și mintea lui începeau să se întoarcă îndărăt.

Copiii, însă, priveau numai înainte. Ditte trebui să le vorbească despre plajă, așa cum o ținea ea minte, din copilăria ei, la bunica, și ei își făgăduiau toate minunățiile de la locuința cea nouă.

9. MOARTEA UNUIA...

Iarna fu lungă, friguroasă și plină de dezamăgiri. Lars Peter fusese sigur că va intra de îndată în echipajul vreunei bărci de pescuit, dar nu se afla nici un loc liber și de cîte ori îi amintea cîrciumarului făgăduiala, acesta îl purta cu vorba.

— Las' că-ți vine și ție rîndul, spunea cîrciumarul. Ai răbdare.

Al răbdare... da, lui îi vine ușor. Dar cu răbdarea asta îți mîncai toate economiile — și ce mai așteptai apoi ? Să se întîmple vreo nenorocire ca să-ți vină și ție rîndul — asta nu era de loc plăcut. Nădărduse să fie ajutat de cîrciumar să-și ia o barcă mai mărișoară și să-și formeze un echipaj propriu ; așa crezuse Lars Peter înainte de a se muta aici. Asta se arăta a fi fost o gravă neînțelegere.

Așadar, era nevoit să dea o mîină de ajutor ici și colo, să înlocuiască pe cîte un bolnav și să bodogănească.

— Să mai așteptăm puțin, asta-i tot ce-i spunea bangiul. O să se ivească ceva ! Ce vă trebuie, puteți lua de la negustor. Parcă l-ar fi ținut pe Lars Peter de-o parte pentru un lucru anumit.

În sfîrșit, veni și primăvara. Se vesti cu furtuni de paște și cu nenorociri de-a lungul coastei. Într-o dimineață

sosi barca lui Lars Jensen fără conducător ; îl luase un val de pe punte.

— Acuma-i momentul să te repezi pînă la hangiu, îi spuseră lui Lars Peter cei doi tovarăși ai lui Jensen.

— Nu-i mai bine să vorbesc cu văduva lui Lars Jensen ? întrebă Lars Peter. Doar a ei e partea de barcă.

— Nu ne amestecăm, răspunseră cei doi cu băgare de seamă. Du-te la cine vrei ! Dar dacă ai cumva ceva bani puși de-o parte, du-i la casa de economie — că cocioaba poate arde foarte ușor. Iși zîmbiră pe sub mustață și-i întoarseră spatele.

Lars Peter cugetă la vorbele lor — oare așa stăteau lucrurile ? Luă cele două mii de coroane care-i rămăseseră de la licitație și pe care le pusese de-o parte pentru clădit și se duse la hangiu

— Am venit să-ți dau în păstrare niște bani, spuse el cu glas tăgănat. Am auzit că ai făcut aici o casă de economie pentru noi.

Hangiul numără banii și-i încuie în sertar.

— Vrei chitanță ? întrebă el.

— Ei, nu-i nevoie. Lars Peter tăgăună cuvintele. N-ar fi avut nimic împotrivă să aibă ceva scris pentru banii lui, dar nu cuteză să ceară. Ar fi semănat a neîncredere.

Hangiul trînti sertarul — lui Lars Peter i se păru că aude țărîna căzînd peste un sicriu.

— Pot fi socotiți ca garanție pentru partea ta de barcă, spuse hangiul. M-am gîndit să iei locul lui Lars Jensen.

— Nu s-ar cădea oare să aranjez lucrurile cu văduva lui Lars Jensen și nu cu tine ? întrebă Lars Peter. E doar partea ei.

Hangiul se întoarse cu pieptul uriaș spre el.

— Te-i fi pricepînd tu mai bine aici în sat, ce-i și a cui e, după cum se vede ! spuse el.

— Asta nu, dar așa m-am gîndit, mormăi Lars Peter.

Cînd se văzu afară, se scutură din tot trupul. La dracu' ! Nu mai erai stăpîn pe tine, cînd te aflai în fața pocitaniei ăsteia. Chiar și numai faptul că nu avea de loc git, făcea să te treacă fiorii ! Și capul cela grozav ! Se spunea că e tare cît un urs ; cît despre minte, fără-ndoială că avea ! Te ducea de nas și făcea cu tine ce voia. În fața lui nu

mai erai în stare de nimic. Aşa, de pildă, pe cînd stătea Lars Peter şi căuta un răspuns potrivit, începu să se gîndească la mădularul pocitaniei, care se spunea că e fără pereche de lung. Nu era mulţumit cu rezultatul vizitei sale, dar era bucuros că se afla din nou afară.

Se duse în port şi comunică rezultatul celor doi tovarăşi de barcă. Nu avură nimic împotrivă, ba chiar se bucurară să-l aibă pe Lars Peter ca pe-al treilea; era mare şi voinic şi tovarăş bun. Acum, mai eşti dator şi văduvei, spuseră ei.

— Cum aşa, şi ei? făcu Lars Peter. La dracu', da' ce, să plătesc de două ori?

— Asta-i treaba ta, nu ne amestecăm.

Se duse la văduvă, care locuia într-o colibă mică, la marginea de sud a satului. Şedea în faţa sobei şi alegea mazăre galbenă din păstăi: lacrimile îi curgeau de-a lungul nasului, pînă-n mîncare.

— Acum nu mai am pe nimeni, care să aibă grijă de mine, hohoti ea.

— Da, şi mă tem c-am făcut o boroboafă, spuse Lars Peter amărit. I-am dat hangiului două mii de coroane pentru parte şi acum aflu că e proprietatea ta.

— De asta n-ai fi putut tu scăpa, răspunse ea privind-l cu bunătaie.

— Nu-i partea ta?

— Acum zece ani, hangiul a trecut-o bărbatului meu, care i-a plătit-o de citeva ori — cum spunea răposatul. Dar îi vine greu unei biete văduve, care cade în seama milei altora, să aibă o părere a ei. E greu pe lumea asta, Lars Peter! Cine să mă apere acum, şi să mă certe, şi să mă împace? spuse plîngînd.

— Las' c-avem noi grijă de tine şi aranjăm şi cu mîncarea. Nu vreau să fac vreo nedreptate — şi cu atît mai puţin cuiva care şi-a pierdut sprijinul. Noi, cei săraci, trebuie să ne ţinem strînşi între noi.

— Ştiu că n-ai să mă laşi la nevoie, pe cît ţi-o sta în puteri. Dar ai şi tu de agonisit pînca pentru ai tăi şi doar nu creşte pe dune ca s-o culegi tu! Ehe, dacă n-ar fi şi aici, ca peste tot, că cei buni nu pot face aşa cum îi trage inima!

— Chiar dacă ești calic, tot trebuie să dai o mînă de ajutor! Nu te vom uita, cînd ne-o merge binîșor. Dar trebuie să scuipi de trei ori în urma mea, cînd oi pleca.

— Asta oi face-o cu plăcere, răspunse vădana. Îți doresc numai bine!

Acum putea și el să lucreze; nu mai rămînea decît să aibă un pic de noroc la pescuit. Se bucura că văduva lui Lars Jensen nu-i însoțea cu blesteme călătoriile pe mare. Blestemul văduvelor și al orfanilor apasă greu pe munca omului.

Acum, cînd vedea lucrurile de aproape, lui Lars Peter nu i se mai părea satul ca mai înainte de a se fi mutat în el; ar fi preferat să se fi dus oriunde în altă parte. Toți erau săraci și chef să ajungă la ceva, nu simțeau la nimeni. Pescarii plecau pe mare, pentru că nu se putea altfel; cînd era vreme rea, stăteau bucuroși acasă.

— De facem mult, de facem puțin, tot săraci rămînem, spuneau ei.

— Care-i pricina? întreba Lars Peter la început, rîzînd cu neîncredere.

— Ai să vezi tu! îi răspundeau ei. Acum începea și el să priceapă.

Nu era de mirare că nu aveau chef de treabă, căci nimeni n-avea cuvînt în afară de hangiu. El orînduia toate după capul lui, se tocmea cînd era vorba de cheltuielile necesare portului și se ocupa de procurarea uneltelor de pescuit. Avea el grijă să nu înghețe nimeni de frig și să nu rabde nimeni de foame, ba își făcu chiar o dugheană, unde găseai oricînd, de toate, pe credit: lemne, combustibil și provizii. Toți erau trecuți în condica lui, nimeni însă nu știa cît îi datorează. Nu se sinchiseau și luau mai departe, pînă le închidea hangiu creditul. Dar, una trebuia să recunoști: dacă în vreo colibă le mergea oamenilor foarte rău, sosea el și lua treburile în mînă.

Așadar, iată pricina pentru care oamenii se lăsau în voia soartei. Ba, chiar se simțeau bine — nu mai aveau nevoie să-și bată capul cu nimic. Cînd soseau cu vînatul la mal, hangiuul îl prelua și le dădea ce credea el de cuviință — tocmai atît cît să aibă un ban de buzunar. Res-

tu îl scădea din datorie, spunea el. De socotit, nu se socotea cu ei niciodată.

— Nu face să ne mai batem capul, spunea el prietenos. Faci și tu ce poți. Toți, fără excepție, îi erau datori; hangiuul părea un sac fără fund.

Sume mai mari nu primea nimeni niciodată din mîna lui; pe de altă parte, nici n-avea nimeni nevoie să ducă grijă de ceva; dacă se stricau uneltele, sau dacă le lua apa, hangiuul le dădea altele și din prăvălia lui luau toate de cîte aveau nevoie. Lars Peter găsea că aceasta era o viață ciudată și totuși nu lipsită de interes. De multe ori îți venea greu să ai tot ce-ți trebuie, cînd te lăsai numai pe seama ta! Cîteodată îți venea să te retragi de bătrînețe și să predai tot ce aveai, culva care să-ți poarte de grijă!

Imboldul de a merge înainte, suferea însă din pricina orînduirii care domnea în sat. Nu-i era ușor lui Lars Peter să-și hotărască tovarășii de barcă să facă eforturi mai mari decît cele strict necesare. La ce bun să te obosești? Erau apatici și somnoroși și de voioșie nici nu putea fi vorba, în sat. Cei pe care nu-i găseai la cîrciumă și nu-și pierdeau vremea cu băutura și cu jocul de cărți, și-o iroseau pe alte căi; viața de familie n-avea aici nici o însemnătate.

Lars Peter se bucurase că avea tovarăși și nădăjduse că, dacă va fi zilnic pe picior de egalitate cu ei, va putea sta de vorbă despre multe și va mai afla ba una, ba alta, de prin lume. Unii dintre pescari umblaseră departe, în tinerețea lor, ca marinari, sau fuseseră în marina de război, și pe-acolo, prin lume, se iveau probleme care-l atingeau și pe el, și pe ei. Subiectul convorbirilor lor, însă depășea arareori pe vecin sau pe cel de peste drum — și niciodată pe hangiu. Acesta era ca un zid circular, care încercuia totul. De-acî, de jos, se vedeau acoperișurile proprietăților lui, care se întindeau largi și trainice peste dîmbul coastei — cu cîrciuma, ogoarele, și magazia de mărfuluri cu tot. Toți trăgeau cu ochiul, fără să vrea, într-acolo, înainte de a deschide gura, sau de-a se apuca de vreo treabă. De el se poticnea orice convorbire.

Mult bine n-avea nimeni de spus despre hangiu. Toți își duceau cîștigul la el, într-un fel sau altul — unii îl în-

vesteau în băutură, alții preferau să-l mănînce — și cu toții îl blestemu pe hangiu în gînd.

Ei, asta era treaba lor! La urma urmei, te purtai cu oamenii după prostia sau după deșteptăciunea lor și Lars Peter nu era dispus să se lase prefăcut într-o vită de muncă, fără răspundere. Principalul era acum să aibă grijă să nu sufere copiii nevoi și să fie îndreptați pe calea cea bună.

10. O LUME NOUA

Ditte se afla în bucătărie și ungea felii groase de pline cu untură pentru cei trei copii hămesiți, care țopăiau în prag și înghițeau pe sora lor din ochi. Ea cam bombănea, căci de-abia de-o oră mîncaseră mititeli de prînz și acum parcă n-ar fi mîncat de opt zile.

— Mie-ntii! Mie-ntii! țipau ei întinzînd mîinile. O țineau în loc de la spălatul vaselor și puteau trezi și pe tata, care-și făcea sus, în pod, somnul de după masă — asta era curată nebunie; aici, la plajă, nu-i mai puteai sătura; aerul de mare era de vină.

Ditte rugă copiii să se liniștească, dar ei continuau să fie gălăgioși; dădeau cu picioarele goale în ușa și întindeau mîinile spre ea. Nu-și pierdeau însă vremea: cum punea unul din ei mîna pe porție, luneca jos de pe canatul ușii și-o tula spre plajă — joaca îi ispita. De cînd se aflau aici, zburdau tot timpul; aproape că le mergea prea bine!

— Să nu vă vadă căpcăunul! strigă Ditte înăbușit după ei, prin deschizătura de sus a ușii. Dar copiii nu auziră; nu auzeau și nu vedeau nimic.

Ditte trecu după colțul casei și privi în urma lor. O luaseră la goană de le vîjia nisipul în jurul picioarelor. Ei, iată și pozna: Paul își scăpă felia de pîine cu untură în nisip; frumoasă mai trebuie să fie! O ridică din goană și fugi mai departe, mîncînd-o din mers.

— Asta curăță intestinele, își spuse Ditte rîzînd. Nebuni, nebuni de legat, nu alta! Își ieșiseră cu totul din minți; săpau în nisip, năvăleau și cotrobăiau. Nu mai fuseseră niciodată atît de sălbatici.

Ea însăși era foarte mulțumită de schimbare. N-ar fi știut să se joace, nici chiar dacă ar fi avut prilejul. Împrejurările o dezvățaseră demult de joacă ; avea însă destulă vreme și pe-aici erau multe lucruri interesante. Coli-bele acestea gheboase, dărăpănate, acoperite cu mușchi și înghesuite pe dune, sub faleză, dintre care fiecare în parte își avea propria ei împrejmuire de gunoi, de resturi de pește și de unelte de pescuit, trezeau în mintea Dittei o curiozitate vie și dorința de a pătrunde în ele.

De felul ei, Ditte era curioasă ; numai că nu-i făcea plăcere, ca lui Christian, să hoinărească ; el nu se liniștea pînă nu descoperea ce se află după colina aceea, și după cealaltă, și așa mai departe. Mereu îl atrăgea ceva de dincolo de orizont. În felul acesta ar fi putut să străbată lumea întreagă, cum spunea tata, pentru că orizontul se depărta mereu. Lars Peter ridea și-l tachina, pînă cînd se țesu o întreagă legendă în jurul neastîmpăratului de Christian, care nu mai isprăvea cu cățărătul pe orice colină îi ieșea în cale, iar apoi cobora din nou în sat — nimerind de-a dreptul în oala cu mîncare a Dittei. Mîncase și bătaie pentru cheful lui de-a hoinări — dar nimic nu ajuta.

Paul — omulețul acela de Paul — simțea nevoia să desfacă toate lucrurile în bucățele ca să vadă ce se află înăuntru ; ori de nu, să ciocănească și să cioplească. Era aproape tot alit de îndemînatec ca și Christian. Se mai întimpla încă să i se sfărîme lucrurile în mînă ; dacă, însă, i se rupea Dittei coada măturii el știa s-o dreagă. În lăbuțele lui, totul se prefăcea în unealtă.

— Desface numai ca să aibă ce pune la loc, spunea tata despre el.

Surioara stătea lingă el și-l privea cu ochii mari. Ditte n-avea chef nici de una, nici de alta. Simțea nevoia să fie activă, dar trebuia să facă ceva folositor, altfel nu se simțea bine. Nu dorea să desfacă lucrurile și nici să vadă ce se află de partea cealaltă a celor ce se văd. Odată cu moartea bunicii, depărtarea se topise pentru ea și nimic de dincolo n-o mai interesa. Nu se îndoia nici acum, că o aștepta ceva bun ; acest simțămînt fusese punctul luminos din sufletul ei și îi îndulcise asprimea copilăriei întunecate. Era conștientă de acest sentiment, care sălăș-

luia în inima ei ca un izvor ciudat și nesecat de lumină. Mulțumită lui, lanțul nesfârșit de trudă și neplăceri părea rupt în bucățele, pe care le învingea treptat, una după alta. În sinea ei dăinuia o liniște ciudată și odihnitoare. Binele care îi era hărăzit, va ști ea să-l afle. Era legată de casă — depărtarea n-o îmbia.

Cu atât mai mult era o vecină bună. Din acest punct de vedere, soarta o nedreptățise foarte tare pînă acum. Crescuse în locuri izolate, departe și de vecini și de cei de peste drum. De aceea gusta acum cu mai multă plăcere, viața în comun. Toate simțurile i se treziseră.

Ditte se interesa de oamenii din jurul ei și puține zile după ce se stabilise în sat știa deja, într-o măsură oarecare, tot ce privea pe fiecare în parte. Era în stare să-și dea părerea asupra celor ce locuiau alături sau peste drumi, de felul cum trăiau soții între ei — ca și despre toate amorrurile. Înțelegea lucrurile repede ca fulgerul și cerceta tot ce se ascundea îndărătul lor. Știa să găsească la minut legătura dintre ele. Constrîngerile și truda existenței îi dezvoltaseră această înclinare, despăgubind-o astfel de toate de cîte o lipsiseră. Se amesteca aci și un fel de sentiment de răzbunare; de răzbunare și de satisfacție împotriva celor care se uitau de sus la familia hingherului și despre care, la rîndul lor, erau multe de spus.

Coliba lungă și într-o rină, din care hangiuul le dăduse și lor un capăt, era situată cam în mijlocul satului, aproape de micul port. Mai locuiau două familii acolo și de aceea, nu fuseseră libere pentru ei decît două cămăruțe și o bucătărie. Lars Peter era nevoit să doarmă în pod, sub acoperișul de paie. Coliba era o adevărată hodorogă. Oamenii îi spuneau „Azilul“. Cum altă locuință nu se găsea, se văzură nevoiți să se mulțumească cu ea, pînă va fi Lars Peter în stare să clădească. Ba mai trebuiau să-î fie și recunoscători hangiuului, că le făcuse rost de-un acoperămînt. Ditte nu era încîntată de coliba aceasta cu dușumelele putrede, care nu voiau să se mai usuce cînd le spăla; nu erau mai bine instalați decît în Cuibul Coșofenelor și spațiu aveau încă și mai puțin. Cît se bucura ea să vor clădi! Vor face o casă adevărată, cu acoperiș roșu, care să strălucească în soare și cu o albie de tinichia pentru rufe, care nu putrezea ca cele de lemn.

Incolo era foarte mulțumită.

Cînd stătea în ușa bucătăriei și spăla vasele, îi umblau ochii pe dune, urmărind cu nesaț pe oricine se mișca colo pe cărare. Își spărgea căpșorul să ghicească încotro mergea și ce avea de gînd. Și dacă auzea glasuri prin pereți, sau de la celălalt capăt al colibeii, se oprea din lucru și pe fața ei se așternea încordarea. Erau destule lucruri palpitate! Chiar și aci în colibă, veșnic foșnea și se strecura ceva pe la vecini: bătrîna cea damblagită, care zăcea dincolo de perete și își blestema soarta, gemenii care-și scuipau sufletul urlînd, pe cînd nora cine știe pe unde umbla, și Jakob-cel-din-față-și-din-spate cu fiică-sa, la celălalt capăt al colibeii. Cînd nici nu visai, sosea hangiuul ca un ducă-se-pe-pustii, peste dune, să se lege de cea tînră; atunci bătrîna lovea cu cîrja în dușumea și blestema.

De aici se trăgeau ițele spre sat — și mai departe. Erau povești încîlcite de nevoi, de rușine și de crimă. Ditte le putea urmări în toată desfășurarea lor, adesea pînă la capăt. Găsea ea repede firul, chiar și în ghemul cel mai încîlcit.

Acum îi mergea și ei mai bine; mica gospodărie nu-i dădea prea mult de lucru și găsea timp și pentru ea. Cu școala era gata; se ducea numai la pastor; vite n-avea aici de îngrijit. Nici măcar Klaus cel mare, al cărui spate ca muchea bărcii îl putuse vedea la început de la fereastră bucătăriei, nu-i mai dădea acum de lucru. Hangiuul nu îngăduise familiei să lase calul să pască pe dune și-l luase la el la han. Acolo stătuse toată iarna; îl vedeau numai cînd căra iarbă de mare sau pește pentru hangiu. Nu-i mergea de loc bine calului, la curte. Îl puneau la treburi grele, pentru ca să cruțe vitele hangiuului. Dittei i se umpleau ochii de lacrimi, cînd se gîndea la el; soarta lui se asemăna cu a cenușăresei din poveste, căci n-avea cine să-l aperc. Era multă vreme de cînd gura lui moale nu mai smulsese coaja de pîine din mîna ei.

Ditte creștea bine și se dezvoltă. Îi pria viața mai ușoară și-i ticnea să vadă cît erau de bucuroși copiii. Amîndouă aceste lucruri îi ușurau dezvoltarea. Părul i se îndesase și se încrețea îndrăzneț peste frunte; bărbia i se rotunjise. N-ar fi putut fi învinovățită de frumusețe; dar ochi avea frumoși — treji și gata întotdeauna să cerceteze

dacă nu era vreun colțișor unde să fie de folos. Avea mâini roșii și aspre, căci nu se pricepea să și le cruțe.

Ditte isprăvi treaba la bucătărie și intră în casă. Se așează pe banca de lângă fereastră și începu să cîrpească hainele copiilor. În același timp putea urmări cele ce se petreceau pe plajă și pe dune.

Pe plajă ședeau copiii și săpau din răspuțeri; construiau metereze și porturi din nisip. La dreapta, în mijlocul tăpșanului de uscat năvoade, se afla o colibă mică și bine îngrijită, în fața căreia se învîrtea acum pescarul Rasmus Olsen și injura prin fereastră. Il dăduse, deci, nevastă-sa afară. Partea din față a pantalonilor îi atîrna pînă la genunchi; cu o mîină cotrobăia în pantaloni, pe cînd scuipa tutun de mestecat pe pietrele gudronate — așezate în jurul casei pentru scurgerea apei de pe acoperiș — și suduia cu voce tare și tăgănată. Era așa de hazliu să-l auzi cum își ocăra nevasta, tare și monoton, ca o predică, de te adormea. Nu era nici urmă de furie în cele ce spunea. Dar în curînd va ieși și madam Olsen să-i răspundă, și la dînsa ce era în gușă era și-n căpușă.

Se înjurau în permanență — și întotdeauna fata era pricina. Fiecare din ei o rîzgîia și căuta s-o atragă de partea lui; trăgeau de ea din ambele părți — și se apuau de păr între ei. Și Martha, stricata aceea, ținea ba cu unul, ba cu altul — după cum putea trage din asta folos. Era frumoasă, zveltă, mlădioasă, și destul de voinică să împingă singură o roabă plină cu unelte sau cu pește peste nisipul afinat de pe dunc. Dar tare mai era sălbăteacă — și aspră ca o răzătoare! După ce trăia un timp cu vreun drăguț, îi băga ghiarele în ochi.

Avea doi copii — de la tați diferiți. Și ce era mai ciudat, fiecare dintre aceștia s-ar fi însurat cu ea, dar ea nu voia pe nici unul. Asta era ciudățenia fetei: îndată ce știa c-o să aibă un copil cu unul, nu-l mai putea suferi și-i sărea în cap dacă se apropia de ea.

Amîndoi bătrînii erau surzi și ieșeau afară să se certe — aveau nevoie, se vede, de aer! Credeau că vorbesc încet, cînd de fapt, țipau atît de tare, încît știa tot satul ce spun.

Ditte putea privi de la geam pînă la marea de-un albastru deschis foșnind ciudat sub razele soarelui. Marea

părea o făptură uriașă care torcea delicat — putînd să izbucnească din moment în moment. Luntrile erau în port; zăceau dincolo de stăvilă ca vitele, animal lingă animal. Pe banca de taifas din port ședeau doi pescari, fumînd.

Deodată veniră în goană, de pe plajă, toți copiii satului, ca un stol speriat și împrăștiat. Îl zăriseră de sigur pe hangiu! Nu putea suferi să vadă copiii jucîndu-se: să facă ceva folositor, spunea el. Drept răzbunare, aceștia o luau la goană de cum se arăta, deoarece credeau că-i deoache. Ceața se împrăștie pe dune în toate părțile și se făcu deodată nevăzută, de parcă o înghițise pămîntul.

Pe urmă sosi și el, tîrșind picioarele în cizmele-i mari de piele, date cu unsoare. Brațele îi atîrnau pînă la genunchi; cînd urca la deal pe nisipul afînat, proptea mîinile-i osoase de coapse și urca aproape în patru labe. Trupul lui îndesat se mișca în sus și-n jos ca niște foaie; capul, care părea înșurubat între umerii largi se legăna ca o geamandură și în piept îi fluiera de se auzea de la o poștă. Doamne, că urît mai era! Parcă era un drac strîns ghem, care putea să se lungească atît cît avea poftă, ca să privească peste colibe și să-și găsească ceva de mincare. Gura, închisă strîns, era atît de mare, încît părea că ușor ar fi putut cuprinde un cap de copil — dar ochii! Se spunea că femeile se scăpau pe ele, cînd le privea țintă. Dîtte închise ochii, căci o treceau fiorii.

Dar, îi deschise repede; dorea să știe ce caută el pe afară. Avu însă grijă să nu-i prindă privirea și se înfioră din nou la gîndul că s-ar putea întîmpla așa ceva.

Căpcăunul — cum îl numeau copiii între ei cu convingere și fără sfială, pentru că avea o gură atît de mare — coti spre casa lui Rasmus Olsen.

— Ei, copii bătrîni ce sînteți, iară vă certați? spuse el vesel. Ce s-a întîmplat, e vorba de Martha?

Olsen tăcu de îndată ce-l zări pe hangiu și o luă spre port. Doamna Olsen, care nu era însă fricoasă din fire, întoarse foaia și începu să-l ocărăască pe hangiu.

— Ce-i treaba ta? strigă ea. Ce te-amesteci în treburile noastre? Hangiul trecu pe lingă ea și intră în casă, fără să-i pese de înjurăturile ei; voia să vorbească cu Martha. Bătrîna se duse după el, chelălăind ca un ciîne.

— Fă bine și-o șterge, aici nu-i nimic de adulmecat ! strigă ea. Hangiul ieși îndată din casă și în urma lui înjurînd și blestemînd, și mădam Olsen. El o luă spre dune.

Doamna Olsen privi un moment în jur ; o zări pe Ditte și se îndreptă către ea ; nu sfîrșise încă și avea nevoie de cineva căruia să-și verse inima.

— Ce tot adulmecă scîrba asta de ghebos ! strigă ea, scoasă din fire. Intră în casa omului, parc-ar fi a lui ! Și bădăranul cela, molăul cela, n-are curajul să-l ia de guler și o șterge ! Da, da, ce mai bărbați și pe dunele astea ale noastre ! Singură trebuie să faci față la toate, și pentru pîine, și pentru obraz, și pentru toate cele. Măcar de-ar fi trăit băiatul ; a trebuit să se prăpădească și să rămînă toate în spinarea mea. Duse șorțul la ochi și începu să plîngă.

— S-a înecat ? întrebă Ditte cu milă.

— Toată ziua m-am necăjit și cred că n-o să uit asta niciodată. De asta nu mai pot avea nici o bucurie ; tot timpul mă gîndesc la băiat — mare, mare pierdere ! Poate că-i o prostie să verși lacrimi — dar ce să-i faci, dacă nu poți uita ? Asta-i nenorocirea cea mare ! Și asta-i din pricina felului nerod în care și-a pierdut viața. Dacă-l lovea vreo boală — dacă-l lua Dumnezeu — ar fi fost cu totul altceva. Atunci ar fi trebuit să-mi spun : n-a putut trăi și a murit — ei, a murit ! Dar nu pot uita că era mare și voinic și e-a trebuit să-și piardă viața în așa chip nerod. Unchiu-su a vrut să-l ia cu orice preț la vinătoare de rațe. Eu m-am împotrivit, dar băiatul nu și nu, că vrea să meargă și n-a avut liniște pînă nu s-a dus și pînă nu i-a sfărîmat capul. „Ei, mamă, spunea el, doar nu te îndoiești, că știu umbla cu pușca — n-am tras eu în fiecare zi ? Și tot așa și tot așa. Pe urmă au pornit-o cu barca, cu două puști, și n-au trecut nici zece minute și s-a și întors mort, pe fundul bărcii pline de sînge ! De aceea nu mai putem vedea rațe sălbatice și nu mai putem băga în gură pasăre. De cîte ori mă așez la fereastră, cred că iaca, iaca, îl aduc iarăși. De aceea nici nu mai văd bine, tot plîng într-una și-mi trec anii jelind.

Doamna Olsen era topită de-atîtea lacrimi. Își suflă nasul în șorț ; miinile i se mișcau fără rost netezînd masa din fața ei.

Ditte vedea acum pe femeia asta arțăgoasă care ocăra într-una, într-o lumină nouă.

— Hai, hai, liniștește-te, spuse ea apucînd-o pe doamna Olsen de bărbie — și izbucni ea însăși în lacrimi. Așa, acum să fac cîte-o cafeluță! Cu asta, Ditte izbuti s-o liniștească puțin pe bătrînă.

— Ai mîini de om bun, îi spuse doamna Olsen, apucînd-o recunoscătoare de mîini. Sînt roșii și aspre — pentru că inima ți-e bună.

Pe cînd stăteau la cafea, sosi și Lars Peter acasă. Trecurse pe la han să vadă ce mai făcuseră cu Klaus cel mare și era morocănos; Ditte îl întrebă de ce era necăjit.

— Ei, din pricina calului... ni-l dau gata! spuse el supărat.

Madam Olsen îl privi prietenoasă.

— Înțeleg ce vrei să spui, zise ea. Da, ți-a luat calul și căruța! Toate-i trebuiesc lui: lucruri, cînte și bani — și mîncarea toată! Te duci pe la cîrciumă?

— Nu, n-am fost încă pe-acolo, spuse Lars Peter. Și nici nu cred că mi-aș face vreodată obiceiul să mă duc zilnic pe-acolo.

— Ei, asta-i pentru că nu bei! Aștia-s cei mai năpăstuiți de el. Mai bine să strîngă bani în cîrciumă la el, decît în dugheana lui — așa-i place. Într-unul din sertarele lui tot trebuie să ajungă banii. De asta nu scapi! Putifar are totul în buzunar!

— Cum de-a izbutit el să facă toate astea? Că doar n-o fi fost întotdeauna așa, pe-aici, întrebă Lars Peter.

— Cum? Pentru că noi, oamenii, sîntem o turmă de bicisnici — cel puțin aici în sat. Dacă n-avem stăpîn pe cap, alergăm urlînd să ne căutăm unul, ca un cîine fără stăpîn, pînă găsim pe cineva care e dispus să ne dea un picior. Astuia îi lingem cizma, îl alegem domn peste noi și numai așa sîntem mulțumiți. În copilăria mea era cu totul altfel aici în sat; pe vremea aceea fiecare era stăpîn pe bunul lui. Pe urmă a sosit el și a tras spuza pe turta lui. Cîrciuma exista, dar cînd a văzut că nu poate aduna totul pe calea asta, îi dădură în gînd alte lucruri: năvoduri scumpe, metode mai bune de pescuit și nu mai știu ce! El le dă oamenilor uneltele cele scumpe — și-apoi confiscă peștele. Pe-atunci vînatul era adesea destul de

sărăcăcios. Acum pescarii prind mai mult, dar ce folos dacă regele Putifar bagă totul în buzunar! Aș vrea să știu de ce-ai venit tu, oare, aici în sat?

— Pentru că se spune de el prin alte locuri, că-i bun cu pescarii și săritor la nevoie, și pe cît putusem eu să văd, nici nu era altfel. Dar acum, cînd îl simt pe pielea mea, nu mai e același lucru.

— Ei, da! Ajută și tot ajută pînă nu-i mai rămîne omului nici cămașa pe el. Bagă de seamă, că și pe tine o să te înghită — cu fata asta cu tot, cînd i-o veni lui poftă să-și bage dinții stricați în ea. Deocamdată îți ia tot ce ai. Pe urmă te ajută pîcă te îndatorezi într-atîta, încît îți vine să te spînzuri de-o grindă. Apoi șoptește un cuvînt al Domnului și-ți dă drumul. Că știe doar să și pre-dice — diavolul!

Lars Peter își ațintise privirea înainte, fără nădejde.

— Am auzit eu, că el și nevastă-sa țin un fel de adunări religioase, dar noi nu ne-am dus niciodată pe-acolo; nu ținem la așa ceva. Adică, nu sîntem necredincioși, dar știm că e mai bine să-ți vezi singur de treaba ta și să lași pe bunul Dumnezeu în plata lui!

— Nici noi nu ne ducem, dar Rasmus bea... că undeva tot trebuie să meargă omul. Cu vremea ai să vezi și tu cum vine treaba... de aceea e o prostie să stăm aici și să dăm din gură.

Apoi se întoarse acasă la ea, să pregătească masa pentru nenorocitul cela de bărbatu-său.

Stătură un timp așa, pe urmă Ditte spuse:

— Să ne fi dus mai bine în altă parte!

— Ei, dracu' nu-i chiar așa de negru cum se spune! Și nu mă despart eu nici de banii mei și nici de celelalte, răspunse Lars Peter.

11. CASUTA DE TURTA DULCE

Copiii nu mai aveau de mers, ca altădată, o poștă pînă la primul vecin și li se părea că trăiesc într-un mușuroi de furnici. Acum ziua era bogată în împliniri, toate palpitate — și cel mai palpitant lucru era teama de „căp-căun”. Tocmai cînd se aflau în toiul jocului de-a v-ați as-

cunselea în luntrile trase pe mal, ori în lăzile de pește, sau cînd se aflau pe acoperișul șopronului pompei de apă, se ivea deodată pe la spatele lor. Brațele lui lungi se vînturau prin aer și dacă punea mîna pe unul din ei, acela nu scăpa numai cu spaima. Copiii spuneau că-i miroase gura a hoit și nu-l arătau de loc mai bun decît era. Cînd fugeau de el cu inima la gură, copiii aveau mare emoție.

Noaptea, cînd erau culcați și trăgeau cu urechea, auzeau zgomote prin casă, care nu veneau de la ai lor și care își aveau fiecare însemnătatea lui. Se auzeau pe acoperiș pași de picioare numai în ciorapi și tata privea la Ditte. Christian știa ce însemna asta și copiii băgau capul sub plapumă și șopteau. Era Jakob-cel-din-față-și-din-spate, care umbla pe sus să tragă cu urechea la cele ce spuneau ei. Asculta întotdeauna la ce vorbeau oamenii, ca să nîmerească vorba cu care să alunge pe dracu' din bîngiu. Copiii își băteau capul, pentru că le făgăduise 25 de öre dacă-i aflau cuvîntul. Și, de dincolo de perete, din pat, o auzeau tușind pe bătrîna Doriom. Era obeză; pe dinafară se tot umfla, pe cînd pe dinăuntru se scobea și își scuipa plămîinii pe pereți, în bucăți groase.

Feciorul ei se afla pe mare, în călătorii lungi, și venea numai arareori pe-acasă. De fiecare dată cînd sosca îi murise tocmai un copil și nevasta făcuse altul în loc. Ea făcea copiii cît ai bate din palme, dar îi lăsa apoi în părăsire și de aceea și mureau.

— Ce vine de haram, de haram se duce, spuneau oamenii de ea în batjocură. Acuma nu-i mai rămăseseră decît gemenii; zăceau colo, în leagănul de lemn, și țipau cît era ziua de mare, fiecare cu țoaca lui de piine neagră în gură. Mama nu era niciodată lîngă ei. Doar Ditte dacă mai avea grijă ca micuții să nu se prăpădească de tot.

Colo, pe dune, se afla o căsuță care nu semăna cu a nimănui din sat. Era cea mai frumoasă casă pe care o văzuseră copiii vreodată. Ușa și ferestrele erau vopsite în albastru; bîrnele nu erau date cu catran ca la celelalte colibe, ci cu vopsea cafenie și zidăria dintre ele era roșie, cu o dungă albastră. În jurul casei nu zăceau grămezi de gunoi; nisipul era așternut frumos, chiar și pe lîngă fîntînă era uscat și curat. Acolo creștea o tufă mare de liliac — singura din tot satul — și de ciutura fîntînii atîrna

o piatră veche de moară. Pe prichiciul ferestrelor erau așezate oale cu flori albastre și roșii, iar în dosul lor stătea o bătrână și privea afară. Pe cap purta o scufie albă ; și bătrînul avea părul alb. Cînd vremea era prielnică, el își făcea de lucru prin fața casei, plivea buruienile și grebla. Din cînd în cînd, bătrînica se arăta în ușă și-l lăuda.

— Ce frumos faci tu toate astea, tăticle ! spunea ea.

— Asta-i pentru tine, mămico ! răspundea el și-și zîmbeau unul altuia. O lua de mîină și păseau încetișor, așezîndu-se apoi la umbra tufișului de liliac ; erau ca doi copii. Dar, în curînd, ea cerea s-o ducă înapoi, la fereastra ei. Dincolo de tufa de liliac nu mai fusese de mulți ani, după cum se spunea.

Bătrînii se țineau de-o parte și nu se sinchiseau de nimeni. Dar cînd treceau copiii lui Lars Peter, bătrîna dădea din cap, zîmbindu-le. Și ei își făceau de lucru de mai multe ori pe zi pe aici ; îi atrăgea ceva la casa asta și la cei doi bătrîni. Aceeași ordine și curățenie care se vedeau în casă și în jurul ei, păreau că domnesc și în conviețuirea lor. Nimeni din sat nu putea spune un cuvînt rău despre ei.

Copiii o numeau casa de turtă dulce și-și închipuiau tot felul de lucruri frumoase și minunate înăuntrul ei. Și, într-o bună zi, se luară toți trei de mîină și se duseră să bată la ușă. Bătrînul deschise.

— Ce doriți, copii ? întrebă el cu bunătate, dar rămase în prag. Da, ce doreau ei ? Nici unul nu prea știa. Și rămaseră așa cu gura căscată și cu nasul curgînd.

— Dă-le drumul să intre, tăticle, răsună un glas din casă. Intrați, copii ! Intrară într-o cameră în care mirosea bine a flori și a mere. Toate erau vopsite : tavanul, grin-zile, pereții și străluceau care mai de care ; dușumeaua era vopsită în alb și masa era atît de lucioasă încît fereastra se oglindea în ea. În jilțul cel moale lenevea o pisică bătrînă.

Copiii fură așezați la fereastră, fiecare cu farfuria lui de terci cu sirop ; ca să nu pice pe masă, li se puse o fișie de mușama sub farfuria. Bătrîna pereche umbla de colo-colo, cu pași mărunți ; ochii le străluceau de plăcerea vizitei neașteptate ; dar le era teamă să nu spargă copiii farfuriile ; nu erau obișnuși cu vizite de copii și în special

Paul putea să facă pe oricine să tragă o spaîmă grozavă prin felul în care își mînuia farfuria. O ținea cu mîinile țepene și întinse, așa că vărsă laptele. Pe urmă mai și strigă : „Mai vreau cartofi !“, adică compot. Dar surioara îi ajută să termine și, în sfîrșit, trecu și el hopul. Christian își înghițise porția cît ai zice „pește“ și stătea la ușă, gata să fugă pe plajă. I se și făcuse dor de ceva nou.

Bătrînii dădură fiecăruia în mînă cîte un măr roșu și pe urmă îi conduseră la ușă cu băgare de seamă ; erau osteniți. Paul își lipi obrăjorul de rochia bătrînei.

— Te iubesc, îi spuse el.

— Doamne, Doamne ! Mititelul de el ! Ai auzit, tăticele ! spuse ea, clătînîndu-și capul bătrîn.

Și Christian găsi că trebuie să-și arate recunoștința.

— Dacă e ceva de adus, să-mi spuneți mie ! strigă el, dînd capul pe spate. Știu să fug repede ! Ca să le arate cît de sprinten era, se repezi de-a lungul drumului. Se opri, apoi, întorcîndu-se radios. Așa de repede o să fug ! strigă el.

— Mulțumim, băiețele, o să ne gîndim la tine, dădură bătrînii din cap.

Vizita aceasta scurtă fu începutul unei prietenii plăcute. Cei doi bătrîni simțeau o cludată mîncărime în degete ; ei însăși chemau acum copiii și nu luau în seamă osteneala legată de vizitele lor. Să se zbenguie, n-aveau copiii voie — asta puteau s-o facă afară, pe dune ; aci trebuiau să șadă frumos. Bătrînul le spunea o poveste, ori scotea flautul și le cînta. Cînd copiii se întorceau acasă și-i povesteau Dittei ce se întîmpla acolo, ochii fetei luceau și ea cădea pe gînduri.

Intr-o zi Ditte se gîndi ce-ar putea născoci să le facă bătrînilor o plăcere pentru drăgălășenia lor față de copii ; și, cum nu-i dădu nimic în gînd, îl întrebă și pe Christian. El era foarte inventiv în asemenea cazuri.

Pescarii doseau adesea cîte ceva din vînat, înainte de a-l preda hangului și, într-o zi, Ditte luă un pește mare și gras și-l trimise pe Christian la bătrîni cu el.

— Dar vezi să nu știe că-i de la noi, îi spuse ea. Acum își face somnul de după masă ; fă așa fel ca să-l găsească cînd s-or trezi.

Christian puse peștele pe banca de sub tufa de liliac, dar cînd se strecură mai tîrziu pînă acolo, să vadă cum merseseră treburile, nu mai văzu decît coada și aripioarele peștelui — îl mîncase pisica tot. Ditte îl certă bine și el trebui să-și bată din nou capul.

— Tata ar putea să ia duminică pe Klaus cel mare și să-i plimbe, propuse el. Nu se duc nicăieri, că prea li-s bătrîne picioarele.

— Ah, prostănacule ! Nu mai avem nici un drept asupra lui Klaus cel mare ! i-o tăie Ditte.

Dar acum știa ea ce era de făcut. Va freca în fiecare seară căsuța ; în fiecare dimineată bătrîna se așeza în genunchi ca să facă treaba asta și-i părea rău Dittei s-o vadă așa. După ce se culcară bătrîni — se culcau devreme — Ditte luă căldarea, peria de frecat și nisip în șorț și se strecură pînă acolo. Christian o aștepta acasă, nerăbdător, căci așa de neastîmpărat cum era el le-ar fi putut tulbura liniștea.

— Ce-or să spună mîine dimineată cînd vor găsi totul atît de curat ? strigă el, sărind într-un picior. Ar fi stat toată noaptea treaz să-i pîndească, numai ca să fie de față la mirarea lor.

Cînd se duseră copiii din nou acolo, bătrînul le spuse o poveste cu un pitic, care venea în fiecare noapte și le freca frumos casa, ca s-o cruțe pe bătrînică. Christian rîse — știa el ce se întîmpla !

— Asta-i doar Ditte ! îi scăpă băiatului. Duse repede mîinile la gură, dar era prea tîrziu.

— Ba nu ! Ditte nu-i calic ! strigă surioara Else supărată, căci nu înțeleșese cuvîntul pitic. Toți trei riseră de ea, pînă ce fetița începu să plîngă. Trebui să fie mîngîiată cu o bucată de cozonac.

Și cînd se întoarseră acasă, pe cine găsiră ? Pe unchiul Johannes, care tocmai căuta casa lor. Era gătit și părea un negustor de cai înstărit. Lars Peter se bucură de vizită. Nu-l mai văzuse pe frate-său de cînd cu despărțirea lor atît de neplăcută de la Cuibul Coșofenilor, și asta era demult dată uitării. Mai auzise ba una, ba alta, despre el ; Johannes era dintre acei care erau veșnic în gura oame-

nilor. Frații își întinseră mina ca și cum nu se întâmplase nimic între ei.

— Țezi jos și ia ceva cu noi, spuse Lars Peter. Azi avem batog fierț!

— Mulțumesc, frate, dar mănînc la han; sînt cu niște negustori.

— O fi vreo masă boierească! Ochii lui Lars Peter luciră; el nu ajunsese vreodată pînă acolo încît să ia parte la asemenea mesc.

— Da, la han se mănîncă destul de bine. Hangiul își cunoaște meseria!

— Unii spun așa și alții altfel! Chestia e din care parte îl privești. Mai bine să nu pomenesci acolo că sîntem frați — n-o să-ți fie de nici un folos să afle oamenii că ai rude sărace aici în sat.

Johannes rîse:

— Ba, asta i-am și spus-o hangiului — de altfel te a lăudat. A spus că ești cel mai bun pescar al lui.

— Da, așa a spus? De mindrie Lars Peter se rușină și roși în jurul ochilor.

— Numai că ești cam mărginit, a adăugat el apoi; crezi că tot ce zboară se mănîncă.

— Așa a spus? Dar ce-o fi vrut să zică cu asta? Că doar nu cred eu că orice pasăre se poate minca. Ce prostie!

— Nu știu ce-a vrut să spună. Dar e om deștept — ar fi putut să învețe și carte.

— Se pare că te-ai înstărit bine, schimbă vorba Lars Peter. Se spune că ești ca și logodit cu o fată de chiabur.

Johannes zimbă, mîngîindu-și gura de femeie, pe care o umbrea o mustăcioară subțirică. Ei, multe se spun! Asta fu tot ce rosti.

— Vezi numai să te ții bine — ca să nu pățești ca alții. Și eu am fost logodit în tinerețe cu o fată de chiabur. Dar a murit înainte de-a fi apucat nunta.

— Adevărat, tată? strigă Ditte, veselă că tata nu rămînea mai prejos.

— Ei, ce zici de asta, fată? întrebă Lars Peter după ce plecă frate-său. Nu-i așa că s-a schimbat în bine?

— Da, nobil e el, nu-i vorbă! răspunse Ditte. Dar de suferit tot nu-l pot suferi.

— Aşa ești tu ! Lars Peter se simțea jignit. Vezi că alții pot să-l sufere. Face o partidă bună.

— Se prea poate ; pentru că are părul negru. După asta înnebunim noi, femeile. Eu, însă, tot nu pot crede că-i om de treabă.

12. NECAZURI MARUNTE

Cîteva zile înainte de Crăciun, adică puține luni după ce se mutaseră în sat, Lars Peter fu gata să-și iasă din fire ; se răzvrăti împotriva hangifului. Nici măcar nu era băut și doar nu se mai auzise ca un om treaz să-i spuie hangifului pe șleau ce credea despre el ; totuși, se purtase ca un nerod. În privința aceasta erau toți de acord și el împreună cu ei.

Klaus cel mare fusese pricina. Lars Peter nu se putea obișnui să vadă cum trudea bietul cal pentru alții și soarta nemiloasă a bunului său tovarăș îl rupea la inimă. Mai era furios și pentru că n-avea nici o treabă, cu toate frumoasele făgăduieli ale hangifului — ca și pentru tot ce se petrecea în sat. Astfel, într-o zi își băgă în cap să-l ia acasă pe Klaus cel mare și să înceapă a umbla iarăși cu căruța. Se duse la hangiu și îi ceru arțăgos, calul.

— Mă rog, mă rog ! Hangiul ieși cu el și porunci să se înhame pe dată. Na, iată-ți calul, căruța și hamurile ; mai ai ceva de luat ?

Lars Peter șovăi. Se așteptase la împotrivire și, în loc de așa ceva, omul stătea în fața lui, privindu-l prietenos, ba chiar aproape prostește.

— Aș dori să iau și ceva de-ale gurii, spuse Lars Peter, cam încurcat.

— Cu plăcere, Lars Peter Hansen, spuse hangiul și intră în prăvălie înaintea lui. Cîntări după dorința lui Lars Peter, ba chiar îi aminti de una, de alta, care fuseseră poate trecute cu vederea. Apoi le îngrămădi pe toate, unele peste altele. Stafide pentru cozonacul de Crăciun aveți ? întrebă el. Că Ditte îl face doar singură. Știa toate cîte se petreceau prin casele oamenilor — și ținea seamă de toate împrejurările în care trăiau.

Cînd vru Lars Peter să ducă marfa la căruță, hangiuul îi spuse prietenos :

— Face atît și atît, și mai ești dator și pentru data trecută.

— Plata mai poate aștepta puțin — pînă primesc socoteala de la licitație, nu?

— Ba nu ! Că doar nu te cunoaștem încă.

— Așa, care va să zică mă pedepsești ? Lars Peter fierbea de mînie.

— Nu-i vorba de-așa ceva. Dar, oricum, trebuie să știu ce fel de om ești înainte de a-ți face credit.

— În regulă ! Am văzut eu prea bine cu ce ticălos am de-a face ! strigă Lars Peter, repezindu-se afară.

Hangiuul îl conduse la căruță.

— Las c-ai să-ți faci tu într-o bună zi o părere mai bună despre mine, spuse el tot atît de liniștit ca și pînă atunci. Om mai sta noi de vorbă. Dar, ceva mai important : de unde ai să ieși nutreț pentru cal ?

— Oi găsi eu ! răspunse Lars Peter tăios.

— Da, și să nu uităm grajdul, că începe să se facă frig.

— Las' pe mine ! Asta-i treaba mea !

Lars Peter plecă cu căruța, numai de necaz. Știa prea bine că nutreț și adăpost pentru cal, nu putea avea decît prin hangiu. Peste cîteva zile trimise pe Christian cu calul și căruța înapoi la curte.

Așa se purtase Lars Peter atunci ! Acum se deșteptase — sau cel puțin devenise mai prevăzător. Cînd îl apuca rareori dorul de șosea și simțea nevoia să petreacă o jumătate de zi în tovărășia lui Klaus cel mare, ruga frumos să i se împrumute calul. Și se întîmpla să i se dea voie. Atunci el și calul erau ca doi îndrăgostiți care se întîlneau rar, amîndoi beți de bucuria revederii. Oamenii susțineau că umblau ca amețiți.

Dar mai deștept tot nu se simțea Lars Peter. Tot îl mai privea pe hangiu ca pe un mare semn de întrebare — cu grija pe care le-o purta tuturor și cu nevoia pe care o simțea de a tiraniza pe toată lumea.

Nici pe tovarășii săi de barcă și nici pe ceilalți din sat nu-i putea înțelege. Își petrecuse viața la țară, unde fiecare își vedea de treburile lui și unde nimeni n-avea ne-

voie de altul — și își dorise din totdeauna vecini. Privit din Cuibul Coțofenilor, se părea atît de plăcut să trăiești ușă-n ușă cu alți oameni ; puteau să-ți dea o mîină de ajutor și să stai un ceas la sfat cu ei ; ce ieșise însă din toate acestea ? Trudeai de-ți dădeai sufletul și aruncaai răspunderea pentru tine pe umerii altuia ; îți ronțăiai coaja de pîine, iar ceea ce prisosea îi lăsaai lui. Era ciudaț să vezi cum își trăgea ghebosul, cu labelle lui lungi, spuza pe turtă, fără ca oamenii să crîcnească măcar. Poate că avea puteri drăcești.

La răzvrătire nu se mai gîndea Lars Peter ; avea de gînd să se stăpînească. Cînd i se urca sîngele la cap n-avea decît să se gîndească la Jakob-cel-din-față-și-din-spate, care îi stătea zilnic înaintea ochilor. Toată lumea știa cum se prostise ăsta. Avusese pe vremuri o luntre mare și își angajase echipaj pe cont propriu. Credea, deci, că n-avea de ce să se închine hangiuului. Dar ăsta-l făcu să joace cum îi cînta el. Refuză să-i cumpere peștele, așa încît oamenii lui Jakob fură siliți să-l ducă în alte părți. Hangiuul știa să-i închidă și drumul acesta. Marfă nu puteau căpăta în sat și nici unelte — echipajul parcă era lepros ; nimeni nu îndrăznea să-l ajute. Atunci tovarășii se repeziră la Jakob socotind că el e pricina nenorocirii lor.

— Ce dracu' nu te poți purta și tu ca oamenii ? E vina ta, spuneau ei și-i întoarseră spatele. Atunci omul încercă să-și vîndă averea și să se mute de-acolo, dar hangiuul nu vru să-i cumpere boarfele și ceilalți nu îndrăzniră s-o facă ; să rămînă și să învețe să plece capul. Și, deși avea barcă și unelte, fu nevoit să le închirieze de la hangiu. Atît de tare îl înfurie treaba aceasta, încît își pierdu mințile ; acum se bălăbănea de colo-colo și căuta un cuvînt vrăjit, cu care să-l răpună pe hangiu ; o vreme purtă și o pușcă la el, ca să-l împuște cînd l-o întîlni. Dar hangiuul nu se sinchisea ; avea cu siguranță pe dracu' în el.

Dilte întărea pe Lars Peter în credința aceasta. Ea stătea mult de vorbă cu femeile și toate erau de părere că hangiuul avea ochi răi. Tot timpul fata era cu gîndul la el și într-una îi era teamă de el. Cînd îl vedea trecînd peste dune, i se întimpla să scoată un țipăt. Atunci Lars Peter o certa.

Intr-o zi, Lars Peter se afla la masă și ea robotea între cameră și bucătărie : deodată spuse :

— Mi se pare că-mi cresc sinii, cred c-o să am un copil.

— Ce spui, fată hăi? făcu Lars Peter speriat, aruncînd lingura cit colo. Pe urmă începu să ridă. Ce știi tu prostuțo, de-așa ceva ?

— Ba știu, că s-a uitat lung la mine, spuse Ditte serioasă.

Lui Lars Peter nu-i fură vorbele fetei pe plac, dar cum Dumnezeu s-o lămurească ? Acum ar fi fost bine să fie Sörine acasă, ea să-și poată îndruma copila pe calea cea bună. Altfel nu-i prea simțeau lipsa ; se organizaseră ei și fără dînsa.

Intr-o dimineață, Paul cel mititel se întoarse bolnav de pe plajă. Vomita și îl durea capul, avea fierbințeli și îl scuturau frigurile. Ditte îl dezbracă și-l vîrî în pat ; pe urmă îl chemă pe tata, care dormea sus, în pod.

Lars Peter se repezi pe scară în jos. Fusese toată noaptea în larg și se cam clătina pe picioare.

— Ei, Paul, băiețășule, ce te doare ? îl întrebă, punîndu-i palma pe frunte. Acolo pilpiia grozav și ardea ca focul. Copilul întoarse capul.

— Îi este tare rău, spuse Lars Peter amărit și se așeză pe marginea patului. Nici nu mai vrea să mă recunoască. Ce repede a venit asta, că doar azi dimineață n-avea nimic.

— Cînd s-a întors mai înainte acasă era pămîntiu la față și tremura. Acum arde ca focul. Auzi cum horecăie !

Fata se așeză lîngă pat și își privi tăcută fratele. Lars Peter îi ținea mînuța : o adevărată lăbuță de scormonitor, neagră și cu virfurile degetelor tocite ; unghiile erau roșe pină-n carne. Nu se cruța, mititelul ; tot timpul fremăta și era vioi și vesel de cum deschidea ochii. Și acum zăcea aici și gemea de țî se rupea inima. Era oare ceva serios ? Il păștea oare iarăși ceva pe Lars Peter ? Nenorocirea cu primii trei copii o biruise el — dar acum nu mai avea nimic de care s-ar fi putut lipsi ! Dacă li se întimpla ceva copiilor, n-ar mai fi fost bun de nimic, ar fi fost un om înfrînt. Acum abia pricepu el că ei îl susținuseră în toată nenorocirea lui cu Sörine și cu tot ce urmasse. Copiii îi aduceau în fiecare zi altă bucurie. Toate speranțele lui

spulberate, tot ce i se nimicea, reînvia așa de frumos în ei, în viața lor veselă și lipsită de griji. Poate că era atât de legat de copiii lui tocmai pentru că în el se sfărâmaseră atâtea.

Deodată Paul se înfioră și vru să se ridice.

— Faiă, oace ! Faiă, oace ! repeta mereu.

— Vrea să iasă afară să se joace, spuse Ditte privindu-l întrebător pe tata.

— Poate i-a mai trecut, făcu Lars Peter încurajat. Să vedem ce face !

Ditte îl îmbrăcă, dar băiatul atirna ca o plantă veștedă și fu nevoită să-l dezbrace din nou.

— Să trag o fugă pînă la văduva lui Lars Jensen ? întrebă ea. Se pricepe la boală.

Nu, Lars Peter era de altă părere ; dorea să cheme un doctor adevărat.

— Cum se-ntoarce Christian de la școală, să dea o fugă la han și să ceară să i-l înhame pe Klaus cel mare, spuse el. Cînd e vorba de boală, nu se poate să nu ne dea căruța !

Nu i se dădu lui Christian căruța, dar hangiul sosi îndată după el. Fără să bată la ușă, intră în casă, așa cum făcea el întotdeauna.

— Am auzit că-i bolnav băiețelul vostru, spuse el prietenos. Și am crezut oarecum de datoria mea să vin să vă aduc o mîngiere. Am adus și aici în sticlă ceva ca să-i dați la fiecare ceas. A fost amestecată în timpul rugăciunilor noastre, deci, în nici un caz nu poate să-i strice. Și să-l țineți apoi bine învelit. Se plecă peste pat și ascultă respirația copilului. Ochii lui Paul erau încremeniți de groază.

— Mai bine pleacă de lingă pat, spuse Lars Peter. Nu vezi că i-e frică băiatului de tine ? ! Glasul îi tremura de furie stăpînită.

— Multora le e frică de mine, spuse hangiul dîndu-șe la o parte. Și doar trăim și ne învîrtim pe-aici — și pe cit se poate ne facem datoria. Cînd vedem cum vă dați la o parte de la recunoștință, ne mîngiem cu gîndul, că Dumnezeu are grijă de fiecare. Poate că nu-i chiar așa de rău pentru oameni că au de ce să le fie teamă, Lars Peter ! Dar mai bine dă-i o lingură de doctorie !

— Aș vrea să vie doctorul, spuse Lars Peter, încercînd cu șovăială să dea copilului pe gît doctoria. Mai de grabă ar fi aruncat-o pe geam — și pe hangiu după ea !

— Am înțeles, dar m-am gîndit că-i mai bine să stăm întii de vorbă. Ce-o să facă doctorul ? Asta costă bani, fără să poată schimba intențiile lui Dumnezeu. Săracii mai bine ar învăța să fie economi.

— Sigur, cînd ești sărac, să le iei pe toate cum îți vin ! rîse Lars Peter că amărăciune.

— Acasă la noi nu se cheamă niciodată doctorul, așa s-o știi ! Ne lăsăm în voia celui de sus. Dacă-i voia lui...

— Ba cred că se întîmplă multe care nu-s pe voia Domnului — chiar și aici în sat, spuse Lars Peter arțăgos.

— Și eu îți spun una : nici cea mai mică scoică nu se prinde în năvod — nici chiar aici în sat — fără voia Domnului, Tatăl nostru. Vocea hangiului era foarte serioasă, ca și cum ar fi vorbit Sfînta Scriptură în persoană. Dar în ochi avea o privire care-l neliniștea pe Lars Peter. Se simți ușurat cînd musafirul cel nepoftit plecă, luînd-o în sus, spre dune.

Ditte coborî treptele podului, căci în tot timpul vizitei nu se arătase.

— Ce dracu' fugi și te ascunzi de stafie ? strigă Lars Peter ; simțea nevoia să-și facă vînt nădufului. Ditte roși și întoarse fața.

Cineva bătu în perete ; era vecina cea paralizată ; Ditte se duse la ea. Nora era acasă și ținea gemenii la sîn. Era mare și trupeșă și sîinii îi atîrnau ca doi saci.

— Am auzit c-a fost pe la voi, rosti bătrîna. Vorbele lui fățarnice s-au auzit prin perete. Feriți-vă de el !

— A fost foarte prietenos, spuse Ditte cu șovăială. L-a încurajat pe tata și a adus ceva pentru Paul.

— Așa ? A adus ceva ? Impotriva bolii ? Atunci dați-o îndată pe jghiab ! Auzi, tu ! Așa n-o să facă nimănui rău.

— Dar tata i-a și dat lui Paul din ea.

Bătrîna plesni din palme :

— Cristoase ! Cristoase ! Bietul copil ! jeli ea. A vorbit și de moarte ? Că aici în sat se spune că fiecare din noi datorăm hangiului și cîte-o moarte. Nu-i așa ? Și nu v-a spus cumva, că vă dă el coșciugul ? Că doar are el grijă de toate și-i gata să dea o mînă de ajutor, cînd

lipsește ceva. Ei, atunci a fost și el odată în toane bune — mai știi, poate că tot o să trăiască copilul.

Ditte izbucni în plîns. Găsea că starea lui Paul e disperată dacă depinde de hangiu. Acesta era furios pe familie, pentru că copiii nu se duceau la cursul de duminică — și poate că se răzbuna acum pe ei.

Dar, după două zile, Paul trecuse hopul și țopăia plin de viață ca întotdeauna; era sălbăticia în persoană, pînă își cheltuia ultimul strop de vlagă și atunci adormea pe unde nimerea. Lars Peter uită de necazuri și începu iarăși să mormăie uin cîntec, ca și pînă acum; și Ditte îngîna și ea la spălatul vaselor, urmărind cu ochi de mamă zben-guiala copiilor. Dar, ca să nu mai greșească, trimise regulat, de aci înainte, copiii la cursurile de duminică.

13. DITTE IA CUMINICATURA

Ditte urma să fie cuminicată în toamnă; dar îi venea greu să învețe pe de rost toate cîntecele bisericesti și toate versetele din Sfînta Scriptură, așa cum cerea pastorul. Nu găsea vreme pentru învățătură și creierașul ei se deprinsese, cu vremea, cu altele decît cu învățatul pe din afară. După ce isprăvea toată treaba și punea mîna pe cărți, nu mai voia să se lipească nimic de ea.

Intr-o zi se întoarse acasă plîngînd, de la ora de meditație religioasă. Pastorul îi spusese că rămăsese prea mult în urmă și că va trebui să aștepte pînă la data viitoare: nu îndrăznea el să-și ia răspunderea de-a o prezenta în fața lui Dumnezeu. Fata fu cuprinsă de-o neagră desnădejde, căci era socotit ca o rușine mare să fie cineva respins de la cuminicare.

— Asta ne mai lipsea! făcu Lars Peter cu amărăciune. Și de ce nu, mă rog? Oamenii ca noi sînt doar liberi ca păsările cerului. Ba să mai fim și bucuroși că sîntem lași să ne învățăm pe pămînt.

— Dar nu-i drept; știu cît și ceilalți, hohoti Ditte.

— De dreptate vorbești tu? De unde să-ți vie? Chiar dacă n-ai fi învățat în viața ta cîntece bisericesti, aș vrea să văd fata care ar merita mai mult decît tine să fie dusă în fața Domnului. În orice moment i-ai putea prelua gospo-

dăria, și-ar trebui să fie măgar să nu vadă că nimeni pe lume nu e atât de bine îngrijit ca îngerășii lui. Ei, desigur că nu l-am uns destul pe pastor; așa-s diavolii care țin cheile raiului! Ei, dacă așa vine treaba, n-o să ne spînzurăm noi pentru atîta lucru.

Dar Ditte nu se putea liniști:

— Vreau să fiu cuminică! urlă ea. Nu vreau s-o iau iarăși de la început și să-și bată joc în fiecare zi de mine!

— Dacă l-am unge un pic pe pastor? spuse Lars Peter dus pe gînduri. Dar ieftin n-o să fie!

— Du-te la hangiu, că aranjează el!

— Asta așa-i, nu există nimic să nu poată aranja el dacă are chef. Numai că nu-mi prea vrea binele.

— N-are a face. Pentru hangiu toți îs una, de-i poate sau nu suferi!

Încîntat nu era Lars Peter de drum, căci nu-i venea să-l roage ceva pe hangiu; dar, de dragul fetei, tot se duse. Împotriva așteptărilor lui, fu bine primit.

— O să vorbesc eu cu pastorul și o să aranjez treaba, spuse hangiul. Pe urmă, trimite fata aici peste cîteva zile. E obiceiul la noi în sat, ca nevasta căpcăunului să aibă grijă de îmbrăcămintea cuminicaților, rînji el cu gura strîmbă, cînd rosti aceste vorbe și Lars Peter se simți foarte incurcat.

Astfel, Ditte izbuti pînă la urmă să fie cuminică. Toată săptămîna purtă o rochie neagră, lungă și, cu coada blondă și subțire pe spate, părea încă și mai tînără ca pînă acum, dar asta n-avea nimic a face. În fața altarului plînsese, fie de bucurie că acum i se îngăduia să se amestece între cei mari, fie numai pentru că așa se cuvenea — asta nu s-ar fi putut spune. Dar se simți foarte bine toată săptămîna care urmă și în care văduva lui Lars Jensen veni să vadă de treburi, pe cînd ea nu avu altceva de făcut decît să se învîrtească gătită de colo, colo și să primească felicitări. Toată vremea se lîneau după ea un roi de fetițe în admirație și copiii din sat veneau în goană și-i spuneau:

— Cuminicato, dă-ne ceva! Lars Peter fu nevoit să scoată toți bănuții pe care-i avea.

Pe urmă, lucrurile se liniștiră și viața își reluă mersul ei obișnuit. Ditte descoperi că se afla de cîțiva ani prin-

tre cei mari ; n-avea acum nici mai multe, nici mai puține îndatoriri. Se deprinse ușor cu noutatea ; dacă erau poștiți undeva, își lua ciorapul cu ea și se așeza printre femei să împletească.

— Nu vrei să mergi la copii ? o întreba atunci Lars Peter. Azi se joacă pe tăpșanul de uscat năvoade. Atunci ieșea, dar se întorcea îndată.

Lars Peter părea să se deprindă și el cu situația din sat ; cel puțin nu mai înjura decît numai după ce trecuse pe la cîrciumă și nu era tocmai treaz. Nu-și mai punea chiar toate la inimă. Dacă-i lipsea Dittei ceva în gospodărie, trebuia să-i ceară — și adesea chiar și de două ori. Nu mai era vechiul Lars Peter din Cuibul Coșofencilor, care o întreba seară cu seară :

— Ce faci, mămică Ditte, ai de toate cîte-ți trebuie ?

Creditul de la han îl făcuse mai nepăsător. Cînd îi spunea Ditte cîte una, răspundea :

— Ei, să fie-al dracului ! Că nu mai vede nimeni o para. Trebuie să te obișnuiești și fără bani !

Hangiul prezenta ciudățenia că părea să-și cunoască oamenii pe toate fețele. Cîtă vreme mai avu Lars Peter un șiling în casă, nu păru dispus să-i dea pe credit. Cum se adunau datoriile, îi închidea creditul și nu-l mai deschidea pînă nu era achitat tot. În felul acesta scoase din buzunarul lui Lars Peter coroană cu coroană, pînă cînd, către Crăciun, familia nu mai avu nici o lățcaie.

— Ia te uită ! spuse Lars Peter cînd zbură și ultima hirtie din buzunar. Cu asta s-a isprăvit Cuibul Coșofencilor. M-am liniștit. Acum, dracu' să-l ia, va trebui să se poarte cu noi ca și cu ceilalți din sat, că altfel nu știu de unde om lua piinea cea de toate zilele.

Dar hangiul era de altă părere. De cîte ori veneau la ei copiii cu coșul și cu lista, îi trimelea înapoi cu mîinile goale.

— Crede că mai este ceva de stors de la noi, spunea Lars Peter.

Perspectivile erau tulburi. Ditte își propusese să pregătească familiei, de data aceasta, o masă frumoasă de Crăciun. Comandase făină și untură pentru cozonac, o bucată de piept de porc pentru friptură umplută, în loc de gîscă. Și acum, iat-o cu mîinile goale și din toate frumoasele ei

planuri se alesese praf. În pod sta degeaba pomul de Crăciun pe care-l doborâseră copiii în taină, colo, în plantație. Fără luminări, dulciuri și găteală de hîrtie n-avea nici un haz.

— Ei, spuse Lars Pcter. Om trece-o și pe-asta! Bine c-avem pește și cartofi, așa că de foame tot n-om muri noi! Dar mititeii plîngeau.

Ditte se strădui să salveze ce era de salvat. Obținu în port două rațe sălbatice, pe care le prinsese un pescar în năvod. Le curăți, apoi le ținu în lapte, ca să le ia mirosul de untură de pește; astfel fu asigurată friptura. Cu cîteva mere roșii — pe care le căpătase în diferite rînduri de la bătrînii din casa de turtă dulce și nu îndrăznise să le mănînce de frumoase ce erau — fu împodobit pomul.

— Dacă mai punem și felinarul în vîrf, e frumos de tot, le spuse ea copiilor. Boabe de cafea împrumutase pe ici, pe colo, și tot așa și rachiu — să nu-i lipsească tatei păhărelul în noaptea sfîntă.

Toată ziua alergase ca să adune cele de trebuință și acum aprindea focul la bucătărie. În cameră, Lars Peters și copiii se odîhneau de Crăciun; ea auzea cum povestește tata de pe vremea cînd fusese și el mic. Ditte îngîna un cîntec; era veselă.

Deodată dădu un țipăt.

Partea de sus a ușii din bucătărie se deschise. Pe cerul de seară se conturau capul și umerii unei făpturi cocoșate, a unui diavol uriaș, gata să treacă o încărcătură peste jumătatea de jos a ușii.

— Iată marfă pentru voi, spuse el, gîfîind și împingînd pachetul pe masa din bucătărie. Sărbători vesele! Și cu asta se făcu nevăzut, dar Ditte auzi cum îi fierbea omului în piept din pricina osteneții.

Pe masa din casă desfăcură coșul. Se aflau în el toate de cîte aveau nevoie și pe care plănuseră de la început să le cumpere și încă multe altele din cele ce și-ar fi dorit, dar nu le puteau lua pe credit: un calendar cu povești, o jumătate de kilogram de ciocolată de bucătărie și o sticlă de vin vechi franțuzesc.

— E întocmai ca bunul Dumnezeu, spuse Ditte, căreia îi mai umblau prin cap lecțiile de la cumîncătură. Cînd îți-e mai rău, atunci te ajută!

— Da, da, hangiul ăsta-i mare porc de cîine. I-am ros pragul cerîndu-i marfă și nu ne-a dat decît un picior, și acum iată-l că aduce singur toată boccea! Are el ceva de gînd! Ei, fie ce-o fi — las' c-o să ne ticească și așa!

Lars Peter nu era de loc mișcat.

Oricum ar fi stat lucrurile, aceasta nu era numai o gen-tileje de Crăciun, căci le dădu marfă și mai departe din prăvălia lui. Hangiul tăia din cînd în cînd cîte ceva de pe listă, dacă era de părere că-i de prisos, dar cu coșul gol tot nu se întorceau copiii acasă. Ditte era înclinată să vadă în asta mîna providenței, pe cînd Lars Peter privea lucrurile mai prozaic.

— Dracu' să-l ia, că doar nu ne poate lăsa să murim de foame, dacă vrea să muncim pentru el, spunea el. Ai să vezi tu, a mirosit că nu mai avem nici un ban. Are nas bun!

Dar lămurirea aceasta nu era prea convingătoare nici chiar pentru Lars Peter însuși. Hangiul mai avea și ceva care nu se putea tălmăci în bani. Voia să domnească și nu se cruța. Se afla în tot locul, cunoștea pe de rost starea fiecărei familii în parte, le știa treburile mai bine decît și le cunoșteau oamenii înșiși și se amesteca în toate. Atot-știința lui avea o parte bună și o parte rea; nimeni nu putea bănuî în ce moment îl va călca hangiul.

Lars Peter îi simți interesul părintesc dintr-o direcție nouă.

Odată, hangiul îi spuse într-o doară:

— Ai fată mare în casă, Lars Peter; trebuie să înceapă să-și poarte singură de grijă.

— De mulți ani își ciștigă ea pîinea de toate zilele, și încă cum! Merită toată recunoștința! răspunse Lars Peter. Fără ea nu știu ce s-ar fi ales de mine.

Hangiul o luă la picior. Dar altă dată, pe cînd sta Lars Peter în fața casei și rupea vreascuri, sosi din nou și începu acolo unde se oprise data trecută.

— Sînt de părere că copiii nu mai trebuie să se învă-tească pe-acasă după ce au primit cuminicătura, spuse el. Cu cît ies mai repede în lume, cu atît învață mai repede cum să se poarte.

— Asta învață cei săraci oricum, fie că se duc între străini, fie că rămîn acasă; învățaturii acesteia nu-i stă

nimic în cale, răspunse Lars Peter. De gospodina noastră nu ne putem lipsi.

— La curtea din Bakke ar vrea s-o ia pe Ditte din luna mai încolo — și-i loc bun. Adică asta ar însemna să se mute văduva lui Lars Jensen la tine și să-ți vadă de gospodărie; e o femeie de treabă și tot stă degeaba. Cel mai bine ar fi să vă luați.

— Nevastă-mea e destul de bună pentru mine, răspunse Lars Peter tăios.

— Dar e la închisoare și de-o condamnată nu ești obligat să rămi legat... dacă nu vrei.

— Am mai auzit eu asta, dar de-alde noi nu ne gândim la despărțenie. Sörine trebuie să aibă un locșor unde să se întoarcă la ieșire.

— Fă cum îți dictează conștiința, Lars Peter. Dar nicăieri nu spune cuvîntul Domnului că trebuie să împarți masa și patul cu o ucigașă. Și ce mai volam să-ți spun — văduva lui Lars Jensen are o casă întreagă.

— Atunci ne putem muta acolo? întrebă Lars Peter cu interes. Aici nu-i de loc plăcut! Părăsise orice nădejde de a mai clădi vreodată.

— Dacă vă căsătoriți, casa va fi ca și proprietatea ta.

— N-o înșel eu pe Sörine! strigă Lars Peter și înfipse toporul în butuc. Așa, să știi tu!

Hangiul plecă liniștit și binevoitor, cum venise.

Nebunul de Jakob-cel-din-față-și-din-spate se ascunsese după celălalt colț al casei și arăta cu pușca după hangiu; era încărcată cu sare; nu aștepta decît să găsească cuvîntul, ca să tragă. Hangiul o luă mai întîi spre inima satului, pe urmă se întoarse și trecu chiar pe lângă Jakob — nu-i era de loc teamă.

— Ai ieșit iarăși cu pușca la drumul mare! îi spuse el. Jakob se dădu la o parte și-și ascunse capul după zid.

Noua directivă a hangiului trezi griji în mica gospodărie. Cuvîntul lui răpea familiei pe mamă; cum puteau ei să se lipsească de mămica Ditte, cu a cărei îngrijire se deprinseseră? Ditte însă primi lucrurile cu mai multă liniște. Toată viața ei fusese deprinsă cu gîndul, ca la un moment dat să părăsească familia pentru a sluji la străini. În timp ce creștea, un fir roșu trecea prin toate dojenile

care i se făceau : să fie destoinică pentru ca să-i slujească bine pe viitorii ei stăpîni.

— Mănîncă, fetiço, spunea bunica. Trebuie să creşti şi să ai putere, ca să mulţumeşti oamenii, cînd îi fi între străini :

— Şi de la Sörine — cînd îi venise acesteia rîndul — auzea în fiecare zi acelaşi cîntec :

— Vezi de fii mai îndemînatecă, altfel nu te primeşte nimeni.

Învăţătorul împletea acelaşi înţeles în muştrările lui şi pastorul îşi întorcea faţa, fără să vrea, către ea, cînd vorbea, la ora de meditaţie, despre slujitorii credincioşi. Ea însăşi avusese întotdeauna în vedere, în timp ce îşi vedea de treburi, să se pregătească pentru a deveni o slujnică destoinică — şi cu un amestec de teamă şi de nerăbdare, aşteptase marele şi hotărîtorul moment cînd va părăsi căminul, pentru a fi de folos unor străini.

Şi iată că se apropia ceasul. Îi părea rău, dar în primul rînd, de dragul celor de-acasă. În ce-o privea, doar nu se putea schimba nimic.

Făcu ordine în vederea plecării ei apropiate şi o deprinse pe surioara Else cu treburile casei — îi arăta cum să lucreze şi unde era locul fiecărui obiect. Else era un copil blajin, cu care te puteai înţelege uşor. Mai greu era cu Christian. Ditte era pe drept îngrijorată cu gîndul la ce se va întîmpla cînd nu va mai fi aici ca să-l ajute. În fiecare zi îi vorbea serios.

— Trebuie să isprăveşti odată cu neroziile şi să n-o mai ştergi de îndată ce nu ţi-e ceva pe plac, îi spunea ea. Gîndeşte-te că tu eşti cel mai mare ; tu vei fi de vină dacă surioara şi Paul vor ieşi copii răi. De aci înainte nu te vor mai avea decît pe tine, după care să se ia. Şi nici de Jakob-cel-din-faţă-şi-din-spate nu-i frumos să rîzi.

Christian făgăduia tot ce-i cerea — era cel mai blajin băiat din lume ; numai că-i venea greu să ţină minte făgăduielile.

Pe Paul, n-avea rost să-l dăscălească, căci era prea mic. Şi, de altfel, nici nu-i putea găsi vreun cusur micului do-lofan. Ditte i se părea ciudat că trebuie să se despartă de el. De cîteva ori pe zi simţea nevoia să-l strîngă la piept.

— Numai de-ar fi văduva lui Lars Jensen bună cu copiii... și dacă s-ar pricepe cum să se poarte cu ei! îi spune ea tatălui. N-a avut niciodată copii... ce ciudat!

Lars Peter râdea.

— Las' c-o să meargă, spunea el. E o femeie de treabă; dar tare ai să ne mai lipsești tu!

— Asta da, răspundea Ditte serios. Cel puțin e eco-noamă — și tot e ceva!

Seara, cînd treaba era gata și copiii culcați, Ditte cerceta dulapurile și sertarele, ca să lase totul în regulă pentru cînd va veni madam Jensen să preia gospodăria. În special rîndul al doilea de haine al copiilor fu cercetat și tot așa și rufăria; puse hîrtie curată pe fundul sertarelor și orîndui toate înapoi la loc. Pe cînd trebăluia așa, Ditte zăbovea în mod ciudat. Fiecare lucrușor rămînea în mîna ei mai mult timp decît era nevoie. Părea că face totul cu o evlavie tăcută; copila își lua rămas bun de la dragii ei lume trudnică, mulțumind fiecărui obiect pentru ostencala și grija ce-i dăduse.

Cînd Lars Peter nu se afla pe mare, fata se așeza lângă el, la lumina lămpii, cu vreo cîrpeală, și vorbeau înțelep-tește despre viitor, dîndu-și unul altuia sfaturi cuminți.

— Cînd ai să fii între străini, să ascuți bine ce ți se spune, o sfătuia Lars Peter. Nimic nu supără pe cineva mai mult decît cînd trebuie să spună de două ori același lucru. Și-apoi, nu uita că nu e totul ca o treabă să fie bine făcută, ci să fie făcută așa cum le place lor. Fiecare are felul lui de a dori ca lucrurile să fie făcute și adesea e destul de greu să le intri în voie. Nu-i lucru pe lume cu care să poți mulțumi oamenii atît de greu.

— Las' că m-oi învăța cu ei, răspundea Ditte și vorbele acestea sunau mult mai voinicește decît erau în realitate.

— Destoinică ești tu pentru vîrsta ta, nu-i vorbă, dar nu asta este ceea ce hotărăște întotdeauna în viață. În primul rînd, trebuie să faci o mutră veselă, oricît de rău ți-ar merge.

— Dacă ceva nu-i cum trebuie să fie, o să le-o spun eu de la obraz.

— Da, numai nu te pripi cu așa ceva. Adevărul nu-i auzit cu plăcere, și mai ales din gura slujnicilor. Un ser-

viitor e mai bine să n-aibă păreri, c-atunci îi merge mai bine. Ține-ți gura orice-ar fi, și gîndește ce vrei — nu te poate nimeni opri să gîndești. Și să știi că un locșor pentru tine se găsește oricînd aici acasă, dacă se întîmplă ceva și te dau afară. Tu, însă, să nu pleci înainte de a se fi împlinit sorocul ; cine fuge de la locul lui, are nume rău — oricare ar fi temeiul.

— Adică să nu luptăm pentru dreptul nostru ? Ditte nu înțelegea.

— Ba da, dar... ce-i aceea dreptate ? Cine are puterea și ocazia, acela are și dreptatea de partea lui ; ai să afli tu asta repede. Toate merg bine dacă ești deștept și ții capul sus.

Veni și cea din urmă seară. Ditte își petrecuse ziua făcînd vizite pe la colibele învecinate. Ar fi știut ea cum să-și petreacă mai bine ultimele ceasuri prețioase, era însă nevoie s-o faci și pe-asta, căci altfel te vorbea lumea de rău. Cei trei micuți se țineau după ea.

— Nu trebuie să intrați cu mine ; altfel crede lumea c-ați venit la tratație. Așadar, se ascundeau pe-aproape, pe cînd Ditte intra prin case, pe urmă o însoțeau pînă la cealaltă familie ; azi țineau morțiș să fie pe lîngă ea.

Și astfel trecu ziua : nu mai avură vreme să se ducă la plaja de pe limba de pămînt de unde se vedea curtea de la Bakke. Ditte fu nevoită să-și retragă făgăduiala. Asta, însă, nu trecu fără lacrimi ; curtea la care trebuia să slujească Ditte preocupa foarte mult mintea celor trei copii. Se liniștiră numai cînd le făgădui tata că-i va plimba cu barca duminică dimineață.

De-acolo se poate vedea pînă la curtea de la Bakke și împrejurimile și poate că ne va face Ditte semne de sus, le spuse el.

— Nu-i mai departe ? întrebă Ditte.

— Sînt vreo două mile, deci trebuie să ai ochi buni, făcu Lars Peter și încercă să zîmbească. Nu-i ardea de glume.

Acum erau toți trei în patul cel mare și dormeau liniștiți ; Paul la un capăt și surioara și Christian la celălalt. Mai rămăsese puțin loc și pentru Ditte, care le făgăduise că în ultima noapte va dormi cu toți trei în același pat. Ditte mai trebăluia prin cameră, pe cînd Lars Peter ședea

la fereastră, citind la ultimile raze de lumină o scrisoare, pe care o primise de la Sörine. Nu erau decît cîteva cuvinte, căci Sörine nu era mare scriitoare, dar el continua să le citească în șoaptă, numai pentru sine. În cameră domnea o atmosferă apăsătoare.

— Cînd iese mama ? întrebă Ditte deodată, apropiindu-se de el.

Lars Peter apucă repede calendarul.

— Pe cît pot eu socoti, mai are mai mult de-un an, răspunse apoi domol. Ți-e și ție dor de ea ?

Ditte nu răspunse. După puțin, întrebă :

— Crezi că s-o fi schimbat ?

— Te gîndești la mititei ? Cred că acum îi va iubi ceva mai mult. Lipsa e dascăl bun. Mai lîine te-ai culca. Mîine trebuie să te scoli devreme, căci ai un drum lung de făcut. Să te însoțească Christian o bucată bună și să-ți ducă lucrurile, cît merge cu tine, căci și așa are să fie obositor drumul. Imi pare rău că nu pot merge eu cu tine !

— Las' că e bine și așa ! spuse Ditte. Vroia să pară voinicoasă, dar glasul o părăsi. Și deodată i se aruncă în brațe.

Lars Peter rămase jos pînă adormi fata, pe urmă urcă în pod și se culcă ; prin tavan o auzea suspinînd din somn.

Spre miezul nopții coborî din nou, cu haina de mușama pe el și cu felinarul în mînă. Aruncă lumina felinarului peste pat — toți patru dormeau. Dar Ditte se svîrcolea neliniștită și lupta cu ceva prin somn.

— Surioara să mănînce tot, gemu ea. Nu mai merge — prea e slabă.

— Da, da, spuse Lars Peter mișcat. O să aibă Peter grijă, să mănînce fata destul.

Acoperi copiii incetîșor și o luă apoi spre port.

Partea a treia

PĂCATUL

1. PRINTRE STRĂINI

— N-ai să fii chiar între străini, îi spusese Lars Peter Dittei, ca s-o încurajeze, în seara dinaintea plecării ei spre primul stăpîn. Femeia de la curtea Bakke este născută Mann; bunicul ei și cu tatăl bătrînului Sören Mann au fost un fel de veri de-al doilea. Asta-i o rudenie cam de departe și poate c-ar fi mai bine să te faci că nu știi de ea; așteaptă să vezi dacă pomenesc ei ceva. Nu-i cu-minte să te fălești cu rudenia față de cei de sus.

Intr-adevăr, înrudirca era de departe și el adusese vorba despre ea numai pentru că nu găsea ceva mai potrivit cu care s-o mîngîie. Cîte parale face rudenia cînd te afli pe treapta cea mai de jos, știa Lars Peter foarte bine, și-o știa și Ditte.

Totuși, vorbele tatei o ajutară să treacă mai ușor ultima și cea mai grea parte a drumului către curtea de la Bakke. Nu era simplu s-o iei la picior singură, spre cel dintîi stăpîn! Inima-i bătea să-i spargă pieptul la gîndul nou-tății de care se îndrepta. Cum o să se deprindă ea acolo? Și oamenii de la curte, cum o vor primi oare? Poate că era pe acolo vreun dulău, care se va repezi la ea de nu va putea nici să se apropie de poartă, ci va fi nevoită să aștepte în drum pînă va trece cineva din întîmplare. Și-atunci o vor certa c-a întîrziat. Ei, de intrat va intra ea, dar pe care ușă? Pe dindos, sau pe dinfață? Și-apoi cum să spună? „Sînt fata cea nouă?” Nu, mai întîi de toate trebuie să bage bine de seamă să nu uite să dea

„bună ziua“, pentru că altfel o vor lua drept rău crescută și asta s-ar răsfrînge asupra părinților.

Nu, nu, nu era de loc ușor și vorbele tatălui îi făcură mult bine în acest moment. Ca rudă, fie chiar și de departe, era cu totul altceva; atunci părea veneai oarecum în vizită; simțai pămîntul mai tare sub picioare. N-ar fi mirat-o de loc pe Ditte, dacă noua ei binefăcătoare ar fi primit-o cu vorbele:

— Ia te uită! Ditte! Semeni leit cu familia noastră!

Cînd, Ditte se trezi însă în bucătăria de la curtea Bakke, cu bocceaua sub braț, lucrurile se petrecură altfel. Nu găsi nici un moment cînd să poată deschide gura; Karen de la curtea Bakke o privi morocănoasă de sus în jos și spuse:

— Care va să zică, asta-i cea mai mare a hingherului. Pari cam ageamie pentru o fată cuminicată! Nu cred c-ai să fii în stare să faci vreo treabă.

De rubedenie nici nu fu vorba și asta n-o mai iră pe Ditte; acum că se afla la fața locului, era în stare să privească realitatea în față. Poate că aici, la curte, nici nu aveau ideie de înrudit: erau atîția oameni săraci, încît nu le mai puteai ține socoteala. Și, în tot cazul, Ditte era nelegitimă, deci nici nu conta.

De fapt, de înrudit, se înrudeau ei, dar, cum s-a mai spus, cam de departe. Unul dintre feciorii de pe limba de pămînt se săturase de moara de picior de-acasă și o luase de-a lungul plajei, spre nord-vest, pînă ajunsese aci, unde se stabilise. Probabil că aceasta se întîmplase pe vremea cînd marea îi mai hrănea încă pe Manni. Curtea nu era potrivită pentru agricultură — așezată așa, departe, pe dune, unde nu creștea nimic. Era băgată într-o cută a povirnișului coastei — ca și cum nu trebuia să fie zărită de pe țărm; n-avea vedere nici spre ogoare și nici spre interiorul țărmului. Abia de puteai ghici că se află o curte aci, cînd veneai dinspre uscat. În schimb, de la curte vedeai marea mai mult de cît ți-era voia. Conacul stătea cu cele trei aripi ale sale ca și cum ar fi vrut să îmbrățișeze apa, care se vedea prin strungă. Altădată își aveau toate acestea rostul lor, dar acum erau de prisos. De la ferestrele camerelor de locuit, de unde ar fi trebuit să se poată supraveghea oamenii și vitele, nu vedeai decît marea și nimic alta, și tot așa și din ograda rece și deschisă. Colo,

în larg, lunecau bărci fără rost ; se iveau de după un porvirniș, ca să se facă nevăzute după celălalt ; vasele treceau la mare depărtare, fără să se știe de ce și încotro ; pe vreme frumoasă albăstrea colo, în zare, o ridicătură — pământ, despre care nu se știa nimic și despre care nici n-avea nimeni chef să întrebe. Aici, în apropiere, era destul pământ care putea fi de mai mare folos.

Altădată, după cum am spus, toate acestea avuseseră un tîlc și erau de folos ; de la ferestre se puteau vedea luntrile, năvoadele și bărcile străine, cu pinze. Unii căpitani aruncau aici ancora, la vreme de noapte și vindeau Manitör de la curtea Bakke o parte din încărcătura lor de grîne. Cîte unul se abătea pe-aici și mai fără voie. Pe vremea aceea își avea și moara rostul ei, pe cînd azi nu mai rămăsese din ea decît o dărîmătură în partea de sus a curții, ca un fel de monument al trăznăilor celor de la curtea Bakke. Mare nerod trebuie să fi fost acela care o tăcuse, căci cui oare i-ar fi dat în gînd să vie cu căruța pînă la capătul mării, ca să macine ?

— Tu ești bun de mers la moara de la curtea Bakke, că ăia-ți macină făină din nisip, spuneau oamenii în batjocură, cînd îi da cuiva în gînd vreo trăznaie. Și, totuși, cel care dăduse primul pricină acestui proverb nu fusese chiar atît de nebun ; ceafa i se strimbaseră de căratul sacilor grei, de la plajă spre moară prin întuneric, și fața lui purta urmele sinistre ale vieții sale de noapte. Oamenii se temeau de el. Dar el fusese acela care adunase talerii, pe care-i prăpădiseră urmașii lui, și tot el cumpărase și terenul care deveni apoi ogorul curții de la Bakke ; apoi începu să facă agricultură — tocmai pentru ca să nu se mire oamenii de atîta amar de grîne cît măcina moara lui.

În mare, însă, nu te poți încrede și, orice-ai spune, oamenii se făceau din ce în ce mai cinstiți. Încet, încet, lucrutul pămîntului devenea tot mai mult îndeletnicirea de căpetenie a celor de la Bakke. Acum erau țărani în toată puterea cuvîntului. Pămîntul li se lipise de-a binelea de tălpile saboșilor. Le trebuia pămînt tare sub culcuș și amețeau cînd priveau marea, iar orizontul îndepărtat îi minia. În larg nu ieșeau cu plăcere — trecuse vremea cînd aveau ce căuta acolo și se săturaseră să tot aibă marea în fața ochilor, căci ea se lăfăia ca ceva fără nici o noimă :

pe ea nu creştea nimic şi frigul şi ploaia tot peste apele ei veneau. Cel puţin dacă n-ar fi lipsit aripa ceea ! O curte ca lumea e pătrată şi închisă din toate părţile — asta era în firea lucrurilor ! Aci, însă, între leagăn şi groapă nu puteai decît să holbezi ochii în gol, cu simţămîntul că în fiecare clipă erai gata să luneci în necunoscut. Ograda curţii de la Bakke era ca o sită pusă pieziş ; cînd începea ceva să se rostogolească, nu se mai oprea pînă ajungea la mare. Şi atunci erai silit să te duci hăt colo jos, la apa pe care o urai, ca să tragi lucrul înapoi.

Oamenii de la curte îşi dădeau seama că nu era bine să fii despărţit de ai tăi şi în schimb să ai veşnic înaintea ochilor ceva ce nu puteai suferi. Priveliştea mării avea asupra lor aceeaşi înrîurire ca şi zidurile celulei asupra unui condamnat ; îi scotea din sărite şi-i sălbăticea. Mulţi dintre ei nu se dădeau în lături de la nimic şi curtea era mereu în gura lumii. La această se mai adăuga şi faptul că familia însăşi se credea ruptă cu totul de restul lumii.

Totuşi, cei de la Bakke nu erau lipsiţi de ambiţie. Oricăruia dintre ei i se putea întîmpla să bată cu pumnul în masă şi să jure, că va închide priveliştea spre strîmtoare printr-o nouă aripă la clădire, sau că va muta toată comedia pe coastă. Dar, dacă se întîmpla ca el să şi înhame şi să plece la oraş, ca să-şi pună pe dată planul în aplicare — se întorcea acasă afumat de-a binelea. Şi aceasta se moşteneau din tată-n fiu : şovăieli zilnice şi abateri violente într-o parte sau în alta. Cînd cei de la curtea Bakke o luau razna, apoi desfăceau picioarele mai tare decît îi ţineau pantalonii — aşa se spunea despre ei.

De altfel, moştenirea nici nu făcea multe parale. Mai puţin şi tot mai puţin îşi lăsau unul altuia ; cit despre Karen, ştia oricine că moştenise mai mult năravuri decît taleri. Fu silită să pună o nouă ipotecă pe curte, numai ca să fie în stare să-l țină pe fiul ei cel mai mare la se minar.

Unica moştenire sigură era trăzneala tuturor celor de la curtea Bakke şi ciudăţenia acestei moşteniri consta în faptul că mai era şi molipsitoare : străinii care se căsătoreau cu cei de la Bakke se ţicneau şi ei. Pe de altă parte, copiii care părăseau devreme casa, lepădau încet, încet, ciudăţeniile. Cu vremea începeau să semene cu ceilalţi oa-

meni, iar din cuibarele lor întâmplătoare de dincolo de curte ieşeau urmaşi cumsecade. Era deci vorba de-un betuşug legat de curte — un fel de blestem care avea darul de a paraliza energia : oamenii de la Bakke nu aveau chef să înceapă ceva nou, sau cel puţin să întreţină ceea ce era vechi, ci dimpotrivă, lăsau toate baltă. „Curtea trebuie în tot cazul mutată, aşa că n-are nici un rost să faci cutare lucru“, se obişnuiseră ei să spună.

Acum, stăpina curţii era o vădană, femeie destoinică şi deşteaptă, care înţelegea ce-avea de făcut — cel puţin în ceea ce privea curtea — dar încolo, o făptură ciudată, pe care nimeni n-o putea înţelege. Se vorbeau multe pe socoteala ei şi cei mai de soi din familie o ţineau la distanţă. Bani nu avea şi nici vază nu era de câştigat din legăturile cu ea. Femeia se răzbuna pe familie prin aceea că întreţinea legături cu oameni care nu erau de seama ei.

Karen de la curtea Bakke nu era încrezută ; aşa ceva nu s-ar fi putut spune despre ea. Era în legături de prietenie cu ţăranii săraci şi cu negustorii de vite şi nu se sfia să se lase poftită de nevestele muncitorilor cu ziua, la o cafea, la zilele lor de naştere. Deci, s-ar fi putut să nici nu ştie că se înrudeşte cu familia hingherului. N-avea mult spirit de familie — acesta nu era în general dezvoltat la Manni, căci prea cutreieraseră lumea largă şi prea se înmulţiseră. Ii ştiau numai pe acei dintre ei care erau mai de vază decât ei înşişi — sau de la care ar fi fost ceva de moştenit.

Legătura dintre curtea de pe limba de pământ şi curtea Bakke fusese întreţinută foarte slab în decursul vremii. Nu aveau de-a face unii cu alţii şi nu se întâlneau decât la mulţi ani odată, la nunţi şi la înmormântări ; asta era de ajuns ca să te poţi ţine la curent cu viaţa şi cu moartea celor din familie. După ce rosesese apa atîta din ogoarele curţii de pe limba de pământ, încît nu mai rămăsese decât coliba şi nici nu mai era de aşteptat vreo moştenire dinspre partea asta, se întrerupsese de la sine orice legătură. Nimănui nu i-ar fi dat în gînd să-i poftească pe calici ; cel mult li se putea îngădui să ia parte la înmormântări. Cei de la Bakke nu mai dădură nici o atenţie locului de unde se trăgeau.

Altfel, însă, stăteau lucrurile cu locuitorii colibei de pe limba de pământ. Ei aveau pricină să nu rupă cu totul le-

găturile și-și dădeau osteneala să nu piardă din vedere curtea de colo — fără însă să tragă vreun profit din asta. Sören și Maren știau că chiaburii aceia se înrudeau cu ei. Asta era slăbiciunea lor și cu asta se lăudau, când li se părea viața prea searbădă. Dar nu așteptau nimic de la ei; se încredințaseră de timpuriu că de la noroc nu mai aveau ce nădăjdui.

De altfel, se cunoșteau destule cazuri când o sută sau mai multe sute de takeri căzuseră în poala săracului. Bunicuța știa întâmplări de acestea chiar de dincolo de granițele parohiei lor și le dezbatuse adesea cu Ditte. Era un simțămînt crudat, să te desfătezi cu ideea norocului — deși știai că tu însuși n-aveai din capul locului cum să ajungi la el.

— Tu n-ai nimic de cîștigat! îi spunea bunica. Ești un copil din flori și ăștia n-au drept la moștenire.

— Ei, atunci nu moștenesc nici oele rele, răspundea Ditte, dînd din cap cu hotărîre. De asta, însă, nu era bunicuța chiar atît de sigură.

Ditte nu se necăjea de loc că nu are drept la moștenire; știa ea, că va răzbi și așa. Poate că se va mărita cu vreunul care avea bani mulți — pe-o biată făptură ca ea doar n-o puteai lua decît din dragoste. Și cînd va fi spus ea „da“, el va arunca mantia murdară de pe umeri și va sta în fața ei, în haine strălucitoare :

— Tatăl meu este destul de bogat pentru noi amîndoi, va spune el. Am vrut să te încerc dacă mă iubești numai pentru mine. Sau poate va găsi ceva pe șosea — o pungă cu foarte, foarte mulți bani — pe care n-o pierduse nimeni, ca să nu fie nevoită s-o predea la poliție. Existau, cu siguranță, destule mijloace, fără să fie numai decît nevoie să moștenești !

Fie că știau, fie că nu știau cei de la Bakke despre rudenie, dar de arătat nu arătară nimic — dimpotrivă, pretinseră ca fata să pună mîna de nădejde. Pe Ditte n-o miră de fel lucrul acesta. Foarte jos trebuie să mai fi căzut acela, care să vină la familia hingherului de bună voie și să-i spună :

— Știi că sîntem rude ?

Totuși, simțea o plăcere ascunsă să te știi înrudită cu cei de sus, căci asta însemna o legătură în direcția în care

se indreptau năzuințele tale. Era cărarea bătută spre noroc, căci și alți membri ai familiei tale trecuseră pe ea.

În tot cazul, curtea nu o dezamăgi deocamdată pe Ditte. Nu-i venea greu să respire atmosfera înconjurătoare de pălăvrăgeală și de zvonuri răuvoitoare; asta ținea trează curiozitatea în mintea ei de copil. Ditte își făgăduise multe de la noua situație care o aștepta, atât de multe încît se înfiora la gîndul că s-ar putea să o prindă pe neașteptate. Pentru moment, nu avea pricină să se plîngă. Aci se aflau destule enigme întunecate. Însăși întunericul părea să învie dintr-o dată în jurul tău, de putea aproape să te apuce de picioare!

Dar chiar și ziua își avea poveștile ei! Erau aici oale pentru carne ca și la Cuibul Coțofenilor, numai că cu mult mai mari; nu era nevoie să alergi, înaintea fiecărei mese, cu gologanul în mînă și să tirguiești. Găinile umblau de colo-colo și ouau în toate ungherele, în locurile cele mai nebănuite; porcii se fițiau și ei pe-alci ridicînd mereu rîsul la cer, deasupra jghiabului, care era tot timpul gol, ori cît ai fi turnat întrînsul; mai erau și vițeii micuți ai căror ochi deveneau de un albastru minunat în semiîntunericul grajdului, cînd le îngăduiai să-ți sugă degetele. Ditte recunoștea totul cu bucuria revederii; simțea în fundul inimii ceea ce simți cînd îți curge ceara caldă a lumînării peste degete. Sita pentru lapte atîrna la uscat de ușciorul ușii șopronului, iar în grinzile aripilor laterale ale clădirii erau înfipte unelte: grebla și sapa de buruieni. Secura era atât de tare înfiptă în butuc, încît abia o puteai smulge de-acolo, pe cînd coasele atîrnau în tufișul cel mare de mărăcini din fața ogrăzii, cu ascuțișul spre tulpini, ca să nu se taie copiii.

Toate erau ca la Cuibul Coțofenilor, numai că mai îmbelșugate. Pînă și un al doilea motan Pers se afla aici, un adevărat trîntor, care zăcea toată ziua pe-o piatră caldă și se-mbia la soare. Dar noaptea nu-l mai vedea nimcni, afară doar de șobolani și de șoareci. Era ciudat cît de bine semăna cu Pers și era tot atât de drăgăstos față de ea. Îți venea să crezi că se cunoșteau de cînd lumea. Numai că văzuse chiar ea, cu ochii ei, cum îl înșfăcase hangiul cu laba lui drăcească pe Pers, hoțul de pește, și-l vîrîse într-un sac. Mai întîi pocnise sacul de cîteva ori de piatra

stăvilarului și apoi îl aruncase în apă — în sac erau și pietre ! Și nici măcar nu era sigur că Pers șterpelise peștii cei aurii ai hangiuului. Jakob-cel-din-față-și-din-spate se strecurase pe-acolo și nu era el chiar așa de nerod cum spuneau oamenii. În tot cazul, hangiuul n-ar fi trebuit să slăbească coșul din ochi. Dar Pers fu condamnat să moară, cu toate lacrimile copiilor. Acum, parc-ar fi înviat din morți. Motanul semăna leit cu Pers și prin aceea că se dădea în vînt după pește. În fiecare dimineată fugea la plajă și sărea din piatră-n piatră. Acolo pîndea el caracudele și alți pești mărunți, care stăteau la apă mică. Cînd se apropiau destul, dădea cu laba sub ei și-i sălta pe piatra lui. Era nostim să vezi cum luptau în inima lui teama de apă și pofta de mîncare, încît tremura din tot trupul. Aceștia erau singurii pești pe care-i căpăta motanul căci la curte nu se mîncea așa ceva, de teama teniei.

2. DORUL DE-ACASA

Ditte era trezită în fiecare dimineată de niște pași tîrșiți pe lespezile din fața ușii ei. Bătrînul argat zilier o striga cînd sosea la lucru. Ditte nu-l putea suferi ; avea gura întotdeauna murdară — de tutun de mestecat și de vorbe grosolane ; și se spunea despre el că nu se purta bine cu nevasta și cu copiii. Cît ai bate din palme, fata sărea din așternut.

— Mă scol îndată ! striga ea, rezemîndu-se cu toată greutatea de clanța ușii. Dacă nu ajungea la ușă înaintea lui, el împingea jumătatea de sus, dînd-o de perete și se înfîngea colo, în deschizătură, rinjind cu gura năclăită cu dinți vineți și mare cit o șură.

Cum îl auzea fata depărtîndu-se spre locuință, dădea drumul clanței și-și trăgea peste cap hainele subțirele. Inima-i bătea sub cămașa cenușie ; pe cînd își împletea părul, privea prin jumătatea de sus deschisă a ușii, în dimineața proaspătă. Ținea una din cozi în gură, pe cînd degetele se îndeletniceau cu împletitul celeilalte. Se uita la marea peste care se întindea strălucirea zilei, lucind prin zeci de mii de scînteii. Dimineața îi trimetea arome ciudate, lu-

mină și răcoare, și fata se înfiora din creștet pînă-n tălpi. Strănută, și coada îi cădea din gură.

Pe urmă stătea afară, pe lespezi, pieptănată lins, cu două cosițe subțirele pe spate, cam vînată de frig și trează de tot, acum. Semăna cu o pasăre care-ar fi țîșnit deodată din întunericul tufișului și ar fi fost izbită de lumină. Arunca o privire furișă spre locuință — și se făcea nevăzută după colțul casei.

— Iar fuge fata la mare spunea argatul, care ședea în bucătărie și-și mesteca îmbucătura de dimineață. E ne-bună după apă; s-ar crede că are sînge de pește în vinet

— Las-o-n pace, răspundea slujnica. Cui, ce-i strică? Doară stăpîna și cu fecioru-său nu-s încă sculați.

Ditte fugea cu picioarele goale prin iarba țepoasă și udă, pînă la povîrnișul cea înalt, de unde se vedea marea, care-și întindea apele de o minunată paloare trandafirie sau cenușii și biciuite de vînt — după vreme. Ei îi era tot una, căci nu-i păsa de loc de mare; nu-i adusese niciodată vreo bucurie; bunicului îi dăduse gută; iar în viața bunicuței și a ei nu însemnase altceva decît o veșnică frămîntare. Dar ea uda și satul de pescari; aceleași ape erau și aici și acolo și ar fi putut fi trecute cu barca, dac-ar fi existat așa ceva la curtea Bakke. Ditte nu se sinchisea de cum arăta marea; rosesese ogoarele curții de pe limba de pămînt și sărăcise oamenii; în timpul furtunilor zguduise coliba bunicii, aruncînd stropii de spumă pînă sus, pe ochiurile de geam. Cunoștea ea și lucruri mult mai plăcute decît marea! Dacă avea noroc, putea zări luntrile din sat, întorcîndu-se acasă de la pescuitul de noapte. Depărtarea era prea mare ca să le poată deosebi una de cealaltă, dar a tatălui se afla printre ele și ea era convinsă că el privea încoace. Își alegea una din bărci, hotăra că era a lui și-o urmărea din ochi pînă cotea după limba de pămînt, acolo unde se ascundea satul.

Lui Karen de la curtea Bakke nu-i plăcea trăznaia asta a fetei și la început încercase să-i taie pofta. De vreme ce nu izbutise însă, iar fata era pricepută și supusă, Karen o socoti ca un fel de meteahnă și nu mai luptă împotriva ei. Tatăl fetei, bunicul ei și poate încă și alții înaintea lor, își petrecuseră viața pe mare; nu era, deci, de mirare, că apa o atrăgea.

În afară de acest singur punct, Ditte nu ținea să-și impună voința. Îngrijorarea lui Lars Peter că va insista cu prea multă tărie, să-și revendice drepturile, dînd astfel naștere la neplăceri, nu se arătă întemeiată. Dîrzenia Dittei nu se manifesta în acest domeniu ; pe ea n-o stăpînea decît un singur sentiment, acela de a face pe plac celor din jur și, în primul rînd, stăpînei — și de a-și face datoria pe cît putea mai bine. O vorbă morocănoasă sau o privire aspră o aruncau într-o neagră desnădejde și-o făceau să se creadă cea mai nesuferită ființă din lume.

Ditte nu era dintre cei cărora trebuie să li se spună de două ori un lucru ; de regulă știa ce-avea de făcut, înainte chiar de a i se spune. Se trăgea de jos — de aceea era deprinsă să facă mai mult decît aveai dreptul să ceri de la ea ; în general, există o legătură fatală între aceste două lucruri. Afară de asta, mai și fusese pregătită din naștere să slujească pe alții. Totul în viața ei o îndreptase în această direcție și ea simțea imboldul să fie de folos. Cu bună știință nu pierdea niciodată ceva din vedere.

Și încă mai primea și plată acum pentru munca ei — era mare ! Deocamdată fusese angajată să îngrijească de vite și de oi ; avea de primit, pe vară, stofă de o rochie, o pereche de saboți, o jumătate de kilogram de lînă, o cămașă de pînză — și cinci coroane bani gheață, dacă era vrednică. Hangiul în persoană făcuse tocmeala și primise o monedă drept misitie.

Fata își dădea toată silința și cînd mina vitele dimineața spre imașul comunal, se și simțea obosită. Se scula odată cu soarele, ajuta la muls și la pregătirea mesei de dimineață pentru oameni, spăla apoi strachinile și oalele și mai făcea și cite un drum pentru unul și pentru altul. Toți o strigau și fluierau după ea și trebuia să aibă picioare pentru toți.

La păscurt, însă, avea răgaz să stea liniștită — numai să aibă grijă să nu adoarmă. Era o întindere largă și adîncă pe coasta cea înaltă, unde se aduna apa de infiltrație ce nu avea ieșire la mare. Altădată fusese aci o baltă ; în decursul vremii, se prefăcuse în imaș ; cînd se mișcau vitele pe iarbă, terenul se legăna în valuri, care se întindeau departe spre laturi. Iarba și papura alternau cu mlaștini și cu mănunchiuri de mesteceni, plopi și anini, în ju-

rul cărora pământul era mai ridicat și fiecare mănunchi de copaci era înconjurat de un inel de buruieni. În mijlocul micilor tufișuri se afla, de obicei un loc mai ridicat și mai uscat. Acolo se instala Ditte. Își potrivea un culcuș călduros din păpuriș uscat în mijlocul vreascurilor uscate și întrebuița în acest scop flori și trestie din anul trecut, ca și scoici vechi de mii de ani, ce se iveau strălucind de albeață, pe mușuroaiele de cîrțițe, negre ca tăciunii. Cînd se ridica în virful picioarelor, putea să privească peste frunziș și să vegheze asupra vitelor. Cuibul era foarte sărăcăcios și chiar așa de comod, tot nu te puteai așeza în el.

Ici și colo era turbă. Gropile cu povîrnișurile negre și cu apa întunecată a smîrcurilor îți aminteau de jale și de moarte, de pământul aruncat pe sicrie negre, contrastînd brutal cu nepăsătoarea scînteiere a soarelui, a ierburilor mărunte și a insectelor care bîzîiau. Întreaga existență căpăta astfel pecetea unei capricioase nestatornicii. Se întîmpla să îngini un cîntec așa, în neștire, și deodată să izbucnești în plîns, fără să ți se pară ciudat c-o faci. Altădată, însă, toate acestea îți făceau plăcere.

Erau multe pe-acolo cu care te puteai juca și Ditte își dădea toată osteneala să găsească ceva. Cuiburile ei erau pline de lucruri promițătoare, pe care le descoperise în timpul hoinărelilor; avea ouă pestrițe de pasăre, pene frumoase și o cîrțiță moartă, cu blana moale, moale de tot. Dar nu-i venea să se joace cu aceste minunății; pentru așa ceva îi lipsea imaginația. Nu avusese niciodată vreme de joacă și izvoarele închipuirii ei secaseră. Multă apă se vărsase în mare, de cînd bunicuța nu avea de cît să zugrăvească o față de om pe vechiul papuc de lemn al lui Sören și să-l înfășoare într-o cîrpă, pentru ca Ditte să-și aibă tovarăș de joacă. În răstimpul acesta se așternuse o existență lungă și obositoare.

Stătea deci aici și își privea lucrurile, puneu jos unul și ridica altul — plictisindu-se. Stăpîna îi dădea să împletească; avea de făcut atîtea și atîtea rînduri. Ar fi făcut cu drag de două ori mai mult, că tot n-ajungea să alunge vremea — degetele îi erau prea sprintene. Și apoi soseau gîndurile, gîndurile cele mohorîte.

Singurătatea și dorul o apăsau grozav: mai ales la început plîngea adesea ceasuri întregi. Ii era dor de tata și

de frățiori, de cîrpitul hainelor lor și de toate. Se obișnuise ca grijile să se cuibărească în ea. Tot timpul o urmărea cîte un gînd — dacă fuseseră cîrpiți saboții lui Paul înainte de-a fi prea tîrziu ; dacă i se dădea surioarei Else destul de mîncare, căci avea prostul obicei să-și piardă vremea în timpul mesei pălăvrăgînd, mai ales dimineața. Pe urmă se făcea vremea de școală și, deodată, era nevoită să lase totul baltă și s-o șteargă. Adesea fugea fără să mai apuce să-și ia mîncarea pentru școală. Trebuia să ai mare grijă de ea. Și tata, Doamne ! N-o fi ducînd-o și el din cale-afară de rău ? Găsea oare berea fierbinte cînd sosea acasă dintr-o călătorie de noapte în larg ? I se puneau oare hainele ca lumea la uscat ?

Ditte se frămînta fără nici un rost și, de neputință, plîngea. Nici vorbă nu era să i se dea voie să plece acasă ; la așa ceva nici nu trebuia să se gîndească ; cine îi alibă grija vitelor și să facă treaba care-o aștepta pe ea, cînd se întorcea cu ele, seara, acasă ? Și nici vești nu primea de-acasă. Se gîndea în toate felurile și-și zugrăvea toate grozăviile : că tata se înecase, că vreunul dintre copii era bolnav și fără îngrijire. Inimioara îi sîngera fără nici un rost.

Cînd o năpădeau singurătatea și dorul, atunci n-o mai răbda locul în vale, în tufiș, ci simțea nevoia să urce spre ogoarele de sus, de unde se zăreau de jur împrejur colinele cătunului, moara de la curte — și, mai ales, șoseaua. De obicei vedea oameni umblînd pe ea ; dacă avea noroc, se întîmpla să și recunoască pe careva din sat. Atunci simțea ca și cum s-ar fi gîndit cineva cu drag la ea și inima i se înviora. Oare bunul Dumnezeu făcea asta ?

În lumea Dittei, oamenii nu credeau numai decît în Dumnezeu, ci mai degrabă lăsau baltă această chestiune. Viața săracului nu prezenta o dovadă concludentă a existenței lui Dumnezeu și dacă exista cu adevărat, apoi ținea mai mult cu cei „mari”. Aceștia aveau întotdeauna grijă să-l pomenească și să te îndrepte spre el, cînd doreau să te silească să trudești pentru ei. Așa văzuse bunica lucrurile — și tot așa gîndea și Lars Peter, singurii oameni pe care Ditte avea motiv să-i creadă. În tot cazul n-avea nici un rost să-ți îndrepti plîngerile către Dumnezeu. Experiența arăta foarte lămurit acest lucru. Spunea el, pastorul, să lași

pe seama Domnului toate grijile, dar te prevenea în același timp să nu-l tragi la răspundere dacă-ți mergea rău.

Ditte își întorcea fața instinctiv spre lumină, mai ales când i se întâmpla vreo bucurie neașteptată. Când îi mergea cuiva rău, cu cale era să-și poarte singur răspunderea, căci n-avea altcum încotro; omul avea însă nevoie de un locșor către care să-și întoarcă fața când îi mergea bine. Și acest loc era întotdeauna cerul. Acolo sus se afla doar bunicuța, căci ea era cu siguranță în cer. În această privință nu încăpea nici o îndoială. De aceea era frumos să faci și bunului Dumnezeu un loc în inima ta — măcar așa, de dragul bunicii. În vremea din urmă, Ditte se gîndea mult la ea și i se întâmpla chiar s-o strige cu glas tare. Avea nevoie de un om, care să vadă cît de rău îi merge.

Intr-o zi, pe cînd stătea așa și se simțea nenorocită de moarte, o văzu deodată pe bunica aplecată deasupra ei. „Hai, mămică Ditte, spuse ea, să zburăm amîndouă acasă, în sat.“ „Dar nici n-ai aripi“, răspunse Ditte și plînsese și mai tare, căci bunica era încă și mai pipernicită decît o ținea ea minte. „N-are a face, fetiță! Tragem bine picioarele sus — pînă sub fuste!“ Pe urmă zburăm cu-adevărat, peste coline și peste văi. Cînd se apropiau prea mult de pămînt, trăgeau mai tare picioarele sub fuste. Și, deodată, se pomeniră deasupra satului de pescari. Jos, aștepta Lars Peter cu un năvod întins, ca să le prindă. „Ditte!“ strigă el.

Ditte se trezi și sări în picioare. De dincolo de ogoare o striga cineva. Era Karl, feciorul de la curtea Bakke, care alunga vitele din semănături. De spaimă, fata înțepenise de tot și nici nu izbutea măcar să fugă la el, să-i ajute. Atunci băiatul o luă încet spre ea. Întotdeauna își trăgea picioarele greu și părea sătul de viață.

— Ai adormit, se vede, făcu el cu o umbră de zeflemiscală, dar cînd văzu că plînsese, o privi serios, fără să mai spună nimic.

Ditte se simțea încurcată pentru că plînsese și adormise, așa că își șterse repede lacrimile de pe obraji. Dar frică de el nu-i era, căci era un băiat bun de șaptesprezece ani — o vîrstă caraghioasă pentru un bărbat, după părerea ei. Nu-ți era ușor să-l iei în serios, deși era fiul stă-

pinei, deci oarecum adevăratul stăpîn. Nici el nu pretindea așa ceva, ci era bucuros să-l lași în pace. Lua parte la adunări religioase — ah, poate c-ar putea să-l întrebe pe el! Ditte nu era mulțumită că bunica nu avea aripi.

— Crezi că femeile bătrîne sînt primite în rai? îl întrebă întoarsă pe jumătate spre el. Era cam anevoios să întrebi așa ceva.

— Nu prea știu, răspunse băiatul tărăgănat. Depinde de cum a fost omul. Dus pe gînduri, privea țintă înaintea lui, ca și cum ar fi trebuit să cumpănească bine, ca nu cumva să rostească vreo nedreptate.

Da, bună fusese bunicuța — mai bună de cît putea Ditte spune. Dacă depindea numai de asta...

Băiatul tot mai stătea nemișcat, privind dus pe gînduri, în același punct.

— Nu trebuie să judeci nici dintr-o parte, nici din alta, făcu el oftînd adînc.

Ditte izbucni în rîs. Era așa de caraghios cînd ofta.

— Ce-i de ris? întrebă băiatul jignit și dădu să plece. Dar, se opri din nou.

— Să-ți pară bine că n-a găsit mama vitele în semănături, făcu el.

— Ce, n-ai să mă spui mamei? întrebă Ditte mirată. Nu-i venea să creadă că scăpase atît de ușor.

— De ce să te spun?

Avea dreptate, de ce s-o spună?

— Doară curtea o să fie a ta! spuse ea deodată.

— Așa? Spre marea mirare a Dittei, el rîse puțin. Nu crezuse că știa să și rîdă.

Fata rămase locului privind după băiat și uitîndu-și propriile gînduri. Umbla ca un bătrîn — sau ca un om care se născuse sub blestem. De multă bucurie nu prea avusese el parte; oamenii spuneau că mamă-sa îl mai bătea și acum. Se povesteau și mai rele. Pe Ditte o trecură fiorii. Nici nu voia să se gîndească la toate astea.

Nu-i venea întotdeauna ușor să scape de femeile de prin împrejurimi care își făceau de lucru pe lîngă ea, ca s-o poată iscodi, vorbind chipurile de chestiuni nevinovate. Și, cînd le răspundea, dădeau din cap și stringeau din buze, ca și cum vorbele ei ar fi devenit niște lucruri în-

grozitoare. Dar Ditte n-avea chef să vorbească despre oamenii la care slujea și se hotărî să-și țină gura.

Intr-o zi, ședea și privea spre șosea în speranța de a vedea cunoscuți, cînd deodată trecură niște țărani — o femeie și un bărbat. Se duceau desigur la oraș după tîrguieli. Ii făcură semn și opriră căruța. Deși nu-l cunoștea, Ditte alergă la ei.

Nu văzuse cumva o căruță cu un cal, o iapă roaibă? Acum vreun ceas? Nu? Dar de unde era ea? Vitele astea, pe care le păștea ea, nu erau de la curtea Bakke? Li se păreau lor cunoscute! Avea loc bun, nu-i așa? Ori poate nu era bun locul? Ce, nu-i așa că la curte stăpînea o femeie? Ei, ba da, vezi că țineau ei minte! Era Karen de la Bakke, cum o numeau de cînd își pierduse bărbatul, acum zece ani, într-un chip atît de jalnic! Dar nu-i așa, nu era ea amărită pentru atîta lucru?! Ce, mai era și un fecior la curte? Și aveau și un argat tocmit cu ziua? A, da, pe Rasmus Rytter! Dormea și el la curte? Așa? Seara pleca acasă? Dar tot rămîne el cîteodată la dormit, nu? Cînd e multă treabă?

Cei doi întrebau cu rîndul și Ditte le răspundea conștiincios. Cînd femeia vru însă să afle mai multe despre orînduiala casei și întrebă unde-și are Karen camera de dormit și dacă doarme singură în toată locuința, Ditte începu să ciulească urechile. Pe fața femeii citi ceva care-i spunea lămurit, că fusese iarăși neghioabă; deodată sări într-o parte de lingă căruță, spre cîmp. Acolo se întoarse și se strîmbă furioasă la cei doi.

— Sic! Sic! V-am mințit! strigă ea răgușită. Derbedei și palavragii ce sînteți!

Țăranul o amenință cu biciul și se pregăti să sară din căruță. Dar Ditte o luă la fugă de-a lungul stăvilărilor și peste ogoare. Colo jos, în mlaștină, se piti izbucnind în hohote de plîns — speriată de cele ce făcuse. Dacă veneau după ea? Cu chiaburii nu era de glumit; ăștia umblau cu legea în mină! Te pomenești că ajunși la oraș, se duceau de-a dreptul s-o dea în judecată!

Nu se mai putea liniști. Gîndul o sfredelea într-una, umplîndu-i sufletul de groază. Cine s-o ajute în înfiorătoarea părăsire în care se afla? Nu-i mai rămînea altă de făcut, decît să fugă acasă

I se mai întâmplase Dittei să lase totul baltă și s-o șteargă peste ogoare. O năpădea deodată, de nici nu mai era în stare să caute drumul, ci sărea peste tot ce-i ieșea în cale. Pe drum se poticnea; ba se înfunda în smîrcuri, ba se încîlcea în tufele de mărăcini; picioarele-i goale sîngerău și rochia îi era sfișiată. Apoi îi trecea nebunia și i se trecea simțul răspunderii. Sfioasă, se strecura înapoi, își spăla picioarele rănite și își cosea rochia la loc, mulțumită că nu se întâmplase mai rău. După o asemenea fugă desnădăjduită, se liniștea. Dorul nepotolit se astîmpăra și, pe cînd ședea la marginea smîrcului, cu picioarele în apă și cu poalele rochiei suflecate, îi trecea de tot. Vîltoarea din sufletul ei se scurgea în pămînt și nu mai rămînea decît o femeiușcă, năpădită de-o dulce slăbiciune, născută din lacrimi. O vreme nu mai avea nici o dorință și se lăsa fără grijă, în voia gîrdurilor. Ședea aci și se minuna de ea însăși; își cerceta picioarele, dintre care unul avea un semn din naștere, tocmai sus pe șold, și brațele subțiri și pîrlite de soare. Vîntul și soarele o în-negriseră prin rochia subțire. Ea, însă, nu era mulțumită de culoarea asta și se întindea în apa liniștită și calduță a smîrcului, ca să-și spele urmele de pămînt de pe trup. Pîrleala îi păta pielea ca niște umbre învechite.

De la buric în jos o dungă de culoare închisă trecea peste pîntece. Acesta era un lucru bine cunoscut, căci chiar și bunica îi arătase dunga, pe cînd Ditte, era mică de tot, și-i spusese că e semn că va căpăta copii mulți și cu ușurință. Sub brațele fetei creștea un puf creț și arămiu — asta era ceva nou și emoționant. Ditte se apucă de sîinii care căpătau formă și fu mîndră că-i găsea atît de grei — mai ales cînd se pleca în față. Dar atunci nu mai era frumos spatele, căci de-a lungul lui se iveau un întreg șir de colțuri. Mult ar fi dat ea să se poată vedea din spate, ca să știe dacă mai e strîmb.

Deodată o apuca spaima să nu vină careva, sau să nu fie cumva ascuns cineva și s-o pîndească. Smucea hainele și fugea țipînd, în tufiș, să se îmbrace.

Dar nici n-aveai ce pîndi: un trup adolescent de fată, care nu avea nici forme de copil, nici de om mare, și care nici măcar nu era în stare să reflecte cald lumina zilei.

Ditte nu prea era fata să sucească capul unui bărbat. Ce era mai frumos la ea era tot inima — și aceasta n-are mare trecere. De aceea a și avut natura grijă s-o ascundă bine.

3. CHIABUROAICA

Karen de la curtea Bakke și Ditte amestecau, în șoproan, făină de secară cu ghips pentru șobolani; toți ceilalți de la curte, ca și slujnica Sine, își făceau somnul de după masă. Karen învîrtea amestecul uscat cu mișcări grosolane. De cîte ori se urnea, se ridica dintr-însa un miros tare de corp, care-o frigea pe Ditte la nări și o făcea să se înfioare. Amestecul de ghips era apoi înfășurat în pachetele de hîrtie, pe care Ditte le băga în găurile guzganilor prin șuri și șoproane. Erau destule găuri de-astea. În ogradă domnea liniștea, o liniște adormitoare. Ditte se sculase devreme și ar fi fost în stare să se întindă chiar și pe lespezile de piatră ca să tragă un pui de somn.

— Vezi! îi spuse Karen, pe cînd îi punea ultimele pachetele în șorț, cînd le-or înghiți, cred că n-or să mai aibă nevoie de nimic.

— E tare otrăvitor?

— Otrăvitor? De loc! E cel mai nevătămător lucru din lume! Dar după ce halesc tot, trebuie să bea apă, că prea-i uscată hrana! Și cum dă ghipsul de apă, se întărește și le stă ca o piatră în stomac. Da, așa devine cazul!

Ditte gemu ușor de spaimă.

— Vai, dar trebuie să fie o moarte groaznică, spuse ea. Karen se supără:

— Ei, și! Principalul e să scapi de dihăniile dracului. Cum? Asta n-are importanță. Sînt atîtea feluri de-a muri și toate duc în același loc... Cînd credeți c-o să iasă mama ta?

Întrebarea o surprinse și o duru pe Ditte — poate pentru că fusese pusă tocmai în această legătură de idei.

— Mai durează, șopti ea.

— Crezi c-a șterpelit banii? urmă Karen; azi avea chef de vorbă.

Ditte nu ştia. Ar fi preferat să tacă, așa cum făcea întotdeauna cînd o iscodea cineva în legătură cu omorul. Dar stăpînei trebuia să-i răspunzi.

— Bunica îi ținea la piele, spuse ea cu glas scăzut.

— Ce prostie! Ar fi trebuit să ducă banii la casa de economie și nu să tot scotocească prin ei. Acum i-ai fi avut tu, că doar pentru tine erau. Și-ai fi avut chiar mai mult! Karen începu să socotească. Ca la cinci sute de taleri s-ar fi urcat pînă acum — o mie de coroane! Aștia nu-s pușini bani pentru o fată săracă cum ești tu, dac-ar ti să te măriți vreodată. Cei de la Nisipuri trebuie să fi fost doldora, că doar de-acolo vin banii.

Ditte ar fi dorit să scape de Karen. Subiectul o chinuia și aerul acru care o învăluia pe chiaburoaică, mirosul de sudoare și de altéle, îi tăia răsufllarea. Se zăpăcea și se simțea stîljenită, cînd stătea în apropierea muierii accesteia corpolente, care pășea greu și înșfăca lucrurile cu atîta grosolănie. Se simțea ca o biată făptură neînsemnată care în orice moment ar fi putut fi călcată în picioare din nebagare de seamă.

— Să scot vitele? întrebă ea, îndreptîndu-se spre ușă.

Chiaburoaica se uită la ceasornicul adus din Bornholm

— Da, șterge-o, dar mai întii, cheamă-mi-l pe Rasmus Rytter.

Acesta era cel mai greu lucru pe care-l puteai cere de la Ditte. Se temea de argat și nici nu-l putea trezi. Se spunea că numai de aceea se făcea el că doarme atît de adînc, ca să-l silească pe cel care-l trezea, să urce pînă la el. Sine ieși din cămăruța ei de după șopron și Ditte o privi rugător; dar slujnica nu era încă trează de tot și n-o înțelese.

— Ei, șterge-o, ce mai stai?! strigă chiaburoaica.

Ditte trecu agale de-a curmezișul curții și începu să strige prin ușa deschisă a hambarului. Karen privi mirată după ea din ușa bucătăriei.

— Ce proastă! spuse ea supărată. Crede c-asa o să-l învie ea pe argat.

— Se teme de el! spuse Sine morocănoasă, pentru că toate astea nu-i plăceau.

— Ei, se teme ! Să se fandosească mai puțin ! Ia du-te pînă sus în fin și scutură-l ! Dar vezi să nu-ți scarmene aripile de îngerăș, strigă ea în batjocură.

Ditte mai șovăia încă în ușa hambarului. Părea nehotărîtă și privea țintă la chiaburoaică.

— Să vin și să-ți fac vînt ? strigă Karen. Ditte se strecură în sfîrșit înăuntru, dar se vedea bine că acolo rămăsese pe loc, ascunzîndu-se.

Karen trebuia la papucii de lemn : era atît de furioasă încît nici nu izbutea să-și bage picioarele în ei. Las' c-o învață ea minte pe fată ! Dar Sine se apropie în goană.

— Du tu vitele și vezi de-o șterge mai repede, că-l strig eu, spuse ea împingînd-o afară din hambar pe partea cealaltă. Cu chiaburoaica nu era bine să te pui ; ea găsea că e o prostie s-o lase mai moale cu oamenii, căci cu asta nu făceai decît să le încurajezi trăznelile. Făpturilor acestora, care se temeau pînă și de o urechelniță, le prindea bine o lecție ! Dar Sine era de multă vreme la curte și își îngăduia să se prefacă că n-aude. Din partea ei, n-avea decît să vorbească stăpîna cît o pofti ; la urma urmei tot o să tacă ea o dată !

Și Karen tăcu destul de repede, căci se auzi o căruță coborînd în goană nebună coasta ; coti spre ogradă, se îndreptă fără să domolească viteza, către ușa principală, unde se opri dintr-o smucitură. Cel care mîna calul, un negustor de vite, plesni vesel din bici.

— Aveți ceva de vînzare azi ? îi strigă chiaburoaicei care ieșise în pragul bucătăriei și-și încălța papucii de lemn.

— Da, avem un vițel îngrășat, răspunse ea apropiindu-se.

Ditte îl zărise pe călător, pe cînd mîna vitele ; dar și după vorbă l-ar fi recunoscut. În felul acesta umbla numai unchiul Johannes. Purta o pălărie tare și o manta elegantă cafenie, de praf — întocmai ca la oraș. Părea să-i meargă bine !

Știa ea, Ditte, ce însemna să fii în gura oamenilor. În unele privințe nu izbutiseră să scape de faima lor cea rea : umbrele continuau să se țină de familia lor.

— Aha, asta-i fata hingherului de la Nisipuri, spuneau oamenii pe cînd lața li se înviora. Acum știau despre cine

era vorba și trîncăneala pornea : despre zgripturoaica de Maren, despre crima Sörinei Mann, despre măcelarul de cîini. Ditte le știa pe toate prea bine ; nu era mare lucru să-ți dai seama că oamenii vorbeau despre tine. Mulți nici nu se osteneau s-o ascundă.

Nimic nu se trecea sub tăcere. Familia hingherului era învinovățită de mult mai multe decît ar fi fost de drept să li se pună în sarcină. În această privință, oamenii nu erau zgîrciți. Zvonuri de care nimeni nu voia să-și ia răspunderea — și pe care nici nu le lua nimeni în serios — ieșeau la iveală, iscate de vreo vorbuliță, făcînd înconjurul lumii și intrînd iarăși în pămînt. Fiecare era bucuros să ajute la răspîndirea lor. Era ca și cum oamenii se deprinseseră să urască familia hingherului, pe cînd chiar ei o neîndreptăteau. Poate că le trebuia o scuză acceptabilă pentru pizma lor împotriva familiei — și își adormeau conștiința prin aceea că îi puneau în sarcină tot felul de răutăți. În neobosita sa năzuință către lumină, omul preferă să caute izvorul relelor în afara sa ; Lars Peter și ai săi erau oricum niște paria. Nu-ți mai rămînea decît să dai în ei, din pricina nimicniciei lor. Nu era nevoie să respecti adevărul cu strășnicie, căci în tot cazul realitatea depășește închipuirea cea mai înflăcărată. Și, la urma urmei, familia hingherului n-avea decît să dezmință prin purtarea ei, orice zvonuri răuvoitoare.

De acest drept făcea ea uz din toate puterile, prin hărnicie, bună rînduială și purtare. Ii fusese adesea destul de anevoie să se strecoare prin viață în așa fel, încît părerea oamenilor să nu găsească de ce să se agațe ; Ditte nu înțelegea cum de nu le păsa unora de cele ce se vorbeau despre ei. Se trîncăneau destule și despre chiaburoaică ; dar Karen nu-și dădea nici o ostencală să evite birfeala. Nu se simțea de loc umilită, ci privea oamenii de sus ; nu-i păsa de cele ce se povesteau despre ea și făcea cum o tăia capul. Ditte nu înțelegea de fel acest dispreț pentru tot ce se cădea și era cuvințios. Despre asta vorbea desigur Sfînta Scriptură, cînd spunea că acoperi cîntea cu rușine.

Deși Karen era de zece ani văduvă, tot se mai vorbea despre căsnicia ei. Fusese pe vremuri o fată plăcută și bună și nici despre bărbatul cu care se căsătorise nu se

putea spune ceva de rău. Mai fusese omul și cu frica lui Dumnezeu. Ce va fi fost, nu se știe — fie că nu s-au potrivit, fie că s-au amestecat alte puteri — femeia, însă, ieși din căsnicie alta de cum intrase. Unii spuneau că la această căsnicie fuseseră înhămați doi cai buni, dar care nu puteau trage unul alături de celălalt și că unul îl stricase pe celălalt. Alții susțineau că sîngele rău din familie izbucnise la ea la o vîrstă anumită. Se mai văzuse adesea ca fetele cele mai bune să devie niște Xantipe,¹ aproape ieșite din minți, cînd le venea rîndul să gospodărească o casă.

În tot cazul, cei doi se urau cum se pot urî numai soții între ei, și își otrăveau viața pe cît puteau. În această privință, ea fusese cea mai destoinică. A ei era curtea deci avea mai multă putere decît el, care venise cu mîna goală în căsnicie. Ea nu se dădea îndărăt de la a-i arăta, față de oricine, cît de calic era. Și totuși, făcură trei feciori. Deci, trebuie să fi existat și momente cînd nu trăiau ca pisica cu cîinele. Dar prea numeroase n-or fi fost ele.

După cîțiva ani de căsnicie, omul căpătă oftică — unii spuneau că de inimă rea că n-o scotea la capăt cu ea, iar alții că-l culcase anume în așternut înfățat cu cearșafuri jilave. Din căință sau din alte pricini, ea îi cumpăra coniac și punct dulce, ca să combată boala. Bea și ea cu el, ca să-l facă să dea cît mai mult pe gît. Și chiar izbuti să alunge oftica, dar omul deveni o zdreanță. El, care nu suporta altădată băuturi tari, simțea acum nevoia să se chercelească.

— Nevastă-mea mă iubește atît de tare, încît mă ține în spirt, spunea el pe cînd Karen rîdea din toată inima și rîsul ei răsună multă vreme în amintirea oamenilor.

Nu mai plăcută nu era atmosfera în care creșcuseră băieții; fu aproape o ușurare pentru ei, cînd îl găsiră într-o dimineață de iarnă pe tata, spînzurat în șura de treierat. Acum erau orfani de tată și curtea fără stăpîn. Patul vădanei e mai rece decît al nevestei — chiar și atunci cînd soții dorm cu spatele unul la celălalt; Karen ar fi avut curajul să se recăsătorească, mai ales dacă ar fi intrat și ceva bani la curte.

¹ Soția filozofului Socrate, celebră pentru răutatea ei (n.t.).

Dar nimeni nu cuteză să ia locul sinucigaşului şi ea fu deci nevoită să se zbată singură cu toate necazurile şi cu cei trei feciori. Asta n-o făcu mai blajină şi cu cit creşteau băieţii şi deveneau mai independenţi, cu atît o scotea mai greu la capăt cu ei. Pe urmă, feciorii părăsiră curtea ; cel mare începu să pregătească examenul de învăţător şi apoi i se dădu un post în apropierea capitalei. Al doilea intră la stăpîn. Dacă tot trebuia să asculte de alţii, spunea el, apoi mai bine să slujească la străini.

Vorbele lui părăură ciudate oamenilor. Ce era mai firesc pentru un fiu decît să se supună mamei şi s-o asculte — dac-o iubea ? Dar băieţii de la curtea Bakke nu-şi iubeau mama. Numai cel mic, Karl, rămăsese acasă, nu pentru că se simţea acolo mai bine decît ceilalţi, ci pentru că nu se putea descăluşa de sub stăpînirea mamei. Era un băiat sfios, care începea să plîngă numai dacă se uita cineva strîmb la el. Nu rîdea niciodată şi părea întotdeauna obosit şi vinovat. Oamenii îşi şopteau că mama avea puteri drăceşti asupra lui şi că din pricina căinţei care-l apăsă, căuta refugiu la evlavioşi.

Ditte avea urechea ageră : auzea tot ce se povestea. Nu le înţelegea pe toate, dar şi le lămurea în legea ei şi de aceea simţea în permanenţă în juru-i o atmosferă apăsătoare. La curtea Bakke nu putea fi vorba de vreo bucurie : fiecare se bătea cu gîndurile lui; de adunări de familie nu se pomenea. Stăpîna dădea vina pe mare, blestemata ceea de mare. Cînd se întrecea cu băutura, ieşea în ogradă să-şi dea drumul artăgului. Feciorul, însă, credea că Dumnezeu îşi întorsese faţa de la curte. Numai Sine îşi vedea nestinjenită de treabă, cu obraji roşii ca merele — şi Ditte se ţinea mai mult de ea.

Îi venea greu s-o scoată la capăt cu stăpîna, pentru care avea un respect firesc, necondiţionat. Chiaburoaica era doar providenţa de la care venea şi binele şi răul ; mina ei pedepsea, dar dădea şi pîinea cea de toate zilele. Cit despre dat, dădea mult ; era veşnic cu un cuţit de bucătărie în mină şi pe pîntecele ei tîguiat se vedeau pete mari de untură. Ea însăşi era foarte mîncăcioasă şi îngăduia şi altora mese îndestulate. Asta te făcea să-i treci multe cu vederea ; se dusesse vestea curţii de la Bakke, că acolo se

minca bine. Din trupul stăpînei, însă, izvorau duhori, care o amețeau pe Ditte și o făceau să se înfioare.

Fata fusese învățată că nu era deajuns să-ți faci datoria față de cei în slujba cărora te afli, dar că trebuie să-i și iubești. Datoria și-o făcea ea cu vîrf și îndesat, dar nu izbutea s-o și iubească pe chiaburoaică; nu reușea nici măcar cînd se afla la cîmp, cu gustarea de după masă. De aceea își închipuia că e necredincioasă și era foarte nemulțumită de sine.

I. UN MUSAFIR BINEVENIT

Ditte își isprăvisese porția care i se dăduse de împletit și golise și coșulețul cu mincare, deși mai era mult pînă la ora gustării de după masă; dar așa, îi mai trecea vremea. Se plictisea! Nu-i venea ușor să-și umple singurătatea; să se joace n-avea chef și nici nu mai știa cum; iar vitele nu erau pentru ea niște tovarăși de joc. Avea grijă de ele pe cit îi era datoria, să nu facă stricăciuni și să nu li se întîmple ceva; ba le și iubea. Asta se vedea cînd pătea ceva vreun vițel: cînd se rănea în sîrmă ghimpată sau era înbrîncit de vreo vită mai bătrînă. Atunci se ocupa plină de îngrijorare de el și nu se liniștea pînă nu-l vedea lecuit. Dar între ea și vite nu se stabilea nici o legătură de prietenie; vacile erau vaci și oile, oi — asta era de la sine înțeles, ca tot ce făcuse natura. Purtarea lor o interesa pe Ditte numai în legătură cu munca ei; animalele puteau fi adesea nostime și drăguțe dar în inima Dittel ele nu trezeau nimic.

Ditte era o fetiță sociabilă; trebuiau să-i sune în urechi două glasuri care sporovăiau, iar unul din ele să fie de preferință chiar al ei. Era cel puțin tot atît de plăcut să vorbești tu însuși ca și să ascuți ce spune altcineva — totul era să ai cu cine sta la taifas. Ședea sus, pe marginea cea mai ridicată a ogorului și privea lung în depărtare, cu sufletul bolnav de plictiseală și de dor. „Ah, dacă s-ar întîmpla ceva... ceva foarte, foarte plăcut!” gîndea ea și repeta cuvintele cu glas tare de cîteva ori, ca să lupte împotriva golului din jurul ei. Deodată amuți și lungi gîtul. Nu-i venea să creadă cele ce vedea și închise ochii

strîns ; dar cînd îi deschise, tot acolo era ceea ce văzuse ! Departe, pe șosea, venea în goană un băiat. Fugea acum de-a curmezișul peste cîmp, strigînd și făcînd semne ; în spate avea ghiozdanul. Ditte nici nu fu în stare să-i iasă înaintea ; încremenise, plîngînd în hohote de bucurie.

Christian se aruncă la picioarele ei, în iarbă, fără să scoată un cuvînt ; șezu un timp așa, trăgîndu-și sufletul.

— Iară ai fugit de la școală ! făcu Ditte după ce-și mai veni în fire, încercînd să fie aspră cu el. Dar nu-i merse, căci azi era, la drept vorbind, prea bucuroasă de pornirile de hoinar ale băiatului. Drept răspuns, copilul îi scoase limba. Nici la multele ei întrebări nu răspunse, ci zăcu colo jos, trăgîndu-și sufletul și ținîndu-și tălpile murdare de țărînă în aer. Purta tot felul de semne și cicatrice ; peste unul din călcîie se vedea o zgîrietură adîncă, care venea desigur de la vreun ciob de sticlă, în care călcase. Ditte îi cercetă rana îndeaproape : era neagră de murdărie.

— Trebuie să te legi cu ceva, că altfel face puroi.

— Ei, m-am zgîriat ieri, cînd am fugit de la școală. S-a lecut ; umblu numai pe vîrfuri !

Băiatul se ridică repede ; nu venise aici ca să trîndăvească. Cuprinse terenul dintr-o privire.

— Haide acolo ! spuse el, arătînd în jos spre smîrcuri, căci aici nu prea erau multe de văzut.

Ditte îi arătă ascunzătorile din tufișuri.

— Măi, asta-i grozav ! făcu Christian minunîndu-se. Dar trebuie să ascunzi intrarea ca să nu găsească nimeni cuibul — altfel n-are haz. Doar așa fac păsărelele, nu știi ? Ditte nici nu era păsărică și nici nu dorea să se ascundă : nu-și făcuse culcuș decît ca să se apere de soare și de vreme rea. Christian îi arătă cum să împletească cren-gile ca să nu se zărească de loc intrarea.

— Acum poți să te joci de-a unul care a făcut ceva și trebuie să se pitească, spuse el. Ditte îl privi mirată ; nu înțelegea cum putea face cuiva plăcere asemenea lucru.

Dar cît de tare se bucura băiatul de toate ! Chiar și la bițele vaci descoperise el cîte ceva nou ; una era așa, alta se purta altfel. Ditte nu găsisese nimic interesant pe pășunea asta. Christian, însă, le privea pe toate cu uimire, ca și cum toate ar fi picat chiar atunci din cer și n-ar fi fost vaci de cînd lumea, și nu le-ar fi știut oricine

Gropile smîrcului îl înnebuniră de tot. Primul lui gînd fu să dureze un pod pînă la una din multele coline — el le spunea insule! Asta se putea face cu cîțiva pari și cu niște vreascuri de mestecăn. Ditte fu nevoită să-i arate unde putea găsi materialul. În felul acesta puteau fi legate între ele toate insulele și să cutreieri lumea întreagă.

— Grozav mai e aici! făcu el și o repetă de-atîtea ori pînă își pierdu Ditte răbdarea.

— Ba cred că-i mai bine acasă, spuse ea.

— Pentru că ești o proastă, răspunse Christian. Dar n-ai decît să te duci acasă și să stai acolo în locul meu.

Nu mai vorbise el niciodată în felul acesta cu ea; aici, însă, ea părea cea mai mică și orice respect se pierdea de la sine. Ditte n-ar fi avut nimic împotriva schimbului; dar ce putea face?

— De unde iei de mîncare? întrebă Christian deodată, în mijlocul jocului

Ditte îl privi o clipă înlemnită, pe urmă o luă la goană pe povîrniș, în jos.

— Ha! fuga! îi strigă ea. Către amiazi trebuia să nu piardă din ochi moara, dar de asta uitase azi de tot. Ei, fereastra nu era încă deschisă.

— Orînduiala nu-i bună, spuse Christian; căci atunci cînd ești jos la vite, nu poți vedea moara. Mai bine-ar da un semnal — că de auzit, se aude de oriunde.

— Un semnal? Ditte îi privi prostește.

— Ei, firește, să bată-n ceva!

Ședeau sus, privind la fereastra morii. Acum Christian se liniștise și se mai putea scoate și cîte o vorbă de-nțeleș de la el; pe fața Dittei se citea nerăbdarea.

— A mai născut careva în sat? întrebă ea, privind cu încordare la gura lui.

— Da, Martha! răspunse Christian, sucind capul în toate părțile.

— Minți, băiete, asta nu-i adevărat! Ditte socotea că nu fusese vreme pentru așa ceva.

— Nu, dar o să facă — așa spune văduva lui Lars Jensen. Am auzit-o cu urechile mele, cum spunea!

Ditte fu dezamăgită — asta era tot?

— Ce, nu s-a întîmplat nimic acasă de cînd am plecat eu? întrebă ea. Cu cine umblă Johanne? Nu cumva cu

Anton ? Că doar oricine putea vedea că cu Peter n-o să fie mult !

Despre astea nu ştia prostul de Christian nimic ! Nu era în stare să-i spună decît că în sat se adusese o barcă de mare, modernă şi acoperită — cu o cabină adevărată, în care se putea dormi ! Dar asta n-o interesa pe Ditte.

Întreba mititelul de Paul de ea ? Văduva lui Lars Jensen se purta bine cu el ? Christian răspunse „da“ la amindouă întrebările odată ; n-avea chef să le despartă, căci atunci ar fi trebuit să spună că văduva lui Lars Jensen nu venea pe la ei şi asta ar fi luat prea mult timp. — Dar de ce n-avea Christian gustarea în ghiozdan ? Acum ploua cu întrebări. Christian îşi înghiţise mîncarea încă în drum spre şcoală, dar asta nu era de mirare şi în tot cazul nu era ceva nou. Preferă, însă, să spună că o pierduse din fugă. Suna mai bine şi era şi o explicaţie mai bună pentru foamea lui. Căci flămînd era el, cit o familie întreagă — ba, chiar cit de-aici pînă-n sat ! De ce dracu' nu se mai deschidea fereastra ?

Privirea Dittei lunecă cercetătoare peste el. Ar fi trebuit tuns, dar asta o va putea face ea, după masă, cu foarfece de croitorie. Şi mînecele hainei ar fi trebuit lungite. Pentru aşa ceva nu era însă vreme destulă. Se vedea bine că acasă nu domnea rînduiala. Dar de slăbit, nu slăbise şi părea foarte bine dispus, ceea ce o mulţumea pe deplin.

— Şi-apoi a murit nevasta căpcăunului, aruncă el deodată o vorbă.

Ditte tresări :

— Cum, nevasta hangiuului ? Şi de ce nu mi-ai spus-o pînă acum ?

— Ei, am uitat şi eu ! Doar nu te poţi gîndi la toate odată !

Ditte nu mai încetă să-l iscodească ; deodată, însă se deschise fereastra colo sus, la moară.

— Priveşte ! spuse ea, ridicîndu-se. Acum stai tu aici şi păzeşte vitele şi eu fug la masă. Aşa, nu mai trebuie să le car şi pe ele acasă !

Christian o privi înmărmurit.

— Nu poţi veni şi eu cu tine ? întrebă el gata să plîngă.

— Nu, asta nu merge. Căci atunci se va părea că eşti flămînd şi c-ai venit numai ca să îi se dea de mîncare.

— Păi, doar sînt flămînd! Lui Christian nu-i ardea să respecte bunacuvîință.

— Chiar dacă-i așa, tot nu poți veni hodoronc, tronc! răspunse Ditte cu hotărîre. Dacă ești cuminte, o să mă grăbesc — și o să-ți aduc ceva în buzunar.

Christian se liniști. Se culcă pe burtă și băgă pumnul în gură ca să-și astîmpere foamea, care luase proporții uriașe de cînd nutrea speranța să mănînce. Și Ditte o luă la fugă de-a dreptul spre curte.

Chiaburoaica deschisese ea însăși fereastra. Cînd văzu că fata sosește în goană fără vile, se opri în loc, în mijlocul ogrăzii, s-o ia în primire.

— Ce-i cu tine azi? întrebă ea aspru. Ai șters-o? Ori ești atît de flămîndă de n-ai mai avut vreme să iei și vietele?

Ditte roși ca focul.

— Frate-meu e cu ele, răspunse ea. Și-am crezut că nu mai e nevoie...

— Și el e din cei cărora nu le trebuie mîncare? Că doar n-o fi atît de grozav la voi acasă, încît să vă aduceți mîncarea-n traistă! Ei, ce să facem, trebuie să ne împăcăm cu gîndul că mîncarea noastră nu-i de soi!

„Poate aștepta pînă s-o duce acasă!“ vru tocmai să răspundă Ditte, dar în loc de asta, izbucni în plîns. Ii venise destul de greu să-l lase pe Christian acolo din pricina bunecuvîințe, pentru că ea îi cunoștea prea bine pofta de mîncare și știa că nu putea răbda de foame. Și acum nu izbutise de cît s-o calce pe stăpînă pe bătătură. Așa-i trebuia dacă făcea pe delicata!

— E grozav de flămînd, spuse ea hohotînd.

— Pentru asta nu trebuie, Doamne ferește, să urlî — nerozi ce sînteți! O fi nobil să nu spui de la obraz că ți-e foame — noblețe de calici! Karen ocări mai departe, pe cînd intrau amîndouă în casă.

Dar chiar atît de supărată nu era ea. Ditte lu scutită de treburile de-amiază și i se îngădui să fugă la frate-său de îndată ce isprăvi de mîncat, ba i se mai dădu și-un coș încărcat cu merinde.

— Dacă-i rămîne ceva, poate lua cu el acasă, spuse chiaburoaica. Că nu cred că vă scăldați în bogăție pe-acolo.

Karen nu era miloasă ; pentru întâia oară se gîndea cu bunătațe la casa Dittei. Nu-i plăcea sărăcia ; oamenii erau ei însăși vinovați de ea. Dar era darnică la împărțitul mîncării.

După vizita lui Christian, Ditte se mai liniști. Mîntea ei speriată îi fluturase pe dinaintea ochilor tot felul de nenorociri, care trebuie să se fi abătut peste casa lor și toate se risipiseră în fața realității. Primise de-acasă o salutare în carne și-n oase : pe Christian cel rupt în coate, ca o haimana ce era ! Era și bine și rău că rămăsese tot cel vechi ; se necăjea ea că tot îl mai stăpînea pornirea de-a o lua la sănătoasa și de-a ține ochii ațintiți la drumul mare, dar în sufletul ei nădăjduia că va sosi în curînd din nou în goana mare.

5. DITTE E INVOITA

Singurul om pentru care Ditte izbutea să însemne ceva, era feciorul curții. Ceilalți n-o luau în seamă, ci numai cît o goneau de colo, colo. Dacă se plîngea c-o doare spatele de atîta muncă, stăpîna îi spunea :

— Ei, spatele ! Nu ești decît o coadă de mătură cu o gaură la mijloc.

Și așa se purtau și ceilalți ; de servit se serveau de ea, dar în serios n-o lua nimeni. Doar Sine, dacă mai avea cîteodată ochi pentru tinerețea ei și era mai îngăduitoare ; pentru Ditte, însă, ar fi avut mai mare valoare să fie privită ca un om în toată firea.

Cu Karl lucrurile stăteau altfel. Avea șaptesprezece ani și părea că-nghițise vinerea mare și era gata să dea pe gît și postul mare. Își tîrșea picioarele ca și cum ar fi fost de plumb și parcă avea ceva pe inimă. Înțelegea bine, Ditte, că băiatul ducea cu sine o povară sufletească ; dar numai pentru asta nu credea că era nevoie să facă o mutră atît de acră. Și ea avea necazurile ei, că doar nu te puteai afla întotdeauna în locul unde era mai ușor de sărit hopul, și totuși nu pierdea curajul.

Era caraghios să-l vezi cum își vedea de treburile lui, sau cum se dădea tăcut, la o parte, cînd îi stătea ceva în cale. Ditte nu se putea împotrivi ispitei de a-i sta în drum

pentru a-l ațîța. Făcea tot ce putea ca să-l sîcîie. Dacă-l întîlnea cînd era cu căldarea de apă plină, i-o vărsa din greșeală peste picioare ; cînd îi făcea ea așternutul, știa el dinainte că se va întîmpla ceva. Ori îi cădea fundul patului în timpul nopții, ori nu putea dormi de mîncărimi pentru că-i băgase ceva și trebuia să se scoale în toiul nopții să-și scuture cearșafurile.

Găsise și Ditte pe cineva pe care să se răzbune, fără răutate, de tot ce avea ea însăși de suferit ; și fata profita de-a binelea de acest prilej. Karl primea toate sîcîielile și se purta ca și cum nici nu le-ar fi băgat în seamă. Numai pentru atîta nu-și schimba cu nimic felul lui de-a fi față de ea. Ditte nu i-ar fi luat în nume de rău, dacă și-ar fi ieșit din fire și i-ar fi tras și o palmă. Dar el nu izbutea decît să facă o mutră nenorocită.

Ceilalți doi feciori dădeau rar pe-acasă. Pe unul din ei, pe învățător, îl văzuse Ditte odată la curte ; celălalt — agricultorul — nu se arătă niciodată în timpul verii.

Intr-o sîmbătă după masă, chiar înaintea culesului, învățătorul veni în vizită. Cînd sosi Ditte acasă, cu vitele, el tocmai stătea în mijlocul ogrăzii, svelt și mulțumit — în contrast luminos cu toate din jurul lui. Se simțea în aer, fie că se și ciocnise cu maică-sa, fie că era gata s-o facă. Stătea colo, cu ochii spre mare, ca și cum priveștea l-ar fi copleșit. Mama trebăluia la vasele de lîngă pompă, privindu-l provocător. Cînd trecea careva pe lîngă ea, femeia punea mina streșină la ochi, maimuțărind privirea feciorului. El vedea, dar nu-i păsa.

— Ei, ce-ai mai iscodit ? Poate că ești în stare să ne spui ce mîncă azi la masă cei din Suedia ? o auzi Ditte spunînd.

— Suedia nu-i în direcția aceasta, mamă, făcu el rîzînd. Ca să privești într-acolo, trebuie să treci de partea cealaltă.

— Așa ? Ii fi știind tu mai bine, că ești doar deștept nevoie mare ! Dar atunci la ce te holbezi ?

— Găsesc că marea lucește azi ca de sărbătoare, spuse el ca s-o cicălească. Nici o curte de pe țărm nu-i atît de frumos așezată ca asta ! Păcat numai că bunul Dumnezeu a stricat orzul pe giște ! rise el cu hohote.

— Ce-ai spus ? Strălucește ceva acolo ? Femeia se apropie de el și privi de la locul lui, făcînd o mutră neroadă

și nevinovată. Da, da... uite, se și vede ! Lucește ca murdăria de pisică în lumina lunii, zău așa ! Mă, ce frumusețe ! Doamne iartă-mă ! De emoție se lovi cu palma peste sold. Cum de nu s-au gândit să întindă ograda pînă peste mare — strămoșii ăia ai noștri ! N-am mai fi avut nevoie nici de mîncare și nici de băutură ! Dar poate că intrăm mai bine în casă să băgăm ceva în gură — adică acei dintre noi care nu ne săturăm numai din holbatul pe păcătoasa asta de apă. Intoarse spatele și intră în casă. Fiul o urmă zîmbind.

Argatul renunță azi să trateze lumea cu poveștile lui porcoase ; ținea capul plecat adînc peste farfurie și mina îi tremura puțin. Însăși chiaburoaica se cam sfia de fecioru-său ; nu era atît de zgomotoasă și de nerușinată ca de obicei. Fiul ședea colo și vorbea vioi și dezghețat ; povestea lucruri hazlii de la oraș și ridea fără să-i pese că nu lua nimeni parte la hazul lui. Karl nu ridea niciodată ; iar Rasmus Rytter și chiaburoaica rideau numai de necuviințe. Pe Ditte n-o impresiona nimic, nici poveștile vesele și nici cele triste. Ar fi fost caraghios ca o fetiță ca ea să se amestece în vorbă. Dar îi era îngăduit să-l privească pe învățător și asta o și făcea. Cînd vorbea, parcă se lumina la față și Dittei i se părea că aerul era mai curat azi în cameră. Se cunoștea că omul avea de-a face cu copii și că le înțelegea gîndurile.

— Ai frați ? întrebă el deodată, întorcîndu-se spre Ditte.

Fata roși încurcată. Nu era obiceiul să se ocupe cineva de ea la masă. Cînd auzi că nu fusese încă acasă, învățătorul deveni serios.

— Asta nu-i drept din partea ta, îi spuse chiaburoaicei fără înconjur.

— N-o duce rău aici și nu-i lipsește nimic, răspunse Karen tăios.

— Cred că nici legea nu îngăduie să ții o vară întreagă departe de casă un copil abia comunicat, continuă el. Dar în tot cazul, nu-i drept.

— N-ai să mă-nveți tu legea — și nici ce-i drept și ce nu-i, răspunse Karen, ridicîndu-se furioasă de la masă.

Totuși, mama și fiul discutară chestiunea între patru ochi și cînd isprăvi Ditte treburile de prînz, veni stăpîna la ea

și-i spusese că avea voie să dea o fugă acasă pentru o vizită scurtă; vitele puteau rămâne în ogradă în vremea asta.

— Ești liberă pînă mîine seară — auzi? strigă învățătorul după ea. Karen mai mormăia ceva, dar Ditte nu mai auzi. Era departe.

Așa de veselă și de iute de picior nu fusese ea toată vara. Se putea duce acasă! Și mai avea voie să și doarmă acolo — o noapte întreagă! Mereu și-o repeta în gînd, pe cînd fugea. O noapte întreagă! Asta-i venise ei cel mai greu, — să nu doarină sub acoperămintul părintesc, să nu potrivească paturile pe copii și să nu le audă răsufierea liniștită.

Surioara Else, care tocmai spăla vasele, scăpă oala din mîini de spaimă, cînd se repezi Ditte în bucătărie. Se urcase pe-un scăunăș, ca să ajungă la scîndura de scurs vasele; era gospodină foarte destoinică. Ditte oceretă vasele spălate de ea și-i laudă munca. Mititica roși de bucurie.

Lars Peter se ivi pe scara podului, somnoros.

— Ce, tu ești, fată? se bucură el. Mi s-a părut mie că-ți aud glasul. Ditte îi sări de gît, cît p-aci să-l răstoarne.

— Lasă-mă să mă trezesc, spusese el rîzînd și căutînd cu mîinile o proptea. Somnul de zi nu-i așa de sănătos ca cel de noapte. Te zăpăcește!

Sosi și Paul în goană, de pe chei. Aflase de la ceilalți copii, că venise soră-sa cea mare acasă.

— Mi-ai adus ceva? întrebă el chiar înainte de-a intra în casă. Doar mi-ai făgăduit c-ai să-mi iei ceva de-o coroană întreagă, cînd ai să fii la stăpîn, spusese băiatul supărat.

Asta trebuie s-o fi spus ea odată așa, într-o doară, ca s-o lase copilul în pace. Uitase cu desăvîrșire.

— Data viitoare nu mai uit, spusese ea serios, privindu-l în ochi.

— Vezi, e primejdios să făgăduiești copiilor ceva, fără să-ți dai seama, spusese Lars Peter. Țin mai bine minte decît noi!

— Așa spuneți întotdeauna, c-o să ne dați ceva, dar nu vă țineți de vorbă, îl întrerupsese Paul.

— Unde-i Christian ? întrebă Ditte, ridicînd pe mititelul cel nemulțumit în poală.

— Christian ? E la lucru. E un om și jumătate, spuse tatăl. Slujește în vara asta la hangiu.

— N-a pomenit nici un cuvînt de-așa ceva, cînd a fost la mine.

— Cum ? A fost pe la tine ? N-am știut de asta. Voi ați știut, copii ? Lars Peter era uluit.

Da, surioara Else știa. Ei îi încredințase Christian secretul. Doar ea era acum mămica.

— Și mie nu mi-ai spus nimic, o dojeni tatăl.

— Dar nici n-ar fi putut să-ți spuie, îl întrerupse Ditte repede, dacă i-a spus Christian în secret ! Îi dă hangiul ceva ?

Lars Peter rîse.

— Nu-i hangiul omul să dea ceva de bună voie. lui îi place mai degrabă să ia. Dar masă capătă băiatul — și învață din vreme să muncească și să fie supus. Alde mine nu-l pot păzi, dacă noaptea umblu pe mare și ziua dorm. Știi c-a murit nevasta hangiului ?

Ditte răspunse că asta îi povestise Christian, dar întrebă din ce se prăpădise.

Lars Peter trase cu ochiul spre copii.

— Acum vă puteți duce puțin să vă jucați, copii, spuse el. Cei doi micuți se făcură nevăzuți încet și cu mutrișoare jîgnite.

— Știi că-și doreau grozav un copil — și-i o poveste foarte tristă. Căci chiar cînd oamenii sînt atît de răi, cît se poate spune pe drept de hangiu că este, copii tot ar vrea să aibă. Toți, sau cel puțin unii dintre noi ! Pentru asta, hangiul și nevastă-sa au făcut de toate ; se spunea că hangiul și cu tovarășii lui de rugăciune îngenuncheau și se rugau lui Dumnezeu să-și çoboare privirea cu iertăciune asupra lor și să binecuvînteze pîntecele femeii. Dar poate că Dumnezeu știa că nu-i va merge bine copilului la ei -- sau mai știi de ce ? În tot cazul, scamatoria asta nu le-a fost de folos. Toamna trecută a venit în sat misionarul pe care-l poftise hangiul să dea lecții de scriptură pe-aici, prin țînut. Asta se ruga cu hangița între patru ochi și puneă mîinile pe ea și o binecuvînta. Și, nu știu cum, dar femeia a rămas grea.

— Asta-i curată minune ! făcu Ditte serioasă.

— Poți s-o iei și-așa — sînt multe pe care nu le putem înțelege. Se pare însă că hangiuul nu e chiar atît de evlavios, căci de data asta nu vru să creadă în minuni. Bun cu femeia n-a fost el niciodată, dar acum a fost chiar de tot al dracului. A bătut-o și a călcat-o în picioare în chipul cel mai josnic ; oamenii spun că țintea loviturile tocmai în locul unde purta ea pruncul.

Ditte scoase un țipăt de spaimă.

-- Cum a putut face așa ceva ! șopti ghemuindu-se. Glasul îi era răgușit.

— Ei, na-ți-o ! Cum a putut ! O fi fost gelos și doar diavol împielit este el oricum, cînd îi stă ceva în cale. Femeia s-a îmbolnăvit și a murit. Se povestește că atunci cînd a fost așezată în sicriu, el n-a dat voie să i se pună pînză, ace și ață de cusut în mormînt, ca să-și poată slobozi copilul la soroc. Așa-i datina cînd moare o femeie care are un copil în pîntece. Dar el a fost neînduplecat. „Să s-ea așa, pînă-n ziua de apoi !“ se zice c-ar fi spus. Și acum îl urmărește, nici nu era de așteptat altfel, că doar nu-i alta decît om — chiar dacă se spune despre el că nu se teme nici de Dumnezeu, nici de dracu'. Oamenii care trec noaptea prin cimitir spun c-au auzit-o oftînd din groapă. Acum o săptămînă, cînd se întorcea hangiuul noaptea din oraș cu căruța, n-a putut urni caii din loc, ca să treacă prin fața cimitirului. S-au oprit și de spaimă i-au trecut sudorile. Din fundul mormîntului femeii se auzea un glas : „Scutece și feșe ! Scutece și feșe !“ Hangiuul a fost nevoit să-și sfîșie cămașa în bucăți și să le puie pe mormînt ; glasul a amuțit și el a putut trece mai departe cu căruța. Dar de-atunci nu mai e om. Tot așa de-al dracului e cum a fost și pînă acum, dar nu mai e același om !

— Biata, biata femeie ! spuse Ditte. Avea ochii înecați în lacrimi.

— Da, aici ai dreptate ! Multă răutate mai este pe lumea asta ! Dar cînd este cineva urmărit de dincolo de mormînt, atunci e și mai rău. Dar mai bine să nu stăm aci să ne amărim ! Lars Peter ridică glasul. Ia te uită pe-afară și vezi de copii — le e tare dor de tine. Trebuie să mă duc să pregătesc barca pentru la noapte.

Ditte îi luă pe Paul și pe Else de mână și ieși să dea bună ziua prietenilor și cunoscuților. Ar fi preferat s-o lase baltă, dar așa ceva nu mergea; i s-ar fi aruncat în obraz că-i încrezută.

Bătrînii din casa de turtă dulce se bucurară s-o revadă.

— Ce mare te-ai făcut! spuseră ei, pipăind-o de sus pînă jos. Ei se făcuseră parcă mai mici. Părea că, drăguții de ei, intrau încetîșor în pămînt. Ca întotdeauna, la ei mirosea a mere și a levănțică.

Intrară și la vădانا lui Lars Jensen. Nu mai era văduvă. Hangiul o împerechiase cu un pescar nou venit în sat — ca să scape repede de problema locuinței. Dar copiii îl spuneau tot văduva lui Lars Jensen. Fu mișcată de vizită, drăguța de ea!

— Ei, n-a fost să fii mama voastră, dar îmi pare bine că v-ați gîndit la mine. Mi s-a dat și mie un bărbat care trebuie să mă înțeleg. Ai auzit de asta? N-aș prea putea să-ți spun cum este — că abia l-am cunoscut și eu; e ciudat să vezi că ți-l băgat un om venit din lumea largă în grajdul tău; mai întîi zvîrlim amîndoi din copite, mușcăm zăbala și nu vrem să știm unul de altul. Dar trebuie să te deprinzi... ca cu toate pe lumea asta!

Fură siliți să stea și să bea cafea, pe urmă porniră mai departe.

Era plăcut să umbli așa și să fii tratat și respectat ca un om mare! Dittei i se părea că este sărbătorită.

În curînd se isprăvi și cu vizitele. Era simbătă și acasă era nevoie de o curățenie generală. Else nu putea face decît strictul necesar. Ditte își trase o rochie veche pe ea, își legă dinainte un șorț de bucătărie și se puse pe treabă.

Îi făcea bine să lucreze pentru casa lor — încă și mai bine îi făcea să vadă cum luceau ochii celorlalți la vederea ei, de dragoste, de mîndrie și de admirație. Cît de plinuță și de roșie în obraji devenise și cum s-a lungit și s-a mlădiat!

— Acuși ești cogeamite fată, spuse Lars Peter cu mîndrie. Pînă să ne dăm seama, ne trezim că vii și cu un drăguț la braț. Copiii se atîrnau de ea, bucuroși și mîndri că au o soră mare, care venise acasă cu hainele mirosind a lume străină, și care povestea minunății.

Paul mai ales, nu-i mai dădea drumul, așa încît aproape o împiedeca de la treabă ; ar fi vrut să stea tot timpul în brațe la ea. Voia să se despăgubească de toate lipsurile. Și în inima Dittei se astîmpăra astfel dorul de a-l avea pe lîngă ea și de a-l ajuta ; îi simțea trupușorul atît de dulce în mîini și era fericită cînd îl auzea repetînd .

— Nu, asta vreau să facă mămicuța Ditte ! de cite ori avea nevoie de ceva.

Voiră firește să doarmă toți patru într-un singur pat.

— Asta nu mai merge ! Ce-ați uitat că v-ați făcut toți mari ? spuse Lars Peter.

Ditte o dorea tot atît de mult ca și ceilalți, căci la urma urmei, nici ea nu era mai mult decît un copil.

— Hai, nu vii ? o strigau, trezindu-i dorul de a se strecura lîngă ei. Dar pe de altă parte, dorea să mai stea de vorbă și cu tata, ca oamenii mari.

— Cum te simți acolo ? o întrebă el, cînd cei mici le dădură pace. Arăți bine și sănătoasă ; nur cred că te ții flămîndă, sau că trudești prea mult.

Nu, Ditte era mulțumită — așa, în general. La iarnă tare-ar fi vrut însă să vie acasă. Treabă se găsea pentru ea aici și curtea de la Bakke era atît de departe.

— De lipsit ne lipsești tu în toate și în tot momentul, ba la una, ba la alta, spuse Lars Peter. Dar să te luăm acasă — pe tine, o fată cuminicată — nu merge la oameni mărunți ca noi ! Lumea o să trîncănească.

— Martha lui Rasmus Olsen n-a plecat niciodată de-acasă, răspunse Ditte.

— Ei, cu ea e altceva ! șovăi Lars Peter. Nu i-a venit asta așa, din senin. Hangiului nu-i place să aibă oamenii ajutor de la copii ; n-a vrut să ni-l lase nici măcar pe Christian. Dacă-ți vine prea departe, îți putem căuta un loc de unde să-ți fie mai îndemină de venit acasă. Se vorbește că hangiul vrea să ridice un hotel și să ademenească vilegiaturiștii pe-aici, cum e și prin alte locuri. Poate că ai să găsești și tu de lucru pe-acolo.

Nu, Ditte prefera să rămînă unde era.

— Nici nu-i bine să schimbi locul atît de repede, spuse Lars Peter. Îți iese nume rău — cu, sau fără temei. Chiaburilor nu le plac oamenii care schimbă des stăpînul

— Și de ce nu, dacă ei însăși sînt pricina ?

— Pentru că asta dovedește prea multă neatîrnare, ceea ce nu-i pe placul lor. Cei ce rămîn mult într-un loc, sînt oameni care înghit multe — și asta le place! Dar, ca să vorbim de altceva: Îl vezi vreodată pe unchiul Johannes? Se spune că dă adesea pe la curtea Bakke.

Ditte îl văzuse numai odată la Bakke și nu credea că mai fusese pe-acolo.

— E oare ceva între el și Karen? iscodi ea.

— Se vorbește de-așa ceva și anume că se cam bagă în sufletul chiaburoaicei — și că nici ea nu s-ar da în lături. Dacă-i așa sau nu, nu pot să garantez; dar obraznic este el destul, ca să năzuiască atît de sus! Așa se înhăitează cîte unul tînăr cu una bătrînă și bine nu iese din asta precît se știe.

A doua zi dimineată Ditte se deșteaptă pe cînd o tîlgea cineva de nas. Zăpăcită, deschise ochii: Christian și Paul erau aplecați peste pat și o priveau șiret. Surioara Else se afla și ea acolo, cu cafeaua în mînă.

— Să bei cafeaua în pat! strigară copiii, prăpădindu-se de rîs de mutra ei speriată. Nu era deprinsă să fie trezită astfel.

Și nici nu era prea devreme — asta cunoștea ea după soare. Drăcușorii se vorbiseră de cu seară s-o lase să doarmă mai tîrziu și se strecuraseră din pat fără s-o trezească.

— Știu eu cîte parale faceți! spuse ea, ridicîndu-se. Avusesem de gînd să mă scol devreme și să deretic prin casă.

— Las' că am strîns noi în casă! strigară ei, veseli c-o păcăliseră pe Ditte.

Pe cînd se îmbrăca, Ditte trebui să le povestească despre curtea de la Bakke, despre vite, despre motanul care era întocmai ca Pers și despre argatul cel în vîrstă, cu gura mînjită de tutun de mestecat și cu dinți negri de cal.

— Și-i mai place să și sărute! adăugă Ditte. Abia de poți scăpa de el.

— Ptiu, ce scîrbos! Christian se duse să scuipe pe fereastra deschisă. Atunci descoperi bărcile pe mare. Vine tata! Și-o tuli cu un strigăt de bucurie, spre dune. Și ceilalți doi se repeziră după el. Dar Paul, care făcea întot-

deauna întocmai ce făcea și Christian, se duse mai întâi la fereastră ca să scuipe și el. Trebui să se urce pe bancă pentru a ajunge și totuși scuipatul i se întoarse în față. Ditte fu nevoită să-l ștergă. Asta-l ținu în loc. În sfârșit, fu și el afară și-o luă de-a dreptul spre port. Ditte îl putea urmări prin fereastră. De grăbit ce era se poticnea la tot pasul. Tare mai era nostim omulețul ăsta !

Ditte vru să se ducă și ea pe plajă, dar deodată auzi o bătăie în perete. Era mătușa Doriom. Ditte intră la ea.

— Am auzit c-ai venit, gemu ea. Ți-am recunoscut vocea. Tușea încet la fiecare vorbă și-i fierbea mîzga în piept. Zăcea într-un hal fără de hal. Ditte încercă să-i îndrepte pernele sub cap ; erau scorțoase ca mușamaua.

— Zac aici și putrezesc, și tot nu mai mor. Nimeni n-are grijă de mine și nu sînt nimănui de vreun folos. Feciorul e pe mare și nu mai dă pe-acasă ; nevastă-sa își face de cap. Acum așteaptă iarăși un copil — după cît se spune, că eu nu vād bine și nu știu. Dar mi-e tot una — numai de-aș muri mai repede ! Dacă n-ar fi Jakob-cel-din-față-și-din-spate, aș putrezi de tot aci ; numai el mai are puțină grijă de mine. Apropie-te să-ți spun ceva, dar să nu spui la nimeni. Jakob e pe cale să găsească vorba... și într-o bună zi îl împușcă pe căpcăun.

— Numai de-ar fi așa ! făcu Ditte. S-ar mai liniști oamenii...

— Nu-i așa ? Să nu spui nimănui, că te pomenești că se strică treaba.

- Vrei să deschid puțin fereastra ? Pe Ditte o îneca duhoarea.

— Nu, nu ! Numai la acest gînd, o și apucă tusea pe bătrîna.

Ditte privi în jurul ei ; ar fi dorit să facă ceva, dar aici nu era nici început, nici sfîrșit !

— Lasă așa cum este, îi spuse bătrîna. M-am deprins așa și-mi place mai mult.

Aproape să-i vie rău Dittei în încăperea asta, dar să plece și s-o păărăsească pe bătrîna în mijlocul vorbeii, n-o lăsa inima. Nu era destul de șireată să știe a se da în lă-turl. Deodată îl auzi pe tata strigînd-o de-afară.

— Te înăbuși acolo, îi spuse el. Eu care-s deprins cu toate și tot capăt rău de mare numai cînd bag capul pe

uşă. Ce să-i faci ? Din cînd în cînd vine cîte ceva de-împrejur, dar îndată e iarăşi cum a fost. Ar trebui dusă la spital, numai că nu dă voie hangiul. Se teme să nu se afle cum a lăsat-o să putrezească. E plină de bube, de murdărie, de insecte şi se spune că i s-au lipit pulpele una de alta.

— Şi unde-s gemenii ? întrebă Ditte.

— Unul din ei a căzut în apă, de curînd, în port şi s-a înecat. Mamă-sa era la ponton şi spăla rufe ; s-a întimplat chiar lîngă ea. N-a băgat de seamă şi s-a dus acasă încredinţată că nu luase pe nici unul din copii cu ea — ticăloasa. L-au găsit mai tîrziu sub o luntre. Pe celălalt l-au dat deocamdată unei familii din sat.

— Şi de ce n-o fi vrînd hangiul să-i ajute ?

— Îi urăşte pentru că feciorul a plecat pe mare, în loc să robească aici în sat.

Azi era duminică ceea ce se şi cunoştea pe faţa tuturor. Soarele împrăstia o lumină de sărbătoare peste dune, peste port şi peste apă, iar colibele luceau blînd sub razele lui. Parii de uscat năvoadele se ridicau spre cerul albastru, ca nişte flăcări, care sărbătoresc duminica cu miinile în buzunar. O zi ca asta îşi cerea drepturile ei : o excursie ! Lars Peter se lipsi de somn.

— Ce-are a face ! Las'c-oi dormi altădată mai mult ! răspunse el vesel la şovăiala Dittei. În tinereţe am mai pierdut eu cîte o noapte, pe ici, pe colo. Şi-i vreme destul de dormit pe lumea cealaltă !

O excursie la lacul Arre era ceva foarte plăcut şi cu acest prilej puteau vedea şi Cuibul Coşofenelor — asta era o ispită mare. Lars Peter ar fi dorit tare mult să treacă pe-acolo, dar copiii doreau să meargă undeva unde nu mai fuseseră niciodată. Într-un sînt, la cîteva mile spre sud se dădea o serbare marină în folosul portului. Lars Peter încuviinţă îndată. Poate că găsea acolo prilejul să se apuce de altceva — aici se săturase pînă-n gît !

— O să-i vedem şi pe vilegiaturiştii, spuse el vesel. Se spune că sînt atît de mulţi, încît pescarii le-au dat colibele şi s-au mutat prin şoproane şi prin coteţe de porci. Caraghios neam de oameni mai sînt şi vilegiaturiştii ! Peştele îl mănîncă cu două furculiţe, după cît se spune ; gustarea de dimineaţă o iau cînd mîncăm noi de-amiază şi prînzul cînd cinăm. Se vede că cinează cînd bem noi cafeaua de

dimineață. Copiii riseră, prea era caraghios. Și apoi nici nu fac vreo treabă, ci doar se zbenguie cu femeile altora. Se vede c-așa vine treaba pe la ei, că tot prieteni rămân. Și peste tot te-ncurci de ei. Pescarii nu-s de loc mulțumiți, dar vezi că le intră bani ! Asta se pare că le e pe plac.

Cum să ajungă acolo ? Cel mai plăcut și mai firesc ar fi fost să meargă cu barca, fetelor însă nu le plăcu ideea : pe jos era prea departe. Mai era o cale : să încerce să ceară pe Klaus cel mare cu împrumut. Lars Petes fu de părere că face să încerci. De când cu povestea cu cimitirul, hangiul devenise mai blajin.

Și asta era ceva ! Să umbli iarăși cu Klaus cel mare ! Fetele spuseră : a-a-a ! și căscară ochii, pe când băieții parcă erau niște mînji zburdalnici. Christian fu trimis pe dată să ceară căruța și, înainte de a-și da careva seama, se și întorsese și se afla cu căruța în fața ușii.

Ei, acum trebuie să dea zor. Copiii erau gătiti de zile mari, fu însă nevoie să se mai cerceteze odată totul ; și dădură osteneala să arate ca lumea, căci așa era cu copiii. Genunchii lui Christian erau negri, aspri și tari.

— Nu iese, susținea el. Vino-ncoace, că-i curăț eu ! spuse Ditte înarmată cu săpun verde și cu peria de frecat, dar Christian sări cît colo :

— Ce, crezi că vreau să am picioare de fată ? făcu el jignit.

Ditte împachetă într-un coș pline, puse unt și untură în oale de pămînt, luă pește rece și ce mai găsi pe-acolo.

— Ne-ar mai trebui cîteva sticle de bere, spuse ea.

— Las' că le cumpărăm acolo — și cafeaua ! răspunse tata darnic. Azi să petrecem și noi ca oamenii.

— Dar n-ai bani ! răspunse Ditte cu cap. Asta așa era : Lars Peter însă uitase cu totul.

— M-am deprins să n-am niciodată un ban în buzunar — de parc-ar fi un păcat nu alta, să ai bani, făcu el rîzînd. Ei, Christiane, trage o fugă la alde Rasmus Olsen și roagă-l să-mi împrumute un taler.

— Numai să aibă, spuse Ditte, trăgînd cu ochiul spre coliba lui Olsen.

— Ba are ; știu eu ! Echipa lui Rasmus Olsen a întilnit astă-noapte la Hesselö o barcă din Hundested și i-a vîn-

dut o parte din pește, șopti Lars Peter. Din cînd în cînd trebuie s-o faci și pe-asta, ca să ai ceva bănuți în palmă.

Christian se întoarse în goană. Se vedea din fuga lui că izbutise. În mîna ținea o sticlă străvezie, care scînteia în soare.

— Asta-i rachiu curat! strigă Lars Peter cu voce caldă. Frumos, zău, din partea lui Rasmus Olsen!

— Și mai știi ceva, spuse Paul, trăgînd-o pe Ditte de fustă. Colo, în casa de turtă dulce, coc mere și cred că-s pentru noi.

Ditte mirosise și ea ceva.

— Dar de unde știu ei că facem o excursie? întrebă fata mirată.

Ei, acesta nu era un secret. Căruța era înconjurată de-o gloată de copii și în colibe de primprejur femeile scoteau capul și priveau. Nu în fiecare zi trăgea un echaj la scară!

Ce bine era să-l vezi pe Klaus cel mare! Era bătrîn și muncit; slăbise grozav de cînd îl văzuse Ditte ultima dată. Căută cîteva coji de pîine pentru el, dar Klaus cel mare numai cît le mirosi. I le muiară în apă, ca să le poată mesteca. De recunoscut, însă îl recunosc și se bucură mai ales de revederea cu Lars Peter. Necheza încet de îndată ce se apropia tata de el. Era într-adevăr foarte mișcător.

— Ar vrea să-l dezmierzi toată vremea, spuse Lars Peter mîhnit, apucîndu-l de bot. Calul băgă capul între brațul și pieptul lui Lars Peter și rămase nemișcat.

Copiilor le era milă de cal, cînd se gîndea la drumul cel lung pe care-l aveau de făcut; părea atît de ostenit; trupul lui cel mare era ca o clădire veche, gata să se prăbușească. Lars Peter fu însă de părere că va merge și, cînd se urcară cu toții în căruță, calul făcu față nevoii.

Lars Peter merse pe lîngă căruță pînă ieșiră din nisipul afînat al dunelor și Jakob-cel-din-față-și-din-spate, care răsarise și el de undeva, împinse căruța de la spate, fără să-i fi cerut nimeni. Nu era o idee chiar atît de rea din partea lui

— Ah merele coapte! strigă Paul, cînd se opriră sus, pe dună, ca să urce și tata-n căruță. Le-am uitat de tot!

Ditte privi înapoi către căsuță; se gîndise ea la mere, dar cum să te duci să ceri, chiar dacă bănuiai că-s pentru

ține? Tocmai atunci se lăsa bătrînica în uşă, făcînd semne. Christian sări repede din căruţă. Pe urmă se întoarse, trăgînd după el un coş greu.

— E şi zeamă de agrişe aici! strigă el. Şi să vă spun la toţi petrecere bună din partea lor!

Călătoriră încet, dar sigur, spre inima ţărmului. După ce-şi încălzi Klaus cel mare încheieturile, merseă destul de bine, căci îi mai rămăsese ceva din vechiul lui fel de-a păşi, cu care înghiţea kilometrii mai bine decît mulţi alergători de rasă.

Ce plăcut era să te afli din nou în interiorul ţinutului şi mai ales în căruţă. În toate părţile erau ogoare, proprietăţi cu cîte o casă şi totul vorbea despre trudă şi muncă. Din loc în loc vedeai sclipind în soare întinderea lacului Arre şi te gîndeai la Cuibul Coţofenelor. Timpul îşi desăvîrşise opera: ştersese pe cele vremelnice şi nu lăsase decît pe cele cu temei. Cuibul Coţofenelor fusese, la urma urmei, o proprietate cu ogoare de jur împrejur — oricît ar fi fost ele de sărace — cu vacă, cu porc şi cu păsări care ouau. Familia nu avusese stăpîn pe cap — atîta vreme cît nu rămîneau datori nimănui nimic, nici nu le porunceă nimeni! Nu vorbiră despre asta, dar la asta se gîndeau; se vedea din felul cum întindeau gîtul, cînd treceau peste o colină, doar, doar vor zări fumul urcîndu-se din Cuibul Coţofenelor. Dacă nu i-ar fi fost milă de Klaus cel mare, Lars Peter s-ar fi abătut din drum pe la casa lor.

— Poate tot ar fi fost mai bine să fi rămas acolo, îngîină Lars Peter. Nu se adresase niciunuia dintre copii, dar şi ei gîndeau la fel. Chiar şi mititelul de Paul era tăcut, ca şi cum şi-ar fi amintit de trecut şi ar fi recunoscut casa. Oricum, ţarina era altceva decît marea.

Colo unde coborai spre satul de pescari se ridica o clădire uriaşă, care era plină pînă sus, sub acoperiş, de colivii de lemn.

— Acesta-i hotelul băilor! lămuri Lars Peter. Aşa ceva vrea hangiu să facă şi la noi. Dracu' ştie cum convine — de vreme ce nu-i întrebuiţat decît o lună pe an. Klaus cel mare trebui să se oprească pînă se săturară de privit clădirea.

— La ce-s bune coliviile celea caraghioase? întrebă Ditte.

— Astea se numesc verande. Acolo zac ei și lenevesc, cînd n-au chef să se miște.

— Costă mult, oare, să locuiești acolo ? întrebă Christian, cînd o porniră la drum.

— Prostule ! Ii costă pe zi și pentru un singur om, mai mult decît pe noi o săptămîină întreagă, cu toată familia.

— De unde iau atîția bani ? întrebă Else.

— Asta aș vrea să știu și eu. Noi, cu toată truda noastră, abia de adunăm cîțiva gologani pentru nevoile de toate zilele. Dar aceștia sînt de cei cărora le pică totul în poală.

Așa ploua cu întrebări fără sfîrșit. Lars Peter nici nu le putea cuprinde pe toate. Numai mititelul de Paul nu întreba nimic, ci holba ochii.

— Cite vede băiatul ăsta ! spuse Ditte sărutîndu-l.

Nu se opriră la han, ci cohoriră duna și acolo deshmă.

— La circiumă se fură întotdeauna nutrețul cal.. ui, lămurii Lars Peter, dar de fapt voia să economisească bacșitul. Legă sacul cu nutreț de gîtul calului, îi aruncară în spate o pătură împotriva muștelor, apoi plecară în cercetare.

Portul nu era atît de bun ca cel de-acasă ; plaja, în schimb, era mai frumoasă. Se întindea de ambele părți ca o semilună și se sfîrșea pe limba cea înaltă de pămînt. Pe nisip umblai ca pe lespezi. De jur împrejur stăteau cășute pe roate. Erau trase în apă cînd voia cineva să se scalde.

— Astea-s pentru boierii care mor dacă-i zărește cineva dezbrăcați, făcu Lars Peter rîzînd. Dar nu-s chiar toți atîi de mofturoși.

Nu, adevărat că nu. Căci ici-colo zăceau oameni întinși pe nisip, fără altceva pe ei decît un prosop peste șale ; bărbați și femei laolaltă. Unii se îngropaseră cu totul în nisip, ca purcelușii, sau ca găinile. De-a lungul malului se plimbau perechi, perechi, goale, la braț. Mai umblau pe acolo și bărbați goi, cu pielea pîrlită de soare și fără nimeni la braț, tanțoși ca niște cocoși ; păseau cu brațele încrucișate pe piept și-și jucau mușchii. În tot momentul întindeau brațele și-și scoteau mușchii, în afară ; apoi le încrucișau iarăși. Caraghioși mai erau ! Dar cel mai caraghios, era un bărbat gol, care alerga de-a lungul plajei, cît îl țineau picioarele, tot încolo și-ncoace. Iși înfipse

coatele în șolduri și dăduse capul pe spate. Părul ud îi atârna lung pe ceafă.

Copiii riseră cu poftă.

— Asta nu-i în toate mințile, spuseră ei.

— Ba el crede că este, răspunse tata. Să știți c-o face pentru sănătate. Așa sînt ei... cei mai mulți sînt nebuni. Cînd or veni și la noi în sat, n-o să mai avem liniște.

Pe locul serbării nu prea aveai ce să vezi. Se împlețiseră ghirlande de frunze care fuseseră afirmate între stilpi, așa ca să formeze un pătrat. În mijlocul lui stătea un om care striga în gura mare :

— Drumul danezilor duce spre putere și glorie ! Era cu capul gol și transpira grozav. Soarele scînteia pe fruntea lui mare și cheală.

Dar pe aici nu se aflau bărci și măsurători de putere, cum știau ei de la alte ținuturi.

— Omul ăsta-i prea deștept pentru noi, spuse Lars Peter și plecară mai departe : el și cu Ditte în frunte, iar cei trei mai mici în urma lor. Toate le erau aici străine și părean grozav de distinse — ca la Copenhaga. Toate te speriau.

Intr-unul din boschetele hotelului își mîncară piinea cu unt și merele coapte, care mai erau calde. Un bărbat cu haină albă și cu un șervet pe braț, le aduse bere și cafea. Ditte găsi ca asta nu se prea potrivea unui bărbat. Dar ce plăcut era să mînimci la hotel !

Pe urmă veni vremea plecării. Soarele începuse să tragă cu ochiul spre culcușul lui. Trebuie să fi fost orele cinci. Ditte mai avea să se întoarcă astă seară la curte: nu făcea să întîrzie !

6. FECLOARA CU OBRAJII ROȘII

Toamna sosi cu frig și cu umezeală ; vitele stăteau toată ziua cu spatele la vînt și la ploaie, în loc să pască, și Ditte îngheța. Era greu sății vitele pe-așa vreme afară căci le ardea numai de una — să se întoarcă acasă. La toate celelalte curți se băgaseră de mult vitele în grajd, dar cei de la curtea Bakke nu se grăbeau nici în privința asta, ca în toate cele unde era vorba de-o schimbare. Dar într-o dimineață, cînd se sculară, văzură zăpadă — în cele din-

ții zile ale lui octombrie. Se făcu ce e drept nevăzută în primele ceasuri ale dimineții; totuși, simțiră ca un ghionț în spate, pe care îl așteptau de mult.

Pășunatul de vară fusese bun și vitele erau în formă — aveau părul lins și erau plinuțe. Acum trebuiau să trăiască din propria lor grăsime, căci la Bakke se făcea agromomie de modă veche — se credea că fiecare anotimp își are rosturile lui. Nu se cumpăra niciodată nutreț și se băgau puține paie în șopron din pășunea cea bună. Mai ales în vara aceasta, Karen fusese neobișnuit de nepăsătoare în toate cele și feciorul ei era prea neștiutor și prea nehotărît ca să se amestece.

Ditte avea acum mai multă muncă. În afară de rînitul bălegarului și de alte treburi grosolane, care cădeau în sarcina fiului, treaba ei era să îngrijească de vite și să mai ajute și la toate ale gospodăriei, pe cît îi îngăduia vremea. Totuși, era bucurioasă de schimbare. Avea nevoie de hrană venită din afară, pentru sufletul ei. Singurătatea de la pășune îi sărăcise mintea cu totul.

Toată vara se trudise să se lămurească în privința vieții din jurul ei — a oamenilor și a lucrurilor. Dar nu-i venise ușor, din pricina singurătății. Avea prea puține prilejuri să culeagă impresii. Era Karen de la Bakke săracă? Ditte era deprinsă să-i creadă pe toți proprietarii avuți, dar aci multe vorbeau împotriva și, în primul rînd, felul cum se purtau alte curți față de cei de la Bakke. Chiaburii se țineau ca scali între ei; fiecare își avea slăbiciunile lui și aceasta îi făcea îngăduitori unii față de alții. Dar de curtea Bakke se țineau cu toții departe.

De ce se vedea din privirea și glasul oamenilor atîta spaimă, cînd venea vorba de Karen? Oare numai moartea sinistră a soțului ei era de vină? Și de ce se înfiora ea însăși cînd se afla în apropierea lui Karen? Nu doar că s-ar fi temut de ea; poate că din pricina mirosului greu pe care-l împrăștia în jurul ei. De la ce venea acesta oare?

Și mai întîi de toate — era oare ceva între ea și unchiul Johannes? Acesta era lucrul cel mai palpitant și fata ținea ochii deschiși și urechile ciulite. Nu fu nevoie să pîndească multă vreme, căci de cum fură băgate vitele la grajd, se arătă și el din nou. Chiaburoaica și cu el se iviră în semiintinericul grajdului și cercetară vitele. El își dădu păs-

rerea despre fiecare animal în parte. Din purtarea lor unul față de altul și din ochiadele pe care le schimbau, se vedea că mai fuseseră împreună de când îl văzuse Ditte aici pentru ultima oară și că erau mai multe între ei decât era bine să se știe. Părea deci adevărat că se întâlneau și în altă parte. Johannes îi făcu Dittei un semn din cap, dar nu se ocupă de ea : fata înțelese că nici nu făcea caz de rudenia cu ea.

La prînz, unchiul fu servit în capul mesei — unde se așternuse și față de masă. I se dădu carne de porc, cîrnați și diferite delicatese. Karen, personal, se ocupa de el. Era ciudat să vezi cum îl servea femeia matură pe fătarnicul cea oacheș și cum i se uita în ochi ca un cîine, pentru a-i ghici dorințele. Sine și argatul își făceau cu ochiul. Feciorul stăpînei stătea plecat peste farfurie și părea încurcat. Se rușina pentru alții.

Deodată înălță capul și făcu ceva care nu părea să-i stea în fire.

— Tu și cu fata, nu sînteți rude ? întrebă el privind la Johannes. Rasmus Rytter tuși.

— La dracu' strigă el și pocni din degete, ca și cum s-ar fi fript cu mîncarea.

Chiaburoaica îl privi batjocoritor.

— Ce, te-ai făcut mare, de vorbești la masă ? întrebă ea.

Dar Johannes nu se sperie numai dintr-atîta ; se holbă la băiat cu un rinjet batjocoritor.

— Da, oarecum ! Adică fata a crescut la frate-meu ! răspunse apoi obraznic.

Ditte tremura din tot trupul ; i se părea că se toloșesc de ea ca să și-o arunce unul altuia în cap. Dar, slavă Domnului, nu se mai vorbi de asta.

Pe urmă, Karen și Johannes se retraseră în odaia bună, ca doi logodnici adevărați. Erau o pereche foarte ciudată de logodnici ; jucară toată după masa în cărți și băură cafea cu rom. Karen stătea cu pipa în dinți — cu aceeași pipă cu care, după cum spunea Rasmus Rytter, îl afumase și pe bărbatu-său. Johannes, ca bărbat bine ce era, nu fuma decât țigări !

După vizita aceasta, Johannes veni mereu și adesea pleca și femeia de la curtea Bakke. Pleca, și oricine știa încotro. Se găsea cu el și cu alții de teapa lui, la hotelu-

rile de prin împrejurimi și acolo își făceau de cap. Ei, Karen nu fusese nici altădată ușă de biserică, dar cel puțin stătuse acasă între cei patru pereți ai ei. Acum dăduse orice rușine la o parte și își arăta stricăciunea în văzul tuturor.

Era un obicei vechi, ca acei dintre slujitori care se schimbau locul la soroc, să fie liberi în duminica următoare; și, în prima duminică a lunii noiembrie, Sine și Ditte porniră de dimineață la biserică. Li se plătise simbria și ele voiau să se ducă la Frederiksvärk să tîrguiască. Nu-i fusese ușor Sinei să capete la timp cele cincizeci de coroane ce i se cuveneau. Ba chiar fusese nevoită s-o păcălească pe chiaburoaică, spunîndu-i că are datorii în oraș.

— Las' că știu eu, vrei să te duci la tîrg să-i pui la casa de economie! îi spusese Karen; dar pînă la urmă fu silită să-i dea banii. Cele cinci coroane ale Dittei nu erau o sumă atît de mare și le căpătă fără multă vorbă.

— Ți se par mulți, spuse Sine. Stai să vezi cit o să-ți ajungă. Mai țin minte cînd am primit eu primii mei bani și cît am fost de amărită cînd s-au dus fără să-mi dau seama pe ce.

— Este adevărat că ai bani la casa de economie? Întrebă Ditte, trecîndu-și bocceaua pe celălalt braț. Afară de bucata de stofă, de lină, de cămașa de bumbac și de papucii cei noi de lemn, mai avea acolo și ceva rufărie.

Sine îi luă legătura din mînă:

— Dă-o-ncoace că te spetești cu ea, fată hăi! îi spuse ea. Papucii de lemn ai fi putut să-i lași, că doar sînt de purtat la lucru. Sau poate vrei să-i pui acasă la oglindă?

— Vreau să le arăt pe toate fraților mei, răspunse Ditte. Și tatei, adăugă ea grav.

— Ce copil! Da, da, cap de copil!

Ditte repetă întrebarea. Slujea ea oare cu una care avea bani la casa de economie? Era foarte important să audă confirmarea din gura fetei.

— Și noi am avut odată bani la casa de economie, spuse ea.

— Or fi fost banii pe care mama ta... Sine se opri și, ca s-o dreagă, îi încredință Dittei că are la casa de economie cinci sute de coroane. Două sute moștenise, iar res-

tul îi strinsese ea. Cînd va avea o mie, își va deschide o dugheană de ață într-unul din sate.

— Să pui și tu ceva deoparte, spuse ea. Oricît de puțin ar fi, tot iese ceva. Și-i bine să-i ai pentru bătrînețe.

— Ba eu mă mărit, făcu Ditte. Nu vroia să îmbătrînească fată mare.

— Dacă nu te-o părăsi! făcu Sine.

— Pe tine te-a părăsit? ridică Ditte din sprincene.

Sine dădu din cap.

— Da, și încă fără rușine... spuse ea înecîndu-se deodată. Trecuseră cîțiva ani de atunci, dar cînd își aducea aminte, îi venea greu să-și rețină lacrimile.

— Te-a lăsat cu rușinea-n brațe? întrebă Ditte cu voce gravă și plină de experiență. Era mîndră că se vorbea cu ea, cum se vorbește cu un om mare.

— Nu, așa de departe nu i-am îngăduit să meargă și tocmai de aceea a rupt-o cu mine, spuse Sine aproape plîngînd.

Smiorcăi puțin din nas, apoi se liniști, își șterse nasul energic și vîri batista în buzunar cu hotărîre.

— Da, da, te holbezi, nu ești deprinsă s-o vezi pe Sine miorlăind. Dar orice acoperiș își are găurile lui prin care pătrunde apa. Ei, și acolo trebuie pusă repede o putină, adăugă ea.

— De ce te-a părăsit? întrebă Ditte mirată.

— Asta mai poți să întrebî odată, răspunse Sine rîzînd. Așteaptă să vezi cînd or să te tragă ba de-o poală, ba de alta — pe urmă spun că trebuie să vadă mai întîi cum ești și apoi să se însoare cu tine. Atunci abia o să înțelegi mai mult decît azi. Cel mai bine e să te ții departe de bărbați. La început umblă în patru labe și te linguesc; pe urmă, după ce le-ai dat ce vor, se ridică și-ți trag și-un picior în spate.

Ditte se gîndi bine și își cercetă mica ei lume.

— Tatăl meu nu-i așa, spuse ea cu hotărîre. Își amintea ce îngăduitor era el cu Sörine și cum o aștepta să se întoarcă.

— Cred, răspunse Sine binevoitoare. Dar cei mai mulți sînt așa! Fața i se roșise mai tare ca de obicei și ochii ei căprui scînteiau de furie.

— E foarte drăguță ! gîndi Ditte cu bucurie.

— Asta nu-i decît o obișnuință, continuă Sine după un răstimp. Mama spunea întotdeauna : nu mai merge așa, prea ți-e roșu sîngele. E tot una dacă te dai acum sau mai tîrziu. Cine strînge pentru la noapte, strînge de sufletul dracului, și încă multe altele pe care le născocea ea. Cînd m-apucă așa, mai trag un plîns, mă gîndesc la vremea aceea, pe urmă scot carnetul de economii, mă uit la el și-mi trece.

În tîrg prăvăliile erau deschise cu prilejul acestei zile. Erau mulți servitori pe străzi, iar unii din ei își și goliseră pungile.

Numai casa de economie nu ținea deschis. Sine lăsă banii la o familie cunoscută, cu rugămintea să-i depună pentru ea. Pe urmă se duseră la tîrguit. Prea multă vreme nu aveau, dacă mai voiau să se ducă și-n sat la Dute și să fie la curtea Bakke înainte de căderea nopții.

— Grăbește-te, îi spuse Sine. Altfel nu ajungem.

Ditte făgădui să se grăbească, căci trebuia să le facă pe toate.

— Tata o să bucure grozav că vii și tu, îi spuse ea. Ține foarte mult la tine pentru că mă ajuți și pentru că mă iubești. Tare-i bun, drăguțul de el !

— Atunci să-i duc și eu ceva, spuse Sine rîzînd și cumpără o sticlă de rom vechi.

Ditte își aminti că-i făgăduise lui Paul jucării pentru o coroană întreagă și cum nici ceilalți nu trebuiau să se simtă vitregi, și nici tata nu putea fi nedreptățit, cheltui toți banii. Și, după toate, mai avea și atîtea de cărat ! Luase o pipă și tutun pentru Lars Peter, un cal pe roate pentru Paul, o păpușă pentru surioară și o trăsură care, dacă o întorceai cu cheia, mergea singură. Aceasta era pentru Christian.

Sosiră încărcate de cumpărături și bucuria fu mare. Pentru înția oară în viața ei, Ditte era în stare să dăruiască ceva și tot pentru prima oară, frățiorii ei căpătau jucării adevărate, de la prăvălie ; era greu de spus de care parte era bucuria mai mare. Lars Peter îndopă îndată pipa cu tutun și o aprinse. Ce fum splendid ieșea din ea ! Nu credea el să mai fi văzut vreodată un fum atît de albastru ! Și ce frumos mirosea !

— Dar la economie tot nu te pricepi, o tachină el. Totuși, partea cea mai importantă a simbriei era pusă de-o parte; stofă de rochie, lână și papuci de lemn. Văduva lui Lars Jensen, care era îndemînatică, îi făgăduise să-i coasă rochia. Ditte vru să fugă pe loc la ea.

— Stofa poate s-o ducă și Christian, spuse Lars Peter. Tu, fă-ne mai bine o cafea. Azi trebuie să fie foarte bine făcută; de, cu așa musafir! O privi vesel pe Sine.

Ditte sosi cu cafeaua și puse și un pahar pe masă.

— Să guști și din cadoul tău, spuse ea.

— Atunci să beți și voi cu mine, spuse Lars Peter și mai scoase două pahare. Mai întii vru să se bucure de sticlă; înainte de-a o destupa, o ridică la lumină. Așa ceva n-am mai avut de multă vreme în casă, spuse el. Glasul îi era cald. E ca și cum te-ai întâlni cu prima dragoste din tinerețe.

— Așa arăta ea? îl întrebă Sine rîzînd.

— Frumoasă era ea, dar așa obraji roșii ca ai dumitale nu mi-a mai fost dat să văd.

— Vai, tată! spuse Ditte cu dojană în glas.

— Ei, drăcie, doar n-o să mint acum. Am vrut numai să spun: ehei, să mai fiu eu odată tînăr... Era agitat, deși nu gustase încă din rom.

Sine rîse gîlgîind; azi nu se simțea de loc jignită. Ia să fi vorbit așa argatul, sau altcineva... Ditte era mîndră de tatăl ei.

— Mulțumesc frumos pentru băutură și pentru că ești bună cu fata, spuse Lars Peter ciocnind cu ea. Ditte ciocni și ea, dar băutura făcu s-o treacă fiori și puse paharul jos, după ce abia îl atinse cu buzele.

Pe cînd fugea Ditte cu stofa la văduva lui Lars Jensen, Lars Peter și cu Sine găsiră vreme să schimbe o vorbă serioasă despre fată; copiii ședeau pe jos cu jucăriile.

— Cum merge ea cu treaba? întrebă Lars Peter. Amîndoi o urmăreau din ochi; alerga ca o căpriță peste dune — atît era de bucuroasă de rochia cea nouă.

— E foarte destoinică, spuse Sine. Dacă ar fi toți oameni atît de binevoitori și de conștiincioși!

Da, nu era nimic rău într-însa, pe cît știa Lars Peter. Dar cum se purtau cu ea? Nu se plîngea niciodată; cei de la curtea Bakke, însă, n-aveau nume bun.

Aveau ei cusururile lor, ca și alții — poate chiar mai multe decât alții. Dar de răbdat se putea răbda, nu era nimic de zis. Și de mâncat, se mânca bine acolo.

Asta nu era puțin lucru și ea însăși era o dovadă că se putea foarte bine răbda la curtea Bakke, spuse el nemai-luîndu-și ochii de la fața ei rotundă și blajină. Sine fu nevoită să rîdă și rîse și Lars Peter; ședeau aici unul lingă altul, privind pe fereastră, cu obraji roșii de oste-neala pe care și-o dădeau ca să-și ție risul. Pe urmă se priviră din nou și din nou izbucniră în ris.

— Nu-i așa că-i... făcu Lars Peter, dar se opri.

Obrajii ei roșii îl fermecaseră și chiar faptul că nu-și vorbea stăpînii de rău, ci le lua apărarea, îi plăcea. Era, de bună seamă, o fată la locul ei — și ce trup! În față, la gîtul ei moale, se vedea o mică adîncitură, în care se mișca ceva cînd vorbea. Iar cînd rîdea, se zbătea tare ceva înăuntrul ei, cu niște lovituri ușoare și dese, ca și cum avea acolo în gît un ghiduș care bătea tactul. Cum dracu'...

— Cum se face că așa mîndrețe de fată ca tine umblă nemăritată? o întrebă el.

— Ei, asta nu-i de înțeles, făcu ea rîzînd.

Pe urmă sosi și Ditte și trebuiră să plece. Lars Peter rămase o clipă cu ochii pierduți la ele.

— Să merg cu voi o bucată, făcu el apoi cu o smucitură.

7. INTUNECIMEA DE IARNA

Deocamdată, iarna aduse cu ea frig și întuneric. Dittei i se părea că nu mai trăise niciodată acasă o iarnă atît de întunecoasă și de friguroasă. Chiar de la începutul lunii veni zăpada, biciuită încoace de furtuni dinspre mare; aripile curții, care păreau niște brațe întinse s-o primească, adăpostiră zăpada în troieni înalte, închizînd calea. Ditte era înghețată de-a binelea și avea degerături mari la mîini și la picioare; zăpada îi pătrundea în papucii de lemn și-i ținea picioarele veșnic umede. Sine îi usca pe furiș ciorapii la sobă, dar asta nu era de mare folos. La călcîi, la glezne și pe mîini era bășicată de frig și o durea cînd se încălța, sau cînd băga mina în apă rece. Dimineața, cînd voia să se îmbrace, hainele îi erau pe jumătate acoperite

de zăpadă, care intra prin crăpăturile uşii; afară, zăpada era cîteodată atît de înaltă, încît nu se putea deschide decît jumătatea de sus a uşii. Atunci era nevoită să se caţere pe-acolo şi să-şi facă drum prin zăpadă pînă la bucătărie. La căldură, se topea zăpada de pe haină şi atunci cungea apa şiroaie de pe ea.

Zăpada n-avea de ce să-i placă. Cei mici de-acasă înnebuneau de bucurie cînd, trezindu-se într-o dimineată, vedeau zăpadă multă. Nu-i puteai stăpîni şi ieşeau să se bage cu capul în ea — pe cît posibil numai în cămaşă — atît puteai să-i ţii, cît să se îmbrace. Asta nu înţelegea Ditte: pentru ea, zăpada însemna frig, necazuri şi trudă.

Inturnericul nu făcea lucrurile mai plăcute. Doar tîrziu, spre amiază, dacă se mai lumina puţin — tocmai cînd erai gata cu treburile cele mai grele. Îndată după masă, inturnericul te cuprindea din nou. Venea de-afară, dinspre mare, unde clocise pînă atunci, sub formă de ceaţă plumburie şi de ape negre, moarte. Ziuă de-a binolea, nu era nicio dată.

Treceau zilele, toate la fel, cu tocat de paie, treierat, curăţit de seminţe şi îngrijitul vitelor. Cît era ziua de lungă trudeai şi de făcut tot nu făceai mare lucru; nu isprăveai bine o treabă şi te năpădeau alte trei.

La curtea de la Bakke nimic nu se făcea ca lumea şi nimic n-avea locul lui — nici oamenii şi nici treburile. Ditte era ba ici, ba colo. Cînd vedea de vite, o strigau să pornească fie maşina de treierat, fie pe cea de tocat paie.

Trebuia să încerce de toate şi făcea munci de care în altă parte aveau grijă cei mari; căra grînele de băgat în maşina de treierat, ori se cocoţa colo sus, sub acoperiş, unde nu ajungea nimeni altul, ca să dea paie la o parte. Trebuia să tragă maşina de curăţat şi de decorticat împreună cu Sine, pe cînd Karl o umplea. Erau treburi grele, dar cel puţin în şopron era cald şi adesea îi lua Karl lucrul din mîini şi-o lăsa pe ea să bage în maşină. Atunci mai schimbau cîte o vorbă; Ditte aştepta cu nerăbdare aceste ore.

Cu cei mari, Karl, era sfios şi tăcut — nu putea suferi că-l luau în rîs. Dar pe Ditte o socotea de-o seamă cu el şi-i vorbea din inimă. Ea nu-l mai cicălea şi cu vremea chiar, îi devenise drag, înţelegea că-i merge greu băiatu-

lui, că avea nevoie de cineva, care să-i arate puțină prietenie. Dar că el — bărbat — înghițea orice, asta nu putea pricepe. Când i-o spunea, băiatul nu-i răspundea — îți venea să-ți iei lumea-n cap !

Băiatul era în puterea mamei — iată pricina! Nu pentru că o iubea — vorbea de ea ca de-o străină, ba chiar lua și el parte, când o birfeau ; dar nu izbutea să se smulgă de sub jugul ei !

Intr-o zi, începu să vorbească de tatăl lui, așa, fără nici un prilej ; nu-l pomenise niciodată pînă atunci.

— L-ai iubit ? îl întrebă Ditte. Că doară pe mama ta n-o poți suferi, urmă ea, văzîndu-l că tace. Nu trebuie să-ți fie rușine să mi-o spui, că doar nu-i nimeni obligat să iubească pe cine nu *poate* iubi. Nici eu n-o iubesc pe mama mea !

— Dar asta nu-i drept ! Dumnezeu a spus să ne iubim părinții, răspunse Karl înăbușit.

— Ba nu, când nu-i poți iubi — cum să ți se ceară așa ceva ? Dacă nu sînt buni ? Nu vezi că n-o poți suferi pe mama ta ? Și atunci, cum s-o mai și iubești ?

Asta nu mai știa Karl — știa numai că era obligat. Așa scria la carte !

— Dar tatăl tău a iubit-o pe mama ta ? Se pare că era foarte credincios.

— Nu... n-a putut-o iubi și era foarte necăjit de asta. Mama își fuma pipa în iatac, pe cînd el zăcea atît de bolnav. A început să tușească și să scuipe sînge, dar ea tot nu s-a lăsat. „Scuipă tu sîngele cel stricat, îi spunea ea, că se face altul bun la loc !” Vai ce groaznic era sîngele tatei pe jos — și el se făcea alb ca varul. Dar s-o roage să lase fumatul, nu voia. Frații mei i-au ascuns atunci pipa și tutunul și ea m-a ispitit pe mine cu dulciuri să-i spun unde erau ascunse.

— Cum se face că nu te-a bătut ca să-i spui ? Că asta i s-ar fi potrivit mai bine !

— Nu, pe cei mici și slabi nu-i place să-i lovească. Dar pe frații mei, care erau mari și voinici, îi snopea. Și ei m-au bătut pe mine... pentru că am flecărit.

— De fapt ți s-a și cuvenit, cu toate că erai mic. Paul sau Else, sau chiar zăpăcitul acela de Christian, n-ar face așa ceva. Noi patru ne-am ținut strîns împotriva mamei,

cu toate că tata spunea că nu-i frumos. Dar noi o făceam mai mult ca să-l cruțăm pe el.

— Era și ea rea cu el ?

— Ei, tatei nu-i poate face nimeni nimic. El le ia pe toate așa... ca bunul Dumnezeu, știi tu... drept bune.

— Nu-i voie să măsoară pe nimeni cu Dumnezeu, o certă Karl.

— Ba da! răspunse Ditte cu încăpăținare. Când e vorba de tata, o fac ! Doar nu ești pastor !

De astă dată se supărara și nu-și mai vorbiră cît ținu treaba.

Serile însemnau cele mai bune momente ale vieții. Din fericire, zilele erau scurte și, cînd se întuneca, înceta orice treabă în curte și în șopron ; doar vitele dacă mai dădeau cîte ceva de lucru. Restul timpului, Ditte ședea în camera caldă, unde era plăcut și mirosea a foc de turbă: ajuta la dărăcit lina, la tors și la răsucit firul. Karl citea vreun text religios, vreo foale a misionarilor, sau așa ceva și, cînd se afla și Rasmus Rytter cu ziua la curte, ședea într-un colț, pe bancă, moțăia sau povestea grosolăniile despre oamenii de prin împrejurimi. Dacă erau fără perdea și pipărate, Karen rîdea batjocoritor și-l îmboldea să spună mai departe. Ea avea pică pe toți, fără deosebire, și le dorea ce era mai rău ; nu lua niciodată apărarea nimănui și nu punea o vorbă bună pentru nimeni.

— Și la ce bun ? răspunse ea odată, cînd Sine îi impută aceasta. Spune cineva ceva de bine despre Karen de la curtea Bakke, ce crezi ? Nimeni n-o cruța, deci, de ce-ar cruța ea pe alții ? Nu-i venea de loc greu să spună și ea cîte-o poveste porcoasă — mai ales dacă lovea cu asta în cineva. De obicei își bătea joc și de fiu-său pentru sfințenia lui, dar fără efect. Băiatul nu-i răspundea și-și vedea de treabă, ca și cum nici nu auzea.

Și pe Ditte o luau în tîrbacă stăpîna și Rasmus Rytter. Adolescența ei îi zgîndărea pe-amindoi. Femeia dintr-însa începea să scoată capul și în nevinovăția ei copilărească punea adesea întrebări care le stîrneau rîsul, sau care iscau aluzii străvezii. Sine le dădea peste nas, dar ei nu se puteau abține de a pipăi noutatea care începea să se ivească și de a pomeni despre cele ce i se vor întîmpla.

Cînd vorbeau cei doi, Sine nu se amesteca : își vedea de treabă cu obrajii roșii și țeapănă, trăind din amintirea iubirii ei nefericite. Dacă se atingeau de asta, sau dacă se legau de ea, știa ea cum să le închidă gura.

De Crăciun se făcură pregătiri mari, se tăiară păsări și se băgară aluaturi la cuptor. Musafirii, însă, nu veniră nici de la sine și nici poștiți.

— Nu vor să se găsească aici cu negustorul de vite și cu gașca lui, spuse Sine. Căci altfel, n-ar avea mai multă pricină să se țină de-o parte anul acesta ca în alți ani ; că doară altădată au mîncat din bucatele noastre de Crăciun ! Se simțea oarecum jignită în numele curții. Stăpina era morocănoasă — înjura strașnic și vorbea răutăcios și de sus cu toți. Simțea nevoia să se răzbune. Pe Ditte, însă, supărarea ei o atingea cel mai puțin, pen'ru că nu era felul lui Karen să sară hopul pe unde era mai ușor și se știa că-i plăcea cu atît mai mult să muște, cu cît se aștepta mai mult să fie și ea mușcată.

Intr-o zi, între Crăciun și Anul Nou, sosi poștarul la curte. Nu erau abonați la ziare, așa că el nu avea ce căuta de obicei acolo. Adusese o scrisoare pentru stăpînă. Aceasta se retrase cu ea în iatac ; era doar ceva serios cînd primeai o scrisoare. Cînd ieși de-acolo părea cu totul schimbată.

— Azi ne vin musafiri de Crăciun, spuse ea în bucătărie către cele două slujnice. Cred că ar fi bine să servim friptură de porumbel.

Karl fu trimis să aducă păsărelele din porumbar. Karen le suci gîtuț chiar cu mîinile ei, pe cînd da porunci pentru treburi. Lua încetîșor un porumbel după altul, din sac, cuprîndea pasărea fluturîndă în palmele ei grosolane și rămînea un moment așa — ca și cum ar fi gustat palpita-re, spaima animalului.

— Cît ești de cald și de moale ! Intr-un minut ești mort ! spunea ea pe cînd ducea ciocul la gură și-l brănea pe porumbel cu salivă. Pe urmă pipăia cu băgare de seamă, cu degetul cel mare și cu cel mijlociu, corpul pasării, pînă ajungea chiar sub aripă ; atunci, apăsă deodată, cu o expresie ciudată de plăcere. Ținea departe de ea pasărea care căsca ciocul după aer și-o privea țintă. Ciocul se deschidea larg, tot mai larg, ochii ieșeau din pielea albă ca laptele

a orbitelor și, deodată, capul îi cadea într-o parte, ca o floare frântă din tulpină. Era o priveliște înfiorătoare ! Dar Karen arunca rîzînd pasărea, celor două slujnice, pe masă.

— Ei acum că i-a pierit piuitul, scoateți-i rochița nevinovăției ! spunea ea băgînd mina în sac după alta — era grozav de bine dispusă.

După masă, sosiră musafirii în două trăsură, cu larmă mare. Aveau pălăriile date pe ceafă și țigările aprinse în colțul stîng al gurii ; nici nu le mai scoteau cînd strigau și suduiau. Johannes, cel mai cutezător dintre toți, se purta ca un musafir vechi la curte. Erau negustori de vite și tot soiul de scursuri de prin capitală, unde locuia acum Johannēs — oameni de teapa celor de care cei din parohie fugeau peste șanțuri, pe cîmp, cînd treceau în goana cailor pe șosea. Oamenii de pe la curți se ascundeau repede prin case, căci nu voiau nici măcar să fie zăriți de asemenea gașcă ; pe urmă, se piteau pe la ferestre și pe la crăpături, să tragă cu ochiul și să gîndească în voie despre ei.

Sine avea mult de lucru la bucătărie și așa, Karl fu nevoit să ajute la muls. Era morocănos și necăjit ; nu-l puteai face să scoată o vorbă din gură. Ditte încerca din cînd în cînd, dar fără nici un folos. Nu era felul ei să respecte tăcerea. Dacă avea nevoie de ceva pe lumea asta, era să-și spuie oful inimii. Voia cu orice preț să-l facă să-i răspundă.

— E adevărat c-ai fost la bal ? îl întrebă ea. Așa se spune.

— Cine ți-a spus ? întrebă el furios.

Deci, tot îl făcuse să deschidă gura !

— Mi-a spus cineva, dar nu-ți spun cine ! făcu ea ca să-l sîcîie.

— Atunci salută-l din partea mea și spune-i c-a mințit ! Karl își ieșise din fire, căci nu avea obiceiul să spună vorbe tari.

— Doar nu-i nimic rău în asta... ah ! așa-i !... tu crezi că-i păcat să dansezi. Vai, dacă m-aș putea duce și eu odată la bal, știi, la un bal frumos de tot ! Ditte începu să îngîne un cîntec.

— Să nu-ți dorești niciodată așa ceva... pentru că acolo se fac numai păcate !

— Ei, tu, cu păcatele tale ! Așa spui tu la toate cele. Ești un morocănos și jumătate. Oare să mănînci nu-i pă-

cat ? Te duci și astăseară la rugăciune ? Dittei îi părea rău că l-a sîciit și de aceea aduse vorba despre cele ce-l interesau pe el, ca să-l împace.

— Da, dacă scap de-aci. Vii și tu cu mine ?

Nu, de-așa ceva n-avea Ditte chef. Mai fusese ea de cîteva ori cu el și se săturase. Ce-avea ea de-acolo, dacă o priveau ca pe un copil al păcatului toți acești oameni care se credeau drepti și cărora de sfinți ce erau li se sucise capul — parcă erau și mai trăzniți decît habotnicii de la adunările hangiolui. Ce le păsa lor de ceea ce făcuse mama ei ? Oamenii aceștia se purtau cu ea ca și cum ar fi trebuit s-o smulgă din ghiarele satanei.

— Nu face să te duci acolo ! spuse ea.

Karl nu răspunse. N-o silea niciodată. Un timp se auziră numai țîșniturile laptelui în găleată. Pe urmă pîtrunse larma din casă pînă la ei.

— Auzi cum zbiară și cum chiuie ? făcu el cu amărăciune. Ne fac de rîs. Se gîndea la mama lui, asta o știa Ditte preț bine. Dar de Anul Nou fac ce fac și plec de-aici ; nu mai vreau să stau să văd așa ceva ! Vorbea adesea astfel, dar curaj să plece n-avea.

— Acum nici nu se ating unul de celălalt, făcu Ditte, Nici măcar nu se sărută ! O spunea ca să-l mîngie, dar nu i-ar fi părut rău dacă ar fi izbutit să-l și iscodească în același timp.

— Ei, tu nu înțelegi asta... ești un copil, strigă el des-nădăjduit.

— Așa spuneți voi mereu, se supără Ditte. Nu pricepea ce erau acele lucruri misterioase pe care ea nu trebuia să le știe. E oare pentru că de curînd, la hotelul din Frederiksvärk, a schimbat hainele cu el ?

— Sînt multe și toate la fel de urite. Băiatul tăcu deodată. Ditte băgă de seamă că-l îneca ceva ; lăsă lucrul și se duse lîngă el. În semiîntinericul grajdului, îl apucă de umeri. Știa din proprie experiență cît de liniștitoare poate fi o mînă. Asupra lui, însă, atingerea avu un efect contrar : începu să plîngă în hohote.

— Ar trebui să-i chemi pe frații tăi acasă, să stea de vorbă cu ea, spuse fata încetișor cu obrazul lipit de părul lui.

— Nu mai vor să vie acasă, răspunse băiatul, împin-gînd-o la locul ei.

Ditte se opri o clipă, pe urmă îl auzi pe argat pe-afară, prin curte, și fugi la vaca ei.

Pe la nouă și jumătate Karen începu să caște și să-și scarpine picioarele pline de varice ; acesta era semnalul de plecare. Ditte se grăbi să străbată ograda înainte de a se fi stins lampa în casă. Nu că i-ar fi fost frică prin întu-neric, dar la curtea Bakke întunericul capăta parcă viață. Groaza pîndea din toate ungherele. Colo jos, în strungă, urla marea și arunca un frig mușcător peste ograda des-chisă ; i se părea că o apuca cineva cu degete de ghiață pe sub fuste. Se repezi înăuntru și închise ușa după ea. În doi timpi și trei mișcări se dezbracă și se ascunse sub plapuma cea veche și grea.

La început, patul îi păruca de gheață și-și trase genun-chii sub cămașă, pînă la bărbie. Zăcu un timp, clănțănind din dinți, pînă alungă răceala cea mai rea din pat. Dar mai trecu pînă se încălzi ca lumea ; înainte de asta, nu putu adormi, ci stătu așa, dusă pe gânduri ; se gîndi acasă și la mama ei din închisoare, la bani și la rochii, la cele ce se întîmplaseră și se vor mai întîmpla în viitor. O clipă gîn-durile se opriră și la bunica, dar trecură repede mai de-parte ; amintirea bunicii se da tot mai la fund în mintea Dittei. Cu atît mai des răsărea mama ; parcă ar fi venit să-ți ceară să te gîndești la ea. Ditte o avea tot mai vie înaintea ochilor și, vrînd-nevrînd, trebuia să se ocupe de ea. De vruf nu vroia și era bucuroasă cînd simțea că gîn-durile luau alt curs. Dar trebuia să te faci că nu bagi de seamă. Îndată ce-ți spuneai : ah, iată că nu mă mai gîn-desc la ea — se și întorceau înapoi. Veneau și plecau, mai slab și tot mai slab, pe măsură ce se încălzea și o cu-prindea somnul tot mai tare. O clipă se opriră la Klaus cel mare, care stătea acasă în grajdul de la Cuibul Cofo-fenelor și mesteca tacticos, la hotelul cel nou al băilor, despre care se spunea că se va ridica în sat — și în drumul lor spre somn, gîndurile îl atinseră în treacăt și pe Karl. Acesta era orice, numai eroul gîndurilor Dittei, nu ; omul pe care l-ar fi admirat ea ar fi trebuit să se prezinte alt-fel. Ii era milă de el pentru că se simțea nenorocit ; băiatul suferea, și de aceea îi părea rău de el. Iți venea să-i plîngi

de milă, cînd îl vedea bătăbănindu-se orfan și fără rost în propriul lui cămin; pentru Ditte a avea milă însemna impulsul de a sări în ajutor. Cum era întotdeauna gata să ia asupra-și sarcini își spărgea și acum căpșorul să găsească pentru el o ieșire din starea în care se afla. Asta devenise o obsesie de care nu mai scăpa. Ar fi trebuit să plece departe, da, departe, la fratele lui cel de treabă. Să-l ajute să-i învețe pe copii. Nu i-ar fi venit ușor să le inspire acestora respect, imnurile bisericești le cînta însă atît de frumos!

Vroia și ea să meargă la oraș la stăpîn, și pe jumătate adormită i se păru că se și afla acolo. Purta de grija gospodăriei, nici mai mult nici mai puțin decît a învățătorului. Era recreație și ea-i aducea cafeaua. El îi zîmbi bucuros, căci îi făcuse o surpriză — cozonac proaspăt „Ești o gospodină destoinică“, îi spuse el, mîngîind-o pe păr. Ditte vru să se plece, dar simți o smucitură în picior și se trezi. Bunica spunea că asta-i o prevestire. „Atunci să fii atentă, că este cineva care are nevoie de tine,“ mai spunea ea. Ditte trase cu urechea, cu capul ridicat și cu respirația tăiată.

Dincolo de ușă mieuna ceva, chemînd-o jalnic. Asta-i Pisi, gîndi ea. Îi e frig și vrea la mine — sau poate că i-o fi urît singur.

— Du-te în șopron și prinde șoareci, Pisi! spuse ea către ușă.

Dar motanul mieuna și mai tare și zgîria ușa. Sări din pat și i-o deschise; vîntul și zăpada suflară înăuntru. Dar Pisi nu se grăbea. Așa avea el obiceiul, să stea la gînduri în locurile cele mai nepotrivite. Ditte fu nevoită să-l apuce pe motan de ceafă și să-l tragă înăuntru. Se strecură apoi repede în pat și motanul sări pe perna de la cap și începu să loarcă lîngă obrazul ei.

— Hai odată sub plapumă, prostule! îi spuse ea ridicînd plapuma. Dar Pisi sări pe dușumea și fu într-o clipă la ușă. Acolo se opri, mieunînd. Ditte fu silită să se scoale și să-i dea drumul afară și comedia începu de la început.

Ditte nu înțelegea ce vroia prostul de motan, în noaptea asta. Dar deodată pricepu: uitase să-i dea laptele lui de seară. Nu-i venea să creadă că fusese în stare de așa ceva. Unde-i era capul? Și era o mare nedreptate împotriva lui

Pisi, care avea doar de prins șoareci toată noaptea. Pisi-cile care prindeau șoareci se umpleau de rapăn dacă nu le dădeai să bea lapte dulce. Mîine îi va da două porții și va fi bună, bună de tot cu el.

Dar nu-i fu dat să scape atît de ieftin. Pisi mai mieuna colo afară și mieunatul se făcea tot mai insistent. Neglijase o ființă care-i fusese încredințată. De răspunderea aceasta nu scăpa ea cu una cu două. Motanul mieuna tot mai jalnic și mai jalnic — nu fusese de loc bună cu el.

Ditte se dădu jos din pat. Era cu saboții în picioare și apucă clanța, dar șovăi; tremura de frig și scîncea încețisor. Afară biciuia vîntul și era întuneric beznă. Crăpă un pic ușa; vîntul îmbrățișa clădirea cea veche și o zgîlția de uși și de ferestre — casa ofta și gemea din toate încheieturile. Deodată cineva îi smuci ușa din mină, și-o trînti de perete. Ditte dete un țipăt și fugi în ogradă. Știa prea bine că era furtuna și totuși se înspăimîntă.

Își lăsă papucii de lemn pe treapta din fața spălătoriei și se strecură înăuntru. Pipăi drumul pînă la strachină și la găleata cu lapte; pisoiful se lipi de glezna ei goală — asta o mai liniști puțin. Umplu strachina băgînd-o în căldarea cu lapte. Era o porcărie din partea ei, dar ce să facă?

— Hai, Pisi! șopti ea și-o porni.

Cobori cu băgare de seamă treapta de piatră, ca să nu se verse laptele și căută drumul prin întuneric. Gerul o ardea și de-a lungul spatelui o străbătea un fior în jos și în sus, pînă la ceafă, sub păr. Deodată se opri, înlemnită de spaimă: în fața ei se ridica o formă întunecată, care abia se deslușea în întuneric. Ditte fu gata să țipe și să arunce strachina, dar își dădu seama la vreme că nu era decît pompa de apă. Descoperirea îi dădu curaj și se îndreptă spre ușa șopronului. Strachina de lapte a motanului își avea noaptea locul ei în șopron — ca să stea și el acolo.

Pe cînd se pregătea să deschidă ușa, își amînti de cel ce se spînzurase și o apucă din nou spaima — o spaimă care trecu peste ea ca o furtună. Ar fi vrut să fugă, dar atunci ar fi vărsat laptele motanului. O clipă rămase țepănă cu strachina cuprinsă în palme — ca paralizată. Pe urmă se rezemă tare de ușa șopronului, ca să nu poată

nimeni ieși de-acolo și pune mîna pe ea, pe cînd punea strachina în zăpadă.

Cînd se ridică, văzu că se aprinsese o lumină în partea de miază-zi a locuinței, acolo unde își avea stăpîna iatacul. Asta o liniști pe Ditte, și în același timp îi deșteptă și curiozitatea : acum nu se mai grăbea, deși era atît de pătrunsă de ger, încît îi clănțăneau dinții în gură.

Karen se ivi în ușa magaziei de provizii, cu o lumină pîlpîindă în mînă. Era în cămașă și avea părul legat cu o basma. Incet, cu mișcări molatice, păsea prin camerele din față. Ținea lumînarea în fața ei, iar în mîna cealaltă avea un obiect — poate că un cuțit. Se vede că flămînzise și se ducea la cămară să mănînce o bucată de pîine cu unt și o ciosvîrtă de miel.

În camera de locuit se opri și ridică obiectul pe care-l avea în mînă. Ditte văzu atunci că era o frînghie și iarăși o năpădi spaima. Se retrase prin ogradă de-a-ndaratelelea, urlînd încetișor ca un cățel bolnav de frica nopții ; nu avu curajul să întoarcă spatele priveliștii de-acolo. Karen trecu prin spălătorie și se ivi în ușă, acum era aici și pipăia drumul cu piciorul, privind fix în noapte. Lumînarea pîlpîi și se stinse.

Ditte nu știa cum de ajunsese în pat ; zăcea acolo chircită și tremurînd, sub plapumă, dorind să adoarmă ca să scape de toate grozăviile și să se trezească mîine ca și cum nu fusese nimic. Se întîmpla și așa cîte odată.

Cînd ieși a doua zi dimineață, văzu strachina în zăpadă, la ușa șopronului și, lîngă ea, frînghia. În zăpadă erau urme de picioare mari, goale. Pe Karen o auzi ocărînd în spălătorie — slavă Domnului !

8. IARNA CEA PUSTIE ÎȘI CROIEȘTE DRUM

„Bucurie mare n-ai aici la curtea Bakke — ba chiar îți vine să înnebunești“, își spunea Ditte cîte odată. Și totuși, tocmai ea părea să fie cea mai mulțumită dintre toți, așa rotunjoară și voinică cum era.

La curte întunericul atîrna mai greoi și frigul era mai aspru ca oriunde ; necazurile se făceau mai simțite și mai vii. Întunericul era aici cîteodată atît de negru, încît Ditte

abia de mai îndrăzne să intre în el ; în fiecare clipă o apuca de picioare ca s-o răstoarne, cu zgomote curloase și de fiecare dată pe altă cale. Ea nu se temuse niciodată de întuneric, dar aici o cuprindea uneori spaima ; atunci nu cuteza să intre în șopron fără felinar, de frica tatălui lui Karl, care se spînzurase acolo. În general, se stăpînea din toate puterile. Dar erau și momente cînd atmosfera aceasta devenea cumplit de înspăimîntătoare — poate și din pricina ciudăteniei lui Karen — și atunci toate obiectele păreau să prindă viață. Cel mai mult suferea Karl din pricina aceasta ; erau zile în care nu-l puteai face să pună mîna pe-o frînghie. Pe toți îi copleșea, nu numai pe el. Cearșafurile cele vechi pe care le moșteniseră de vreo sută de ani, aveau un miros ciudat. Cînd plutea groaza peste curte, mirosul acesta se împletea cu visele Dittei și-i umplea mintea cu scene de groază. Izul de tutun și de boală ieșea din așternutul cela străvechi și-o purta pînă-n iatacul în care zăcea ofticosul, plecat peste muchea patului, tușind, tușind, cu gura plină de spumă roșie. Pe marginea patului ședea o femeie grasă, care-i sufla fum în față — și rîdea cînd vedea ce mutră face. Pe dușumea ședea un băiețel care desena cu degetul muiat în roșul întins acolo. Atunci Ditte țipa și se trezea, aprindea un chibrit în întuneric, deși aceasta era cu desăvîrșire oprit, apoi se liniștea.

Așa i se învălmășeau cîteodată gîndurile. Dar ea se scutura de ele, căci, la urma urmei, nu erau decît lucruri din afară, care n-o priveau.

Cu Karl, însă, era altceva. El însuși trăia sub un blestem, pe care nu-l putea scutura de pe umeri. Sine credea chiar, că te puteai aștepta la orice de la el. „Are firea lui tată-său“, spunea ea.

În tot cazul, nu semăna de loc cu mamă-sa : oricine l-ar fi putut face să se ascundă în gaură de șoarece. Cu atît mai de mirare era că într-o anumită direcție dădea dovadă de o adevărată energie și nici nu-l puteai întoarce de la o hotărîre odată luată. Nu se atîngea de tutun și se ținea departe de destrăbălarea mamei, alipindu-se tot mai mult de cei evlavioși. Și cînd începu ea să cheuiască cu Johannes și cu gașca lui, băiatul se înscrisese într-o societate antialcoolică. Acesta era protestul său, ca și cum ar fi vrut să răscumpere punct cu punct, păcatele mamei.

Să se apere, însă, nu era în stare. Cînd își bătea mamă-sa joc de el că se ducea la adunări, tăcea.

— Te-ai făcut mare hoinar, îi spunea mamă-sa în batjocură, în legătură cu mersul lui la adunările de rugăciune — și încă cu glas tare, ca să audă toți. Da, da, asta vine cu vîrsta!

El se făcea că n-aude — și-și vedea de drum. Nici opreliștile nu foloseau la nimic. Il puna ba la o treabă, ba la alta ca să-l împiedice să se ducă la adunare, dar cînd sosea momentul, tot o ștergea el din curte. De obicei tremura ca un ciine în fața mamei; în privința asta, însă, îi era se vede teamă numai de Dumnezeu!

Ditte ar fi dorit să-l vadă mai inimos și în alte privințe, așa, de pildă, să le ia apărarea, ei și Sinei, cînd stăpîna era nedreaptă cu ele. Dar tocmai atunci o ștergea el de-acolo.

Karen se scrîntea tot mai rău și nu te mai puteai înțelege cu ea: se răstea la toți și era nemulțumită de toate; poate pentru că i se trezise cheful de măritiș — Sine spunea c-avea femeia poftă de sînge tinăr. Rezultatul era încăpăținare și supărare la treabă — și această atmosferă de burzuiaală o necăjea mai ales pe Ditte, căci pătrunsesese peste tot și nu puteai scăpa cu nici un chip de ea.

În aparență, nu se schimbase nimic în firea Dittei; nu ciripise ea niciodată fără grijă, încît să pară acum redusă la tăcere; fusese din totdeauna foarte serioasă; dar în fundul sufletului avea o voie bună liniștită ce explica îndrăzneala cu care se apuca de orice treabă. Își canalizase astfel veselia, de vreme ce împrejurările nu-i îngăduiseră să se joace — de aceea și devenise atît de îndemînatcă la treburile casei. Spiritul ei darnic o făcuse să mențină legăturile de frăție cu cei mai mici și totuși să se facă ascultată de dinșii. Nu-i venise întotdeauna ușor și bunele ei intenții trebuiseră adesea să fie învăluite în asprime, ca să poată răzbi și da roade. Totuși, izbutise, și aceasta numai dorită seninătății ei care n-o părăsea decît arareori. Ba chiar și ceilalți se molipseau de buna ei dispoziție, făcîndu-i și-și lepădau asprimea.

La început, fusese nevoită să mai și dea cîte una, ca să-și cucerească respectul; din fericire, însă, lucrurile nu ajungeau pînă la supărare. Acolo unde era nevoie de pe-

deapsă — în primul rind spre binele copiilor — se străduise să întrebuințeze aceleași metode de care se servise și bunica față de ea. Când copiii se murdăreau, trebuiau s-o simtă temeinic pe pielea lor ; îi băga deci în pat și n-aveau voie să se joace pînă nu le curăța hainele. Pedeapsa era urmarea firească a greșelii, căci murdăritul se răzbuna el însuși și nu Ditte era aceea care pedepsea.

— Vezi, mai bine băgai de seamă, spunea ea atunci, cu un aer de nevinovăție. Ba chiar devenea îngerul salvator, căreia copiii trebuiau să-i fie recunoscători, pentru că dregea paguba.

Așa fusese ea nevoită să-și croiască drum și ajunsese să creadă ea însăși în dreptatea care sălășluia în lucruri — numai în acest fel putuse să conducă lume acea mică din juru-i.

Dezordinea rezulta în general din aceea că nu aveai trageri de inimă la treabă și fata ura din instinct orice burzuluială ; era convinsă că aceasta se răzbuna pînă la sfîrșit, într-un fel sau într-altul. Când căutai să tănuiești ceva, prin înșelăciune, lucrul ieșea la suprafață și asta fusese așa de cînd se ținea ea minte, hăt în urmă, pînă la prima și cea mai simplă formă, anume a pantalonilor uzi. Acum existența era mult mai încîlcită, dar lucrurile se petreceau totuși la fel — liniște nu puteai avea niciodată ! Tot așa se întimpla și dacă încălțai dimineața ciorapii rupți, căci umblai toată ziua cu un simțămînt oribil și, tot așa, cînd uitai să-i dai pisoiului lapte de cu seară — atunci erai nevoit să te scoli în toiul nopții, pentru că motanul nu te lăsa să dormi, cu mieunatul lui.

Ditte avea — din mila Domnului — darul muncii. Dacă nu-i fuseseră hărăzite multe bucurii în viață, cunoștea cel puțin bucuria muncii — și o gusta ca pe-o răsplată a inimii, pentru bunătatea inimii.

Miinile îi erau roșii și crăpate, glasul aspru și nemelodios. Nu avea alt mijloc să-și arate bunătatea ascunsă în inimă, decît prin muncă. Așa se dezvoltă ea : o floare modestă, dar prețioasă. De măreție nici vorbă, căci ea nu era altceva decît o fetișcană oarecare, bună și harnică, gata oricînd să slujească pe alții.

Aici, la curte, nu găsea recunoștință la nimeni. Nu iubeau munca, ci o considerau ca pe un chin ; o făceau fără

plăcere și nu-și îndeplineau decît pîrdalnica de datorie. De aceea domnea peste tot o dezordine înfiorătoare. Dittei i se părea că asta se explica prin faptul că nici unul nu-i iubea pe ceilalți. Oamenii de la curtea Bakke nu aveau spiritul colectivității. Și nici cu unchiul Johannes nu se petreceau lucrurile altfel. Pe unde trecea, lăsa numai dezordine și nemulțumire — o știa ea bine de la Cuibul Coțofenelor.

Se săturase de oameni și acum îi era iarăși dor de pășunea ei. Dorea să vină primăvara și urmărea încordată semnele sosirii ei ; se bucură cînd lunecă primul bulgăre de zăpadă de pe acoperiș și fu încă și mai veselă, cînd se ivi prima pată de tufiș din zăpadă, ca un spate zburlit. Pămîntul se trezea încet din somnu-i de iarnă. Apa se grăbi se formeze mai întîi băltoace și apoi să curgă ; apele de primăvară își cîntau melodiile ziua și noaptea, izvorînd din glia umedă. Ba mai începu să și răsară cîte ceva din sînul gliei ; într-o bună zi ogorul ți se păru ca un aluat dospit, cînd călcai pe el. Și în înaltul cerului cîntau ciocirliile.

Intr-o asemenea zi o luă Ditte la fugă în sus, spre culme. Fusesse trimisă să-l cheme pe Rasmus Rytter, să vie a doua zi la lucru ; căci trebuiau să înceapă aratul de primăvară. Omul nu mai dăduse pe la curte de vreo lună ; se isprăvisse cu treieratul și, nu mai fusese treabă pentru el. Apa nu intrase încă în pămînt în locurile lutoase și în fiecare clipă noroiul îi lua Dittei cîte un papuc de lemn din picior ; fata trebuia să se țină într-un picior pînă scotea papucul de acolo. Pămîntul i-l ținea ca o ventuză lacomă și cînd i-l da, în sfîrșit, scotea un fel de suspin ascuțit, care-o făcea să rîdă. Era veselă. Ce bine era s-o ștergi pentru o bucată de vreme de la curte ! Și mai întîi de toate, era bine că venise iarăși lumina să scotocească prin toate ungherele. Erau doar o mulțime de lucruri pe care doreai să le revezi.

Coliba lui Rasmus Rytter se afla pe muchea culmii, o bucată bună de drum dincolo de pășune. Jos, în smîrc, unde păzise Ditte vitele era acum apă ; fu deci nevoită să ocolească pe la marginea cîmpului. Era plăcut să privești în jos și să-ți recunoști vechile cuiburi, deși iarna le acope-

rise fără milă. O cuprinse un simțămînt ciudat și intim și-i fu și mai dor de vară.

Pe argat nu-l găsi acasă. Cînd intră Ditte, nevasta trebăluia la sobă, nepieptănată și în fusta de dedesubt, deși era aproape de amiază. Coliba era sărăcăcioasă și murdară.

— Vai, dragă, nu te uita la mine, spuse femeia și-și strinse cu mîna murdară cămașa peste plept. Am avut atîta treabă cu dereticatul, încît n-am mai putut să văd și de mine. Ditte vedea prea bine, cît dereticase femeia — toate erau vralște; nici măcar paturile nu erau făcute! Într-unul din ele ședeau doi copii care se băteau; să tot fi avut șase și opt ani.

— Sînt bolnavi? întrebă Ditte.

— Ba nu! răspunse femeia. Dar n-avem destule haine să-i îmbrăcăm pe toți odată și-atunci cîte doi rămîn în pat. A fost o iarnă foarte grea!

Ditte fu silită să aștepte să bea cafea.

— Dacă nu mi s-ar fi întîmplat nenorocirea să mi se rătăcească untura, ți-aș fi dat și o gogoasă la cafea, spuse femeia umblînd de colo-colo și căutînd. Le-am făgăduit copiilor gogoși la prînz, ca să se liniștească, și-am frămîntat și aluatul, dar acum nu găsesc untura. Curios! făcu ea. Știu foarte bine că azi dimineață, înainte de a pleca la școală, băieții s-au bătut cu ea. Alerga prin colibă de-i zburau poalele și un moment zăbovi chiar afară. Hai, tăceți odată, strigă ea la copii, care-și lungiseră gîtul din pat, ca să vadă ce se întîmpla. Doar nu pot face mai mult decît îmi stă în puteri! Deodată răsări din partea cealaltă. În mîină ținea un obiect lung și murdar, care aducea a luminare de seu turnată acasă. Iat-o! Știam eu! făcu ea, punînd o tigaie pe foc. Pe urmă luă obiectul și unse fundul tigăii cu el. Acasta deveni unsuros și începu să sfîrșie încet.

— Ce-i asta? întrebă Ditte mirată. E o luminare?

— Ei! Asta-i o coadă de mistreț. De obicei stă aici în cui, lîngă sobă, dar azi și-a uns bărbatu-meu papucii de lemn cu ea și pe urmă au luat-o băieții.

— Dar multă untură nu-l pe ea, spuse Ditte curioasă de rezultat; ar fi vrut să vadă pe cel care ar fi izbulit

să deslipească gogoșile de pe fundul tigăii unse cu coada de mistreț.

— E cam uscată, adevărat, că-i de la un mistreț bătrîn. E mai bună de tras băieților cîteva. Bărbatul meu îi creiește cu ea, cînd îi pedepsește. Dar, hai, acum așează-te că sosește cafeaua.

Nu. Ditte era foarte grăbită.

— Mă ceartă dacă întîrzii, spuse ea, căci nu era dispusă să guste asemenea gogoși.

— Ei, bine c-ai venit! Omul meu e tare morocănos cînd n-are de lucru. N-am ce-i da de mîncare ca lumea, cînd nu cîștigă — și-atunci îți închipui ce liniște-i în casă! Să nu fi avut cîteva scrumbii în butoi și cîteva cartofi în pivniță, nu știu ce-am fi făcut. Pentru noi a fost o iarnă grea de tot. Mohorită-i vremea, mohorit e la curtea Bakke, mohoriți sîntem cu toții — și cum să fie altfel? Bine că scăpăm de el pentru o bucată de vreme!

Zilele se lungiră și se luminară. Ditte n-avea voie s-aprindă lampa în cămăruță, dar acum era destulă lumină acolo, cînd deschidea jumătatea de sus a ușii. Fereastră n-avea odăița.

Cămăruța Dittei se afla în aripa cea mai veche a clădirii, care fusese cîndva — poate acum vreo două sute de ani — locuința familiei. Lespezile erau încă de pe vremea aceea, cînd încăperea slujea de intrare la bucătărie. Soba se mai afla la locul ei, dar la înălțimea tavanului era astupată cu paie, îngrămădite pe niște stîngii: în deschizătura căminului se afla patul, ca într-un alcov — exact atîta loc era acolo. Deasupra patului se mai vedea drugul de fier dințat, de care se atîrna oala pentru fiertură. Cînd ploua, se prelingea funingine străveche de-a lungul zidului pînă pe perna fetei; mirosul acesta tare i-o amintea pe bunica și-i trezea gînduri dureroase. Se întimpla ca șobolanii să roadă între scîndurile podului și să cadă pe plapuma Dittei.

Totuși, fata era încîntată de gaura aceasta. Pentru înțtia oară în viața ei, avea cameră separată. Oorînduise ea oarecum, cu o ladă veche, pe care o pusese în picioare și-o acoperise cu o pînză albă. Lada ținea loc de lavabou și de scrin. De muchea deschizăturii căminului atîrnase o

perdea lungă, albastră, cu ciucuri, pe care o găsisese în pod și care ținuse pe vremuri de-un pat cu polog; acum forma o podoabă superbă pentru alcovul Dittel. Pe „scrin“ era rezemat un ciob de oglindă.

Aici petrecea ea cele mai frumoase momente. De câte ori era liberă, trăgea o fugă în cămăruța ei. Fusesse grozav de frig acolo, în timpul iernii, cu jumătatea de sus a ușii deschisă, dar acum era altceva. Iși scotea toate comorile și le strecura printre degete; lua un lucru în mână și-l punea altul jos. Le mângia și le așeza frumos. Putea să repete mereu același lucru și să simtă tot aceeași plăcere deosebită. Avea o bucată de broderie pentru care fusese lăudată de soția învățătorului, încă pe vremea când locuiau în Cuibul Coșofenelor; un album, în care niște colege care fuseseră cuminicate îi scriseră câteva cuvinte și o fotografie cu toți cei cuminicați la un loc. Era singura dată în viața ei când fusese fotografiată și se uita mereu mirată și curioasă la fetița firavă care o reprezenta pe ea — cea mai mică și mai urită din tot grupul, cum i se părea ei. Se întreba, în special, dacă va deveni vreodată atât de drăguță ca celelalte. Nu avea o părere prea bună despre înfățișarea ei — și de unde-ar fi avut-o? Nimeni nu spusese despre ea vreodată: „Ce fetiță drăguță!“

Și din ce să fi fost drăguță? Singele care i se rostogolea în vine nu avusese prilejul să se îndulcească în trecerea lui prin inimă; trăsesse multe necazuri fetița și singele tira cu el rămășițele lor amare prin tot trupul; din aceste rămășițe avea să se formeze sufletul Dittiei. Culoarea feței îi mai era încă vineție și uscăciunea trupului colțuros, nu se rotunzea, ci dimpotrivă nu îngăduia formelor să îmbobocească. Mai avea încă umărul strîmb, căci munca grea din timpul iernii îi întreținuse cusurul și mai drăguță tot nu se făcuse.

Veselă era ea și niciodată nu se bucurase de venirea primăverii atât de mult ca în acest an. Lumina îi răsplătea din plin așteptările; îi cuprindea fața și întreaga făptură, așa cum erau ele, și razele se fugăreau după toate colțurile și muchiile trupului. Fata se prefăcea dintr-o dată într-un joc de soare și de zimbet, când pășea prin ogradă, cu marea de un albastru primăvăratec la spatele ei.

— Măi, dar veselă mai ești, fetițo ! îi spunea Sine rîzînd la rîndul ei. Îți vine asta de la păscut ?

Intocmai așa arăta ea în acea zi de pe la jumătatea lunii mai, cînd ieși cu vitele la păscut. Și vitele arătau ca și dînsa. În timpul iernii le crescuse părul și slăbiseră, dar soarele și vîntul se jucau cu ele și le făceau zburdalnice. Dădeau din copite, ca și cum ar fi pornit-o spre soare, și alergau într-un galop șăgalnic, de-a lungul muchii dealului. Ditte umbla sprintenă după ele.

9. VARA

În cele dintîi zile, cînd ieși Ditte cu vitele, își duse gustarea la coliba lui Rasmus Rytter. Acum veneau copiii lui dimineața și după masă, fără să-i mai cheme, ca să-și ia pîinea. Soseau grămadă, chiar înaintea ei, și-o așteptau într-unul din cuiburi. Erau sperioși ca niște pui de veveriță și se ascundeau de oameni ; cum puneau mîna pe feliile de pîine, o ștergeau unul după altul — ca și cum ar fi șterpelit ceva. Cînd se depărtau puțin, se împrăștiu și începeau să mănînce. Ditte trebuia să le facă parte dreaptă ; nu mergea să încredințeze unuia porția celuilalt, căci erau hămesii. Nici îmbrăcați nu prea erau : niște pantaloni zdrențăroși și cîteodată ceva care trebuia să semene a cămașă. Dar, nici n-aveau nevoie de mult acum, vara. Și iuți mai erau de picior.

Intr-o zi, Ditte își propuse să mai dea jos o parte din murdăria de pe ei ; dar n-avu mare succes. A doua zi, nu mai îndrăzniră să se apropie și rămaseră sus în tufiș, privind în jos spre ea ; cum încerca să se apropie de ei, o luau la goană. Fata ținu mîncarea în sus, dar nici așa nu izbucii să-i atragă. Atunci o puse pe coastă și plecă la pășunea din smîrcuri ; mîncarea se făcu pe dată nevăzută. Copiii aceștia, pe jumătate sălbateci, foarte neîncrezători, de nici nu te puteai înțelege cu ei, erau parcă niște pisicuțe născute departe de o așezare omenească, pe-o căpiță de fîn. Cînd se aflau însă între cei patru pereți ai lor, se înfățișau cu totul altfel. În jurul colibei făceau larmă mare și Ditte le auzea glasurile din depărtare, împreună cu ocările mamei, care încerca să facă ordine.

Aproape în permanență le lipseau nasturi la pantaloni și copiii trebuiau să și-i țină cu mâinile când fugeau. Pe Ditte o supăra asta grozav și într-o zi prinse pe unul din băieți.

— Nu-ți dau să măninci dacă nu mă lași să ți-l cos mai întâi pe asta de-aici, făcu ea, scoțînd un nasture din buzunar. Băiatul se supuse operației, dar tropăi în loc pe cînd fata cosea; nu apucă bine să înfășoare firul și să-l rupă, c-o și zbughi de lingă ea, ținîndu-și mai departe pantalonii cu mîna.

— Dă-le drumul, prostule! strigă Ditte rîzînd, după el. Atunci bălatul dădu drumul și cînd băgă de seamă că pantalonii se țineau de la sine, își leși din fire de bucurie, alergă în goana mare în jurul ei, ținînd în cercuri tot mai strînse și mai strînse, cu capul întors spre centru, ca un mînz legat de un țărîș. Ditte înțelese că aceasta era în cinstea ei și-l urmări din ochi cu admirație.

— Ești grozav! îi strigă ea. Îți mulțumesc, dar ajunge, ai oboseit, vino de-ți ia mîncarea. Ba, mai putea, cel puțin încă o dată. Apoi sosi gîfîind și-și primi gustarea. De data aceasta nu mai fugi, ci se așeză lingă ea să-și mănînce pîinea.

Rămaseră și ceilalți și răbdară să le dreagă hainele. Încet, încet, căpătără încredere în ea și, pînă să-și dea fata seama, avea din nou un cuib de îngrijit. Multe le mai trebuiau, dar asta-i făcea plăcere; Ditte avea darul să guste viața prin mîini.

Ajunse atît de departe, încît copiii îi îngăduiră chiar să-i spele și atunci abia avu de furcă cu ei. Mai greu era să le curețe capul, căci se părea că nimic nu ajută. Fu nevoită să fure petrol și să-l aducă cu ea la cîmp!

Într-o după masă, le turnă gaz în cap, povestindu-le în același timp despre Klaus cel mare, ca să-i facă să stea liniștiți. Cînd se sfîrși operația, copiii rămaseră ținuiți pe loc, clîpînd repede, ca și cum s-ar fi trezit într-o lume străină.

— Vă ustură? întrebă ea rîzînd.

— Da, dar nici nu ne mai mănîncă, răspunseră ei mirați.

— Ei, acum ștergeți-o acasă! le spuse ea.

Se făcură că n-aud și se așezară pe jos, lingă ea.

— Și-acum ce mai vine? o întrebă.

— Plecați acasă. Data viitoare vă mai povestesc eu și altele.

— Despre Klaus cel mare ?

— Da și despre moțanul Pers, care știa să deschidă singur ușile. Atunci se sculară, dar prea repede nu se urniră din loc.

Ditte adună vitele, apoi se desbracă și se scaldă în băltoaca din tufiș. Se culcă pe burtă în apa calduță și se jucă de-a înotul ; cînd se ridica pe brațe și-și dădea apoi drumul pe burtă, apa-i cuprindea clipocind trupul și sîinii mici și tari. Pielea nu mai era atît de întunecată ca vara trecută. Pe urmă, ieși pe mal și se frecă bine ca să se curețe.

Se așeză apoi pe jumătate îmbrăcată pe povîrnișul uscat și-și cercetă hainele ; lingă ea era o hîrtie cu cele trebuincioase pentru cusut. Vitele pășteau liniștit ; avea răgaz să-și vadă de treburi — de îmbrăcăminte și de altele, iar Ditte avea tocmai chef de-așa ceva. Se bucura că-i singură.

Îngînînd un cîntec, ședea dusă pe gînduri și lucra ; uitase de orice grijă. Gînduri răzlețe și impresii fugare îi fluturau prin minte — depărtîndu-se apoi în zbor, fără ca ea să le reție ; din pămîntul căptușit cu mușchi gros și iarbă pe jumătate putredă, se ridica căldura, învăluind-o. Fata ședea liniștită și cosea. De pe șosea se auzea o căruță ; ea ascultă încordată — părea că vine în goană. Dar n-avu chef să se ridice și să fugă pe cîmp pentru a vedea cine e.

După masă, sosi Karl de la curte, trecînd peste ogoare ; se vede că ceva nu era în regulă pe-acasă !

— Iar au venit, spuse el aruncîndu-se pe jos lingă fată. S-au și îmbătat pe jumătate. Intoarse capul.

— Și-atunci ai șters-o ? întrebă Ditte zîmbînd oarecum batjocoritor. Nu pricepea cum de mai stătea el acasă.

— I-am spus mamei, dar îmi răspunde numai atît : „N-ai decît să te cari !“ Îi este tot una, numai să poată face ce vrea. Dar acum e serios. Mi-am strîns lucrurile. Am venit numai să-mi iau rămas bun de la tine. Stătu un moment pe gînduri. Nici ție nu-ți pasă că plec ? o întrebă el, apucînd-o de coade.

Ditte scutură hotărîtă din cap.

— Nu, n-ai decît să pleci ! El nu-i ușurase cu nimic viața.

— N-am fost bun cu tine, nu sînt bun ? repetă el cînd văzu că fata tace cu încăpăținare.

— Nu, spuse ea în sfîrșit încet. Ochii i se umplură de lacrimi, la amintirea tuturor momentelor cînd ar fi putut-o apăra pentru că era nedreptățită, dar n-o făcuse.

Poate că se gîndea și el la același lucru.

— Știu, răspunse el înăbușit. Am fost laș ; dar acum nu mai sînt. Voi încerca de-acum înainte să fiu un om curajos și bun.

— Da, pentru că acum ești cu adevărat nenorocit, îi spuse Ditte, privindu-l în față. Știa cît e de greu să pleci de-acasă.

Desnădăjduit, băiatul privea în gol.

— Mai cu seamă pentru că e mama mea — și-apoi pentru că oamenii spun alitea despre noi. Intîi holbează ochii, apoi se îndeasă unii în alții și șoptesc. Tare mai sînt scîrboși ! Vai, tu, tare-s răi ! Dar, nu-i voie să gîndim așa, căci trebuie să iubim pe aproapele nostru. Se opri deodată.

— Ce-ți pasă ? îl încurajă Ditte. Lasă-l să vorbească. Dacă știi că nu faci ce nu se cade, atunci trebuie să-ți fie totuna ce spun oamenii. Doar tu însuși ai spus de curînd că dacă ești împăcat cu Dumnezeu, nu trebuie să-ți pese de cele ce gîndesc oamenii.

El rezemase capul de umărul ei și ședea așa, cu ochii închiși.

— E greu să te crezi tare întru Domnul, spuse el cu glas scăzut. Ce bine-ar fi să-l avem alături de noi și nu înăuntrul nostru — așa ca să-l putem vedea ! Dus pe gînduri îi pipăi spatele, apoi se ridică deodată și o privi cercetător. Bluza fetei lunecase peste umăr — n-o încheiase bine, se vede ; omoplatul îi ieșea în afară.

— Ce ai aici ? o întrebă el, ținînd palma în acel loc.

— Ei, asta mi-a venit din aceea că i-am cărat pe frățiori, spuse ea roșind și acoperindu-se grabnic. A trecut aproape de tot, adăugă încet, cu fața întoarsă.

— Nu trebuie să te rușinezi pentru atîta lucru, spuse el, sculîndu-se de jos. Nu-s eu așa unul !

Nu, Dittei nu-i era rușine de el — și nici frică de el nu-i era ; nu era decît un biet nenorocit — și-atîta tot. Îi

părea numai rău că-i văzuse spatele strîmb, tocmai acum cînd era pe cale să se îndrepte. Își dădu toată osteneala să se țină drept; vroia să aibă spatele svelt și pieptul rotund, ca celelalte fete. Vorba păcat îi răsura în urechi din convorbirile cu Karl. Era oare păcat să-ți dorești frumusețe și, la ce bun? Tata găsea că e frumoasă. „Ai să te faci fată frumoasă cu vremea“, obișnuia el să-i spună, de cîte ori venea ea pe-acasă. Dar el nu era nepărtinitor. Ditte ar fi vrut să i-o spună și alții. Mai întii de toate, dorea să fie fată bună; dar nu strica să fie și drăguță!

Aici, la cîmp, se gîrdea ba la una, ba la alta: nu avea de alergat înapoi și încolo, deci, avea vreme să zăbovească. Invățase, în sfîrșit, s-o facă și pe-asta! Pe cînd se scălda în gropile smîrcului, se descoperise pe ea însăși centimetru cu centimetru — deocamdată fără mare bucurie. Mai erau multe care ar fi trebuit să se îndrepte.

Dar, de multe ori atenția ei era atrasă de la exterior spre interior. Într-o zi descoperi că are gerunchii rotunzi — deci va fi bună cu bărbatul ei! Asta era de la sine înțeles; nu-i spusese nimeni vreodată c-ar fi rea; dar tot era plăcut să ai și o dovadă sigură. Deveni conștientă de unele aspecte ale ființei ei și asta-i făcea cîteodată o adevărată plăcere. Nu suferea de falsă modestie; viața era destul de searbădă, așa că nu era nevoie s-o mai despoaie și ea. Comparația cu alții nu era în detrimentul ei, — după părerea ei. Numai că, din nefericire, oamenii se lăsau conduși, în general, de aparențe.

Cînd privea ea așa, în sinea ei, mai vedea și lucruri care n-o umpleau de bucurie, ci numai de nedumerire. Ba, îi era chiar teamă cîteodată.

Soarele și vîntul se jucau cu ea și roadele erau minunate. Se părea că există în spiritul ei un rîs, care stătea la pîndă, o furnicătură gata să izbucnească în cele mai serioase situații. Dar, în afară de rîs, mai gîlgîiau și altele în ea; gînduri neliniștitoare și simțăminte pe care nu știa pe seama cărui lucru să le pună. În fiecare zi dădea de alte vorbe și de alte fapte, care desțeleneau ceva în ea. O mîna o apucase în neștire de coade. Din acea zi dădu atenție părului, ca unei ființe de sine stătătoare, care cerea să te ocupi de ea. Simțea nevoia să-l pipăie, să vadă dacă ședea bine, să-l slăbească din strînsoare cînd îi stătea

prea țeapăn pe cap și să-l împletească din nou. Și, drept mulțumire că se ocupă de el, părul începu să crească și să se îndese, făcându-se mai mătăsos.

Și în Ditte creștea ceva. Simțea ceva ciudat, ba ici, ba colo, ca și cum i s-ar fi urcat seva repede în corp, ba într-o parte, ba într-alta. Cîteodată o durea tot corpul și amețea. După părerea Sinei erau dureri de creștere. Putea să stea cît era ziua de lungă și să urmărească această senzație ; și ce neliniște în sinii care creșteau ! Auzea spusese celor mari, aluziile lor ascunse, și le asculta într-un fel anumit ; vedea legăturile dintre argați și slujnice în altă lumină. Simbătă seara, se adunau la una din curțile din interiorul țărmlui să danseze în sunetele armonice. Pe Ditte o ghiontea inima pe cînd se gătea în cămăruța ei, să tragă o fugă într-acolo, să privească. Se întîmpla ca vreunul dintre băieți s-o apuce și pe ea. Fata-i dădea peste mîină, dar nu mai era furioasă ca altădată — ci numai speriată.

Legătura stăpînei o preocupa mult. Incepea să înțeleagă cîte ceva — bănuia că în chiaburoaica cea voinică dospeau puteri ascunse, care nu suportau lumina zilei ; fuseseră ținute în frîu ani de-a rîndul și acum rupeau zăgazurile. Karen se afla tocmai la vîrsta periculoasă, spunea Sine — un cuvînt, misterios, care cuprindea multe. Cînd chiaburoaica se apropia de Ditte, pe fată o trecea un fior ciudat și simțea o gîdilitură la rădăcina părului. Totul și toate erau stăpînite de acel ce ciudat, de care era apucată Karen ; și Sine și ceilalți muncitori și chiar feciorul, în felul lui ; privirile lor se făceau ciudate, își vorbeau în taină, își făceau semne și își aruncau ochiade. Această spaimă bizară se întindea pînă departe în inima parohiei ; oameni străini se apropiau s-o iscodească pe Ditte — pe urmă se opreau din vorbă, ca să pomenească de vînt și de vreme. Fetei i se părea că lumea întregă era cu ochii ațintiți spre curtea de la Bakke.

Umbra curții se întindea pînă departe. Dacă la adunări, venea vorba de curtea de la Bakke, oamenii se agățau de ea și nimeni nu mai avea altă altă grijă decît unul și același lucru : dragostea, cu toate răbufnirile ei tainice și fatale. O lucrare ciudată li se ivea în ochi și cele ascunse ieșeau la lumină. Misterul țîșnea din toate ungherele.

Ditte sorbea totul cu ochii și cu urechile, pînă se pome-nea într-o stare de surescaltare extremă, pe cînd o teamă trupească punea stăpînire pe ea, sfîșiindu-i splritul, de-o apuca groaza fără nici o pricină.

Intr-o zi, pe cînd ședea în fața curții la masa de prinz, își descoperi propriul ei sînge pe scăunelul de muls. O apucă o amețală; nimeni nu vorbise cu ea despre cele ce i se vor întîmpla; nici o mamă n-o inițiase cu băgare de seamă în misterele vieții. Se văzu aruncată cu brutalitate chiar în mijlocul lor și, simbolul lor, sîngele, se legă în închipuirea ei de multe alte lucruri groaznice. Albă de spaimă, intră clătînîndu-se.

La poartă îl întîlni pe Karl. El o întrebă ce are și cu mare greutate scoase din gura ei atît cît să înțeleagă pricina fricii ei. Zimbi cu bunătate și asta o liniști. Era, poate, pentru prima oară că-l vedea zîmbind. Pe urmă, însă, deveni din nou serios.

— Nu te teme, îi spuse el, mîngîind-o pe obraz. Asta nu înseamnă decît că ești pe cale să devii femeie în toată firea.

Ditte îi fu recunoscătoare pentru mîngîiere; nu-i părea rău că în chestia aceasta devenise confidentul ei. Pentru ea, el nu era un bărbat oarecare, ci o făptură omenească, un nevolnic, care avusese adesea nevoie de dînsa și care-i întinsese acum o mînă de ajutor — era foarte simplu. Nu interveni nici o schimbare în relațiile dintre ei, decît doar, că acum mîngîierea venea din ambele părți. Acum avea și Ditte pe cineva către care putea să se îndrepte cu încredere, cînd nu mai știa încotro s-o apuce.

10. SÖRINE SE INTOARCE ACASA

Tocmai sfîrșise Ditte de hrănit pe cei patru copii și treaba mersese bine. Așezase gustarea frumos pe-un dîmb și cei patru fură siliți să se așeze în cerc, în jurul ei; îi silea să învețe să stea frumos și liniștit la masă, și să nu țopăie cu felia de pîine cu unt în mînă. Îi mai învăța să lase și altuia ceva și să mănînce din aceeași strachină — asta mergea cel mai greu. Fiecare prefera să-și asigure porția și să înfulece din ea — ba chiar să se dea la o parte

și s-o mănince singur, ca un ciine fără stăpîn. Ditte îi silea să stea jos și să mănince din jghiabul comun. Cînd dădea unuia din ei o bucată, ceilalți o urmăreau cu priviri hămesite. Ochii le erau mai mult la mîncarea altora decît la a lor. Atunci îi certa, căci nu putea suferi invidia. Chiar și cînd erau sătui, tot ar mai fi vrut. Ditte recunoștea dreptatea vorbelor bunicii, că bunul Dumnezeu satură stomacul înaintea ochilor.

— Să vă faceți niște omuleți adevărați ca Paul, Else și Christian, le spunea ea. Ei împart întotdeauna între ei, cînd au ceva. Și, încet-încet, copiii prindeau cîte ceva din cele ce aveau de la ea. Cei mari n-o mai luau înaintea celor mici, ci îi țineau frumos de mînă — cel puțin atîta timp cît îi vedea Ditte.

Ea ședea sus pe dîmb și privea după ei, pe cînd se duceau spre casă. Se întîmpla adesea, să se ia la cearlă; atunci întorceau capul, fără să vrea și trăgeau cu ochiul în urma lor; de îndată ce vedeau că Ditte era tot acolo, se luau iarăși de mînă. Ditte ridea: „Da, da, vă văd eu, n-aveți grijă“, le făcea ea semn.

Ditte era dusă cu totul pe gînduri, și privea la copii, cînd auzi dinspre șosea, un zgomot ciudat. Văzu ivindu-se pe colină o arătare care se mișca — o căruță care se hurduca și în fața căreia era înhămată o făptură mare și fantastică: strigoiul unui cal. Se poticnea cu băgare de seamă înaintea pe mădulare enorme și păroase, care aduceau a mături făcute din crengi roase de salcie măturînd colbul drumului. La spatele lui se clătina căruța, bălăbănindu-se dintr-o parte a drumului în cealaltă. Cocoțată pe căruță ședea o făptură prăbușită, mișcînd în aer un băț subțire.

Ditte sări în sus de bucurie, și-o luă cu picioarele goale peste lanuri și miriști. Alerga ca ieșită din minți.

Lars Peter păru că se trezește cînd o auzi strigînd, și Klaus cel mare se opri pe nesimțite.

— Tu ești, fată? făcu Lars Peter zîmbind neobișnuit de grav. Ei, mă duc la oraș, s-o aduc pe mama.

— Dar ai luat-o greșit! Ditte izbucni într-un hohot de ris. Prea era lucru caraghios ca tata să greșească direcția, el care cunoștea drumurile ca nimeni altul. Pe-aici te depărtezi de oraș!

— Știu! Dar, vezi tu, Klaus nu poate ține la asemenea drum — are patruzeci de ani. Lars Peter zîmbi cu tristețe. Și aș fi vrut să încerc să împrumut un cal; dar nu știu la cine să mă îndrept — nu cunosc pe nimeni. Ce zici, n-ar avea cumva rost să întreb la voi?

Nu, Ditte era de părere că n-avea rost; Karen de la curtea Bakke ura pe toată lumea.

— Poate chestia cu Johannes să o apropie oarecum de noi.

— Asta n-o cred — dimpotrivă! Poate să încerci mai degrabă la Nisipuri, spuse Ditte. Acolo tot se va găsi vreunul să-ți împrumute un cal.

— Da, poate și-au mai schimbat părerea despre noi, de cînd ne-am mutat — știu și eu, îmi băgasem așa în cap că aici la curte... dar poate că ai dreptate. Păcat c-a făcut Klaus cel mare drumul degeaba.

Calul pierduse într-adevăr mult din puterile lui, de ultima dată de cînd îl văzuse Ditte. Stătea aici moțăind, cu capul în jos. Ditte smulse un pumn de iarbă din șanț, dar calul nici n-o mirosi.

— Îi vine tot mai greu să mănînce, spuse Lars Peter. Cel mai bun lucru care ar putea să i se întîmple ar fi o măciucă în cap!

El însuși era astăzi foarte tăcut — aproape solemn; poate pentru că se ducea s-o aducă pe Sörine. Amuți cu totul pe cînd mîngîia Ditte pe Klaus cel mare, încercînd să-i insufle un pic de viață.

— Ei, atunci să întorc și s-o pornesc spre interior, spuse el în sfîrșit, trăgînd hățurile. Vii pe-acasă îndată ce poți?

Ditte dădu din cap. N-avea încotro, așa cum era el acum.

— Stăpînă-ta poartă un război amarnic, făcu el pe cînd puse calul în mișcare.

— Cum asta? întrebă Ditte cu interes. Merse o bucată pe lîngă căruță, ținîndu-se de marginea ei.

— Se birfește chiar și pe ea însăși! Ce mai plăcere o fi și asta! Că doar are și așa destule pe cap! Dar cu tine cum se poartă?

Ditte n-avea de ce se plînge.

— Ei, acum șterge-o la vitele tale, să nu vadă careva c-ai plecat de-acolo. Știi cum sînt chiaburii: se ajută unii

pe alții ca să ne prigonească pe noi. Îi luă binișor miinile de pe marginea căruții.

Ditte dădu drumul șovăind și-o luă peste câmp; se întorcea la fiecare minut să facă semne, dar tata era iarăși dus pe gânduri și n-o mai vedea.

Nu, Ditte n-avea de gând să se ducă pe-acasă, sau să bage-n seamă pe aceea care se întorcea. Multe lacrimi și multă rușine îi pricinuise mama și ei, și alor ei; Ditte credea că le uitase dar în fundul sufletului mai zăceau încă rămășițe ascunse, care urcau acum la suprafață. Din vina mamei erau ei atît de disprețuiți și de izgoniți — ca niște pui de ucigașă! Nu simțea de loc nevoia să se ducă acasă să-i ureze bun venit.

Dar, pe calea aceasta nu se mai putea rezolva problema. Altădată, da, n-avea decît să-și alunge gândurile și să se întoarcă la altele mai plăcute; acum, însă, o năpădeau cu de-a sila. Doar nu putea sta cît lumea departe de casă — numai asta și tot îi dădea de gândit. Mama nu mai era la închisoare, se întorcea acasă să preia gospodăria. Cum se va purta ea și, mai ales, cum va fi față de copii? Aceste întrebări serioase și greu de rezolvat nu-i dădeau Dittei pace.

Deodată răsări ceva nou în mintea ei și, anume, gîndul că era rea și nedreaptă. O năpădi în legătură cu vorba „păcat“, care i se înfipsese în minte, în timpul convorbirilor cu Karl; din acest punct de vedere nu privise niciodată legătura dintre ea și mama. Mai trebuia să se gîndească și la tata, la solemnă lui seriozitate de colo, de sus, de pe șosea și la trista lui duioșie în toate cîte o priveau pe Sörine. Lars Peter nu te învăța să lovești în cei nenorociți. Pentru întîia oară își dădea ea seama cît de cuprinzător era spiritul de iertare al tatei și se rușină. Cît răbdase el din pricina Sörinei — și totuși păstra căminul gata s-o primească și-l păzise în toți acești ani ca pe-un refugiu, în care să găsească ea adăpost.

Intr-o zi, i se făcu atît de dor de-acasă, încît izbucni în lacrimi.

— Ce-i cu tine? o întrebă Karl, cînd sosi la prînz acasă cu ochii roșii și fața plînsă.

— Aș dori atît de mult să mă duc pînă acasă îngăimă ea.

— Atunci trage o fugă îndată după masă, îi răspunse el. Am eu grijă de vite. *Ea* nu-i acasă, e în oraş. Nu-i plăcea să spună mama.

Sörine era tocmai la bucătărie şi spăla, când sosi Ditte. Braţele ei pline de pistrui erau înfiorător de slabe şi umblau atit de nesigur cu rufele, de parcă n-ar mai fi spălat niciodată. Obrajii îi erau supti şi faţa-i palidă şi pătată nu reflecta lumina. O privi lung pe Ditte cu ochi străini — ca un animal speriat ; aşa i se păru Dittel. Apoi se şterse pe mâini cu şorţul şi-i întinse o mână zbîrcită. Ditte o luă într-a ei, fără să se uite la maică-sa.

Stătură aşa, o clipă, una în faţa celeilalte, fără să ştie ce să facă. Dittel i se muia se inima ; era gata să plîngă şi-ar fi fost în stare să-i sară mamei de gît la cea mai mică încercare de apropiere din partea acesteia.

Dar Sörine nu se mişca.

— Tata şi copiii sînt în port, spuse ea, în sfîrşit, cu o voce care nu avea nici putere şi nici sunet. Ditte o porni într-acolo, bucuroasă că avea prilejul să plece.

Lars Peter făcea curăţenie în magazia şalupei ; copiii şedeau pe dig. Tata se strecură prin ferestruică şi veni la mal.

— Frumos din partea ta c-ai venit pe la noi, spuse el mişcat şi vesel, întinzîndu-i mîna. Îţi mulţumesc.

— Vai, tată, nu vorbi aşa, răspunse Ditte cu faţa trasă. Era gata să izbucnească în plîns. Toate păreau să se năruie peste capul ei, pentru că el lua lucrurile aşa.

— Ba da, e frumos din partea ta... că doar nu te-a silit nimeni să vii, spuse el punînd braţul în jurul umerilor fetei. Te-aş fi înţeles foarte bine şi dacă nu veneai. Ai spus bună ziua mamei ?

Ditte dădu din cap ; nu se liniştise încă ; dac-ar fi deschis gura să răspundă, s-ar fi stîrnit din nou şi nu mai voia să bocească pentru nimic în lume ! Asta făceau numai copiii... şi fetişcanele !

Lars Peter se aşeză pe o bornă de ancorare şi-şi scoase cizmele cele lungi ; îi ajungeau pînă la şold şi operaţia nu se desfăşura fără gemete.

— Incep să înţepenesc, gemu el. Şi-apoi, guta asta din mădule ! Fie că-mi dau de veste bătrîneţile, fie că nu-mi prieşte meseria.

— De mama ce spui ? o întrebă el, cînd o luară spre casă. E cam înstrăinată de toate, urmă, cînd văzu că Ditte nu răspunde. Dar, ce să te miri... dacă a stat închisă atîția ani ! Cu siguranță că s-a bucurat cînd te-a văzut. Poate că n-ai băgat de seamă, căci nu-i încă deprinsă să găsească cuvinte nimerite pentru gîndurile ei. Dar tot se poate vedea că i se încălzește inima cînd ne vede ! Slavă Domnului c-o avem iarăși acasă ! Și fii și tu mai drăguță cu ea — că are sărmana nevoie ; oamenii de-aici din sat n-o privesc cu ochi buni. S-or fi gîndind că mai bine ar fi rămas acolo ; de aceea, trebuie să ne străduim să fim buni cu ea.

Sörine pregătise cafea ; Lars Peter primi aceasta ca o gentilețe din partea ei și o privi cu recunoștință ; era bine dispus. Ea se mișca tăcută de colo-colo, îngrijind de familie. Umbla ca o străină, aproape ca o nălucă ; între ea și ceilalți parcă plutea o pînză de aer de nepătruns. Copiii nu se deprinseseră încă cu ea ; li se citea aceasta în ochii cu care-i urmăreau orice mișcare. Ea însăși părea căzută între ei dintr-o lume unde zilele treceau altfel.

Ditte se întreba cu nedumerire, dacă mama vedea și auzea cele ce se petrec în jur ; căci ochii ei nu trădau dacă urmărea convorbirile. Nu se putea ști ce gîndește despre cele ce se petreceau.

Spre seară Ditte fu silită să plece ; Lars Peter o conduse o bucată de drum.

— Nu găsești că mama s-a schimbat ? o întrebă el, cînd fură dincolo de colină.

— Arată rău, răspunse Ditte cu înconjur ; nu era convinsă că din statul ei acolo, Sörine căpătase o inimă mai simțitoare.

— Da, aerul de-acolo i-a făcut rău. Dar are acum alt fel de a fi — nu mai ocărăște așa de mult.

— Ce spune despre sat, despre hangiu și despre altele, și mai ales c-am vîndut Cuibul Coțofenelor ?

— Ei, tocmai asta-i întrebarea, ce spune ea de toate astea ! Nu spune nimic, tace de dimineață pînă seara. Și nu vrea să stea în aceeași cameră cu noi — se ferește de oameni. E greu s-o faci să iasă la aer ; nu iese decît seara. Și totuși mi se pare că-i mai mulțumită — chiar și de mine.

— Dar vecinii ? întrebă Ditte curioasă.

— Vecinii privesc chioriş la casa noastră. Copiii vin pînă aici şi se zgîiesc la uşă — poate că-i trimit cei mari. Cînd o zăresc pe mama, o tulesc ţipînd, parc-ar vedea pe dracu' gol. Asta nu-i ajută mamei să se liniştească.

— Copiii cred că poartă în frunte un semn ars cu fierul roşu, lămuri Ditte. O crezuse şi ea şi se mirase că nu era aşa. Nu v-a poftit nimeni ? mai întrebă ea.

— Nu, încă nu. Dar într-o zi, tot o să treacă ba unul, ba altul să dea bună ziua — cînd se vor mai fi obişnuit. Sînt mulţi care ar avea chef, dar nimeni n-are curajul să înceapă.

Lars Peter o privi pe Ditte nerăbdător, să vadă pe faţa ei o confirmare a speranţei sale, dar ea tăcu. Şi această tăcere spunea mai mult decît vorbele ; ea nu vedea viitorul chiar atît de luminos.

— Şi eu mă tem că n-o să prea meargă treaba, începu el din nou. Va fi poate nevoie să ne căutăm loc altundeva. Lumea-i largă şi nu prea tragem foloase din statul aici. Nu pierzi nimic cînd te muţi. Păcat numai că ne-am lăsat storşi de ultimul ban ; nu va fi uşor s-o luăm de la început.

— Dar dacă plecăm, nu-ţi dă banii înapoi ?

— Ce tot spui ! Hangiul nu-i omul să dea înapoi, cînd a apucat să pună mîna pe ceva. Şi afară de asta, se pare că are şi el greutate băneşti.

— Hangiul ? El care are atîta bănet ?

— Aşa-i că nu-ţi vine a crede ? Nici alţii nu vor să creadă. Chestia-i aşa : se pare că-i dator vîndut pe la bănci şi-n alte părţi. De aceea nu clădeşte nici hotelul. Băncile nu mai vor să-i dea bani cu împrumut. Lumea credea că toate-s ale lui, dar vezi că nu-i aşa. Ii este foarte greu să plătească la scadenţe ; la termenul din iunie toată lumea a crezut că dă faliment. De aceea e atît de acru

— Atunci ce bucurie mai are el de toate astea ? spuse Ditte. Mai bine ne lăsa ce era al nostru.

— Ei, bucurie mare nu poate avea el, dacă o ţine tot aşa — dar se vede că-l mîină firea. Zilele astea stau sardelele îngrămădite pînă pe coastă, de la poţi scoate cu căldarea. Le alungă încoace scrumbiile ; astea stau colo afară, în bancuri dese, şi-şi croiesc drum înghiţind sardelele. Şi încolo, mai departe, focile şi delfinii înghit scrumbiile,

alungîndu-le spre mal. Aşa-i şi cu noi. Hangiul ne stoarce pe noi şi alţii îl storc pe el şi pe cei de-o teapă cu el. Aş vrea să ştiu dacă şi peste ei e vreunul care-i înghite.

— Ciudat ! făcu Ditte. Niciodată nu-şi putuse închipui, că era cineva mai mare decît hangiul.

— Da, mare minune ! S-ar putea spune că un diavol domneşte peste altul şi că unul mare are pe unul şi mai mare peste capul lui. Dar bine tot îmi face să ştiu, că şi hangiului îi merge la urma urmei, ca şi nouă. Oricum, un pic de dreptate tot este, oricît ni s-ar părea nouă de puţină.

11. DITTE ÎŞI MINGIIE APROAPELE

Cînd sosi Ditte acasă, curtea era plină de străini. Karl sta afară, cu faţa spre cîmp, ca şi cum ar fi aşteptat-o.

— Bine c-ai venit, spuse el înfrigurat. Mama s-a întors — cu o şleahţă întregă. E furioasă c-ai plecat fără voie.

— Dar nici n-am plecat fără voie ! răspunse Ditte mirată.

— Aşa crede ea. Acum intră în spălătorie pe dindos şi vezi-ţi de treabă. Poate că n-o să bage de seamă ; altfel, iar începe să ocărească. Băiatul tremura ca varga.

— De ce nu i-ai spus că mi-ai dat voie să trag o fugă pînă acasă ? întrebă Ditte.

— N-am îndrăznit pentru că... Se opri jalnic de fîstîcit, fără să ştie ce să mai spună.

Ditte intră pe poartă şi străbătu curtea ; nu voia să se furişeze pe căi lăturalnice. Dacă o fi s-o certe, are s-o înghită şi pe-asta !

Sine era foarte ocupată.

— Bine c-ai venit să pui şi tu mîna, spuse ea. Îţi vine să înnebuneşti. Dar poţi să te bucuri că n-ai sosit acum un ceas. Stăpîna era atît de furioasă c-a spus că te bate. Şi Karl, molăul 'cela, şi-a ţinut cloanţa şi n-a spus că el ţi-a dat voie să pleci.

— Asta... Ditte ridică buza cu dispreţ. Să încerce numai să mă bată ; o lovesc cu papucii de lemn în fluierul picioarelor.

— Doamne ! Ce-ai înnebunit, Iato ? ! Are picioarele pline de varice. Ce te faci dacă-i spargi o vină și i se scurge tot sângele ?... Sine se speriasse rău.

— Ei, și ! Ce-mi pasă ! făcu Ditte.

I se spuse Dittei să spele vasele. Era foarte supărată pe chiaburoaică pentru că amenințase că o s-o bată, pe Karl pentru că o părăsise la nevoie, pe copiii din sat pentru că o necăjeau pe mama — în sfârșit era supărată pe toată lumea. Spăla vasele și le ciocnea între ele mai mult decît era nevoie, ba îi venea chiar să le spargă ; Sine căută s-o liniștească. Ea parcă nici nu auzea ; îi lipsea o doagă — spuse Sine. Ce, își lua nasul la purtare ? Sine fu nevoită s-o scuture de braț, ca s-o facă să-și vină în fire.

— Mor de necaz ! izbucni Ditte.

Sine rîse cu hohot. Mai sînt și alții care ar putea să fie și mai furioși azi ! Vine unul după altul la bucatărie și toți vor să poruncească — auzi obraznicii ! Parcă și-a pierdut mințile stăpîna. Doar pînă acum vola să fie ea stăpîna în casa asta.

Totuși, cea mai mare ciudă o avea Ditte pe Karl. Băiatul nu vola să intre în casă ; se învîrtea bodogănind de colo, colo ; își făcea de lucru ba cu una, ba cu alta — și arăta îngrozitor. Cînd credea că nu-l vede nimeni, amenința spre ferestrele casei. Da, atîta știa, să scuture pumnul ! Ditte avea chef să se ducă la el și să-l întrebe dacă nu vrea să-l împrumute ea o fustă de-a ei.

Adevărat că stăpîna nu părea să fie în toate mințile. Sosi în bucatărie roșie ca racul și cu poalele suflecate ; avea părul ciufulit ; i se ridica deasupra capului ca o coamă de armăsar. Johannes umbla după ea ; femeie în toată firea, pe care ți-o puteai închipui bunică, își dădea aere de fetiță amoretată. Nu-l ședea de loc bine. Băuse prea mult — pe cît putea Ditte să-și dea seama.

Imediat după asta, se ivi Karl în ușa spălătoriei — stătuse afară în semiîntuneric și urmărise scena. Ii făcu semn Dittei.

— Nu rîdeți de ea, imploră el. Nu pot îndura una ca asta ! Tare mal părea amărît !

Ditte își uită dintr-o dată supărarea.

— Nu, nu mai rîdem ! spuse ea, atingîndu-i mîna. Nici nu-l nimic de rîs ! Mai bine du-te să te culci, că pînă mîine uiți.

Băiatul se întoarse sub ferestrele luminate și începu să umble din nou de colo, colo, ca un ciine bolnav. Ditte îl vedea de cîte ori se ducea la pompă să scoată apă — în trecere, îi spunea cîte o vorbă. Odată puse chiar căldarea jos și alergă la el.

— Du-te de te culcă, auzi tu ! spuse ea, cuprinzîndu-l brațul ca să-l convingă.

— Nu se poate, răspunse băiatul aproape plîngînd. Mama a spus să aștept ca să înham.

— Ei, las' c-o să albă singură grijă de asta ! Doar nu ești robul ei.

— Nu îndrăznesc, pentru că mama se înfurie... Doamne, tare mai sînt laș. N-am curaj !

Ditte îl strînse de braț ca să înțeleagă că nu era supărată pe el, pe urmă fugi.

Pe la unsprezece, Sine o trimise să se culce.

— Trebuie să fii moartă de oboseală după drumul ăla lung, spuse ea. Și azi te-ai sculat cu noaptea-n cap — hai șterge-o la culcare ! I-o tăle scurt Dittei cînd aceasta mai vru să se împotrivească, împingînd-o afară din bucătărie.

Fata era atît de ostenită, încît se simțea gata, gata să se prăbușească. O clipă stătu pe gînduri, în spălătoria întunecoasă — colo prin curte umbla Karl atît de abătut, încît o vorbă bună nu i-ar fi stricat. Ce-ar fi să vină să se așeze pe marginea patului ei și să stea de vorbă, cum făcea și altădată, cînd avea nevoie de mîngîiere ? Dar Ditte era prea ostenită ca să-i ardă de taifas ; i se făcea aproape rău la gîndul să mai stea trează. De data aceasta învinse egoismul ; sacrifică pe altul de dragul ei însăși și se strecură în cămăruță.

Cu ochii închiși, șezu un moment pe marginea patului. Impresiile puternice din cursul zilei o frămîntau și tot așa și oboseala. Se clătina de osteneală. Deodată făcu o sforțare, lepădă repede hainele și sări în pat. Era plăcut să te înfășori în cearșafurile răcoroase și să uiți de toate, să te cufunzi în toropeală și visare ! De obicei, cum punea obra-

zul pe pernă și începea a se gândi ba la una, ba la alta, adormea:

Cum ți-s gândurile, așa-s și visele, spunea bunica. Și Ditte tare mai dorea să viseze ceva frumos, să se trezească plină de dulceața neînțeleasă a viselor, care să mai plutească doar ca ceața zorilor, și să se facă nevăzute în lumina zilei. În ultima vreme visa adesea despre prințul care avea să vie și s-o ducă la castelul tatălui său — așa cum îi prezicea bunica în cântecul torsului. Ziua nu existau prinți, în tot cazul nu pentru o biată fată ca Ditte; dar noaptea prințul era aievea și venea s-o ceară de la bunica. Tocmai asta era frumos în vis, că te simțeai ridicată deasupra luminii și puteai privi totul de sus în jos. Mai erau și unele necazuri, pentru că prințul n-o găsea frumoasă.

— Nu, ceea ce are ea mai frumos, spunea bunica, poartă în ea. Are o inimă de aur.

— De aur? întreba prințul, căscînd ochii mari. Ia să văd!

Atunci bunica îi deschidea pieptul și-i arăta inima Dittei.

— Nu prea ne place să facem asta, spunea bunica, pentru că ar putea să se umple de praf.

Prințul se bucura — căci la aur se pricepea el. O lua pe Ditte de mîină și cînta cîntecul bunicii:

Dacă trudit-a mult pentru tine
Un loc de cinste i se cuvine...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
În rochii scumpe și blăni să stea,
Ce întîmplare, uite-așa!
Tra-ra-ra-ra-ra, ti-ra-ra-ra!

— Dar aici e vorba de bunica și nu de mine, spunea Ditte, trăgîndu-și supărată mîina, căci suferea.

— Nu-i nimic, spunea bătrîna, unindu-le din nou mîinile. Ia-l tu! Las' că-mi vine și mie rîndul. Cîntecul este pentru amîndouă.

Ditte deschise ochii prin întuneric și simți spre marea ei bucurie că ținea într-adevăr o mîină, o mîină caldă. Cineva ședea pe marginea patului și-i căuta fața.

— Tu ești, Karl ? întrebă ea fără nici o teamă, dar cam desamăgită.

— S-au dus în sfârșit ! Șleahța ! făcu el. Erau beți și au făcut un război ! Nu înțeleg cum ai putut dormi de-atita larmă. Au vrut să-mi dea bacșiș două coroane pentru că le-am înhămat caii ; dar n-am nevoie de banii lor spurcați. Le-am spus să-i dea înapoi celor pe care i-au pungășit. Mai că nu m-au bătut.

— Bine că le-ai spus-o ! făcu Ditte rîzînd. O merită.

Dar lui Karl nu-i ardea de rîs. Ii ținea mîna pînă întu-neric, fără să scoată o vorbă. Ditte simțea cum îl rodeau gînduri negre.

— Nu te mai gîndi la asta, îi spuse ea. Doar nu îndrepti nimic. E o prostie să te necăjești.

— Ea n-a venit cu ei la trăsură, făcu băiatul dus pe gînduri, fără să audă vorbele ei. Poate că nici n-a mai fost în stare să iasă...

— Și de ce nu ? întrebă ea înspăimîntîndu-se deodată.

— Ah !... Bea la rînd cu ei. Poate că... suspine adînci scuturau pieptul băiatului, pe cînd își lăsa capul să cadă pe umărul fetei.

Ditte îl cuprinse cu brațele, îi mîngîie părul și-i vorbi ca unui copil pe care vrei să-l liniștești.

— Hai, hai, fii om în toată firea ! îi spuse ea. Și cînd văzu că mîngîierile ei nu folosesc, îi făcu loc lîngă ea și-i puse capul pe pieptul ei.

— Acum fii băiat mare și cuminte, adăugă ea. Ce-ți pasă ție de toate astea. N-ai decît să pleci ! Inimioara ei de copil bătea lîngă pieptul lui, grea de milă.

Încet, încet, izbuti să-l liniștească ; stăteau întinși ală turi și vorbeau, bucuroși — și deodată izbucniră în rîs, cînd descoperiră că țineau capul sub plapumă și șopteau. Acest rîs șterse și ultima urmă de amărăciune a băiatului ; începu s-o gîdile și se înveseli de tot.

— Nu mai face așa, că țip, spuse ea seriosă, căutîndu-i gura.

Sărutările fetei îl liniștiră ; deodată o cuprinse în brațe și-o strînse cu putere. Ditte se apără, dar fu nevoită să cedeze forței cu care o îmbrățișa. Ii pierise orice putere.

— Acum îmi faci o poznă, spuse ea și începu să plîngă.

12. VARA TRECE REPEDE

Ditte şedea pe răzor şi se ferea de ploaie. Vitele păşteau pe fîneaţa de lingă smirc. O parte erau învăluite în ceaţa albă a ploii, dar Ditte le auzea smulgînd iarba în mijlocul aburilor deşi ; pe-aşa vreme stăteau ele pe-aproape !

Pielea animalelor atirna grea de stropi, iar tufa de mure sub care se adăpostise fata era argintie şi udă. Cum făcea cea mai mică mişcare, ploua peste capul ei ; dar n-avea de loc chef să se mişte ; şedea liniştită şi ar fi dorit încă şi mai multă linişte ; ar fi vrut să zacă în pămînt. De gene îi atirnau picuri tot atît de mari ca cei ce se adunau la marginea frunzelor trăgîndu-le în jos. Cîte odată, se desprindeau şi lunecau pe faţa Dittei, ba de pe cîte o frunză, ba de pe propriile ei gene ; nu era uşor să-i deosebeşti şi fata nici nu încerca. Numai cînd îi luneca un strop pînă la gură se cunoştea de unde venea. Şedea chircită alci pe dimb, cu picioarele ude întinse afară din fustă ; între degete se ivea iarba şi pielea de pe tălpi îi era albă şi plină de băşici mari din pricina umezelei. Ținea o mîna la gură, strînsă pumn, cu dinții înfipti în degete şi privea înainte, fără ca măcar să clipească. Părea cu desăvîrşire încremenită.

Noroiiul negru clipoci, pe cîmp se auziră pași — era Karl ! Fata se luminea puțin şi privi în jur. În faţa ochilor ei împăienjeniți totul părea sfărîmat, ca şi cum lumea s-ar fi spart în bucăți. Ridică capul şi-l privi, aşteptînd parcă ceva de la el. „Acum o să mă ia în brațe şi o să mă sărute“, gîndi fata fără să se mişte.

Dar Karl se lăsă încet lingă ea. Un timp stătura așa, privind înaintea ochilor, pe urmă mîna lui o căută pe-a ei, în iarbă.

— Ești supărată pe mine ? o întrebă el.

Ea dădu din cap.

— Ce să faci, dacă erai atît de nenorocit, răspunse în șoaptă. Privea țintă înaintea ochilor şi buzele îi tremurau.

Karl se plecă pentru a-i prinde privirea, dar fu nevoit să renunțe.

— M-am rugat toată noaptea lui Dumnezeu să-mi ierte păcatul şi cred că m-a iertat, spuse după un timp, aproape fără glas.

— Aşa-a... Ditte auzea cuvintele lui, fără să le înţeleagă. Ii era tot una cum se aranja el cu bunul Dumnezeu.

— Dar, dacă vrei, mă duc la fraţi şi recunosc totul.

Fata se întoarse repede către el. Pe faţa ei se citea din nou viaţă şi speranţă :

— Crezi că vine învăţătorul pe-aici? Lui ar fi vrut şi ea să i se spovedească.

— Nu, mă gîndeam la fraţii din parohie, făcu el.

Aşa?... Ei, asta era treaba lui. De asta nu se sinchisea ea.

Peste cîteva minute, băiatul se ridică şi plecă. Ditte rămase nedumerită la locul ei. N-o sărutase — nici măcar nu-i întinsese mîna ; şi doar acum erau una — legaţi în nenorocire prin ceea ce se numea păcat. Fata se pregătea să descopere în sufletul lui părţi de care să fie mîndră ; căci nu-l mai putea lua numai drept un copil care avea nevoie de mîngîierea ei.

El o stăpînea în aşa fel, încît ea simţea că nu se va mai putea elibera şi dorea să găsească la el ceva demn de admiraţie pentru ca cel puţin să fie cu sufletul împăcat ; simţea nevoia să-l iubească, căci aşa cele întimplate ar fi avut un rost. Şi cînd colo, el se purta ca şi cum nu se întimplase nimic, ca şi cum între ei nu exista decît ceva urît şi plictisitor. Ditte îl privea fără să-l înţeleagă.

Zilele căpătau altă nuanţă, mai întunecată. I se întimpla Dittei să-şi vadă fără grijă de treburi, să stea de vorbă cu copiii argatului şi totuşi să simtă ceva care pîndea în sinea ei, ca o făptură care privea toată vremea cu răutate. Cînd zîmbea, putea să i se năzară deodată acelei făpturi, să întindă o mîină neagră, cu care să-i alunge zîmbetul de pe buze. Ba cîte odată o covîrşea cu totul. Atunci nu se mai putea bucura de nimic, totul îi părea întunecat, mohorit şi nu mai avea decît o singură dorinţă, să şteargă de pe ea cele întimplate, să fie ca mai înainte, să se arunce în ţărîină în faţa cuiva şi să ceară iertare pentru păcat ! Trecu o bucată de vreme pînă se linişti şi găsi alinare pentru sufletul ei, aşa fel, încît să poată iarăşi luneca în lumea ei feciorelnică, fără nici o grijă.

Dar e greu să ridici tufişul odată doborît. Ditte ştia asta de la păşune. Luase în grijă sufletul unui om ; asta, în sine, nu era ceva neobişnuit pentru ea. De cînd se ţinea

mintea i se ceruse să poarte de grijă cuiva și să aibă sentimente de mamă. Trebuise să-și adune toate forțele ca să le ușureze altora viața, și așa, pretențiile începuseră să se îndrepte de la sine, către ea ; ea era întotdeauna aceea care trebuia să ajute.

Acum ar fi dorit să fie puțin cruțată. Era vară și soarele pătrunsese pînă și în sîngele Dittei, alungîndu-i necazurile și aprinzînd într-însa o poftă liniștită de viață și de bucurie. Sîmbătă seara se făcea joc ba pe coasta mării, ba în fața vreunei curți și Ditte se ducea peste tot. Nu mai luase parte niciodată la petreceri adevărate cu joc, dar acum se dădea cu totul acestei plăceri, indiferent dacă juca cu un bărbat sau cu o prietenă. Îi plăcea dansul în sine ; era atît de plăcut să închizi ochii și să te lași dusă în vîrtej ușor.

Lui Karl nu-i plăcea s-o vadă ducîndu-se la joc. De obicei ședea pe undeva prin fața curților și o aștepta ; o ruga și-i cerșea să nu se ducă. Dittei nu-i păsa de cele ce îndruga el despre păcat și despre altele de felul acesta, dar nici ușor nu-i venea ei acum să-i țină piept, și așa, se întorcea înapoi la curte. Cel puțin dac-ar fi mers cu ea vreodată la plimbare ! Ar fi putut merge de-a lungul plajei, către sat, fără să întîlnească țipenie de om. Dar așa ceva nici nu-i dădea lui în gînd.

Fata îl păcălea, făcîndu-se că se duce să se culce, pe urmă se strecura pe partea cealaltă și părăsea curtea. Și dacă se mai întîmpla să cadă jocul în serile lui de adunare, Ditte se bucura grozav.

Karl era foarte plicticos ; era cea mai plicticoasă ființă de care fusese ea vreodată nevoită să se ocupe. Nu avea nici un sprijin și se agăța cu gelozie de ea ; mereu vroia să știe ce face și venea mereu la ea cu necazurile lui. Era ca un copil răzgăiat pe care nu-l poți convinge. Avea sufletul bolnav și era nemulțumit de sine, de mamă-sa și de toți. Numai Ditte izbutea să-l facă să ridice capul și să zîmbească. Fata era mîndră de acest succes al ei și își dădea toată osteneala să-l înveselească ; încerca pe toate căile să obțină rezultate pentru ei amîndoi.

În cămăruța ei, Karl nu mai venea nici chiar ziua ; îi era teamă de ea. Dar, cîteodată, venea noaptea, bătea în-

cetișor și fata trebuia să se scoale și să se îmbrace, așa moartă de oboseală cum era.

— Mă doare grozav aici, spunea el ducându-și mâinile la ceafă. Pe urmă se strecurau prin strungă pînă la plajă și se așezau acolo, pe pietrele cele mari, ascultînd clipcitul monoton al apei și stînd de vorbă. Băiatul nu era vorbăreț; în general, îi povestea Ditte ba una, ba alta. El o asculta cu interes, dar din cînd în cînd, îl apuca sfințenia și atunci o muștra:

— Prea ești plină de cele lumești.

— Ei, te poftesc să mă mai lași în pace! răspundea Ditte jignită. Apoi fiecare își depăna propriile lui gînduri.

Intr-o sîmbătă seară, jocul de închidere se ținu la hanul care se afla cale de o jumătate de ceas în interiorul țărmlui. Noapțile luminoase trecuseră; era pe la mijlocul lui august și nopțile se făceau tot mai întunecoase și mai furtunoase — se sfîrșise cu dansul de vară pe anul acesta.

Ditte începu să se pregătească de îndată ce se isprăvi cu cina; Sine o cruța cu plăcere și preluă treburile de seară. Fata își puse rochia cea nouă de stofă, pe care n-o purtase încă, își împleti o fundă albastră în coade și le încolăci în jurul capului. Astă seară dorea să arate bine — și să pară mare! Din fericire, Karl se dusesese la adunare; ca să fie însă și mai sigură, o luă peste cîmp pe un drum care ducea în inima țărmlui prin dosul satului. Era veselă și îngina un cîntec. Colo, în fundul fundului făpturii ei plutea o umbră, dar aceasta era ca un dinte stricat care se liniștise. Dacă nu-l zgîndăreai, nu te supăra.

Cînd sosi, petrecerea era în toi. Lăutarul nu venise și, de aceea, se organizaseră tot felul de jocuri împletite cu dans și cu cîntec. Erau oameni mai vîrstnici și alții tineri de tot, de pe la curți; argați, slujnice și cîțiva băieți de la atelierele din sat; copiii chiaburilor nu se arătau; prea țineau nasul sus. Se făcuse o horă și se cînta „Priviți-l pe cel din cerc!”. Ditte se băgă și ea și apucă două mîini; nimerise între doi băieți, căci în astă seară nu era nici sfioasă și nici fricoasă — se simțea mare! Cînta și ea tare împreună cu ceilalți și aștepta curioasă să vadă dacă vreunul din bărbații din cerc va veni s-o aleagă; îi bătea inima de încordare. Se putea vedea ce însemnătate aveai,

după cît de des erai poftită la joc. Unele fete nu se opreau din joc nici măcar cît să-și lege șireturile la ghete.

Se făcu așa că Ditte fu aleasă imediat. Poate că nu fusese decît o întimplare fericită, dar ea ardea de bucurie, cînd se întoarse la loc în cerc. Flacăra din obraji, strălucirea ochilor, bucuria, îndrăzneala și siguranța cu care păși fără nici o șovăire pe iarba unde se dansa — o făceau frumoasă. Asta se vedea cît colo ! În cerc intrase o ființă nouă care pînă acum nu semănase a nimic ; încă o caraghioasă de fetișcană lăliie schimbase pielea și intrase în rîndul fecioarelor frumoase ca să concureze pentru primul loc și să încerce să devină aceea către care se repezeu toți, la un moment dat.

Era Ditte astă-seară închipuită ? Poate că nici nu se repeziseră atît de mulți s-o poștească la joc, cum i se păruse ei. În tot cazul, însă, fu dintre fetele pe care băieții le poftiră la cafea.

Cînd plecă de la joc, se întunecase de-a binelea. Hangiul pusese o lampă în ferestruica podului ca să lumineze paștea ; la această lumină se și dansa.

Un băiat cu obraji roșii se ținuse toată seara de Ditte, dar nu jucase cu ea ; acum, prin întuneric, avu curajul să se apropie. Dittei îi plăcea băiatul. Avea miini tari și calde, care o apucau fără nici o intenție ; respirația îi era tinăară și mirosea a zer, ca a unui copil. Dar băiatul se simțea încurcat și făcea tot felul de năzbitii, ca să-și dea curaj. Toți se opreau din joc și rideau privindu-l.

— Acum gata ! spuse Ditte ; se prăpădea și ea de ris de nebuniile lui. Băiatul nu vru să-i dea drumul, ci continuă s-o învîrtească și deodată o sărută. Se sperie de propria lui îndrăzneală, îi dădu drumul și sări în lături din cercul luminat, pe cînd ceilalți se prăpădeau de ris. Il auziră fugind cît colo.

Ditte o șterse înainte să se sfîrșească jocul, pentru a nu fi nevoită să se lase însoțită acasă de careva. Cel ce te duce acasă avea drepturi asupra ta, asta o știa ea bine — și Ditte nu voia să aibă stăpîn pe cap. După o bucată de drum, băiatul cu obraji roșii se ivi dintr-un șanț — Mogens parcă-l chema, gîndi fata — și se îndreptă spre ea ; avea aerul că țîșnise din pămînt.

— Pot să te însoțesc acasă astă seară ? o întrebă el șovăind.

— Da, răspunse Ditte. De ăsta nu-i era teamă.

Merseră o vreme tăcuți ; băiatul ar fi trebuit să-i vorbească, dar nu făcea decât să caște gura într-o parte. Ditte se gîndea c-ar fi putut-o lua măcar de mînă.

— Pot... să te mai duc și-n altă seară acasă ? o întrebă el în sfîrșit.

— Asta nu știu încă... poate, mai știi ! făcu Ditte serioasă.

— Și nu te superi dacă mai spun și la alții ?

Nu, asta nu-i plăcu Dittei :

— Atunci o să trîncănescă că ești drăguțul meu, răspunse ea.

— Și... vrei să-mi dai un pup ? Rămase în loc, privind în pămînt.

Ditte îl sărută liniștită și din toată inima. Pe urmă o porniră din nou — acum se țineau de mînă, fără însă să scoată o vorbă. Aproape de curte Ditte se opri și-i dădu bună seara.

— Ei, atunci bună seara ! răspunse băiatul. O clipă rămaseră așa, și se ținură de mînă, pe urmă buzele lor se găsiră — cîstit, cum se sărută copiii. Ambii găsiră că scena ținuse prea mult și că fusese prea solemnă și deodată începură să-și sufle în față și să ridă. Mogens făcu stînga-mprejur și-o luă la picior. Ea auzi o vreme tropăitul lui grăbit ; după o bucată de drum băiatul începu să mîrîie un cîntec. Uite, vezi, ăsta da, ar fi fost pe placul Dittei !

Karl ședea pe butucul de spintecat lemne, lingă ușa camăruței ei și-o aștepta. Ditte se făcu că nu-l vede și se îndreptă spre ușă ; astăseară n-avea chef de morala lui. Dar el se apropie de ea.

— Ai dansat ? o întrebă încetișor.

Ditte nu-i răspunse ; nu era treaba lui ce făcea ea ! Fata rămase așa, cu mîna pe clanță.

— Și eu am fost la joc. Am privit în cer și am văzut cum se jucau îngerășii Domnului plutind cu aripioarele lor la picioarele mielului și ale fronului. Vrei să mergi cu mine la plajă și să-ți povestesc cum a fost ?

— Nu. Ditte voia să se culce; era ostenită și mai era și târziu.

— Atunci vrei să-mi răspunzi la o întrebare? spuse el foarte serios. Eu te-am dus pe drumul păcatului?

— Dar nu-s de loc pe drumul păcatului, răspunse Ditte gata să plingă și bătu din picior. Și mai dă-mi pace! Altfel o chem pe mama ta și-i spun tot. Fără să înțeleagă ce vrea, el o privi un moment apoi se întoarse și o porni spre plajă.

Ditte se culcă; o muștra conștiința, dar la ce folos? Trebuia să încerce să se elibereze. Nu era drept să n-o lase să se ducă nici măcar la joc. Se gândi apoi la Mogens; pașii lui vioi îi mai răsunau încă în urechi. Îi aminteau de Christian, care nu era nici el în stare să umble liniștit, ci o lua îndată la goană.

13. INIMA

Despre băiatul de la curtea Bakke se povestea că se născuse cu fruntea zbîrcită gata.

— Trage după el o moștenire grea, spuneau oamenii; nici nu-i de mirare că-i așa!

Da, se învîrtea la curte ca un adevărat martor al blestemului. Fraților săi, care trăiau departe, nu le lipsea nimic; erau sănătoși și voinici. Pe cînd oamenii care slujeau la curte și rămîneau acolo vreme mai îndelungată, erau în primejdie să fie înghițiți la un moment dat, într-un fel sau în altul, de groaza care stăpînea locul. Moștenirea acestui neam prezenta ciudățenia, că lăsa cîteodată în pace pe membrii familiei și trecea asupra străinilor. Și Sine, în felul ei, ar fi putut fi socotită cam într-o ureche: cu obrații ei roșii și volnică, totuși sfioasă cu bărbații, cum se părea. Era asta purtare de față cu mutra ei, să scoată ghiarele față de orice bărbat care se apropia și să-și lege toată bucuria vieții de un livret de economii? Despre Rasmus Rytter știau oamenii ce poamă se făcuse de cînd își petrecea toată vremea la curte și acum iată c-o apucase trăzneala și pe mititică: într-o noapte Ditte sosi în goană, pe jumătate nebună, în sat și bătu într-un geam, ca una

după care aleargă stafiile; cînd o întrebare ce se întîmplase, rămase așa, fără să poată da nici o lămurire. Nimeni nu fu în stare să priceapă ce se petrecea cu ea.

Toate țineau de curtea de la Bakke; prea multă vreme sălășluise acolo același spirit de familie, generație după generație. Nu fusese niciodată nici curățat și nici îmborsat. Se adăugase, nu-i vorbă, destul sînge nou, căci cei de la curte se căsătoreau doar mereu; cîte o ființă nouă mai fusese strecurată în culb și pe furiș; oamenii de la curtea Bakke nu erau chiar atît de sfinți în ce privește căsătoria. Dar nimic nu folosea. La curte dăinuiau mai departe toate tradițiile ei tainice, vechile povești, vechile cusururi se transmiteau din tată-n fiu și erau ținute treze prin clevetiri — cu adăugire de versiuni noi — și prin fapte. Pereții erau îmbibați de ele și așternutul moștenit din vremuri uitate, era greu și lipicios din pricina lor. Un foc ar fi făcut minuni și cîte unul încercase, în decursul vremii, să întindă o mină de ajutor soartei, ca să provoace pe calea aceasta, reînnoirea curții; dar nimeni nu izbutise vreodată: curtea de la Bakke nu putea să ardă. Același aer, aceleași miasme, aceeași microbi îmbibau și mai departe atmosfera care învăluia curtea, înmulțindu-se cu ajutorul elementului celui nou care-și înfiripa viața acolo; bolile, nevoile bănești și relele deprinderi ajutau la țeserea tradiției care sta la temelia curții.

Cupa cea mare de argint din anul 1756 pe care o avea Karen, ca și microbii ofitei din paturile străvechi, învăluiau curtea într-o atmosferă ca aceea care se ridică dintr-un morman vechi de gunoi. Oamenii își vedeau de treburi, pășind peste rămășițele strămoșilor și trăgîndu-și din ele și hrana și moartea. Viața lor răsărea dintr-un cimitir, în care munca, sudoarea și crima alcătuiau glia.

Ditte începu să simtă miasmele cele amețitoare. Căminul în care crescuse ea fusese, din fericire, ferit de asemenea moștenire, căci toate îl împingeau înainte. Faptul că puteai respira o gură de aer proaspăt din viitor, că-ți puteai zugrăvi în minte o vreme nouă, în care nu se trezise încă viața, dădea existenței un fel de prospețime, în pofida neplăcerilor momentului. Ai hingherului n-aveau de așteptat moșteniri de nicăieri; ei sfîrșiseră repede cu trecutul. Se formase în firea lor bunul obicei de a trage o linie peste

ceea ce fusese vreodată și să privească numai înaintea ochilor. Lars Peter fusese întotdeauna de părere că era o nerozie să te gîndești la bolile și la pagubele cele vechi și să scormonești trecutul. Trebuia să faci ca țiganii care, cînd făceau friptură de iepure dintr-o pisică furată, alun-gau mai întîi cu lovituri de bici toată infecția din trupul ei înspre coadă, pe care apoi o tăiau și-o aruncau.

Ditte era tare cînd trebuia să învingă neplăcerile mă-runte ale zilei ; știa ea cum să lupte cu ele și cum să le doboare. Dar aci, cel mai rău lucru era întunericul ; în toate dăinuiau vechile rădăcini și cele trecute erau încă vii. Înțelegea prea bine desnădejdea lui Karl în legătură cu purtările mamei. În privința aceasta puteai sta de vorbă cu el și să-l mîngii, dacă aveai noroc să nîmerești vorbele potrivite. Dar groaza care-l învăluia întotdeauna, sfișierea inimii lui dintr-o nimica toată, astea nu le putea ea pri-cepe. A încerca să-l mîngîi în acest punct, era ca și cum ai fi vrut să seci apa dintr-o groapă de nisip : desnădejdea lui izvora repede la loc, ca din pămînt. Nu era cu putință să-l menții pe băiat bine dispus.

Pe de altă parte, Ditte nu putea să se rupă de el. Tre-buia să se gîndească la el, să aibă grijă de el. Așa-i cerea ei inima. Soarta oamenilor de rînd, ca și a păsărelelor, e adesea ca a puiului de cuc din cuib : toată ziua trebuia să-l hrănești și să-l tot hrănești. Ditte era nevoită — cu sau fără voia ei — să poarte sarcina unei lumi din care nu făcea parte ; pentru ea nu exista nici o ieșire. Dacă cel puțin ar fi fost vorba de un copilăș ! Atunci l-ar fi luat în brațe, s-ar fi jucat cu el și i-ar fi vorbit cu blîndețe pînă ar fi început să rîdă ; și așa l-ar fi făcut să uite.

Ditte ducea lupta pentru el, cu sau fără voia ei și o du-cea alit de strașnic încît o înghițea și pe ea întunericul. Nu existau punți între cele ce fuseseră altădată și cele ce erau acum ; nici o mîngîiere nu forma vreo legătură între ei ; el nu venea la ea decît numai amărit și scos din fire și căuta să se refugieze la ea de întunericul care-l ame-nința. Fata nu știa ce să facă alta, decît să-l ia lîngă dînsa și să-l mîngîie pe cît putea.

Nu era momentul potrivit să se gîndească la sine însăși și să se păzească, tocmai acum, cînd cineva era nenorocit.

În cursul toamnei lucrurile se repetară și în acea noapte fugise în sat și bătuse în geam.

Era atît de uluitor de greu — căci nici măcar nu era iubitul ei tainic. Ea nu avusese alta de făcut decît să-i sacrifice mai mult decît avea ; fusese nevoită să-și jertfească pentru el pînă și viitorul — numai ca să-i facă lui un bine. Peste zi rățăcea ca într-o ceață și sufletul îi era plin de îngrijorare și de uimire ; căința îi pustia mintea de copil. Cînd vorbea cu Karl serios despre acest lucru, căința își înfigea colții și în el și-l copleșea sub formă de lacrimi și de învinuiri de sine, făcîndu-l să se poarte ca un nebun. Atunci tot ea era nevoită să-l liniștească. Ei bine, nu mai putea îndura !

Era mult prea greu să-și poarte singură povara și ar fi dorit din suflet să se poată destăinui cuiva. Să se ducă la Sörine nu-i dădu prin gînd nici pe departe și bietul Lars Peter avea atîtea pe capul lui — și mai era și bărbat. Dar stăpîna ? Erau momente cînd i se părea Dittei că se slîrșește dacă nu găsește un om în toată firea, căruia să i se spovedească ; nu mai putea duce singură povara.

Cînd îi vorbea lui Karl în felul ei serios și aproape matur, băiatul își pierdeă cumpătul și se purta ca un ieșit din minți ; ochii îi rămîneau holbați de spaimă.

— Nu trebuie să-ți fie atît de teamă de mama ta, îi spunea Ditte. E doar numai vina ei. Să mergem la ea să-i spunem că trebuie să se schimbe, căci altfel ne nenorocește pe amîndoi.

— Mai bine mă duc în șopron și mă spînzur, o amenința el.

Cîteva zile Karl se ținea departe de ea și nu-i vorbea nici cînd lucrau împreună, mișcîndu-se în jurul ei cu buzele strînse, ca și cum ar fi făcut vreun jurămint. Privirea lui însă o căuta rugătoare. Ditte înțelegea ce voia el, dar tăcea. Îi părea rău de el — nu avea sărmanul pe nimeni către care să-și întoarcă fața la nevoie.

Așa trecu pentru ea toamna și o parte din iarnă ; fu un timp aspru și anevoios, străbătut doar de cîteva luminițe : vizitele acasă și apoi faptul că stăpîna, trecînd peste părărea tuturor, se pregătea de nuntă cu Johannes ; aceasta urma să aibă loc în luna mai. Karl primi vestea în felul

lui tragic, dar Ditte se bucura ca un copil. Nu mai fusese încă la nici o nuntă.

— Și tu trebuie să te bucuri, îi spunea ea lui Karl, ca să se scuze, că cei doi se unesc în ciuda tuturor împotrivirilor.

Ditte avea aproape șaptesprezece ani. Acești șaptesprezece ani însemnau pentru ea o bucată anevoioasă de drum, căci fusese nevoită să guste din toate. De muncit, muncise de mică, ținuse în brațe pe cei mai mici, îi crescuse și le înlocuise mama. Când părăsi căminul părintesc lăsă în urma ei trudă de om mare. Trecuseră toate, pentru totdeauna. Acum își putea îndrepta și ea spatele.

Nu apucase bine însă să-i dea jos din poală pe frățiori, și iată că avea să aibă din nou un micuț în poală, de astă dată pe al ei. Sub biata ei inimioară prigonită începea să miște ceva; o nouă povară, mai grea decât cele de pînă acum, fusese împlintată acolo. Alții o descoperiră înaintea ei și o priviră pe fată cu mirare; umbla ca un copil năuc și nu pricepea nimic. Sine nu scotea o vorbă, dar se uita la ea amărîtă și ofta; o cruța la treabă și Ditte bănuia pricina. Din multe părți îi venea confirmarea că făcuse o faptă rea; un om îi cășunase ei un rău, ca să se mîngîie pe sine și drept pedeapsă avea ea să facă un copil. Intr-o zi, o pâlî o greață grozavă, în spălătorie. Sine trebui să-i țină fruntea; sărmanul ei trup, muiat ca o cîrpă, se chinula de moarte.

— Biata de tine! spuse Sine. Mai bine n-ai fi alergat atîta la joc vara asta; nici nu te puteai aștepta la altceva — așa nebună cum erai după dans.

— Dar nu-i de-acolo, spuse Ditte hohotind. O sudoare rece îi brobonea fruntea și buza de sus.

— Nu-i treaba mea, dar vezi să nu te simtă stăpîna!

Da... jocul, jocul! Cel puțin dacă i s-ar fi tras de la joc! Auzise ea de fete care dansau atîta pînă rămîneau grele — ideea asta i se înfipsese în creier ca un vers frumos. Numai pentru atîta nu s-ar fi sfiit ea să danseze; n-avea decît să aibă copii — tot îi prezisese bunicuța că-i va căpăta ușor — măcar să-i fi venit de pe urma dansului.

Acum se învîrtea pradă năucirii și desnădejzii ; i se părea că toți căscău ochii la ea și că se purtau ciudat cu ea, aproape dușmănos. Karl se ținea departe ; oricît încerca ea să aranjeze luerurile, n-avea cum să stea de vorbă singură cu el. O vorbă bună i-ar fi prins bine acum, dar nimeni n-avea vreuna de prisos pentru ea.

Și cei de-acasă cînd or afla... vai, tata !

Intr-o zi veni Sine în goană, la ea, în grajd.

— Te cheamă stăpîna ! îi spuse și o privi cu ochi încremeniți de spaimă. Dittei însă nu-i era teamă ; ba i se păru mai degrabă că, în sfîrșit, venea deslegarea.

Karen ședea la masă, în odaia cea bună ; avea aerul unui judecător ; își pusese o broboadă neagră pe cap și ținea o carte în mînă. La spatele ei sta Karl ; o privea rugător pe Ditte.

Fata spuse totul, fără înconjur — așa cel puțin își ușura sufletul ! Se spunea doar de Karen că, cu toate cusurile ei, era dreaptă cînd era vorba de ceva serios. Va recunoaște că-i fusese milă de Karl — și-o va ajuta.

Dar, chiar așa de departe nu mergea simțul de dreptate al lui Karen. Poate că, simțindu-se vinovată față de băiat, dorea să-l vadă și pe el vinovat. Ii ținu parte și nici măcar nu-l dojeni, ci își vărsă toată supărarea pe Ditte.

— Asta mi se trage de-acolo, că mi-a fost milă de tine și ți-am dat de mîncare și te-am îmbrăcat, spuse ea. Cu rușine mă răsplătești — și cu nenorocire pe deasupra. Dacă ar fi să-ți fac cum ți se cuvine, te-aș da pe mîna stăpînirii și nu m-aș mulțumi numai să te dau afară. Ia vezi ce spune legea, aici !

Karen ridică legea servitorilor în fața ochilor și vorbi ca din carte.

— Ai dus pe un copil al casei în ispită — articolul șase. Te-ai făcut vinovată de relații desfrîinate cu o persoană aparținînd familiei — articolul doisprezece. Și, deși ești o slujnică necăsătorită, ești însărcinată — articolul treisprezece. Deci, ți-ai pierdut drepturile de trei ori și pot face cu tine ce vreau. Ia-ți catrafusele, și cu cît mai repede, cu atît mai bine !

Ditte rămase ca împietrită — nici măcar nu plinse. Chia-buroaica stătea în fața ei cu legea în mînă, condamnînd-o după litera ei neîndoielnică — și cu toate acestea întorcea

adevărul pe dos. Cele ce spunea Karen n-aveau nici o noimă. Deodată îi veni în minte vorba lui Lars Peter, anume că slujitorul n-are nici un drept. În momentul cînd stăpîna îi spusese să se care, fata ridică ochii la Karl; acesta întîlni o privire întrebătoare, de copil nevinovat. Nu va spune el oare nimic? Dar băiatul se ținea lingă mama-sa și se uita la Ditte ca la o stricată trecută prin ciur și prin sită. Atunci, clătînîndu-se pe picioare, fata se duse în cămăruța ei și-și adună boarfele.

Se prea poate că chiaburoaica nu se simțea sigură de dispoziția în care se găsea fiu-său și de aceea dorea să scape cît mai repede de Ditte; în tot cazul, se duse după dînsa și o mîină să se grăbească. Cînd luă Ditte boccea subsoară și vru să plece, Karen dădu plapuma la o parte.

— Aici ți-ai făcut de cap? o întrebă ea, privind-o cu ochi hulpavi.

Ditte ieși fără să vadă pe unde călca. Ce-ar fi dorit nu știa nici ea; totul se stinsese în sufletul ei și-n juru-i era rece și gol. Un singur lucru i se înfipse în minte; nu voia să se ducă acasă — pentru nimic în lume.

Era primăvară timpurie, înghețul nu se urnise încă de pe pămînt; cîmpurile erau toate o mocirlă. Dar ea o luă la picior, plescăi prin noroi, se împotmoli și-apol ieși din nou — și așa ajunse la pășune. Apa împrejmuită „însulițele“ pe care-și avusese cuiburile. Bălăci pînă la ele. Apa îi gilgia în ghețe și nasul îi curgea; plîngea în sinea ei cu un fel de scîncet neînterupt și slab; ținea ochii uscați larg deschiși. În cuiburi era rece și pustiu; tufișurile nu înfrunziseră încă; mai zăceau ici-colo lucruri de pe vremea cînd se jucase cu ele, așa cum le lăsase. Bălăci înapoi și se așează pe coasta smîrcului — unde șezuse ea de-alîtea ori cu lucrul — bălăbănind picioarele, cum făcea de obicei.

Privea țintă în jos, în apa miloasă, unde știucile începuseră vînațoarea după gizele de apă și se gîndi la toate poveștile jalnice, pe care le auzise, despre fete care și-au luat viața de supărare; se mai gîndi cît de rece trebuia să fie colo jos și o trecu un fior. Poveștile acelea îi rămăseseră în minte ca niște versuri triste — atît de îndepărtate și de necrezut — și totuși atît de jalnice. Erau cîntece despre asemenea întîmplări și le cîntase și ea chiar în acest loc plîngînd de milă. Acum înțelegea abia ce cîntase. Le

găsiseră, pe sărmanele de ele, și le îngropaseră cu copilul în pîntece. Și cînd se făcea ziuă... Se gîndi la hangîță, care n-avea cu ce să-și înfeșe pruncul, și mai ales la cel nenăscut, care fusese nevoit să treacă prin atîtea — un biet prunc înghețat de frig, fără feșe și fără scutece — inima Dittel sîngera. Ingrozită, se ridică de lingă apă și rătăci cîțva timp în neștire.

De sus, de pe cîmp, striga cineva : ridică ochii — era Karl. Venea în goană, făcîndu-i semne. Fata rămase o clipă locului, fără să-și dea seama de ce face, apoi se întoarse și o luă la fugă.

— Trebuie să vorbesc cu tine ! striga el rugător. Trebuie să-ți vorbesc ! Il auzi în urma ei și luți pașii de-i plesneau fustele ude de călcîie, pe cînd țipa ca ieșită din minți. Fugi de-a lungul pășunii, prin fața colibei lui Rasmus Rytter, unde stăteau copiii și se holbau după ea, și mai departe, pînă ajunse pe șoseaua comunală, care ducea spre sat. Acolo se ascunse între dune.

Numai după ce se întunecă, îndrăzni să intre în sat. Se strecură printre case, pînă-n port, ca să nu întîlnească pe careva ; își închipuia că oricine putea vedea ce i se întîmplase. Lars Peter lucra la barcă împreună cu tovarășii ; unul din ei povestea ceva, și ea îl auzi pe tata rîzînd. Rîsul răsuna din piept, adînc și cald. Dittel îi venea să țipe.

Stătu pitită după o barcă răsturnată ; așa udă și înghețată, îl așteptă să-și isprăvească treaba. Dură foarte mult ; lucrul se terminase în barcă, dar ei mai rămaseră pe stăvilă, la taifas. Dittel scîncea de frig și nu înțelegea cum putea cineva să trîncănească așa, fără nici o grijă...

În sfîrșit, tata dădu bună seara și se îndreptă către ea.

Dittel se ridică.

— Tată, șopti ea.

— Ce, tu ești ? strigă Lars Peter înăbușit. Da' cum de ai ajuns aici ?

Dittel nu răspunse ; stătea în întuneric, clătînîndu-se pe picioare.

— Ce-i fată, ești bolnavă ? o întrebă el, repezindu-se s-o proptească. Simți cît era de udă și de nenorocită și-o privi țintă în față. Ți s-a întîmplat ceva ? Ea întoarse față și atunci omul se dumiri.

— Haide, vino acasă, spuse el apucînd-o cu grijă de braț. Hai acasă la mama ! Glasul i se înecă. Pentru întîia oară îl auzi Ditte pe tatăl ei cel mare și voinic suspinînd, și-i trecu un junghi prin inimă. Atunci înțelese ea abia, cît era de desnădăjduită situația.

14. SFIRȘITUL LUI KLAUS CEL MARE

Hangiul a vîndut maidanul de uscat năvoade ! Dac-ai fi spus locuitorilor din sat, că a vîndut marea, n-ar fi rămas atît de uluiți. Aici își uscau pescarii năvoadele de cînd exista satul ; generație după generație, timp de sute de ani, își întînsese năvoadele, le curățase de iarbă de mare și le cîrpise găurile sfișiate de ape. Din stinghie în stinghie, pămîntul era plin de creste ridicate de gunoiul ce se tot scuturase în decursul vremurilor de pe năvoade și între aceste creste se vedeau urme adînci de pași. Maidanul era bunul tuturor — aparținea tuturor și nimănui ; exista în locul acela de cînd lumea și, împreună cu plaja, era o rămășiță a vremurilor cînd pămîntul fusese un bun comun. Pe el se jucau copiii și tot acolo se adunau și femeile la taifasul de seară — maidanul de uscat năvoade era, într-un cuvînt, inima ținutului. Nimeni n-ar fi cînteat vreodată să ridice pe el un șopron de unelte, să-și adăpostească barca, sau să și-l însușească pe altă cale pentru propriile lui nevoi. Și, deodată, iată că nemernicul acela de hangiu se apucă și-l vinde ! După cît se spunea, luase cîteva mii de coroane pentru ceva care nici nu-i aparținea !

Pentru întîia oară se treziră pescarii din amorțeală și începură să cîrtească ; asta întrecea măsura ! Se adunară și se sfătuiră și împinseră lucrurile atît de departe, încît trimiseră pe doi dintre ei la oraș să consulte un avocat. Abia atunci se văzu că hangiul luase toate măsurile și că nu se putea face nimic împotriva lui. Avea hîrtii în regulă, nu numai asupra maidanului de uscat, ci și asupra colibelor moștenite din tată-n fiu. De fapt, toți locuiau ca chiriași și trebuiau să-i mai fie și recunoscători că nu le cerea chirie ; i-ar fi putut da afară în orice moment.

Cum se întâmplase acest lucru? Ei, cine putea fi atât de deștept să-i ceară socoteală hangului? Unul trebuise să-l lase mai moale, ici, altul dincolo; mulți își pierduseră drepturile din pricina băuturii, alții renunțaseră la ele că să aibă o bucată de pâine pe masă. Hangiul venea într-una cu tot felul de hîrtii și cerea semnătură — pentru bună regulă, cum avea el obiceiul să spună. Nici unul nu era grozav la citit și la ce bun să fi fost. Cel care ar fi cerut să citească hîrțiile hangului, n-ar mai fi stat pe moale.

Acum însă se treziră cu toții; trista întoarcere acasă a Dittei înainte de soroc, nu stîrni interesul la care se aștepta. Femeile trîncăniră, firește, aruncînd în treacăt cîte o privire plină de înțeles „Azilului“, dar nu chiar așa cum ar fi făcut-o altădată. Pînă și porecla „Azil“ pierduse mult din însemnătatea ei, că doar acum știau că trăiesc toți din pomana hangului!

De cum se retraseră apele de primăvară și drumul spre sat deveni practicabil, sosiră din oraș transporturi de stîlpi și de sîrmă, iar maidanul de uscat năvoade fu împrejmuît. Insuși hangiul fugea de colo-colo și măsura distanțele împreună cu un domn scund și gras — un mare negustor din oraș, după cum se spunea. Împrejmuirea se întindea pînă hăt jos, la apă. Pescarii fură nevoiți să se care de pe maidan și să caute altă soluție; se simțeau ca și cum ar fi fost alungați din patrie. De-a lungul plajei, unde se mișcaseră după plac, nu mai puteau înainta și erau nevoiți să ocolească prin sat. Le venea greu locuitorilor să se obișnuiască să bată alte cărări: împrejmuirea fu călcată de cîteva ori și apoi ridicată la loc, pînă să izbutească să se facă respectată.

Mare necaz, dar și palpitant în același timp! Omul care cumpărase maidanul trebuie să fi fost atât de bogat, încît nici nu mai știa ce să facă cu banii. Acum îi venise cheful să-i îngroape aici în nisip — ce mai trăznaie! Cică voia să ridice un adevărat castel și să facă și o grădină — chiar în mijlocul nisipului; se spunea că vor aduce pămînt de grădină tocmai de pe ogoarele hangului. Dar mult pămînt nu prea era nici acolo.

La începutul primăverii se aduseră pletre și cherestea din orașul apropiat. Căruțașii din oraș nu vrură să treacă peste nisipul afînat; atunci materialul de construcție fu

descărcat de partea cealaltă a dunelor. Klaus cel mare fu nevoit să-l care prin strungă pînă la maidanul de uscat. Negustorul venea odată la două zile, însoțit cînd de unul, cînd de altul. Alergau printre dune cu niște panglici lungi de măsurat, fixau un ochean cu trei picioare ba ici, ba colo, priveau spre niște prăjini cu dungi negre pe ele și băteau țărushi în pămînt. În mină țineau niște suluri mari de hirtie, pe care le așterneau mereu pe nisipul plajei ca să le cerceteze. Toate păreau atît de tainice ! Copiii satului stăteau cît era ziua de lungă rezemați de împrejmuire, își ștergea nasul de mincă și căscau gura. Din pricina vîntului de primăvară și a încordării, le curgeau nasul și ochii, chiar și celor mai mari ; cei mai mici se poticneau de toate cele, atît erau de preocupați. Deodată izbucnea ba unul, ba altul în plîns și-o tulea spre casă : de obicei era prea tîrziu.

Și mititelul de Paul se afla pe-aici. Avea acum șapte ani și peste cîteva zile începea școala. Asta însemna că trebuia să mai profite de libertate. Toată ziua stătea pe-afară, dar nu se mulțumea să se rezeme de împrejmuire și să caște gura ; chiar de a doua zi trecu hopul. Asta se întîmplă foarte simplu : unuia din domni îi zbură hîrtia și băiețelul care tocmai se gîndea la vreun pretext, cum să se afle în treabă și el pe-acolo, se strecură pe sub sîrma de oțel și prinse hîrtia. Acum se afla înăuntru și nu-i dădu nimănui în gînd să-l dea afară. Ajuta, alergînd cu panglici de măsurat în mină și cărînd drugii. Cînd îl striga Sörine din ușa bucătăriei nu o auzea ; nici chiar pe Ditte n-o mai auzea ! Îl aștepta mîncarea sau poate avea de făcut vreun drum și-l certau mereu.

— Drept pedeapsă stai azi în casă, îi spunea Ditte aspru, pe cînd Sörine tăcea. Dar pînă să-și dea scama cele două femei, el o și ștergea iarăși. N-aveai ce-i face !

Cei mari se țineau sfioși de-o parte și-i urmăreau pe străini de la distanță, de preferință prin crăpăturile ușilor și ale ferestrelor. Care va să zică așa erau cei din Copenhaga ! Deși nu erau decît doi păreau să ocupe mult loc în localitate. Se spunea că, odată intrați undeva, se împărștiau ca ploșnițele, de nu mai scăpai de ei. Oricum, la bine nu te puteai aștepta. Nici Klaus cel mare n-avea de ce să fie recunoscător pentru schimbare. Bine nu-i mersese

lui niciodată de cînd îl preluase hangiu, dar oamenii nu prea băgaseră de seamă acest lucru. Acum, însă, era prigonit în văzul tuturor. Nu te puteai mișca de la geam cînd trecea căruța scîrțîind și scrișnind prin nisipul strungii, iar căruțașul înjura și striga plesnind calul; surioara Else izbucnea în plîns și Ditte deschidea fereastra și țipa la el. Cînd se afla Lars Peter în apropiere, se îndrepta în goană într-acolo și fugea după căruță. Ba îl mai și ocăra pe căruțaș, un țopîrlan de la curte. Dar asta nu făcea decît să înrăiască lucrurile.

Hangiu, nu părea să stea bine cu finanțele, de vreme ce începuse să vîndă pămînt de grădină și de pe ogoare și să care pentru străini; că doar pînă acum preferase să care totul la el. Asta nu-i fu însă de nici un folos, căci era veșnic în pană de bani. Tot la două zile era nevoit să înhame și să plece la oraș să aranjeze ceva. Alerga prin port și îmboldea pescarii să dea zor și să prindă mai mult pește. Aceștia făgăduiau, dar nu se întreceau cu firea.

— E ca și cum ai arunca truda în mare, spunea Lars Peter. Atunci mai bine lași peștii din capul locului acolo.

Hangiu, nu uitase încă povestea cu nevastă-sa: se prea poate ca asta să-i fi tăiat tot cheful. Nu mai avea spor la cele pe care punea mîna. În furtunile de paște pierduse unelte și gheața de astă iarnă îi sfărîmase o barcă. Erau lovături mărunte, pe care însă nu le putea îndura — nu mai fu în stare să inlocuiască barca pierdută, ci puse pe apă una veche, scoasă din lucru.

Intr-o zi sosi de la plajă cu pușca cu două țevi; împușcase păsări de mare. Capul lui cel mare se ivi deodată în ușa bucătăriei.

Ditte scoase un țipăt și, fără să vrea, o apucă pe mama de mîneacă.

— Care va să zică aici vă ajutați frumușel una pe alta, spuse el dulceag, aruncînd o legătură de păsări de mare pe masa din bucătărie. Și Ditte tot mai țipă ca altădată! Doar a umblat prin lume și a mai pierdut din sfîciune, după cît înțeleg. O spuse cu rînjelul lui rece de cal, care-i arăta toți dinții. Da, da, m-am gîndit că poate ar vrea Ditte să dea o mîină de ajutor la descărcatul cărămizilor; oamenii au nevoie de-un ajutor pentru că au mult de lucru acum și doar s-a făcut fată mare și voinică printre străini!

Cu aceste cuvinte o șterse, fără să aștepte vreun răspuns ; se auzea din depărtare cum îi șuiera aerul în piept.

Ditte mai era încă roșie ca focul de împunsăturile han-giului. Stătu o clipă nehotărîtă, apoi căută în cămara de sub scară un șorț de sac și o porni greoi spre ușă, cu privirea plină de groază.

Sörine întoarse capul ; încetineala fetei o surprindea. O privi în felul ei absent și-i luă șorțul din mîini.

— Las' că mă duc eu ! spuse ea.

— Dar mi-a spus mie, doar ! protestă Ditte cu șovăială. Mama nu răspunse ; își legă șorțul și plecă. Ditte privi recunoscătoare după ea.

De data aceasta, Ditte nu mai merse în triumf să-și viziteze prietenii și cunoscuții din sat și nu ieși nici măcar pînă-n prag. Lars Peter și Sörine hotărîră s-o scutească de privirile oamenilor și de împunsăturile lor. În colibă, Ditte îi lua mamei din mînă treburile cele mai grele și era mare nevoie de asta, căci Sörine nu prea era voinică.

De la ferestre, Ditte vedea tot satul : colibeile din care ieșeau femeile să verse lăturile în nisip, portul unde se aflau bărbații și maidanul de uscat, unde se adunau copiii. Cîțiva pari de schelă fuseseră înfipti și materialele se îngrămădeau tot mai mult ; cîțiva muncitori și începuseră lucrul și locuiau și mîncau la han. Se spunea că sînt „sociali“ și că refuză să doarmă în paiele din șopron și să mănînce din aceeași strachină cu argații. Ditte privea lung în urma lor. Prin ușa deschisă a bucătăriei o auzea pe mama tușind și o vedea cum le lua lucrătorilor cărămizile din mînă, ca să le așeze. Munca era prea grea pentru ea — numai de n-ar doborî-o ! Pe Klaus cel mare îl mîneau toată ziua de colo, colo. Nu se odihnea nici cînd se încărcau sau se descărcau materialele, deoarece lucra la trei căruțe în același timp.

Acum se împotmolise colo sus, unde șerpuia rîulețul peste urmele de care. Căruțașul îl plesnea cu biciul de răsuna loviturile pînă hăt colo la coliba lui Rasmus Olsen ; Klaus cel mare zăcea pe jumătate la pămînt, de tare ce se opintea ; căruța, însă, nu se urnea din loc, căci roțile se înfundaseră. Căruțașul alerga în jurul lui, îl trăznea peste piept și peste picioarele din față. Apoi se întoarse la căruță, luă scindura de pe capră și dădu cu ea

în șalele calului. Ditte uită de toate și alergă în dosul casei, țipînd.

Din port venea Lars Peter cu pași mari; cizmele lui de lemn duduiau.

— Isprăvește, hinghêrule! urlă el, scuturînd pumnul în vînt. Klaus cel mare se mai opintea odată, picioarele din față i se înfipseră în nisipul umed. Ține căruța din spate! Dracu' să te ia! zbleră Lars Peter, dar era prea tîrziu. Căruța se prăbuși peste spatele calului, hamurile se rupseră. O clipă păru că Lars Peter înnebunise; îi sări vizitiului de gît, gata să-i sfarme țeasta.

— Tată! răcni Ditte de spaimă. Atunci Lars Peter dădu drumul vizitiului și se întoarse spre cal; acesta zăcea pe-o parte și horcăia, cu picioarele din față înfundate în nisip și cu jumătate de căruță peste el. Din port și de pe șantier sosiră oameni și-i ajutară lui Lars Peter să-l elibereze de sub căruță și din chingi; Lars Peter săpă nisipul din jurul picioarelor din față.

— Hai, băiete, hai să ne ridicăm! spuse el, apucîndu-l pe Klaus cel mare de zăbală. Calul ridică încet capul și-l privi, pe urmă se lăsă într-o rină și oftă din greu; picioarele din față îi erau sfărîmate.

— Trebuie să-l împușcăm, spuse Lars Peter. Nu ne rămîne alta de făcut.

— Ei, strigară copiii din sat, atunci o s-avem carne de cal! Dar copiii de la „Azil“ plîngeau.

Hangiul veni în persoană și slobozi un glonte în fruntea calului; pe urmă hoitul fu ridicat pe-o căruță și dus la curte. Lars Peter ajută la încărcat și conduse căruța. Vru să jupoaie el însuși calul.

— Am făcut toată viața treburi de hingher și tocmai lui Klaus cel mare să nu-i fiu de folos? o lămuri el pe Sörine, desvinovățindu-se. Ea tăcea ca de obicei, dar nu părea să aibă nimic împotriva.

În după masa în care fu împărțită carnea, Sörine se învioră puțin. Trimise copiii cu un coș mare.

— Vedeți să vă dea o bucată ca lumea, le spuse ea. Doar noi avem mai mult drept decît alții. În ziua aceea, Lars Peter avu parte de un biftec adevărat la masă, așa cum nu mai mîncase de mult.

— Curios, spuse el pe cînd mesteca. Pe cît de bătrîn și de prăpădit a fost Klaus cel mare, pe atît de fragedă îi e carnea. E chiar dulce. Să mănînci bine, mamă. Carnea de cal e bună pentru cei ce suferă de piept. Da, a fost un cal minunat, un cal fără pereche! Hai, copii, mîncați, că doar n-avem în fiecare zi carne la masă! adăugă el cu un fel de veselie amară.

Băieții erau ca întotdeauna, hămesiți.

Ditte era năzuroasă de felul ei la masă. Pe ea nu puteai conta. Dar prostuța de Else, nu înainta de loc: tot mesteca și mesteca, și bucata parcă se făcea tot mai mare în gura ei.

— E așa de ciudat, izbucni ea în plîns.

15. DIN NOU ACASA

Sörine se învîrtea prin casă, liniștită, și-și vedea de treabă. Sănătoasă nu era ea; tușea mult și noaptea nădușea. Lars Peter și Ditte se uniră împotriva ei; cum isprăvea cina, trebuia să se și suie în pat. Nu prea vroia ea căci i se făcuse dragă casa din pricina absenței și erau multe pe care dorea să le orînduiască. Dar trebuia să se culce.

— Numai să nu fie ofticoasă! spuse Lars Peter într-o seară, după ce-o trimiseră la culcare, pe cînd ei rămaseră de vorbă în cameră. Parcă vezi cum o rod dihanile. Oare n-am putea-o hotărî să mănînce semințe de in? Cică ar fi bune pentru oftică!

Ditte era de părere că n-avea rost să încerce.

— Mama mănîncă atît de puțin, spuse ea și citeodată varsă tot ce-a mîncat. Cred că nu stă bine cu stomacul.

— Ba eu tot cred că are ceva la piept. Gîndește-te cum tușește! Cînd o apucă, parcă s-ar împotmoli o barcă, așa te-nfioară! Asta i se trage de la pereții umezi ai închisorii, zice ea; curgeau pe ei șiroaie!

— N-aș fi crezut să fi povestit mama ceva de pe-acolo, exclamă Ditte uimită.

— Nu vorbește ea mult, dar din cînd în cînd mai scapă cîte-un cuvînt. Incolo, umblă ca cineva din care s-a stins flacăra. Lars Peter oftă. Și ție cum îți merge? întrebă el,

punînd mîna pe mina Dittei. Fata murmură ceva, care ar fi putut însemna orice.

— Tot mai zici să nu mă duc la curtea de la Bakke ? Că zău aş vrea să mă răfuiesc odată cu ticăloşii cea. Dreptate nu vezi de la ei, nu-i vorbă, dar tot le-ar face bine să le mai scuturi penele. Chiaburii dracului !

— Karl nu-i stricat, şopti Ditte. Nu-i decît slab şi nenorocit.

— Aşa, aşa ! Şi unul ca ăsta se pretinde cvlavios şi se duce la adunări — mă mir că nu te-a tras şi pe tine ! Lars Peter se înfurie, dar nu ţinu decît o clipă. Ei, ei ! mormăi el. Asta-i treaba ta, dar cred că nu-ţi face plăcere să te învîrţi pe aici în starea în care te afli. Ar fi fost foarte bine să-ţi fi dat ceva bani, căci te-ai fi putut duce undeva să stai pînă la sfîrşit.

— Bani... dar bani n-au ! N-au nici cît noi ! făcu Ditte.

— Şi totuşi acum chefuiesc într-una şi fac ospete de nuntă de nu se mai sfîrşeşte. Au început duminică şi azi e vineri. Nici nu se poate trece pe-acolo de negustori de vite beţi ! Lars Peter era oarecum jignit că nu fusese profit : doar era nunta lui frate-său.

Nu, plăcere nu-i făcea Dittei să stea acasă — şi nici celorlalţi ; Lars Peter ar fi putut prea bine vorbi nu numai de ea, ci şi despre el şi despre ceilalţi ai casei. Tovarăşii de lucru, şi mai ales femeile din sat, începuseră să-l cam iscodească : dacă Ditte isprăvisese de învăţat la curtea de la Bakke şi ce avea de gînd. Vorbele lor păreau nevinovate, el înţelegea însă bine care le era gîndul. Nu că ar fi fost simţitor de felul lui, dar de data aceasta îl durea — îşi pusese doar toată bucuria şi toată mîndria în copii !

Intr-o zi, Paul cel mititel sosi acasă, în goană, numai cu un papuc de lemn.

— Mamă, e adevărat că barza a muşcat-o pe Ditte de picior şi c-o să aibă un mititel ? Abia de mai răsufla prostuful, atît era de furios.

— Unde-i, mă rog, celălalt papuc ? Sörine se uită urît la el, ca să-l facă să uite. Dar băiatul nu se sperie.

— L-am pierdut pe-afară ; spune, e adevărat ?

— Cine vorbeşte asemenea prostii ?

— Copiii își bat joc de mine. Bă — bă — Ditte face un mititel !

— Atunci stai de te joacă acasă, că aici nu-ți spune nimeni nimic !

— Dar e adevărat ?

I se dădu pîine cu unt și cu zahăr și asta-i astupă gura deocamdată. Băiețelul se așază pe treapta de jos a scării podului și începu să mănînce cu poftă.

Ditte ședea în cameră și cîrpea lucrurile copiilor ; se plecase adînc peste lucru.

Deodată sosi și surioara Else, cu papucul lui Paul în mîină ; colo jos, pe dune, urla un cîrd de copii ; se vedea pe fața fetei că se ținuseră după ea. Avea ochii roșii. Nu spuse nimic, intră în cameră și se așază la fereastră. Ședea și privea la soră-sa, plimbîndu-și ochii pe ea în sus și în jos.

— Ce te zgîiești așa la mine, feto ! se răsti Ditte, roșie ca focul. Else plecă și începu să-i ajute mamei. De-atunci o cerceta mereu din ochi pe Ditte, de-i venea fetei să-și ia lumea-n cap !

Cu Christian era cel mai rău, căci nici nu se mai uita la ea. De obicei era dus și venea numai la masă ; sosea pe cînd ceilalți mincau. Se strecura la locul lui cu șapca pe genunchi — gata s-o șteargă din nou. Nu-și ridica ochii la nici unul din familie. Dacă-l întreba cineva ceva și nu putea să nu răspundă, glasul îi suna grosolan și 'dirz. Asta o necăjea pe Ditte ; fusese cel mai anevolos de crescut dintre toți copiii și de aceea îl iubea cel mai mult ; avea nevoie de dragoste, băiatul.

Intr-o zi, Ditte îl găsi sus în pod. Ședea chiar sub aco-periș și ținea pe genunchi o undiță veche ; vroia să pară că-i ocupat. Obrajii lui purtau urme umede.

— De ce stai aici ? îl întrebă Ditte, încercînd să pară mirată.

— Ce-i treaba ta ! îi răspunse băiatul, lovind-o în flurierul piciorului.

Fata căzu grămadă pe o ladă, se chirci și se legănă cu piciorul prins în palme.

— Dar bine, Christian, dragă Christian ! începu ea să plîngă.

Christian văzu că Ditte se făcuse ca varul și leși din ascunzătoare.

— Ce nu mă lăsați în pace ? se răsti el. Doar nu v-am făcut nimic ! Sta în fața ei bosumflat, privind într-o parte, fără să știe ce să facă.

— Dar noi ce ți-am făcut ? întrebă Ditte amărită și stingherită.

— Ce credeți că-s timpit și că nu văd nimic ?! Mai înții te bați cu toți și-i pocnești de le scapără ochii și la urmă tot e adevărat !

— Ce e adevărat ? Ditte mai făcu o încercare, apoi renunță și se năruî cu totul ; își acoperi fața cu șorțul.

Christian o apucă de miini, fără să știe ce să facă.

— Nu trebuie numaidecît să te pornești pe plîns ! spuse el. Asta-i o prostie. Nici n-am vrut să-ți dau cu piciorul... numai că m-am necăjit grozav.

— Nu face nimic, răspunse Ditte hohotind. N-ai decît să mă lovești... nu-s bună de altceva.

Încercă să zîmbească și se ridică. Christian vru s-o ajute să se scoale, dar nu-i atinse decît mîneca rochiei, parcă i-ar fi fost silă să pună mîna pe ea. Asta mai văzuse Ditte și la ceilalți din casă ; nu se mai rezemau de ea, căci se sfiau de trupul ei. Se vedea bine că se întîmpla cu ea ceva, care le era străin.

— Ah, Christian... n-am avut încotro... nu-i vina mea ! Îi apucă obrazul în miini și-l privi în ochi.

— Știu, răspunse băiatul întorcînd capul în altă parte. Nici n-am nimic cu tine. Dar lasă că le-o plătesc eu !

Coborî scările în goană și trecu apoi prin fereștriuca podului ; îl văzu fugind peste dune spre miază-noapte.

— Unde-i Christian ? întrebă Lars Peter cînd se adună familia la cină. Trebuia să vină să-mi ajute la scos apa din barcă. Nimeni nu știa nimic ; Ditte bănuia ceva, dar nu îndrăznea să vorbească. Cînd sosi ora culcării, băiatul tot nu se întorșese.

— Iar hoinărește, spuse Lars Peter abătut. Mă bucuram că i-a trecut boala asta, că doară de mal bine de-un an n-a mai fugit — de cînd a fost la tine, la curte, Ditte.

A doua zi, îl aduse un străin. Sörine intră în bucătărie.

— Iată un băiat care-i desigur de-aici, spuse străinul, împingîndu-l pe Christian în bucătărie.

Lars Peter se ivi pe scara podului ; se întorsese tocmai de pe mare și era gata să se culce.

— Ce s-a mai întâmplat ? întrebă, trecîndu-și privirea de la unul la altul.

— Astă-noapte ne-a ars un stog de paie și spre ziuă l-am găsit pe asta ascuns în fața curții. A fost o întîmplare că n-a ars mai mult. Omul vorbea înăbușit, fără patimă.

Lars Peter privea prostit înaintea ochilor, ca și cum n-ar fi înțeles nimic.

— Ei, și ce are băiatul cu stogul vostru de paie ? Doar n-a pus el foc, pe cît cred !

Christian privea îndărătnic la tată-său părăind a spune : „N-ai decît să mă bați !“

— Așa cum stau lucrurile, nu mai am nimic de zis, rosti străinul.

Lars Peter bănuie legătura.

— Nu cumva ești feciorul de la curtea Bakke ? întrebă el. Omul dădu din cap. Ei, atunci ați scăpat ieftin, spuse Lars Peter rîzînd amenințător. N-ar fi fost prea mult, nici dacă v-ar fi ars toată hardughia ceea de casă, dar pe băiat tot o să-l bat măr. Acum șterge-o în pat ! De altfel, aș avea poftă să vorbesc și cu tine o vorbuliță, spuse el apoi musafirului, luîndu-și o haină pe umeri.

— Da, și eu aș vrea să vorbesc cu tine, răspunse feciorul de la curtea Bakke. Lars Peter rămase uluit — la asemenea răspuns nu se așteptase.

O luară încet spre interiorul țărmlui.

— Cum te-ai gîndit tu să te înțelegi cu fata ? întrebă Lars Peter după ce trecură de colibe.

— Asta s-o hotărîți voi, de-aici, răspunse Karl.

— Adică vrei să spui că te recunoști tatăl copilului față de lume ?

Karl aprobă din cap.

— N-am avut niciodată de gînd să mă lepăd de asta, răspunse privindu-l pe Lars Peter deschis.

— Și asta-i ceva ! Glasul lui Lars Peter parcă se înviorase. Atunci v-ați putea căsători... la nevoie.

— N-am decît nouăsprezece ani, făcu Karl. Dar ne putem logodi.

— Așa ! Ei, asta-i altceva... Lars Peter se răcise iarăși. Mai degrabă i-ar fi tras o înjurătură bună feciorului de la

curtea Bakke, dar prilejul nu mai era potrivit pentru ocară, căci prea înaintaseră tratativele.

— Te-ai purtat foarte urît, spuse Lars Peter oprindu-se în loc. Dar noi, cei săraci, nu ne putem aștepta la altceva de la chiaburi.

— Ba asta să n-o spui, răspunse Karl. N-am eu căderea să mă uit de sus la careva. Și nici nu mi-a dat vreodată în gînd să vă păgubesc.

— Poate, mai știi...

Lars Peter îi întinse mîna șovăitor — nu era el omul să țină supărare multă vreme. Ce mai cîrpă și băiatul ăsta ! Dar ce să facă ?

— Ei, adio ! Poate mai dai pe la noi !

— Aș fi dorit să-i dau bună ziua Dittei, spuse Karl șovăind.

— Așa ?! Lars Peter pufni supărat. Și astă treabă s-o fac eu... așa prost de bun cum mă știi ! Ei, porci om fi noi, dar de scormonit în gunoi, nu scormonim ! Lars Peter făcu cîțiva pași înainte, apoi se întoarse. Să nu mă-nțelegi greșit. Dacă fata vrea să vorbească cu tine, n-am nimic împotriva ! Numai ea poate să hotărască. Cu aceste vorbe se duse acasă să se culce.

16. FECIORUL DE LA CURTEA BAKKE

Cînd sosi Lars Peter acasă și vru să schimbe o vorbă cu micul incendiator, acesta se și făcuse nevăzut. O ștersese pe fereastră.

Lars Peter se sui în pod și se culcă, dar nu putu să adoarmă. Întîlnirea cu feciorul de la curtea Bakke nu-l prea încurajase ; nu era decît o cîrpă, băiatul ăsta cu care se înhăitase Ditte ; un băiat sucit rău. O clipă îl bătuse gîndul că poate le va da Karl satisfacție, așa încît să se poată uita din nou în ochii oamenilor și, cînd colo, ce să vezi ? Băiatul nici nu era de înșurat. Nici nu putea încă să-și poarte de grijă și nici nu avea vreo avere. Bine mai stăteau lucrurile ! Pe Lars Peter îl frămîntau gîndurile, pe cînd de jos, din iatacul bătrînei Doriom, se auzea plînsul neîncetat al geamănului.

— Bunica doarme într-una, o-o-o ! bunica doarme într-una ! se tînguia copilul neconținut, parc-ar fi bocit.

Lars Peter se sculă, trecu prin pod și coborî scara la vecini. Geamănul ședea plîngînd jalnic, pe plapuma patului din alcov, repetînd mereu aceleași cuvinte. În pat zăcea bătrîna, moartă probabil de cîtăva vreme, căci se răcise de tot și guzganii se și atinseseră de ea. Îți venea a crede că copilul stătuse toată noaptea acolo și urlase. Mai mare rușinea că nu-l auzise nimeni ; dar urechile îi erau atît de obișnuite cu plînsul de copil din direcția aceasta, încît nici nu-l mai băgai în seamă. Lars Peter luă copilul cu el :

— Iată un copilăș, care n-are pe nimeni pe lume să-l apere, spuse el. Mamă-sa nu se mai arată de loc și acum a murit și bătrîna. Nu crezi c-am găsi și pentru el o îmbrăcătură și un colț de plapumă ?

Sörine nu-i răspunse, dar luă copilul de mînă și-l duse în casă. Lars Peter o privi cu recunoștință :

— Să trimitem pe unul din copii la hangiu să-i vestească moartea bătrînei, spuse el, ducîndu-se să se culce.

Acum putu, în sfîrșit, să adoarmă.

Cînd se trezi și coborî din pod pe la vremea mesei, Christian se întorsese, se băga mereu în sufletul lui tatăl-său, ca și cum ar fi preferat să-și încaseze cît mai repede porția. Lars Peter vedea asta prea bine, dar nu știa cum să înceapă. Pe vremuri, da, fapta băiatului l-ar fi scos din sărute ; acum nu se mai gîndea decît la risc — dar din partea aceasta nu-i mai era teamă. Lars Peter făcuse multe experiențe în ultimii ani ; ceea ce i se întîmpla nu mai luneca pe el cum lunecă apa pe penele gîștii, ci-l pătrundea pînă-n suflet și-l silea să mediteze. Cu timpul dăduse mereu înapoi — fără ca el să aibă vreo vină. Casa îi fusese luată — și tot așa și banii care-i obținuse pe ea — și Klaus cel mare de asemenea ! Cît despre Sörine — ei, pe ea o avea iarăși, dar în ce hal ? Sărăcise ca un șoarece de biserică cu toate eforturile lui, cu toată truda și cu toate străduințele de-a duce o viață ca lumea. Era un nerod cumsecade, care fusese dezbrăcat, pînă la piele. Un butoi gol, iată rezultatul ! Și nenorocirea Dittei mai spărga și fundul butoiului. N-aveai de ce să fii cu băgare de seamă și să aperi cu mîna la viața și avutul celor care ți

le irosiseră pe ale tale. Recunoștință față de cei care în lume, se aflau deasupra lui, nu simțise Lars Peter niciodată — n-avusese pricini speciale să hrănească asemenea sentimente. Căutase doar să se adapteze situațiilor, ca să obțină cît se putea mai mult alit pentru cei cărora le lucra cît și pentru ai săi. Cîteodată ar fi avut el chef s-o facă lată; n-ar fi plîns de loc, dacă curtea de la Bakke s-ar fi mistuit în flăcări — cu condiția ca nici băiatului, nici lui însuși să nu i se întîmple nimic.

Peste cîteva săptămîni, feciorul de la Bakke se arătă din nou în sat, de data aceasta ca să se mute de tot aici, după cum se părea. Deci, nu se rușina, ca alții ! Cu o boccea de unelte sub braț și o sapă și o lopată pe umăr, veni la han și ceru de lucru. Un suflet binevoitor îi aduse vestea lui Lars Peter.

— Dacă pune piciorul pe-aici, zboară cu capul înainte, amenință Lars Peter.

Cînd se apropie Ditte de fereastră, într-o dimineată, ca s-o deschidă, îl văzu afară, cărînd pămînt unde se făcea grădina pentru vilă. Era cit pe ce să țipe cînd îl zări ; nu-i spusese nimeni că se afla în sat. Mai era încă stăpînită de vechea groază — toate spaimele de la curtea Bakke se treziră la vederea lui. Nu era el de vină ; nu era decît o jertfă neputincioasă, întocmai ca și ea, dar îi amintea toată groaza prin care trecuse.

Privea țintă la el, stăpînită de un simțămînt ciudat. Apoi se ascunse în dosul mușcatei înflorite, ca să n-o poată el vedea și continuă să-l privească. Băiatul lucra mai cu inimă decît acasă, dar vesel tot nu părea. De dragul meu a venit să lucreze aici, gîndi ea și, pe cînd mătura, fu cuprinsă de un simțămînt nou : un simțămînt de mîndrie. Nu mai era una de care se slujise cineva, pentru a o cufunda apoi în rușine ; cîștigase o izbîndă ! În ce consta această izbîndă și unde ar fi putut duce nu vedea lămurit — se mulțumea doar cu simțămîntul.

Prinse obiceiul să stea în cameră și să privească la el. „Ce-ai face dacă ar veni să-ți vorbească ?” se întreba ea cu teamă. Nici măcar nu-l iubea ! Era mulțumită că se simțise atras încoace ; să stea de vorbă cu el, însă nu-și dorea.

Dar el nici nu întorcea capul spre casă, ci-și vedea de treabă ; la prînz răsturna roaba, desfăcea basmaua, scotea

din ea pîine cu unt și mînca. Roaba îi servea drept masă. Ditte îl vedea de la locul ei, de la masă. I se părea ciudat să-l vadă șezînd acolo, și mîncînd singuratec — de dragul ei, care slujise în casa mamei sale, îi pusese masa și-i pregătise așternutul ! Da, el avea asupra ei drept de stăpîn și poate încă mai mult. Ditte simțea că acest drept o copleșea ; simțea un fel de imbold surd de a fugi spre el și de-a striga : „Poftim înăuntru la masă, Karl !“

A doua zi și în zilele următoare Karl lucră în același loc ; se spunea că preluase întreaga lucrare de săpătură la grădina vilei și că locuia într-un șopron, la han. Își ducea singur gospodăria ; își spăla rufele și mînca uscături. Trebuie să fi fost o existență amărită și singuratecă. Nu veni să dea bună ziua — își avea el ciudățeniile lui ; poate că se și temea să nu i se întoarcă spatele.

Dar seara dădea tircoale casei ; Ditte nu ieșise încă — teama de gura lumii o ținea închisă în casă — dar înțelegea din vorbele copiilor. Aceștia îl cunoșteau și știau, se vede, cum stăteau lucrurile ; făceau un ocol mare, ca să nu treacă pe lîngă locul unde lucra. Cu siguranță că-i învățase Christian.

Lars Peter era supărat.

— Ce dracu' caută pe-aici ? îi spuse Sörinei. Ne face de rîsul satului, dacă se tot învîrte prin întuneric ; doar și-a luat porția.

— Cred că a avut gînduri bune cînd a venit să-și caute de lucru aici, răspunse Sörine. Fie pentru că era vorba de-un fiu de chiabur, fie că era prea slabă să se mai poată supăra de ceva, dar se vedea bine că era mai împăciuitoare.

— Gînduri bune ! Mulțumesc... ce mai cîrpă de bărbat ! Dacă cel puțin n-ar fi scrîntit la cap ! Dar dacă n-ar fi, nici n-ar mai fi călcat pe-aici. Fata ar trebui să-i mulțumească lui Dumnezeu că nu-l iubește, căci precum văd eu, nu prea-i nebună după el. Dracu' știe cum și-a putut pierde capul după asemenea nărod !

Erau la cină. Aveau tocană de pește ; vara aceasta le fusese greu să apuce ceva de la hangiu, așa încît mîncau pește de trei ori pe zi. Sörine izbutise însă să-și asigure o bucățică de slănină afumată — s-ar putea spune că-l înduplecase pe negustor cu tusea ; cînd o apuca, hangiul

fi vîra ceva în mînă numai ca să scape de ea. Din această slănină băgase o bucatică în fiertură și pătrățelele dădeau peștelui un gust minunat, de afumătură. De aceea și mîncău cu evlavie.

Geamănul — îl chema Rasmus, dar i se spunea Ras — ședea în brațele lui Lars Peter ; el era acum cel mai mic. Mama lui nu se mai arătase și rămăseseră cu el ! Era nostim să ai iarăși un mititel în brațe ; lui Lars Peter îi lipsease așa ceva în ultimii ani ; Paul își băgase în cap că-i mare și se rușina. Dar Ras nu se supăra.

— Mama mea nu-i acasă ! repeta cu voce groasă, după fiecare înghițitură — căci tot îi mai plutea o amintire despre ea în minte. Altfel, însă, era foarte bine dispus. A avea trei ani.

— Uite-o pe mama ta, îi spuse Lars Peter arătîndu-î-o pe Sörine ; copilul dădu negativ din cap.

Sörine își mai luă pește în farfurie, drept orice răspuns. Nu prea irosea ea vorbe bune sau mîngieri, dar îngrijea de geamăn ca de propriii ei copii.

— E o mămică bună, spuse Lars Peter cînd femeia se duse un moment în bucătărie. Numai că n-o poate spune cu vorbe. Ar fi dorit ca copiii s-o iubească și profita de orice prilej ca să le arate părțile ei bune — tot mai erau hopuri de trecut. Copiii o iubeau oarecum, nici bănuitori nu mai erau, și-o ascultau. Nenorocirea Dittei îi prinsese Sörinei bine, căci fata nu mai însemna acum totul pentru copii. De încrederea lor însă nu se bucura și nici nu se ostenea s-o cucerească. Cel mai bine se simțea cînd o lăsa în pace ; se părea că se putea lipsi de oricare dintre ei, chiar și de Lars Peter. „Umblă ca și cum și-ar fi luat rămas bun de la toate“, gîndea Lars Peter cîteodată cu mîhnire. Dar cu voce tare, n-o spunea.

Isprăviseră masa ; Lars Peter privi spre mare ; se întuneca.

— Unde-o fi Christian ? spuse el, umplîndu-și pîpa. Asta însemna că avea de gînd să se ducă pînă în port, căci în casă nu fuma niciodată, ca s-o cruțe pe Sörine. În acest moment intră și Christian. Aruncă șapca într-un colț și se strecură la locul lui, pe bancă ; se vedea că era pornit pe ceartă.

— De ce nu vii la vreme ? îl ocări Ditte ; băiatul își

cam lua nasul la purtare ! Christian nu răspunse și începu să înghită repede mîncarea. După ce își liniști prima foame, ridică capul.

— Stă unul colo, lingă pompă, spuse el fără să se adreseze cuiva anume. M-a întrebât dacă nu vreau să spun asta acasă — dar să n-audă nimeni, adăugă el. La ultimile cuvinte o privi pe Ditte răutăcios.

— Ce dracu', acuma vine și noaptea ? se răsti Lars Peter. Nu ne-a păgubit destul ? !

— Tată ! se auzi prin ușa pe jumătate deschisă a iatacului — Sörine se pregătea să se culce. Era ca un fel de mirare în acest strigăt.

— Ei, drace, da' spune și tu, încercă el, dar se opri. Copiii ascultau cu gura căscată și cu ochii holbați.

Ditte se duse în bucătărie și își luă o broboadă.

— Poate să stringă Else de la masă, spuse ea les puțin la aer. Vocea îi tremura. Lars Peter veni după ea în ușa bucătăriei.

— N-am vrut să te supăr, spuse el înăbușit. Asta o știu tu bine. Dar în locul tău l-aș ține la distanță. N-are gînduri bune ! Ii puse prietenește mîna pe umăr.

— Vreau să vorbesc cu el, spuse Ditte cu ochi încă scînteietori de furie. N-aveți decît să spuneți ce vreți !... Cred că-i pare rău, adăugă mai liniștită.

— Tocmai cei ca el sînt mai vicleni. Să te ferești de băieții plîngăcioși, spune o vorbă veche muierească. Bine, bine, fă cum crezi. Am vrut numai să-ți deschid ochii !

Ditte ieși în amurgul de-afară. Tare mai era bine, după lungă ședere în casă, să iei o gură de aer proaspăt ! Era curioasă să vadă ce-avea Karl să-i spună. Dar ea, ce voia de la el ? Că n-avea doar de gînd să se mărite cu el — chiar dacă se va putea, după ce vor fi trecut toate — o știa ea prea bine. De aceea și dorea să plece să slujească în capitală, unde n-o cunoștea nimeni și unde mai era și un pic de viață. N-avea nici un rost să rămînă aici și să se bălăbănească cu un bărbat plîngăreț. N-avea însă nimic împotrivă să se plimbe prin sat la braț cu el, numai ca să le arate oamenilor c-avea un tată pentru copilul ei, dacă voia !

El aștepta în dosul pompei. Veni spre dînsa, de cum o văzu ieșind din casă.

— Ți-am recunoscut pașii, spuse el bucuros și o luă de mână.

— De ce te ascunzi ? îl întrebă fata cam cu ciudă.

— Nu pentru mine — n-are decît să vadă oricine ce drumuri bat. Vorbea simplu și liniștit ; nu mai era în făptura lui nici un pic din tremurul care-i da altădată bătaie de inimă și presimțiri rele. Dar tot le mai lua pe toate în serios ; se vedea asta din mers și din felul cum vorbea.

— Din pricina mea n-ai de ce te ascunde, spuse Ditte, rîzînd aspru. Toți știu, pînă și cei mici strigă după mine, Dacă vrei ceva, poți veni ziua-n amiaza mare.

— Asta aș face-o cu plăcere, răspunse Karl. Dar mi-e că tatăl tău nu mă poate suferi.

— Ei, de tata n-ai de ce te teme... dacă ți-e sufletul curat.

Se îndreptau spre interiorul țărmlui și mergeau alături, vorbind în șoaptă ; se depărtară de colibe și ajunseră în strunga care dădea spre han. Era sîmbătă seara ; femeile se întorceau de la han cu tirguielele pentru duminică. Ditte le spunea tare bună seara ; n-avea nimic împotrivă s-o vadă cu cel care se culcase cu ea.

— Pot veni mîine dimineată să te iau la plimbare ? o rugă Karl și-și furișă mîna într-a ei. Ne-am putea duce amîndoi la biserică. Părea nenorocit și mîna îi era rece — avea nevoie de un om. Dittei îi era milă de el și-l lăsă s-o ție de mînă.

La biserică n-avea chef să se ducă. Nu se credea păcătoasă și nu voia ca oamenii să spună : „Uite-te la ei, șed colo și se pocălesc“ — și poate chiar să și plîngă de mișcați ce erau.

— Dacă vrei să te plimbi cu mine prin tot satul și prin fața hanului, atunci... Așteptă încordată răspunsul lui. Dar vreau să merg la braț cu tine și să hotărăsc eu pînă unde mergem. Poate chiar și pînă la Frederiksvärk. Pînă acolo vroia ea să se arate cu el în văzul tuturor !

Karl zîmbi.

— Să mergem pînă unde vrei și poți tu merge, răspunse el. Dar n-ai vrea să mă săruți odată, ca lumea, nu de milă, ci de dragul meu ?

— Ei, chiar așa de pierdută după tine, nu-s ; poate o veni și asta cu vremea, spuse Ditte și-l sărută. După tre-

murul gurii, simți fata cât îi lipsea băiatului un pic de căldură. Duci o viață tare amărîtă, spuse ea, gîndindu-se fără să vrea, la masă și la cămin. Cum poți trăi fără un om lângă tine ?

— Ei, stau și eu cu gîndurile mele, răspunse băiatul liniștit.

— Și la ce te gîndești... la mine ? Ditte rise îndrăzneț.

— Mai mult la copil. Este atît de ciudat că din suferințele noastre a încolțit o viață nouă. Căile Domaului sînt minunate, cînd e să-și atingă ținta !

Ei, acum începea iarăși cu ale lui ! Ditte își aminti că trebuia să se întoarcă acasă. Cînd fură lângă colibă și se opriră să-și dea bună seara, băiatul îi virî ceva în mînă ; era o lîrtie de zece coroane.

— Nu-mi trebuie banii tăi, spuse Ditte întinzîndu-i hîrtia.

Incurcat, băiatul o ținu în mînă.

— Atunci nu mai am pentru ce munci, spuse el.

— Ei, dacă-i pentru copil e altceva... dar nu trebuie să-ți rupi de la gură și să ne dai toată simbria... asta nu vreau ! Nu mai știa ce spune, atît era de uluită ; părea furioasă.

Abia după ce se culcă cu banii strînși în pumn, își dădu seama ce se întimplase. Nu mai trebuia să fie necăjită că minca pîinea altora, sau să se întrebe cu groază, de unde va lua bani pentru naștere, găsise pe cineva care să-i poarte de grijă ! Karl nu mai era povara existenței ei, ci se putea lăsa ea în seama lui.

Asta-i ușura viața. Se mai suci odată în pat și plînsese de mila lui.

17. DITTE SE BUCURĂ DE LUMINA SOARELUI

Ditte și cu mama avură mult de lucru ; pe cînd ceilalți se jucau pe-afară, ele lărgiră rochia cea bună de stofă. Făceau aceasta pentru a doua oară și tot era greu de încheiat.

— Nu răsufla, spuse Sörine. Apoi se așeză pe un scaun și se opinti din răputeri, pe cînd Ditte, cu fața încinsă stătea cu spatele la ea. Mama n-avea putere, totuși o strîn-

gea de-o durea. În sfârșit, rochia fu încheiată. Ditte își puse o broboadă pe cap, luă un coș cu o plătică mărișoară în el și ieși repede din casă.

La ușă se ciocni de Christian care venea în goană. Era aproape s-o răstoarne.

— O să se țină serbarea recoltei ! strigă el intrînd.

Ditte o luă pe lingă casă ; era nevoită să bage bine de seamă ca să nu calce în gunoiul celorlalte familii. Jakob-cel-din-față-și-din-spate stătea la colțul casei, cu capul lipit de perete și scormonea zidul ; fărîmîșase aproape toată tencuiala ; în unele locuri se vedeau birnele.

— Ei, ai găsit vorba pe care-o cauți ? întrebă Ditte. Asta era gluma pe care o făcea ea totdeauna cu Jakob. El îi făcu semn să tacă ; nu trebuia să-l tulbure, căci era gata-gata să găsească vorba.

Ditte apucă drumul care ducea la căsuța de turtă dulce. Soarele strălucea și de la vila în construcție se auzeau lovituri de ciocan și cîntec. Căsuța părea vopsită proaspăt ; ca de obicei, în jurul ei era curat și frumos și liliacul de lingă fîntînă înflorise. Era ca și cum ai fi intrat în altă lume. De cînd se întorsese, Ditte nu fusese pe-aici în timpul zilei. Seara venea adesea să ajute bătrînilor la gospodărie.

Bătrîna zăcea de slăbiciunea bătrîneții.

— Ce, vii ziua în amiaza mare ? se miră ea. Credeam că te plimbi numai la lumina lunii. Cum se face ?

Ditte întoarse capul :

— Am adus o plătică, făcu ea încurcată.

— Îți mulțumesc, fetițo, e frumos din partea tatălui tău că se gîndește și la noi, bătrînii. Dar ce ți s-a întîmplat ? O luă pe Ditte de mină și o făcu să se întoarcă spre ea. O privi zîmbitoare. Ditte fu silită să se așeze pe marginea alcovului albastru. Hai, povestește-mi !

— A venit la mine, șopti Ditte.

— Cine a venit ? Sînt atîția ! rîse bătrîna.

— Karl, feciorul de la curtea Bakke.

— Așa ? Este un fecior la curtea Bakke ? Asta ar fi trebuit să mi-o spui mai demult, poate că tata te-ar fi putut ajuta să-ți capeți drepturile. Și acum a venit de la sine, zici tu. Cu învoirea mamei ?

— Nu, mama îl blestemă. Este atît de rea... dracu' gol.

— Bună nu-i ea, dar are temeiurile ei dacă-i așa. Să ne ferim de-a judeca pe alții, căci măsura judecătorului ne atinge pe toți. Ei, acum te poți, slavă Domnului, mărita.

— Nu-i destul de mare și nici nu știu bine dacă-l vreau, șopti Ditte.

— Nu-l iubești ? bătrîna o privi îngrozită. Atunci ai pățit-o rău, mai rău decît își poate cineva închipui. O trase pe fată spre ea. Săraca, sărăcuța de tine ! spuse ea, mîngîind capul Dittei cu ambele mîini. Trebuie să fi fost o vreme crîncenă pentru tine. Obrajii îi tremurau întocmai ca și bunicii, acum foarte, foarte multă vreme, și erau tot atît de moi. Ditte ședea nemișcată, lăsîndu-se mîngîiată de mîinile care tremurau ; era mult de cînd n-o mai atinseseră niște mîini atît de blinde.

Bătrîna o împinse încetișor.

— Vrei să-mi aduci sertarul de jos al scrinului ? spuse ea. Sertarul fu așezat pe-un scaun lîngă pat și bătrîna căută întrînsul cearșafuri vechi, prosoape și șervete, moi ca mătasea de multă întrebuințare și de spălat. Astea-s bune pentru cel mic, spuse ea făcînd o boccea. Sînt roase, dar cu atît mai moi. Și aci e o bucată de pînză mai groasă, s-o pui sub tine. Și aici niște cearșafuri cu găurele și o față de pernă frumoasă ; mai găsim noi și o cămașă de noapte, ca să stai într-un pat alb, cum se cuvine unei lehuze. Trebuie să-ți primești copiii în alb, numai așa vor fi oameni de treabă. Grămada de rufe creștea.

Ditte ședea și privea cu ochi înlăcrimați ; în sufletul ei era și rîs și plîns în același timp. Evenimentul se apropia cu pași repezi, totuși nu-l simțise niciodată pînă acum atît de real. I se părea că se și vede în pat, cu copilul în brațe. Și ea și copilul erau înveșmîntați în alb ; cămașa de noapte era încreștită frumos la gît și la mîneci și perna înconjura capul ei și al copilului cu danteluță albă.

— Ei, ei, spuse bătrîna, acum lasă-le aici ; să vină Christian să le ia ; nu face să te cari tu cu ele ! Vrei să-mi dai și celălalt sertar, cel de jos ?

Acesta era plin de lucruri vechi și fine, broboade și rufe brodate ; toate păturite frumos, cu levănțică între ele.

— Ia te uită, Ditte ! Bătrîna scoase o batistă de dantelă : asta-i bațista mea de mireasă. Am plîns în ea, dar nu de supărare ; se mai văd petele roșii de rugină — sînt lacrimi

de bucurie. Am întrebuințat-o numai o singură dată — la nuntă, pe urmă am păstrat-o așa, cu lacrimile pe ea. Să mi-o așterneți pe față cînd voi fi pusă în sicriu ; sigur c-o să-i ajuți tătucului să mă gătească. Asta de-aici e cămașa mea de mireasă. Cu asta să mă îmbrăcați. Voi, cele de-acum, nu mai țineți la așa ceva. Dar noi, fetele de pe vremea aceea, păstrăm pînă la moarte cele mai însemnate lucruri din viața noastră. De aceea poate iubim noi tineretul de azi care înaintează mai anevoie. Se spune că unul dintre băieții de la curtea Bakke face parte dintre pocăiți.

— Asta-i Karl, răspuse Ditte. Ia viața foarte greu.

— Și tu crezi c-ar fi bine s-o ia ușor ? Cu căminul în care a crescut ? Eu nu cred c-a luat drumul cel mai prost. În tot cazul, mama lui a luat altă cale ca să scape de chinurile tinereții !

— Ați cunoscut-o pe cînd era tînără ? întrebă Ditte.

— Da, și era fată bună. Noi aveam curtea pe-acolo, pe-a-proape, și ea venea adesea în casa noastră. Se și logodise, dar părinții au silit-o să ia pe altul, care le era lor mai pe plac ; asta i-a stricat viața. Și-a ars batista de mireasă de îndată ce s-a întors acasă de la biserică și a șezut toată noaptea pe lada de zestre — n-a vrut să se bage în pat cu el. Dar tot au îmblînzit-o ei pînă la urmă ! Aș dori să pleci acum, copila mea. Vreau să mă odihnesc puțin, cît e tătucul la plajă. Ai auzit că se ține serbarea recoltei ?

Da, Ditte auzise, dar nu credea.

— N-are nimic în prăvălie, spuse ea.

— Știu că a sărăcit de tot, dar serbarea o ține el ! Face întotdeauna pe dos de cum ar face alții.

Ditte nu se duse de-a dreptul acasă, ci făcu un ocol pe la vilă. Se pusese și acoperișul. Meșteșugarii ciocăneau înăuntru, cîntînd și fluierînd ; pentru Ditte asta era ciudat, căci nici în sat și nici la curtea Bakke nu obișnuia nimeni să cînte la treabă. Lucrările cele mai grosolane din grădină erau gata și Karl se îndeletnicea cu plantarea pe dună.

Văduva lui Lars Jensen sta în ușa și-i făcu Dittei semn să se apropie.

— Bine că te mai vedem pe-afară. Noroc ! îi spuse ea. Ditte știa la ce făcea aluzie.

— Mulțumesc, răspunse la rîndul ei. Ii făcea plăcere să creadă lumea că e logodită.

— Are să fie joc pe-aici, în curînd, știi ? o întrebă văduva lui Lars Jensen, lunecîndu-și — fără să vrea — privirile peste talia Dittei. Hangiul vrea să facă anul acesta o serbare cîmpenească și, pe cit se aude, o să fie și-un parchet pentru dans. Ciudat, căci doar de obicei tună și fulgeră împotriva dansului ! Tocmai din pricina asta a desființat el acum opt ani serbarea recoltei ca să nu danseze tîneretul. Cu prilejul ăsta o să serbăm și logodna ta.

Ditte își văzu de drum spre port. Ii era cam neplăcut să umble singură ; ochii oamenilor rămîneau pironiți la talia ei ; ar fi dorit să-l aibă pe Karl de braț. Se lățise grozav în comparație cu făptura ei firavă ; se mișca greoi și ochii căscați ai oamenilor o făceau să calce și mai nesigur. Slăbise la față și în special în jurul nasului. Acesta părea mai lung și mai ascuțit, iar pistruii de pe el se vedeau și mai tare. Răspundea privirilor oamenilor cu un zîmbet sfios, care plutea tot timpul pe fața ei — ca și cum ar fi cerut iertare. Unul după altul se apropiau să-i ureze noroc. Băgă de seamă că soarta ei interesa pe oameni și că erau pe cale să-și schimbe părerea.

Cînd umbla așa, trecătorii priveau după ea și trîncăneau. Faptul că feciorul de la curtea Bakke o recunoștea în văzul tuturor și că voia să se căsătorească cu ea, nu-i lăsa rece. Cei doi tineri se cam grăbiseră, dar la urma urmei o fată logodită e pe jumătate nevastă ! Și băiatul mai era și fecior de chiabur. Se vede că fata era mai ceva decît îți puteai da seama la prima privire, de vreme ce băiatul poftise la ea — de obicei, în asemenea cazuri, lucrurile se isprăveau altfel. Desigur că, după cum s-a mai spus, găsise el ceva la ea, pe care altcineva nu-l vedea, căci părea nebun după dînsa. Ei, fată bună era ea, nimic de zis !

Lars Peter se lăsă convins cel din urmă. Nu renunțase la părerea lui că băiatul e într-o ureche.

— Altfel cum ar veni el aici, bolnav aproape de dorul de a i se îngădui să-și vadă de nevastă și de copil ? Un fecior de chiabur o șterge, de obicei. În tot cazul, cred că fi lipsește o doagă !

Dar, îi era credincios fetei și o urma la tot pasul. Știa să și muncească — era lucrător destoinic. Chiar dacă era cam trăznit — avea ea, fata, cap pentru amîndoi ! Cînd ajunse Lars Peter cu judecata pînă aici, nu mai fu mult și cedă cu totul. Ba ajunse chiar să-i fie milă de Karl.

— E atît de singur și mînîncă numai uscături, spuse el. Și nici nu-i drept să locuiască în șopron. N-am putea face așa ca să mînînce la noi și să doarmă în cămara din pod ? Atunci ar avea și el ceva, că simbria tot o aduce întreagă la noi.

Chiar atît de simplu nu era. Lars Peter își avea patul sus și locul era strîmt, pentru că în pod se mai aflau și unelte, și tot felul de vechituri. Dar mai era și podul de peste vizuina babei Doriom, în care nu voia nimeni să se mute. Lars Peter se gîndise să țină acolo un porc ca să aibă ceva provizii pentru la iarnă. Resturi pentru hrana lui se găseau destule și hangiul nu-și mai vîra nasul chiar peste tot..

Așa fu primit Karl în familie.

18. SERBAREA RECOLTEI

Era cea mai frumoasă dimineață de toamnă pe care ți-ai fi putut-o dori ; și cel mai potrivit început pentru o zi deosebită. Peste ape plutea o ceață albă, nestatornică ; nu era nevoie decît de un pic de soare și de-o adiere de vînt, ca s-o măture cu totul.

În sat, lumea se sculase din zori ; copiii nu mai aveau răbdare să doarmă ; încordarea era prea mare și primele raze le gîdilară nasul, trezindu-i. Nici pentru mame nu mai putu fi vorba de somn, căci fură nevoite să se supună voinței copiilor și să se scoale. Prea devreme nu era, căci și bărcile se întorceau azi neobișnuit de timpuriu în port. Afară, în ceață, începuseră să se audă loviturile găunoase ale vislelor. Pînă făceai focul și fierbea apa de cafea, puteau să și fie bărcile la țarm. Cea mai mare rușine pentru o femeie din sat era să-i vie bărbatul acasă și să nu-l poată primi cu ceva cald.

Acum se înălța și soarele peste dune măturînd ceața. Se vedea cum se înfășoară ca o velință, desvăluind lumea tot

mai mult. Mai întâi se iviră colibele : din toate coșurile se ridica un fum albăstriu ; numai putoarea aceea de „felinar de catart“ nu făcuse încă focul. Ingrijea de gospodăria unui pescar din partea de sus a satului, dar îi era tare greu să iasă din așternut. Pe urmă se arată și portul, și se văzură cîteva bărci în depărtare. Marea se întindea albăstrie și gingașă, ca cea mai frumoasă stofă lucioasă pe care ai fi putut-o avea vreodată în fața ochilor.

Hangiul o și pornise spre port. Dorea să vadă cum izbutise pescuitul de toamnă ; era prima noapte din acest an în care aruncaseră năvoadele pentru pescuitul de toamnă. Răceala dimineții îl învinețise și-l scofilcise pe hangiu ; falcile-i grozave erau închise, ca și cum ar fi ținut ascunse o durere supraomenească. Toată ziua lupta cu necazurile, care crescuseră într-atît încît nu le mai putea da de apăt ; iar cît despre Martha lui Rasmus Olsen, era în s' re să amărască pînă și nopțile unui căpcăun.

Dar, aceasta era ziua — nu o zi ca oricare alta — ci ziua cea mare în care nimeni nu lucra și nu se ciondănea pentru pîinea de toate zilele, în care nici măcar mîncare nu trebuiau să facă, ei nu aveau decît să mănînce și să bea, să fumeze și să trăncănească, pînă îi înghițea noaptea și dunele. Cei mari știau ce însemna această zi și ce aducea cu ea. Serbarea recoltei, cît puteau cei bătrîni cuprinde cu mintea, fusese ziua socotelilor celor trei sute șalzeci și patru de zile amare, obișnuite, adică douăzeci și patru de ore în țara trîntorilor, unde nevoile și lipsurile se înecau în mîncare și în băutură. Cît era de izbutită serbarea, se judeca după numărul bărbaților care rămîneau lungiți pe dune și după acela al femeilor și copiilor care aveau a doua zi stomacul stricat. La început, fusese o serbare de mulțumire pentru vinatul bun de toamnă, dar cumințiți de experiența în ce privește nestatornicia lucrurilor, mutară serbarea la începutul sezonului de pescuit, pentru ca să poată petrece, oricare ar fi fost rezultatele lui. Nici bunul Dumnezeu și nici hangiul nu mai puteau veni să-ți ceară înapoi mîncarea și băutura pe care o înghițiseși, oricît de haini ar fi fost.

Pentru copiii lui Lars Peter nu se legau nici un fel de amintiri de această serbare. Cu doi ani înainte de venirea

lor aici, hangiul o desființase; erau, deci, cu atât mai nerăbdători să vadă ce se întâmplă.

Copiii din sat le trecu dimineața foarte greu. Nu știau ce să mai facă; de cum se apucau de ceva, nerăbdarea îi mîna în altă parte. Încet, încet se adunară la locul serbării, unde meșteșugarii de la vilă instalau podeaua de dans și făceau mese lungi din scînduri negeluite. Pe una din scobiturile mai întinse și acoperite de iarbă, de pe dune, ridicaseră o platformă împodobită cu o ghirlandă de brad, în chip de balustradă. Acolo trebuia să-și ție predica hangiul și să cînte muzica pentru dans.

Nici bărbații nu erau mai buni decît copiii. Pînă la orele două nu te puteai duce acolo; deci, aveau destulă vreme. Rasmus Olsen se împleticea pe dinaintea colibei lui, în bretele și în pantaloni de pînză albastră. Pantalonii îi atîrnau într-o parte și el cotrobaia în sîn și mesteca — improșcînd din gură ceva negru pe pereți. Visa despre ospăț și se frămînta cum s-o tragă pe sfoară pe bătrînă cînd va veni să-l ia acasă. În jurul colibelor se fițiau și alți bărbați, căscînd somnoroși. La dormit, nu se gîdea nimeni; cum nu se ieșea pe mare în noaptea următoare, aveau destulă vreme să se tot sature de somn.

Cele mai multe neveste se duseseră de dimineață la han, să ajute la coptul prăjiturilor pentru cafea, la trasul berei și al rachiului, la tăiatul pîinii. Din toate erau maldăre mari și nu știai cum izbutise hangiul să adune atîtea; pîine, unt, precum și tot felul de udătură. S-ar fi spus că era deajuns pentru un an întreg. El însuși diriguia totul — el și cu Martha! După moartea nevastă-si ea preluase comanda în casă și îi înlocuia nevasta aproape cu totul. În tot cazul, se ciondăneau cum numai celor căsătoriți le e îngăduit s-o facă și se luau vîrtos de cap.

La orele două fix, se adunaseră toți locuitorii satului. Stăteau în grupuri mici în apropierea locului serbării, înlemniți de încordare și de sfiiciune și așteptau să fie poștiți. Hainele de zile mari pe care aveau arareori prilej să le îmbrace, îi stînjeneau și-i făceau să fie politicoși; dacă vreunul dintre copii călca pe terenul serbării, i se făcea semn să iasă de-acolo.

Lars Peter stătea mai la o parte cu copiii lui.

— Să nu ne băgăm, îi ruga el reținîndu-i. Sörine nu ve-

nise cu ei ; nu se simțea bine și se băgase în pat ; Ditte ajuta la servit. Stătea la bufet printre celelalte femei și părea bucuroasă. Incolo toată lumea se afla aici, afară de cei doi bătrîni din căsuța de turtă dulce. Femeia era din nou pe picioare, dar ei nu luau niciodată parte la așa ceva. Chiar și copiii de cor se învoiseră pentru azi, ca să petreacă la serbarea recoltel. Pînă și pe bătrînul pescar Lau, care stătuse în pat tot anul trecut din pricina gutei, îl căraseră încoace și îl așezaseră deocamdată pe iarba dunelor ; era ca o coajă de cartof ținută la căldură, atît îl chircise guta de tare. Și Jakob-cel-din-față-și-din-spate era de față, cu pușcă cu tot.

Mai trecu cîtva timp pînă fură poștiți la masă ; hangiu! se lăsa așteptat. În sfîrșit, sosi în goană un băiat de la curte și vorbi ceva cu Martha ; atunci femeia trecu de la un grup la altul spunînd :

— Poștiți, vă rog !

Era nostim să stai la masă așa, sub cerul liber, împreună cu tot poporul. Din capătul de unde ședea Lars Peter cu copiii se vedea în tot lungul mesei încărcate cu grămezi de melci din aluat dulce și cozonac — și se putea urmări cum își făceau loc femeile din ambele părți cu cîmile de cafea în mînă.

— Ne lasă la urmă ! șopti surioara Else.

— Las' că ne vine și nouă rîndul, spuse Lars Peter ca s-o liniștească. Răbdare !

Atunci descoperi și Ditte că lor nu li se dăduse încă nimic și sosi cu cana.

— Ia priviți-l pe Jakob, șopti ea rîzînd, pe cînd îi turna tatei. Jakob-cel-din-față-și-din-spate trăsese în fața lui un maldăr de prăjituri și înfuleca întocmai ca un cîine — numai pe-o falcă ; miriia cînd încerca cineva să-i ia din grămadă ; pușca o ținea între genunchi. Il așezaseră și pe bătrînul Lau pe un scaun.

Cel puțin o sută de oameni erau adunați aici și masa era pusă pentru și mai mulți. Un capăt întreg al mesei era gol ; mai încolo se vedea focul, cu cazanul cel mare de aramă pe pirostrii. Nevasta lui Rasmus Olsen avea grijă de cafea. Se ocupa de cazan fără să se lase tulburată de nimic. Sfărîma boabele de cafea cu o lingură mare — era pe puțin o jumătate de kilogram. Cum începu apa să

fiarbă, presără cafeaua cu îndeminare peste ea. Aceasta căzu la fund și apa se opri o clipă din fiert. Pe urmă se umflă iar — iată momentul ! Doamna Olsen aruncă repede ca fulgerul trei piei de caracudă în cazan, îl dădu jos de pe pirostrie și se îndreptă din șale.

— Cu asta am terminat ! spuse ea.

Nimeni din sat nu știa face cafeaua de sărbătoare ca ea !

După ce băură cele dintii trei-patru căni, începură să simtă nevoia să-și mai îndulcească gura și cu vorbe ; bărbații începură să-și strige de la unul la altul.

— Cum îți merge, Lars Peter ? Ai să ai în curînd un musafir la masă ? întrebă bătrînul Rasmus Olsen.

— Ei, te mai ușurezi ! cum a spus baba, cînd și-a pierdut pantalonii, răspunse Lars Peter. Toți mesenii riseră și pălăvrăgeala se întee — despre vremea de azi și despre cea de acum opt ani, de la ultima serbare. Bărbații încălecară unul după altul peste bănci și se adunară în fața meselor, unde Jakob-cel-din-față-și-din-spate mai înfuleca încă. Isprăvisese demult grămada lui de prăjituri dar cei de lîngă el îi împingeau mereu alte prăjituri în față. La bufet, erau țigări — cinci cutii mari. Dar, ce aveau oare femeile de gînd să le fumeze ele ? Ei, deodată Martha își aminti și le aduse.

— Luați cîte două, spuse ea ca să-și dreagă greșeala și le oferi la toți. Zgîrcită nu era — că la urma urmei toate aveau să fie ale ei odată și odată. De ziua asta simțeau toți că trebuie să se îndepline ceva deosebit. Bărbații se îndreptară grupuri, grupuri spre port ; era ca un fel de excursie, pînă curățau femeile mesele și pregăteau cina. La pompa de apă îl găsiră pe hangiu, însoțit de cîțiva bărbați, care păreau reprezentanți ai autorităților. Poate că veniseră să-i ia totul, că bucuros nu arăta el de loc ! Și nici nu dădu voie pescarilor să se ducă în port.

— Plimbați-vă mai bine colo, spre țarm și uitați-vă la noile plantații, le spuse el, cînd trecu pe lîngă ei. Asta o să vă facă poftă de mîncare pentru cină.

Rămaseră un moment pe gînduri și o luară apoi spre dune, să tragă un pui de somn. Nu le intra în cap că ar fi putut merge în altă parte decît în port.

Tribuna vorbitorului nu-și găsi întrebuintare din pricina vizitei nedorite pe care o primise hangiu. Fusese progra-

mat să organizeze, între cele două mese, o oră de rugăciune cu predică și cu cîntare. Dar nu-l mai văzură în ochi toată după masa ; nici chiar cînd fu să înceapă adevăratul ospăț, nu se arătă.

Meșteșugarii de la vilă se aflau acum printre invitați și aduseră puțină viață.

— Lăsați-ne pe noi, lunganii să stăm cu toții la aceeași masă, le spuseră ei pescarilor. Altfel o să le iasă sufletul sticlelor pînă or ajunge la noi.

Îndată se schimbă locurile, ceea ce nu merse fără hohote de rîs ; cei din Copenhaga stăruiră ca unul dintre ai lor să fie așezat de îndată între copii, căci, ziceau ei, nu fusese încă înlărcat. Omul se duse acolo, dar luă cu el o sticlă plină de rachiu și-o strînse la piept, spre hazul copiilor și al femeilor. Lucrurile se terminară prin aceea, că tovarășii lui trebuiră să-l roage, plini de căință, să vină înapoi.

De data aceasta erau și femeile la masă, ceea ce dădea ospățului un aer mai de sărbătoare. Ele rîdeau mereu de cei din Copenhaga ; cei mai mulți dintre pescari nu bănuiseră pînă acum cît haz aveau femeile alături de care străbăteau viața — aruncau scînteii nu alta, cînd se spunea o vorbă potrivită. Și se pricepeau ele să și răspundă !

Cei din Copenhaga aveau pentru toate cîte o poreclă hazlie și nostimă. Prima farfurie cu felii de pîine cu unt fu numită insula Amager ; cîrnatul fu botezat șoseaua spre Roskilde ; a bea un rachiu însemna la ei a „îndoi brațul“. Pe pescari îi numeau oameni de apă.

— Ce zici, omule de apă, ce-ar fi să închinăm noi doi în sănătatea străbunicii ? strigau ei, cînd voiau să ciocnească cu cineva. Pescarilor nu le venea ușor să răspundă ; Lars Peter era singurul care le plătea pe loc, cu aceeași monedă — căci și el era tot un fel de țigan ca și ei. Cînd i se adresară cei din Copenhaga cu porecla „om de mare“, le și răspunse „om de bere“ și asta prinse. Că doar nu se putea nega că în cursul verii căraseră o mulțime de sticle de bere de la han. Lars Peter petrecu de minune. Rîsul lui grozav bubuia de-a lungul mesei. Ei, era o adevărată sărbătoare. Farfuriile cu pîine cu unt stăteau îngrămădite unele lîngă altele pe mese, cu tot felul de udături, iar rachiu și bere era cît lumea. Soarele venea și el

să joace pe sticle și pe pahare și aprindea scînteii în ochi și pe fețele aprinse.

Hangiul se ivi cînd era veselie în toi. Se făcu dintr-o dată tăcere. Pînă și celor din Copenhaga le pieri piuitul cînd îl văzură. Stătea colo sus, pe tribună; privea mulțimea fără să-l fi văzut careva venind; umerii lui largi ajungeau abia pînă la marginea de sus a tribunei; capul lui mare era cufundat între umeri și se bălăbănea într-o parte și-n alta: părea o pasăre de pe alte meleaguri.

— Ei, vă merge bine! spuse el deschizîndu-și prăpastia de gură într-un rînjit rece de cal. Ați scăpat azi după masă de predică și acum nu vreau să vă spun decît cîteva vorbe — de vreme ce vă am pe toți adunați la un loc. La rugăciune nu veniți cu plăcere, dar n-am de gînd să vă mustrez acum; sînteți de părere că acasă se doarme mai bine. Și cine doarme, nu păcătuiește, așa se spune. Dar acum vă am la îndemînă; pe cel pe care nu-l ține în loc mîncarea, îl ține băutura. Azi nu mai fugiți voi de cuvîntul Domnului! Vedeți voi, cuvîntul Domnului trebuie să iasă din gura unui om al lui Dumnezeu, dar pe unul ca mine îl credeți mai degrabă tovarăș cu dracul. Ce gîndiți voi? Uite, Jakob cel nebun țintește cu pușca încărcată după el — și lui nici nu-i pasă. Dar, să vă încredințez un secret: cu pușca lui Jakob nici nu se poate trage — n-are cocoș. Doar i-am vîndut-o chiar eu, cînd am auzit că vrea să mă împuște. Ce mi-am spus? De ee să nu cîștigi tu la el, mai degrabă decît altul, și i-am vîrît o pușcă veche în mînă. Asta-i toată taina! Dar mai știu o poveste cu o pușcă și cu dracu'! Într-o seară, mă aflam colo, știți, în spre sud — la vînătoare de rațe și l-am întîlnit pe ducă-se pe pustii în persoană. Avea coarne și din nări îi ieșeau flăcări. Asta era altceva decît schilodul de căpcăun! Și, ce, credeți c-a vrut să mă ia? Nu, n-avea de gînd așa ceva — a trîncănit despre multe și mărunte — cînd avea de gînd să ia pe unul din voi, și cînd pe altul. „Ce ai acolo?“ mă întrebă el, apucînd pușca mea cu două țevi. „Ei, asta-i o pipă de tutun“, îi răspunsei. Vru să încerce cum se fumează cu ea și atunci îi băgai ambele țevi în gură și trăsei. Dar necuratul numai cît strănută și spuse: „Tare tutun mai fumezi, omule! Vedeți, așa se poartă dracul cu pușca... Cît despre Jakob ăsta de-aici, a plătit arma

cu ultimii lui bănuți. Numai acela poate fi numit drac cu adevărat, care rămîne rece la așa ceva și nici măcar nu clipește. Dar l-ați văzut voi vreodată pe căpcăun clipind? L-ați văzut numai cum vă lua pîinea cu o mînă și v-o împărțea cu cealaltă; numai prima parte o țineți minte, pe cea de-a doua ați uitat-o și așa și trebuie să fie. De ce își bagă nasul în toate — gîndiți voi — ce are cu noi? Da ce am cu voi?

Am vrut să vă exploatez și-am făcut-o din răspuțeri — așa cum este de datoria omului, să exploateze tot ce există pe lume și să subjuge pămîntul. Nu v-a fost pe plac, dar îi place oare calului să tragă sau oii să fie tunsă? Hrană le trebuie, dar să facă ceva în schimb nu. Dar noi sîntem oameni, gîndiți voi — sau poate că nici măcar atît nu gîndiți. Mai știi! Și atunci, cum puteți cere al'ora s-o gîndească? Omul, după cum se spune, a fost creat după chipul lui Dumnezeu. Dar *eu*? Cred că Dumnezeu ar renunța bucuros să semene cu mine! Da, rîdeți voi, dar dacă voi sînteți după chipul și asemănarea Domnului, atunci s-ar putea spune că e încă și mai rău de el! N-aveți decît să vă supărați! Dacă n-aș ști că rachiul e acela care face să vă sară muștarul, mai c-aș căpăta respect de voi!

Să vă mai spun ceva la sfîrșit, dar să nu mi-o luați în nume de rău... Bunul Dumnezeu a greșit cînd v-a creat: a suflat viața în voi pe la capătul celălalt, în loc să sufle pe unde trebuia. Altfel cum ați putea fi atît de adormiți? V-ați mai scărpinat voi cîteodată nu-i vorbă, unde vă ro-deau hamurile, pînă la urmă însă, v-ați obișnuit cu ele; de aceea nici n-ați meritat să vă meargă mai bine. Și nu sînteți voi oare bucuroși de robie? E mai ușor să ți se dea mîncarea gata mestecată — decît s-o mesteci tu! Eu am mestecat-o pentru voi toți, căci de asta am dinți — dar voi ce aveți? N-aveți nici unul din voi măcar un pic de vlagă. Mi-am spus adesea: uite cum se pleacă... și cum nu te trimit la dracu'! Dar voi lingeti cu plăcere cizma care vă calcă... Nici un singur om nu se află printre voi. Poate cel mult Lars Peter, dar și el e prea moale; poți să-l învîrtești pe deget cum vrei.

Vă mulțumesc pentru tot ce-a fost; căci am sfîrșit-o unii cu alții. Mi-ați îngreuiat treaba — tocmai pentru că

mi-ați ușurat-o. Ca să mîne doi cai e nevoie de-un om care să țină toată vremea hățurile în mîini, dar voi, odată ce v-ați urnit din loc, nu vă mai opriți o viață întreagă, mergeți într-una — fie chiar și numai așa, alene. Sînteți vitelii cele mai blajine cu care am avut de a face; pînă și-o coadă de mătură v-ar putea conduce. Dar prea sînteți mărunți! Asta v-a fost tăria față de mine: ați învins prin nepăsare. Acum vreau să fac ca voi și să încerc dacă n-o să-mi pot și eu cuceri ceva noroc cu ajutorul somnului. Vă doresc la toți poftă bună!

Oamenii rămaseră cu gura căscată, după ce hangiuul se făcu nevăzut.

— Ei, asta a fost un perdaf în toată legea? spuse Lars Peter deodată, rupînd tăcerea.

— Nu prea v-a tratat cu mînuși, spuseră cei din Copenhaga. Măi, și ce gură are!

Soarele era gata să apună și așteptau numai muzica ca să înceapă dansul. Karl sosise de la lucru și se plimba cu Ditte la braț pe lîngă locul serbării. De pe la curțile de prin împrejurimi sosise tineret să tragă un dans; Lars Peter dădu de Sine de la curtea Bakke.

— Ei, tot îți mai sînt obraji roșii ca merele? spuse el cu plăcere. Cu tine grozav aș mai vrea să joc!

Tineretul își pierdu răbdarea și trimiseră pe cineva la han să-l aducă pe lăutar. Dusul nu se mai întoarse și atunci fu trimis altcineva. În sfîrșit veni în goană prin strungă un băiat de la una din curțile din interior.

— Nu se mai dansează! strigă el. Hangiuul s-a împușcat. Și-a băgat amîndouă țevile puștii în gură și a apăsat cocoșul cu degetul cel mare de la picior, i-au sărit creierii pînă-n tavan!

Se auzi un țipăt scurt și ascuțit; Lars Peter recunoscu țipătul și se apropie. Ditte zăcea în iarbă, zvîrcolindu-se și plîngînd. Karl era aplecat peste ea. Lars Peter o ridică în brațe și o duse acasă.

Ditte zăcea scîncînd în pat, cu ochii pe jumătate închiși. În jurul ei se alerga, ba afară, ba înăuntru. Din cînd în cînd simțea pe frunte o mîină rece, asudată și tremurîndă — era a lui Karl.

— Du-te la mama, șopti ea. Oh-Oh ! scotea apoi câte un țipăt prelung, care se pierdea în noaptea de-afară.

De ce alergau și se fițiau așa, și de ce o chinuiau ? Prin ochii pe jumătate închiși prindea tot ce se petrecea în casă. Femeile alergau de colo, colo, puneau un lucru jos, ridicau altul — și tropăiau ! Mama nu putea avea liniște — sărmana de ea ! Karl era aici lângă pat ; ce prost, să stea în camera lehuzei și să se facă de râs față de femei. Mai bine să stea lângă mama, să-i țină mîna și să vadă să nu se stingă ca o lumînare. Oh — nu ! Ditte căscă gura mare. Pe ea nu se auzea ținînd, dar îi auzea pe toți cei din jurul ei ; pe unul care fugea în papuci de lemn în jurul casei și pe altul care puneă jos un scaun în camera cealaltă. Era scaunul de faceri al satului ; îl știa ea bine de la văduva lui Lars Jensen, unde fși avea locul. Era lat și foarte scund și copiii crezuseră că-i o bancă.

— Da, e bancă de schingiuit ! spusese văduva lui Lars Jensen.

Ea se afla de față la toate facerile, dar nu făcuse nici un copil în viața ei. Unde se găsea scaunul, era și ea. Acum glasul ei răsuna lângă capul Dittei.

— Hai fetișo, hai ! spunea femeia. Să sfîrșim odată !

O tîrîră pe bancă și o grămădiră acolo. Picioarele îi fură așezate pe stinghia de sus și genunchii desfăcuți în lături, de loveau speteaza. O ținură de genunchi și văduva lui Lars Jensen stătea la spate și o apăsa de șale.

— Așa, spunea ea, acuma hai !

Ditte dădu un țipăt ascuțit.

— Bravo, spuseră femeile rîzînd. Asta s-a auzit pînă la curtea de la Bakke.

Ditte se mira ; ea însăși auzise în mijlocul durerilor ceasornicul cel mic bătînd două... și de ce spuneau „pînă la curtea de la Bakke“ ?

— Așa... încă o durere ! strigă văduva lui Lars Jensen. Și Ditte gemu ca la comandă. Dar de ce-o chinuiau așa ? Cu ce greșise ? Țipetele ei se ridicau pînă la cer și în durerea ei gema și jelea înnebunită și sfișiată de suferinți cumplite.

— Astea-s urmările amare ! rîdeau femeile de ea. Dulcea plăcere a trecut !

Ah, nu, nu ! Ce-i aia — plăcerea păcatului ? Ce făcuse ea alta, decît datoria ei. Totdeauna numai datoria. Și pentru asta să fie pedepsită cu chinurile iadului ? O apucau cu clești înroșiți în foc și o înșurubau tot mai tare de banca schingiuirilor și cînd scrișnea din dinți și urla ca un animal sălbatec, femeile rîdeau și spuneau : „Iacă, hai, încă !” O ia dracu' de durere și vede roșu înaintea ochilor. Dar deodată totul se face nevăzut, îl aude pe Karl vorbind cu mama, încet și monoton, despre cele de-aici și despre cele de dincolo și gîndește bucuroasă : ce bine c-a venit la noi căci acum are și mama pe cineva care s-o înțelege. Cu el poate vorbi ; era ca și cum luneca din minile lui departe, tot mai departe. Acum ochii ei au dat de ceva frumos. O lumină nouă s-a aprins în ei. Asta a izbutit Karl să facă.

Și deodată o năpădește iarăși ; totul se prăbușește și ea se simte sfărîmată între dărîmăturile lumii, care dispare, spartă în bucăți.

— Uite-! ! aude ca un glas. N-a prea mers ușor ! Tipă un prunc și Ditte lunecă moale, moale în prăpastie. Cînd se trezește, soarele lucește pe ea și zace într-un pat alb cu cearșafuri tivite cu găurele ; la mînci și la gît are danteluțe. Părul blond roșcat e împrăștiat peste cămașa de noapte ; una dintre femei i l-a periat ; acum stă cu peria în mîină și spune :

— Fata are păr frumos ; nici nu se vede, așa împletit cum îl poartă.

Colțisorii pernei îi înrămează capul și în brațe are un lucrușor roșu — o legăturică vie. Ea privește copilul cu nepăsare, pe cînd Karl, lîngă pat, se bucură prostește de ceva și plînge.

— Trăiești ! strigă el.

Sigur că trăiește și de ce nu, mă rog ? !

Atunci intră și Lars Peter în casă ca o furtună ; fusese la han să roage să i se țină pregătită o căruță — pentru cazul cînd ar fi nevoie. Îi ia Dittei mititelul din brațe și-l ține la lumină.

— Ce pușor de om ! spune el cu voce caldă și adîncă. Pe ăsta să mi-l dai mie !

Abia atunci își dădu Ditte seama că făcuse un copil adevărat, viu, și întinse brațele după el.

Partea a patra

PURGATORIUL

1. DE CE NU S-O FI MARITIND OARE FATA?

Ditte se ivi în ușa „Azilului“, cu mititelul în brațe. Se opri un moment, clipind din ochi, ca și cum ar fi stat la gînduri; pe urmă cuteză să pășească peste prag, și se îndreptă spre căsuța bătrînilor pensionari. În colibe învecinate se iviră femeile pe la ferestre. Va să zică, se și arată! Ce bine-i merge „așa uneia“, care face un copil în afara legii și a ordinei publice — lor însă, nu le era îngăduit să scoată capul pînă nu se duceau mai întîi la biserică să se spele în fața altarului Domnului de păcat și de pată. Ei, dar ai lingherului erau prea grozavi ca să mai treacă și pe la biserică — ce, numai patul nupțial era la ei întinat? Zău, de nu-ți venea să crezi că e așa, cînd vedeai cu cîtă încăpăținare se opintea fata să facă acest drum.

Era totuși nostim s-o vezi pe mămica aceasta — care, de cînd o țineai minte, cărase un copil — cum pășea acum cu al ei, ea însăși copil încă. Ți se părea că, pe cînd frățiorii îi creșteau de sub mînă, se grăbise să facă un mititel — ca să nu piardă deprinderea. De altfel, arăta foarte bine. Ușor și viu, părul îi înconjura capul, prinzînd razele soarelui; sub pielea slab pistruiată, care mai era delicată și străvezie de la lehuzie, zvicnea sîngele și, în fiecare moment, părea că vor înflori trandafiri din el. Nu fusese pîngărită de sărutări și atingeri bărbătești. Ba, chiar îi ședea bine fetei ca tînără mamă.

Da, era un adevărat drăcușor, o păpușică nu alta. Nu numai că făcuse un copil, ceea ce nu era mare lucru, dar se mai afla și în situația neobișnuită de-a avea și tată pentru ținutul ei. Și atunci, ce purtare mai era și asta că se codea să se mărite cu el? Se vede că se molipsise de la Martha lui Rasmus Olsen — numai aia îi scotea iubitelui ochii cu ghiarele, ca o pisică! Copilul avea acum aproape două luni; venise vremea să fie botezat și nu era nevoie să mai dai și apă la moară necuratului. Ce frumos ar fi fost să se serbeze nunta și botezul în aceeași zi — ceea ce ar însemna o dublă sărbătoare. Dar, să nu ne amestecăm. Cei de la „Azil“ nu admit așa ceva. Când ieșeau la cerșit nu împrumutau sacul de la alții!

Ciudat cum o apărau pe Ditte cei doi bătrini pensionari — pe când față de alții ținneau nasul sus! Asta însemna oarecum să încurajezi destrăbălarea. Dacă cel puțin s-ar fi purtat fata mai cuvințios, dar ea abia de mulțimea la binețe, din virful buzelor. Singura din casa aceea, care ținuse cu Karl, fusese ucigașa de Sörine. Cum închisese ea ochii, își luase și el tălpășița. Se pare că nici nu mai dădea vreo veste, de pe unde se afla — cum era și firesc.

Venea cam curios să alungi în lumea largă pe un om care îți este ursit. De el tot nu se putea ea cotorosi, oricât s-ar fi zbatut — că doar nimeni pe lume nu poate scăpa de ce îi este dat. Și-i mai lăsase și un semn adînc. Era el cam zurliu, nu-i vorbă — cărți nu juca, nu dansa și nu se ducea pe la han. Dar în schimb avea și părți bune: era om întreg și pe deasupra și fecior de chiabur! Nu-i ședea bine unei biete hingherițe — și încă uneia din flori — să dea cu piciorul într-un fecior de chiabur, cu atît mai mult cu cît își desfăcuse cămașa față de el. Oricare alta în locul ei ar fi mulțumit lui Dumnezeu, dacă băiatul ar mai fi vrut să se uite la ea.

Ditte vedea capetele pe la ferestre și știa foarte bine ce șoșoteau oamenii între ei. N-aveau decît! Ea știa ce vroia, și avea de partea ei pe tata și pe cei doi bătrini din căsuța de turtă dulce. Bătrînica îl chemase pe Lars Peter la patul ei și-i pusese în vedere să nu care cumva să adauge nenorocirea la rușine, silind-o pe Ditte să-l ia pe Karl. Cît despre asta, nici nu fusese vreo primejdie, căci Lars Peter

era tot atît de sucit ca şi fata. Dacă nu voia să se ducă la altar, nu era el omul s-o silească. Ce-avea ea împotriva lui Karl, aşa cum stăteau acum lucrurile, nu prea pricepea el ; dar poate asta era tocmai ceea ce moştenise fata de la Sörine şi chiar şi de la el. Nici una dintre cele două familii nu se dăduse în vînt după biserică şi totuşi, în general, soţii trăiseră foarte bine între ei. Dumnezeu binecuvîntase legăturile cu copii şi în ce-i privea pe ei doi, îşi rămăseseră credincioşi unul altuia pînă la capăt. Uita — şi de data aceasta, ca întotdeauna — că nu era tatăl Dittei.

Prea mîndru de ginere nu avea de ce să fie. Karl i se părea prea morocănos şi chiaburul dintr-insul nu-l încînta. Din acest punct de vedere, n-o înţelesese niciodată pe Sörine, cu năzuinţele ei spre chiaburie. Nici el, nici ai lui nu datorau nimic chiaburilor ; ai lui fuseseră dintotdeauna priviţi ca nişte păsări din alt neam : fuseseră urîţi şi izgozniţi din pricina singelui lor întunecat şi neliniştit. Acest sînge se răz bunase în decursul vremurilor, cum putuse, intruchipîndu-se în călăi, vrăjitoare şi lingheri ; îi alungau în noaptea neagră şi ei se-ntorceau înhăitaţi cu puterile necurate ale întunericului. Pentru chiaburimea tihnită, familia lui însemnase neliniştea, fărădelegea şi patima. Nu ştiau niciodată la ce se puteau aştepta de la ea ; cînd se iveau ai lui, aduceau cu ei zăpăceală şi prăpăd în ograda orătăniilor şi în ţarcul oilor şi, ori pe unde se arătau, scoteau cuţitul la joc ; pe alocuri, pletele lor negre zguduiau pînă şi alcovul durat de nădejde în zidul casei. De aceea, chiaburii îi urau de cînd lumea, din fundul inimii.

În Lars Peter, flacăra slabă care-i căzuse moştenire, se stînsese demult. Se dusese odată cu tinereţea şi cu prima lui bărbăţie. De cînd o văzuse pe nevastă-sa cu cei patru copii ai lui — tot ce avea el pe lume — zăcînd uzi learcă şi îngheţaţi, la rînd, pe lespede de fîntîinii, nu se mai înverşunase. Urmară — îndată după aceea — vreun an-doi de marinărie desmăţată, care, din fericire, trecuseră fără să lase vreo urmă în amintirea lui. Ce-i mai rămăsese nu era decît ca un fel de frămîntare : un dor de ducă — căci tare-i plăcea s-o ia din loc ! Țăranii îl recunoscuseră după patima aceasta şi-l siliseră să-şi vadă lungul nasului.

Dar nu-i nimic, Lars Peter nu era ambiţios în direcţia asta. În ochii lui, chiaburul nu era, în fond, decît o biată

făptură, o cîrliță care venise pe lume fără ochi și care nu mai era în stare să simtă nimic odată scoasă din gaura ei de sub pămînt. Așa răpănos și disprețuit cum era, el se uita de sus la tot ce ținea de neamul chiaburesc. Deci, n-avea de ce să se simtă onorat de încuscrirea cu gine-re-său.

Christian lucra acum la o curte, care se afla la o jumătate de poștă de sat ; de acolo se ducea și la școală. Și cu el se întîmpla același lucru : nu știau cum să-l mai stoarcă ! Acasă nu i se dădea niciodată voie să se ducă și lecțiile trebuia să și le învețe în goană, în drum spre școală. Chiaburii erau toți la fel !

Din partea tatei, Ditte nu se aștepta să fie silită : cu aceeași bucurie putea fi el bunicul unui copil din flori, ca și socrul unui fecior de chiabur !

Ditte ajutase bătrînicăi să se scoale și-i îmbroștase patul, apoi o așezase frumos la loc ; acum fata ședea pe scaunul de paie de lîngă pat și-i dădea copilului să sugă. Bătrîna zăcea pe spate și moțăia, istovită. Nu-i mai rămăseseră multe puteri ; se prăbușea de tot numai dacă o pieptănai, ori îi schimbai cămașa... Nu mai avea multe zile ; se topea vîzînd cu ochii. Dar era blajină, răbdătoare și grijulie pentru alții ; cum îi va merge bătrînului cînd n-o va mai avea pe ea ?

Ditte căzuse într-un fel de toropeală. Gîndurile lunecau ca niște întrebări șterse, fără să ceară răspuns, fără măcar să pretindă a fi băgate în seamă. Era ostenită și-i plăcea să șadă așa și să moțăie pe jumătate, urmărind cum îi venea laptele din toate părțile, cu o smucitură, spre sîni. Piciul ăsta ! Hămesit mai era ! Abia de-l mai putea sătura. Repede și ușor o mai apuca pe ea somnul. Copilul bea cu gilgiături regulate și în ochișori avea o privire ciudată, parcă întoarsă înapoi — așa cum arăta și Karl cînd îl năpădea sfințenia ! Pruncul se odihnea în brațele ei, urmărind parcă propriul lui gilgiit.

Bătrîna deschise ochii :

— Cum muncește ! spuse ea zîmbind. Parc-ar fi o pompă !

— Așa face întotdeauna cînd îi place. Ar vrea să sugă și prin urechi.

— De-aşa ceva n-am avut parte. Se vede că bunul Dumnezeu a crezut că la copii n-o să ne pricepem, spuse bătrîna.

— Poate c-aţi fost prea ordonaţi, răspunse Ditte dusă pe gînduri. Copiilor nu le place să n-aibă voie să facă ba una, ba alta !... În schimb aţi trăit liniştit.

Bolnava rîse cu poftă.

— Crezi ? Poate că nici n-am fi fost atît de migăloşi dacă am fi avut copii, care să aducă puţină dezordine în viaţă. Am fi jertfit cu drag o parte din linişte.

— Cîte necazuri mai fac şi copiii ! spuse Ditte serioasă. Cîte supărări i-am făcut numai eu, tatei.

— Cred că i-ai adus mai multă bucurie decît necazuri, răspunse bătrîna, căutînd mîna fetei. Necazurile pe care le-ai făcut tu altora, le-aş fi purtat cu drag, numai să fi avut o fată — şi cred că şi tătucul ar spune la fel. Noi n-am avut pe altcineva decît unul pe celălalt şi trebuie să fim mulţumiţi şi-aşa, cu toate că n-am căutat să ne facem numai nouă viaţa plăcută.

Bătrînul intra mereu în cameră tîrşind picioarele şi se aşeza pe marginea patului. Nu scotea o vorbă, mulţumindu-se să ţină mîna bătrînei într-a lui. Deodată îi dădea drumul, se uita îngîndurat la ceas şi pleca iarăşi, tîrşind picioarele. Il auzeau umblînd pe-afară fără încetare ; nu puteau înţelege ce-l preocupa atît de mult.

— Aşa-i toată vremea, spuse bătrîna. Are treabă şi iar treabă ; şi nici singură nu mă poate lăsa să zac ; de aceea umblă de colo, colo. Spune că deretică, cu toate că totul e la locul lui, de cînd mă ţin minte. E în stare să cotrobăiască zile întregi în pod şi tot nu mai sfîrşeşte ; îşi dă el bine seama că în curînd vom pleca de-aici.

Ditte o privi îngîndurată :

— De ce spui „vom“ ? întrebă ea în sfîrşit.

Bătrîna o privi fără să priceapă.

— Doară nu se moare aşa... amîndoi odată, lămuri Ditte.

— Te miri că vorbeşte întotdeauna şi de tătucu. Ai să pricepi tu asta odată şi-odată ; căci nădăjduiesc că vei găsi şi tu pe unul care va stinge focul din tine, în aşa fel încît să te adăposteşti cu totul sub aripa lui. Poate că viaţa noastră, privită aşa, n-a fost folositoare ; pe lumea aceasta

n-am făcut nimic. Dacă oamenii trăiesc pentru a trudi și a înrobi pământul, atunci ne înfățișăm celui de sus cu mâinile goale. N-am creat nimic ; n-am făcut decît să mîncăm ceea ce ne-au lăsat alții. Dar am fost buni, unul cu celălalt și am trăit unul pentru altul și niciunul din noi nu s-a gîndit numai la dînsul. E frumos să-ți poți spune : ce bine că nu trebuie să-mi duc singur grija, căci asta e treaba celui alt. Te simți în mîini bune, atunci cînd te poți lăsa în seama altuia, cu plăcerile și durerile tale ; atunci te lipești de el pentru vecie. Multe să ne spunem n-avem, căci gîndim la fel. Adesea visăm și noaptea aceleași vise.

— La fel simt și eu, chiar și în somn, cînd Paul sau Ras se desvelesc, spuse Ditte cu seriozitate. Nu mă liniștesc pînă nu mă trezesc și mă scol să-i acopăr.

— Da, ești o fată destoinică — și o să-ți simțim cu toții lipsa.

— Surioara Else va veni în fiecare zi să vă ajute — e foarte îndemînatecă pentru vîrsta ei.

Bătrîna bătea darabana cu degetele pe plapumă.

— Karl nu-i băiat rău, pe cît știu eu, spuse ea deodată. Spui că ți-a trimis bani ?

— Da, dar nu știu de unde. Mai bine să nu-mi scrie ! La urma urmei n-am nimic împotriva lui, e foarte bun la suflet. Dar îmi vine rău numai cînd mă gîndesc la îmbrățișările lui.

— Asta-i poate pedeapsa pentru că nu te-a luat din dragoste. Cînd vezi ce-i lumea și la ce-s bune femeile, te gîndești că mai bine să-și bată joc careva de tine — cum se spune — decît să rămii stearpă. La urma urmei, oricîtă zarvă s-ar face pe chestia asta, tot nu cad bucăți din noi, cînd ne îmbrățișează careva. Multă prefăcătorie mai e între oameni și noi femeile facem pe delicatele, mai mult decît sîntem. Cred că ți-ar prii să-ți petreci viața alături de Karl ; nu-i om de rînd. Numai c-a început-o pe dos. Norocul se clădește în atîtea feluri ; acum te iubește, de asta poți fi sigură.

— Dar nu-l iubesc eu, de loc ! răspunse Ditte repede. E un miorlăit !

Bătrîna îi mîngîie mîna :

— Ei, acum Ți ai copilul tău și nu mai ai de ce să verși lacrimi. Cînd vei ieși însă în lume, vei afla că-i plină de

ticăloși și că ei arată cu totul altfel decât Karl. Numai să știi să te ferești de ei — mai ales dacă-s spilkuiți ! Acum, te rog să pleci, căci vreau să mă odihnesc.

— Să nu vă pregătesc mai întâi cina ?

— Nu, lasă că face tătucu asta ; doar trebuie să aibă și el ceva de lucru. Dar aș vrea să-l sărut pe copilaș înainte de pleci cu el.

Ditte puse copilul în brațele bătrînii.

— Ciudată mai e o asemenea făptură mică ; spune mai multe decât unul care a trăit o viață întreagă. Și doar nu s-a născut încă nici un gînd în căpșorul lui și mai miroase a lapte dulce. În copilași viața îți apare curată și atrăgătoare, deși se spune că omul se naște din păcat. Asta nu înțeleg eu ! Dar, du-l de-aici, înainte de începe să țipe. Și vă doresc noroc la amîndoi !

— Mai viu eu să-mi iau rămas bun ca lumea, înainte de plecare, spuse Ditte, luînd copilul din brațele bătrînei.

— Nu, mai bine las' să fie acesta rămasul bun, e atît de greu să te desparti ! Să știi, drăguțo, că mulțumesc lui Dumnezeu că te-am cunoscut. Ai fost darnică cu mine și cu tătucu ; ție îți datorăm c-am început să credem din nou în oameni. Luă obrazii fetei în mîini. Tătucu spune că ai o inimă de aur. Să dea Dumnezeu să poți răzbate cu ea ! Dar mai gîndește-te și la tine — la asta te silește lumea, căci oamenii se gîndesc *numai* la ei. O mai sărută o dată și o împinse încetișor de lingă pat.

Ditte nu prea înțelege vorbele bătrînei dar pricepu seriozitatea despărțirii și plinse încetișor în drum spre casă. În momente grele bătrîna îi fusese o adevărată mamă, cea mai bună și mai iubitoare mamă. Și acum luneca pe drumul pe care plecase și bunica — acolo unde nu ajung nici lacrimile și nici rugile. Cine avea s-o mai învieze pe Ditte și să-i spună că, cu toate cele ce i se întimplaseră, tot era o femeiușcă bună.

Lars Peter stătea în fața casei, gata să deshame. Luase o căruță veche — deocamdată cu chirie — și se apucase din nou de cărat și de negoțul cu scrumbii. La spatele căruții erau tot felul de vechituri pe care le adunase de pe la curțile din împrejurimi. Ținea calul și căruța în locuința părăsită a văduvei Doriom și dădea drumul calului să

pască printre dune. Acum nu mai exista un hangiu, care să-și bage nasul în toate și să-ți închidă orice cale.

— Ce s-a întâmplat ? întrebă speriat, când o văzu pe Ditte plînsă. Ce-i cu copilul ?

— Am fost la bătrîni, răspunse Ditte, intrînd repede în casă pentru a scăpa de alte lămuriri. Nu era chip să te gîndești la așa ceva, dar mi-te să mai și vorbești. Dădu copilul surioarei Else și se duse să vadă de mîncarea tatei. Intotdeauna se întorcea flămînd de la drum. Nu mai era ca altădată, cînd găsea cîte ceva de mîncare pe la chia-buri — acum se făcuseră zgîrciți foc. Toate le aveau de vînzare, numai bani să iasă !

Ditte nu era în stare să priceapă cine cumpăra toate alimentele pe care le scoteau chiaburii la iveală. În casa lor nu prea intra mult din ele. Băgase un pic de slănină în tocana de pește, care rămăsese pentru tata de la prînz ; și bucățica aceasta de slănină avea o poveste lungă. Christian o păstrase din porția lui de la curte — sau cum o fi pus el mîna pe ea — și i-o vîrîse Elsei la școală, ca s-o ia acasă ; era multă vreme de cînd nu mai gustase tata slănină. Ehei, de cînd nu mai fusese așa ceva în casa lor — așa era Christian, la toate se gîdea ! Ditte privea grijulie afară, pe cînd mesteca cu lingura în tigaie ; firește, celor doi mai mici le-a și mirosit a slănină și sosesc în goană cu poftă de lup ; cum naiba să scapi acum de ei, ca să-i rămînă tatei totul ?

Intră și Lars Peter îndată și într-adevăr, după el veneau Paul și Ras. „Ah !“ exclamă ei, înfigîndu-se de-o parte și de alta a mesei ; Ditte era gata să-i lovească cu lingura de gătit.

— Nu-ți mai rămîne ție nimic ! îi spuse tatei, gata să plîngă. Și noi am mîncat, doar !

Dar Lars Peter rîdea și-i lăsa să înfulece.

— Am găsit un loc, unde putem da pe mititel în grijă, spuse el înăbușit după ce mîncă și-și umplu pipa. Era vorba de-o pereche de țărani vîrstnici de la Nöddebo ; oameni săraci care nu aveau copii. Lars Peter credea că-i va merge bine copilului acolo. Tot mai ții așa de mult să te duci să slujești în capitală ? o întrebă el. N-ai avea chef să cauți loc în unul din orașele mai mici — Frederiksvärk

sau Hilleröd, de pildă ? Așa ai fi mai aproape de copil — și de noi toți !

Nu, Ditte voia să se ducă în capitală. Aici n-auzea decât : „Ei, fata aceea a hingherului... cu copilul din flori !” La Copenhaga nu te știa nimeni și nu conta de cât cum lucreai — și Ditte asta dorea. Destul îi mersese rău pînă acum ; la oraș, însă, se găseau tot felul de posibilități pentru cel ce dorește 'serios ceva și Ditte era hotărîtă să întindă soariei o mînă de ajutor.

— Ei, dacă așa avea acum bănuții mei ! oftă Lars Peter. Am putea pleca cu toții la oraș să deschidem o prăvălioară de fierărie — ori ne-am putea cumpăra nițel pămînt.

— Lars Peter uitase chinurile pe care le înduraseră ai lui la „Cuibul Coțofenelor”. N-ar fi avut nimic împotriva s-o ia de la capăt și să reînceapă viața așa cum fusese altădată : jumătate pe ogor și jumătate pe drumuri.

Aici, în sat, nu mai făcea să rămii. După moartea hangului era și mai rău ; locuitorii uitaseră cum e cînd te apuci singur de-o treabă și nu erau în stare să gîndească independent, așa încît se poticneau adesea. Dezordinea domnea peste tot. Bani nu aveau și nici să se descurce nu știau. Nu puteau ține bărcile și uneltele în stare bună și abia de-și agoniseau hrana zilnică. Legături unde să predea peștele nu avea nimeni ; căci hangiu! avusese doar grijă de toate. Ca să mai cîștige un ban, Lars Peter se apucase din nou de umblat pe drumuri și de făcut negoț cu pește. Variația îi era de altfel pe plac ; așa putea aduce piine în casă și pe de altă parte, mai punea și singele în mișcare. Se săturase de pescărit, care aduce cu el mădule înghețate, dar prea puține provizii la cămară. Il mîncău tălpile să se ducă altundeva și să înceapă ceva nou, să încerce și alte mijloace de agoniseală. Dar de unde bani ? Chiar dacă sfirșea prin a se duce de rîpă și tot i-ar fi plăcut să pună umărul la proprietatea lui ! repeta el într-una.

Ditte, însă, nu-l încuraja la hoinăreală. De cîte ori schimbăse locul, familia căzuse tot mai jos — aici aveau cel puțin un acoperămint deasupra capului !

— Mai bine vezi de cîștigă ceva, să-ți poți plăti datoria, spuse ea așezată ca întotdeauna. Gîndește-te numai cât a costat boala și înmormîntarea mamei. Lars Peter știa asta

foarte bine. Ii luașeră — 'dracu' să-i ia — tot ce avusese!

Nu, să fugi din pricina datoriilor, asta nu mergea, după părerea Dittei.

— Și nici nu putem să-i părăsim toți pe bătrînii pensionari — nu au pe nimeni altul afară de noi. Surioara Else trebuie să se ducă în fiecare zi să le ajute la treabă. Și cînd mi-oi face drum în capitală, vă voi ajuta să scăpați de datorii, ca să ne putem muta de-aici ca niște oameni de treabă. La Copenhaga simbriile sînt mari.

— Ai fi avînd și tu dreptate. Dar frumos ar fi fost să fi plecat cu toții odată. Acolo am fi putut-o lua de la început.

Ei, tocmai asta era! Ditte dorea să plece singură, nestîngerită de trecut și de obîrșie, și de toate cîte țin pe om îngenunchiat — oricît ar fi el de destoinic — și atunci se va vedea dacă nu-i în stare să răzbească! Și pîntru ea trebuie să fi fost ceva pregătit. Bunica o spusese întotdeauna și în sinea ei își simțea sufletul încălzit, ca de o făgăduință, care se înăbușea adesea, dar care nu pierea cu totul niciodată. Norocul vine pe tot felul de căi, dar trebuie să-i întinzi și o mîna de ajutor. Ditte nu avea de loc de gînd să-i lase pe cei de-acasă în nevoie, nici chiar cînd avea să-i meargă bine. Nu numai pentru ea dorea ea să se străduiască.

2. IN LUMEA LARGĂ!

Pentru Ditte ultimele zile înaintea plecării fură foarte pline. Toate vechile zdrențe ale familiei trebuiră cercetate din nou — și asta nu era puțin lucru. De cînd poposiseră aici în sat, nu-și mai făcuseră haine noi și purtau cu credință rămășițele zilelor bune din „Cuibul Coțofenelor”; deci, era tot mai mult nevoie să pui mîna să le reperi. Grămada de zdrențe creștea de la an la an; niciodată nu-i dădeai de fund. Băieții, Paul și Rasmus, pe care nu se îndurau să-l dea în grija cuiva, parcă rupeau hainele cu dinții. Cît despre Christian, la el nimic nu ținea. Ditte își dăduse osteneala să le sucească și să le răsucească, ca să le dea un pic de față. Cele mai multe fuseseră cusute de Sörine în „Cuibul Coțofenelor” — din haine vechi pe care

le adusese Lars Peter în sacul cu zdrențe. Acum cădeau bucăți din ele ; Ditte trebuia să pună petec peste petec. În fiecare seară, după ce se culcau copiii, o lua de la început. Grija ei cea mare era să știe Else să se descurce. Ședea și cosea pînă noaptea tîrziu, pentru ca să nu se înece fata în zdrențe ; înnădea două perechi de pantaloni și făcea una, cîrpea și întărea fără încetare. Else era foarte destoinică pentru cei zece ani ai ei, și în gospodărie făcea treabă bună. Dar cu țesutul și cu cîrpitul mergea greu, era încă prea mică.

Astfel sosiră și zorii zilei de întii octombrie. Lars Peter oprise căruța în fața ușii, cu o încărcătură de scrumbii care trebuiau duse la o curte mai mare din Nöddebo ; de acolo avea să ia o încărcătură de cărbuni pentru oraș. În felul acesta o ducea pe fată și pe copil mai ca oamenii și mai scotea și-un ban — ceea ce se nimerea tocmai la timp.

Rămasul bun trecu repede. Cei doi băieți se și jucau în nisip construind o cetate, deși afară abia începea să mi-jească de ziuă. Alergau pe plajă de cum ieșeau din așternut și seara aproape că nu-i puteai trage în casă — așa de tare se adînceau în joc. Abia avuseseră vreme să întindă mîna de adio și se și apucaseră de lucru, nici nu le dădu prin gînd să întoarcă ochii spre căruță. Surioara Else făcu senin cu mîna, dar zîmbea din toată inima ; de-acum înainte nu va mai avea pe nimeni pe cap ; va conduce singură casa. Dittei nu-i scăpă nimic din toate acestea ; doar le fusese copiilor ca o mamă, cea mai mare parte a vieții lor — și făcuse pentru ei ce putuse !

Ședea nemișcată și se necăjea, fără să audă vorbele lui Lars Peter despre vreme și despre priveliște ; își făcea socotelile în gînd. Băgase ea de seamă că frățiorii nu se mai sinchiseau prea mult de ea ; va mai trece vreme, pînă le va trimite ea știri — poate că atunci vor gîndi altfel ! Pleoapele Dittei atirnau greu ; din cînd în cînd ridica broboada și privea la copilaș, pe care îl îmbrobodise bine din pricina frigului de dimineață.

— E bine învelit, nu ? Lars Peter se întoarse și descoperi lacrimi pe genele fetii.

— Gîndește-te că băiatul intră pe mîini bune, spuse el ca s-o mîngîie. De Crăciun te teri și vîi să-l vezi — și pe noi toți.

— Ei, nu-i de asta, spuse Ditte hohotind ; ci din pricina copiilor. Le este tot una că plec...

— Numai de-atîta ? rîse Lars Peter cu bunătate. Am auzit acum cîteva zile pe Paul cum o întreba pe Else dacă voi muri curînd — căci atunci va lua el cizmele mele cele lungi. Aşa-s copiii — ochii care nu se văd, se uită ! Şi totuşi ei te iubesc — chiar dacă te-ai mai depărtat de ei din pricina ăstuia. Şi-au avut şi ei de îndurat cîte unele din pricina ta, nu uita !

Lars Peter redevenise cel vechi ; glasul lui gros părea că pătrunde prin scaunul trăsurii, învăluindu-te şi încălzindu-te de la picioare în sus. Aşa nu-l mai văzuse Ditte de multă vreme, de pe cînd, copilă încă, îl însoţea la drum. Şoseaua era pricina, căci numai pe ea se simţea tata la el acasă — cînd şedea pe scîndura căruţii. Nu-l mai avea el pe Klaus cel mare, dar îl deprinsese şi pe ăsta nou cu mersul acela ciudat şi stăruitor, care îl făcea să ţie la drum. Din mişcărilor animalului, Ditte ghicea că îl iubeşte pe Lars Peter.

— Ce dracu' mai e şi asta ? strigă Lars Peter deodată. Nu departe de ei răsărise Christian dintr-un tufiş de scăieţi de la marginea drumului. Işi trăsese şapca peste urechi ca un adevărat tilhar ; se înfipse în mijlocul drumului şi ţinti cu un băţ spre căruţă :

— Stai ! strigă el rizînd cu gura pînă la urechi. Tilharii ! Ținea ghiozdanul sub braţ. Pot să vin şi eu ? întrebă apoi ȝopăind, în faţa căruţii. Numai o bucăţică de drum. Vreau s-o conduc pe Ditte !

— Doar trebuie să te duci la şcoală, măi băiete ! încercă Lars Peter să pară supărat.

Christian încremeni, căci se simţea vinovat ; rămase cu ochii îndreptaţi spre şosea ; uitase cu totul de şcoală, cu toate că ghiozdanul îi atirna sub braţ, ca amintire. Da, aşa era el : căpăţîna lui nu putea cuprinde două lucruri în acelaşi timp.

— Acuma-i prea tîrziu, spuse el nefericit. Dacă viu tîrziu, mă bate.

Lars Peter o privi pe Ditte şovăind, ca să afle sprijin la ea ; fata stătea veşnic de veghe împotriva acestui blestemat imbold de hoinăreală. Dar acum n-avea chef de judecată, ci privea rătăcită cu gîndul în altă parte. Christian înje-

lese situația dintr-o privire și ca fulgerul fu în căruță. Nu trecu mult și-i luă tatii din mîini — cu șiretlicuri — biciul și hățurile. Știa să mîne — calul se trezi sub mîinile lui și trase mai cu inimă. Nici el nu se putea împotrivi tineretii.

Ditte ședea liniștită și bucuria interioară o încălzea. Ce-i păsa ei că astăzi Christian chiulea! Era băiat bun! Dintre toți, pe el îl iubea cel mai tare și el îi cășunase doar cele mai multe necazuri. De aceea ținea și el atîta la ea — pentru ea risca el bătaia la școală și la curte — numai ca să-și ia rămas bun de la ea.

— Am să-ți trimit ceva de la Copenhaga — poate chiar un bici, spuse fata.

Ochii lui Christian luciră.

— Și într-o bună zi vin să-ți fac o vizită — pot merge și pe jos pînă acolo, se făli el.

— Să nu îndrăznești, nerodule! spuse Ditte speriată. Făgăduiește-mi că nu faci așa ceva! Christian făgădui pe dată, căci era foarte bun la inimă. Dar să se și țină de cuvînt, asta era altceva.

Apoi fu nevoit să coboare: mai departe nu putea merge.

— Acum trebuie să fugi înapoi vreo două poște, băiete! spuse tata.

Ehei, pentru Christian două poște nu însemnau nimic; fugise el și mai mult — chiar mai mult decît era bine să recunoască cu voce tare. Lars Peter fu nevoit să-l dea jos cu sila din căruță. Băiatul stătu un moment așa, privind după ei, apoi se întoarse și o rupse la fugă înapoi. Ditte îl urmări din ochi, pînă se făcu nevăzut.

— E băiat bun! spuse ea, ca și cum ar fi vrut să se scuze.

— Dar o să-i vie greu în viață! Mă tem c-o să aibă mult de furcă!

Ditte nu răspunse. Poate că nici nu auzise. Azi era foarte ciudată; parcă era alta. Privirea îi era grea și pierdută. Se vedea că era cu gîndul în altă parte. Lars Peter știa prea bine ce este, cu toate că fata n-o arăta. Nici n-avea vreun rost să vorbească — căci lucrurile tot nu se puteau schimba. Dar era o nenorocire că fata își înăbușea jalea: mai bine s-ar fi lăsat în voia ei. Lars Peter încercase în multe rînduri s-o ajute să plîngă dar n-o făcea cu plă-

tere, era ca și cum ai suci cuțitul în rană, pentru ca animalului înjunghiat să i se scurgă tot sîngele. Și totuși credea că e nevoie s-o facă. Dar, de fiecare dată, fata zîmbea și un zîmbet fără vlagă și fără curaj.

Vremea se făcuse rea de tot, ploua și era vînt; Lars Peter cîrmi de cîteva ori, ca să găsească un adăpost unde să oprească, pentru ca să vadă fata de copil. Pe cînd ședea ea la marginea pădurii și-i dădea mititelului să sugă, Lars Peter umbla de colo, colo, încercînd să le găsească un loc mai bun; privea cu nesaț cum pipăiau lăbuțele copilului sînul mamei, pe cînd suga.

— Greu e pentru așa un omuleț să nu-și mai poată încălzi vreodată nasul cu un strop din sînul mamei, spuse el.

Ditte ridică repede capul. O clipă se păru că toate zăgazurile din ea se vor rupe, dar se stăpîni și zîmbi sloită de puteri.

Pînă ajunseră la curte unde descărcară scrumbiile și încărcară cărbunii se făcu amiază. Cînd se apropiară de casa țaranului, femeia stătea colo sus, în drum, și se uita să vadă dacă vin; era de vreo cincizeci de ani, trușă și voinică.

— M-am gîndit eu, că iaca, trebuie să picați, le spuse ea, dîndu-le binețe. Și ați sosit tocmai la masă. Țăranul era la sfecică; girbovit și trudit, sosi și el șchiopătînd.

— Așa, asta-i fata, spuse el întinzîndu-i mina murdară de țărîna. A luat-o devreme — că și ea pare copil.

Ditte roși și întoarse capul.

— Să nu-ți pese de ce zice asta! spuse femeia. E din ăia căroră le curg vorbele din gură. Dar mai mult decît de vorbărie n-a fost în stare vreodată, că altfel n-ar fi nevoie să luăm un copil străin, ca să avem sprijin la bătrînețe.

— Vina asta n-o port numai eu, spuse omul cu tilc, pe cînd își curăța țărîna de pe mîini cu un bețișor. Și apoi omul are atîția copii cîți îi dă Dumnezeu.

— Ehe! făcu femeia cu dispreț. Doar bărbatul face copii — dacă-i în stare! Se înfierbîntase de tot; cum stătea așa, cu copilul în brațe, ieșeau la iveală ciondăneli vechi.

— La noi, în satul nostru de pescari, se spune că fetele aduc pe lume copii pe care n-au vrut mamele să-i facă, spuse Lars Peter cu haz, ca să mai dreagă lucrurile.

— Aşa are omul cel puțin de ce se bucura, răspunse țărâncă rîzînd — cît despre noi, trebuie să așteptăm de la fetele pe care nu le avem... Ei, aici ca peste tot : pentru unul nu rămîne nimic, pe cînd altul are prea mult. Dar acum, poftiți să luați ceva în gură. După un drum ca ăsta, v-o fi foame. Deci, nu era chiar așa de aspră cum o arăta vorba.

În colț, lîngă sobă, ședea un bătrîn șubred, care ținea înaintea lui priviri goale. Nu-ți puteai da seama dacă pricepe sau nu ceva și nu se urni cînd intrară în casă ; mormăia încetișor și bătea regulat cu piciorul în podea. Toate tremurau și se cutremurau la el.

— Ei, tată, iată ceva de lucru pentru tine ! îi strigă femeia la ureche, întinzîndu-i legăturica. Dar el n-o luă.

— Sigur, sigur, bodogăni el, lovindu-se cu palmela peste șoldurile uscate — și tropăind, tropăind într-una. Femeia renunță să-l facă să ia copilul, și i-l inapoie Dittei. Trebuie să priceapă mai întîi despre ce e vorba, spuse ea.

— Ii cam lipsește o doagă, pe cît se pare, spuse Lars Peter.

— Da, îl chinuiește timpul și veacul ; n-are cu ce umple anii. De gîndit nu mai e în stare, pentru că e ramolit și abia de mai vede și mai aude ; de aceea șade și tropăie toată vremea din picioare, ca să ajungă odată la capăt, iar de vorbit, vorbește în dodii. Dar poate o să-i fie și lui mai bine acum, că la urma urmei, el o să vadă de copil. Noi, ceilalți, avem treburile noastre.

— L-a uitat Dumnezeu, se amestecă și bărbatul. Nu se gîndește că și săracii de noi trebuie să trăim și tot așa uită că mai trebuie să și murim. Buzele îi erau subțiri ca la cei zgîrciți.

— Să stea aici printre noi, cît i-o fi dat, spuse femeia aspru. Nu mănîncă mult și nici mare bucurie n-are de la viață — sărmanul de el !

— Bucurie și iarăși bucurie ! batjocori omul. Și alde noi, avem mai multă ? Trudim, pe cînd alți trăiesc bine.

Ii apucase iar pofta de gîlceavă ! Lui Lars Peter murticnea gîndul că poate copilul a dat de-o casă în care arțagul era veșnic oaspe.

— Din totdeauna, mai mulți sînt cei ce mănîncă decît cei ce muncesc, spuse el ca să liniștească lucrurile. Și

dacă n-ar fi de hrănit decît bătrînii și copiii, tot ar mai merge. Dar se pare că noi săracii, mai avem de cărat și pe dracu' în cîrcă. De aceea, ori cît ne-am chinui, tot nu facem nici un pas înainte.

Femeia și bărbatul îl priviră sfioși și se uitară apoi unul la altul.

— Dacă-l avem pe dracu' în splnare, se vede că ni l-a pus Dumnezeu acolo, spre binele nostru — și trebuie să-l cărăm cît mai bine, pînă la capătul drumului, spuse femeia după un timp.

— Poate că așa o fi, răspunse Lars Peter domol. Siguri nu putem fi noi de asta, că doar toate se pun pe seama lui Dumnezeu, chiar dacă vin de la naiba. Și hangiul de la noi din sat vroia să ne bage în cap că ne prigonește în numele Domnului; dar l-a luat dracu' pe el. Noi săracii trebuie să căutăm paguba și bucuria în noi înșine și să ne ținem laolaltă. Și de aceea vă mulțumesc că vreți să luați pruncul. Din ce-o să plătim noi, n-o să vă îmbogățiți, dar om avea grijă să plătim la vreme. Așadar, sînt patru coroane la zintii de fiecare lună și șase coroane în luna de Crăciun. Și cele două butoiașe de scrumbie o să le primiți la toamnă, că atunci e scrumbia mai grasă! Și om avea noi grijă să nu fiți păgubiți.

— Nu, nu ne-om îngrășa noi dintr-atit — că-s toate scumpe foc, spuse femeia. Dar ne-am gîndit că băiatul ne-o fi de ajutor la bătrînețe pentru că-i purtăm de grijă acum.

Ditte nu se amesteca în vorbă; de cîte ori se pomenea însă de copil, se înfiora.

— Da, da, făcu Lars Peter. Să așteptăm! Nu-i bine pentru nimeni să se lege prea tare.

— Așa ne-am gîndit: să înfiem copilul, ca să nu afle vreodată că nu sîntem părinții lui.

Ditte dădu un țipăt; țipă cu-adevărat, strident. Cei doi țărani scăpară de spaimă lingurile din mîini, pînă și moșneagul se trezi pentru o clipă.

— Să-ți fie rușine, fată! făcu Lars Peter, apucînd-o de braț.

— Să nu-mi luați copilul! strigă ea. Să nu mi-l luați! Parcă își ieșise din minți.

Incerară să treacă peste asta cum putură mai bine și vorbiră despre altele.

De cum se sfîrși masa, bărbații ieșiră să înhame. Ditte puse copilul la sîn — pentru cea din urmă oară. Nu era de loc bucuroasă. Lasă-l să te golească de tot, spuse femeia. Na-ți puțin ulei cald, să-ți ungi sîinii ca să se astîmpera laptele. Da, te uiți la mine și te gîndești: de unde-o fi știind asta, așa ceva? Ei, poate că și eu am fost odată tînră și mi-a sucit careva lesne capul și a trebuit să-mi dau copilul la străini. De, așa-i viața!

Ditte se porni pe plîns.

— Să nu-mi luați copilul, bocî ea.

— Dar ce-ți dă prin gînd! Cine spune că vrem să-ți luăm plodul? Sînt copii cît lumea și poți să vii să ți-l iei cînd îi vrea. Acum mai bine gătește-te de drum, că aud căruța. Să legăm sîinii să nu-ți atîrne, să nu se lăbărțeze, ca să rămînă rotunzi și tari: atunci poți trece drept fată mare. Ce piele fragedă ai! zise femeia ca s-o îmbuneze, pe cînd o ajuta să se gătească. Ai un piept de prințesă. Nu i-a mers rău celui de și-a pus capul aici. Ei, da, tinerețea și frumusețea sînt lucruri plăpînde. Am fost și eu odată tînră și-am izbutit să liniștesc la pieptul meu pe băiatul cel mai al dracului — și unde s-au dus toate? Nu mai am decît pe zdreanța asta de bărbat, care mă toacă toată vremea la cap; o găinușă zburlită, după care fuge un cotoi turbat, asta-i ce rămîne din toată minunăția tinereții. Da, rizi de săraca de mine, dar să-mi dai ceva dintr-al tău nu poți, cu toate că mai ai destul acolo de unde vine asta, așa frumoasă și durdulie cum ești.

Femeia dădea mai departe din gură, dar Dittei nu-i venea să rîdă.

Impotriva voinței ei, izbucnise un moment în rîs, în mijlocul întunecatei ei desnădejdi, cînd pomeni femeia de găină și de cotoi. Să lăsă înfășurată cu sila, în mantaua cea mare a lui Lars Peter — ca să nu-i răcească pieptul și să facă vreun cancer — și tot cu sila se lăsă suită în căruță.

— Acum sărută-ți pruncul pentru ultima oară, spuse țărancă, întinzîndu-i copilul, și vino să-l vezi în curînd.

Ditte vru să-l ia, dar țărancă nu i-l dădu. Ținîndu-l strîns la piept, ca pentru a arăta că de-acum încolo era al ei. Femeia intră în casă cu copilul în brațe.

Căruța înainta încet în ploaia de toamnă ; calul era bătrîn și ostenit și încărcătura prea grea pentru el ; Lars Peter avea de furcă să-l facă să meargă. Ditte tăcea ; stătea nemișcată, cu ochii ațintiți în gol. Era înțepenită, aerul umed îi alunga răceala pe sub haine, necazurile îi scormoneau sufletul. Curgeau lacrimi din copaci, din pielea calului, din pălăria pleoștită a lui Lars Peter și de pe genele Dittei. De cele două părți ale căruței se ridicau umbre din ceață : tufe, sau vite care pășteau. Cineva cînta — vreun argat sau vreun muncitor de la sfeclă :

De ce plîng oamenii mereu,
An după an, nemîngiați ?
Fiindcă grija-i mult prea grea
Pentru doi ochi însingurați.

Ditte cunoștea foarte bine cîntecul — dar ea nu plîngea de fapt ; atunci, de ce cînta omul ?

Ședea pe marginea prăpastiei și toate picurau și plîngeau peste ea, pentru că păcătuisese. Picura așa, fără nici o noimă, și nu se mai isprăvea — și doar păcătuisese tocmai ca să pună stavilă lacrimilor. Iarba se clătină și Karl se ivi din ceață.

— Eu am cîntat, spuse el, dar am greșit, atotputernicul judecător și cu mine. Tu nu ești copilul păcatului — mîngîie-mă din nou ! Știi doar că bunul Dumnezeu a spus că tot ce faci pentru unul din copilașii săi, faci pentru el ! Așa o chinui și-o chinui, pînă se rupse Ditte de lingă el și fugi cu scîrbă.

O smucitură o trezi. Se opriseră la marginea unei păduri. Se lăsa întunericul.

— Calul nu mai poate, trebuie să ne gîndim să-nnoptăm, spuse Lars Peter.

Se aflau în apropierea hanului din Rudersdal ; dar nu-și puteau îngădui să mîie acolo. Lars Peter trase deci căruța în dosul șurii și deshămă. Îi legă calului traista cu nutreț și îi aruncă în spate mantaua lui ; se strecurară apoi printr-o spărtură, în grajd, și își făcură culcuș în paie.

Lars Peter scoase feliile de pîine cu unt și le întinse feței prin întuneric. Avea și un măr pentru ea. În vremea

asta îi vorbea cu blindețe. Ditte nu putea mânca. Avea nevoie de liniște și de uitare.

Îi făcea plăcere vocea lui mormăitoare — numai dacă n-ar sili-o să-i răspundă. De multă treabă și încordare nu prea dormise în ultimele nopți și-ar fi vrut să scape acum de toate, dormind. Pe când pălăvrăgea el, fata ațipi.

Fu o noapte frământată și Lars Peter n-avu răgaz să doarmă. Laptele zvicnea în sinii Dittei și în inima ei ardea rana. Plîngea prin somn după prunc. Cînd se întrecea, Lars Peter se trezea și-i vorbea.

— Îi merge bine, crede-mă, acuma doarme, spunea el.

— Ba știu că e treaz și că țipă după mine, că de aceea îmi vine atîta lapte, spuse Ditte plîgînd.

Asta prea era ciudat și Lars Peter nu mai știa ce să răspundă.

— Oricum, trebuie să fie cuminte, făcu el. Nu trebuie să verși lacrimi pe lucruri ce nu se pot schimba. Și după ce-ai să te așezi într-un fel vei putea lua băiatul cu tine. La Copenhaga găsește adăpost și cel ce nu-și găsește rost, aici, la țară. Poate că nici nu mai trece mult și venim și noi. Și Karl este cu siguranță la oraș — știi, dacă ar fi să te simți prea singură.

Ditte tăcu. N-avea nici un rost pentru ea să-l caute.

Tîrziu, noaptea, răsări și luna. Pe Ditte o durea pînă la subsuoară de nu putea sta locului; de aceea se sculară și porniră la drum.

Incepură să iasă oamenii, drumeți singuratici și somnoroși, care se îndreptau în aceeași direcție cu ei.

— Este ziua de schimb pentru argați! spuse Lars Peter. Se duc la oraș să caute stăpîn — sau poate lucru cu ziua. Poate c-ar fi trebuit să fac și eu așa în tinerețe, și-atunci multe ar fi fost altfel.

— Dar atunci nu ne-ai fi avut pe noi, strigă Ditte înspăimîntată.

Lars Peter o privi o clipă, fără să-nțeleagă.

— Da, asta așa-i! spuse el apoi. Cu toate că, ei, cine știe?

Pentru asta ar fi trebuit să se întîmple o minune. Ar fi trebuit ca norocul s-o aducă și pe Sörine la oraș și să se întîlnească amîndoi, și... ei, dar prea erau toate încîlcite ca să mai și încerci a mișca figurile de șah ale soartei.

Cel ce îndrăzneă să se amestece în intențiile lui Dumnezeu, trebuia să fie prea bun de cap ! Atîta știa el numai, că n-ar fi vrut să-și schimbe soarta pe spinarea Dittei și a celorlalți.

Șoseaua se înviora încet, încet. Ii ajungeau din urmă căruțe, pe care erau încărcate scrinuri și dulapuri de haine și întilneau drumeți care țirau cîte un sac ; coteau de pe potecile lăturalnice și de pe drumurile de țară, spre drumul mare. Incepuse să se lumineze de ziuă.

— Vezi că nu ești singura care-ți cauți norocul la tirg, rosti Lars Peter cu vioiciune.

Ditte se gîndi că asta era și bine și rău.

— Numai să găsească loc, spuse ea.

Lars Peter rise ; se vedea bine că fata nu știa ce-i orașul.

— Copenhaga n-ar încăpea nici pe toată întinderea lacului Arre, zise el. Și, după toate, oamenii mai locuiesc acolo și în straturi, unii peste alții.

— Și-atunci ce faci cu lăturile ? întrebă Ditte. Că doar așa, nu le mai pot arunca din ușa bucătăriei.

— Neroadă mai ești ! Păi așa le-ar da oamenilor cu ele în cap. Le trimit prin țevi, în pămînt !

Ditte se simți oarecum înviorată. Încordarea din sinii ei era pe cale să cedeze și tot ce era în urma ei trebuia să dispară în fața celor ce aveau să vie. În zare se ridica tainic din ceața dimineții, marele oraș, ca o pădure nesfîrșită de turnuri, cupole și coșuri de fabrică ; din toate părțile se scurgeau într-acolo oameni care mergeau la muncă, precum și tot felul de căruțe : cu alimente, cu cărnuri, cu lapte, cu verdețuri și cu pîine.

— Da, ăștia de la oraș au cu ce trăi, oftă Lars Peter. Cînd vrei și tu ceva din cele pe care le-ai dat, trebuie să le duci să le iei de la el.

Acum formau și ei o verigă din nesfîrșitul lanț de căruțe ; deodată se treziră pe strada asfaltată și se auzi rostogolirea unei bubuituri. Ditte îl apucă îngrozită pe Lars Peter de braț și se lipi de el. Tramvaie care sunau, birjari care strigau, bicicliști și oameni care se vîrau în îmbulzeală și ieșeau nevătămați de partea cealaltă — toate i se învîrteau pe dinaintea ochilor într-un vîrtej asurzitor. Și casele cele înalte se plecau peste învălmășeală, parcă le-ar fi apucat amețea. Ditte fu nevoită să închidă ochii

înfiorată. Nu-i era teamă, dar era copleșită pînă la spaimă, era sigură că nu vor izbuti să răzbată vreodată. Pînă să prindă de veste se rostogoliră printr-o poartă și se treziră în ograda unui han din Vestergaade, pe care-l cunoștea foarte bine din pățania fantastică a lui Lars Peter. Acesta o băgă în pat și plecă apoi cu încărcătura spre Kompanistræde, unde avea de predat cărbunii.

Și-acuma treaba era gata și se aflau în capitală. Calul era în grajd, cu ieslea plină în fața lui și Lars Peter sta în poarta hanului, umplindu-și plămîinii de aer; avea un simțămînt ciudat de satisfacție. Colo se aflau nevoi, necazuri și suferințe, ici sta Lars Peter Hansen și nu-i lipsea nimic; ba chiar avea de ales între prea multe.

Mai întîi de toate, însă, trebuia să bage ceva în stomac; avea o foame de lup. Intră într-un birt și porunci o porție de gulaș și-un rachiu; dorea să-și alunge din trup frigul și oboseala. Și izbuti! Cînd se văzu din nou pe stradă, Lars Peter se simți alt om. Era ca și cum toate s-ar fi schimbat. Soarele lucea — sau poate că numai cît se prefăcea; treburile fetei mergeau strună, dacă te gîndeai bine. Tînără era, mîini harnice avea, copilul nu-i sta în cale — și se nimerea bine că era sorocul de schimbare pentru servitori. Nu mai rămînea decît să găsești dintre toate locurile libere, tocmai pe acela care i se potrivea, acolo unde să aibă simbrie bună și să se poarte bine cu ea. Pentru că, dacă Lars Peter voia să fie sincer, apoi nu se afla fată mai destoinică decît ea pe fața pămîntului! Un moment se gîndi dacă n-ar fi bine să caute bodega aceea din piața Hauser unde aflatese ajutor, cînd mai fusese la Copenhaga. Oare capelmaistrul? Doar făcuse minuni atunci — chestia aceea luase încet, încet, în amintirea lui Lars Peter, înfățișarea unei aventuri prielnice. Cînd sosi însă în piața Hauser și văzu înaintea ochilor treptele care coborau în pivnița unde se afla bodega, rămase locului. Își aminti că i se făcuseră nevăzute atunci și portofelul și cea-sornicul — pe ce cale, nu știa. Stătu un moment locului, la gînd, pe urmă se întoarse și-o luă prin piața de cărbuni, către străzile cele vechi. Aici se simți la largul lui. În du-ghenile din pivnițe făceau troc negustorii de in cu cei de fier, pe trotuar zăceau grămezi bine cunoscute de vechituri; se prea poate ca ceva de pe-aici să fi fost cîndva și

în căruța lui. În fața unei dugheni atârneau legături de mături și ici și colo se afla și cite o roabă adevărată cu șine de fier și cu tot dichisul ; pe pereți atârneau saboți de lemn noi nouți. Aici i-ar fi plăcut lui Lars Peter să țină prăvălie.

În Pederstråde era adunată o mulțime de oameni în fața unei scări al cărei capăt ajungea în stradă. Erau oameni de teapa lui : bărbați care își vîrîseră pantalonii în cizme și femei care se vedea că erau deprinse să se tîrască în patru labe pe ogoarele de cartofi și de sfeclă ; stăteau și se holbau la o casă pe ale cărei ferestre de sus scria : *Birou de plasare*. Din cînd în cînd, cite unul din grămadă lua o hotărîre pripită și urca scara. S-ar fi crezut că cine știe ce autoritate ședea acolo, așa de umili păreau oamenii.

Lars Peter urcă repede treptele — el nu intra azi : ntru înția oară într-un birou ! În coridor stăteau oamenii și se călcau pe picioare ca oile.

— Ce dracu', doar n-o să ne înghită de vii ! gîndi el și se vîrî printre ei în localul înțesat de lume. Stăteau acolo, uzi de ploaie și aburind, înghesuți că nici nu se puteau mișca. În fundul camerei era un paravan de lemn și în dosul lui ședea de ambele părți ale unui pupitru mare, o funcționară care scria și un bărbat căruia i se spunea „Domnule Șef“. Aceștia doi strigau oamenii pe rînd, arătîndu-i cu condeii, îi descoseau și-i catalogau pe categorii. Unii fură lăsați să între după paravan și erau apoi primiți chiar de misit în persoană, care ședea într-o cameră alăturată. Funcționarii îi spuneau director.

— Vă rog, intrați la domnul director !

— Director într-o prăvălie de carne vie ! făcu Lars Peter cu jumătate de gură privind provocator în jurul lui ; dar nimeni nu îndrăzni să ridă. Din cînd în cînd apărea directorul în ușă și dădea cite un ordin. Ei, dar gras mai era asta !... Nerusinat de gras ! Și mai era și negru la față ; părea dracu' curat, cu o rămășiță de nas coroiat înfipt în botul de grăsimă care-i ținea loc de față, cu perii țepoși care-i ieșeau din cele două nări, adevărate trepte de coborît în iad. Lars Peter se sperie la vederea lui și se și înfurie, deși n-avusese vreodată ceva de împărțit cu omul acela. De cite ori se arăta, mulțimea fremăta. Nu era

de mirare, căci el era un fel de Dumnezeu sau de diavol, care dispunea de bunăstarea acestor amărâți. Se spunea că comerțul cu oameni îi adusese milioane. Fetele drăguțe aflate printre cei ce așteptau, erau trimise în biroul lui ; mai ales dacă mai erau și poloneze. El le convingea să se lase exportate și-apoi erau împărțite pe la bordelurile marilor capitale din lumea largă.

Lars Peter nu prea știa ce să facă. Ar fi vrut să găsească ceva foarte bun pentru fată și pentru asta ar fi fost nevoie să scoată în evidență meritele ei neobișnuite ; dar față de oamenii de-aici nu mergea să dea drumul laudelor pe care le avea pe buze. Deodată privirea îi căzu pe o bucată de carton prinsă de ușa care dădea spre biroul directorului. *Fetele care au născut de curînd, să binevoiască a se prezenta în camera B, intrarea prin gang. Oferim locurile cele mai bune cu puțință.* Așa glăsuia inscripția de pe carton.

În timp ce silabisea textul, lui Lars Peter îi trecură prin cap tot felul de gînduri și-apoi se retrase încet, de teamă să nu ghicească cineva că mișcarea lui era în legătură cu afișul. Ajuns afară, bătu sfios în ușa a doua ; i se părea că-i un șarlatan, dar nu știa de ce. O doamnă, aproape tot atît de grasă ca și directorul, deschise ușa. Și ea avea nasul coroiat și se holba la el ca un papagal.

— Vin pentru o fetișcană, spuse el.

— Ai adus-o ? întrebă femeia aspru. Nu plasăm doici pe nevăzute !

— Aha ! Ca doică trebuie să meargă ? Ei asta ar fi trebuit să pricep, dacă m-aș fi gîndit. Dar, care-i, mă rog, simbria ?

— Ne înțelegem noi din preț, dacă-i sănătoasă. Dar mai întîi, ad-o aici, îi spuse doamna, trîntindu-i ușa în nas.

Mă... ce scorpie ! Cît p-act să-l prindă nasul cu ușa !

Era foarte mîndru că știuse să se poarte cu ea, și-o luă la picior de-a lungul străzii. Pălăria pleoștită îi era dată mai pe ceafă decît de obicei. Făcuse el față și de data aceasta ! Numai că nu-i plăcea s-o vadă pe Ditte intrînd ca doică — vacă cu lapte, ca să zicem așa : nu se putea deprinde cu asemenea gînd.

Fu nevoit să coboare într-o bodegă, ca să se dumirească, dar un rachiu îi luminează creierul și-l făcu să vadă limpede.

Cînd ieși de-acolo, se lămurise : dacă putea fata căpăta un loc ușor, cu simbrrie ca lumea și dacă pentru asta n-avea decît să-i dea unui copil străin să sugă laptele cu care oricum n-avea ce face — atunci cel puțin nu născuse degeaba. Trebuie să fi fost și loc bun, căci doar numai boierii angajau pe cineva care să dea copiilor lor să sugă.

Cînd intră în camera Dittei, avea aerul foarte hotărît și călca înfipt ca niciodată.

— Acu, fată, scoală-te și vezi de te-mbracă repede, spuse el vesel. Ți-am găsit un loc fain. Ai să fii domnișoară și ai să dai, poate, să sugă unui copil de boier — adică, dacă ai să plăci cînd te-or cerceta. Că asta-i tocmai ca atunci cînd vrei să cumperi o vacă cu lapte — cei bogați vor să știe pe ce dau banii.

De cercetare n-avea fata ce se teme — doar era mai mare dragul cum se rotunjise la umeri și la piept. Avea pielea delicată, a maică-si, dar nici pe departe atîta pistru, și trupul îi era mai frumos. Părul arămiu și lucios îi ajungea pînă la brîu, cînd era desfăcut ca acum.

3. CLINICA DE NAȘTERI

— A sunat ! A sunat !

Ditte auzi strigătul în spălătoria cea mică de lîngă bucătărie, unde se spăla, după ce isprăvea cu treburile murdare.

— A sunat ! îi spuse speriată îngrijitoarei, prin ușa deschisă a bucătăriei. Domnișoara Petersen aruncă ce-avea în mîini și fugi prin coridorul cel lung. Se întoarse îndată gîfîind.

— A venit contesa, spuse ea. Grăbește-te. Am dus-o deo-camdată în biroul directoarei.

Ditte își trase repede „uniforma de zile mari“ — o rochie albă, largă, cu mîneci scurte și foarte decoltată și o bonețică tot albă — și ieși în grabă. Cînd musafira fu condusă înăuntru, Ditte ședea cu pieptul desfăcut, pe un fotoliu de lac alb și „sora“ era plecată peste ea și-i ștergea sîinii cu vată albă sterilizată, pe care o muia într-un castron alb, plin cu apă boricată. Pereții camerei cu trei ferestre, „salonul de zile mari“ cum îi spuneau fetele între

ele, erau — cit un stat de om — acoperiți cu panel lăcuit alb, ușor de spălat și, mai sus, pereții erau văruiți tot cu alb, ca și tavanul. Cîteva pătucuri, date și ele cu alb, și cu perdeluțe de-un roz deschis și două toalete mari albe, formau mobilierul principal al camerei.

„Sora“ așternu grijulie un șervet alb pe sînul Dittei.

— Așa, așa, spuse ea zîbind dulceag. Acum îți aduc și copilul.

Lîngă Ditte se așezase o doamnă foarte tînără, îmbrăcată în negru și o privea clipind. Ditte știa că e distins să privești așa, ținută, printre gene — cam tot așa de distins ca atunci cînd întrebunțai un lornion. Totuși i se părea nelalocul lui să măsoari așa oamenii, fără rușine. Dar femeia era drăguță și foarte tînără — nu mai mare decît Ditte însăși. Purta un voal negru care-i cădea pe spate; asta voia să însemne că-i văduvă și că de aceea fusese nevoită să dea copilul. Laptele îi secase din pricina durerii pentru pierderea iubitului ei soț, sau cam așa ceva. Dar numai văduvă nu era! Nu mai mult decît Ditte, căci nu fusese căsătorită vreodată. Dar contesă era ea și chiar fata uneia din cele mai nobile familii ale țării — și avusese ghinion cu un vizitiu. Fetele știau totul: de altfel cunoșteau de-a fir-a-păr toată istoria copiilor de aici din clinică; oricît ar fi fost de încilcită și oricît ar fi vrut ei s-o ascundă — tot o simțeau ele. Asta cu vizitiul nu putea Ditte pricepe. Dacă ar fi vrut ea să aibă un copil de bună voie, apoi numai cu un conte l-ar fi făcut! Dar contesa era frumușică: mai era încă palidă din pricina lehuziei — sau poate din pricina pasului greșit? Boierii își puneau astea mai mult la inimă decît ceilalți oameni. În tot cazul, copilul și-l iubea: venea în fiecare săptămînă să-l vadă. Cîte erau care veneau aici, descărcau copilul și nu se mai arătau!

Dură neobișnuit de mult pînă sosi îngrijitoarea cu copilul; o fi fost probabil ceva ce nu trebuia să vadă contesa; poate că era opărit și-l pudrau. Ditte avu vreme — cel mai rău lucru care i se putea întîmpla, căci atunci se lăsa cuprinsă de gînduri negre. Atîtea se iveau care băteau la ușa minții! Deodată simți un braț care o lua de gît.

— Copilașului dumitale, cum îi merge? întrebă tînăra, lipindu-și obrazul de al Dittei.

Ceva mai rău n-ar fi putut-o întreba. Fața începu să-l tremure. Noroc că intră îngrijitoarea în acel moment.

— Ia priviți-l, doamnă, ce dulce e! spuse ea, punînd copilul în brațele mamei. Aceasta își privi pruncul și-apoi îl puse la sînul Dittei — cu o expresie ciudată, care-ar fi putut însemna multe.

Fața de ea, Ditte nu se simțea de loc încurcată, ar fi dorit chiar, să stea de vorbă. Erau doar un fel de tovarășe de suferință, oricît le-ar fi fost soarta de deosebită. Dar îngrijitoarea se-nvîrtea pe-acolo. Venea în tot momentul și se îngrijea de copil.

— Incet! spuse ea. Să nu sugă atît de repede!

Asta nu era decît o prefăcătorie; pe ascuns îi făcu semn Dittei să facă ce-o face și să ia copilul de la sîn.

Ditte încercă să-l înduplece să lase sfîrcul din gură, fără-să pară ceva silit — îi părea rău de mititel dar nu cuteza să facă altfel.

— Nu se poate să se fi și săturat, spuse mama, căci trage din toate puterile. Nu-i dai și din celălalt sîn?

— Nu, n-avem voie să îndopăm copiii, răspunse sora, căci varsă tot și nu se dezvoltă. Luă copilul și-l dădu mamei, căreia i se îngădui să-l pună în pat. Contesa stătu cîteva minute plecată peste prunc; cînd se ridică avea ochii înecați în lacrimi. Dittei îi veni s-o ia de gît și să-i spună să nu-și facă grijă, căci copilul va căpăta destul de supt. Dar tocmai atunci tinăra spuse adio, întinse mîna amîndurora și le mulțumi că erau atît de bune cu copilul ei; Dittei îi băgă niște monede de hîrtie în mînă. Îngrijitoarea o conduse pînă la ușa din stradă și Ditte intră în altă cameră și puse alt copil la sîn.

Îngrijitoarea se întoarse.

— Bine c-a trecut inspecția! Numai să nu fi băgat de seamă c-ai tras prea repede copilul de la sîn!

— Nici n-ar fi trebuit s-o facem. Mititelul ar fi vrut să mai sugă.

— Ei, dacă nu s-a săturat, îi mai dăm noi și papară, făcu îngrijitoarea. Trebuie să sugă și ceilalți; aici nu merge după rang. Mi se pare că pe ăsta l-ai pus la celălalt sîn. Primul era gol de tot?

Ditte dădu din cap. Nu-i plăcea să se lase suptă pînă la ultima picătură, căci atunci o durea spatele.

— Ești sigură ? Ia să văd ! îngrijitoarea prinse sfîrcul între degete. Să fim econoame cu bunătațile, laptele-i scump ! Dar, ia ascultă, contesa nu ți-a dat bacșiș ?

Ditte scoase, codindu-se, bancnotele din sîn și i le întinse. Domnișoara Petersen ieși din cameră ; curînd se întoarse cu cîteva monede de argint.

— Poftim, asta-i partea dumatăle, făcu ea. Spunea că duce bacșișurile la directoare, care le împărțea după des-toinicie și vechime. Dar se prea poate că dădea fetelor o parte din bani, pînă cînd restul și-l ținea pentru ea. Ditte era dezamăgită. Cînd se angajase i se spusese că va primi o mulțime de bacșișuri, și ar fi avut mare nevoie de ele. Leafa i se plătea abia după trecerea celor nouă luni pentru care se angajase. Acum înțelegea că condiția aceasta era pusă numai ca s-o împiedice de-a fugi. Las-că-i va spune ea contesei cum a fost cu bacșișul !

— Să nu îndrăznești să vorbești cu cineva despre cele ce se petrec în clinică — nici chiar cu salariații noștri ! spuse deodată îngrijitoarea cu asprime. Ditte tresări speriată.

— Nu, șopti ea.

— Sună ! Ingrijitoarea scoase un țipăt slab și fugi să deschidă ; ea era mîna dreaptă a directoarei și deschisul ușii intra în atribuțiile ei. Ca și directoarea, luase și ea obiceiul de a se speria de cum auzea clopoțelul ; cînd suna, directoarea abia-și trăgea sufletul și ducea mîna la inimă. Poate că era bolnavă de inimă. De altfel, toate se molipsiseră de această boală. Locuința era lungă și soneria de la intrare nu se auzea bine ; cînd răsună clopoțelul de alarmă de-a lungul coridorului, te treceau fiorii prin șale și-ți trimetea ca o săgeată pe dedesubt, pînă-n vîrfurile picioarelor. Atunci trebuia să țipi fără să vrei, și pruncul pe care-l aveai în brațe începea să urle.

Altfel, nu se prea auzea plînsul de copil, cum te-ai fi putut aștepta ; pentru liniștirea micuților avea ea, directoarea, niște picături minunate.

Afluența era mare, la clinică. Mereu suna cineva, oaspeții veneau și plecau fără încetare — dar ce doreau ei de fapt ? Cei mai mulți erau conduși în cabinetul particular

al directoarei, care se afla chiar lângă ușa de la intrare, așa încît aproape nici nu-i vedeai.

Sofie și Petra se făceau că știu ce vor toți oamenii aceștia, dar nu voiau să spună.

— Prea ești prostuță, fetițo ! spuneau ele cu fața misterioasă. Ei, de data aceasta nu era decît directorul biroului de plasare ; pe ăsta îl cunoștea Ditte după pașii de elefant de pe coridor și după chicotitul îngrijitoarei. Nu se putea opri să nu ciupească — porcul cel gras — cînd avea prilej !

Directoarea ieșea seara cu directorul și preda supravegherea domnișoarei Petersen. Dar nu ieșea bine pe ușa, că îngrijitoarea le și chema pe fete și le spunea :

— Am un pic de treabă pînă undeva, aveți grijă de toate aici. Stați toată vremea jos și nu uitați că aveți răspundere mare !

— Da, da, las' pe noi ! răspundeau ele într-un glas, dar cum ieșea domnișoara Petersen din casă, fetele fugeau sus și începeau să se gătească. Ditte trebuia să vină jos cu ele și să le dea drumul pe poartă. Toate rămîneau în seama ei. Și nu numai că trebuia să vadă de toți copiii, dar mai avea de spălat și un cazan mare de feșe — și de servit pe-o bolnavă care născuse cu șase săptămîni înainte de termen și zăcea în camera din fund a clinicii. Dar așa era de cînd se ținea minte : pe umerii ei apăsă, pînă la urmă, toată povara. Se săturase pînă-n gît de toate și avea chef să-și ia lucrurile și s-o șteargă fără vorbă.

Ditte văzuse multe, fără însă să fi tras vreo concluzie generală. Ea lua cele rele așa cum erau și nu-i dădea în gînd să tragă pe careva la răspundere — nici măcar pe cei cari îi cășunau răul. Firea o înzestrase cu multă răbdare ; asta era moștenirea ei cea mai de preț. Rău de tot trebuia să-i mai fi mers ca să înceapă ea a cîrti împotriva soartei și să pună toate în seama ei.

Din pricina asta prea profitau toți de bunătatea ei ; proastă nu era — și nici neroadă de bună, la o adică. Făcuse un copil și asta nu era o crimă — în lumea ei nu era ceva rar și faptul că-l dăduse pe mititel pe mîini strălne, nu însemna nimic. Toate acestea făceau parte din soarta săracului și stăteau în firea lucrurilor. Dar că și cei nobili

aveau ghinionul să facă copii fără să fie căsătoriți — nu numai niște simple fete de chiaburi, că de astea știa ea multe, ci fete de boieri adevărați — nu i-ar fi dat în gând nici pe departe. Să aranjeze lucrurile, la asta se pricepeau ei ; plecau undeva ori intrau la clinică să se opereze de una sau de alta — ca fata de moșier pe care o găsisese Ditte aici la venirea ei. Acasă se spunea că fata lunecase pe scări și că-și rupsese osul șezutului. Îi povestise chiar fata, prăpădindu-se de râs.

Nu, Ditte nu mai credea cu atîta ușurință ; începuse să știe deosebi cîte parale fac ; ceea ce vedea ea acum aici, îi lămurea și întîmplări din trecut, pe care nu le înțelesese la vremea lor. Întîmplarea o făcu să arunce o privire și între culise și actorii îi apăreau acum în altă lumină. Deci, boierii nu erau mai buni decît ea și cei de teapa ei ; asta, nu fusese decît o închipuire. Pe cînd se spunea acasă la ele c-au plecat la Paris, sau că urmează vreun curs în capitală, fetele zăceau aici și urlau în durerile facerii ; acestea erau urmările amare ale dulcilor plăceri și pentru ele. Femeile din sat i-o spusese ră ei la naștere — dar aici se potrivea mai bine.

Și-apoi se mai deșteptase fata ! Ceva fu știrbit în concepția ei și despre cei de sus și despre cei de jos. I se zguduise și simțul dreptății. Putea să se obișnuiască cu gîndul că trebuie să se lipsească de copil, drept pedeapsă pentru păcatul ei ; că ambii, adică mititelul și cu ea trebuie să sufere spre binele celor care erau mai drepti decît ei ; dar de ce să se ia laptele de la gura pruncului ei, și să se dea altora, tot atît de nelegitimi ca și el — asta nu mai înțelegea.

Seara, vorbea despre astea cu Sofie și cu Petra, cînd se aflau toate trei în camera servitoarelor. Fetele rîdeau și-și băteau joc de ea.

— Ce proastă ești ! spunea Sofie. De ce să fie mai ceva decît noi ? Au bani și-atîta tot. Crezi că există vreo fată care ar ține copilul, ca să fie înghiontită de cei bătrîni și batjocorită de copii pe stradă, dacă ar avea încotro ? De cîte ori eram silită să ies în oraș, aș fi dorit să arunc pe capul alteia buclucul meu. Bărbații se cară și nouă ne rămîne ponosul, și mai trebuie să fim și fericite cînd dăm

de un iad ca ăsta de-aici. Dreptatea-i moft — asta s-o știi de la mine !

Oricum ar fi stat lucrurile cu dreptatea, îndatoririle erau foarte grele și să făceau bine simțite. Era amar să fii nevoită să pui la sîn copii străini și să te lași suptă de ei, de nu te mai puteai ține pe picioare — pentru ca apoi să te gîndești că al tău e între străini și plînge, nevoit să se mulțumească cu o țoacă morfolită în gura altora, și cu un biberon.

Ditte se frămînta și-i era dor de mititel ; de cîte ori punea la sîn un copil, dorul din ea se răscolea amarnic. Mai era și foarte dezamăgită ; nu era nici pe departe ce i se spusese lui Lars Peter și chiar ei, cînd se tocmise. Amîndoi avuseseră impresia că va fi doică la o casă mare, unde doamna era prea slabă și prea delicată ca să poată alăpta în persoană. I se făgăduise și îmbrăcăminte — ca să umble numai în alb. Și cînd colo, se făcuse „lăptăre” — într-un cămin de îngerași !

Expresia venea de la Sofie și nu era pe placul Dittei ; totuși o întrebuița cînd o pălea amarul — ca să se răzbune. Rochia cea albă o îmbrăca numai cînd venea cineva ; altfel făcea treburi grosolane și, din cînd în cînd, ba ici, ba colo, mai dădea și să sugă. Seara nu era liberă ; toate trei fuseseră tocmite cu condiția ca, pe timpul cît erau angajate, să nu iasă singure. Li se spusese că altfel era primejdie să aducă din cercul lor sărăcăcios niscaiva microbi. Sofie și Petra însă, erau de părere că direcția se temea să nu se afle prin ele despre cele ce se întîmplă la clinică. În fiecare după masă îngrijitoarea ieșea la plimbare cu cîte două din ele, pe cînd a treia rămînea de serviciu sub supravegherea directoarei ; deci, cel puțin se aeriseau.

Sofie și Petra se despăgubeau noaptea, pe cînd Ditte rămînea de veghe ; ea trebuia să pîndească — să fugă jos și să le dea drumul cînd auzea semnalul. Amîndouă aveau gura slobodă, după părerea Dittei, și-și băteau adesea joc de purtările ei de țarancă ; altfel erau bune, săritoare la nevoie și se înțelegea bine cu ele. Dar s-o ia și pe Ditte la plimbare, nu-i dădea nici uneia în gînd ; spuneau că nu-i destul de ușuratecă.

4. INGERAȘII

— Ingerașii au nevoie de aer, spunea directoarea, împingînd paturile lîngă ferestre, de unde cădea o rază slabă pe dușumea. Aceasta însemna aici soare; și cînd deschideau fereastra și uzina de gaz își trimetea duhoarea în valuri mari în cameră, spuneau că intră aer curat.

Ditte și doamna Bram erau singure acasă; Petra și Sofie ieșiseră cu îngrijitoarea. Pe cînd deretica, Ditte trăgea cu ochiul la copii; doamna Bram ședea pe un scaun și trîncănea tot timpul. Nici nu era atît de mult de lucru, încît să nu poată pridi di Ditte singură; rîzgîiați nu erau mititeii și pentru moment nu erau decît patru. Unul tocmai murise și doi se strecuraseră pe tăcute din cămin — undeva la vreo doică.

— Au fost uneori și cîte douăzeci, spuse doamna Bram. Am cam dat înapoi — am avut de cîteva ori ghinion și oamenii sînt foarte bănuitori. Aruncă o privire nevinovată spre Ditte.

Avea niște ochi de ciine — adevărați ochi de ciine credincioși — în care nu se ivea niciodată supărare, sau cel puțin un pic de voință; în ei nu se citea decît teamă. Era umflată ca un burete și lipsită de energie, cu fața și mîinile lipsite de vlagă. Ditte nu era în stare să descopere răutate în ființa aceasta, cu toate că deținea o asemenea funcție; dacă n-ar fi ascultat la cele ce spuneau fetele, luîndu-se numai după impresia ei, ar fi putut-o chiar iubi. Cînd respira, îi fluiera în piept — avea astmă; purta în permanență o rochie neagră de mătase și umbla ca și cum n-ar fi văzut ce se petrece în clinică, neroadă și copleșită de lene.

— Da, drăguții de ingerași! spuse ea. Logodnicul meu mă ceartă adesea că nu mă las de clinica asta — știi doar, că directorul și cu mine sîntem logodiți! Spune că pierdem parale; adevărul e că n-avem decît supărări, pentru osteneala noastră. Dar îndată ce trece termenul de divorț, plecăm în sud — se spune că acolo aerul e foarte bun împotriva astmei. Mai întîi ne căsătorim — știi că trebuie să aștepti trei ani pînă să ai dreptul să te recăsătorești. Asta-i pentru cazul cînd ar fi rămas vreo urmă din prima căsătorie.

— Vreo urmă... trei ani? Ditte pufni în râs.

— Ei, se știe doar că oamenii se mai întâlnesc câteodată și după ce se despart... Drăgălașii de puișori!

Se auzi soneria. Doamna Bram duse mîna la inimă; o surprinsese atît de brusc soneria, încît nu fu în stare nici să se scoale de pe scaun.

Ditte se strecură în vîrfurile picioarelor în „salonul de zile mari” și trase cu urechea la peretele dinspre biroul directoarei. Auzi glasuri tinere; unul înăbușit, de bărbat, care vorbea îndelung și unul de femeie, care se amesteca din cînd în cînd, plîngînd. Nu putea prinde vorbele.

— Dar nu-l puteți îndepărta? întrebă deodată bărbatul cu voce tare.

— Da, dragă, te rog! spuse femeia întrerupîndu-se un moment din plîns. Vocă directoarei se auzea tărăgănată și timpită. Pe urmă se făcu tăcere și Ditte o ștose încet de-acolo.

Puțin după aceea, intrară în „salonul de zile mari”; Ditte îi putea vede pe amîndoi prin ușa deschisă — o femeiușcă foarte tînără, palidă, palidă, cu ochii înroșiți de plîns și un bărbat ceva mai în vîrstă, cu redingotă neagră; părea pastor sau diacon.

— Camera aceasta n-o puteți avea, spuse directorea. Aici dorm mititeii, drăguții de ei. Dar vă dăm o cameră liniștită cu soare.

— Da, da! spuse fetișcana plîngînd. Prietenul ei o ținea strîns de mînă, ca și cum ar fi vrut s-o apere de toate relele.

— Și nu se va afla nimic... nu-i așa? întrebă el.

— De asta să fiți siguri, răspunse directorea. Sîntem tăcuți ca mormîntul! Dar trebuie să ne vestiți sosirea din vreme, căci la noi e întotdeauna ocupat.

Cînd se întoarse directorea, Ditte stătea la capătul coridorului celui lung și întunecos, în ușa bucătăriei.

— Pot pleca un moment? întrebă ea.

Fugi pe scări în sus, spre camera de serviciu și se trînti pe pat, îngropîndu-și fața îngrozită în perne. Ce grozăvie; biata amărită de fată — și cel ce-o ținea de mînă — și chiar și ea însăși! Nu mai era de răbdat! Se simțea încărcată de lacrimi, de milă pentru nenorocita de fată, care trecea prin toate chinurile sufletești, și de milă pentru ea

însăși, care n-avusese pe nimeni s-o țină de mină. O apucă dorul de toate cîte lăsase în urmă, de tata și de frățiori, de copilașul ei, copilașul ei ! Vai, ce groaznic era să vii pe lume — nici nu putea plînge de îngrozită ce era. „Ia-l de-aici, ia-l de-aici !“ îi jelea mereu în urechi. Și deodată i se lămurii ceva în creier — o nouă spaimă. Bunica făcuse de multe ori aluzie, în copilăria Dittei, cît de bine era că nu izbutise mama s-o împiedice pe Ditte de-a veni pe lume.

— Ce-ar fi făcut o păcătoasă ca mine, dacă n-ar fi avut un sprijin ca tine la bătrînețe ? Așa spunea ea deodată și începea să plîngă de spaimă și de bucurie în același timp. Îi mai suna Dittei și acum în urechi, pentru că vorbele bunicii i se păruseră atunci de neînțeles. Adică cum să n-o lase să vie pe lume ? Ea își închipuia ceva așa, ca și cum ușa de la bucătărie ar fi fost încuiată și n-ar fi putut intra la bunica, ci ar fi rămas afară în întuneric, să plîngă. Așa să fi fost ? Fusesse și ea în primejdie de-a nu veni pe lume ? Ditte se înfiora la acest gând. Și ea fusesse copil din flori — și încă sărac — clinică de naștere pentru cei de teapa ei nu exista. Asta însemna pur și simplu ori „lepădai“, ori suferai urmările.

Deodată zbîrnîi soneria de peste pat. Ditte tresări și alergă la treabă.

Munca nu era plăcută și totuși, după descoperirea pe care o făcuse, Ditte se bucură în sinea ei că nu izbutiseră s-o împiedice de a veni pe lume. Ce s-ar fi făcut Lars Peter — și frățiorii ? Și chiar ea, care n-ar fi văzut lumina zilei ? Ditte nu era de loc sătulă de viață.

Și totuși, cîteodată plîngea în taină ; de fiecare dată cînd punea pe unul din copiii cei străini la sîn, se revolta. Trebuia să se stăpînească, dar se răzbuna cînd era singură. Plînsul ușura și alunga întunericul din ungherele inimii.

Cîteodată se trezea în ea chiar ură, sau poate numai amărăciune — împotriva acelor care se scuturau de copiii lor și i-l răpeau pe al ei. Dar era nevoie de o fire aspră, ca să poată ține trează ura, cînd avea în mîini pe unul din mîiteii aceia nepulincioși ; în tot cazul, de-o fire mai aspră decît a Dittei.

Îi venea greu să se obișnuiască cu orașul, mai greu decît își închipuise. Nu se simțise niciodată atît de singură

ca acum, deși erau destui oameni în jurul ei, animale nu se aflau aici; nici măcar un pui, care să te lingusească și să-ți cerșească ceva bun de mâncare. Zilele erau întunecate și cenușii din mai multe puncte de vedere; cea mai mare parte a iernii trebuia să ardă lumina în bucătărie și în timpul zilei. În tot locul unde te uitați, numai case cenușii, canale de scurgere și o mare de acoperișuri și de hornuri. Existau și străzi adevărate, mări de lumină, cu magazine strălucitoare, unde erau expuse toate minunățiile pământului. Ditte auzise despre ele cu mult înainte de a veni aici, ba chiar le și visase. Dar n-ar fi avut nimic împotriva să le vadă și a avea, cu ochii ei și chiar poate să și tîrguiască acolo. Era datoră frăților niște jucării și cînd va veni termenul și-și va lua simbria... Simbria era toată mîngierea ei în nevoie. Cîte nu voia ea să facă și să cumpere, cînd va primi simbria!

— Tu? îi spunea Sofie. Nu mai vezi tu simbria ceea cîte zile-i avea că prea ești proastă și blajină. Ce, crezi că ne storc aici măduva din oase și ne mai dau și bani pe deasupra? Acuma îmi fac mîle zile fripte. Nu văd eu ce se petrece? Vor să-mi facă de petrecanie ca să mă silească să mă car înainte de termen și să pierd banii. Dar n-au nimerit-o! Dacă am răbdat opt luni, rabd eu și nouă. Numai să-și facă ei de cap că... Fata dădu din cap amenințător.

— Ei, și ce-ai să faci? Puterea și dreptatea sînt de partea lor. Ditte își aminti de curtea de la Bakke.

— Așa? Le cer simbria și-i mai ameninț și cu un denunț. N-o să le facă plăcere. Le cer leafa întreagă și poate și ceva pe deasupra. Așa spune logodnicul meu — că asta le mai lipsește!

Nu trecură decît cîteva zile și avu loc o ciocnire între Sofie și stăpînii ei. Nu mai încăpea nici o îndoială că o șicanau; mai ales îngrijitoarea o certa toată ziua pentru că îi secase laptele. Într-o zi, Sofie se sătură; aruncă cît colo treaba din mîini și insistă să afle ce vroiau cu ea. Dacă doreau să plece, pleca cu plăcere. Îngrijitoarea le chemă pe celelalte ca martore și refuză să-i plătească. Dar peste o oră sună cineva la ușă. Era Sofie cu logodnicul și directoarea trebui să-i primească în birou. Curînd după aceea Sofie ieși de-acolo, cu coatele depărtate de trup și

intră foarte bine dispusă în „salonul de zile mari“, ca purtală pe aripi.

— Doar trebuie să ne luăm rămas bun și de la colege, spuse ea, făcându-și vînt cu două hîrtii de cîte o sută de coroane. Era cu adevărat palpitant; pe Ditte o treceau fiori reci și calzi prin spate; nu-și închipuisese vreodată, că o servitoare ar fi fost în stare să-și bată în așa hal joc de stăpîni.

— A izbutit pentru că știe prea multe despre iadul ăsta ! spuse Petra liniștită.

În locul Sofiei nu mai veni altă fată. Ditte și Petra trebuiră să vadă de cei patru copii; și pentru că Ditte era mai nouă, îi revenea întreaga sarcină. Din fericire nu mai primiră alte paciente. Petra era de părere că se pregăteau să închidă.

— Le e frică de Sofie, că prea știe multe.

Ce știau Sofie și chiar Petra, pe care Ditte să nu le fi putut afla ? Vedeau ea bine că multe nu erau cum trebuie să fie „Drăguții de copilași !“ spuneau toți. „Drăguții de ei !“ În realitate erau însă reci și calculați față de copii și nu-i iubeau cîtuși de puțin. Mai trebuia să fie și altceva, ceva îngrozitor, ce nu putea Ditte pricepe în neștiința ei — asta știa ea prea bine. Avea destule bănuieli — chiar și fără aluziile celorlalte fete. La clinică nu se simțea nimeni bine, pacientele se grăbeau să plece cît mai repede. Un mister de nepătruns se așternea peste treburile casei; toate erau învăluite în prefăcătorie. Îngrijitoarea și doamna Bram erau în permanență nervoase și înnebunite de spaimă. Și tot acest du-te vino, în special seara, de femei care aduceau sau luau copii, de doamne voalate, însoțite de domni. Mereu avea Ditte surprize. Copiii se făceau nevăzuți de parcă s-ar fi evaporat — erau se vede dați pe neașteptate în îngrijire particulară; alții se iveau ca și cum ar fi căzut din cer — de-a dreptul în leagăn. Cînd cobora dimineața Ditte, îi găsea acolo — deși pe la miezul nopții cînd urcase să se culce, fusese alt copil în leagăn. Cîteodată voiau s-o facă să creadă că era același copil; dar Ditte nu se lăsa păcălită — fiecare prunc apuca sînul în felul lui. Se întîmpla uneori să și moară cîte unul. Dittei îi părea rău din inimă cînd se întîmpla așa ceva. Ce înspăimîntător era micul cadavru galben ca o luminare de ceară,

care nu va mai fi aprinsă niciodată. Moartea o cutremura. Sofie și Petra nu țineau atât de mult la viață.

— Astuia îi e mai bine decît nouă, spuneau ele adesea. Acum n-are să se mai chinuiască.

Se întîmpla ca un copil să se facă deodată nevăzut și să reapară din senin după cîteva zile. Se spunea că fusese dus la consultație, la spitalul de copii. Ditte știa, însă, că copilul fusese împrumutat pentru vreun proces de pensie alimentară sau de moștenire, în care se făceau escrocherii. Dacă mergeau treburile bine, directoarea primea jumătate din ce se cîștiga.

— Ce greșos din partea ei ! gîndea Ditte. Să facă asemenea lucru pentru bani !

— E o vacă, spunea Petra. Nici măcar nu ia banii pentru ea, ci-i dă directorului. A lui este afacerea și face pe logodnicul cu ea, numai ca s-o silească să facă tot ce vrea el.

Pînă aici își dădea Petra drumul ; într-un anumit punct însă se oprea și n-o mai puteai urni să vorbească mai departe. Era un copil al străzii și învățase să-și ție gura la o adică.

Ditte nu mai voia să mai rămînă aici în ruptul capului ; nu mai putea răbda și se hotărî s-o șteargă la cel dintîi prilej.

Ședea sus, în camera de serviciu, și-i scria lui Lars Peter ; încerca să-i lămurească lucrurile. Se considera ca un fel de crimă să fugi de la stăpîn și tata s-ar fi supărat foc. Era tîrziu și fata era moartă de osteneală ; penița păta și ea nu știa dacă „s-a“ se scrie într-un cuvînt sau nu.

Petra veni sus.

— Vai, îngerașii ! se maimuțări ea, umblînd prin cameră. Drăgușii de pușori ! și se trînti pe pat.

— Ce, ai șters-o ? o întrebă Ditte ; doar ești de gardă ! Au plecat ?

— Nu, dar directoarea mi-a spus că pot să mă culc, că stă ea.

— Ciudat ! Ce-o mai fi și asta ?

— Că n-au nevoie de mine, colo jos ! Ce greșos ! Stătea culcată și se strîmba.

— Ce te strîmbi ? întrebă Ditte.

— Ce-ți pasă! Isprăvește-ți mai bine scrisoarea de amor și taci! răspunse Petra, întorcîndu-se cu fața la perete. Peste un minut sări ca friptă... Mă culc... și nu-mi mai pasă de nimic! spuse cu voce răgușită.

Ditte trudea grozav; la școală nu prea învățase multe și ce știuse, uitase aproape de tot.

— Cum se face oare litera D mare? întrebă ea.

— Da' ce, crezi că eu știu? Pune și tu un cîrlig că înțelege el.

— Scriu celor de-acasă. Știi... n-am drăguț.

— Copil da și drăguț nu! Grozavă mai ești. Invers e mai plăcut.

Petra adormi.

Ditte lipi scrisoarea și o ascunse sub fața de masă. Trebuia să caute o ocazie s-o dea cuiva. S-o încredințeze îngrijitoarei n-avea rost, căci tot n-ar fi expediat-o.

Mai stătu un moment, gîndindu-se la noul ei copilaș de alăptat, o fetiță cu zulufi blonzi, pe care o și îndrăgise. De fapt, fetița ar fi trebuit să sugă acum, dar nu cuteza să coboare nechemată. Or suna-o ei, cînd or avea nevoie de ea.

Cînd coborî a doua zi dimineață, în casă mirosea ciudat. Ingrijitoarea împodobește o targă, directoarea se clătina într-o parte și-n alta și hohotea în batistă.

— Vai, vai, drăguțul de îngerăș! gemea ea. Doctorul, prieten de casă, era aici și scria certificatul de moarte. Copilul cel nou de alăptat al Dittei murise; ce dulce era cu bucele blonde în jurul feții! Avea ochișorii un pic întredeschiși, ca și cum nu trebuia să știe nimeni c-o privește pe Ditte — era îngrozitor!

Mîna Dittei se întinse tremurînd spre capul micului cadavru. Se plecă să sărute copilașul de adio. Nu se uita nimeni la ea și putea face asta în liniște. Ingrijitoarea tocmai turna doctorului un pahar de porto.

— Așa de devreme! îl auzi spunînd, cu vocea răgușită, pe cînd da băutura pe gît. Mîna îi tremura.

Și mîna Dittei începu să tremure. Sub bucele copilei, tocmai în creștetul capului, simțise o gămălie de bold. Dădu un țipăt și căzu la pămînt.

Seara fugi. Petra îi ajută să scoată pe stradă cele cîteva lucruri și-i dădu adresa unei familii din Adelgaade — muncitorul Jensen — unde va găsi adăpost.

A doua zi sosi și Petra — fugise și ea.

— N-avea tu grijă, s-au bucurat că ai dispărut! spuse fata. Economisesc simbria. În locul tău m-aș duce să le cer — și aș amenința cu poliția. Așa o să și fac eu!

Dar pentru nimic în lume nu mai vru Ditte să pună piciorul în iadul acela.

5. DITTE FACE PARTE DIN FAMILIE

Ditte petrecu noaptea la cunoscuții Petrei, o familie de muncitori care locuia într-o singură cameră într-una din cele mai vechi case din Adelgaade, în fundul curții. Era cea mai mică și mai sărăcăcioasă locuință pe care o văzuse Ditte vreodată. Camera avea două ferestre mici; într-un colț era instalată bucătăria, care nu era mai mare decât o masă. În felul acesta, se forma într-o parte a camerei un fel de alcov, în care dormeau bărbatul și nevasta, cu copilașul Petrei, pe care-l aveau în gazdă, între ei. Proprii lor copii dormeau pe scaune și Ditte i se îngădui să doarmă pe canapeaua cu spetează înaltă, pe care o păzeau altfel, grozav. Era de pluș roșu și umplutura mirosea a mucegai; o luaseră în rate. De altfel totul mirosea a mucegai și a putregai. Era o cocioabă veche și igrasioasă; dușumeaua se lăsase cu cițiva centimetri sub chingi. Femeia era nevoită să păstreze resturile de mâncare între două farfurii, ca să nu le mănince șoarecii peste noapte.

Cînd Ditte le ajută a doua zi celor două fete la îmbrăcat, lipsea o legătoare de ciorapi: guzganii o trăsaseră pe jumătate sub dușumea.

— Asta-i soarta săracilor, spuse femeia care stătea la fereastră și se pieptăna. Iată fericirea pentru care ai jertfit totul în tinerețe: cîteva smocuri de păr rar în cap și guzgani sub podele! În locul tău m-aș întoarce la țară, înainte de-a fi prea tîrziu; acolo ai cel puțin unde te mișca. Dar, firește, că-mi bat gura de pomană.

Da, asta așa era! Să se ducă acasă s-o rîdă lumea pentru că nu izbutise să-și facă drum, asta nu-i sta Ditte în fire.

Femeia o duse la panoul de publicitate al unui ziar ca să-și caute loc.

— Să nu te aștepti să găsești ceva ca lumea, îi spuse femeia. Stăpînii care schimbă slugile în afară de soroc, nu fac doi bani. Dar deocamdată ia și tu ce-i găsi.

Privirea Dittei se opri pe-un anunț : Familie mică de ofițer, tînără pereche. Simbria era mică, dar în schimb fata va fi considerată ca făcînd parte din familie. Asta-i plăcu. „Sînt atît de singură aici“, gîndi ea.

Doamna Jensen nu era prea încîntată.

— Eu aș fi preferat simbria bună unui tratament bun, spuse ea. Pentru tratamentul bun pe care-l plătești din leafă, nu merită să te lași dusă de nas. Faci parte din familie, da — masa de prînz, știm noi asta. Crezi că porcul e băgat în casă în alt scop decît ca să fie mîncat ?

Dar nici de multă alegere nu era vreme, și nici nu se mărita cu stăpînii. Deci, o porniră spre Ababoulevard, unde se afla postul. Ditte fu angajată și luă îndată slujba în primire.

De grija asta scăpase — acum putea s-o ia de la început.

În casă era și un copilaș, un băiețel de vreo cinci, șase luni. În anunț nu se pomenea nimic despre el și nici doamna nu suflase un cuvînt ; se gîndise, se vede, că Ditte îl va descoperi, ea ! La drept vorbind, Ditte se săturase pînă-n gît de copii ; n-ar fi avut nimic împotrivă să scape de ei pentru un timp. Dar, nu mai era nimic de făcut ! Altfel nu părea să fie un loc prea greu ; locuința era mică și locotenentul mai mult pe-afară, pe la forturi. Doamna ajuta la toate.

Tînăra femeie era foarte guralivă. Ditte află curînd, că tatăl ei era negustor într-un oraș de provincie, unde fusese transferat locotenentul și că i se trimiteau de-acasă provizii, care prindeau bine.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu ! să nu i-o spu! soțului meu ; nu face pentru un militar să primească alimente ; să ții casa cu ce-mi dă el ! Mă crede mai destoinică decît sînt ! Și eu îl las s-o creadă ! Îți plac militarii ? Ah, uniforma este cel mai frumos lucru din lume ; să vezi ce bine-i șade bărbatului meu !

Ditte, după cum am spus, n-avea leafă mare : cinci-sprezece coroane pe lună. „Mai mult nu putem da“. Doamna o lămuri că militarii sînt foarte prost plătiți.

— Soțul meu spune c-așa a fost întotdeauna; la cel care-și sacrifică viața și sîngele pentru patrie, sărăcia e oaspete la masă. Dar cel puțin avem onoare!

Ca despăgubire pentru salariul cel mic, Ditte era considerată ca făcînd cu totul parte din familie; dormea pe un divan în sufragerie și avea pruncul noaptea cu ea.

În locuința noastră nu este cameră de servitoare, spunea doamna. Și apoi soțul meu spune: dacă fata doarme în sufragerie, atunci trebuie să se considere ca de-ai casei și să ia copilul noaptea la dînsa! Nu poate suferi să doarmă copilul cu noi în dormitor; zice că nu te simți tînar căsătorit. Pe dumneata nu te supără, nu-i așa? Și mai e și o dovadă de încredere! Mai înveți și dumneata ceva, ceea ce trebuie luat în considerație, la salariul acesta mic. În toate meseriile ucenicia se plătește, pe cînd servitoarele mai au și simbrie!

Așa dădea ea din gură, pe cînd lucrau cot la cot. Era mică și dolofană și avea obraji roșii; era bună și simplă — și foarte prietenoasă! Ditte, însă, băgă de seamă că treaba stătea pe loc. Cînd ștergea dimineața dușumeaua, trebuia să lase deodată totul baltă și să scoată copilul la plimbare.

— Are să fie militar, spunea mama; de aceea trebuie scos la aer. Las' că termin eu ce mai e de făcut!

Cînd se întorcea acasă, treaba nu era gata; tinerica cîrpea un cîntec după altul. Nici la gătit nu se pricepea; la prînz aveau fie cîrnați prăjiți, fie colțunași cu umplutura cumpărată gata.

— Azi ar fi trebuit să fie soțul meu acasă! striga doamna cîteodată, pe cînd erau la masă. Locotenentul e foarte pretențios.

După spusele doamnei, trebuie să fi fost un om cam ciudat; Ditte aproape că dorea să-l vadă o dată. Lumea aceasta era nouă pentru ea și-și făcea tot felul de închipiri despre lucruri și despre oameni. Avea stăpîn și acesta era un locotenent care își dădea viața și sîngele pentru patrie. Această noțiune dădea naștere în mintea ei copilăroasă unui soi de oameni voinici, care se prefăceau în niște războinici uriași ce-ți inspirau teamă, căci țineau amîndouă mîinile pe o sabie colosală. Mai avea și nările în

vînt. „Soțul meu este atît de focos !“ îi spuse femeia odată, confidențial.

Cînd sosi într-o bună zi locotenentul, după cîteva săptămîni de cazarmă, Ditte fu foarte dezamăgită. Noul stăpîn era un domn subțirel și spilcuit, cu o mustăcioară blondă și rară, despre care se spune la țară că are nevoie de bălegar ca să crească, cu cărare la spate, care nu-i părea domnului niciodată destul de dreaptă și cu o sabie lungă ca o jucărie, care i se bălăbănea printre picioare, la mers. Purla corset — un fapt care o umflă de rîs pe Ditte în așa fel, încît se trezi și noaptea pufnind. Afară de asta scotea țipete isterice de îndată ce nu îi era ceva pe plac. Făcea o gură grozavă cînd garderoba lui nu era în regulă în cele mai mici amănunte ; femeiușca izbucnea atunci în plîns și părea cu desăvîrșire distrusă. De cum ieșea el pe ușă, începea însă să ridă.

— Domnul locotenent e atît de violent, spunea ea. Asta-i pentru că trebuie să se chinuiască cu idioții aceia de recuți.

Era plăcut și bine să faci parte din familie, dar Ditte simțea lipsa unui locșor, care să fie numai al ei — măcar o gaură sub scară, unde, cu mîinile în poală, să se lase pe marginea patului, în voia gîndurilor ; să poată plinge un pic de dor după copilaș și după casa părintească ; un locșor unde să poată fi iarăși ea ! Incepu să se trezească într-însa un îmbold nou și anume acela de a trăi pe cont propriu, de a se afla printre oameni tineri, cu care să se poarte ca una de-ai lor. Celelalte servitoare din casă aveau serile lor libere ; prietenii le așteptau la poartă și ieșeau împreună la dans și alte distracții. Și Ditte ar fi vrut să fie liberă cîteodată, dar doamna nu îngăduia.

— Avem răspunderea dumatile, spunea ea. Doar nu vrei să alergi seara pe stradă ?

Ditte nu pricepea de ce erai o stricată dacă ieșeai seara cu tineret — doar ziua n-aveai vreme. În ochii doamnei asta era ceva murdar : „haimanalic pe străzi“, spunea ea. O fată cuminte nu face așa ceva, ci stă frumos acasă. Foarte indignată, ea povesti, cum altă doamnă din bloc surprinsese servitoarele primind oaspeți la cafea în camera lor — și încă oaspeți masculini ! Ba, chiar mai mult ! Era cafea pe care o șterpeliseră de la stăpîină !

— Fii bucuroasă că ne ocupăm de dumneata ! încheie ea. Ei, bine, după ce se întoarse locotenentul acasă, problema aceasta căzu de la sine, căci stăpînii ieşeau în fiecare seară. Chiar dacă vreodată nu ieşeau, ea afla aceasta în ultimul moment, cînd era prea tîrziu să mai întreprindă ceva. Atunci se ducea pînă la Jensen în Adelgaade, ori hoi-nărea pe străzi şi se plictisea cîteva ore.

— Caută-ţi alt loc, spunea doamna Jensen. Acum la zintii sînt cîte vrei !

— Dar n-am anunţat, răspundea Ditte.

— Atunci, fugi !

Ei, nu, aşa ceva nu vroia, căci prea îi părea rău de doamna — era atît de neajutorată. Şi mai era şi draguţă cu ea.

— Cel puţin dumneata nu fugi — asta o ştiu eu bine, spuse doamna locotenent într-o zi, pe cînd spălau vasele, ca şi cum ar fi simţit că plutea ceva în aer. Ce bine-mi pare că te am. Mi-am dorit dintotdeauna o fată de la ţară, căci fetele din Copenhaga sînt tare nesuferite : cînd nu-i totul boieresc în casă, nu stau. Pretind cameră proprie, cu sobă, două feluri şi desert la prînz şi o seară fixă pe săptămîină, liber. Domnul locotenent spune, că dacă le-ar avea numai cîteva săptămîni sub comanda lui, le-ar învăţa el minte. Ce bine-mi pare că-ţi plac copiii — aproape toate fetele pe care le-am avut pînă acum au fugit înainte de termen. Pe ultima a dat-o afară soţul meu. Ce-i poate strica cuiva, să stea seara cu copilul ? El doarme şi nu te simţi atît de singură. Ştii ce-a făcut ? Soţul meu şi cu mine ieşeam seara cîteodată şi credeam că ea are grijă de copil, în vremea asta. Dar nu înţelegeam de ce era copilul atît de palid. Într-o seară, pe cînd ne întorceam acasă de la bal — înainte de a se termina, pentru că eu nu mă prea simţeam bine — spune soţul meu deodată, pe cînd treceam strada : „Nu-i Klara, ceea de colo, cu căruciorul de copil şi cu husarul lingă ea ? !“ „Vorbă să fie, spun eu. Klara n-are copil şi afară de asta, ea-i acum acasă şi ne păzeşte băiatul.“ Cînd colo, era chiar ea, pe stradă, la orele douăsprezece noaptea şi încă cu copilul nostru ! Stăpînei i se umplură ochii de lacrimi. Soţul meu a dăscălit-o zdravăn şi atunci ce-a ieşit ? Că de două săptămîni ducea copilul la localul de dans „Lanţul“ şi-l lăsa la garderobă,

pe cînd ea dansa cu husarul ei. Nu-i îngrozitor să fie cineva atît de lipsit de inimă cu o ființă nevinovată — numai ca să poată merge la dans? Duse batista la ochi. Deodată aruncă ce-avea în mîini, se repezi la fereastră și o deschise repede. De jos de pe bulevard se auzea un zgomot asurzitor. O chemă pe Ditte. E salvarea, spuse ea agitată. Ce s-o fi întîmplat? Cînd ies din casă am întotdeauna o carte de vizită la mine, pentru cazul cînd mi s-ar întîmpla ceva.

Intr-o zi, Ditte avu o mare bucurie — primi fotografia băiețelului. Țăranii îl botezaseră și profitaseră de împrejurare ca să-l ducă și la fotograf. Il botezaseră Jens, după numele țăranului, scriau ei, și-i sănătos și vioi, dar țipă grozav; tot timpul ar vrea să mănînce. Ditte rîse din inimă cînd citi aceste rînduri; era cu siguranță un adevărat sac spart, ceea ce de altfel se vedea și de pe fotografie. Ba era chiar prea gras. Ii veni ciudat că-l botezaseră fără s-o întrebe și pe ea — și că purta numele unui străin. Dar arăta minunat, așa cum ședea, în mijlocul unui peisaj de stilpi și de palmieri, cu brațele cele grăsuțe, întinse. Și ce drăguț îl îmbrăcau!

Ce bine ar fi fost să fi avut cămăruța ei, cu un scrin, pe care să poată pune fotografia! Privirea i-ar fi căzut din întîmplare pe ea și ce surpriză frumoasă ar fi fost de fiecare dată! Cîteva zile o purtă în sîn, dar i se păru că nu-l face bine căldura corpului și că începe să se șteargă; de aceea, o puse pe bufet, în sufragerie. Cînd se întoarse după masă acasă, după ce plimbase băiatul, n-o mai găsi acolo.

— A, da fotografia! spuse doamna locotenent. Auzi ce ghinion! A venit soțul meu și s-a supărat grozav, a vrut s-o arunce în foc, dar am salvat-o la vreme. Dar și dumneata, cum ți-a venit s-o expui aici? O scoase dintr-un sertar, era cam zgîriată. Dittei i se umplură ochii de lacrimi.

— Ce băiețel dulce, spuse doamna ca s-o mîngiie. E frățiorul dumatilă?

— Nu, e copilul meu! izbucni Ditte.

— A, pardon... îmi pare rău! Femeiușca îi luă fața în mîini. Nu te supăra, las' că-i cumpăr eu o ramă frumoasă. Știi, și eu am rămas prea devreme însărcinată, spuse ea cu lacrimi în ochi. Crede-mă că mi-a venit foarte greu. Pur-

tam băiatul în mine și nu știam dacă Adolf o să mă ia sau nu. Drăguța de tine! O sărută pe obraz, apoi zîmbi blajin printre lacrimi.

Purtarea stăpînei o împiedecă pe Ditte să-și dea demisia. Dar sătulă pînă-n gît, tot era. Adevărat că nu era muncă multă, dar la ce bun? Era veșnic legată. Noaptea dormea cu o mînă pe leagăn, ca să-l clatine cînd scotea copilul cel mai mic scîncet. Locotenentul nu suferea să fie deranjat.

Ditte se săturase de copii — așa, dintr-o dată. Pentru prima oară în viața ei îngrijea un copil de care nu-i păsa și pe care își dădea seama că, fără să vrea, îl blestemase de citeva ori. Avea grijă de prunc pentru că era obligată; se scula noaptea de citeva ori și-i dădea biberonul; îl întorcea pe cealaltă parte, cum ai întoarce o boccea — și simțea că nu s-ar necăji de loc dacă l-ar găsi a doua zi mort — stins, ca pe unul din îngerașii de la maternitate, pe care-i plînsese însă din inimă.

În ultima zi a lunii, Ditte șezu și numără, și iar numără simbria, privind fără nădejde în gol. Stăpînii ieșiscră. Se ridică, scoase de sub divan vechiul sac de călătorie în care-și ținea lucrurile, apoi începu să despacheteze și să pună diferite obiecte pe masă, așa cum obișnuia cînd îi era urît. Deodată le aruncă pe toate înapoi, încălzi biberonul copilului, își trase repede jacheta pe ea și fugi. Jos în stradă o cîmpinse jalea — pentru că părăsise copilașul și slujba. Înapoi nu vroia să se întoarcă cu nici un preț și să-și vadă de drum nu putea! Se așeză pe-o bancă de pe bulevard și, din cînd în cînd, se strecura în curte, să tragă cu urechea dacă nu cumva plîngea copilul. Lampa ar fi putut să fileze, sau ar fi putut izbucni un incendiu — s-ar fi putut întîmpla ceva îngrozitor. Abia cînd îi zări pe stăpîni venind spre casă, o luă la goană și bătu în ușa la Jensen, în Adelgaade.

6. DITTE E AVANSATĂ FATA-N CASA

Deșteptătorul suna furios. Luise, bucătăreasa, se ridică din pat ca beată și o strigă pe Ditte; cînd văzu că fata nu se trezește, începu s-o împingă. Era imposibil s-o rea-

duci la viață numai zgâlțîind-o. Chiar după ce se așeza pe marginea patului, tot mai dormea în sinea ei, clătîindu-se într-o parte și-n alta.

— Iar se culcă! strigă bucătăreasa, apucînd cana de apă. La zgomotul cîinii care se lovise de lighean și la perspectiva unui duș rece, Ditte se trezi de-a binelea.

— Vai, tare-s ostenită, ostenită, se văită ea; fața i se strîmbă de neplăcere.

— Lasă, lasă, îmbracă-te, o încurajă bucătăreasa. Ne facem noi o cafea tare și trece.

— Cafeaua-i încuiată! spuse Ditte morocănoasă.

— Ei, așa... încuiată? făcu bucătăreasa. Așa de proastă mă crezi? Luise îi întoarse spatele lat. Lasă c-am luat eu așeară pentru o săptămînă întreagă; altfel prea aș fi neroadă. Auzi, să te zgîrcești la un pic de cafea, iar pentru musafiri să cheltuiești în fiecare seară cu toptanul! Cît crezi tu că costă o primire ca aceea de așeară? La asta nu-s ei cărpănoși — Doamne ferește! Și de-alde noi să ne spargem capul să economism doi bani? Ce ne trebuie, ne trebuie! Acum cîteva zile a venit „regina seratei” în persoană — servitoarele ciupiseră expresia aceasta dintr-un toast în cinstea stăpînii lor — era a doua zi după o petrecere mare și a început să adune oasele de la ceafa porcului din căldarea de gunoi. „Pe astea să le speli bine, Luise, mî-a spus ea, că iese o ciorbă bună din ele; oasele fac supă minunată.” Ei, vezi, de asta nu sufăr eu să-mi vie doamnele la bucătărie: nu fac decît balamuc. „Și cine să mănînce ciorba?” întreb eu. „Noi toți, răspunse ea înțepată, dar dacă Luise crede că nu poate să mănînce așa ceva, să-i gătim mese speciale”. „Asta aș vrea să văd și eu”, îi răspunsei — și ea a înghițit foarte frumos bobîrnacul, că despre gătit n-are habar. De obicei, doamnele nu se pricep la bucătărie: aranjează ceva pe-o farfurie — roșu și galben și spun că-i salată italienească; pe urmă se cheamă c-au pregătit cu mîna lor toată masa și se laudă una pe alta: „Ce artistă ești, doamnă director!” Da' bine le-ar mai merge musafirilor dac-ar mîncea ceea ce știe doamna să facă. N-ar mai călca pe-aici cît lumea.

Luise bodogănea, pe cînd își înfășa picioarele; erau groase și pline de varice. Pe urmă trase rochia pe ea și coborî. Ditte se duse după dinsa.

— Ajută-mi azi un pic, numai o clipă ! o rugă ea.

Ditte mai văzuse adesea cum era „a doua zi“, căci la director se făceau mereu primiri. Chiar așa de nătângă nu mai era ea ; totuși se înfiora cînd intra în casă după asemenea petrecere. Peste tot, pe dulapuri, pe mese, pe mobilele tapisate erau scrumiere care, fiecare în parte, forma un morman de cenușă, chibrituri, mucuri de trabucuri și de țigări. Paharele și sticlele stăteau încercuite de inele cleioase de alcool scurs ; din mobile și din perdele se ridica o duhoare de vin și de fum de tutun învechit. Cînd te apucau să cureți, nu mai isprăveai. La început, Ditte lăsa totul baltă și fugea plîngînd la bucătăreasă, care venea cu ea să-i arate ce să facă. Dacă nu te apucau de unde trebuia, nu mai isprăveai niciodată, ci murdăreai mai rău — cu o mătură și cu nisip umed n-aveai ce face aici. Atunci Luise o certa că se băgase jupîneasă fără să aibă habar de ce trebuie făcut — dar îi ajuta. Și Ditte îi cumpără, drept mulțumire, cite ceva din bacșișurile pe care le căpătase cu o seară înainte : vreo batistă de mătase, sau ce știa că-și dorește.

Era adevărat că se înălțase în grad cu ajutorul unei minciuni.

— De te întrebă dacă știi să faci ceea și cealaltă, spune și tu că da, o sfătuisese doamna Jensen. Cînd îi fi acolo, înveți tu cum să le faci.

Cînd o întrebă doamna dacă mai fusese jupîneasă, răspunse afirmativ — nu bucuroasă — dar un fel de „da“ tot ieșise. Acum totul era să învețe cit mai repede, așa ca să aibă doar aerul că nu-i deprinsă cu casa ; Ditte făcea progrese. Trebuia însă să le învețe singură pe toate, sau din semnele pe care i le făcea Luise. Doamna stătea în pat pînă aproape de prînz și nu-i dădea nici un fel de instrucțiuni ; o certa însă dacă se întimpla ca ceva să nu fie bine făcut.

— Fii bucuroasă, îi spunea bucătăreasa ; să fi fost una care se pricepe, zburai tu de mult.

Vorbele acestea n-o prea încurajau pe Ditte ; își dădea însă toată osteneala și încerca să ia contact cu noua ei lume. Era cu adevărat o lume nouă, de la grelele covoare de pe parchet, care nu îngăduiau nici apă și nici cîrpe, ci trebuiau frecate cu frunze de ceai, și pînă la candelabrele

de cristal, pe care erai mereu în pericol să le tragi jos, și la lucrurile de preț, care erau împrăștiate peste tot locul, ca niște capcane.

Trăia într-o veșnică spaimă și multele petreceri cu nopți nedormite n-o făceau mai îndemînată. Ditte și Luise trebuiau să stea treze și să servească, adesea pînă către ziuă; pe urmă se așezau în bucătărie, trăgeau cu urechea la zgomotul din casă și căscau. Către unu-două din noapte venea domnul jos și le spunea că se pot duce la culcare, dar ele rămîneau, pînă se sfîrșea petrecerea, ca să ajute musafirilor la îmbrăcat. Aceștia erau de obicei bine dispuși și banii curgeau. Ditte care era tinărară și drăguță, căpăta cele mai multe bacșișuri, deși Luise muncea mai mult pe lingă musafiri; dar așa e lumea. După aceea împărțeau.

— Ia tu ce ți se dă și nu te codi, îi spunea Luise. Dacă îți cer rest, spune că n-ai; o hirtie ca asta nu-i mult, dacă ai trudit toată noaptea pentru ei. Dar să nu faci pe nebuna dacă te-o pișca vreunul puțin! Așa-s bărbații cînd sînt afumați. Dacă își inchipuie că în felul acesta au și ei ceva pentru banul lor, mă rog — despre partea mea! — pentru o hirtie de zece, ori de douăzeci, admit și cîteva ciupituri pe șolduri. Cîteodată o pățești și mai rău, și încă pe gratis; mama mea spunea: „Ia-ți piinea cea de toate zilele de-acolo de-unde ți-a fost pusă.“

Bacșișurile o țineau pe Ditte în picioare; le păstra în sînt și simțea cum scîrțiau hîrțiile cînd deretica. Pe la șapte și jumătate dimineața, cobora directorul de la etajul de sus și atunci trebuia să fie sufrageria încălzită, aerisită și aranjată. Oricît de tîrziu ar fi ținut cheful, a doua zi el se scula devreme și era bine dispus; nu se dădea bătut. Nu întorcea niciodată capul spre locul unde se afla doamna; își avea iatacul sus și o drăguță în oraș. Asta nu pricepea Ditte. Iată oameni care aveau totul din belșug și nu aveau de ce-și sparge capul în privința viitorului. Puteau trăi în voie, în splendoare și bucurie. Și tot nu erau fericiți!

Pe urmă suna doamna.

— A ieșit domnul director? întreba ea. Ditte îi aducea pe-o tavă mare toate resturile de cu seară, sticle de vin, de whisky și pahare pe jumătate goale. Doamna cerea să i le pună lingă pat și turna rămășițele în carafe. Luise

susținea că bea drojdia din pahare, ca să simtă pe limbă gust de barbă și de tutun; ăsta era un viciu al ei. Avea un dormitor mare și luminos, spre grădină, cu mobile frumoase, aurite, cu sute de flacoane de cristal, sticlufe și borcănase de porțelan, care toate conțineau mijloace de înfrumusețare. Se mai aflau aici fiare electrice de încrețit părul și instrumente, tot electrice, pentru masaj facial. Dar frumoasă tot nu era! Părul roșcat și țepăn de pe frunte parcă era cînepă arsă, iar pe gît și pe pielea capului se vedeau urme de vopsea de păr, cafenie-roșcată. Negreala din jurul ochilor era prelinsă, ca de altfel și vopseaua de pe buze și de pe obraji. Ditte ar fi dorit să știe cum arăta cu adevărat „regina seratei“, cînd se curăța de toată mînjeala.

Cînd nu erau resturi prin pahare, Luise o învățase să le toarne ea. Atunci erau scutite de prezența stăpîn i cea mai mare parte a dimineții și asta era tocmai ce dorea Ditte.

Fusese certată adesea, mai ales la început, și o aștepta pe doamna cu emoție. Erau destule pricini pentru care merita să fie certată — știa ea bine — deși trecuse demult vremea cînd întrebuița cîrpa de praf sau pielea de căprioară pe tablourile pictate. Proastă nu era Ditte, dar mai erau sute de alte lucruri, care nu erau tocmai clare pentru dînsa. Intrase într-o lume nouă, o lume îmbelșugată, plină de lucruri scumpe, despre a cărei existență n-avusese idee și de a cărei bogăție își putea, numai cu greutate, da seama. Toate camerele erau ticsite și fiecare obiect trebuia tratat cu atenție deosebită. Cînd te învîrtea pe-aici, parcă pășea pe ouă și Ditte nu se simțea deloc la largul ei. Un simplu castron de sticlă valora, după spusele doamnei, multe sute de coroane. S-o ferească Dumnezeu pe Ditte să spargă ceva! Dar nici nu făcea ea una ca asta! I se întîmplă, însă, să toarne apă într-o vază în care nu era voie să se puie așa ceva, ceea ce dăună vasului pe loc, deși Ditte nu băgă de seamă nici o schimbare la el.

Doamna lua aceste lucruri mai ușor decît le lua Ditte însăși, pe care o tulbura faptul că umbla pe aici cu ochii legați, fără să știe cînd făcea vreo pozna; asta o scotea din sărute. Era în stare să fugă în camera ei și să se

trîntească bocind în hohote pe pat ; Luise era nevoită să se ducă și s-o cheme jos.

— Bine te mai potrivești tu la casă boierească ! îi spunea drept mîngîiere. Osteneală-ți dai tu, nimic de zis. Du-te jos, că doamnei îi e milă de tine. Și vezi mai bine de anunță și caută-ți alt loc — în casa asta se nimicesc cîteva fete pe an. Este întocmai ca la conacul acela unde în fiecare an se paradea o pereche de cai boierești, de trebuia să-i împuște. Pentru noi nu irosește nimeni nici măcar o încărcătură de praf de pușcă ; trebuie să ne ținem pînă cîdem din picioare.

Avea picioarele umflate ; de trudă făcuse și apă la picioare. Aștepta ca să adune destul să se poată mărița ; era logodită cu un săpător.

Ditte nu voia să plece ; fugise de la doi stăpîni, ceea ce era prea de ajuns. Pentru prima oară se afla într-un loc unde nu putea face față. Mulțumiți nu fuseseră stăpînii nici în celelalte locuri unde slujise, dar asta era altceva. În Ditte încolțea bănuiala că nu puteai mulțumi pe nimeni, tot așa cum nu erai în stare să te urci în lună. Aici nu era nici ea mulțumită pentru că vedea că nu era în stare să facă față celor pentru care se angajase și de aceea se necăjea. Își făcuse întotdeauna un punct de onoare din a se arăta destoinică la treabă.

Ditte se așteptase la multe de la capitală — chiar dacă nu în privința plăcerilor, căci în direcția aceasta era ea ușor de mulțumit. Faptul că acasă trebuise să ia atît de tînră răspunderea, îi grăbise dezvoltarea și experiența : știa bine că este destoinică și își lua sarcini mari. La țară nu fusese vorba de-o gospodărie adevărată ; acolo se mîncea aproape la fiecare masă păsat fiert ; față de masă se așternea arareori și paturile le strîngeai cînd aveai vreme. Dar la oraș, lucrurile mergeau altfel. Nu aveai treabă peste zi în grajd și la cîmp și nu trebuia să vezi de gospodărie pe cînd bărbații munceau pe-afară sau dormeau. Aici toată ziua te învîrteai prin casă, mîncarea se pregătea după cartea de bucate — adesea feluri foarte încîlcite — făceai curat și țineai toate în ordine. Aici era nevoie de pricepere și de hărnicie, iar Ditte le avea pe amîndouă. Aproape zece ani purtase singură grija gospodăriei și nu culesese decît laude.

Și deodată saltul din odăițele — găurile mai bine zis — de acasă, din „Cuibul Coțofenelor“ sau din „Azil“, în aceste adevărate saloane. Nu exista nici o asemănare — și nici o trecere; era ca și cum ai fi sărit din prăpastia mizeriei în minunățiile celui de-al șaptelea cer.

Pe vremea când trăia acolo, Ditte credea — mai ales duminică dimineața, când spăla pe jos și presăra apoi nisip pe dușumea — că aveau un cămin foarte plăcut. Acum însă, vedea ea bine că aceea nu era nici măcar o așezare omenească; pînă și caii circiumarului aveau un adăpost mai călduros și mai bun decît ei. Casa sta gata să se dărime, dușumeaua și tavanul erau mîncate de carii și de mușegai; nu aveau nici o haină și nici un obiect de gospodărie care să nu fi fost lepădat de alții și cules de ei din lada de gunoi — ca să zic așa. Și din mijlocul lor să sari deodată, fără popas, în inima acestei lumi pline de obiecte de preț, în saloanele cu covoare scumpe, cu mobile și cu tablouri! Era copleșită, uluită, orbită; îi lipsea orice măsură, orice puțință de apreciere, ba pînă și instinctul care s-o conducă atunci cînd trebuia să se miște în acest mediu înțesat de lucruri pe care nu le băga în seamă, pe cînd ele valorau mii de coroane.

Și tot așa se petrecea și cu oamenii. Ditte își întreținuse spiritul cu hrană din imediata ei apropiere; era numai ochi și urechi — era curiozitatea în persoană și nu lăsa să-i scape nimic. Dar aici, nici pe oameni nu-i înțelegea. Pricepea firea lor adevărată tot atît de puțin ca și pe aceea a lucrurilor. Ce le trebuiau lor toate aceste obiecte prețioase — că doar nu se uitau niciodată la el. Erau veșnic nemulțumiți, deși puteau avea orice arătau cu degetul. Și pe de altă parte, una spuneau și alta gîndeau. Oaspeții sărutau mîna doamnei, ca în romanele cele mai distinse; dar cînd întorcea ea spatele, pufneau de rîs și strîmbau din nas. Ditte vedea bine toate acestea. Domnul și doamna locuiau sub același acoperămint, dar dormeau la etaje diferite.

Ditte avea acum zi fixă de ieșire; o seară pe săptămînă și odată la două duminici. Dar i se întîmpla ca păsărilor din colivie; trecu un timp pînă se obișnuî cu porțița deschisă.

— Du-te, fată, îi spunea Luise. Du-te și caută-ți un drăguț. Doar n-oi vrea să tot stai aici în cameră, bosumflată!

Fata se lăsă minată o dată, de două ori — și într-o bună zi prinse gust de libertate. Se împrietenî cu alte fete, se întîlni prin ele cu băieți și nu mai fu nevoie s-o silească nimeni; pîndea libertatea cu patima unui avar. Intr-o seară, tîrziu, după ce fusese la joc în parc, o conduseră acasă mai mulți tineri. Printre vile, erau cete, cete care-și făceau de cap.

— Îți tocești pîngelele, fată! îi spuse Luise a doua zi. Vezi să n-o pătești și mai rău.

În ziua aceea fu concediată. La început plînsese; îi era rușine să schimbe din nou stăpînul. Doar acum mergea treaba mai bine! Apoi, însă, se resemnă; fetele pe care le cunoștea, nu-și puneau asemenea lucru la inimă și schimbau locurile fără să crînească. Afară de asta, era și bine, căci puteai cere să fii liberă de trei ori pe săptămînă și încă în zile de lucru, ca să-ți cauți alt loc. Ditte gustă din plin aceste după mese, căci își găsise loc chiar din prima zi; asta o învățase una din fete. Nu era prea cîstît ce făcea, dar trebuia să le iei pe toate așa cum erau; nimeni nu-ți dăruia nimic! Și ce plăcere era să umbli pe străzi pe o vreme cînd altfel ai fi fost obligată să lucrezi și cînd magazinele erau deschise. Pentru întîia oară în viața ei, Ditte avea bani în buzunar și făcu cumpărături mai însemnate pentru copil și pentru cei de-acasă.

Și-apoi își mai făcea și iluzii în legătură cu locul cel nou. N-avea de ce să jelească; viitorul purta într-însul toate bucuriile. În tot cazul acolo unde slujise pînă acum, nu le găsise.

7. CEI FĂRĂ CAMIN

Cîteodată Ditte simțea că doamna Jensen avea dreptate — mai bine ar fi fost să fi rămas acasă. Simbria părea mare, dar nu era suficientă să înlocuiască hainele pe care le uza, ca să poată fi mereu bine îmbrăcată. Nici progrese nu vedea să facă. Aici, la oraș, se vedea și mai nenorocită și mai neluată în seamă decît la țară. Acolo cel puțin se interesau de familia hingherului, chiar dacă nu întotdeauna

în felul cel mai îngăduitor ; acolo erau și ei oameni — chiar dacă erau puși la coada mesei. Aici, altă ea, cît și lumea ei, nici nu existau.

Încet, încet, începu să vadă lucrurile prin prizma experienței ei și a prietenelor ei. Erau locuri bune și rele, case în care doamna ținea cheile în permanență la ea, iar fetei îi număra îmbucăturile — și pînă și feliile de pîine — și alte case unde ți se dădea cît puteai mîncă și chiar din aceeași oală cu stăpînii, unde doamna servea în persoană pe slujnică înainte de a se duce mîncarea în casă, la masă, așa că nu era posibil să nu-ți rămînă din vreun fel. Erau locuri unde doamna își vîra nasul în toate și altele unde domnea bucătăreasa și doamna abia cuteza să pună piciorul în bucătărie. De toate astea nu era nimic de zis. N-aveai decît să-ți dai demisia cît puteai mai repede, dacă n-ai avut noroc și să-ți cauți în grabă alt stăpîn.

O isprăveai foarte repede și aici și căutai mai departe. Aveai un fel de mîncărime pe trup, care nu te lăsa să stai mult într-un loc, trebuia să-ți miști mădularele, de voie de nevoie. Cum te instalai și ți se părea c-o să-ți meargă bine, îți venea așa, ca strănutul : trebuia să dai preaviz. Ditte fusese trasă în vîrtej de împrejurări ; luptă ea cît putu împotriva curentului, dar cum se puse în mișcare se întîmplă și cu ea ca și cu celelalte. Ba i se dădea preaviz, ba dădea ea preaviz ; venea cam tot acolo. Le vedea pe prietenele ei tot mutîndu-se dintr-un cartier într-altul și apoi la loc în același cartier. Prietenele ei parcă lunecau pe-un vâlătuc : loc fix nu aveau. Mereu căra cîte un om de serviciu cufărul în spate. Și cînd se săturau să se cațere în sus și în jos cu boarfele în spate, lunecau afară de pe banda rulantă și își căutau de lucru la fabrică sau prin ateliere de croitorie.

Ditte nu se întreba ce-o mîna pe ea și pe ceilalți ; după ce-și învinse sfiala de țărancă în legătură cu nestatornicia, nu-și mai puse nimic la inimă. Găsea chiar că necunoscutul era de preferat — acum ca și în copilărie, cînd fugea de la bunica. Prin multe trecuse ea de atunci și unele lăsaseră urme adînci, dar speranța și așteptarea rămăseseră neștirbite. Aceeași plictiseală pustie care-o mînase s-o șteargă din coliba bunicii și s-o ia pe șosea încotro adumea nasul ei cîrn, o împingea și acum. Ii era foame de

ceva, care nu-i fusese încă oferit, nici în locurile cele bune și nici în cele rele : de hrană pentru omul din ea. Nu avea nimic împotriva muncii istovitoare și a îndatoririlor — de altfel de astea nu scăpa ea nicăieri, căci o așteptau cu credință în pragul fiecărui stăpîn. Dar bănuia că mai era ceva, care se găsea mai greu — nu pricepea de ce. Era doar atît de simplu să faci cuiva un bine !

Ditte nu știa să se cruțe cînd era vorba să scutească pe cineva de greutate, să-i facă viața pe cît putea mai bună, căci iubea mult pe aproapele ei. Dar aici, simțul reciprocității nu avea căutare. Primea răsplata muncii în simbrerie și întreținere, și cu aceasta se terminau relațiile dintre stăpîn și ea. Nu-i dădea nimănui în gînd că aducea cu sine o inimă plină de dragoste și că în schimb cerea și ea un pic de afecțiune ; nimeni nu băga de seamă că e și ea un om făcut să sufere și să se bucure, că simțea nevoia ca, în căminul în care se afla, să rîdă și ea puțin cu al casei și să plîngă cu ei. Nimeni nu voia să aibă de-a face nici cu sufletul ei, nici cu compătimirea ei. N-avea decît să-și vadă de treabă și să se miște cît mai repede și cît mai pe nesimțite ! Rîsul lor n-o privea — și necazurile lor încă și mai puțin, dar, după soba din colț era gunoi : n-ar vrea să fie atît de bună și să-l măture de-acolo ?

În fond, peste tot era la fel ; nu era de-ai lor, ci un element străin, citeodată dușmănos, în permanență supărător, cu care trebuia să te obișnuiești, pentru că nu te puteai lipsi de el. În fiecare casă se trăia o viață la al cărui cadru și premize colabora, dar la al cărui conținut nu participa. Recunoștea adesea, după multe semne, că acel cămin se rezema în mare parte de umărul ei : după dezordinea care domnea cînd era silită să stea chiar numai o zi în pat, după deznădejdea care-i cuprindea pe-ai casei cînd trebuia să plece fără să se fi găsit încă alt-cineva în locul ei. Și totuși, era mai singură decît oricine pe lume.

Ditte era în așa fel înzestrată de la natură, încît se contopea cu binele și cu răul altora și-și dădea toată silința să-i îngrijească. Acasă asta-i fusese de folos, pentru că se făcuse iubită și pentru că truda miinilor ei înflorea. La curtea unde slujise, cel puțin gustase și ea o parte din

confortul pentru care muncea din greu. Aici, însă, nu lua parte nici într-un fel la nimic. Ditte îi intra greu în cap că era „personal casnic” și nu om ca toți oamenii; recunosc cu amărăciune că toate virtuțile ei trebuiau să se mărginească la cele pur folositoare. Să se afle peste tot locul, dar de preferință să fie invizibilă. Își cheltuisese vechile rezerve de omenie făcând aceste experiențe, fără să aibă de unde-și trage noi rezerve. În vremea tot mai greu să aibă vreun simțămînt pentru stăpîinii ei, în schimb învăța să devină un automat.

Așa era bine; să fii rece și fără inimă; o păpușă de ceară care să știe deretica și servi la masă, dar care să n-audă și să nu vadă nimic. Să fii corectă, stilată și discretă. Ditte cunoștea prea bine aceste expresii. Să-i poți oferi doamnei apă și picături, fără să se vadă că bănuiești că e gata să leșine; să vorbești cu ea liniștită despre ale gospodăricii, cu toată fața ei umflată de plîns. Ditte simțea nevoia firească să-i pună ceva rece pe frunte și să-i spună o vorbă bună, dar învăța la vreme cealaltă atitudine, aceea care se numea discreție.

Vorba aceasta n-o mai uită ea. În cea dintîi vară sluji scurtă vreme la un bancher, care avea o mică vilă de vară în apropierea Copenhagăi. Se mută și Ditte cu familia la țară și era foarte mulțumită că părăsea orașul. Veneau adesea musafiri, care rămîneau și peste noapte. O dată, oaspeții fură atît de numeroși, încît gazda se văzu silită să adăpostească două perechi în mansardă: se instalează un paravan între paturile duble. Dimineața, cînd aduse Ditte cafeaua, paravanul se afla la locul lui, dar femeile schimbaseră patul; se sperie atît de tare, încît scăpă tava din miini. Fu concediată pe loc pentru indiscreție.

Nu erai om — acesta era punctul dureros. Erau și stăpîni care îi cereau să poarte o anumită uniformă — probabil pentru ca să nu se îndoiască nimeni de situația ei. Ditte era drăguță și grațioasă și se întîmpla să fie luată drept fata gazdei; era bucuroasă cînd nu băga stăpîna de seamă acest lucru.

Căminul ei era strada, n-avea decît să-și exercite acolo omenia! Dar cînd o făcea, strîmbau din nas, zicînd că umblă haimana.

Ditte ştia aceasta prea bine, dar nu-i păsa ; îşi căuta şi ea distracţii cum putea. Nici în cercul tineretului nu intră cu una cu două : prea le lua toate în serios, prea dusesese ea o viaţă grea ca să nimerească cu uşurinţă tonul lor nepăsător.

8. FAȚA LUI KARL

Ditte şedea pe scaunul de lemn de lângă masa din bucătărie — colo în colţ unde era chiuveta — şi îşi mînca pîinea cu unt. În faţa ei avea ţeava de scurgere a instalaţiei de apă şi a closetelor de sus ; cînd privea mai departe, zărea o curticică îngustă împrejmuată de ziduri cenuşii. Privea afară moleşită şi absentă ; cînd mînca trăgea cu urechea la conversaţia din sufragerie, unde-şi lua familia dejunul.

— Laura ! strigă cineva o dată, şi-apoi încă o dată mai tare. Ditte se ridică şi duse cafeaua în sufragerie. Numele cel strălîn nu voia de loc să se lipească de ea ; trebuia să-l audă de două ori înainte de a răspunde.

În cameră, conversaţia se prefăcuse, din cine ştie ce pricină, în ciondăneală. Ditte ascultă cu atenţie — ce se întîmplase iarăşi ? Trecuse de mult vremea, cînd suferea dacă observa că nu domneşte armonia în casă. Acum nu se mai putea împiedeca să simtă chiar un fel de satisfacţie. Parcă te bucurai să vezi că nici stăpînii nu erau decît tot oameni ; că nu erau cu mult mai de soi decît tine şi ai tăi, aşa cum ar fi vrut să pară, ei — ca să spunem pe şleau — că deveneau adesea grosolani, se certau, ba chiar se şi băteau. Aceasta era o experienţă care zguduia în bună parte respectul ei înnăscut.

Acum vorbeau — slava Domnului — mai liniştit ! Poate şi pentru că se sunase la uşă. Ditte se ridică să se ducă la intrare, dar cînd ajunse în vestiar, îi ieşi înainte feţişcana casei, domnişoara Kirstine, cu o scrisoare în mînă.

— O scrisoare pentru domnişoara Mann ! spuse ea, apăsînd pe cuvîntul „domnişoară“ şi întinse Dittei scrisoarea, rîzînd.

Ditte pricepea foarte bine ce însemna rîsul felei — nu putea suferi să vadă cuvîntul domnişoară pe scrisorile servitoarei. Înţelesese ea asta chiar în ziua cînd se tocmise.

— Cum te cheamă ? o întrebases doamna.

— Kirstine Mann.

— Asta-i groaznic ; şi pe fata noastră cea mică o cheamă tot Kirstine şi se vor naşte confuzii. Nu poţi să-ţi schimbi numele ? De pildă, Laura ?

Ditte n-avea poftă să-şi schimbe numele.

— Doamna îmi poate spune domnişoara Mann, răspunsese ea senină.

— Nu ne place să le spunem „domnişoară“ servitoarelor noastre, lămuri doamna cu hotărîre.

Atunci, de voie, de nevoie, fu silită să-şi părăsească bu-nul ei nume creştinesc şi să răspundă la cel de Laura ; în primul moment îi fu Dittei ca şi cum i s-ar fi luat dreptul de a fi om. Aşa li se întîmpla şi ciinilor cînd schimbau stăpînul : alt stăpîn, alt nume ! Nici nu i se spunea măcar dumneata, ci vorbeau cu ea la persoana a treia, ca uneia care nu se afla de faţă, sau care nu era de-a lor. „Cînd termină Laura treaba, să nu uite să aducă sus o căldare cu cărbuni !“ Chiar şi aceasta îi amintea supărător de felul cum se vorbea cu ciinii. Dittei nu-i plăcea sistemul, căci o făcea şi mai neînsemnată în ochii celor ai casei. Ea trebuia să li se adreseze cu „domnul“, „coniţa“ şi puştanilor de copii cu „domnişoara“ şi „domnişorul“.

Titlul de „domnişoara Mann“ îl mai păstra în măsura în care puştanii îl întrebuiţau adesea faţă de ea, încredinţaţi că au haz. Dar Ditte îi lua în serios şi de aceea nu le mai făcea nici o plăcere. Şi, de ce nu i s-ar spune domnişoară ? În prăvălii i se spunea întotdeauna aşa. Deşi era săracă şi trebuia să-şi cîştige pîinea de toate zilele, în ochii ei nu se simţea mai prejos decît ceilalţi şi se ştia tot atît de bine crescută ca şi ei. Problema luase o întorsătură războinică şi ea scrisese acasă, instruind-o pe surioara Else să nu uite să scrie „domnişoarei“ pe plicuri.

Veşti multe nu primea de-acasă. Lars Peter pierduse obişnuinţa de-a mînuî condeiul, dacă o avusese vreodată. Surioara Else îngrijea de corespondenţă şi pentru ea era amarnic de greu să întocmească o scrisoare. Nu bine o

începea, că o și încheia cu: „Nu mai știu alta ce scrie, decît o sinceră salutare!” Nu pomenea nimic din tot ce ar fi dorit Ditte să afle de-acasă. Else nu găsea nimic extraordinar în viața lor. Raporta dacă murise cineva în sat, cine „vorbește” cu cine — dar asta nu o mai interesa pe Ditte atît de mult. Despre Karl scria mai întotdeauna; se vedea că familia era în legătură permanentă cu el și că, din cînd în cînd, venea pe la ei. Ditte băgă de seamă că i se urcaseră acțiunile și își puse lucrul la inimă; i se părea că se strecoară în sinul familiei, pe cînd ea e tot mai mult împinsă afară. „Il vezi vreodată pe Karl în oraș?” o întreba în fiecare scrisoare, ca și cum nu știau ei, prea bine, că se ferea de el. Asta părea a fi un reproș.

Scrisoarea de azi mai conținea și alt reproș. Lars Peter fusese de curînd în oraș și încercase s-o găsească pe Ditte, ea însă nu mai era la același stăpîn. „Se vede că-i schimbi des”, scria surioara Else. Da, firește că-i schimba — și de ce nu? Ce pricepeau cei de-acasă despre cele ce se petreceau aici, la Copenhaga? Observația n-o atingea, dar cu atît mai rău îi păru că Lars Peter o căutase în zadar. Ii părea rău pentru el — și apoi cît ar fi dorit și ea să stea de vorbă cu dînsul, s-audă noutăți adevărate de pe-acasă. Nu credea să-i mai fi fost vreodată atît de dor de glasul lui Lars Peter! Avea de luptat împotriva atîtor lucruri în sinea ei! În prezența lui, te simțeai mai bună și nu pregetai încotro s-o apuci.

Pe Karl nu-l vedea niciodată și nici vești nu primea de la el. Ba da, odată, imediat după ce venise la oraș, primise cîteva rînduri, în care-i spunea că locuiește în Blaagaardsgaade și c-ar scoate-o odată cu plăcere la plimbare — o întreba dacă voia. Nu-i răspunsese, căci tot nu i se dădea voie pe-atunci să iasă. Pe vremea aceea l-ar fi plăcut să aibă un bărbat care s-o apere; cînd însă îi veni apa la moară, nu mai avu chef să fie controlată la fiecare pas, ca de-un judecător neînduplecat. Știa că tot mai era la Copenhaga și că lucra la pavaje; Luise făcuse o dată aluzie, că drăguțul ei lucra cu unul care era de prin locurile Dittei și c-o cunoaște. Asta era destul de limpede, dar fata nu căzu în capcană.

Totuși, numai cu atît nu se descotorosea ea de Karl. Putea să nu-i răspundă, putea să se țină departe de el, dar din gîndurile ei nu-l putea alunga. Îi lăsase urme în suflet — ca și în trup. Nici aici, nici acolo, nu se șterseseră de tot. Karl îi răsărea în minte cînd se aștepta mai puțin și o privea cu ochii lui serioși și iscoditori, mai ales cînd avea de gînd să facă ceva rău. Ce rost avea să-i fie tocmai el judecător? Și încă și mai mult o înfuria faptul că apărea cu fața lui de cioclu tocmai cînd era ea mai nemulțumită de sine și se vîra astfel cu de-a sila în viața ei.

Ba cîteodată îl și visa. Dacă se necăjise prea tare în timpul zilei și nu venise vreunui lucru de hac, obida o urmărirea pînă și în vis. Acolo ea se transforma, și fata se vedea silită să lupte și să tot lupte cu Karl, cu melancolia lui vecină cu sinuciderea, și pe care, cu toate sacrificiile ei, n-o putea învinge.

Nu mai scăpa de el!

Intr-o seară, îl văzu în persoană — cel puțin așa i se păru. Ditte se afla în tramvai, în drum spre un bal, dat de-o societate din cartierul Nörrebro; la Blaagaardsgaade îi văzu fața în îngrămădeala din stație — tocmai cînd pornea tramvaiul. El o privi lung și serios, nu cu reproș, așa cum s-ar fi așteptat ea, ci cu totul altfel — ca și cum i-ar fi pus numai o întrebare. Și ce avea el de întreat, știa Ditte! Mai bine s-ar fi uitat la ea supărat.

Dansul nu-i făcu deloc plăcere, căci toată seara îi văzu fața colo sus, la balcon, între spectatori; de cîte ori își arunca privirea într-acolo, îl vedea nemișcat, urmărind-o din ochi. În sfîrșit, nu mai putu răbda și se duse sus, vroia să știe ce însemna asta — oare nu-i dădea voie să danseze? Dar cînd ajunse sus, nici nu se afla acolo.

Ditte se simți neliniștită și nu se mai întoarse în salon. Știa de la bunica: dacă ți se pare că vezi pe cineva, atunci se va întîmpla un lucru foarte serios, fie ție, fie celor care îți sînt aproape. Nu se mai putu liniști. Copilul și cei de acasă i se îmbulzeau cu de-a sila în minte și i se impuneau, cum nu făcuseră de mult. Poate că i se întîmplase ceva unuia din ei, pe cînd ea își făcea de cap și pătrecia; poate că se întîmplase tocmai pe cînd dansa. Nu era pentru înția oară că se întîmpla grozăvia ca un om să

danseze fără să bănuiască nimic, pe cînd altul, care-i era aproape, lupta cu moartea.

Rugă pe stăpîni să-i dea voie să plece pentru cîteva zile acasă; le spuse că tata e bolnav. Pentru că nu i se admise și cum era prea tîrziu să-și dea demisia pentru zintii, își strînse lucrurile într-o seară și-o șterse — simțea că trebuie să plece acasă! Coborî cufărul împreună cu portarul, pe cînd stăpînii erau plecați de-acasă. Portarul i-l duse în Adelgaade la familia Jensen.

Ditte nu se miră deloc cînd îl găsi pe tata în pat. Făcuse o mișcare greșită, ridicînd o scîndură de la căruță și-și pusese o prișniță de muștar la șale; dar chiar și în pat, abia se putea mișca. Se mira însă foarte tare cînd o văzu pe Sine de la curtea Bakke. Era să scape umbrela și mașonul de spaimă, cînd se deschise ușa de la bucătărie și dădu cu ochii de Sine, cu brațele ei vînjoase muiate în apă fierbinte, cu șorț, cu rochie de lucru și în papuci de lemn, lucrînd cu liniștea aceea pe care o ai numai acolo unde te simți ca la tine acasă. Obrajii îi erau cam roșii și roșiră și mai tare cînd o recunoscă pe Ditte. Salută încurcată și rămase afară la bucătărie. Ditte nu se crezu îndreptățită să facă pe grozava.

Fața lui Lars Peter se luminează de bucurie cînd o văzu. Ditte găsi că arăta rău, palid și îngrijorat; trebuie să-i fi mers greu de tot. Lui nu i se păru ciudat că fata vine la sfîrșit de lună, ci se bucură din suflet.

— Te-ai făcut cucoană mare, spuse el învîluindu-i lăptura dintr-o privire, care o încălzi pe Ditte pînă în fundul inimii. Iată ce-i lipsea ei — să fie îmbrățișată dintr-o privire care n-o critica și care cuprindea numai bunătate pentru dînsa.

— Nu-i așa că ai o fată drăguță? spuse Ditte veselă. Dar unde sînt copiii?

Erau pe-afară, care încotro. Else și cei doi băieți se duseseră la plajă să ajute la școs scrumbiile din năvod și Christian era la curte.

— Dacă mai este pe-acolo, adăugă Lars Peter încet.

Ditte vru să vadă totul și să afle de toate, în timp ce scotocea peste tot. Între ferestre se afla acum un sipet frumos care era al Sinei; recunoscă și lampa de pe el, aceea cu abajur albastru.

— Despre asta nu mi-a scris Else nimic... că ești bolnav. De cînd zaci ?

— De-aproape o lună — n-am vrut să te speriem pentru o nimica toată, mai ales că nu-i primejdios. Dar doare al dracului — nici nu mă pot întoarce singur pe partea cealaltă. Trebuie să-i fim recunoscători Sinei.

— N-am știut că-i aici.

— Să vezi... Lars Peter se opri. Preluasem niște cărat de pietriș pentru comună, ca să cîștig și eu un ban ; asta-i o treabă a dracului de grea — să ridici scîndura căruții, ca să dai drumul încărcăturii. Mai făcusem eu de-asta, dar într-o zi tot mi s-a înfundat. Am căzut la marginea șoselei, fără să mă mai pot urni. Pe urmă m-au adus acasă și cum a auzit Sine ce mi s-a întîmplat, ce s-a gîndit ?... că Else, sărăcuța de ea, nu e în stare să facă față singură. Îți spun drept a picat ca un înger din cer. Dacă-ai putea să fii puțin drăguță cu ea... Vorbea cu glas înăbușit. Sine tocmai intra cu cafeaua ; nu ridică ochii la nici unul din ei.

— Îi povesteam chiar acum Dittei ce bună ai fost cu noi, îi spuse el, întinzîndu-i mîna. Sine privi repede de la unul la celălalt, apoi se așeză pe marginea laviței, la căpătii.

Ditte nu era deloc nemulțumită, dar avu impresia că ceilalți luau asta ca de la sine înțeles și nu știu ce să spună. Se ridică, apucă cu amîndouă mîinile fața Sinei și o sărută.

— Asta am dorit-o de mult !

— Ei, atunci totul e-n regulă, făcu Lars Peter ușurat. Alții n-au decît să spună și să facă ce-or vrea.

Ditte era și ea de aceeași părere.

— Dar de ce nu vă căsătoriți ? Vorbele ieșiră atît de repezit, încît Sine începu să ridă.

— Așa ceva te-am putea întreba și noi pe tine, făcu Lars Peter rîzînd și el. Doar tu vii prima la rînd. Să mă scol numai de-aici, continuă apoi serios, cînd văzu că Ditte nu-i bucuroasă să-i amintești de-ale ei. Numai boierii se cunună în pat. De altfel ne-am gîndit să facem nunta odată cu cuminicarea lui Christian — dacă nu se face nevăzut pînă atunci.

— Dar ce, i s-a mai întîmplat iarăși ceva ?

— Da, iar a şters-o. Pastorul a fost cam aspru cu el la lecţiile de pregătire şi atunci a luat-o pe jos spre Copenhaga să-ţi dea ţie bună ziua şi apoi să plece pe mare. N-a mers deloc rău cele opt-nouă poşti! A trebuit să-l caut în oraş; cu prilejul ăsta nu te-am putut nimeri pe tine. Cit pe ce să nu găsesc nici băiatul: am rugat poliţia să-mi ajute. Mare necaz am tras!

— După cumînicare, lasă-l să se facă marinar, spuse Ditte. Dacă-ş fi bărbat, aş pleca şi eu pe mare. Pe uscat viaţa nu face doi bani!

Da, da, băgase Lars Peter de seamă că fata nu era mulţumită de oraş. Dar Ditte nu vru să discute chestiunea aceasta, şi aşa, o lăsară baltă. Fata se obişnuise să hotărască singură pentru ea, şi-i dădură pace. Ştia ea ce-avea de făcut. Se făcuse fată frumoasă la douăzeci de ani cîţi avea acum; avea siguranţă în ţinută şi era bine îmbrăcată. Nimănui, care ar fi văzut-o nu i-ar fi dat în gînd că era fata kîngherului, cea mică, destoinică şi strîmbă de la „Cuibul Coţofenelor“.

A doua zi, Ditte trebui să plece; vroia să treacă mai întîi pe la Nöddebo, să-şi vadă băiatul şi de-acolo să plece la oraş să-şi caute slujbă pentru zintii. Aici n-avea ce face şi să se fiţie gătită prin sat, nu-i venea. De la moartea bătrînilor pensionari nu se mai sinchisea de nimeni de pe-aici. Casa bătrînilor fusese vîndută; era ciudat să treci pe-acolo şi să te gîndeşti că în ea locuiesc oameni străini. Paul şi Rasmus înhămară calul şi-o conduseră. Vizita acasă, aşa scurtă, o înprospătase şi drumul îi făcu plăcere cu cei doi băieţi.

Dar revederea cu copilul fu o crudă dezamăgire. Cît de nebuneşte îi fusese ei dor de el şi cu cîtă groază simţea că pe măsură ce treceau lunile se depărta de el. Nu-i urmărise creşterea şi acum nu-şi recunoştea pruncul cel de şase săptămîni, în plodul voinic şi murdar, care se tăvălea pe jos şi spunea la toate: „Be-e, be-e!“ scoţînd limba. Dar şi mai îngrozitor era, că lui îi era frică să se apropie de ea. Țăranca trebui să i-l aducă cu de-a sila.

— Jens, nu te teme de cucoana asta străină! îi spuse ea. „Cucoana străină“ o tăie la inimă pe Ditte.

I se păru că-i mai de prisos decît oricînd şi se grăbi să plece. „E doar copilul meu!“ îşi repeta în gînd, pe cînd

se îndrepta cu căruța spre Hilleröd, de unde voia să ia trenul spre Copenhaga. „E doar copilul meu!“ Dar mare mîngiere nu găsea în aceste vorbe, căci pierduse de bună-voie orice drept asupra lui. Karl venea regulat să vadă băiatul și asta nu-i ușura ei de loc vina. Era o adevărată cioară, care și-a lepădat puiul ca să trăiască bine — și acum, băiatul se răzbuna.

Călătoria cu trenul spre capitală, nu-i făcu mare bucurie. Se săturase de oraș și o invidia pe Sine, care își organiza acum viața acasă; locul ei era tot într-un cuib sărăcăcios ca acesta.

Un moment gîndurile i se opriră la Karl — dar le alungă repede.

9. ZIUA DITTEI

Cînd zbirnii deșteptătorul la orele șase dimineța, Ditte tresări zăpăcită, ostenită încă din ajun, și de mai înainte. Pe jumătate adormită își trase picioarele peste marginea patului, pipăi după haine și fu gata-gata să cadă înapoi pe pernă de amețită ce era; cu o smucitură se ridică, aruncă de pe ea cămașa și începu să se spele cu apă rece, peste lighean.

Ah, cum îi înviora apa trupul! Inima îi sări ca friptă sub dușul rece, păru că se învîrtește o dată în aer, apoi începu să pîlîie. Parcă bătea un clopot și din toate ungherele trupului, puterile începură să se trezească și să-și reia locul. Simțea ca și cum o lua cineva în primire și Ditte credea neclintit — cum spunea bunica doar pe ocolite — că trupul e plin de făpturi vii, bune și rele. Iusuși singele era viu, se zbătea ca un val și-o înfășura în căldura lui.

Ditte nu se grăbi, ci-și frecă bine corpul cu buretele cel mare. Intinse un braț în sus și-și trecu buretele cu mina cealaltă pe sub el, acolo unde creștea misterios un smoc de păr ruginiu, încătușat în propriul lui parfum, și pînă sus pe umăr și pe spate. Brațele ei albe și rotunjite ajungeau în toate punctele trupului, atît de mlădioase îi erau acum încheieturile; nu mai era ca pe vremea adolescenței, cînd orice mișcare peste cea numai decît de trebuință făcea

să-i troznească încheieturile și s-o doară. Corpul Dittei se întinsese și era foarte bucuroasă de asta.

Puse oglinda pe lavoar și se cercetă din toate pozițiile. Nu se mai vedeau colțuri ascuțite pe spate, când se pleca, ci doar un arc dulce. Oricare ar fi fost poziția pe care o lua, nu rezultau decît linii și forme moi care se iveau și se făceau nevăzute într-un joc schimbător ; șoldurile erau moi și strimte, și tot așa și umerii ; sînii erau rotunzi și tari, nu-i atirnau de loc ; sfîrcurile își recăpătaseră forma — Ditte se bucura de asta. Stăteau ca două căpșune roz, pe jumătate îngropate în inelul întunecat de piele, care se prelungea, la rîndul lui, în lucirea mată a pieptului alb ca laptele și a umerilor. Pistruii care fuseseră pe vremuri marele necaz al Dittei, se făcuseră nevăzuți ; îi înghițise sîngele. Și pîntecele era iarăși tare, puternic conturat, ca și cum ar fi purtat un fruct neatin — o pară cu floarea în sus ; crăpăturile mici și sidefii de sub piele păreau provenite dintr-o eroare. Fata le zări din nou, cînd se plecă tare, ca să-și spele picioarele. Nici semnul de pe șold nu va dispărea niciodată. Il privise întotdeauna cu o mistică mirare, ca pe un semn de familie ce era. Ditte se clătină pe unul din picioare, plecîndu-se tare în față ; părul des îi alunecă peste obraz, îi cuprinse umerii și se muie în lighean. Fata apucă glezna între degete — partea de la pulpă la gleznă era prea groasă ; asta venea de la veșnica alergătură. Asta și începutul unei varice pe pulpă, o îngrijorau serios.

Incolo, Ditte era mulțumită de sine în ce privește exteriorul ; știa că era bine făcută — și era bucuroasă. De ce ? Avea ea pe cineva în ochii căruia voia să pară frumoasă ? Avea oare vreun drăguț tainic ?

Nu, Ditte nici nu se trezise încă ! Făcuse un copil și totuși pîntecele ei era un lăcaș al castității, simțurile ei erau încă adormite, neatinse de doruri fierbinți și de vise. Nu se bucura decît de ea însăși, așa cum te bucuri cînd miinile tale izbutesc să facă ceva frumos. Ditte n-avea drăguț și nici n-o trăgea inima la așa ceva ; avusese ea și-așa destul prilej să-și irosească căldura ; acum se răcise aproape de tot. Își păstra avutul ca un zgîrcit.

La șapte fără un sfert, Ditte fu jos. Puse apă pe reșou, și-i trezi pe copii care trebuiau să plece la școală. În timp

ce se îmbrăcau, deretică sufrageria și le unse piine cu unt de luat la școală. De obicei stăteau pe lângă ea și-și trăgeau ultimele veșminte, pe cînd ea le ungea piinea; atunci începea lupta între datorie și inclinație. Ditte slujea acum la o familie de funcționar, cu salariu mic și relații pretențioase — o așa numită familie nobil-săracă. Copiii erau cei care aveau de suferit, căci umblau veșnic flămînzi. Ditte le dădea mîncarea din tot sufletul și le mai vîra și cite ceva pe deasupra, pe cit putea. Era greu să refuzi copii flămînzi și mai ales băieți; aceștia îi urmăreau mișcările cu priviri hămesite.

— Mama voastră o să-mi dea cu ceva în cap! spuse ea.

— Ei, ai să te pleci să nu te nimerească.

Apoi o rugau fierbinte: „Fii drăguță!“ Erau foarte serioși și țineau la ea. Ditte nu știa cum să scape cînd se scula doamna și venea să cerceteze ce le pregătise copiilor.

La orele opt, domnul era servit cu cafea și cu ziarul de dimineață, înainte de a pleca la birou; la orele nouă doamna lua ceaiul în pat, după care mai moțăia un sfert de ceas. Născuse de-atîtea ori — patru copii în total — și nu avea voie să se surmeneze printr-o sculare prea de dimineață. După o jumătate de oră, suna din nou, gata să se scoale; Ditte îi pregătea hainele și o ajuta. Pe cînd se îmbrăca, se interesa unde ținea Ditte cu treaba de dimineață și dădea instrucțiuni pentru restul zilei.

— Ce, nu ești încă gata? întreba ea de obicei. Te scoli, probabil, prea tirziu!

Dimineața era partea cea mai grea a zilei; fiecare membru al familiei trebuia să fie servit în parte și în același timp trebuiau făcute și camerele; Ditte fugea de colo, colo între odăi și bucătărie — apoi la doamna, de cîte ori suna. De îndată ce Ditte isprăvea de curățit camerele de gunoierul din ajun — le dereticea și le încălzea — doamna le lua în primire iar ea putea începe iatacul. Nu apuca bine să-l termine și venea momentul să se gîndească la pregătirea mesei. Dar adesea trebuia să intre din nou prin camere, să mai facă ba una, ba alta.

Stăpînii de-acum ai Dittei erau oameni rafinați, nu se certau niciodată și n-o certau nici pe ea, ci numai cît dădeau instrucțiuni, într-un fel special, liniștit și rece, care

te atingea adesea mai tare decît vorbele cele mai grele. În tot cazul, Ditte ar fi preferat cîteodată să-i vadă ieşindu-şi din fire dacă şi-ar fi exprimat, în schimb, din cînd în cînd, şi-un pic de mulţumire şi de bucurie în ce-o privea. Dar aşa ceva nu le dădea în gînd.

Ditte nu înţelegea această veşnică nemulţumire. Doar înlăturase dezordinea şi murdăria din ajun şi-i făcuse familiei un cămin plăcut, după care dispărea, o dată cu murdăria, în bucătărie, bucuroasă că-i servise. Cînd ieşea pe uşă, aruncînd o ultimă privire cercetătoare spre camere, fata găsea că este într-adevăr plăcut şi demn de locuit acolo — dar îndată după aceea suna conîta şi-o purta tăcută de la un obiect la altul — Dumnezeu! — un fir de praf. Într-o casă unde era atîta treabă! Mai bine-ar fi sunat să-i spună ce cald şi curat era acolo! Să-i fi spus: mulţumesc, Kirstine dragă!

Un pic de apreciere, asta-i lipsea Dittei mai mult decît orice. În lumea ei recunoştinţa era însuşirea de căpetenie; te simţei poate chiar prea îndatorat pentru orice. Întreaga existenţă consta, în general, din a dăru, şi mai şi mulţumeai pe lîngă toate! Aici, însă, nu făceau altceva decît să ia, fără o vorbă de mulţumire, ca ceva de la sine înţeles. Adusese cu dînsa multă bunăvoinţă şi de aceea era foarte bine pregătită să servească pe alţii. Din cea mai fragedă copilărie i se propovăduise cum trebuie să se poarte în vederea timpului cînd va fi la stăpîn: trebuie să te porţi aşa şi aşa, ca să poţi rămîne multă vreme în acelaşi loc, i se spusese mereu. Acum se zdruncinaseră toate credinţele; pe stăpîni nu-i mai socotea ca pe nişte fiinţe alese, aproape supraomeneşti, de dragul cărora venise ea, la urmă urmei, pe lume — nişte fapte pe care era datoare să le slujească.

Se deşteptase, fără însă ca aceste cunoştinţe s-o facă mai fericită.

Era în firea ei să-şi slujească aproapele — aceasta se identifica cu însăşi bunătatea ei; nu putea să-şi pună oprelişti în direcţia aceasta, fără să se simtă sărăcită. Trebuia însă să fie mai egoistă, să se gîndească şi la sine, dacă nu voia să se istovească; oamenii nu te cruţau, ci te făceau să trudeşti pînă te prăbuşei. Aceşti oameni, care nu erau — după cît vedea ea — nici mai răi

și nici mai buni și, la urma urmei, nici chiar mai civilizați decât cei de-o seamă cu ea — aveau o particularitate și anume: luau toate ca de la sine înțeles și nu se simțeau obligați să se arate recunoscători. Cel sărac, cel puțin spune: nu te deranja, te rog, pentru mine! Mulțumește când îi faci un serviciu; dacă îi lucrezi pe bani, vine și-ți spune: Acum sintem gata pentru ziua de azi! Dar celor de-aici nu le mai ajungea niciodată! N-ai putea să te scoli mai devreme? spuneau ei, sau: Astă seară ai putea lucra ceva mai târziu. Era de la sine înțeles că toate puterile de care dispuneai le aparțineau lor și unica seară când erai liberă — într-o săptămână întreagă — era considerată ca un fel de furt.

Recunoștința, când făceai treabă bună, schiopăta. Ceea ce părea în ochii Dittei o adevărată performanță care adesea fusese posibilă numai cu sacrificiul orelor ei libere și a somnului, se dovedea adesea insuficientă. Se așteptau la și mai mult, sau pretindeau ca efortul să devină obicei. Nu trebuia să te aștepți ca stăpînul să aibă grijă de sănătatea servitorului; dacă nu voiai să te distrugi, era nevoie, după cum am spus, să-ți impui tu însuți reținere și să nu-ți faci decât strict datoria. Era bine pentru trupul tău să faci din vreme această constatare.

Dar pentru sufletul Dittei, experiența aceasta nu era un lucru prea sănătos. Picioarele i se desumflaseră, dar în dauna altor lucruri — asta o simțea ea prea bine — și se necăjea. Fusese o vreme cînd știa că cu sufletul stătea mai bine decât cu trupul, acum simțea că era tocmai pe dos. Se știa fată frumoasă și se bucura; ar fi vrut să poată fi convinsă, că era și tot atît de bună. Dar, dacă vroia să se apere, trebuia să lupte împotriva a ceea ce era mai bun în ea!

Și astfel cunoscuseră ea virtutea negativă care se numește „instinct de conservare”; „o lasă mai moale” spuneau co-nițele. Ditte, care nu cunoscuse niciodată lenea și aproape că nu întâlnise așa ceva în lumea ei, deveni leneșă. Cînd se angaja undeva stabilea exact ce treburi anume îi cădeau în sarcină și se ținea strict de ceea ce fusese hotărît. De preferință ocolca locurile unde erau copii și dacă, totuși, se vedea silită să primească un asemenea loc, punea de la început condiția să n-aibă de-a face cu ei. Alt-

fel i-ar fi avut tot timpul pe cap. Adesea îi părea rău, dar își întărea inima, căci altfel ar fi fost exploatată.

Capitala îi ștersese de mult sfiiciunea și lipsa de îndrăzneală. Pe măsură ce evolua, căpăta o prezență de spirit care era adesea în stare să facă să se scurgă în pământ fulgerele unei furtuni incipiente. Învățase aceasta de la spălătorese, spaima gospodinilor, și care posedau arta de a se impune.

Se gîndea adesea să urmeze pe prietenele ei care, una după alta, lunecaseră spre fabrică. Ca servitoare le mergea de fapt mai bine, căci aveau masă, casă și salar fix — totuși preferau fabrica. Ditte înțelegea prea bine de ce. Fabrica era rece, cenușie și plină de praf — mult soare nu intra în dosul pereților ei. Dar a sluji era să te afli chiar în inima vieții și totuși să n-ai parte de căldura ei. Cu cit un cămin era mai plăcut, cu atît te simțeai mai izolată în el — dacă nu aveai inimă de cîine. Cine sluja, era ca fecioara din povești, care trebuia să lumineze calea celor ce se iubeau — o soartă cu drept cuvînt blestemată!

Ditte nu era bucuroasă de felul cum se desfășurau lucrurile; se întreba adesea dacă nu cumva era ea de vină și dacă nu vedea lucrurile pe dos. În tot cazul, erai mai fericit dacă știai să te adaptezi împrejurărilor legate de situația ta subordonată. Un servitor mai bine să n-aibă păreri, îi spusese Lars Peter cînd, imediat după ce luase comunicătura, pornise să slujească; și i-ar fi mers mai bine dac-ar fi putut să se lase condusă de acest principiu toată viața. Cel sărac, să asculte și să se supună.

Ce să facă, însă, dacă nu putea? Simțea ea bine că diavolul răzvrătirii o stăpînea tot mai tare și mai tare. Cînd se întoarse într-o seară acasă, descoperi că fusese cineva în camera ei și că cotrobăise printre lucrurile de pe scrin. I se mai întîmplase și altă dată așa ceva, dar acum Ditte nu mai putu răbda; vroia să-și aibă camera ei, în care să fie stăpîină. Trebuia să se găsească un colțișor pe lumea asta unde să n-aibă pe nimeni pe cap. Avu loc o ciocnire între ea și conîta, și-și dădu demisia.

Într-o după masă, era iarăși în căutare de loc. Undeva, în partea de apus a orașului găsi ceva care-i plăcu, la o

doamnă în vîrstă, singură, văduvă de consilier. Stătu de vorbă cu ea și doamna consilier repeta mereu :

— Care va să zică, nu ai logodnic ?

— Nu, răspundea Ditte zîmbind.

— Știi, mi-e grozav de frică să nu intre bărbați străini în casă — căci sînt singură.

Se înțeleseseră cu privire la simbrie și la obligațiile Dittei și aceasta văzu și casa ; se simțea în stare să răzbească.

— Aș mai dori să văd și recomandațiile dumitale, spuse doamna consilier.

Deodată se trezi spiritul de răzmeriță în sufletul Dittei.

— Atunci să-mi dați voie să le văd și eu pe ale dumneavoastră, răspunse ea.

Bătrîna doamnă sări ca mușcată de șarpe.

— Ce spui, omule ?! strigă furioasă. Și acum șterge-o cît mai repede din casa mea ! adăugă ea.

Pe urmă Ditte își dădu seamă că făcuse o prostie ; ea și cei de teapa ei trebuiau să se deprindă că aveau de prezentat certificate de bună purtare și de moralitate. Ceilalți nu aveau nevoie de așa ceva ; erau cum erau și pace bună ! Nu mai avea chef să alerge și să se intereseze de locuri ; în general nu mai avea chef de slujit. Dorea să-și ia o cameră de la zintii și să lucreze cu ziua.

Seara veniră musafiri. De cîte ori servea ceva, Ditte prindea cîte o frîntură de convorbire ; era mulțumită să constate, că convorbirea, cel puțin cît privea doamnele, nu era atît de profundă încît să n-o poată urmări. Iar cît despre înfățișare — în tot cazul gitul ei era mai frumos decît al oricăreia dintre ele. Dacă ar purta o rochie de seară, de coltată, le-ar trece tuturora pe dinainte. Chiar și așa, se întîmpla ca domnii să uite un moment de doamne și s-o privească pe ea cu admirație.

— În fond, toate sînt la fel. Aparțin unei lumi cu totul diferită de a noastră, auzi o dată pe una din doamne spunînd, pe cînd se afla în cameră. Așa, acum ajunseseră la servitoare — Ditte cunoștea foarte bine tonul. Nu mai trecu mult și-i venea și ei rîndul. Și, într-adevăr, nu intră bine în cameră, că se și opri brusc convorbirea, iar doamnele o priviră cu atenție. Una din cele mai dureroase experiențe pe care le făcuse, fusese cînd își dăduse seamă că, pe cînd ea își vedea de treabă și-și dădea toată osteneala,

la masă vorbeau de ea și se distrau pe seama „manierelor ei grosolane“, birfind-o apoi față de musafiri. Nimic n-o făcuse să se simtă mai singură și mai părăsită în voia soartei. Nici nu se putea apăra, căci era exclusă de la orice discuție; nu era o făptură cuvîntătoare; trebuia să tacă și să-și vadă de treabă. Pe-un ciine îl mîngîiai și-i luai apărarea, fără să ieși în seamă stricăciunile pe care le făcea; ea însă era fără apărare. I se întărea tot mai mult credința că în fond o urau. Primeau munca ei, pentru că nu se puteau lipsi de ea, dar persoana ei le stătea în cale. Dacă ar fi putut-o stîrpi, fără însă să piardă folosul pe care-l trăgeau de la ea, ar fi făcut-o. Acum totul îi era indiferent. Să ridă de ea nu mai puteau, căci n-aveau de ce, dar mai erau altele — și ce-i păsa ei! Nu se sinchisea cîtuși de puțin de părerea pe care o aveau acești oameni despre ea.

Totuși, ascultă cu amărăciune la ușă. O auzi pe conîța spunînd ceva și pe musafiri rîzînd. Pe urmă o voce bărbătească spuse:

— Scuzați, doamnă, nu-mi place să vorbesc despre slujnice, nici despre a noastră și nici despre ale altora. Servitoarea noastră se află sub oblăduirea mea și a soției mele atîta vreme cît locuiește la noi și cred că același lucru se petrece și în alte case.

Ditte simți un val de căldură la inimă: iată în ce casă ar fi dorit să servească!

Curînd, musafirul care vorbise se sculă să plece, din cine știe ce pricină, și ochii Dittei străluciră de recunoștință cînd îi ajută să-și pună paltonul. Ii era atît de recunoscătoare, încît îi venea să-l sărute.

10. PRIMĂVARA

Doamna Vang și cu Ditte erau în bucătărie și găteau; fereastră era deschisă și razele soarelui plăsmuiau dungi de lumină în care jucau aburul și praful.

— Ce proaspăt e aerul! spuse doamna Vang. O s-avem vreme frumoasă.

Afară, în grădină, domnul Vang și copiii porniseră să facă descoperiri, măturau gunoiul și frunzele căzute anul

trecut și țipau într-un glas, de cîte ori se arăta o floriceică. Din cînd în cînd, venea cîte unul din băieți la fereastră :

— Nu mîncăm odată ? Sînt flămînd ca un lup !

Deodată sosi toată gloata și făcu un tărăboi grozav la fereastră.

„De nu ne dați să-nfulecăm cum se cuvine

„Vom transforma casa-n ruine !“

cîntară ei, amenințînd spre geam și tropăind din picioare. Era o adevărată conspirație !

— Aruncă-le apă-n cap ! îi spuse doamna Vang, Dittei. Dar banda o rupse la fugă, urlînd, ca minată de necuratul. De acolo, de sub umbrar, cîntară din nou :

„Ah, duduie Mann, ne spune cînd

Te vedem cu ploile vărsînd ?“

Și deodată, pe neașteptate, se ivi un cap în partea de sus a ferestrei — un cap fără trup. Ditte și doamna Vang țipară. Era Frederik, cel mai mare dintre băieți ; se atir-nase de planta agățătoare.

— Ce-avem la masă ? întrebă el cu voce prefăcută.

— Cartofi cu răbdări prăjite în untură, domnule tartor și nas de zidar pané, ca desert, răspunse mama cu o ple-căciune.

Băiatul lunecă de pe spalier și se repezi în grădină.

— Am văzut ce-avem la masă ! strigă el.

Toate acestea îi făceau Dittei plăcere.

— Parcă-s băieții noștri de-acasă, spuse ea. Și ei mor de nerăbdare, cînd vine vremea mesci.

Doamna Vang dădu din cap ; cunoștea ea băieții și-și putea foarte bine zugrăvi totul în minte, după spusele Dittei.

— Parcă-i văd venind în goană de la plajă, spuse ea. Ah, plaja cea minunată ! Trebuie să fi fost foarte frumos acolo, cu toată sărăcia. Unde sînt copiii, nici nu poate fi să-răcie adevărată — nu-i așa ?

— Numai dacă ai cu ce să-i îndopi ! răspunse Ditte serioasă.

— Așa-i, se trezi doamna Vang din visare. Ah, alifel e teribil ! O trecu un fior. Acum fugi sus și aranjează-te

puțin, cît încălzesc eu sosul, domnișoară Mann. Pe urmă ne așezăm la masă, spuse ea liniștită.

Ditte nu mai scăpă lucrurile din mîini ca în prima zi. Atunci, hop ! îi căzuseră brațele și întrebă :

— Stau și eu la masă cu dumneavoastră ? cu o asemenea expresie năucă, încît doamna Vang pufni de rîs.

— Păi, sigur, răspunsese doamna Vang, ca și cum acesta ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume.

Pe-atunci ar fi preterat să mănînce singură ; dar acum i se părea de la sine înțeles să stea la masă cu toți, în sufragerie, deși nu trecuseră decît doar vreo zece zile de la venirea ei. Doamna Vang îi spusese că domnul Vang n-are poftă de mîncare cînd știe că cineva stă și înghite singur în bucătărie. Ditte înțelegea prea bine acest sentiment. De pe cînd sosise ca copil, în „Cuibul coșofenelor“, îi era imposibil să vadă de ea, atîta vreme cît nu era sigură că toți ceilalți aveau de toate — pînă și vitele. Asta o deprinsese ea de la Lars Peter — căci el era așa. La început, se miră că mai sînt și alții care simt la fel.

În primele zile o cam scrînti. Nu mai era deprinsă să stea cu alții la masă ; ani de-a rîndul își înghițise mîncarea singură, într-un colț al bucătăriei. Era atît de ciudat să te afli din nou în societatea oamenilor, la masă și, mai ales, chiar în societatea stăpînilor tăi. Dar dacă se arăta nerădă și neîndemînică ?

Nimeni nu păru să bage de seamă cît era de roșie la față și de încurcată. Doamna Vang făcea cu schimbul cu ea la adus din bucătărie și copiii o sileau, aproape, să ia parte la convorbire. Tot întrebau și întrebau, cu încăpăținare, pînă trebuia să le răspundă : de ce era numai un geamăn ? de ce o chema Ditte ? și așa mai departe.

— Acum mai lăsați-o pe domnișoara Mann în pace, spunea mama. Aveți toată vremea să mai aflați și altădată.

— Rămîne întotdeauna la noi ? sări îndată unul din copii. Și fetița, Inge, o privi șmecheră :

— De ce te cheamă domnișoara Mann, că doar ești femeie ? Avea cinci ani și capul îi era numai la ghidușii.

— Pentru că dorește foarte mult să se mărite, spuse Frederik cu dispreț. Asta vor toate femeile.

Doamna Vang zîmbi soțului ei, care tocmai hrănea pe băiețelul cel de doi ani ; îl ținea întotdeauna pe genunchi, cînd mîncă.

— Să nu-mi faceți glume cu numele Mann, spuse domnul Vang. Căci e cel mai vechi și mai răspîndit nume de familie din țara noastră. Fără cei din neamul Mannilor nu ne-ar fi mers de loc bine. A fost o vreme cînd posedau totul, dar apoi a venit un zmeu și i-a înrobit. Se numea „Burtă“, căci era burta tuturor. Dar cei din neamul Mannilor aveau inima drept armă.

— Auzi ? strigară copiii și o priviră pe Ditte cu ochi mari. Asta-i o poveste în care este vorba de tine. Știi că ești o prințesă din basme ? Și mai departe ? N-au scăpat niciodată de zmeu ?

— Nu, încă nu. Dar cînd o să ajungă zmeul la inima lor, atunci se vor dezrobi, căci inima lor îi va rămîne zmeului în gît.

Și Ditte i se părea că-i o prințesă din basme ; nu doar c-ar fi fost aici mai puțină treabă decît la alți stăpîni — dimpotrivă. Familia Vang era foarte strîmtorată ; se spăla și se cosea în casă, totul trebuia socotit la centimă. Hainele copiilor dădeau foarte mult de lucru ; trebuiau să țină cît mai mult și să pară cît mai bune, iar coșulețul de lucru se găsea seară cu seară pe masă. Dar la asta se pricepea Ditte ; cunoștea foarte bine și săculețul cu nasturi, în care se puneau toți nasturii care cădeau și în care găseai întotdeauna tot ce-ți lipsea, precum și sacul cu cîrpe curate, de in și de lînă. Nu pentru înțlia oară destrăma ciorapi vechi, ca să aibă ață de țesut, și gusta din nou plăcerea de a crea ceva din nimic și de a face o adevărată scamatorie cu ajutorul lucrurilor vechi și uzate. Dusesese dorul lucrurilor, așa cum dusesese și dorul oamenilor. La oraș se întîmpla cu ambele la fei — te serveai de ele și apoi le aruncaai cînd nu mai erau bune de nimic. Oameni și lucruri la lada de gunoi, cînd nu mai puteau fi de folos — nu făcea să întreții viața din ele și să cirpești ! Ce frumos să fii iarăși om și să te afli din nou între oameni ; ce frumos să ți se poarte de grijă și să porți și tu de grijă altora.

Era destulă treabă de dimineață pînă seara. După ce culcau copiii, Ditte și cu stăpînă-sa stăteau la lumina lăm-

pli țesînd și cîrbind. Doamna Vang era neobișnuit de în-
determinatecă; Ditte nu se putea lua la întrecere cu ea.
Deodată cădeau amîndouă pe gînduri; Ditte nu era vorbă-
reață de felul ei și doamna Vang, care în cursul zilei era
atît de veselă și de vioaie se liniștea seara ca păsările.
Ditte trăgea cu urechea la liniștea pașnică și ciudată care
plutește într-o casă în care dorm copii, pe cînd miini des-
toinice muncesc pentru ei. Uita unde se afla și i se părea
că șade acasă, în cameră, ca o mămică ostenită, care cul-
case copiii și biruise necazurile zilei. Ii era Dittei oare dor
de copilăria ei trudnică? Puse capul pe braț și plînsese li-
niștit.

— Ei, ce s-a întimplat? Doamna Vang o luă pe după
umeri. Ce ai, fetițo?

— Imi merge prea bine, răspunse Ditte suspinînd, cu o
încercare de zîmbet.

Doamna Vang rise:

— Pentru așa ceva nu se varsă lacrimi de obicei.

— Nu, dar cînd eram copil nu m-am jucat niciodată —
și asta-mi vine foarte ciudat

Doamna Vang o privi întrebător; acum nu mai înțelegea
nimic.

— Ar fi trebuit să vin mai demult aici, spuse Ditte, li-
pindu-se de stăpîna ei.

Și aici atingea un punct dureros; prea fusese expusă la
multe și de multe s-ar fi putut foarte bine lipsi. Prea o
roseseră unele adînc! După cum greșea și spunea „dom-
nul“ și „conița“ fără să-și dea seama și fără să vrea —
soții Vang interziceau cu hotărîre asemenea formule de
politețe, căci doreau să li se spună domnul Vang și doam-
na Vang — tot așa se surprindea deodată că e bănuitoare.

— Oare nu cumva sînt atît de prietenoși cu mine numai
ca să mă poată stoarce și mai mult? se întreba în sînea
ei în special cînd se simțea foarte ostenită. În casa asta
era cel puțin tot atîta treabă cît și în alte locuri, căci nici
aici nu mai isprăveau niciodată! Doamna Vang muncea
alături de ea și nu se cruța de loc; cînd era nevoie ca ele
să se scoale mai de dimineață, venea chiar ea s-o strige,
vioaie și proaspătă. Însăși pașii ei viol pe scară dădeau zi-
lei viață. Munca nu te apăsă, oricît de multă ar fi fost; nu
se îngrămădeau treburile, pentru că nimeni nu căuta să

scape de ele. Și-apoi, ea nu era disprețuită : nu simțea jugul pe grumaz.

Ditte nu mai avea impresia că-i cără pe toți în circă Atita doar, că ajunsese la capătul puterilor, căci prea se abuzase mult de ea. Acum se împotmolise și trebuia să vină ceva din afară care s-o pună din nou în mișcare ; adesea i se părea că se oprișe ceva în ea, așa cum se întâmplă cînd trebuie să învîrtești din nou arcul. Ajungea o privire mirată a doamnei Vang, ca să și treacă hopul. În sufletul ei se cuibărea rușinea și mihnirea. Și pentru a se apăra, dădea vina pe alții. Poate că soții Vang aranjaseră ca ea să mănince la masă cu ei și să rămînă seara jos, numai ca s-o supravegheze și să facă economie. Mai bine era să nu te aștepți la dărnicie din partea nimănui. Pe urmă o ardea din nou pe suflet că putea fi așa de lănuitoare și deodată — pe cînd era fericită și veselă — apucau remușcările. Era uluitor de greu să se dumirească atîta vreme cît avea de luptat cu asemenea gânduri ; se întâmpla s-o apuce pe Ditte pofta să lovească în ea însăși și în alții. Atunci doamna Vang se simțea silită să vorbească serios cu ea, pînă se liniștea.

Starea aceasta trecea peste ea ca un val. Sufletul i se închiricise, tot așa cum i se chiroise și trupul în copilărie ; era nevoie să treacă un timp ca să-și ridice capul. Ieșise cam brusc la soare și se cojea pe alocuri ; frumos nu arăta. Dar de dedesubt se ivea pielea cea nouă.

Sufletul Dittei se însănătoșea pe zi ce trecea și primăvara îi dădea o mină de ajutor. Nu știuse niciodată că primăvara era un anotimp de-o frumusețe atît de nepătrunsă ; acasă nu-și prea dăduse seama decît că însemna o ușurare în muncă, pentru că copiii puteau să stea pe afară cît era ziua de lungă și nu mai trebuia să-ți spargi capul să găsești mereu ceva de pus pe foc. După încercarea de ani de zile în blocurile capitalei, mintea i se deschidea. Se topea ghiața din ea ca și cea de pe ogoare ; în făptura ei simțea ca niște pîrîiașe ce izvorau din unghere tainice, făcîndu-și loc și cîntînd primăverii cu șopot de argint — pentru a se face apoi nevăzute. Veneau și treceau alitea care nu se lăsau prinse și reținute — și cu atît mai puțin înțelese ; lăsau în urma lor fie o îngînare de bucurie, fie o dulce durere. Le aducea seara și chiar noaptea —

în special la lumina lunii — cînd stăteai culcat și nu puteai dormi din pricina luminii celei albe și ciudate, care plutea ca o vrajă prin cameră. Atunci trebuia să bage de seamă să nu-i atingă razele lunii obrazul pe cînd dormea. După cît îi spusese bunica, asta făcuse pe multe fete să-și piardă fericirea. Și Ditte mai credea încă temeinic în vorbele bunicii.

Zilele își urmau cursul, drept și luminos. O zi era puțin mai lungă decît cealaltă — și puțin mai caldă. În grădină se întîmpla mereu ceva nou, ba înverzea ici, ba colo. Copiii țineau socoteală de toate și veneau să raporteze. Atunci trebuia să iasă toată familia să admire minunea și domnul Vang era nevoit să dea lămuriri. Cunoștea numele fiecărei plante, știa cum se hrănea și cum se înmulțea — și aproape chiar și ce gîndea. Sus, în camera lui de lucru, pereții erau căptușiți cu polițe de cărți; pe Ditte o înfiora cînd se gîndea că el le va fi citit pe toate.

Dar soarele urca, urca mereu! După ce trezi viață în tufișuri și în flori începu să se îndeletnicească și cu pomii. Și într-o bună zi, veni pe după colț și trecu — tocmai cînd era gata să apună — și prin fereștriuca Dittei. Ea ședea lingă masă și scria o scrisoare, iar soarele o sărută pe obrazul și așa roșu și cald, se jucă un moment în păr, în jurul frunții netede, mistuindu-se apoi îndărătul pădurii.

Doamna Vang îi aduse o scrisoare. Era de la un tînar care avea o grădinărie chiar în apropierea lor și le adusesese de cîteva ori legume; o poftea pe Ditte la o serată la hanul din Lundehus.

— Trebuie să ne gîndim serios să te mărităm, spuse doamna Vang care bănuia cam ce conține scrisoarea și acum o citea peste umărul Dittei; că așa nu mai merge. Sucești capul la toți tinerii de pe-aici. Mai înainte nu-i puteam convinge pe negustori să treacă pe la noi și acum nu mai avem altă treabă de cît să fugim la ușă și să spunem: „Nu, mulțumesc, n-avem nevoie!“ Știi cum ți se spune pe-aici? Domnișoara „Nu m-atinge!“.

Ditte roși și doamna Vang dădu drumul risului ei cristalin. Domnul Vang sosi din camera de lucru, trecînd prin pod, privi șăgalnic și încurcat, și fu nevoit să se încovoie și mai mult ca să-și poată băga capul pe ușă.

— Haide, intră, îi spuse doamna Vang. El intră cu băgare de seamă. Ditte îi dădu scaunul ei și se așeză pe divan lângă soția lui.

— E frumos aici, spuse el, privind prin cameră, dar lipsesc cărțile. Nu vrei ceva de citit ?

— Ba... da, spuse Ditte tărăgănat ; îi era rușine să recunoască faptul că nu citea niciodată. Dacă-ș putea avea Robinson, adăuga ea — o răsfoise la copii. Alte cărți nu cunoștea. Bucurie nu-i făcea oferta asta, căci se temea să n-o pună pe urmă la examen ; învățatul pe de rost nu fusese niciodată partea ei tare.

— O să-ți dau ceva tot atât de distractiv, răspunse domnul Vang. Dar nu vrei să ieșim puțin la plimbare, Marie ?

— Azi stau cu copiii acasă. Ia-o pe domnișoara Mann cu tine, spuse doamna Vang.

Vang, Ditte și Frederik o luară spre apus, în direcția înserării. Vang mergea la mijloc și povestea — despre tulburările proletariatului din oraș. Cele spuse de el i se păreau Dittei ciudate ; nu le înțelegea nici pe jumătate. Și totuși prin vocea lui domoală i se arăta o lume care se ridica deasupra problemelor de hrană și de bani și deasupra ciocnirilor răutăcioase dintre oameni. Așa își închipuisă Ditte existența celor nobili și acum afla cum era traiul în mijlocul unor gânduri frumoase, de nepătruns și viața plină de îngăduință și de dragoste pentru cei care se află pe treptele cele mai de jos. Dumnezeu stătea deasupra și îi străjua cu dragoste și cu îngăduință ; în drumul către el, ea așezase pe stăpîni mult mai aproape de el decît se afla ea și cei de-o seamă cu ea — în straturi de aer mai curate și mai frumoase. Astăseară i se părea că era și ea ridicată acolo și că se mișca trează — în țara viselor celui sărac.

— Cel sărac vrea să-i fie îngăduit să cînte despre minunăția pămîntului și despre splendoarea cerului. Aceasta este ținta adevărată a luptei, spuse Vang.

— Atunci de ce bea și-și face viața și mai amară ? întrebă Frederik, dîndu-și importanță.

— Pentru că rachiul este singura forță care-l face să i se pară că i se dă dreptate. Și atunci își cîntă imnul cu ajutorul lui. Ce-i vina lui, dacă îi iese cîntarea cam răgușită.

— Da, tata spunea că trebuie să fie foarte plăcut să poți gândi gânduri ! Dar numai cînd era cam afumat vorbea așa, își aminti Ditte.

— Cînd e treaz nici nu îndrăznește să se îndeletnicească cu gânduri asupra existenței — căci prea sînt mohorîte, spuse Vang.

Ditte și Frederik umblau de-o parte și de alta a lui Vang și-l priveau în față ; ultimele raze de lumină i se oglindeau în ochelari. Frederik vîrîse brațul într-al tatălui său.

— Ia-l și tu pe tata de braț ! îi spuse Dittei. Se merge mai bine așa.

Ditte era fericită cu adevărat. Cum mergeau așa, în grup, ar fi putut foarte bine fi sora mai mare a lui Frederik, sau soția lui Vang. Îngînau în cor, cu voce îngroșată : „Acum se odihnesc pădurile...”

Doamna Vang îi aștepta în porțița grădinii.

— Ați stat mult și au trecut atîția tineri pe-aici ! spuse ea.

— Da, făcu Vang. Trebuie s-o mărităm pe domnișoara Mann. Altfel devine o primejdie publică !

Ditte rîse — nu, nu-i ardea de căsătorie !

Îndrăgostită era ea — dar nu de-un bărbat. Primăvara 1 se strecura în vine, umplînd-o cu belșugul ei — fără vreun scop anume.

11. ZILE BUNE

Doamna Vang își avea metoda ei. În casa lor se mîncea întotdeauna la ora unu, ca să le fie mai ușor după masă. Cînd erau în bucătărie la gătit, i se putea năzări să spună deodată :

— Azi după masă rămîi mai bine sus și îngrijește-ți de lucrurile dumitale. Era ca și cum ar fi înțeles că Ditte simțea cîteodată nevoia să fie singură în văgăuna ei.

Atunci își făcea de lucru prin cămăruță, deretica, așeza lucrurile altfel, ca să încerce cum se potrivea mai bine ; apoi le schimba iarăși la loc și așa își găsea un fel de odihnă. Il auzea pe domnul Vang curățindu-și gitlejul în camera lui de lucru și se mișca încetîșor, ca să nu-l tul-

bure. Cînd scria, toți din casă umblau fără să vrea, în vîrfurile picioarelor, deși el nu cerea asta, căci era cu totul lipsit de pretenții. Lucrul venea de la sine ; cînd spunea doamna Vang : „Tata lucrează !“ era ca și cum ar fi existat o înțelegere între ei. Numai cei mititei nu respectau nimic, ci dădeau buzna pe neașteptate, ca o furtună, pe scări în sus, ca să-i arate tatei lucrul minunat pe care-l găsiseră : vreo pietricică, sau vreun cui ruginit. Doamna Vang se repezea după ei și striga cu glasul înăbușit : „Dar bine, copii !“ Vang ieșea însă din cameră și-i lua pentru un moment la el. Cînd se deschidea ușa, izbucnea un val de miros de tutun peste coridor și pătrundea pînă și în camera Dittei — tocmai atît cît trebuia ca să-i facă plăcere. În camera lui de lucru nu era de stat, căci el ședea învăluit într-un nor de fum.

— Crede că se află în cer — altfel nu poate scrie ! glumea doamna Vang. Îl certa mereu că fumează prea mult, deși de mirosul lui de tutun nu s-ar fi putut lipsi nici ea.

Ce curat era la Ditte ! Capetele patului ei vechi de fier erau căptușite cu o pînză albă în cute, așa ca să nu se vadă metalul, lavoarul de lemn era acoperit cu o perdea albă, la ferestre atîrnau perdele albe groase, pe care seara le trăgea. Ditte își iubea cămăruța și asta se vedea din curățenia luminoasă care domnea în fiecare unghier ; totul mirosea a scrobeală proaspătă și a frecat. Aci vărsase ea primele lacrimi de bucurie de cînd sosise la Copenhaga — ba chiar de cînd se făcuse mare. Aceasta se întîmplase în ziua cînd, acum cîteva luni, intrase aici pentru întîia oară, cu sufletul stors. Camera modest mobilată strălucea prietenos și într-o vază, pe măsuța de noapte, la capul patului, se aflau flori. Pentru întîia oară în viața ei, fusese Ditte primită cu flori ; stăteau aici ca o făgăduială de odihnă sufletească și de vise plăcute. Mai tirziu, avu ea însăși grijă să fie întotdeauna flori în camera ei ; le culegea seara cînd ieșea la plimbare de-a lungul gardurilor vii și își aveau locul lor pe măsuța de noapte de la capul patului.

Pe scrin se afla o scoică mare, pe care o găsise Ditte odată pe plaja de la curtea Bakke. Fără această scoică, n-ar fi fost nimic aici care să-i amintească trecutul. Fotografia copilului era bine păstrată într-un sertar ; n-avea nici un rost s-o țină pe deasupra. N-ar fi făcut decît să

dea loc la întrebări și cînd aflau oamenii adevărul, te priveau de sus. Ditte nu-și putea îngădui să sufere vreo știr-bire în casa aceasta din prea multă sinceritate. De copil nu-i mai era chiar atît de dor ; tot se mai gîndea din cînd în cînd la el, dar dorul nu se mai arăta ca ceva ce-o seca la inimă, sau ca o nevoie a mîinilor, de-a apuca. Nici acasă nu mai fusese de multă vreme. Doamna Vang îi făgăduise paisprezece zile de concediu la vară și atunci avea de gînd să plece acasă și să-i vadă pe toți ai ei.

Ditte tot mai creștea. În afară nu suferea nici o schimbare ; creștea înăuntru și simțea cum i se încheagă ca un simbură în suflet. Orașul i se înfățișa altfel de aici, de sus, de la granița dintre oraș și țară, de cît de colo, de jos, dintre blocuri. De aici putea avea o privire de ansamblu asupra orașului și a oamenilor. De aceea și locuia Vang aici — tocmai pentru a avea această perspectivă. El numea orașul „inima țării“ ; Ditte nu pricepea de ce ; ei orașul îi sugera inai degrabă o burtă mare — cînd se gîndea la toate cite le înghițea el, an cu an. Nu fusese oare chiar ea însăși gata-gata să fie înghițită de el ? Dar, privit de aici, din vila Vang, Dittei îi plăcea orașul ; te duceai în cursul zilei la Copenhaga, te uitai la vitrine și făceai cumpărături ; sau mergeai cu toată familia la grădina zoologică.

Sub fereastra ei, se întindea drumul care ducea în cîmp deschis și mai încolo erau ogoarele, curțile, gardurile și casele. Țăranii arau, vitele pășteau și pe șosea umblau drumeții, fiecare către ținta lui. Erau acolo lanuri de grîne, pășune, păduri și o grădinărie enormă. Păsările cîntau, ploaia se revărsa peste toate și vîntul sufla ; venea apoi soarele și le încălzea iarăși. Era frumos și ciudat ; Dumnezeu care era în stare să facă de toate, le crease și pe acestea ; numai așa puteai înțelege lucrurile.

Dar colo, pe masa Dittei, se afla un obiect mic dreptunghiular — o carte. O scrisese Vang și fata nu pricepea cum puteau oamenii face așa ceva ; cînd o deschideai și priveai paginile tipărite, ți se arăta o lume vie în fața ochilor, o lume pe care n-o mai văzuseși niciodată, care desigur că nici nu exista în realitate și pe care, totuși, ți se părea că o cunoști atît de bine cu orașe și curți, cu sate de pescari, cu oameni care fiecare își avea bucuriile și ne-

cazurile lui. Dittei i se părea minunat faptul că n-avea decît să-și mute ochii de la fereastră la carte, pentru ca o lună nouă să răsară ca prin farmec în fața ei. Era curată vrăjitorie! Vang scrisese un lung șir de asemenea cărți, după cum aflate Ditte de la soția lui; în camera de lucru se mai aflau și alte cărți — cu sutele — pe care le scriseseră alții; fiecare în felul lui. Va avea ea acum grijă seara, cînd se va urca în camera ei, să nu facă zgomot — să nu se risipească duhurile din pricina ei! Acum știa ea ce este în joc. Vang veghea adesea cea mai mare parte din noapte; de cîte ori se trezea Ditte, vedea prin crăpătura ușii o dungă de lumină pe dușumea — deschisese el puțin ușa, din pricina fumului de tutun. De fum era nevoie, căci altfel nu mergea. Era ciudat să te gîndești că propriul tău stăpîn, ședea colo și vedea năluci în fumul albastru. În întineric îi trecea prin gînd Dittei: dacă bunul Dumnezeu n-ar fi creat lumea — atunci oare ar fi putut-o crea Vang? N-ar fi putut spune care lume ar fi fost mai bună. În tot cazul, însă, dragostea era mai frumoasă în lumea lui Vang.

Ditte ședea și citea, cu mîinile apăsate pe urechi, ca să nu se amestece zgomote nedorite. O supăra cînd auzi scîrțîit de căruță colo în drum — tocmai într-un loc din carte unde nu era vorba de căruță. Totuși o auzi lămurit pe doamna Vang strigînd de jos, cu mirare:

— Asta-i Lars Peter!... Mai auzi apoi trintindu-se o ușă și-o văzu fugind pe cărarea din fața casei.

Intr-o clipă Ditte fu jos! Tocmai se opreau colo sus, pe șosea: Lars Peter, Sine și toți copiii — căruța era plină! Doamna Vang se pregătea să le ajute să coboare. O sărută pe Sine pe gură.

— Ah, iartă-mă! spuse ea mișcată. Dar v-am îndrăgit pe toți din pricina Dittei. Privea de la unul la altul cu ochi strălucitori.

— Care va să zică nu ne-a ponegrit — și nici de ris nu ne-a făcut, spuse Lars Peter vesel. Se rezemă de crupa calului pe cînd cobora din căruță. Bună ziua, fată! O apucă pe Ditte de obraji și-i scutură capul. Imi pare bine că te văd!

Veniră și Frederik și surioara Inge și ceilalți băieți — toți, din toate părțile. Sosi și Vang cu cel mai mic în brațe, prin porțița grădinii de zarzavat.

— Căluțu'! strigă copilul, arătînd către cal și făcînd ptru-ptru din buze de i se umezi bărbia.

De fapt, avuseseră de gînd să plece îndată mai departe, la oraș; calul era ostenit și se cerea la grajd; Lars Peter își spusese că poate Ditte o să fie învoită pentru restul zilei de azi și-i va însoți. Dar de așa ceva nici vorbă. Doamna Vang stăruia să intre și să ia o gustare — pe urmă se vor mai face și alte planuri. Vang fu de aceeași părere.

Lars Peter stătea cu privirea pironită în pămînt și scormonea în buzunarele mantalei lui de călătorie, pe cînd Ditte și doamna Vang îl trăgeau din toate părțile; avea aerul că e în căutarea unui obiect, dar în fond nu era decît încurcat și căuta să cîștige vreme.

— Ce zici tu, mamă? întrebă el pe gînduri.

Sine rîse; în obraji ei roșii se iviră gropițe adinci. Ei, atunci se lăsă tras, Paul și Rasmus avură grijă de căruță. Crescuseră foarte mult de cînd plecase Ditte de-acasă: se făcuseră băieți mari.

Lars Peter fu condus în camera de lucru a lui Vang și acesta îi dădu o țigară; jos nu se fuma din pricina copiilor. Se zăpăci de tot cînd văzu atîtea cărți.

— Ești în stare să le citești pe toate? întrebă el cu în-doială.

Vang fu silit să admită că pe multe din ele nu le citește — și poate că nici nu va avea vreodată vreme să le citească.

— Cu cititul n-am stat eu niciodată prea bine, spuse Lars Peter; nu se potrivește cu treburile în aer liber; cînd intri în casă, îți vine să adormi. Dar poate că se întîmplă cu cărțile ca și cu oamenii; încet, încet, încep să-ți fie dragi acei pe care-i cunoști și ai dori să-i ai cît mai mult cu tine. Trebuie să fie însă a dracului treabă să șezi și să tragi litere din condei; pe mine nu m-ar putea nimeni sili s-o fac, nici chiar dacă m-aș pricepe.

— Nu, plăcut nu-i, asta cam așa e, spuse Vang serios. Aș schimba bucuros cu dumneata, care bați drumurile. Dar am ceva pe inimă, care mă împinge să scriu — și mă gîndesc că poate altul în locul meu n-ar spune ca mine. De

altfel, oamenii judecă arareori atît de drept ca dumneata ; în general, te invidiază.

Pe urmă, femeile aduseră sus cafeaua ; o băură pe balconaşul din faţa camerei lui Vang.

— Asta-i în cinstea dumitale, Lars Peter, spuse doamna Vang deschis. Căci altfel, musafirii n-au voie să urce aici. Dar dumneata ne eşti foarte simpatic ; nici nu ştii cît am vorbit noi despre dumneata, despre copiii dumitale şi despre toate din sat. Se încălzise cu totul, vorbind.

— Şi eu vă iubesc — dar sigur că mai întîi pe nevastă-mea ! spuse Lars Peter. Sînteţi o femeie straşnică, cu toate că sînteţi cucoană. Dar cum dracu' — iertaţi-mi vorba — aţi ştiut că-s eu ? Doar fata n-o fi putut chiar aşa să mă fotografieze în ochii dumneavoastră.

— Nevastă-mea-i ghicitoare, spuse Vang glumeţ. Dar şi dumneata trebuie să fii ghicitor, dacă-ai văzut că-i cucoană. Că aşa ceva n-a observat nimeni pînă acum, şi nici ea nu-şi dă vreo osteneală să arate că-i fată de comandor.

— Asta nu-ţi este de loc pe plac, nu-i aşa ? spuse doamna Vang, mîngîindu-l pe cap. Dar acum, să mă iertaţi ; trebuie s-o şterg pentru un moment. Ditte mai poate rămîne deocamdată aici cu voi. Făcu un semn soţului ei, care o urmă în camera de lucru.

— Cred că n-au parale, îi şopti Ditte lui taică-său. Le pare rău şi nu ştiu ce să facă.

— Doar n-am venit să-i supărăm cu ceva. Am vrut numai să le dăm bună ziua ! se sperie Lars Peter.

— Au spus într-una ce bine ar fi să veniţi şi voi odată aici şi-o să le pară rău acum că plecaţi aşa pe loc. Ai ceva bani, tată ?

— Cum să nu, fată ! strigă Lars Peter uşurat. S-a nimerit bine, că tocmai am ridicat de la bancă o parte din banii Sinei — vrem să tragem o raită cît sîntem în oraş şi să vedem de nu găsim ceva. Scoase o bancnotă de-o sută de coroane şi o dădu Dittei. Portofelul îi era doldora de bancnote — după cum văzu Ditte cu mindrie.

— Aşa-i că avem o mamă bogată ? Lars Peter o privi vesel pe Sine. Dar aştia, fireşte, nu-s de mîncat ! Vrem să deschidem o prăvălie. Ei, vorbeşte cu stăpînii tăi.

— Lasă că trag eu singură o fugă la prăvălie, spuse Ditte. Pot să-i cheltuiesc pe toți ? Atunci aş achita şi datoriile noastre.

— Ce fată straşnică s-a mai făcut, nu-i aşa ? spuse Lars Peter, după ce plecă Ditte.

— Aşa a fost ea din totdeauna. Ar merita un bărbat bun, răspunse Sine.

— Ei, cam aşa unul ca mine, nu ? rise Lars Peter. Ştii, mă cam temeam să nu fi luat ifose de' cucoană.

Doamna Vang se întoarse la ei. Fata trebuie s-o fi pus în curent cu chestia banilor, căci ea veni şi se opri la spaţele lor, apucându-i de umeri. Nu spuse nimic, dar îşi trecu mîna îngîndurată, în părul creţ de la ceafa lui Lars Peter ; deodată se plecă şi-l sărută pe locul cela mare, chel din creştet.

— Dumnezeu ştie unde-or fi copiii, luă Lars Peter altă vorbă. Se temea să nu înceapă femeia să-i mulţumească.

— Sînt în grădina de zarzavat cu ai noştri, spuse doamna Vang. Să vedeţi cît de bine s-au împrietenit. Paul şi Rasmus le arată alor noştri cum să sape cazemate. Păcat că n-a putut veni şi Christian cu voi.

— Cum, îl cunoaşteţi şi pe Christian ? Nu... că acum slujeşte cu adevărat. Dar se prea poate să sosească într-o bună zi, — că suferă de boala hoinărelii.

— N-a moştenit-o de la străini, spuse doamna Vang rîzînd.

— Nu, răspunse Lars Peter, trăgîndu-se de păr. Nu... aşa-i ! Cu ocazia aceasta ieşi la iveală că nu plecaseră de-acasă azi, ci că trăsaseră o raită de cîteva zile şi că aveau în căruţă provizii şi o lampă de gătit. Se opreau pe la margini de pădure şi-şi pregăteau masa ; ultima noapte o petrecuseră la un ţăran din Nöddebo.

— Trebuie să fie minunat, spuse doamna Vang. Şi eu aş vrea să fac o asemenea excursie. Ochii îi străluceau.

— E uşor de aranjat aşa ceva — căci nu-i alta de făcut decît să mergi pe şosea încotro te duce nasul. Dar trebuie să te fi născut pentru asta şi să te mulţumeşti cu orice.

— De aşa ceva sîntem noi în stare, soţul meu şi cu mine, căci sîntem şi siliţi în situaţia noastră, adăugă ea zîmbînd.

— M-am mirat foarte mult cînd am auzit ce oameni grozavi sînteți, spuse Lars Peter ; dar acum înțeleg, căci cei cu inimă bună au întotdeauna prea puțin — ei, așa se întîmplă ! Dar unde-i căruța ? sări el ca fript.

Doamna Vang rîse.

— Soțul meu și cu Frederik, au dus-o peste drum la circiumă. Ne-am gîndit că-i mai bine să rămîneți aici, decît să căutați gazdă în oraș. Vă adăpostim noi dacă nu sînteți mofturoși.

Ei, cît despre asta ! În ce-l privea pe Lars Peter, l-ai fi putut atîrna și în cuier și tot ar fi dormit ; dacă era nevoie — dormea, slavă Domnului, oriunde.

— Dar n-am fi vrut să vă stingherim !

Ditte și cu surioara Else sosiră ținînd un coș mare de provizii de cite o toartă și în urma lor venea Vang. Lars Peter le ieși înainte, peste cîmp ; avea chef să arunce o privire pe-acolo ; Sine preferă să rămînă acasă cu femeile.

— Mă întreb cum se face că pămîntul este atît de bine lucrat în partea din afară, de lingă șosea, și atît de părăginit de partea cealaltă, spuse Lars Peter cînd îl ajunse pe Vang.

— Ei, pentru că aici e specula în joc, lămuri Vang. Cum zărește un avocat o bucată de pămînt, s-a isprăvit cu ea ; e ca și cum a suflat dracu' peste dinsa ; nimic nu mai crește.

O luară împreună peste ogoare. Lars Peter crezuse că Vang era un om ciudat și rezervat, nici pe departe atît de vioi și de deschis ca nevastă-sa și că se socotea mai ceva decît alții. Asta venea însă de-acolo că-i plăcea să lase pe alții să vorbească, în timp ce el asculta și-și făcea observațiile lui. Cînd erai așa, între patru ochi cu el, era foarte simpatice — și cele ce spunea aveau cap și coadă. Cunoștea foarte bine împrejurările în care trăiau oamenii după cît se vedea, și nu cruța pe nimeni, lucru pentru care nici n-ar fi fost vreo pricină, după părerea lui Lars Peter. De cei mari n-avea nici un pic de respect.

— Noi sîntem aceia care gîndim în locul lor ! repeta el într-una.

Lars Peter știa foarte bine că el și cu ai lui trudeau pentru cei mari ; această concepție punea tot mai mult

stăpînire pe mintea lui ; dar cele ce spunea Vang îi erau cu totul noi.

— Ei, dacă voi dați capul și noi ceștialaltî brațele, lor nu le mai rămîne mult de dat, făcu el rîzînd.

— Ba da, ei dau burta, răspunse Vang serios.

Era ciudat să-l auzi pe un om tăcut ca el, exprimîndu-se astfel ; dar tocmai în apele liniștite și adînci cresc ierburile cele mai ciudate.

Din balconul vilci se striga și se făceau semne ; îi che-mau la masă.

În sufragerie se pusese o masă lungă, de sărbătoare, cu flori și cu vin. Vang trase un jilț de stejar, cu spătar înalt și cu coloane răsucite, în capul mesei, unde era de obicei locul lui.

— Aici să șezi, Lars Peter Hansen ! spuse el și-l privi lung și cu admirație.

Era într-adevăr un loc de onoare ; Lars Peter se simți încurcat cînd se așeză acolo.

— Nu s-a făcut niciodată atîta caz în jurul meu, spuse el încelișor.

Și ce mai ospăț ! Copiii erau scoși cu totul din țîiîni ; rideau și vorbeau toți odată. Dar așa-i plăcea lui Vang.

— Mesele sînt ale copiilor ! spunea el.

Lars Peter băgă îndată de seamă că Vang, pe cînd minca, ținea pe genunchi pe cel mai mic dintre copii.

— Altfel nu-mi ticnește, spuse Vang.

— Tocmai ca tine, tată, făcu Ditte privind cu dragoste de la unul la altul ; de bucurie avea trandafiri în obraji.

— Da, ca mine, răspunse Lars Peter cu invidie. Asta așa-i. Acum nu mai țin pe nimeni în brațe ; puștilor li se pare că sînt prea mari. Dar mi-a făgăduit mama pe cineva de Crăciun, dacă mă las de tutun.

Sîne roși și mai tare.

— Doamne, sîntem treisprezece la masă ! strigă ea cu o spaimă caraghioasă. Toți riseră, mari și mici ; așa de nostim îi ieșise din gură.

— Da, mama e superstițioasă, spuse Lars Peter. Slavă Domnului, asemenea beteșug n-am.

— Asta-i semnul distinctiv al familiei dumitale. Vang ridică paharul în cinstea lui. Nu v-a fost niciodată teamă

de întuneric și de aceea ați fost întotdeauna prizonieri. Trăiască cei ce nu sînt superstițioși — ci credincioși ! Să credem în oameni, nu în stafii și diavoli.

Și doamna Vang ridică paharul.

— Sinteți nebuni după copii pentru că trăiți vremuri noi ! se adresează ea celor doi bărbați. De aceea să-i urăm noroc Sinei.

— Astă-seară ne ducem la Tivoli, spuse Vang. Adică cei mari.

— Așa ? strigă Frederik obraznic. Atunci merg și eu !

Doamna Vang rise. Tot timpul parc-o gîdila cineva, așa de zburdalnic ridea ea azi de toate fleacurile. Trebuie să găsim pe cineva să rămînă cu copiii, spuse apoi, pe gînduri.

— Am eu grijă de ei, făcu Else. Tot sînt prea ostenită să mai ies.

— Tu, fetițe ? strigă doamna Vang ca picală din cer...

— Asta ? Asta a condus doi ani singură-singurică toată gospodăria acasă, făcu Lars Peter mîndru.

— Acum ascultați și planul meu, spuse doamna Vang. Astăseară mergem noi cei mari la Tivoli și mîine merge Ditte cu părinții și cu toți copiii — și cu ai noștri — la grădina zoologică și mai vizitați și orașul. Pe urmă vă întoarceți aici să luați prînzul, rămîneți peste noapte și amînați plecarea pe poimîine. În felul acesta aveți toată ziua de mîine înaintea voastră.

— Dar la grădina zoologică vreau și eu ! spuse Vang. Avea aerul că i se făcuse o mare nedreptate.

— Atunci nu stau nici eu acasă, hotărî nevastă-să. Numai că așa, veți mîncea tirziu ; n-aveți încotro !

12. DITTE CULEGE TRANDAFIRI

În sfîrșit veni și vara ! Căldura era atît de mare, încît se prefăcea în valuri compacte, care apăsau pămîntul și îi scînteiau dinaintea ochilor. Numai pe copii părea că nu-i atinge : ședeau grămadă pe iarbă, mînceau agrișe și coacăze și flecăreau. Cei patru veneau așa de nostim unul după altul, cu un an diferență între ei. Frederik se dusesese

cu bicicleta la Sund¹ să se scalde.

Doamna Vang și cu Ditte ședeau pe balconul de sub camera de lucru a lui Vang și coseau. Il auzeau umblînd sus; își curăța pipa, o bătea de grilajul balconului și intra din nou în cameră. Amîndouă tăceau. Agitația lui le preocupa. Se întîmpla să umble așa, forfota, toată ziua, să cotrobăiască pe undeva și să stea de vorbă cu toți — și totuși să fie cu gîndul în altă parte! În asemenea momente el lucra în sinea lui, nestîngherit de lumea din afară; i se citea aceasta în ochii care erau ca de somnambul. Atunci nu-i păsa de nimic; doamna Vang spunea în glumă că-i tralala!

Coseau o rochie pentru Ditte, din muselin înflorat, pe care-l cumpărase doamna Vang chilipir. Dădeau zor mare. Din pricina căldurii stăteau cu picioarele goale în sandale.

— Mai facem economie și de ciorapi, spuse doamna Vang; fusese ideia ei.

— Dar trecătorii!... Ditte nu prea era sigură că-i bine ce făceau.

— Mare cucoană mai ești! o tachină doamna Vang. Ce ne pasă de ei! Afară de asta vor crede că avem ciorapi de mătase de culoarea pielii; acum e foarte modern să pari cu picioarele goale.

Vang ieși din cameră și ciocăni pipa de spumă de mare.

— Nu pe rochii, te rog! strigă nevastă-sa în sus.

— Pardon! Se plecă tare peste balcon, ca să le poată vedea. Apoi veni jos. Stați acolo ca două surori, spuse el privindu-le bucuros; ca două surori frumoase și bune. Dar la lunganul de bărbat nu se gîndește nici una din voi. Azi nu hem ceai? Tare mai e cald!

Ditte aruncă lucrul din mină și sări de pe scaun.

— Cred c-am dat în mintea copiilor, spuse ea, fugind la bucătărie.

— Sau poate ți-i gîndul la măritiș? strigă doamna Vang veselă după dînsa.

— Drăguța de fată — ce frumos umblă dusă pe gînduri! Ai putea să te îndrăgostești de ea!

— Dacăș fi bărbat, spuse doamna Vang serioasă, mi s-ar întîmpla așa ceva.

¹ Strimtoarea dintre Danemarca și Suedia (n. t.).

Ditte strigă din bucătărie :

— Copii, copii, ce vreți, ceai sau compot de agrișe ?

— Compot de agrișe ! răspunseră ei ; dar de cea cu coajă !

— Atunci, fuga în chioșc ! Plină și caldă răsună vocea ei prin aer. Pe urmă aduse ceaiul.

— Cum îți plac ciorapii noștri cei noi ? Doamna Vang întinse un picior. Ar fi fost cu cale să bagă singur de seamă. Nu vezi că sînt de mătase ?

— Foarte frumoși, dar nu sînt cam prea scumpi, la urma urmei ? Femeile rîseră.

— Parc-ai fi de lemn ! Și încă se mai spune despre poeți...

Vang îi dădu capul pe spate și i se uită în ochi :

— Ce se spune despre poeți — și ce mă privește asta pe mine ? întrebă el.

— Ce, oare nu ești și tu poet ?

— Eu sînt un om viu, auzi ! Asta-i tot — și cu asta basta ! Toți oamenii cu adevărat vii sînt poeți !

— Și eu sînt foarte vie — cit despre poeză...

— Tu ești o moară hodorogită — o adevărată moară hodorogită ! O sărută pe amîndoi ochii, pe urmă se duse înapoi la el în cameră.

— Nu poate suferi să-i spui că e poet, făcu doamna Vang încet. Urăște arta și pe artiști, cum poate ai băgat și dumneata de seamă — zice că sînt frizeri. In ce-l privește, își dă toată osteneala să spună lucrurilor pe nume. Nici nu s-ar crede cit e de greu să faci asta. Susține că minciuna este lipită de noi — și că trebuie să învățăm de la popor.

— De la noi ! strigă Ditte speriată. Dar noi n-avem idee de arta poeziei.

— Poate că tocmai de asta — nu prea știu nici eu bine ce vrea. Vang e atît de făcut. Nu s-ar spune că este un răzvrătit, nu-i așa ? Dar, n-ai nici o grijă, îl supraveghează ei ; tare ar vrea să-i găsească nod în papură, numai dac-ar putea. Deocamdată nu pomenesc despre el, dar într-o zi, cînd vor avea prilejul !... Atunci o să mi-l ia, Ditte !

— Și numai pentru că ține cu cei săraci ? Ditte nu pricepea ; privea înaintea ei fără să înțeleagă.

Doamna Vang aprobă din cap.

— Acesta-i viitorul ! Ori s-arunce zdrențele, ori să-i îmbrace pe cei bogați cu ele. Și dacă se întâmplă ceva, va fi și el acolo — de asta sînt sigură. Vai, Ditte, nu există nimic pe lume, de care să nu-i doresc să aibă parte ! Se plecă peste masă și-și lăsă capul pe brațe.

Ce brațe frumoase are ! gîndi Ditte și ce frumoasă și bună e ! Se plecă peste ea și-i atinse ușor părul negru și des ; nu înțelegea nimic din cele ce spunea, dar simțea nevoia s-o mîngîie. Deodată veni unul dintre copii în goană să arate ceva și doamna Vang rîse ; își revenise.

Mereu venea ba unul, ba altul din copii. Surioara primea gize, le ținea în virful degetului și le cînta ceva — cînd deodată, pe neașteptate, giza se desfăcea la mijloc ca o fasolă și întindea aripi nebănuite, luîndu-și zborul. Cîrnul sosi cu o rimă grasă și roșie, care se chircea în pumnul lui murdar.

— Ce bun e ! spuse el, dar nu-l băgă în gură. Nu era decît o încercare de a le speria pe mama și pe Ditte, ca să le facă să țipe.

— Ia, te rog, nu ne mai speria, răule ! spuse doamna Vang, amenințîndu-l. Ditte nu vedea și nu auzea nimic — era dusă pe gînduri. Își amintea de copilăria ei chinută și de eforturile sterpe ale familiei ei ; era ca și cum venea noaptea un duh și înghițea tot ce agonisneau ziua. Și iată că exista cineva care îndrăznea să iasă la iveală și să spună adevărul. Că doară ei înșiși nu puteau s-o facă. Încătușați ! O trecu un fior, un simțămînt de groază și de admirație te făcea să dai totul uitării.

— Hai să probăm rochia, o auzi spunînd pe doamna Vang.

Intrară în camera de culcare a doamnei Vang și a copiilor, unde se afla oglinda. Ditte își scoase rochia. Brațele-i albe străluciră în soarele după-amiezii ; obrazii îi ardeau, în ochii ei mai dăinuiau urmele celor auzite. Ditte ținu brațele întinse în lături, pe cînd doamna Vang îi încheia rochia.

— Parcă ești o prințesă din basme, care te gătești ca să înceapă povestea, spuse doamna Vang, învîrtind-o ca pe-o șfirlează. Vine bine, nici nu-i greu să faci rochii pe asemenea trup. Du-te sus, să te vadă și soțul meu ! Ia să vezi cit de frumoasă-i Ditte ! strigă ea în sus.

Vang ținea ușa deschisă din pricina căldurii ; Ditte intră cu obrazii roșii de bucurie și de sfială.

— Ce frumoasă ești ! spuse el, privind cu plăcere tinăra arătare. Hai să te ridic ! O apucă cu amîndouă mîinile de talie și o ridică pînă în tavan. Acum trebuie să-mi dai ciocolată ! spuse el vesel.

Ditte privi în jos în fața lui ; forța lui și toate o amețiseră. Ochelarii scînteiau și, în dosul lor, ca în dosul unor ferestre, stătea ascunsă adînc în ochii lui singurătatea temniței — Ditte era acum în stare să vadă și asta. Lunecă în brațele lui și, cu ochii închiși, își apăsă gura pe-a lui. Apoi o luă la fugă pe scări în jos.

Ditte n-ar fi putut spune dacă-l sărutase ea pe Vang, ori dacă Vang o sărutase pe ea ; în sehimb era absolut sigură că pentru nimic în lume n-ar fi dorit ca lucrul să nu se fi întimplat. N-ar fi vrut cu nici un preț să fi fost altfel : totul părea pătruns de căldură și de dulceață și toate lucrurile iradiau dragoste. Ziua era o încîntare, o beție, un vis și nici noaptea nu era altceva. Deschidea ochii cu încredere asupra unei zile îmbibate de fericire — și-i închidea scara plină peste măsură de-o așteptare încărcată de făgăduieli. Ea le cuprindea pe toate și toate o învăluiau pe ea.

Ditte făcuse un copil, dar nu se dăduse niciodată unui bărbat. Prea de multe ori se pusese la încercare duioșia ei de mamă și spiritul ei de sacrificiu, niciodată însă și dragostea ei. Acum venise forța și o trezise la viață, răsunase strigătul care-i chema inima nu la cărăt poveri, ci la un joc minunat de trindăvie. În făptura ei era de multă vreme o înginare și acum începu și sîngele să cînte. Simțea în ea mișcarea unor cete cîntînd ; un nesfîrșit alai de nuntă în sărbătoare și inima se rostogolea peste toate cu salturi îndrăznețe. Era ca o pasăre amețită, bătînd ușor din aripi ; era silită să-și apese palmele pe inimă, ca să poată adormi.

Se lăsa tirită de dragoste fără muștrări de cuget. Nu mai era loc în simțurile ei pentru vreo socoteală ; îl iubea pe Vang și Vang o iubea pe ea — mai mult nu înțelegea. Pe copii îi îndrăgi și mai tare și față de doamna Vang simțea o supunere oarbă. Din cînd în cînd îi trecea prin minte întrebarea, dacă doamna Vang bănuia ceva ? Se întîmpla ca doamna Vang să-i mîngie obrazul cu o

lucire în ochi, care părea să spună : „Știu mai mult decît îți închipui !“ cînd se întorcea Ditte acasă seara tîrziu din oraș și Vang o aștepta la ultimul tramvai. Cînd Ditte duse într-o zi un mănunchi mare de flori de cîmp în camera lui Vang, doamna Vang își petrecu brațul după gîtul lui și-i spuse :

— Îți merge bine, acum au două grijă de tine !

Miinile calde ale doamnei Vang simțeau nevoia să vină în atingere cu cei pe care îi iubea, pe cînd stătea de vorbă cu ei — parcă ar fi vrut să sublinieze vorbele, sau să le dea o formă mai blindă.

Întrebarea răsărea în mintea Dittei, dar ea o lăsa să lucreze în gol ; niciodată nu fusese doamna Vang mai prietenoasă și mai drăgăstoasă cu ea ; erau ca două bune surori. Ditte nu era geloasă pe doamna Vang.

De un singur lucru se temea Ditte și, anume, ca Vang să nu-și schimbe atitudinea față de soția lui ; dar el continuă să fie și mai departe același soț neschimbat de bun și de liniștit. Da, era liniștit, poate chiar mai liniștit decît înainte ; din făptura lui izvora o putere tihnită, care îi învăluia pe toți. Nu-ți venea a crede că era atît de bătaios față de lume ; aici, acasă, nu făcea niciodată să se audă vreo disonanță.

Fu o vreme plină de fericire pentru Ditte ; la început de fericire senină și-apoi — cînd i se păru într-o dimineată că o vede pe doamna Vang cu ochii plîși — de fericire disperată. Poate că era numai ceva din fundul făpturii ei care o făcuse să vadă așa ceva — poate muștrarea de conștiință pe care n-o cunoscuse pînă atunci ; în tot cazul se văzu silită să se oprească și să gîndească. Își văzu apoi din nou de drum, dar fericirea nu mai fu aceeași, căci ceva se știrbise din ea în momentul cînd fu prinsă în laț și cercetată. Adesea se prefăcea chiar într-o fericire amară, într-un dulce păcat. Nu se sinchisea de nimic, cînd deodată, se adunau norii, fără să-și dea seama de unde — și îată că, viața se umplea de durere și de o dulce vinovăție. Ba plîngea, ba se bucura, ba se rușina, ba era mîndră, mîndră că era iubită de un bărbat, care era atît de mare și de deștept și care avea o soție atît de bună și de frumoasă.

Cînd nu se frămînta, umbla ca într-un vis fericit, pe jumătate adormită, privind totul ca și cum ochii i-ar fi fost

acoperiți de un văl. Dar cînd gîndurile începeau să-i cerceteze faptele, o apuca groaza și îngheța de spaimă : mereu se ridica ceva la care nu se gîndise niciodată. Nu numai că se încurcase în dragoste, dar se încurcase într-o dragoste vinovată. Nu pentru că se dădea liberă și fără legătura căsniciei, ci pentru că se dădea unui om căsătorit ! Nimic nu era mai rușinos pentru o fată tină, decît să aibă legături cu un om însurat — așa cum era cazul la ea. Dacă aflau cei de-acasă, nu s-ar mai putea arăta pe-acolo ; copilul i se ierta, dar așa ceva nu ! Lars Peter n-ar mai putea rămîne în sat și copiii, bieții de ei, abia atunci ar avea de îndurat.

Ditte păstra suferințele pentru sine ; numai fericirea o împărțea cu altul. Din pricina asta suferințele nu erau mai ușor de îndurat, ci dimpotrivă, singurătatea părea să le agraveze. Dacă descoperă doamna Vang ceva, ea care era atît de bună ? Să fi fost aspră și rea, nu i-ar fi fost nici pe departe atît de greu ! Adesea Ditte nu cuteza nici măcar să i se uite în ochi ; chiar dacă ar fi avut curajul, tot n-ar fi putut s-o facă : nici o vorbă nu suna atît de groaznic ca minciună și înșelăciune ! Cîteodată își închipuia că doamna Vang știe ceva ; i se părea că i-o citește pe față și c-o aude din sunetul glasului ei. Era o situație îngrozitoare ! Și totuși se simțea fericită ; zile întregi umbla ca beată, învăluită într-o ceață de vis și de căldură și-i era dor de întuneric.

— Ciudat simțămînt să lii condamnat a iubi numai în întuneric, spuse doamna Vang într-una din zile, pe cînd călcau rufe, și privi visătoare în depărtare. Ditte era chiar bucuroasă de întuneric ! Să fugă nu putea ; așa ceva nici nu-l dădea măcar prin gînd.

Intr-o zi pe cînd erau ocupate cu pregătirea prînzului, Ditte stătea la robinetul de lingă fereastră și curăța pește. Ploua și bătea vîntul ; venise frigul. Sus, în camera lui, Vang umbla de colo, colo ; deci, lucra. Ciudat cum se prefăcea totul la el în activitate ; nu lucrase niciodată atît de mult ca în vara aceasta. „Lucrează cît doi“, după cum se exprima doamna Vang, zîmbind cu nevinovăție și cu o ușoară accentuare care te făcea să ciulești urechea un moment și să asculți.

— A trecut și vara, spuse doamna Vang de lângă plită : ciudată vară !

Ditte vru să răspundă, dar vorbele îi rămaseră înfipite în gât ; ochii îi ardeau. Nu îndrăzni să se întoarcă, ci se plecă zeloasă peste scîndură ; știa ea bine că acum avea să se întîmple ceva.

Doamna Vang se apropie, puse ceva din mînă pe masa din bucătărie, luă altceva, pe urmă se opri în loc. Ditte sta nemișcată cu fața la cele ce făcea, ca să nu vadă doamna Vang că plînge.

Simți brațul femeii pe umăr ; atingerea îi făcu bine.

— Ditte, spuse doamna Vang încetișor.

— Da, Ditte își șterse fața cu brațul gol, dar nu ridică ochii.

— Nu mai putem ! Nu, Ditte, acumă nu mai putem nici una din noi, nici chiar eu !

Ditte își întoarse fața udă de lacrimi spre ea ; părea disperată.

— Nu, nu-s supărată pe tine, Ditte ! spuse doamna Vang rîzînd. Rîsul ei părea că vrea să împingă ceva deoparte, ca să poată pătrunde. Și de ce-aș fi supărată ! Numai că aici în casă — nu putem rămîne amîndouă -- și eu, și dumneata. Plecă fruntea pe umărul Dittei.

— Și eu am vrut să-mi dau demisia, spuse Ditte, plîngînd. Sînt foarte amărită.

— Nu-i nimic... dacă o iei așa, spuse doamna Vang, consolid-o. Ce pozezi nu-ți poate lua nimeni. Numai că e așa de ciudat — tu — eu — sus — jos ! Așa toate-s încîlcite ! Rîse din nou, de data asta vechiul ei rîs sonor. Și cum trebuie să te streкори pe ascuns — biata de tine ! Luă capul Dittei în mîini și o sărută. La masă să nu se cunoască, spuse ea. Nici tu, nici eu nu vrem doar să facem scene.

Ditte ar fi dorit să părăsească totul pe loc, așa cum se afla.

— Dar lucrurile tale, fată ! Doamna Vang se opri o clipă încurcată. Pe urmă îi aduse Dittei haina și pălăria. Atunci pleacă imediat, dacă dorești așa, spuse ea. Dar mai întîi ia-ți rămas bun, ca lumea, de la Vang.

— Nu, asta nu ! Ditte se feri cu miinile. Era gata, gata să se prăbușească.

— Te poți duce la căminul liceului popular de fete, îi spuse doamna Vang, încheind-o la palton. O să-ți împachetez lucrurile și-o să ți le aduc după masă acolo. Și nu uita că rămînem prietene — în veci !

Doamna Vang o petrecu afară.

— Așteaptă un moment, spuse ea și-i culese un trandafir mare, roșu. Ia-l, este ultimul din grădină. Rămase pe treapta înaltă a bucătăriei și flutură batista albă.

Dar Ditte nu privi îndărăt. Plîngînd, o luă spre oraș. Ultima bucată pînă la tramvai fugi și pe cînd sta pe platforma din spate a vagonului care pornise, descoperi că pierduse trandafirul.

13. CIINELE

Domnul intră în sufragerie, unde deretica Ditte, nu era încă complet îmbrăcat.

— A avut Scott scaun ? întrebă el curi.

— Nu știu, răspunse Ditte scurt.

— Nu s-a cerut în curte ?

— Nu !

Bătrînul iuncăr de vînători se întoarse cu pași mărunți spre dormitor ; mersul și ținuta lui mai păstrau ceva din deprinderile altor vremuri.

— Ciudat ! îl auzi Ditte spunînd. În noaptea asta l-am dus de două ori jos. Are ceva, cu siguranță ! Nevastă-sa nu-i răspunse.

Pe urmă intră, din nou, în surtucul lui verde de dimineață. Scoase din bufet o sticlă de vin de porto și Ditte îi aduse un ou crud.

— Ei, acum să-i dăm lui Scott un întăritor de dimineață, spuse el, bătînd gălbenușul într-un păhărel de porto. Ciinele fu scos de sub masa din sufragerie, unde dormea noaptea pe-o cuvertură de blană. Părea să aibă mare chef să muște pe careva. Ditte trebui să-l desfacă fălcile, iar domnul îi dete aperitivul cu de-a sila ; ciinele vărsă imediat totul.

— Cred că are gastrită, spuse stăpînul. Îi miroase din gură. Cu siguranță că are gastrită. Amalie ! strigă el spre ușa deschisă a iatacului.

-- Blana miroase a acru. Aşa-i la ciinii cu părul lung, spuse Ditte.

Bătrînul ofiţer îi aruncă o privire nimicitoare. Pe urmă, jignit, intră cu paşi mărunţi în iatac.

— Trebuie să țină dietă, îl auzi Ditte de-acolo. Trebuie să cauţi o carte de bucate pentru ciinii, Amalie. Dar nu lăsa asta în seama fetei; cei din popor nu iubesc animalele.

Ditte zîmbi. Ce-i drept, pe Scott nu prea-l iubea ea.

După masă, bătrînul domn ieşea să facă o plimbare cu ciinele, cînd îi îngăduia guta din picioare. Cînd n-o putea face, Ditte trebuia să-l scoată pe bulevard. Jumătatea de oră cit ţinea plimbarea ciinelui, părea că nu se mai sfîrşeşte; Scott era rău crescut, trăgea de lesă şi-o tîra şi pe Ditte dintr-un loc într-altul.

— Mergi după el, îi spusese bătrînul iuncăr în primele zile, cînd ieşise cu Ditte s-o înveţe cum să plimbe ciinele. Să-i faci pe plac. Numai să-l ţii bine, ca să nu-ţi scape.

Nu exista nimic destul de scîrbos, în care Scott să nu-şi bage nasul şi Dittei îi era ruşine. Se bucură cînd se scurtară zilele şi întunericul îi ascundea pe jumătate, pe ea şi pe ciine.

Cînd se întorcea acasă, prima întrebare a boierului era :

— A avut ieşire? Cînd minunea nu se întimplase, se pierdea cu firea. Are o colită a intestinului gros, spunea el. Sărmăne Scott, n-o prea duci tu bine cu sănătatea, ce zici?

Doamna zîmbea ironic.

— N-are nimic, spunea ea. Azi dimineaţă a zbughit-o afară şi a muşcat de picior pe-un om care aducea un pachet. Am fost nevoită să-i dau cinci coroane drept despăgubire pentru că-i rupsesse pantalonul.

— Să ştii că omul era suspect; ai să vezi; avea el ceva pe conştiinţă! Scott nu se repede la oameni nevinovaţi, nu-i aşa, Scott, băiatule? Cinci coroane — nu trebuia să-i dai un ban! Mai bine chemai un sergent, poate că-l mai şi aresta.

Doamna nu se lăsa convinsă să pună mîna, cînd era vorba să i se facă ciinelui o clizmă, sau să i se dea unt de ricin, ori vreun întăritor. Nu spunea decît :

— Te poți duce la căminul liceului popular de fete, îi spuse doamna Vang, încheind-o la palton. O să-ți împachetez lucrurile și-o să ți le aduc după masă acolo. Și nu uita că rămânem prietene — în veci !

Doamna Vang o petrecu afară.

— Așteaptă un moment, spuse ea și-i culese un trandafir mare, roșu. Ia-l, este ultimul din grădină. Rămase pe treapta înaltă a bucătăriei și flutură batista albă.

Dar Ditte nu privi îndărăt. Plingînd, o luă spre oraș. Ultima bucată pînă la tramvai fugi și pe cînd sta pe platforma din spate a vagonului care pornise, descoperi că pierduse trandafirul.

13. CIINELE

Domnul intră în sufragerie, unde deretica Ditte ; nu era încă complet îmbrăcat.

— A avut Scott scaun ? întrebă el curioș.

— Nu știu, răspunse Ditte scurt.

— Nu s-a cerut în curte ?

— Nu !

Bătrînul iuncăr de vînători se întoarse cu pași mărunți spre dormitor ; mersul și ținuta lui mai păstrau ceva din deprinderile altor vremuri.

— Ciudat ! îl auzi Ditte spunînd. În noaptea asta l-am dus de două ori jos. Are ceva, cu siguranță ! Nevastă-sa nu-i răspunse.

Pe urmă intră din nou, în surtucul lui verde de dimineață. Scoase din bufet o sticlă de vin de porto și Ditte îi aduse un ou crud.

— Ei, acum să-i dăm lui Scott un întăritor de dimineață, spuse el, bătînd gălbenușul într-un pahărel de porto. Ciinele fu scos de sub masa din sufragerie, unde dormea noaptea pe-o cuvertură de blană. Părea să albească mare chef să muște pe careva. Ditte trebui să-i desfacă fălcile, iar domnul îi dăde aperitivul cu de-a sila ; ciinele vărsă imediat totul.

— Cred că are gastrită, spuse stăpînul. Îi miroase din gură. Cu siguranță că are gastrită. Amalie ! strigă el spre ușa deschisă a iatacului.

— Blana miroase a acru. Aşa-i la ciinii cu părul lung, spuse Ditte.

Bătrînul ofiţer îi aruncă o privire nimicitoare. Pe urmă, jignit, intră cu paşi mărunţi în iatac.

— Trebuie să țină dietă, îl auzi Ditte de-acolo. Trebuie să cauţi o carte de bucate pentru ciini, Amalie. Dar nu lăsa asta în seama fetei; cei din popor nu iubesc animalele.

Ditte zimbi. Ce-i drept, pe Scott nu prea-l iubea ea.

După masă, bătrînul domn ieşea să facă o plimbare cu ciinele, cînd îi îngăduia guta din picioare. Cînd n-o putea face, Ditte trebuia să-l scoată pe bulevard. Jumătatea de oră cît ţinea plimbarea ciinelui, părea că nu se mai sfîrşeşte.; Scott era rău crescut, trăgea de lesă şi-o tîra şi pe Ditte dintr-un loc într-altul.

— Mergi după el, îi spusese bătrînul iuncăr în primele zile, cînd ieşise cu Ditte s-o înveţe cum să plimbe ciinele. Să-i faci pe plac. Numai să-l ții bine, ca să nu-ți scape.

Nu exista nimic destul de scîrbos, în care Scott să nu-și bage nasul și Dittei îi era rușine. Se bucură cînd se scurtară zilele și întunericul îi ascundea pe jumătate, pe ea și pe ciine.

Cînd se întorcea acasă, prima întrebare a boierului era :

— A avut ieșire? Cînd minunea nu se împlinise, se pierdea cu firea. Are o colită a intestinului gros, spunea el. Sărmane Scott, n-o prea duci tu bine cu sănătatea, ce zici?

Doamna zîmbea ironic.

— N-are nimic, spunea ea. Azi dimineață a zbughit-o afară și a mușcat de picior pe-un om care aducea un pachet. Am fost nevoită să-i dau cinci coroane drept despăgubire pentru că-i rupsesse pantalonul.

— Să știi că omul era suspect; ai să vezi; avea el ceva pe conștiință! Scott nu se repede la oameni nevino-vați, nu-i așa, Scott, băiatule? Cinci coroane — nu trebuia să-i dai un ban! Mai bine chemai un sergent, poate că-l mai și aresta.

Doamna nu se lăsa convinsă să pună mîna, cînd era vorba să i se facă ciinelui o clizmă, sau să i se dea unt de ricin, ori vreun întăritor. Nu spunea decît :

— Nu, mulțumesc ! și-și vedea de treabă. Atunci, Ditte, vrînd-nevrînd, trebuia să ajute. Plăcere nu-i făcea.

Incolo, însă, locul nu era greu.

— Dacă ar fugi odată, sau dacă i s-ar întîmpla ceva ! îi spunea conia Dittei, cînd erau singure. Nu poți face așa, să aibă un accident ? Nu mi-ar părea rău de loc.

— De ce nu ia conia mai bine un copil de suflet ? întrebă Ditte.

— Ei, domnul iuncăr nu poate suferi copiii ! Și, sincer vorbind, e cam primejdios să iei un copil sărac. Se țin doar atîtea rele de ei, chiar dacă îi iei de mici. Dar să știi că pe Scott tot ai putea să-l lași să fugă — de dragul meu. N-o să te cert de loc !

Cîteodată se întîmpla să se rupă ciinele din mîna Dittei și să se facă nevăzut. Atunci era nevoită să se plimbe în sus și în jos pe stradă și să aștepte pînă cînd — adesea chiar după cîteva ore — ciinele nimerea singur înapoi. Să urce fără el nu îndrăznea.

Intr-o seară se plimba pe bulevard strigîndu-l cu glas scăzut, încurcată. Un tînar meseriaș se ivi dintr-o stradelă lăturalnică.

— Strigi ciinele ăla ciobănesc, scoțian ? o întrebă el.

— Da, răspunse Ditte fisticită.

— Aleargă pe-acolo, prin stradelă, domnișoară, spuse el. Așteaptă, că ți-l aduc eu îndată.

— Bagă de seamă, că-i mușcă pe străini, spuse fata cu teamă ; el însă se și făcuse nevăzut în stradelă ; îl auzi strigînd și fluierînd. Se întoarse îndată ținîndu-l pe Scott de lesă. Ciinele dădea din coadă și sărea pe el.

— Vezi, domnișoară, că nu se dă la mine ! Mie nu-mi face nimeni nimic ! Impinsese pălăria pe ceafă și rîdea vesel. Rîdea și Ditte — de recunoștință și pentru că era draguț.

— Da... așa se pare ! spuse ea.

O conduse pînă la poartă.

— Cînd ești liberă ? o întrebă el, dîndu-i mîna.

— Joi, răspunse Ditte, fugind înăuntru. La orele șapte, mai strigă ea apoi gîfîind, de sus, de pe scară.

Ditte așteptă joia cu plăcere. Îi era urît și-i era dor să iasă și să se distreze ; să mai știe și ea că era puțin curtată. Cîntă în timp ce spăla vasele pînă ce conia fu

nevoită să iasă și să-i facă observație ; îndată ce isprăvi treaba, se duse să se gătească. Își cruța hainele, dar astă seară își puse rochia cea mai bună — dorea să fie drăguță ! Deodată se întrebă : va veni el oare ? Poate că-și găsisese alta, cu care să iasă — așa erau calfele ! Dar oare l-ar mai recunoaște ? Abia de avusese timp să se uite la el.

Stătea la poartă și o aștepta. O salută scoțindu-și mai întâi pălăria, apoi dându-i mina.

— Îți mulțumesc c-ai venit, îi spuse el, trecîndu-și brațul pe după talia fetei și sărutînd-o. Numele meu este Georg Hansen, calfă de zugrav, adăugă el. Și pe tine cum te cheamă, fetiço ?

Ditte rîse, pe urmă îi spuse. Parcă se cunoșteau de cînd lumea. Braț la braț se duseră la o sală de dans.

Ditte nu fu dezamăgită. Era mai drăguț decît și-l amintea ; subțirel și sigur de sine. Costumul pe care îl purta nu prea era de calitate bună dar îl prindea. Nu arăta a meseriaș ; fața îi era fină și palidă, cam adîncită la tîmple ; părul negru și subțire unduia ușor și ochii îi erau neobișnuit de inteligenți. Dansa bine ! Pentru Ditte fu aproape tot atît de plăcut să-l privească dansînd cu altele, ca și să danseze cu el. Era cu adevărat cavaler ! Toate ar fi vrut să le invite la dans ; se vedea imediat în ce punct din sală se afla, căci partenera lui rîdea cu toată fața.

Mai erau acolo și alți bărbați și încă mai bine îmbrăcați decît dînsul. Cînd se înfierbînta la dans, i se ridica gulerul într-o parte, căci era prins de-o cămașă de lînă. Și manșetele îi lunecau mereu în jos ; se vedea că n-avea cămașă de pînză. Dar cum se pricepea să conducă ! Și avea buzunarul plin de bani. Mereu o ducea pe Ditte dincolo, la bufet, și cheltuia o mulțime cu ea. De fapt, nici n-avea rost s-o trateze atît de des ; totuși, ea îi era recunoscătoare. Ieșeau pentru prima oară împreună — mai tîrziu o să-l învețe ea să fie mai cu scaun la cap.

Se convinse însă repede că era mai ușor de spus, decît de făcut. Georg era lucrător capabil și cîștiga foarte bine ; dar lucra în salturi și de cum simțea bani în buzunar, nu mai avea chef de treabă. Era mai mare jalea să vezi cum își neglija îmbrăcămintea ; toată garderoba lui era formată din cele cîte erau pe el. Ditte cumpără material și-i cusu cămași, apoi încercă să pună mina pe bani, cînd văzu că

are din plin și să-l atragă într-un magazin de haine. Dar el luă altă vorbă, o sărută și găsi sute de pretexte șăgalnice și irezistibile, oricît lua ea lucrurile în serios. Cînd nu mai știu cum să țină piept bunelor ei temeiuri, căută un pretext și o șterse.

Odată izbuti, în sfîrșit, să-l ducă într-o prăvălie; pe cînd priveau însă la stofe, se făcu nevăzut! Cînd se revăzură, peste cîteva zile, era distrus. Topise banii pînă la cele cîteva coroane cu care cumpăraseră o poșetă pentru ea.

— Asta-i ca să încheiem pace! spuse el întinzîndu-i darul cu un aer abătut. Nu-i mai rămînea Dittei decît să-i ia capul în miini și să-l sărute, ca pe un copil nevolnic ce era.

Se simțea obligat să-i aducă de fiecare dată cîte un dar, căci altfel își închipuia că nu-i cum trebuie să fie. Dacă Ditte nu se bucura de cadou și-i spunea c-ar fi mai bine să cruțe banii, băiatul se simțea tare nenorocit.

Era bun, poate chiar prea bun. Oricine îl putea trage pe sfoară, să-i ia banii, cînd avea; oricine îl putea tirî după el. Slăbiciunea lui era că nu era în stare să spună nu, la nimic. Și-apoi acest imbold bolnăvicios de-a cheltui, atîta vreme cît mai avea un gologan în buzunar. Nu că ar fi simțit nevoie de alcool, dar băutura făcea parte din ansamblu. Nu se îmbăta niciodată căci nimic nu se prindea de el. Dar, după ce hoinărea cîteva zile, se făcea alb ca varul și părul i se lipea de temple. Atunci era cu totul schimbat; devenea morocănos și arțăgos.

— Dă-l încolo, îi spuse într-o seară soră-sa Dittei, cînd se întîlniră pe stradă. Nu-i de soi, e o zdreanță!

Dar Ditte nici nu se gîndea să-i urmeze sfatul. Il iubea așa cum era: vioi, talentat, nepăsător și bun; răul era la el ceva întimplător și de care se va pricepe ea să-l dez-bare. Cînd ieșea cu dînsul, toate mergeau strună și atunci n-avea pereche. Nimeni nu era în stare să lucreze ca el; tovarășii lui de lucru recunoșteau că era cel mai destoinic dintre toate calfele de zugrav din oraș. Las' c-o să trăiască ea bine la el!

Fără să-și dea seama, și fără s-o fi dorit, Ditte avea din nou pe cineva căruia să-i poarte de grijă. Simțea nevoia acestui lucru și cînd se gîndea la Georg, în timp ce-și vedea de treabă, simțea că-i este, în fond, ca un copil nes-

pus de drag. Asta putea da loc la suferință ; dar nimic nu i se părea mai firesc decât să-i ia în mîini fața palidă încadrată de părul acela subțire și ușor ondulat, cînd venea la ea plin de căință, după ce-și făcuse iarăși de cap. I se mai întîmpla Dittei să se ducă și degeaba la cîte o întîlnire stabilită de el. Atunci desigur că întîlnise altă dată. Într-o zi, însă, răsărea din nou, așa de credincios, de senin și de firesc, ca și cum n-ar fi existat nici o întrerupere în relațiile lor : nu se putea lipsi de ea !

Într-o duminică după masă, stabiliseră să iasă împreună. Ditte urma să-l ia de acasă de la el ; unsese pîine cu unt și fierseese cîteva ouă, ca să aibă el ce lua la lucru luni dimineată, căci de mincat, mîncea la întîmplare. Făcuse un pachet frumos, legat cu sfoară și cu un bețișor de ținut. Își cumpărase și o pălărie nouă și se bucura c-o să l-o arate. Ploua și pălăria nu ținea la ploaie, dar ea dorea ca el s-o vadă cum îi stă.

La poartă și-o secase și o băgă sub palton. Ținea cu atenție haina cu mîna stîngă și fugi cu capul gol de-a lungul străzii laterale. Turna cu găleata și ea se grăbea ; pachetelul se bălăbănea de mîna dreaptă, cu care-și ținea rochia ridicată, juponul alb se izbea de călcîie și părul i se lipise de față. Negustorul din colț stătea în ușa prăvăliei și-i strigă ceva rîzînd, iar în gangul porții de peste drum, stătea Georg, care-i ieșise înainte ! Dar el se întoarse brusc și-o luă de-a lungul străzii, ca și cum n-ar fi văzut-o ; își ridicase gulerul pînă peste urechi. Gîfîind, Ditte îl ajunse din urmă și-și băgă brațul într-al lui, dar el se desfăcu.

— Ce mutră-i asta ? o întrebă supărat.

— Plouă așa de tare... și pălăria mea cea nouă... Vai cum m-am grăbit ! Se uită la el cu ochi strălucitori și cu o privire în care se citea căință și dragoste. Dar el își feri privirea ; după ochii lui nesiguri și înțepători, înțelese îndată că nu era în apele lui.

— Ai umblat iar haimana, spuse ea nenorocită, și eu care m-am bucurat atît de mult să te văd !

— Ce-mi pasă ! Mai bine șterge-o înapoi acasă — ride lumea de noi !

Ditte înțelese că ziua era stricată.

— Bine, atunci adio ! spuse ea atingîndu-i brațul. Dacă-i așa, mă duc acasă. Oricît îi veni de greu, zîmbi și-i întinse pachetul. Asta-i pentru mîine, la lucru.

Atunci se înfurie grozav.

— Ce-mi vîri mîncare pe stradă, ca unui cerșetor ? Făcu o gaură în hîrtie și-i aruncă o felie de pîine cu unt în față. Ditte fugi plingînd ; el se luă după ea și aruncă într-însa bucată cu bucată. Felii de salam, lebervurst, brînză — zburară după ea. Ouăle moi loviră poarta de ambele părți, pe cînd ea se strecura înăuntru. Îi căzu stăpînului aproape în brațe. La zîntii fu concediată.

Și acum trebuia s-o ia de la capăt : să lupte pentru de trei ori liber pe săptămînă, să fugă la pancartele cu anunțuri, să alerge la stăpînii de la răsărit și de la apus, să se lase cercetată, măsurată și cîntărită. Și dacă găsea, în sfîrșit, ceva, însemna s-o ia de la început, într-un cămin nou, cu camere noi, cu instrucțiuni noi și cu obiceiuri noi cu care trebuia să se deprindă, cu capriciile noi cărora trebuia să li se supună — dacă nu voia s-o ia din nou de la început !

Ditte se plictisese de pribegia aceasta fără de sfîrșit. Nu mai avea răbdare să fie alungată din casă în casă și să treacă iarăși prin atîtea ; acum voia să mai încerce și pe cont propriu și să lucreze cu ziua : să spele, să calce și să servească la mese. Atunci poate ar putea să-și aducă și copilul ; îi era dor de el.

Se duse, deci, și-și închirie o cameră.

14. GEORG ȘI DITTE

Lars Peter și Sine se mutaseră la oraș cu cățel și cu purcel ; acum erau căsătoriți de-adevăratelea și aveau o prăvălie de fierărie în Istedgaade. Băieții mergeau la școală și Else, care terminase școala, urma cursul de comunicare. După comunicare vroia să ia o slujbă într-o prăvălie. După masă băieții lucrau în oraș, dar aveau de gînd să plece pe mare de îndată ce vor fi scăpat de școală. De la Christian venise o scrisoare — din America de Sud. Era prima lui călătorie și părea foarte mulțumit. Acum, în sfîrșit, umbla prin lume.

Familia avea locuință bună, dar Ditte îi vizita rar. Karl se ducea pe la ei și Ditte simțea că Lars Peter și Sine nu erau mulțumiți de felul cum își organizase ea viața. Le ajunsese la ureche chestia cu Georg. Și apoi, erau atît de îndrăgostiți! În viața lor comună era o strălucire care-i făcea Dittei rău s-o vadă.

Pe Georg nu-l vedea; nu se mai arătase din ziua cînd îi aruncase cu feliile de pîine în cap. Îi era rușine! Ditte nu avea intenția să-l caute. Nu era supărată pe el și nici nu-i pretindea să-și pună cenușă în cap și să vie s-o roage să-l ierte. Dorea, însă, să vie fără să-l cheme, ca să știe și ea că-i iubită. De altfel, de asta nu se îndoia; simțea numai nevoia de-o biată dovadă, cît de mică. Ea îl mai iubea încă, dar era nevoie să facă el primul pas — de dragul relațiilor lor viitoare! Era bun și blînd cînd nu-și făcea de cap și-o să-i dea ea creștere și-o să-l dezvețe ea de băutură, cînd vor fi împreună cu adevărat. Avea mare nevoie de ea — Dumnezeu știe cum îi mergea!

Ditte se simțea singură. Fusese la Nöddebo să-și ia băiatul, care era acum un ștregar de cinci ani; dar părinții lui adoptivi nu vrură să i-l dea. Cu sila nu-l putea lua, mai ales că băiatul nici nu voia să se uite la dînsa. Închiriasse o cămăruță ieftină într-una din hodorogele gata să se dărîme din Dronningens Tvärgaade; locuia aici și cînd nu se ducea la lucru ședea și se amăra. Nu prea ieșea, ci le da cu plăcere o mîna de ajutor celorlalte femei din casă; supraveghia copiii cînd se duceau mamele la petrecere, sau cînd alergau de colo-colo să-și caute bărbații.

Fericită și fără griji nu mai putea fi; chiar dacă petrecea cîteodată cîteva ore plăcute, tot mai rămînea în sufletul ei un locșor în care nu pătrundea lumina și bucuria și în care dăinuia întunericul. Acum era tocmai pe dos de cum fusese altădată: pe atunci în sinea ei exista întotdeauna un punct luminos, oricît de adînc ar fi fost întunericul care o învăluia.

Ditte putea prea bine să fixeze momentul acestei prefaceri — urmasa după plecarea ei din casa Vang. Se gîndea adesea la lunile fericite petrecute acolo — și-și dorea să nu fi trăit niciodată în casa lor. Nu pentru că avusese relații cu Vang, de asta nu s-ar fi căit ea nici dacă ar fi

fost să trăiască o sută de ani. Un bărbat frumos, voinic și bun respirase pe inima ei — și ea i se dăduse, îi dăruise prima ei dragoste! Asta era așa cum trebuia să fie: nu lăsase în urmă decît dulceață; rămășițele acestei iubiri mai dăinuiau prin ungherele sufletului ei.

Pe de altă parte, însă, această iubire îi aprinsese suflul: asta era nenorocirea. După viața pe care o dusesese — cu muncă plăcută, interese spirituale, în tovărășie omenască — îi venea greu să se regăsească în întunericul umed, care o cuprinsese din nou. Aruncase o privire în țara făgăduinței — acesta era blestemul care căzuse pe capul ei. Nu putea considera întimplarea aceea ca pe ceva nemeritat, ca pe-o pomană, ci o lua ca pe ceva de la sine înțeles, ca pe-un drept ce i se cuvenea de la viață. Inșiși soții Vang o învățaseră să ia lucrurile astfel. Și acum, iată-o aici, cu pretențiile ei de om în fața vicții — simțindu-se dată afară. Întimplarea i se înfipsese adînc în suflet și era de neșters, pe cînd lumea căreia îi aparținea prin naștere i se ridica în fața ochilor ca un iad. I se părea că este întocmai ca nenorocitul căruia, pe cînd își făcea osînda în ocna umedă și rece, i se strigă colo jos, unde se afla, că este nevinovat și că fusese jefuit de o mare moștenire. Deci, după ce-l păgubiseră, îl mai și batjocoreau. Mai bine n-ar mai fi aflat nimic, niciodată!

Viața de aici, din cartierul Adelgaade, vechi și gata să se dărîme, nu-ți putea da curaj. În jurul ei nu vedea decît nevoie și mizerie; la poarta azilului pentru cei fără adăpost, chiar peste drum de ea, se îngîrădeau oamenii cu cea mai îngrozitoare înfățișare: vineți de frig, zdrențăroși și umflați; seara, străzile erau pline de femei stricate și de marinari străini, așa încît n-avea curajul nici să scoată capul. În cartierul dimprejur, copiii se prăpădeau; un ajutor adevărat nu era în stare să dea, căci tot ce putea face, era să le ajute vecinilor care locuiau pe aceeași sală cu ea. Era, deci, cu atît mai îngrozitor. Trăia acum chiar în inima mizeriei zăgrăvite de Vang — despre care le citea el, cînd se adunau seara cu lucrul în jurul lămpii. Pe-atunci le luase ea, la urma urmei, ca pe niște scorniri de-ale lui, pe cînd azi vedea și pipăla mizeria. Ea aparținuse sărăcimii fără s-o fi cunoscut. Aici nu exista nimic care să poată fi înfrumusețat, sau judecat cu indulgență.

Numele străzilor erau foarte distinse — strada Regelui, a Regimelor, a Prințului Moștenitor, a Nobilimii. Ditte însă nu mai visa la fericire ; renunțase să mai aștepte minuni. Se mulțumea să se gindească la Georg. Locuia la numai citeva străzi depărtare de ea — pe strada Prințului ; dar un prinț din povești nu era el nici pe departe. Ditte o știa tot atit de bine ca și ceilalți. Adăsea cheltuia atit de mult, încit avea nevoie de un acot pe cîștigul viitor ca să poată scoate lucrurile de la amanet ; cadourile pe care i le dăduse erau și ele luate pe datorie. Nu tot ce strălucea la el era aur ; mai cuminte era să nici nu-i iei în seamă vorbele mai mult decit meritau. În prezența lui, însă, viața căpăta strălucire.

Intr-o zi află că era bolnav. Se duse îndată la el.

Cînd o văzu, se prăbuși cu totul ; se aruncă cu pieptul peste marginea patului și izbucni în plîns. Ditte îi luă capul în poală și i-l ținu așa. Slăbise de i se vedeau oasele, părul îi era lipicios și neîngrijit. Patul era murdar și de multă vreme neorînduit, n-avea cămașă pe el, ci numai o biată flanelă subțire de lînă — se mai afla și într-o stare de spirit îngrozitoare. Boala și deznădejdea îi istoveau spatele slăbit. Ea îl așeză cu grijă înapoi în pat.

— Acum stai frumos sub plapumă, pînă fac rost de cărbuni să aprind focul, îi spuse Ditte.

Zăcea acolo privind-o, pe cînd ea ațîța focul și deretica prin cameră. Ochii lui căprui n-o slăbeau. Îi urmărea fiecare mișcare, cu o căutătură de copil, plină de bunătate și de încredere. Ditte îi zîmbea și-i spunea ba una, ba alta ; atunci zîmbea și el slab, dar nu-i răspundea. Și deodată ea băgă de seamă că ațipise cu ochii înecați în lacrimi.

Se furișă lîngă pat și-l privi plină de bucurie și de durere. Capul lui palid ca moartea și slăbit zăcea liniștit, aproape prea liniștit ; stătea cu fața în sus. Era frumos — cu toată barba nerasă și sudoarea bolnăvicioasă — dar chinuit. Pe fața lui mai flutura încă un zîmbet, un zîmbet pentru ea ; dar sub acesta se mai afla și altă trăsătură, care nu oglindea nimic din afară, dar se afla acolo. Trebuie să fi venit dinăuntru și poate venea chiar din adîncuri mai profunde decît își dădea el însuși seama. Ce-i rodea pe dinăuntru spiritul bun și luminos și-l tira spre pierzanie ?

Ditte nu-l întrebase de ce zăcea, căci tot n-ar fi folosit. Mai purta urmele unui chef strașnic; mîna dreaptă era încă rănită rău și în jurul unuia din ochi se mai vedeau umbre galbene-verzui. Erau pe cale să dispară — deci, trebuie să fi fost vechi de-o lună. Și tot mai zăcea! Avea oare vreo leziune internă? Lupta cu moartea? Pe Ditte o trecu un fior. Se strecură binișor afară și rugă pe o vecină să aibă grijă de el un moment. Se duse acasă, își împachetă lucrurile și le aduse aici.

Urmă o vreme de fericire anevoioasă. Ditte își organiza în așa fel treburile, încît să poată trage o fugă pînă acasă, de cîteva ori pe zi, să vadă de Georg, să-i încălzească ceva de mîncare și să-l mai învioneze. Încerca să se intereseze de noutățile politice ca să i le poată povesti și-i cumpăra ziare. El citea cu plăcere și avea cîteva cărți groase, romane, pe care le luase de la o bibliotecă de împrumut. Nu avusese energia să le ducă îndărăt. Dittei nu-i plăcea asemenea dezordine; pentru ea, a da ceva înapoi era lucru sfînt, dacă se vedea silită să împrumute. Dar acum era prea tîrziu și cărțile prindeau bine. Cînd le isprăvea, le începea de la început cu același interes, cum fac copiii!

Așa își trecea el vremea și era recunoscător pentru orice făceai pentru el. Se simțea bine culcat și nu-și exprima dorința să se scoale și să iasă din casă. Ditte nu se supăra, ci o lua drept o dovadă de cît era el de suferind; dacă nu-ți făceai iluzii, n-aveai nici dezamăgiri. Totuși începea să se trezească în ea speranța că va fi bine de-acum încolo.

Pe la trei-patru dimineața se scula, alerga cu ziare cîteva ore — ca să aibă vreme pentru el în cursul zilei și mai lua și altele de lucru, dacă se iveau prilejul. Era destul de greu să încropești existența. Dar, oricum ar fi fost, Georg tot încîntat era. Ditte era surprinsă cu cît de puțin se mulțumea, în fond; chiar și cel mai neînsemnat fleac îl putea fericii.

— Minunat! spunea la orice. Să vezi tu cînd m-oi scula eu, adăuga apoi vesel. Abia atunci or să meargă lucrurile ca lumea. Atunci vom cîștiga amîndoi.

Seara și duminica, Ditte era ceva mai liberă ; atunci se așeza pe marginea patului și dezbăteau lucrurile mai în-deaproape. Ea îi povestea despre băiețelul ei ; doar nu putea ține secrete față de el, acum cînd trăiau ca și căsătorii.

— Las' că ți-l aduc eu, o încredința el. Dacă părinții lui adoptivi refuză să-l dea, mă adresez poliției.

Ditte nu credea că ar fi de folos.

— Poliția, zicea ea, nu ține cu noi !

— Ba da, cînd se ceartă săracii între ei, poliția poate fi de folos, susținu Georg.

Se înzdrăvenea încet și începu să suporte și mîncarea, dar Ditte trebuia să fie cu băgare de seamă, căci se pomenea deodată că vomită totul.

— Tot așa mi-a mers de cînd mă țin minte, spunea el, zimbînd de spaima ei. Vezi doar că sînt om subțire !

Intr-o zi îl găsi sculat ; cînd se întoarse acasă, ședea la fereastră și privea la zăpada căzută proaspăt. Era slab și palid, totuși asta însemna un pas înainte.

— Știi la ce m-am gîndit ? spuse el. Am cugetat asupra vieții. Pentru cel ce privește — ea n-are nici un sens. Ca de exemplul binele și răul — nu le poți împiedeca cu nici un chip ! Chiar dacă-ți pare rău că faci cuiva griji și ne-cazuri, tot n-ai ce face. Poate că suferi tu însuși mai mult decît oricine — dar vina tot o porți. Ce sens au toate, în fond ?

Ditte rise.

— Filozofezi în toată regula, spuse ea veselă și mîndră că era atît de deștept. Dar iată aici altceva — am adus o găină friptă. Mi-au dat-o vechii mei stăpîni, iuncherii. Sînt foarte de treabă ; bătrînul spune că nimeni nu l-a îngrijit atît de bine pe Scott, ca mine.

Georg aruncă o privire spre friptură.

— Nu știu de ce, dar mîncarea nu m-a interesat nici-odată, spuse el dus pe gînduri ; cel puțin nu sub formă solidă, adăugă într-un acces de humor amar.

— La drept vorbind, nici băutura nu te-a interesat, răspunse Ditte repede. Asta-ți venea numai așa cînd te apuca ! Știi ce cred c-a fost ? Nerăbdare. Nevoia de a vedea că se întîmplă ceva.

Acum nu-și mai exprima vreo dorință de schimbare ; cel mai bine se simțea în cameră. Dintr-un punct de vedere, Ditte era mulțumită că însănătoșirea lui mergea atât de încet. Așa cel puțin știa ce se petrece cu el.

Cînd se întoarse însă acasă într-o bună zi, el dispăruse — fără să lase vreo lămurire. Ditte rămase înlemnită, cu ochii țintă în camera pustie ; își ținea mina lipită de piept. Toată noaptea veghie cu lumina aprinsă și a doua zi nu se duse la lucru ; nu se simțea în stare. Palidă și amărită stătea la fereastră și privea pe stradă, în speranța că-l va vedea venind. Poate că zăcea în acest moment pe undeva. În tot cazul își prăpădea iarăși puținele puteri — totul se distrugea din nou.

Spre seară, apăru deodată în ușă, cu micul ei Jens de mînă.

— Ia te uită ce ți-am adus ! Un băiat grozav — gata la domiciliu. L-am cumpărat de la magazin, spuse el rîzînd cu poftă. Ei, nu te bucuri și tu un pic, fetițo ?

Dar asta nu-i veni Dittei ușor ; abia acum își dădu drumul spaimii și încordării.

Nici băiatul nu era încîntat de ea ; îi era mai degrabă frică. De Georg se atașă însă așa, de la sine : toți se îndrăgosteau de el. Asta era cu atât mai bine, cu cît el avea să se ocupe mai mult de copil.

Georg ieșise prea devreme și fu silit să stea cîteva zile în pat. Băiatul ședea pe patul lui și Georg îi citea tare dintr-o carte. Era un roman franțuzesc, în care se vorbea de un soț și de o amantă, despre necazurile lor la gîndul că legătura va avea urmări.

— Cum citești băiatului așa ceva ? întrebă Ditte. Doar nu înțelege nici un cuvînt.

— Ba da — Jens înțelege, spuse băiatul jignit. Or să aibă un mititel !

— Ei, vezi ! exclamă Georg mîndru. E un băiețel deștept, creierul lui funcționează bine.

Parcă erau doi vițeluși — amîndoi foarte copilăroși — Dittel îi făcea plăcere să-i asculte.

Trecură astfel două săptămîni, pe urmă sosi un jandarm de la țară și luă copilul.

— M-aş putea duce să-l iau din nou, spuse Georg. Dar să ştii că tatăl băiatului e bine cu ei şi nu poţi lupta cu poliţia dacă şi-a pus ochii pe tine. Mai bine ia-ţi unul în gazdă.

— Asta nu-i acelaşi lucru, răspunse Ditte amărîtă.

— Pe copii îi iubeşti pentru că sînt copii — şi nu pentru că ai avut ghinionul să-ţi cadă la sorţi. Ia-ţi unul în gazdă şi mai cîştigi şi bani.

De bani aveau într-adevăr nevoie! Georg începuse să iasă şi să ia şi cite o lucrare ocazională, dar asta nu făcea mult pe săptămînă. De lucru serios nu se găsea, căci iarna era sezon mort pentru zugravi.

— Ar însemna să tragem pe sfoară Serviciul Social, căci aici n-avem voie să luăm copii în gazdă, spuse Ditte.

— Ei, Serviciul Social! rise Georg. Ai mai auzit de multe ori să se amestece Serviciul Social? Nu-i va merge nici copilului mai bine decît ne merge nouă, spuse apoi serios. Ar fi însă tare nostim s-avem un puîsor în cuib. Tare mai ciripesc ei vesel.

Luară deci un copil şi luptară cu frigul şi cu anotimpul întunecos. Sărăcia era oaspe statornic în casa lor, dar se înţelegeau bine şi iarna era pe trecute. Zilele începură să se lungească. Georg se ţinea bine, afară doar de-un singur pas greşit mititel, nu făcuse nici o poznă. Intr-o zi o luase razna; Ditte înţelesese din faptul că-i dispăruse faţa de masă cea bună. Dar se întoarse acasă devreme şi se culcă. Cînd adormi, Ditte îi cotrobăi prin buzunare, găsi chitanţa de amanet şi-o puse bine, pentru ca într-o zi cînd va avea bani, să scoată faţa de masă. Nu spuse nici o vorbă cu privire la cele întîmplătoare — nu merita să faci caz de-aşa ceva! Peste cîteva zile aduse el însuşi vorba:

— Am făcut o prostie, spuse el. N-o să se mai întîmple.

Ditte îl crezu; se ocupa foarte mult de copil şi nu mai avea chef de ieşit seara.

— Despre mine mai poţi lua unul, spunea el, pe cînd se juca cu copilul.

— Nu-i nevoie, răspunse Ditte cu căldură, la vară îl vom avea pe-al nostru.

— Atunci o să luăm o locuinţă ca lumea, într-un cartier frumos, spuse el. Asta de-aici e o gaură infectă. Cum voi începe să am de lucru fix, vreau să rămîi tu acasă. Nu-i bine cînd trebuie să umble femeia la lucru.

Ditte n-ar fi avut nimic împotrivă, erau destule de făcut și-acasă. Se ivi și ocazia să capete el de lucru la interiorul unei clădiri mari, care se transforma în bancă. Maistrul îi făgăduise să pună o vorbă pentru el. Ditte se bucura că se va odihni puțin; era ostentă de goana după lucru.

15. LICHIDAREA

Iarna grea de pe străzi și de pe șantiere pătrunsese și în case; Ditte nu izbutea să împiedice ferestrele să înghețe pînă la cerceveaua de sus. Trebui să sufle pînă făcu o gaură în ghiață ca să poată privi în stradă. Pusese copilul în pat, să nu degere; lemnele de foc se isprăviseră cu două zile înainte de termen și gerul te înnebunea. Ce folos că soarele se urca tot mai sus pe cer, dacă tot nu-l vedeai? Peste acoperișuri juca zăpada, pe străzi se îngrămădeau troienele și aerul era îngroșat de ger. Toate ferestrele din cartier erau înghețate; celorlalți le mergea ca și ei — cărbunii nu ajungeau. Și la ceilalți erau suflate găuri pe geamuri: ca și ea oamenii pîndeau pe la ferestre. Și la ei era azi zi de plată — slavă Domnului că avea săptămîna numai șapte zile!

Pentru Georg și Ditte nu numai că era zi de plată, dar mai era și de lichidare! O lună întreagă făcuseră față din aconturi; acum se socotea acordul și se plătea și restul. Acesta era destul de mare, după cît știa ea; Georg tridise mult Colo, pe masă, era o listă lungă cu tot ce-și doreau și cu toate de care aveau nevoie. Intocmiseră lista aseară și ea se tot lungise. Lui Georg îi dădea mereu în gînd altceva de trecut pe listă: o garnitură de blană pentru Ditte, jucării pentru mititel, ba una, ba alta pentru amîndoi. La el nu se gîndea de loc! Ditte mai cercetă azi lista încă odată și tăie cea mai mare parte din lucruri de pe ea; banii s-ar fi dus și așa; iar dacă mai rămîneau cîțiva gologani nu strica.

Se înfășură în broboadă și privi strada cu atenție. De cum îl va zări, va fugi jos să-l primească chiar din poartă. Să vadă el cît îl iubea ea de mult!

— Uite-l pe tata ! auzi un glas vesel de copil din camera de-alături ; acolo aprinseră lampa. Prin crăpăturile pereților intrară și la ea dungi subțiri de lumină. Mereu, mereu se aprindeau tot mai multe lămpi în locuințele din jurul ei. Bărbatul venise acasă, familia ședea în jurul mesei și simbria săptăminală se împărțea : pentru foc, mîncare, chirie — și lozul de loterie. Pe Ditte o trecu un fior — uitase să preschimbe lozul lui Georg !

Strada era cufundată în întuneric, dar ea tot mai stătea la fereastră. Cînd, în sfîrșit, își dădu seama, era prea tîrziu să se ducă să-l ia de unde lucra. Totuși, își luă broboada și ieși pe stradă. Două ore se învîrți încolo și înapoi, de la un capăt al stradelei la celălalt și fu atentă la tot ce se mișca. Nu cuteza să cotească după colț, căci ar fi putut să vină din partea cealaltă. Oamenii răsăreau din ceață și se făceau din nou nevăzuți în ea ; aveau o pavază de zăpadă într-o parte, din creștet și pînă-n tălpi. Oricare dintre trecători ar fi putut să fie el — căci trebuia doar să vină ! De fiecare dată cînd renunța și voia să se ducă sus, se ivea o figură nouă în raza felinarului din capătul străzii și ea se repezea într-acolo.

— Il aștepți pe Georg ? o întrebă o lungană care venea dinspre Helsingörsgaade : una din păsările de noapte ale cartierului. Pe asta zău nu face să-l aștepți ! L-am văzut în Nyhavn — era cu chef !

Atunci se înapoie acasă să se culce.

A doua zi oerși pe credit niște cărbuni de la negustor și făcu foc în sobă. Cînd va veni acasă să aibă ce-l reține — acum o luase iar razna. Deretică prin cameră și-și puse o rochie nouă ; cînd va veni să pară mulțumită ; o mutră acră l-ar putea alunga din nou. Șezu și-l așteptă pînă după masă, pe urmă duse copilul la o vecină și fugi în Slots-gaade, unde locuia sora lui Georg ; poate că știa bărbatul ei ceva, căci erau tovarăși de chefuri. Cînd se întoarse, îi spuse vecina că el fusese pe-acasă — cu un prieten. Mîncaseră tot ce-avea Ditte în dulap.

Atunci fugi din nou pe stradă, la întîmplare ! Se duse spre Nyhavn — deși n-avea rost, căci acolo fusese el ieri. Trecu pe la diferite săli de dans și de adunare ale lucrătorilor — putea doar să fie într-un loc tot atît de bine ca

și în altul. Cerul era înfiorător; cînd stăteai pe loc simțea cum îți trosnesc oasele. Dacă zăcea undeva pe-afară, poate pe sub un gard sau în vreo șură și degera? Erau atît de multe posibilități, încît nici nu te puteai gîndi la toate — orice căutare era de prisos. Și poate că acum ședea acasă și aștepta, neînțelegînd unde întirzie ea. Atunci fugi din nou acasă, într-o goană nebună.

Și din nou pe străzi! Trebuiau cercetate toate circumștiințele la care avea el obiceiul să meargă și toate cele unde ar fi putut poposi. Și camarazii lui! Camarazii de lucru... și indivizii ceia răi care se înhăitau cu el, prindeau de veste că era în starea asta. Și vechile lui iubite; și pe ele le întrebă Ditte; plîngînd își pipăi drumul prin coridoarele lungi ale caselor vechi și bătu la uși; nu-i dădu în gînd să se cruțe. Undeva trebuia el să fie! Unde, n-avea importanță; numai de l-ar găsi! Deznădejdea o împingea tot mereu înainte — ca și speranța; cînd totul era gata să se prăbușească în ea, ceva o biciuia și se ridica din nou. În unele locuri pe unde îl căută, el trecuse de mult; era pe urmele lui, deci, numai că la distanță prea mare. Locuitorii cartierului știau cu toții despre goana ei; cum sosea acasă se repezeau înaintea ei pe stradă și-i dădeau indicații, care o puneau din nou pe fugă.

În dimineața celei de a treia zile umbla clătînîndu-se prin Helsingörds gaade, gata să cadă, istovită cu totul. Mai căuta încă și voia să se ducă și-acasă să vadă dacă nu cumva sosise acolo; dar acum se mișca automat; nu mai simțea nimic: totul în ea se oprise în loc. Într-una din „case“, o femeie deschise fereastra și o fluieră; purta o bluză înflorată și sinul îi atîrna peste prichiciul ferestrei.

— Hei, tu! În Nyhavn au pescuit acum o oră pe unui din apă — sigur c-o fi lunecat prin întuneric. Du-te și vezi dacă nu-i cumva el — l-au scos pe un pînton. Fereastra se închise.

Ditte nu fugi nicăieri, ci se duse liniștită acasă — acum îl găsisse. Sfirșită, se dezbracă și se urcă în pat. Și pe cînd zăcea așa, privind în tavan fără să vadă sau să simtă ceva, și fără să se gîndească la ceva, simți o mișcare în trupul ei. O mișcare moale și tainică trecu încet pe sub pielea pîntecelui încoace și pe urmă înapoi, ca un deget

care trăgea litere — urmară apoi două lovituri înăbușite, care păreau că dau de veste. Ditte își ridică de pe pernă capul și-și aținti privirile înainte; apoi înțelese semnele tainice venite din ascuns. Era ca și cum acolo, în adâncuri, se aprindea o lumină; toate o năpădeau dintr-o dată cu puteri covârșitoare. Și ea izbucni în hohote de plîns.

Partea a cincea

SPRE STELE

I. OIȚELE DOMNULUI

Iarna e vreme grea pentru vietățile mărunte ; pentru cel sărac însă, este iad curat, căci suferința lui e dublă ; mai întâi se teme de ea și apoi mai trebuie să-i facă și față. Odată cu trecerea nopților luminoase, cînd se aprinde lampa înainte de culcare, iarna începe să se facă simțită în suflete. Trebuie cumpărat petrol și în curînd și lemn și cărbuni ; cu cît este mai întuneric și mai frig, cu atît ai nevoie de mai multe. Întunericul și frigul sînt amarnicii înaintași ai iernii, pe cînd în căruță șade însăși Măria Sa Diavolul, cocoțat pe-o movilă sinistră de nevoi, de griji și de mizerie. Vine de-a dreptul din iad și este singurul căruțaș care face drumuri pentru cei săraci. Nu doar că l-ar fi chemat ei — ba ei ar dori chiar să-i se răstoarne căruța în drum, de pildă acolo, pe unde locuiesc bogații ! Nostim ar fi să privești cum l-ar primi ei, cu încărcătura lui cu tot. Dar diavolul e căruțaș destoinic ; nu trage cu lada de gunoi la ușa din față și nici nu duce turtă dulce la ușa din dos.

Vietățile mărunte n-au nici o grijă ; cînd plouă se ghemuiesc și la cea mai slabă atingere a soarelui încep să ciripească — ele lasă toate în seama Celui de Sus. Cel sărac, însă, are nefericita înclinație spre cugetare, care vine de-acolo, că bunul Dumnezeu a greșit, cînd la adică, l-a făcut om, deși l-a lăsat printre animale. Nu se poate deci împiedeca de a gîndi în toate felurile ; chiar înainte de a-și fi venit în fire după loviturile de cnut ale gerului din

anul trecut, el și începe să audă cu groază plesnituri de bici în văzduh. Cum va fi oare iarna? Probabil că grozav de aspră! Ei, mai bine așa, și să se sfîrșească odată — stăpînii aspri domnesc arareori timp îndelungat. Sau poate că va fi un chin lent — cel mai rău lucru pe care-l cunoaște săracul!

Toate le ia cel sărac drept prevestire — recolta și gurganii de cîmp, căderea timpurie sau întîrziată a frunzelor, greutatea spicelor și — firește — prețul combustibilului. Dacă sînt cărbunii scumpi, iarna va fi fără-ndoială grea. Din asta, ca din multe altele, se vede cît colo șăgalnicul capriciu al diavolului, iar săracul îl cunoaște foarte bine.

Bunul Dumnezeu a dat din belșug boabe pentru păsărele, pentru ca ele să aibă cu ce se satura afară, la cîmp; aici, în oraș, șobolanii au fost în vara aceasta mai îndrîzneți decît oricînd, căci adunau pentru cuib; așadar, se pregăteau cu toții de iarnă grea. E adevărat că vrăbiile s-au împerechiat pe jghiabul acoperișului pînă tîrziu — ca și cum s-ar fi pregătit de vară veșnică — dar n-are rost să te iei după asemenea haimanale, pentru ele nu contează decît baliga caldă de cal și aceasta cade tot anul.

Și iarna fu într-adevăr aspră. Veni de timpuriu, cu ger năpraznic și cu zăpadă multă, punînd capăt lucrului. Fu o iarnă ca acelea de care-și amintea Ditte din copilăria ei de-acasă, de pe nisipuri, unde gerul străbătea mușcînd totul în cale și unde își arăta colții la doi pași de soba duduind de foc. Monstrul nesățios de fier înghițea tot ce puteai găsi sau scormoni cu ghiarele și tot nu alunga frigul. Un strănutat înnegrit de funingine și cîteva bolborosiri ale oalei cu cafea, care stătea în permanență pe sobă — și gata lopățica de cărbuni și poate chiar și a doua. Negustorul de cărbuni trona: era încuscrit cu diavolul; începu chiar să pună bani de-o parte. Asta nu scăpa nimănui, căci dădea tot mai mult lipsă la cîntar. Ceilalți prăvăliași ai cartierului se plîngeau de-ți rupeau inima!

Și păsărelelor le era frig și veneau să cerșească pe la ferestre; se întimpla chiar să le și lovească cu ciocul. De văzut nu le puteai vedea, căci geamurile erau tot timpul înghețate de sus pînă jos; dar Ditte știa bine cine ciocănește. Drept masă pentru ele se servea de bucata de tablă de zinc din fața ferestruicii podului: acolo le punea resturi

de mâncare încălzită. Una din păsărele stătea în permanență de veghe în apropiere ; îndată ce se apropia Ditte de fereastră, sentinela dădea de veste și celorlalte păsărele ; într-o clipă sosea un stol la fața locului. Copiii erau foarte curioși și Ditte trebuia să le spună cum se numea fiecare păsărică în parte, ea le știa încă de-acasă, de la țară.

— Te recunosc și ele pe tine ? întreba Peter.

Așa se părea — în tot cazul, nu se temeau de loc de ea. Afară de vrăbii, mai erau și ciocănitoare, cintezoii, mierle negre și sfredeluși ; de unde veneau nu știa ea și nici nu le mai văzuse pe-aici altădată. Gerul le făcea să se adune laolaltă și le alunga spre casele oamenilor. Ce minunată era această încredere la nevoie ! Acasă, animalele fără stăpîn ale cîmpului, cărora altfel le era teamă de oameni, îndrăzneau în iernile geroase să vie pînă la Cuibul Coșofenelor și să cerșească resturi de mâncare la ușa bucătăriei — cu toții, cu iepure și cu vulpe cu tot. Ditte trebui să le povestească toate acestea copiilor și „Cuibul Coșofenelor“ — acea locuință de ocară a hingherului, pe care oamenii o ocoleau — deveni un adevărat castel din basme, unde în hrubă se aflau destui cartofi pentru toată iarna și într-un butoi mare scrumbii, pe cînd de vatră spînzura slănină afumată. Asta suna de necrezut — pentru Ditte nu mai puțin decît pentru copii și bătrîna Rasmussen bătea din palmele-i noduroase.

— Doamne iartă-mă, fată ! Dar asta era curte boierească, nu glumă, spunea ea. Și cu un cal — și încă și cu un cal ! Așa ceva n-are nici măcar brutarul !

Pînă și șobolanii se țineau bine între ei. Pe zăpada din curtea din fund, se văzu într-o dimineață o pîrtie largă ; părăsiseră cu toții hodoroaga de cazarmă ca să mai încerce și în alt cartier.

Ei, dar cine altul mai putea să se mute ? Nu rămînea altceva de făcut decît să te ghemuiești în tine. Așa făcea bătrîna Rasmussen și de aceia i se încovoiasse spatele și se făcuse mică, mică ; chiar și Ditte se gheboșise din pricina gerului.

Ultimele cîteva luni nu fuseseră ușoare pentru ea. Nenorocirea cu Georg o lovise amarnic și încă nu-și revenise. Suferința i se fixase în pîntece și în picioare și, cu toate că era însărcinată, tot mai continua să fie indispusă.

Gerul năpraznic nu ușura lucrurile, căci îți închidea orice cale — nici de lucru aproape că nu se mai putea găsi. Cum nu prea avea putere, dintr-un punct de vedere asta era bine, dar era greu de trăit. Cel puțin avea vecini buni. Aceștia duceau un trai tot atât de sărăcăcios ca și ea — în tot cazul cea mai mare parte dintre ei — dar cum aveau ceva, îi vîrau și ei și copiilor cite-o îmbucătură.

Trebuia să fie bucuroasă că-l avea pe Karl — oricît de neplăcut îi era să și-o mărturisească.

Aflase, nu știu cum, cît de rău îi mergea Dittei și într-o zi — cîtva timp după nenorocire — sosi la ea în cameră, purtînd și el pe față toate semnele nimicitoare ale șomajului. Ditte scoase un strigăt cînd îl văzu; nu stătuse ră de vorbă de cînd venise Ditte la Copenhaga. Se arătă din nou de îndată ce cîștigă ceva și împărți cu Ditte și cu copiii, deși nu părea nici pe departe să creadă că are vreun drept. Ditte se obișnuî cu el și se întreba cum izbuti el să se descurce. Nu se plîngea niciodată.

Intr-o zi sosi cu mîna goală, flămînd și înghețat.

— Din nenorocire n-am nimic pentru voi, le spuse copiilor, care se apropiaseră de el, nerăbdători. Erau palizi și cu fețele buhăite.

— Unde-ți este paltonul? întrebă Ditte. Trebuie să fie înghețat în costumul ăsta subțire.

Karl zîmbi.

— Acum o să-mi birui sentimentele și o să mă duc acasă; aici nu mai e de trăit. Toată săptămîna trecută fusese fără adăpost; mîncase la ospătăria samariteană, o zi da și una nu, cînd o găsise deschisă și dormise într-o șură, în podul cu fîn.

— Dar asta nu mai merge că te vinează poliția, adăugă el liniștit.

Ditte îl asculta cu ochii ținți, care se umpleau încet, încet de lacrimi.

— Și eu nu pot să fac nimic pentru tine, spuse ea. N-am nimic de mîncare! Pot numai să-ți ofer un pat cald. Privi șovăind de la el la pat.

— Da? izbucni el, cu glas rugător. Imi dai voie? Doar o oră! N-am mai stat într-un pat cald de multă vreme.

Era sfîrșit de oboseală și adormi pe dată. Copilașii se mișcau încetelișor, dar nici nu era nevoie de liniște, căci

dormea buştean. Îşi atîrnase haina şi vesta la picioarele patului ; Ditte îi controlă nasturii şi căptuşeala. După cum vedea ea şi le cîrpea singur ; împunsăturile erau stingace, dar hainele erau în ordine şi curate. Treabă de mîntuială nu stătea în firea lui Karl.

Cît era costumul de ros ! Se vedea prin el. O treceau fiorii pe Ditte cînd se gîndea că în asemenea haine hoinăreala ei zi şi noapte. Luă o broboadă veche tricotată şi-i căptuşi cu ea spatele vestei ; Peter o purta la gît şi la urechi din pricina tusei ; Ditte îl legă cu un ciorap vechi în loc.

Către seară Karl se trezi odihnit şi atît de vesel, cum nu-l mai văzuse ea niciodată.

— Acum mă duc acasă la Bakke, spuse el. O să lupt eu cu drumul şi de dormit o să dorm prin şoproane... dar e să meargă ! Cum ajung acasă, vă trimit ceva de mîncare, copii. Ştiţi, carne adevărată.

Ditte fusese jos şi se rugase de-o piine rece ; i-o vîri lui Karl cu sila.

— S-o ai la drum, îi spuse ea, căci se tenea să n-o împartă cu copiii.

— Mulţumesc, făcu el, băgînd-o sub haină, iar după ce plecă, Ditte o găsi în bucătărie.

Peste vreo zece zile, sosi în adevăr cu un pachet cu carne din partea lui. În pachet era şi o scrisoare. Contrar aşteptărilor, fusese bine primit şi Ditte vedea din scrisoare că-i făcea bine să se simtă iarăşi acasă, după ce de şapte ani nu mai pusese piciorul în casa mamei sale. Aceasta zăcea din pricina brutalităţii lui Johannes ; ceilalţi doi fraţi îl dăduseră afară pe golan. Curtea avea nevoie de-o mină bărbătească, şi Karl rămăsese să se ocupe de gospodărie — cel puţin deocamdată. Mai lipsea şi o femeie tînără şi destoinică la curte, scria el, căci toate erau şi mai părăginite ca altădată. Dar mama era drăguţă şi blajină se schimbase cu totul.

Ditte scotea mereu scrisoarea şi-o recitea — conţinutul ei nu-i intra în cap. Ce veste minunată aducea această scrisoare în mijlocul mizeriei ! Era aceasta satisfacţia care i se dădea în sfîrşit — realizarea unor vise de mult veştejite şi spulberate ? Ştia ea că unchiul Johannes şi Karen de la curtea Bakke trăiau ca pisica şi ciinele — prea luăscră un scont mare. Chiar şi înainte de căsătorie se certau

aşa cum se pot certa numai soţii care au consumat împreună partea cea mai bună. Pînă şi nunta cea de trei zile se sfîrşi cu păruială. Pe urmă se luară mereu de cap, ca să se împace iarăşi. O dată pe lună serbau luna de miere, după cum spunea Lars Peter, care făcea adesea comerţ la ţară.

Oricît de îndrăgostită fusese chiaburoaica de la curtea Bakke de junele cel tuciuriu, avusese totuşi prevederea să nu-i dea vreun drept asupra curţii, şi aşa el nu izbuti s-o piardă pe toată la cărţi; dar din pricina asta se războiau între ei. Acum fusese dat afară şi feciorii se întorseseră din nou la mama; Karl putea să preia curtea, dacă voia, şi Ditte...

Ea văzu deschizîndu-i-se în faţa ochilor noi posibilităţi, fără însă să se lase încîntată de ele: fie că nu credea în aceste perspective, fie că n-o mai încîntau. Simţea ca şi cum ele nici n-o priveau pe ea, ci pe altcineva, pe cineva cu totul străin.

— Atunci am putea să-l luăm pe Jens acasă la curte, mai spunea scrisoarea.

Da, Jens — cîte nopţi udase ea perna cu lacrimi de dorul copilului. Acum secaseră şi aceste izvoare; necazurile şi lipsurile răsăreau din alt pămînt. Cît despre dor — dar fi mai era oare dor de ceva? În tot cazul, dorinţele nu mai treceau de mica lume din jurul ei şi dorul rămînea adesea atîrnat de tavanul strimb al cămăruţei, în colţul cel mai întunecos şi mai cald. Acolo ar fi trebuit să se afle un scaun de paie, cu o perniţă pentru ceafă, aşa ca să se poată din cînd în cînd lăsa pe spate spre a-şi odihni picioarele umflate şi să închidă ochii, scutită de orice grijă.

Ditte era bolnavă şi ostenită; putea răzbi, dar o viaţă nouă nu se simţea în stare să ia asupra-şi. Se tira înainte zi cu zi şi dorea ca iarna şi sarcina să se sfîrşească odată — atunci va avea puteri noi şi alt curaj.

În Martie veni în fine şi schimbarea. Gerul se prefăcu dintr-o dată într-o ploaie caldă, zăpada se făcu nevăzută în decurs de cîteva zile, totul părea spălat proaspăt în noua lumină a soarelui.

— Numai să ţină, suspina Ditte.

— Las' c-o să ţină, răspundea bătrîna Rasmussen; vrăbiile au zburat la ţară şi şobolanii s-au întors astă noapte

și și-au luat în primire vechile adăposturi : toată noaptea i-am auzit chițcăind pe acoperișuri.

— Uite unul ! strigă Peter de la fereastra deschisă, unde se încălzea la soare. Într-adevăr, un bătrîn venerabil se plimba în recunoaștere, prudent, de-a lungul jghiabului. Părea un domn în vîrstă care își deschisese ușa balconului — era înduioșător.

Cît despre primăvară, nu-i puteai face vreun reproș ; numai că activitatea întîrzia să-și reia cursul obișnuit. Altădată, vremea era elementul hotărîtor.

— Acum cel puțin putem începe iarăși la pămînt, că gerul a ieșit din el, mergea din gură în gură și era de la sine înțeles că totul se punea în mișcare : în primul rînd veneau lucrările de săpături și acestea dădeau semnalul. Acum, însă, se părea că gerul se lăsase în cu totul altă parte, astupînd căile cu coaja lui de nepătruns. Era ca și cum s-ar fi înțeles diavolul cu cei din capul întreprinderilor și ar fi pus mîna pe sacul de pîine al săracilor ; nu-i mai dădea drumul din ghiare. Era oare vreo vrăjitorie la mijloc ? Să fi vrut poate să-i moaie și să-i umilească pe lucrători încă și mai mult ? Se șoptea din om în om ; se zvonea că voiau să facă de petrecanie organizațiilor muncitorești.

Un lucru era sigur : că activitatea nu începea. Lucrătorii scosese rădăcina din vizuinele lor forțate de iarnă și se înghesuiau de dimineață pînă seara, grupuri, grupuri, în locurile unde știau că e ceva de făcut ; stăteau tremurînd pe cheiuri, în fața fabricilor, ca niște cîini, cu fețele împietrite. Dar stăpînii nici nu se arătau, nici nu se azeau. Vapoarele nu-și întocmeau echipaje și nu porneau în larg, ca de obicei, primăvara. Cele mai multe dintre ele rămîneau ancorate în port ; chiar și lucrările publice păreau că se molipsiseră de trîndăvia generală și nu se puneau în mișcare ca lumea. Se adevăra temeiul vorbei bătrînești : cînd scapă o vacă, toată cireada fuge după ea ; una o trăgea pe cealaltă.

Zidarii ciopleau piatră de pavaj, deși era mare nevoie de construcții. Se spunea că băncile refuză împrumuturi pentru clădit, ca să provoace o criză de locuințe : voiau să ridice chiriile. Aveau blocuri mari, pe care voiau să le închirieze bine.

Pentru muncitorii la pământ și la beton, mizeria era și mai mare. Făpturilor de pe drumuri și de prin mlaștini le merge pe dos de cum îi merge batogului : nu le priesc lunile cu „r“. Și așa, acești lucrători se plimbau cu mâinile în buzunare, de astă toamnă. Rezistau prin aceea că răbdau de foame și-și puneau boarfele amanet ; cum se ivea vreo ocazia fugeau din oraș și se mutau în provincie și la țară, unde viața era mai puțin aspră.

Se datora oare această stare de lucru și mașinilor, care deveneau pe zi ce trecea mai destoinice și mai independente ? În curînd nici nu va mai fi întrebuintare pentru cel sărac pe pământ ; atunci nu-i va mai rămîne alta de făcut, decît să se lungească pe jos și să moară ! Sau poate să ia el însuși treburile în mînă, cum propuneau unii nesăbuiți !

2. MAMA DITTE

Bunica avusese dreptate cînd îi prezisese Dittei că din nimica toată va rămîne grea.

— Se vede prin rochie cum îți bate inima, fetiço — și-apoi dunga ceea cafenie de pe pîntece ! îi spusese ea. Inima, nebuna, vezi să nu-ți faci pozne.

Da, nebuna de inimă ! Nu bine ieși dintr-însa pruncul, că inima o și băgă în păcate și griji ; și mai deșteaptă tot nu se făcu. Nu putea vedea o făptură mică ca să nu simtă nevoia de-a o ține în brațe. Erau deajuns cîteva lacrimi de copil, ca să fie imediat cuprinsă de-un simțămînt duios de mamă. În casă i se spunea mama Ditte, deși era atît de tînără ; copiii o botezaseră așa și numele trecu din gura lor la cei mari. Devenise de la sine înțeles ca mamele să-i aducă copiii cînd aveau un drum de făcut și copiii să fugă la ea cînd ceva nu era în regulă. Cu mîinile ei tari și cu vocea ei aspră usca multe lacrimi și alina multe necazuri copilărești. Blindă nu era ea, dar sărea în ajutor. Copiii prețuiau asta : mama Ditte puneă întotdeauna lucrurile la punct.

Nimeni nu putea să nege că într-însa se afla un fel de belșug. Oricare i-ar fi fost situația, i se dădea întotdeauna pe cineva sub oblăduire. Luase pe Peter în gazdă ca să

aibă Georg cu cine se distra în timpul bolii. Mama lui fusese părăsită de tatăl copilului. Se stabilise să i se plătească numai zece coroane pe lună. Chiar înainte de Crăciun se făcu nevăzută și mama, deci nu mai putea fi vorba de bani pentru pensiune. Și totuși Ditte era bucuroasă că i se îngăduia să țină copilul.

Cu puțin înainte de Crăciun, muri o femeie și lăsă o fetiță de trei ani. Locuia pe același coridor, la trei uși depărtare de Ditte, colo în fund; era de la sine înțeles ca Ditte să îngrijească de fetiță, pe când tatăl era la lucru. Pe urmă veni și șomajul și-l prinse și pe el în vârtej. Atunci Ditte luă fetița cu totul. Omul era ba ici, ba colo, lupta pe toate căile și trimitea ceva bani de îndată ce era în stare. Era băiat cinstit, dar nu erai sigur dacă va putea și când va putea plăti și apoi banii mai soseau și într-un mod foarte neplăcut — odată 50 de ore, altădată o coroană — în scrisori adresate fetiței. Există primejdia ca poșta să descopere lucrul la un moment dat, și să confiște banii. O sumă mai mare cu care să se poată plăti chiria, nu venea nici odată.

Peter și mica Anna — și când va mai sosi și al ei pe lume, cuibul va fi plin. Afară de aceasta, mai era și bătrîna văduvă — doamna Rasmussen — cu care împărțea Ditte coaja de piine și căldura, și pe urmă subchiriașul, căruia îi dăduse camera bună, cu condiția să-i servească și cafeaua de dimineață. Purta ghetе de piele și guler întors, de cauciuc, și ochelari — văzuse el desigur și zile mai bune. Dar va vedea ea oare vreodată bani de la el?

Ditte se aranjase bine! Adunase o întreagă menajerie. În strada Prințului treaba mergea strună. Ce frumos ar fi fost să apară într-o duminică după masă, cu toată gloata după ea, în strada Isted, la Lars Peter!

Ei, nu s-ar fi putut spune despre Ditte că rodea pragul familiei. Fusese acolo și ajutase când născuse Sine. Aceasta îi dădu să înțeleagă că felul în care își aranja Ditte treburile nu-i era pe plac — cel puțin să fi avut grijă și să se fi cununat cu Georg! De atunci Ditte nu se mai ducea acolo decît când era poftită în mod special. Dar Lars Peter trecea adesea pe la ea și-i vîra cîteva coroane: Sine nu trebuia să afle despre vizitele lui, după cît își

dădea ea seama. Cînd venea, nu stătea mult și în general devenise mai tăcut : nu mai era cel de altădată.

Ditte știa prea bine că Sine era vinovată. Avea fata gusturi fine, trăgea a boierie și nu-i era pe plac o fiică vitregă despre care se birfea. Else se angajase la o prăvălie și bătea la mașină ; umbla la birou în taior și vorbea cu un funcționar de la poștă, care venea și în casă, la părinți — trebuie să fi fost foarte distins. Dar vremea nu-i îngăduia să treacă vreodată și pe la Ditte ; Paul, dimpotrivă, urca adesea la ea., cînd îl trimetea meșterul în oraș, cu treburi. Era băiat de serviciu la un atelier de biciclete ; tot acolo urma el să-și înceapă și adevărata ucenicie, de îndată ce avea să fie comunicat. Umbla toată vremea pe drumuri și gonea nebunește pe bicicleta lui cea veche și ruginită. Era primejdie de moarte să-i ieși înainte la colț de stradă ; suna tot timpul parc-ar fi trecut pompierii — toți trebuiau să se ferească din calea lui. Acum putea să-și sature setea de a desface lucrurile și de a le meșteri din nou la loc. Intotdeauna aducea copiilor cîte o jucărie nostimă, făcută din roțițe vechi, pe care le alcătuisese el ingenios. Cînd vremea era bună, îl ducea pe Peter în stradă și-l așeza pe ghidon ; pe urmă o lua la goană, pe cînd Ditte aștepta îngrijorată. Dar pînă să întoarcă ea capul, sosea din partea cealaltă, sunînd din clopoțel, după ce înconjurase toată clădirea.

— Gardistul, băiete ! striga Ditte.

— Ei, ași ! O șterg eu la vreme ; pînă să pună el ochii pe mine m-am și făcut nevăzut. Fricos nu era. S-ar fi putut crede că și-a petrecut toată copilăria pe pavajul capitalei.

Și Rasmus, geamănul, se arăta cîteodată ; el și cu Paul o mai considerau încă pe Ditte adevărata lor mamă. Ea le cîrpea hainele cînd le rupeau și se temeau să nu aibă neplăceri acasă, și ei îi dădeau cîte ceva din puținii lor bani de buzunar. Rasmus nu mai locuia la Lars Peter. Fusese dat la niște oameni din strada Danneborg, la o prăvălie de zarzavaturi unde făcea drumuri. Ii mergea bine acolo. Și totuși Dittei i se părea ciudat că băiatul fusese dat la străini. Nu pricepea cum putuse Lars Peter să se despartă de el, cînd el însuși îl luase de lîngă cadavrul bătrînei Doriom. Il mai vedea și acum înaintea ochilor pe micuț — o păsărică părăsită — în brațele vinjoase ale

salvatorului lui. Sigur că Sine voise asta : toate mergeau după capul ei. Dar bine că se înțelegeau.

Lars Peter nu împărtășea concepția mic burgheză a Sinei asupra lucrurilor — căci prea ar fi trebuit să se fi schimbat mult. Dar era îndrăgostit pînă-n gît de volnica lui nevastă cu obraji roșii și avea mare respect de ea. Asemenea femeie nu mai avusese el — atît de blajină și totuși atît de sigură de sine. Cînd avea ea vreo părere trebuia să fie cea justă, chiar dacă nu se potrivea cu vederile lui despre viață. Ea ridicase doar familia — și ce pui de copilăș îi mai dăruise ! El primise loviturile vieții și de fiecare dată începuse de la început — avusese mereu nenorociri, ca Iov. Acum n-avea nimic împotriva să-i mai meargă și bine. Sine îl ajuta, căci îi adusese noroc. Pentru el, să se ia după părerea ei, însemna să se ia după noroc. Așa, de pildă, ce cămin plăcut își organizase ea : o locuință cu trei camere, cu mobile de pluș roșu în camera de locuit și cu un bufet de stejar cu vase de aramă pe el, în sufragerie. Sigur că luase mobilierul chiar din prăvăliilor, deci foarte ieftin, dar lui nu i-ar fi dat niciodată în gînd s-o facă. Pentru așa ceva era nevoie de iscusința ei. Cîteodată Lars Peter avea aerul că se plictisește acasă ; poate că în asemenea momente se ducea el la Ditte. Atunci îi plăcea să vorbească despre „Cuibul Coșofenelor“ și despre sat ; îi era dor de ogoare, dar mai cu seamă de șosea.

Iarna, care fusese aspră pentru cei mai mulți, îi fu lui de folos. Încă de la Anul Nou adăugaseră la prăvălia lor de fierărie și o secție de mobile uzate, de ghetе și de haine vechi, și marfa se tot îngrămădea în pivniță. Le luau pe toate ieftin, căci nevoia îi silea pe oameni să vîndă ; dar vînzare nu făceau ; cei ce-ar fi vrut să cumpere boarfele de la Lars Peter, n-aveau bani. Incet, încet, se umplură pivnițele și un șopron din curte. Nici chiar sus în locuință nu mai era loc din pricina mobilelor și a altor lucruri ; grămezile se ridicau pînă-n tavan și împrăștia un miros greu, care te înăbușea ; toate economiile Sinei se duseseră pe cumpărături. Intr-o bună zi te pomenești că mai dădeau și faliment, cu chiria pe care o aveau de plătit acum.

Și-atunci, Lars Peter avu o inspirație, într-un moment cînd nu-i veni prea greu să obțină asentimentul Sinei. Închirie cal și căruță și își relua vechea îndeletnicire de pe

șosele. Negoțul de-acasă se putea lipsi ușor de prezența lui; acolo Sine era mai destoinică. La drept vorbind, el era prea moale cu cei care aduceau boarfele spre vânzare, pe cînd astăaltă treabă era tocmai nimerită pentru el. Chia-burilor le plăcea să cumpere lucruri vechi — poate că pentru că li se părea că le iau mai ieftin — iar cu pungile lor, Lars Peter nu prea era milos. Dacă vedea că-i rost de-o afacere bună, nu i se muia deloc inima.

Astfel, magaziile se aerisiră, se făcu loc, și mai intrară și bani în casă. Prea distinsă nu era îndeletnicirea; mai bine nici să nu afle vecinii că comerciantul de mobile Lars Peter Hansen umbla pe șosele și făcea gheșefturi. Lui Paul, mamă-sa îi spuse să nu sufle o vorbă. Ditte însă îi îndrăgea tot mai mult pe tată-său din pricina asta; cînd venea acum pe la ea, mirosea a cal, ca pe vremuri; în păr și în glas adia din nou aerul șoselei.

Cel sărac găsește întotdeauna soluții, spune un proverb din Copenhaga: dacă nu găsește de lucru, se duce pur și simplu la azil și dacă nu-l primește nici acolo — atunci tot e bine că cel puțin a învățat la vreme să rabde de foame, pentru orice eventualitate. E bine să aibă omul o specialitate.

În Ditte era înnăscută conștiința feluritelor soluții care o frămîntau în permanență. Cum nu-i venea ușor să dea vina pe alții, se învinovătea pe ea. Dacă le era frig copiilor și bătrînei Rasmussen și dacă nu avea destulă mîncare pentru ei, nu era vina oamenilor care o încărcau cu nevoile lor și nici a societății care arunca toate grijile pe seama unei femei însărcinate în ultimele luni. Acum că gerul nu mai astupa toate căile, nu mai aveai în dosul cărui pretext să te ascunzi: soluții existau, nu trebuiau decît să fie găsite.

Și Ditte le și găsi, cel puțin în măsura în care putea face față lipsurilor celor mai grele; dar le găsi cu prețul unei voințe și rezistențe supraomenești. O femeie care vindea ziare avu nevoie de cineva care să urce scările în locul ei; Ditte se prezentă și o săptămîină întreagă se află în fiecare dimineață la orele cinci la un anumit colț de stradă ca să preia etajele trei și patru. Pe urmă nu mai putu, dar între timp se ivi altceva — de același soi. La o

ocupație statornică nu se putea gândi ; cei ce erau destul de norocoși ca să aibă o ocupație, nu se îndurau s-o lase din mâini pe asemenea timpuri. Dar, puteai avea norocul să fii angajată pe câteva zile ; iar cocs de pe terenurile de încărcare puteai aduna oricînd. Dacă erai foarte harnic, puteai face chiar o coroană pe zi, afară de cocsul care-ți trebuia pentru casă.

Cel mai greu era să încropești chiria. Toată iarna, zîntii a lunii — momentul în care trebuia să scoată cele cincisprezece coroane — fusese spaima Dittei ; nu știa nicio dată de unde va lua banii. Dar problema aceasta se rezolvase — într-o dimineață bătrîna portăreasă fu găsită moartă în pat. Administratorul blocului veni la Ditte și-i oferî postul, care era plătit cu locuință gratuită. Era o treabă scirboasă și fără mare folos, pe care nu voia nimeni s-o primească ; și slujba mai era și disprețuită. Ditte o primi însă, ca și cum i-ar fi picat din cer.

Deci, iată-o căzută și mai jos : portăreasă ! Acum era sigură că n-o vor pofti la cuminicarea lui Paul. Îi părea rău ; în viața ei nu luase parte la multe ceremonii și se părea că va fi ospăț mare cu ocazia asta. Dar cel puțin chiria era asigurată ; nu mai era silită să conteze pe fiecare ban din bietul ajutor de bătrînețe al văduvei Rasmussen. Bătrîna putea să-și facă ceva de vară, căci avea mare nevoie.

Situația Dittei era ușor de înțeles. Oricine îi putea face socotelile. Pierduse momentul să devină soția legitimă a lui Georg, cît mai fusese vreme — aici nu se mai putea schimba nimic. Să-și fi orînduit viața cel puțin după moartea lui ; să fi dat copilul înapoi în loc să mai ia unul și apoi ar mai fi trebuit să plece din cartierul acela rău-famat. Slujbă nu putea lua în starea în care se afla, dar pe Karl n-ar fi trebuit să-l respingă — cu atît mai mult cu cît se oferise să se dea drept tatăl copilului pe care-l aștepta ea. Nu mulți bărbați ar fi fost atît de săritori — în situația ei ! I-ar fi fost soț bun și destul se învîrtiseră unul în jurul celuilalt, ca pisica în jurul fierțurii fierbinți. Nu mai aveau de ce să se codească — se fripseseră destul.

Ditte nu-și cunoștea interesul — asta o vedea chiar și Lars Peter. N-avea energie și nici pic de ambiție ; dar bună la inimă era ea. Prea și le lua toate pe seamă ! Se

putea să fie cineva și prea bun, căci doar nu strica să te mai gîndești și la tine. N-avea însă nici un rost să i-o spui, căci tot făcea numai după capul ei.

Biata mamă Ditte ! Orice ar fi făcut era tot atît de nevinovată de toate ca și ceilalți. Avea ceva în mîini, în picioare, în suflet ; simțea nevoia să ajute pe copilul care plîngea, *trebuia* să se repeadă și să vadă ce face femeia care zăcea acolo sus, pe scara B — poate că-i putea da o mîna de ajutor. Nu se putea împiedeca să nu se gîndească la toți și de preferință chiar în locul lor. Mai ales în mîinile ei era ceva : nu putea intra undeva unde se afla un copil sau un bolnav, să nu-i așeze perna — toate celelalte veneau apoi de la sine. Acesta era semnul divin, pe care-l purta ea și anume, că-și lua întotdeauna răspunderea, că trebuia să pună mîna și să ajute. „Un adevărat înger !“ spusese de ea bătrînul din căsuța de turtă — ulce, pe cînd se ocupa de frățiori, în casa părintească. Cu vremea, Ditte nu pierdu această caracteristică. Incet, încet învățase să se apere de cei ce voiau s-o exploateze ; dar față de cei slabi și fără apărare, n-avea nici o putere.

— Știi ? Intr-o bună zi cînd ai să ajungi în cer, știi ce-ai să faci ? Ai să te repezi să vezi dacă îngerășii au scutecele uscate, îi spusese chiriașul în bătaie de joc.

Dar ce folos ? Tot așa ai fi putut opri soarele să strălucească, sau găina să scurme, ca pe Ditte să-i ajute pe oameni.

Sarcina se apropia de sfîrșit și ea abia se mai mișca ; nici sănătoasă nu era. Adesea ar fi avut chef să rămînă în pat, atît de sfîrșită se simțea dimineața, cînd se trezea.

— Ar fi bine s-o iei în serios, îi spunea bătrîna Rasmussen. Ți-ar face foarte bine să stai în pat ; mincare om găsi noi și azi. Iată, am aproape optzeci de ani și de foame n-am murit încă.

Dar Ditte se scula și alerga după vreun ciștig. De unde lua putere ? Izvora, pe semne, dintr-un loc ascuns, căci în trupul ei secase aproape cu totul — asta se vedea bine. Dittei nici prin gînd nu-i dădea să se culce pînă nu avea să cadă din picioare !

Nu, iertare nu cerea ; așa ceva nu-i sta în fire și nici bătută nu se dădea. Cînd era vorba să ajute, putea deveni și grosolană. Prea costa mult întreținerea micii ei lumi,

ca să mai fie în inima ei loc și pentru blindețe. Ditte dăruia, însă nu zîmbind ; îi hrănea pe-ai ei fără să cîrtească, însă darnica ei mîna nu era întotdeauna moale și caldă. Îi părea rău că este așa, dar nu se putea schimba.

Copiii știau să descopere intenția cea bună — și cei străini și ai ei. Tocmai de colo, de la celălalt capăt al coridorului alergau la ea, cînd le lipsea ceva : mamă Ditte ! o strigau ei.

3. MICUL GEORG

Intr-o noapte, pe la începutul lui mai, Ditte se trezi țîpînd. Visase că era trasă pe roată — drept pedeapsă că avea să facă un copil.

Simțea dureri fulgerătoare în șale și în pîntece și se ridică să se ducă s-o strige pe bătrîna Rasmussen ca să ia copiii la dînsa. Dar fu nevoită să se culce din nou ; picioarele îi erau umflate și nu voiau s-o țină.

Copiii dormeau liniștiți ; mica Anna lîngă ea, la perete, Peter la capătul celălalt al patului, cu picioarele rezemate de Anna. Ditte trase cu urechea la respirația lor și se întrebă ce era de făcut ; aici nu puteau să rămînă. Neroadele astea de picioare ! Asta-i rămăsese de pe vremea cînd slujise : cum avea ceva, i se și umflau. Trase cu urechea la zgomotele nopții ca să ghicească ora ; deșteptătorul fusese demult amanetat și chitanța vîndută. Cît o vor munci durerile pînă va scăpa ? Va căpăta oare și cîrcei în pulpe ? Acestea erau aproape cele mai rele dureri. Poate că murrea la naștere ; dar, ce-are a face ! Ar fi dorit să-i țină careva mîna, dar nu știa cine ; Karl, da — probabil însă că nu se mai sinchisea de ea și asta înțelegea ea prea bine, de vreme ce se purtase atît de rău cu el. Bine că nu se luase după aiurelile lui, să se căsătorească cu el ca să se mute la curte. Mama nu se putuse lipsi de Johannes, îl chemase înapoi și Karl plecase din nou de-acasă. Ditte știa că se afla aici în oraș, dar de văzut nu-l văzuse. Poate că-i era rușine. Era oare cineva căruia să-i pese de ea ? De lipsit le va lipsi ea multora, dar se făcea gol în jurul ei cînd căuta pe cineva care s-o ajute. Numai dac-ar fi

soare la moartea ei ; parcă-ți venea mai ușor să înduri toate cînd era soare.

În timpul durerilor se sili să stea liniștită, privind ivirea zorilor prin transparentul de la fereastră — îi era dor de lumină. La orele patru cobora vizitiul să dea mîncare la cai, colo pe lotul vecin ; l-ar putea striga pe el.

Pe scară răsunară pași greoi : se întorcea acasă chiriașul. Îl auzi împleticiîndu-se, ciocnindu-se și mormăind. Atunci avu curajul să-l strige ; cînd era treaz, nu te puteai apropia de el.

— Domnule Kramer ! îl strigă ea încetișor — cînd îl auzi intrînd în camera lui — ca să nu-i trezească pe ceilalți chiriași de pe coridor. Domnule Kramer !

El bătu la ușa și apoi se ivi în prag ; stătea clătînîndu-se, cu lampa în mînă ; de cîteva ori era cit p-acî să-ia foc mustața lungă și pleoștită.

— Scuzați că intru, fonfăi, privind încețoșat prin cameră. Doriți ceva ?

— Îmi este foarte rău, domnule Kramer, se văită Ditte. N-ai vrea să fii atît de bun să-mi ajuți puțin la copii ?

El se holbă nesigur prin cameră :

— De fapt... știți, mai bine ați fi trimis după tata, că el era ajutor de șef la nașteri ; dar ar fi trebuit s-o faceți acum zece ani. Permiteți să vă întreb : așteptați mai mulți copii ?

— Ah, domnule Kramer, îmi este foarte rău. Ditte se aruncă pe-o parte, plîngînd, cu fruntea lipită de perete.

Chiriașul părea căzut din cer.

— Așa — a — a ? Dar ce nu merge ? șopti el. Căută să-și revie, își aținti privirea încrețind pielea frunții și păși țeapăn prin cameră. Scuzați că intru, dar ați spus într-adevăr, „copii“, dragă doamnă Hansen, spuse el, plîcîndu-se peste pat.

— Da, dar m-am gîndit la aceștia de-aici. Dacă vrei să fii atît de bun și să-i duci dincolo la bătrîna Rasmussen ! Nu îndrăzne să se întoarcă pe partea cealaltă, căci omului îi mirosea din gură a alcool.

— Dumnezeu mi-e martor că pe asta o fac — sau mai bine zis — știe Dumnezeu că nu vreau să dau afară în toiu nopții pe-o biată bătrînă...

— Aș dori să vie să stea cu mine.

— Ei, nu, pe asta n-o fac, pentru că acum sînt treaz. Făcu un gest larg. Kramer preia conducerea, fetiço; duce pe micuții nevinovați în propriul său pat și ia măsuri — toate măsurile! Și dumneata ține-ți gura și să nu zici nici pîs! Înțeles?! Nu te gîndi la nimic — atunci o să meargă. Femeile fac treabă mai bună cînd nu gîndesc... Da, o doamnă pe care am cunoscut-o, a născut băiatul cu picioarele înainte. Și era doar doctor în matematici! Prea cugetase mult asupra problemelor.

Bodogănind, se clătina între cele două camere, încoace și-ncolo: ducea un scaun și-l aducea înapoi; repetă operația aceasta de două ori.

— Vezi, merge treaba, spuse el mulțumit. Mai bine să încerci întii cu ceva care nu se sparge. Pe urmă o luă pe fetiță și plecă cu ea clătîninindu-se pe picioare, pe cînd Ditte zăcea în pat, gata să țipe. N-avea încredere în el, cu toată proba. Dar merse bine; copiii atîrnau ca morți în brațele lui și nici nu bănuiau că erau duși dincolo.

— Așa, așa, micuților, pușorilor! spuse el pe cînd îi învelea în camera cealaltă; era înduioșător. Cînd era treaz, nu-i păsa de copii, ba chiar se răstrea la ei, cînd îi stăteau în cale.

— N-ai țipat, nu era nevoie, nu-i așa? Se ivi în ușă și zîmbi tachinînd-o. Da, am văzut că te uital la picioarele mele, dacă nu cumva o iau razna. Femeile privesc întotdeauna la picioare și de fapt capul e totul! E ca atunci cînd vor băieții să treacă printre niște zăbrele de gard, știi, să zicem așa, ca să șterpelească mere. Atunci încearcă mai întii cu capul — căci dacă trece el, trece și trupul — deci, mai întii capul!

Ridică degetul, prevenind-o. Deodată chicoti.

— Majoritatea oamenilor nici n-au cap — de aceea trec atît de ușor prin toate.

Căzu, lîngă ușiorul ușii și lunecă tot mai mult și mai mult. Deodată se smuci din răsputeri.

— Ei, iată, rămîn aici — să veghez și să mă rog! Gata! spuse el și se așeză la picioarele patului Dittei, cu umerii lipiți de perete. Pe urmă se învelește mămica Ditte bine și trage un pui de somn, ca să aibă putere pentru lovitura cea mare... Dormi, nu-ți fie teamă! În fiecare minut se naște un copil — ba poate chiar în fiecare secundă

— asta știi dumneata prea bine. „Sînt bolnavă“, ai spus mai înainte; dar ce, asta numești dumneata boală? Atunci, să mă bată Dumnezeu, bolnav sînt și eu acum, de vreme ce-s cherchelit. Ia, spune-mi, cum vine treaba, primești vreodată chiria de la ticălosul acela de chiriaș, hai?

Scormoni cîteva monede din buzunarul de la vestă și le puse pe noptieră.

— Dracu' să-l ia! Asta-i tot ce-ți sînt dator? A lost o zi bună azi, dar sînt un porc — vezi, Kramer e un porc, deși poartă ochelari. Poți întreba și pe zgriptoroaicele celea bătrîne — pardon, damele de la cîrciumă. O zi bună, un jubileu din acelea lîmpite — douăzeci și cinci de ani de fandoseală în capul piramidei, cu cărarea la spate făcută cu apă, cu crucea de fier sau așa ceva, cu prilejul acestei zile. Atunci, înțelege dumneata, hop și eu cu buchetul. „Excelență, scuzați venirea mea... dar cu ocazi. solemnității acestei zile!“ „Să te ferească Dumnezeu să-mi vii!“ spune victima și-mi vîră zece coroane, ca să scape de mine. Nici măcar nu-i urît din partea unui idiot atît de piramidal, ce zici? Că doar îți dai seama că e ca și cum mi-aș fi bătut joc de el!

Ditte gemu de durere.

— Da, da, înțeleg că-ți este foarte rău. Dar trebuie să-ți fie mai întii foarte rău, ca să-ți poată fi bine. Eu spun că e mai bine că mai există și cineva cărui îi sînt dragi copiii — și că-i face. Căci uite, de exemplu, unul ca mine... Ar trebui să-l facem cu capul, căci la noi bărbații doar capul dacă mai e în stare să facă ceva! Inchipuiește-ți că-i sparge cineva țeasta cuiva — și că din ea iese un prunc. Ei, asta o spun eu așa, nu-i nimic de rîs. Nu, nu-i deloc primejdios. „Mor, mor“, striga atunci nevastă-mea. „Prostitii“, i-am spus eu; „nu vezi că faci un copil!“ Dar s-o fi auzit cum s-a pornit! Femeile nu suportă logica. Dracu' știe cum vine asta!... Dar acum, culcă-te și închide ochii!

Pălăvrăgeala lui bețivă nu se mai isprăvea.

În sfîrșit, tot mormăind, așipi și dormi atîrnat peste picioarele patului Dittei, cu capul pe brațe.

Respirația lui umplea odăița de dulhoare. Ditte își simțea capul greu. Vizitiul plecase demult la lucru; ziua își desena lămurit conturul pe transperantul de la fereastră. Și acum o auzi pe bătrîna Rasmussen tîrșindu-și picioa-

rele în tirligii de pislă ; intra în bucătărie să-și încălzească o rămașiță de cafea. Erau, deci, orele cinci. Bătrîna Rasmussen duse copiii dincolo și-i culcă în patul ei ; cu mare greutate izbuti să-l trezească pe chiriaș, zgîlțîindu-l de umeri, și-l convinse să treacă la el în cameră și să se culce. Injura grozav, căci somnul îl făcuse arțăgos.

— Ptiu ! Ptiu ! Bătrîna Rasmussen făcu o strimbătură după ce scăpă de el. Ce mai poamnă !

— A fost foarte gentil, spuse Ditte. S-a oferit el singur să rămînă cu mine — ca să nu fii stînjenită dumneata, mătușico.

— Vai de capul meu, să te vegheze unul ca ăsta ! Din așa ceva nu poate ieși nimic bun. Cine știe ce s-ar mai fi putut întîmpla !

Pe Ditte, o pufni risul.

— Vai, dar mă simt așa de rău ! țipă ea, gemînd deodată de durere. Cred c-o să mor ! Îmi vine așa de parcă mi se rup toate-n mine și-o iau din loc. Și nici nu pricep — este cu șase săptămîni înainte de termen.

Totuși erau dureri de naștere. Bătrîna Rasmussen trecuse ea însăși de cîteva ori prin asemenea dureri și cunoștea prea bine simptomele. Deretică prin cameră, aprinse focul ca să fie cald cînd va sosi mititelul. Pe urmă, căută cirpe de pus sub Ditte. Nu fu o treabă ușoară ; iarna luase cu ea orice boarfă de care se puteau lipsi. Lucrurile pentru copil trebuiră să fie cerșite de pe la celelalte familii : ceva de ici, ceva de colo. Pe urmă trebui să fie înștiințată coana moașă și fu nevoie să îngrijească piine albă și boabe proaspete de cafea — cucoanele astea erau foarte pretențioase în ce privea cafeaua. Bătrîna Rasmussen avu multă alergătură, mai mult decît o puteau duce bieteile ei picioare. Din fericire nu și le simțea azi de loc. Evenimentul îi pusese singele în mișcare ; era vioaie și făcea treabă bună. Noroc că poama de Kramer nu-și băuse cu o seară înainte ultimul ban.

După masă, Ditte aduse pe lume un băiat ; nu era bine dezvoltat și cîntărea numai două kilograme. Dar cel puțin era băiat — cu toate prezicerile bătrînei Rasmussen, că va fi fată.

— Mai bine ne-am mai uita odată, spuse bătrîna. Cu siguranță că ne-am înșelat. Era foarte supărată c-o păcălise

militelul. Am greșit pentru că-i atît de mic, spuse ea rușinată.

Coana moașă, sosi — firește — după ce totul fu gata. Făcu un moment pe grozava. În pardesiul ei cel nou, cercetă dacă buricul pruncului fusese bine legat și-apoi o șterse. Cafea nici nu vru să guste — poate că nu mirosea destul de tare.

— Atunci, hai să o bem noi ! spuse bătrîna Rasmussen. Ce îngîmfată ! Dă-o-ncolo ! Las' c-am luat eu destui copii în primire.

Pe urmă băură cafeaua. Dittei îi făcu una foarte tare.

— Asta te mai înviorează, spuse bătrîna Rasmussen.

Li se îngădui copiilor să intre și să-și vadă frățiorul. Pînă atunci se jucaseră în podul casei. Nu prea îi interesa noul venit. Li se dădu fiecăruia cîte o bucată de pîine și o luară din loc. Nu aveau chef să stea în cameră să se plictisească.

Bătrîna Rasmussen stătea lingă sobă, cu pușorul acela de om, gol și vînat-albăstrui în poală ; îi unse cu seu cuțele pielii și-i vîrî bucățele de vală între feșe, ca să-i țină cald. Mult sînge nu curgea în vinele lui ; trebui să-i pună și-o sticlă cu apă caldă în sertarul scrinului pe care îl trăsesese afară, ca să-i slujească de pat. Dar băiat tot era el !

— O să facă și el partea lui de rău — așa militel cum îl vezi, spuse ea ciupindu-l. Aș vrea să știu de ce n-a băgat Dumnezeu bucățica asta de apendice înăuntru, în loc s-o lase să atîrne și să aducă atîta nenorocire și necazuri.

Da, de data asta și Ditte ar fi preferat o fetiță.

— Doamne ferește ! Așa ceva totuși, nu pricepea bătrîna. Care va să zică, ești bucuroasă că ești femeie ! trase ea concluzia, crucindu-se. Ei, la urma urmei, ar veni cam la aceleași lucru, căci de ceea ce are unul nu se poate lipsi celălalt — și viceversa. Dar bunul Dumnezeu tot a orînduit lucrurile tare prosteste, că noi femeile ne frigem și cu un țurture de ghiață ; dacă se întîmplă ceva, noi sîntem acelea care ne ardem. Nici nu putem lăsa treburile baltă — n-avem decît să plîngem și să ducem urmările în cîrcă. Poți fi sigură că nici una din noi n-am purta iustă, dacă ar fi să alegem. Iaca, vezi, o biată fată ca asta se duce și-și caută bucluc și-apoi își poartă ponosul în poală ! Și în cele mai multe cazuri, unde-i cel ce-a făcut pozna ?

Femeile sînt ca și fundăturile în care ȋ suflată zăpada, pînă se adună nămeții. Dincotro vine ea ? Dar bunul Dumnezeu trebuie să fie avut ideile lui, cînd ne-a făcut așa tîmpit de blajine. Dacă am cugeta mai mult asupra urmărilor, i-ar fi cam greu să umple pămîntul cu oameni.

— Dumneata n-ai fost căsătorită de-adevăratelea ? o întrebă Ditte mirată.

— Ba sigur c-am fost măritată — dar la ce bun, că bărbat tot n-am avut. Tocmai după ce ne simțisem și noi un timp mai bine, putea să-i dea în gînd să ia cheia și să iasă în curte ; pe urmă nu-l mai vedeam cu anii. Apoi, deodată, se întorcea cu capul gol, întocmai așa cum plecase și mai ținea încă în mînă cheia aceea cu coada în formă de rac. Atunci ar fi fost mai bine să mă fac că nu știu că s-a întîmplat ceva și să-mi închipui c-au trecut doar cinci minute de cînd ieșise, dar de așa ceva nu eram în stare.

Ditte rîse.

— Rîzi, tu rîzi ! Dar n-a fost o glumă ! Nu eram nici văduvă, nici căsătorită ! Plozi făceam destul cu ajutorul lui Dumnezeu, dar pe tatăl lor îl vedeam arareori pe-acasă ; așa a trecut cea mai bună parte a vieții mele... Acum, unde sînt ? Ei, dacă n-au murit, mai trăiesc și-n ziua de azi.

Văduva Rasmussen lua întotdeauna altă vorbă cînd se ajungea la acest punct.

— Acum să ne gîndim și la cină, și-apoi să ne culcăm.

— Dar n-avem nimic de mîncare, spuse Ditte.

— Ba da, mai avem o jumătate de pîine cazonă, pe care am cerșit-o de la un soldat din cazarma Sölvgade, cînd am coborît adineauri. Ducea un sac plin la fierar și mi-am spus că mai bine să-i cerșesc eu una, decît s-o mănînce caii. Din pricina asta, n-or suferi ei. Ehei, să fi fost mai bine cal de boier, decît spălătoreasă la boieri ; atunci n-aș fi avut parte la bătrînețe de pîine cerșită !

Și Peter cel mic ar fi dorit să fie cal. Se juca întotdeauna de-a calul ; băga capul prin spetezea scaunului celui vechi de lemn și necheza. Tăblia scaunului era ieslea și cînd tăiai pîinea cea uscată de cazarmă în pătrățele mici și i le puneai dinainte spunînd : „Acum să hrănim calul !“, pofta lui de mîncare devenea nesățioasă. Cu fetița, biata

de ea, mergea mai greu : nu avea nici un dinte întreg în gurișă. Dacă îi muia pînea în apă fiartă, tot mai luneca pe gît.

— Mîine îţi pun şi zahăr în ea, spunea bătrîna, ca să i se pară mai gustoasă.

Ditte ţinea noaptea pruncul lîngă ea ; atîrna de sîn şi-şi lua singur, dacă venea ceva. Devenise foarte îndemînată şi găsea sfîrcul fără nici un ajutor. Fetiţa dormea la perete şi Peter la capătul celălalt al patului, cu picioarele rezemate de ea. În felul acesta, Ditte îi avea pe toţi în jurul ei şi ştia că le este cald. Patul cel cu aşternut mai bun era la chirie.

Stătea întinsă şi trăgea cu urechea la somnul liniştit al copiilor, auzea cum făceau tumbe şobolanii în dosul peretelui aplecat de la cap şi privea fix în întuneric, pînă cînd întunecimea se umplea de rotocoale luminoase, ca în copilăria ei. Atunci se gîndea la Dumnezeu şi la bunica la Karl şi la Georg — la toţi cei care intraseră în viaţa ei. Cu Dumnezeu isprăvea repede ; dacă exista într-adevăr, apoi ea nu-i datora nimic. Se gîndea la toate pe care i le spusese şi i le proorocise bunica ; se întreba dacă se adevărase ceva din ele. Nu mai credea c-o aşteaptă şi altceva decît cele de care avusese parte pînă acum ! Ditte nu-şi mai făcea iluzii în privinţa viitorului. Aşadar, bogată şi distinsă nu ajunsese ; dar cel puţin să se fi adevărit partea cealaltă, aceea despre fericire. Era oare fericită ? Nu prea ştia. Ar fi dorit să întrebe pe cineva ce este fericirea — pe unul care citea cărţi. În ele se poate citi doar despre fericire.

4. BUNUL DUMNEZEU

Ditte se trezi de pălăvrăgeala copiilor. Simţi că e duminică, înainte chiar de-a fi început să gîndească ; poate pentru că era linişte. Vocile copiilor sunau şi ele altfel, parcă mai de sărbătoare. Oboseala îi atîrna ca plumbul în trup şi rămase întinsă, cu ochii împăienjeniţi, ascultîndu-i pe copii.

Anna se tîrîse lîngă Peter, la picioarele patului ; se ţineau îmbrăţişaţi şi priveau spre norii albi şi străvezii, care lunecau către soarele abia răsărit, aruncînd în tre-

cere, o lucire albă în cameră. Reflexul se ridică dintr-unul din unghere, trecea peste tavan și peste pereți, și se făcea nevăzut tocmai în colțul celălalt.

— Asta a fost un înger! spuse Anna cea mică și dădu din cap ca să-și întărească spusele.

— Nici nu există îngeri, se supără Peter.

— Ba sînt cîțiva; Anna i-a văzut cu ochii ei, spuse fetița dîndu-i una peste mîină.

— Ba eu am văzut că nu sînt, răspunse Peter dîndu-i palma înapoi.

Ditte fu nevoită să se amestece.

— S-a trezit mama! strigă Anna cea mică și bătu din palme. Mămica mea nu mai doarme.

— Poate că și tu crezi în îngeri? întrebă Peter morocănos cu fruntea încrețită.

Ditte n-avea chef să răspundă și-i întoarse întrebarea.

— Da' ce, tu nu crezi?

— Nu, că oricine își dă seama că aripile nu-i pot ține, spuse el arătînd spre o poză colorată de album, care era înfiptă în oglindă, ca să acopere o crăpătură.

Ei, din acest punct de vedere Ditte nu considerase nicio dată problema; avea ea alte pricini să se îndoiască de existența lor.

— Ehej, în multe nu mai cred, izbucni Peter deodată, cu un suspin atît de adînc, încît pe Ditte o pufni rîsul.

— Adică în ce nu mai crezi? întrebă ea rîzînd. Dar îi observă fața; Peter părea să pretindă să fie luat în serios: avea aproape șapte ani.

— De exemplu, în barză! răspunse Peter.

— Surioara crede în barză! spuse Anna numai ca să-l întărească.

— Și bătrîna Rasmussen! strigă Peter plin de dispreț. Ea spune că pruncii vin dintr-un smîrc. Dar asta ar fi rău, pentru că ar însemna că stau în apă rece și înghețată. Frățiorului i-a mers mult mai bine, pentru că el a stat în pîntecele tău, mamă!

Ditte mișcă ochii înapoi și încolo, nesigură.

— Și ce alta mai știi? întrebă ea ca să schimbe vorba.

— Ce? Glasul lui Peter era profund și serios. Se desfăta de propria sa deșteptăciune.

— În ce nu mai crezi?

— Aha, așa ! În bunul Dumnezeu nu cred chiar de loc. Cum ar putea ăla să șadă colo sus pe nori, fără să cadă ? Doar norii se mișcă tot timpul.

Ditte își aminti brusc de rufe. Trase copilașul de la sân — atârna acolo ca o lipitoare și sugea de-o durea spatele — și sări din pat.

— Dacă sînteți foarte, foarte cuminți, vă face mama cafea. Își aruncă o jachetă pe spate și aprinse lampa de gătit ; pe urmă se duse dincolo să vadă ce se întîmplase cu bătrîna Rasmussen. În general ea era „primul pe bord“. Ușile erau deschise pe ambele laturi ale coridorului celui lung : vecinii tocmai strîngeau paturile și măturau ; praful și mirosul de așternut ieșea în valuri din odăi.

Ditte se strecură după paravanul de scînduri spre podul casei, unde se aflau cămarile și bătu la ușa văduvei Rasmussen. Bătrîna zăcea în pat ; petrecuse o noapte rea, dar nu voia să spună ce-i lipsește.

— Se vede că iarăși ai luat ceva care nu ți-a priit, mătușico, spuse Ditte privind prin cameră. Pe scria se afla o cutioară cu pilule, pe care Ditte o recunoscuse.

— De unde o ai ? întrebă ea mirată.

— Ah, asta e o doctorie pe care a aruncat-o nevasta profesorului. Am găsit-o ieri, cînd i-am dus jos găleata cu gunoi. Înainte de culcare am luat trei. M-am gîndit că poate mi-or ajuta la șale. Dar mi s-a făcut rău, nu știu din ce.

Ditte izbucni în rîs.

— Mătușico dragă, astea sînt pilulele pe care i le-a scris doctorul doamnei Langhalm, ca să facă copii ; chiar eu i le-am adus de la farmacie.

Bătrîna fu nevoită să rîdă și ea.

— Ei, văd și eu c-au ajuns unde n-au avut ce căuta ; asemenea dureri de burtă n-am avut de cînd mă țin minte. O să fie bucurie mare la alde Langhalm — dacă le-au aruncat. Tare își mai doresc un mititel ! Numai să fie în regulă, unii copii mai bine nici nu s-ar mai naște !

Asta nu înțelegea Ditte ; ei i se păreau toți copiii la fel de drăguți.

— Ia ascultă, iar urlă plodul misionarului. Toată noaptea a țipat de n-am putut închide ochii.

— Nu se pricep să îngrijească de copil, spuse Ditte. Bătrîna se plecă spre ea.

— Lumea spune că are pe dracu' în el, șopti baba. De aceea, noaptea se ocupă chiar misionarul de el — ca să alunge duhurile rele dintr-însul. Adesea se roagă și ziua pentru copil și cînd nu ajută, îl închid într-o cămară întunecoasă sub scară fără să-i dea de mîncare, ca să-l flămînzească pe necuratul.

— Nu mai vorbi așa, mătușă, spuse Ditte înfiorîndu-se.

Stătea încremenită și trăgea cu urechea; urletele pătrundeau pînă la ea. Pe urmă se stăpîni și spuse:

— Vin îndată cu cafeaua, și plecă repede spre camera ei.

Ditte așeză copiii în pat, le dăde jucării și începu să le spele rufele; nu aveau schimburi și acum erau goi pușcă; la vremea asta însă era cald sub acoperișuri; frățiorul suga o bucățică de rădăcină de violete, care-i făcea bine la mîncărimea din gingii. Spăla în bucătărie și ținea deschisă ușa spre sălița cea lungă care dădea în cameră, ca să-și facă mai mult loc. Locatarii forfoteau și ea împinsese ușa camerei, ca să nu se holbeze acolo. În odaie era mare dezordine; dar așa tot putea trage cu urechea la cele ce făceau copiii. În fiecare clipă era nevoită să arunce ceva din mîini și să fugă la ei; se dădeau jos din pat și se rostogoleau pe dușumea în pielea goală — așa cum se găseau. De-o sută de ori îi pusese la loc în pat și vîrșise plapuma sub saltea, ba le mai dăduse și cite una. Dar asta ajută numai un moment — atît cît ținea urlatul pentru că-i certase și-i lovise. Deodată unul din ei începea să ridă printre lacrimi și-l molipsea și pe celălalt, iar joaca pornea de la început. În sfîrșit, Ditte renunță de-a mai încerca să obțină liniște și închise ușa cu totul; acum n-aveau decît să se zbenguie — bine că nu-i vedea nimeni.

Locatarii alergau pe coridor cu sticla de bere și cu cana de lapte; se grăbeau să tîrguiască înainte de a se închide prăvăliile. Toți salutau: bărbații în general cu o glumă, femeile aruncau cite o privire cu înțeles spre camera în care se aflau copiii. Ditte știa prea bine ce înseamnă această privire. Cînd era vorba de alții, oamenii erau foarte pretențioși; dar la ei, cum se petreceau lucrurile?

O femeie ordonată spăla și cîrpea simbătă noaptea, ca să poată îmbrăca copiii duminică dimineață, cînd deschideau ochii — asta o știa Ditte prea bine. Nu era nevoie să vină careva să i-o spună ! Dar dacă atunci cînd te întorceai de la lucru erai atît de ostenită încît picai de somn !?

Nu că ar fi fost chiar așa. Ditte nu adormise, ci se pusese la taifas cu o vecină — ca să se odihnească puțin. Și cînd vru să înceapă lucrul de noapte, nu se mai putu ține pe picioare de osteneală și de somn. Nu trebuie să te oprești, ci să trudești fără încetare. Era tocmai ca la caii cei bătrîni de trăsură ; dacă apucă să se pună jos, nu se mai scoală ! acum se răzbuna lenea ei ! Toate erau vraiste ; copiii se țirau pe jos și-și făceau de cap cu așternutul, cu oala de noapte și mai știu cu ce, de să ferească Dumnezeu ; ea însăși avea o mutră... nepieptănată și neîmbrăcată cum era. Nu vedea cum o s-o scoată la capăt. Ii era silă de toate și se înfuria pe sine și pe toată lumea. Altădată o să aibă ea grijă : las' că nu i se mai întîmplă !

Deodată se opri din spălat și ciuli urechile, copiii erau îngrijorător de liniștiți. Fugi la ei. Mititei stăteau la fereastră cu frățiorul între ei. Deschiseseră ușa dulapului din perete, de sub fereastră — dulapul de provizii al Dittei — și aruncaseră pe dușumea tot ce găsiseră în el. Oala de noapte pe care o trăsaseră la fereastră, probabil ca să se urce pe ea și să privească afară, se răsturnase, și peste toate presăraseră un săculeț de făină, ca să acopere pozna. Era o priveliște înspăimîntătoare ! Vai, făina cea bună din care voise să facă clătite la masă ! Oul cu care voise să le dea gust era spart și se unseseră pe cap cu el : erau mînjiți și murdari. Ditte rîse și plînse în același timp ; apucă copiii cu mîna aspră, îi smuci și-i certă. Pe urmă căzu pe un scaun și se luă la întrecere cu ei la urlat.

— Da, n-aveți decît să urlați, spuse ea cu vocea înecată de lacrimi. Nici nu vă dați seama ce-ați făcut ! Acum, de unde să iau de mîncare pentru voi ?

Apoi se ridică — rufele pe care le pusese la fierit dădeau în foc.

— Să stați aici, și să dea dracu' să vă mai dați jos ! Ii trînti în pat și fugi la bucătărie. Copiii se uitară chiorș la ușa printre lacrimi.

Un timp, Ditte dădu zor ca să recupereze treaba întreruptă, dar spor tot n-avea. Simțea o slăbiciune în pînțe și în genunchi, poate și pentru că era indispusă. Ii venea des menstruația, deși alăpta; nici n-avusese răgaz să-și revie ca lumea după nașterea frățiorului.

Sedea cu miinile în poală, dusă pe gînduri... Poate că nici nu se gîndea la nimic, ci doar se odihnea într-o totală uitare de sine. Din îngrămădeala de locuințe, răsuna de undeva un plîns uniform de copil, atît de îndepărtat, încît ar fi putut chiar să pară un cîntec monoton. Era, cu siguranță, poama aceea de copil al misionarilor. Copilul plîngea întotdeauna cînd nu-i dădea în gînd vreo pozna, după cum spuneau locatarii. N-avea decît trei sau patru ani și nu-ți venea a crede de cîte răutăți era în stare. Părinții lui erau oameni serioși, se înclinau seara și dimineața; cum de aveau tocmai ei asemenea copil? Dar tot era bine că se născuse cel puțin la niște oameni care aveau așa de multă răbdare.

Ditte știa din proprie experiență cît de repede pierdeai răbdarea.

Sări ca friptă; recunoscuse pașii care urcau scara. Iși luă repede o bluză pe ea și-și netezi părul. Pe urmă se plecă, roșie ca focul, peste scîndura de frecat rufe.

— Așa! Ai treabă de duminică, spuse Lars Peter chiar înainte de a fi ajuns sus. Bună, fato! Glasul îi era ceva mai gros. Sine i-l domolise, dar tot mai izvora aceeași bunătate din el.

Ditte șterse cu șorțul scaunul de bucătărie și începu să frece rufe cu peria.

Lars Peter fusese la Malmö și începu să povestească despre călătoria lui și despre altele. Cînd văzu că Ditte nu ascultă și nu-i pune nici o întrebare, se opri din povestit și o privi o bucată de vreme în tăcere.

— Nu prea sînt bine-venit, spuse el în sîrșit și puse mîna pe spatele ei. Dar cum dracu' se face că ai tu și azi, duminică, atîta treabă!

— Nu știu, răspunse Ditte aspru. Poate c-am puturoșit în celelalte zile!

— Ba sînt sigur că nu, răspunse Lars Peter rîzînd. Asta nu-i în firea ta. Dar prea ți-ai luat multe pe seamă.

Nu, Ditte nu luase mai mult decît putea face.

— Ba nu te cred. Tu ești ca și roșiile pe care le vezi azi în toate grădinile — ieși prea multe în cârcă. Dacă nu bagi de seamă să le rețezi la vreme, fac mereu fructe pe care nu le pot coace.

— Așa gîndește Sine, spuse Ditte; ce vrei, nu putem fi toate așa de gospodine ca ea.

— Nu, fată, cît privește inima n-ai măsură, spuse Lars Peter drăgăstos. Numai dac-ai fi mai voinică — inima ți-e prea moale...

Ditte rîse.

— Așa a spus și doctorul cînd am fost bolnavă. El a numit-o dilatare de inimă.

— Da, fără glumă. Copiilor cum le merge? Se ridică.

— Dorm, spuse Ditte. S-au trezit prea devreme. Fără să vrea făcu un pas spre ușă dar Lars Peter i-o și luase înainte.

— Bine mai dorm! spuse el rîzînd, pe cînd deschidea ușa. Mititeii îl auziseră și făcuseră o tumbă din pat; topăiau pe dușumea, cu așternutul peste ei. Apoi se cățărară pe el și se atîrnară de buzunarele lui căscate.

— Ne-ai adus ceva? strigă trăgînd de el.

Da, în buzunarele fără fund ale lui Lars Peter se găsea întotdeauna ceva adus de la țară. De data aceasta erau mere și pere sub mînușile lui cele groase și sub basma; stătuseră acolo cîtăva vreme și erau bătute și murdare, dar erau minunate la gust. Din buzunarul dinăuntru scoase ceva pentru Ditte: un cîrnat de un cot.

— Asta-i tocmai de la Nisipuri, spuse el. De la ai primarului! Îi mai ții minte? V-au luat la ei și pe urmă v-au adus acasă cînd erați mici și ați luat-o razna în lume singuri!

Ditte ținea minte, dar era o veșnicie de-afunci. Părea că trecuseră o sută de ani; n-avea timp acum să se ocupe de lucruri atît de îndepărtate. Iată, cel puțin, că avea ceva pentru masă. Numai dacă s-ar duce tata o dată ca să termine cu spălatul.

— Ei, să mă mai duc și pe-acasă, spuse Lars Peter, ca și cum i-ar fi ghicit gîndurile.

Mult nu ținu liniștea în casă, căci se auziră din nou pași cunoscuți pe scări. Ditte se înfierbîntă de-a binelea — cel puțin Karl să n-o fi văzut în așa hal! El îi dădu li-

niștit mîna și se așeză călare pe scăunașul de bucătărie, deși ea nici nu-l poftise.

— Ai multă treabă, spuse Karl după un timp.

— Da, dac-ai vrea să pleci și să vi peste o oră — o să fiu gata, răspunse ea aspru.

— Bine, am crezut că ești gata; e aproape unsprezece. Se ridică încet de pe scaun.

— Ei, asta e! N-ai ce-i face!

— Da, așa-i! Puse mîna pe clanță ca să intre în cameră.

— Nu intra, spuse Ditte, apucîndu-l de braț, nici n-am strîns încă!

— Dar nici n-o să arate mai rău dacă întru eu, spuse Karl.

Îl auzii stînd de vorbă cu copiii; dar nu se putu hotărî să intre și ea; își mușcă buza de jos, ca să nu plîngă.

— Ce-i cu voi? Îl auzi ea spunînd. Mai dormiți la ora asta? Haide, fuga, îmbrăcați-vă să mergem la parc, să vedem ce mai fac femeile cu turtă dulce.

— Dar n-avem cu ce ne îmbrăca, pînă nu le spală mama, spuse Peter.

Karl se ivi în ușă.

— Sărăcuții de ei, atunci nici nu se pot scula azi!

— O să le usuc hainele cu fierul, spuse Ditte, fără să-l privească. Sint gata îndată.

— Asta nu merge; nu-i bine să iasă copiii atît de puțin.

Ditte izbucni într-un plîns amar.

— Ce să fac? E oare vina mea că trebuie să lucrez din zori și pînă-n noapte și că nu-i pot îngriji ca lumea — numai ca să le agonisesc pîinea zilnică? Crezi poate că trăncănesc pe scară — sau că zac în pat și sforăi?

Nu, Karl știa foarte bine cum stăteau lucrurile.

— Dar poate că te-ai putea organiza altfel, spuse el luînd-o pe după umeri, ca s-o liniștească. Dar ea se scutură și se plecă peste lucru, întorcîndu-i spatele. Karl șovăi o clipă, apoi plecă.

Ditte era furioasă — supărată și nemulțumită de toată lumea și în special de ea însăși. Știa ea prea bine la ce se gîndea el, cînd spunea să se organizeze altfel. Dar ce folos că el gîndea cinstit, dacă ea simțea nevoia să lovească mîna care i se întindea.

— Se vede că trebuie să ai pe cineva pe care să-l prigonești și să-l calci în picioare, spuse bătrîna Rasmussen într-o zi, ca o aluzie directă la purtarea Dittei față de Karl. Și, în general, dai în cel care se poartă mai bine cu tine! Bătrîna avea dreptate, deși Ditte n-o recunoștea cu plăcere. Dar azi vedea ea bine cum stăteau lucrurile...

Intotdeauna se necăjea — prea tîrziu — cînd fusese aspră cu el și-l respinsese; și totuși asta se repeta mereu. O apuca ceva — împotriva voinței ei — cînd era vorba de Karl. Se părea că nu există nici o piedică, și totuși ceva o reținea. Era ca găina care nu putea trece peste o dungă trasă cu creta.

Dacă cel puțin ar fi decis el și n-ar fi lăsat hotărîrea pe seama ei! Doar avea și drept de stăpîn asupra ei, o dată pentru totdeauna. Ditte se mira adesea că nu făcea uz de acest drept. Aștepta omul cu răbdare să se petreacă ceva în sufletul ei; ce lucru anume, asta nu pricepea ea; cînd o dată se întrebă dacă e bărbat. Dar dacă-i vorba să-i ceară ea mîna, o să aștepte el mult și bine!

Și totuși, de el nu scăpa! Putea să-l respingă oricît voia, chiar aproape cu nerușinare. Cum ieșea pe ușă, ea se căia și o lua groaza c-ar putea să se sature și să nu mai dea pe-acolo. Respectul cu care o trata el, o silea să reflecteze asupra-și. Ce-l făcea s-o trateze atît de delicat, ca și cum ar fi fost o domnișoară distinsă — sau chiar o fecioară? Vedea în ea ceva ce ea însăși nu-și cunoștea — și în care nici nu credea. Dar acest lucru făcea parte din caracterul lui, căci pompos fusese de cînd îl știa!

Nu se mai întîlnea cu credincioșii, totuși nu se lăsase de căutarea Domnului. Înfliințase un club, împreună cu alți tineri lucrători, unde se adunau să discute. Aștia aveau niște idei foarte nostime — că doar țicnit tot mai era! Credeau că oamenii aveau ceva sfînt în ei, oricît de sărăcicioasă le-ar fi viața și că Domnul sălășluiește în sufletele lor. Ditte nu pricepea nici un cuvîntel din toate astea și adesea nu se putea abține să nu rîdă cînd îl vedea pe Karl luînd lucrurile atît de serios.

— Asta este pentru că sufletul ți-e încă adormit, spunea el atunci. Nu recunoștea alte legi decît propria lui conștiință și credea că întreaga existență ar fi transformată, dacă cel sărac s-ar trezi la cunoașterea propriei sale dem-

nități. Atunci omul nu s-ar mai lăsa călcat în picioare, ci s-ar revolta : „omul e ceva sfînt“, spunea el. Și Ditte înțelegea asta așa : că adică el mai era credincios chiar dacă nu se mai ducea pe la credincioși.

Ditte știa bine că toate se termină odată și pe cînd se trudea să isprăvească, o chinuia gîndul că poate e' nici nu se va mai întoarce azi după masă. „Ei, treaba lui, n-are decît“, se gîndi ea cu ciudă. Totuși, făcu efortări mari și treaba merse strună. Curînd fu întinsă și ultima bucată pe frînghia din fața ferestrei bucătăriei. Rufele plesneau suflate de vîntul de toamnă, pe cînd ea călca pe cele care se uscaseră pe jumătate. Voia să-i arate că era în stare să termine și că copiii puteau fi curați și îmbrăcați cînd va veni să-i ia la plimbare. Să nu mai fie nevoie s-o compătimească !

Cînd bătu douăsprezece la castelul Rosenborg, Ditte era gata cu deretecarea camerei și copiii erau îmbrăcați. Acum se simțea alt om. Trecuse hopul. Putea oricine veni să vadă cum își ținea ea gospodăria ; nu mai era nevoie să se pregătească de luptă. Pe cînd lega fetei funda în păr, obrații îi erau roșii și părea chiar drăguță.

— Ei, acum Peter și Anna cea mică să se ia frumos de mîină și să se ducă la bătrîna Rasmussen să i arate ce dulci sînt. Pînă atunci, pregătește mămica prînzul, spuse ea împingîndu-i afară. Spuneți că vine și mama îndată cu mîncarea.

— Dar ne dai clătite la masă ? întrebare ei.

— Ei, bravo ! Intii stricați făina și oul și pe urmă cereți clătite ! Le-a păpat pisica ! Hai, ștergeți-o !

— Ptiu ! Ce pisică rea ! Scîrboasa de pisică ! spuse surioara pe cînd o luă la fugă pe coridor. Ditte rîse — ce pricepeau ei din toate astea ? Și să mai crezi că faci ceva cu bătaia ! De aci înainte se va stăpîni și nu se va mai lăsa tirîită de mînie. Noroc că cei mici uită repede răul ce li se face și nu poartă pică.

Micuții ședea la masă și vorbeau. Cîrnatul dădea mesei un aer de sărbătoare. Ditte îl prăjise tot ; acum era pe farfurie, răsucit, de parcă n-ar fi avut început și sfîrșit.

— Puteți mîncă oricît vreți, spuse Ditte și Peter se laudă că el e în stare să-l mănînce tot.

— Vai, sărmanul cîrnat ! spuse Ditte rîzînd. Atunci nu ne mai rămîne nouă nimic.

Dar se întîmplă ca de obicei : burta se satură înaintea ochilor. Deodată, Peter și Ana nu mai putură mîncea. Și frățiorul căpătă porția lui ; era el încă mititel, dar de mîncat știa să mănînce.

5. IN PARC

Ditte fusese la bătrîna Rasmussen, o spălase, o pieptănase și-i orînduise patul. Sărmana bătrînă ! Cu toată durerea de burtă nu se putuse stăpîni și mai luase o pilulă ; abia acum îi era foarte rău. Nu se putea obișnui cu gîndul că nu mai era atît de sănătoasă și de voinică cum fusese altă dată ; nu-i intra de loc în cap că îmbătrînise și că se zdruncinase. Cum o durea ceva, credea că vine din afară și căuta să alunge răul prin toate mijloacele posibile și imposibile. Ditte luă pilulele ca să nu mai poată face bătrîna prostii.

După masă, Ditte se așează cu copiii la fereastră ; îi ținea pe amîndoi în brațe și privea jos în curte, pe unde treceau locatarii clădirii din mijloc și ai curții din fund. Micul Georg dormea. Jos, se jucau copiii de-a prăvălia, pe lada de gunoi, cuprinzînd și privășile în jocul lor. Un băiețel se dădea huța pe acoperișul closetelor ; de-acolo se călăra pe acoperișul grajdului, zbenguindu-se. Grajdul ținea de proprietatea vecină și mătușa Geismar — portăreasa de-acolo — sosi cu o prăjină și vru să-i alunge. Se credea, femeia, administrator ! De cîte ori se lua după el băiatul țopăia și se frămînta ca ieșit din minți.

Babă slută și zbîrcită

Rachiul nu-i brinză-mpuțită

cînta el, pe cînd femeia căuta să-l prindă, și-l înjura. Peter rîdea cu gura pînă la urechi.

— Nu, nu-i frumos din partea lui, spuse deodată serios. Pe urmă rîse iarăși.

Nu, frumos nu era, dar Ditte se bucura de cele ce pătea baba, căci prea era fățarnică. De ce căuta să se lingusească pe lîngă administrator ! De altfel, Ditte nici nu prea

băga de seamă cele ce se petreceau în jurul ei. Era dusă pe gânduri. Mai întâi se gândi cât era de bine că sfîrşise treaba — de aici gândurile lunecară mai departe, la faptul neplăcut că dormise prea tîrziu; trecu şi pe lîngă acest fapt şi se opri la discuţia copiilor. Bunul Dumnezeu! Peter nu credea în el; asta era teribil din partea lui, la asemenea vîrstă. Cine ştie unde va mai ajunge! Bătrîna Rasmussen credea în Dumnezeu, dar în felul ei.

— Există, spunea ea, cînd o întrebau copiii. Dar cînd îl căutăm, nu-i niciodată acasă. Aşa-i cu domnii cei mari!

Dar Ditte, credea oare în el? Nu prea-şi dădea seama, deoarece nu-l simţise niciodată! Dar dacă exista cu adevărat, apoi nu avusese mîină bună: lumea nu făcea două parale şi nici oamenii. Nu te mai mirai de nimic, căci nu făceau decît ce le prindea lor bine. Karl era singurul om ale cărui fapte şi fire nu erau atît de uşor de înţeles. Te privea cu nişte ochi care parcă veneau de pe altă lume. Şi cînd făceai ceva care nu era la locul lui, simţeai că trebuie să te gîndeşti la el. Oare tot cam aşa era şi cu Dumnezeu? Dar nici Karl nu mai era credincios, după cît înţelegea ea. Trebuie să stea odată de vorbă cu el!

Toate celelalte lucruri erau uşor de înţeles şi erau în legătură mai degrabă cu dracul decît cu Dumnezeu: ţi-era frig sau foame — oricîtă osteneală ţi-ai fi dat; proprietarul se eschiva de la reparaţii, dar să ferească Dumnezeu pe cel ce întîrzia cu chiria măcar o oră. Băcanul înşela la cîntar şi dădea numai optsprezece bucăţi de lemne în loc de douăzeci, dacă se ivea prilejul. Brutarul şi cu nevastă-sa, din casa din faţă, făceau toată treaba singuri şi tot nu puteau răzbate. Ca să meargă toate aşa cum mergeau, ce nevoie mai era de Dumnezeu? Săracul era ca oaia pe care o putea oricine tunde.

— Să dea Dumnezeu să ai parte de vreme bună! îi spuneai dulceag şi o tundeai pînă la piele.

Pentru asta exista oare Dumnezeu? De aceea apăra el pe pungaşi, pentru ca ei să-l invoace mereu şi să-l poarte în gură? Chiar şi bunica spunea că Dumnezeu ţine cu cei tari şi le înmulţeşte cartofii şi doar de atunci nu se schimbaseră nimic. Dar era bine să vorbeşti de el. Mătuşa Geismar era ca şi Ditte, portăreasă, nimic altceva, totuşi pas-

torul venea pe la ea și doamnele din parohie îi aduceau mîncare și îmbrăcăminte — primea o mulțime de pomeni numai pentru că se ducea la toate adunările parohiei.

— Hai și tu! îi spunea Ditte. În vremurile astea trebuie să faci de toate

Dar Ditte n-avea chef — și la ce bun? Ditte nu era evreică, deci pe ea n-o puteau converti. Mătușa Geismar se lăsa convertită, rînd pe rînd, de toate comunitățile religioase; în clădire i se spunea în batjocură „paharul care trece din mînă-n mînă”. Cum isprăvea de pască într-un loc, se lăsa convertită de alții. Comunitățile se bucurau întotdeauna de noii convertiți și erau generoase cu ei, căci numai cu ei se puteau ține adunările. Bătiina trăia bine din asta și dintr-un pic de spălat scări.

Vizitiul brutarului băga acum în șopron căruța închisă, azi isprăvisise tîrziu. Ca întotdeauna privi în sus și Ditte trase capul îndărăt. Dar fu prea tîrziu — trebui să salute! Ei, vor avea femeile ce trîncăni. Vizitiul venise din Iutlanda și nu putea de loc învăța limba daneză, dar era drăguț și serios — și iubit de tot cartierul. Slujea de cinci-sprezece ani la brutar — de cînd își deschisese brutăria.

— Ar fi bine să-l iei, îi spunea brutăreasa Dittei aproape de fiecare dată cînd punea piciorul în prăvălie. E mort după dumneata; și-i om serios. Bărbatul meu spunea adesea: Dumnezeu știe cum ne-ar merge dacă nu l-am avea pe Låborg!

Da, serios era el — asta o vedea oricine, dar...

Mereu își plimba Ditte privirea spre clădirea din față, ale cărei camere de dormit și bucătării dădeau în partea asta. Doamna Langhalm se îmbrăca acolo, la fereastra deschisă. Dacă chestia cu pilulele se va adevăra, nu va domni bucuria numai la ei, căci toți din curte aveau, ca să zic așa, acțiuni în afacerea asta. Bărbatul era cu cinci-sprezece ani mai tînăr decît nevasta și întrebarea palpitantă timp de mai mulți ani fusese: va ține oare această căsătorie? Femeile din bloc erau unanim de părere că femeia trebuie să facă un copil, căci altfel — mai devreme sau mai tîrziu — bărbatul se va sătura de ea. Le și dăduse a înțelege în cîteva rînduri că era gravidă și avea o expresie ca și cum purta o dulce taină; ba unele susțineau chiar

că se și cunoaște. De fiecare dată, însă, nu se alegea nimic, fără să fi fost vreo pricină anumită.

— Și-a pus o perniță ca să-l păcălească, spuneau femeile. Sau poate c-o umflă îndrăcita ceea de isterie!

Dar, fie că erau închipuiți, fie că le păcălise, la urma urmei jocul începea să devină primejdios. Ar fi fost foarte bine să fie odată și adevărat! Frumoasă nu era și mai avea și cinsprezece ani mai mult decît soțul ei. Dar era foarte de treabă și nu se uita de sus la cei ce locuiau în partea dinspre curte. Și apoi, ducea și ea lupta comună tuturor femeilor: să-și lîină bărbatul era peniru cele mai multe din ele lucrul cel mai important. Toate îi doreau să izbutească!

În general, locuiau oameni simpatici în clădirile din mijloc și din fund, și Dittei îi făcea o deosebită plăcere să recunoască acest lucru. Familii întregi: bărbat, nevastă și copii se iveau de pe diferite coridoare și ieșeau pe poartă; se duceau la plimbare — poate că tot la parc. Copiii bălăbăneau din mîini și abia de cutezau să pășească; mama le aranja hăinuțele și-i scutura de braț — mergea ca un „sergent“ pe lîngă gloată. Tatăl venea din urmă și băga de seamă să meargă copiii ca lumea: îi certa cînd vîrau vîrful ghetelor între pietrele trotuarului, sau cînd întorceau tocurile. Nu era ușor să fii copil de om sărac și totuși îmbrăcat curat. Ditte se gîndi la propria ei copilărie și cît de bine îi mersese ei cu picioarele goale. De ele nu se sinchisise nimeni!

Așa! Acum iată-l și pe pescarul din Insula Dracului, cu doi prieteni strașnici clătînîndu-se pe picioare — toți trei păreau niște haimanale și erau deja beți. Ei, pe Marianne n-o aștepta nici o bucurie, mai ales dacă cumva nu avea ce le pune dinainte. Și nici bani nu-i adusese săptămîna asta — aseară luase boabe de cafea și bere pe datorie. Familia locuia în mansardă, chiar peste drum de Ditte, și noaptea se auzea adesea larmă; multe nopți petrecea Marianne numai în cămașă, pe scară. Ditte deschise fereastra și strigă:

— Marianne, îți sosesc oaspeți!

— Mulțumesc, i-am văzut! răspunse Marianne, ivindu-se la fereastră. Tocmai își puneă pălăria -- îi tremurau

mîinile. Dacă ar izbuti s-o şteargă înainte de-a ajunge oamenii sus — putea trece prin pod.

Curînd după asta, cineva bătut la uşă şi Marianne se strecură în cameră.

— Acum o şterg, spuse ea; treaba lor cum s-or descurca. Să nu crezi că am chef să mă las bătută pentru că nu-i nici rachiu şi nici bere în casă.

Se şi auzea tărahoiul pe care-l făceau bărbaţii dincolo.

— Acum cotrobăiesc în dulapul din bucătărie; chicoti ea. Poftă bună! N-aş vrea să fiu acolo în acest moment şi să mă cheme Marianne, spuse femeia băgînd degetul gros în gură şi îndoind genunchii de rîs. Ei, la revedere — acum o iau din loc.

Pe urmă ieşiră şi soţii misionari — sau cum îşi spunea el: predicator laic. Purta o haină pînă în pămînt, neagră, ca de cioclu, şi faţa îi era lungă de parc-ar fi umblat după mort, sau ar fi oglindit rugile din sufletul lui. Se duceau la cursul de biblie sau la aşa ceva. Pe copil îl lăsaseră ca întotdeauna, acasă. Incuiau biata făptură în casă şi Ditte îi răsuna plînsul copilului în urechi.

Ciudat lucru se mai întîmpla şi cu acest plîns. Cum te gîndeai la copil, sau pomeneai de el, îndată şi auzeai urletele lui, parcă ar fi vrut să ceară ajutor; străbăteau peste coridor, apoi răsunau strident, şi-apoi parcă picurau. Altfel nici nu le mai auzeai, atît de mult ţi se obişnuise urechea cu ele. Era ca şi cum copilul simţea că te gîndeşti la el. Amară poveste cu făptura asta afurisită. Pe Ditte o apuca un tremur cînd îşi aducea aminte.

Peter şi Anna deveniră nerăbdători; le dădu voie să se ducă pe scară, să vadă dacă nu vine nene Karl.

— Dar numai pînă la etajul de jos, spuse Ditte cu hotărîre; nu-i plăcea să lase copiii în curte. Dădu frăţiorului să sugă şi scoase căruciorul, ca să fie toate gata. Il promise în dar de la Lars Peter şi azi îl înnoia. Şi Ditte era nerăbdătoare.

Acum se trezi şi chiriaşul; îl auzi căscînd în camera lui şi apoi luîndu-şi apă din bucătărie. Ieşi să vadă dacă n-avea nevoie de ceva.

— Azi ai dormit mult, domnule Kramer! îi spuse ea.

— Ei, trebuie să mă despăgubesc duminică, răspunse el răguşit. În zilele de lucru sînt nevoit să ies devreme — din

cauza afacerilor. Fața îi era vînată și arăta oribil după somn; era buhăită și lăbărțată.

— Ei, ași! Dumneata și să ieși devreme, spuse Ditte rîzînd. Mai bine te-ai culca devreme. El mormăi ceva, dar Dittei nu-i păsa. Să se obișnuiască să mai audă și adevărul.

Nostim mai era cînd vorbea de afaceri. Trebuia să fie înainte de orele nouă în piața de flori din Amagerstorv și să cerșească rămășițe pentru buchetele cu care dădea buzna prin casele oamenilor. Asta era afacerea lui. Mai existau și din cei ce se pricepeau să trăiască pe spinarea altora! Dar las' că l-or da afară. Datora chiria pe două luni și asta nu mai mergea.

În sfîrșit sosi și Karl; amîndoi copiii se agălară de el. Se grăbise și era transpirat.

— Iartă-mă, dar am fost la o adunare și s-a lungit.

— O adunare? Ditte îl privi mirată. Ce, se ducea iarăși pe la adunări?

— Da, a organizației — vrem să încercăm să-i adunăm pe cei nemulțumiți într-o opoziție. Președintele ne sabotează.

Cît de mult îl iubeau copiii pe Karl, deși era atît de tăcut și nu făcea nebunii cu ei. Umbiau liniștiți, fiecare ținîndu-l de cîte o mîină și se simțeau bine. Din cînd în cînd, îl priveau cu încredere...

— Tu ești tatăl nostru, spuse Anna.

— Nu pe-adevărat, se amestecă și Peter precoce. Numai de joacă — tu ai să te însori firește cu mama — așa spune bătrîna Rasmussen.

Karl îi făcu semn din cap și privi în jurul lui pe furîș; Ditte rămăsese în urmă cu căruciorul și nu auzise nimic. Se duseră în parc și se așezară pe iarbă ca să privească la tineretul care bătea mingea și se antrena la gimnastică. Karl adusese un pachet de pîine cu unt; dar era prea devreme să mănînce.

— De ce ești așa de serios? întrebă Ditte. Ai vești proaste de acasă?

Karl dădu din cap surîzînd — la ce bun să se mai necăjească de cele ce se petreceau acasă?

— Nu, ci din pricina situației; au de gînd să ne zdrobească organizațiile; dacă se întîmplă așa ceva, scad sa-

lartile. Prea câștigăm mult, zic ei. Un lucrător nu trebuie să câștige mai mult decît atît cît să i se țină pielea pe oase.

— Și nu puteți face nimic pentru ca organizația voastră să nu fie zdrobită?

— Ei, de zdrobit n-o să fie ea zdrobită; de asta au grijă conducătorii, căci atunci și-ar pierde slujbele și ar trebui să se apuce din nou să lucreze, iar asta nu le convine. Dar mă tem că ne vînd întreprinderilor, pe noi cu organizațiile noastre cu tot — ca să-și salveze locul lor.

— Știi ce? Ar trebui să-l câștigați de partea voastră pe Pelle, spuse Ditte cu convingere. Asta v-ar pune lucrurile la punct.

Karl rîse.

— Da, de vorbit vorbește bine, spuse el căm ironic; dar mult praf de pușcă n-a mai rămas într-însul, oricît de grozav o fi fost el altădată. Știi, s-a topit de tot. Și nici nu vrea să aibă de-a face cu noua mișcare. Plantează varză colo afară, în grădina lui, și-și închipule că lumea poate fi salvată prin cooperative de consum și plantații. Fiecărui, căpățîna lui de varză! Asta-i lozinca lui!

— Ei, faci și tu haz. Eu știu foarte bine că luptă pentru cauza muncitorimii. Asta o spune doar toată lumea.

— Da, pentru ajutorarea sărăcimii — aceasta este teoria lui. Ar vrea ca toți lucrătorii să primească ajutor de paupertate — dar fără urmările care ar decurge de aici, căci atunci ar pierde dreptul de vot, înțelegi.

— E bine să păstrezi acest drept, căci altfel nici nu ești om.

Karl ridică din umeri:

— Adică vrei să spui că-i bine să fim niște vite care votează.

— Eu cred că-i frumos ce face el, stăruie Ditte. Gîndește-te la bătrîna Rasmussen, care primește doar zece biete coroane pentru că a trudit o viață întreagă — și pe astea le primește ca ajutor de paupertate! Dar cei cu accidente de muncă... dar șomerii?! Ei să nu primească nimic? Cred că prea sînteți neîndurători.

— Așa cred și alții, spuse Karl serios. Voi, cu ajutorul vostru! Nu ajutor să primească oamenii, ci dreptul lor, și acesta nu trebuie cerșit.

— Dac-ar fi să aștepte cel sărac dreptul lui, ar aștepta mult și bine! În privința aceasta avea Ditte destulă experiență.

— S-aștepte! Dar voi nu vă gândiți decît la trup și la ceea ce-i poate face lui bine. La suflet nu vi-i de loc gîndul. Ce folos ar trage săracul să cîștige o lume întreagă, dac-ar face-o cu prețul sufletului lui?

Ditte simți o împunsătură în inimă. Iată-l iarăși cu cheștiile lui — întocmai ca în tinerețe, acasă, la curte, pe vremea cînd se înfiora de stricăciunea sufletului.

— Tu, cu sufletul tău! spuse ea. Se poate oare trăi din el?

— De mîncat nu-l poți mîncă, ce-i drept, răspunse Karl zîmbind. Dar nici să te lipsești de el nu poți, fără să devii animal. Cred că ne merge ca și vitelor țaranului. Cel sgîrcit le lasă să flămînzească, cel deștept le hrănește bine chiar și atunci cînd n-au de lucru — dar vita tot vită rămîne. Cînd se face ceva pentru muncitori e ca și atunci cînd se organizează protecția animalelor sau cînd se îngrașă peștii. Nu vezi și tu că ceva nu-i în regulă? Trebuie să luptăm să devenim oameni și să ne luăm soarta în mîni.

Copiii trăgeau tot timpul de el — să se joace cu ei.

— Dați-i pace lui nenca! repeta mereu Ditte, dar ei nu se lăsau.

— Puteți pălăvrăgi și altă dată! spuse Peter bosumflat.

Aceste cuvinte avură un efect fulgerător asupra lui Karl; sări în picioare și-și scoase haina.

— Ei, de-a ce ne jucăm? întrebă vesel.

Fu nevoit să se lase în patru labe și să facă pe elefantul; micuții călăriră pe el; Peter își bălăbănea picioarele la spatele lui. Frățiorul dădea din mîini, voia și el să ia parte.

— Ia uitați-vă cît e de deștept! spuse Ditte mîndră. Îl puse în față de tot, pe gîtul elefantului și merse lingă el să-l țină; copilul țipa de bucurie. Ce minunat din partea unui copil de patru luni.

Multe familii de muncitori ieșiseră în parc pe vremea asta frumoasă. Unii își aduseseră merinde și se așezau acum în jurul coșurilor cu mîncare. Ședeau în grupuri mari și discutau politică, în timp ce mîncau. Băieții bă-

teau mingea sau imitau acrobațiile pe care le văzuseră la circ. Cei în vîrstă se molipseau de la cei tineri, își scoteau surtucul și încercau figuri de atletism. Printre muncitori bîntuia în acel moment o adevărată manie a luptelor greco-romane.

— Ia privește-i cît sînt de nebuni ! spuse Ditte, care se minuna de „punțile“ și „șuruburile“ lor.

— Muncitorul își simte puterea, dar nu știe încă cum s-o folosească. De asta face pe voinicul ! răspunse Karl.

Avea mulți cunoscuți pe-aici și părea că toți țin la el ; mereu venea cîte unul și-i întindea mîna :

— Ce faci ? Ai ieșit cu familia ?

— Mai bine ai pleca și ne-ai lăsa pe seama noastră, spuse Ditte. Altfel o să creadă camarazii tăi că te-ai căsătorit cu o femeie cu trei copii.

Karl rîse.

— N-ai vrea să ne înțelegem o dată să lăsam oamenii să creadă ce vor ?

Dittei îi păsa cam prea mult de cele ce credea și zicea lumea.

— Te tot revolți într-una, spuse Ditte cu oarecare admirație ; acesta nu mai era Karl, cel care miorlăia tot timpul de teama pedepsei. Ei, n-avea ea nimic împotriva să aibă un bărbat pe lingă ea.

Familia lucrătorului Jensen din Adelgade se apropie să-i dea bună-ziuă ; se așezară împreună să mănînce. Jensen șomase toată săptămîna și era foarte morocănos.

— Cum o să mai fie la iarnă, se întrebă el. Altădată umblai fără lucru numai cînd era frig, cînd gerul închi-dea șantierele. Nici nu-ți vine a crede că trăiești într-o societate organizată.

Și Karl stătuse fără lucru cîteva zile în timpul verii și asemenea plîngerii se auzeau din toate părțile.

— De altfel, cu cît e totul mai bine organizat, cu atît e mai grea existența noastră, spuse el. Din ce în ce mai puțini dintre noi își pot îngădui să aibă pretenții ; din pricina mașinilor, ajung să lucreze numai cîțiva.

Doamna Jensen îl privi înspăimîntată.

— Și ce-o să se întîmple cu noi ?

— Ne mai rămîne o soluție : să crăpăm de foame.

— Frumoasă soluție... pentru o țară liberă! strigă Jensen.

— Mai știi... poate că tocmai în asta constă libertatea. Crezi că pentru robi mai există și altă libertate decât aceea de-a fugi? De altfel, la noi, e tocmai pe dos; noi nu ne bucurăm de nici o libertate — nici măcar de aceea de-a o șterge când ne vine cheful. *Ceilalți* au libertatea — aceea de-a ne lăsa să crăpăm când nu mai au la ce să ne folosească. Așa văd eu lucrurile! Asta e ceea ce se cheamă democrație. În vremurile de demult, înainte de a se fi inventat democrația, erau siliți să îngrijească de robi, chiar atunci când nu aveau vreo treabă la care să-i pună. Pe urmă, însă, americanii — care se pare că sînt foarte verșafi în problemele moderne ale muncitorimii — au descoperit că asta nu-i bine. Atunci au inventat libertatea, vezi tu! Au cionăgit statele din sud ca să le ajute să-l alunge pe robi în pustiu când nu se mai găsea de lucru pentru ei.

— Dracu' să-i ia, asta nu-mi intră mie în cap, spuse Jensen uluit. Așa ceva e prea complicat pentru mine.

Karl mestecă o clipă mîncarea, supărat că nu putuse să se exprime în așa fel încît să fie înțeles. Apoi o luă pe altă cale.

— Uite, Jensen, dacă un țaran vrea să aibă o pereche de cai de muncă sau o vacă cu lapte, trebuie să și-i crească. Trebuie să țină o iapă care cînd e grea nu poate lucra mult și-apoi mai trebuie să plătească și ratele. Mînzul trebuie hrănit apoi cîțiva ani pînă să poată trage folos de la el. Crezi că țaranului i-ar conveni să suporte toate aceste cheltuieli, dacă s-ar putea duce pur și simplu la pășune să prindă un cal sau o vacă, îndată ce-ar avea nevoie de așa ceva — ei, ce zici?

— Nu, așa prost n-ar fi, admise Jensen șovăind.

— Dar tocmai asta-i ceea ce se face cu noi; sîntem alungați și-apoi prinși — după plăc. Intre timp e treaba noastră unde ne facem rost de hrană. Asta ne e libertatea, vezi tu.

— Asta e o tălmăcire nouă a libertății, spuse Jensen, pe care n-am mai auzit-o pînă acum.

— Nici nu-ți pot cere să mă crezi! Dar să-l asculți odată pe Morten cînd vorbește miercuri la asociația zidarilor

despre libertatea sclavilor -- e chiar lângă locuința ta. El te va lămuri mai bine!

— Morten... dar n-are nici un fel de școală... este tot un simplu lucrător ca și noi. Nu, eu mă duc la ptelegerile liber-cugetătorilor pentru lucrători; asta zic și eu că-i ceva! Pe ele poți să te bazezi. Sînt profesori și tot felul de asemenea oameni, dar nu se sfiesc să spună adevărul asupra faptelor. Liber-cugetătorii sînt de partea noastră.

— Tot așa cum e și vulpea de partea gîștelor! spuse Karl rîzînd încet. Încet, încet se adunaseră cîțiva lucrători în jurul lor; tăceau și ascultau. Karl avea impresia că cei mai mulți țineau cu Jensen.

— Liber-cugetătorii sînt bancheri, mari comercianți și cei de teapa lor! Crezi că vor să ne ia în brațe cu gînduri bune? Nu vor decît să se servească de noi ca de-o punte spre mărire. Omul mărunț trebuie să-și încovoae spatele cînd vor cei mari să-l călărească.

— Acuși, îl ajunge pe profesorul lui, pe Morten, spuse unul din mulțime cu voce tare.

— Asta se vede cît colo! strigă altul. Dar de scris, scrie bine Morten! mai adăugă el, ca să liniștească lucrurile.

— Ia spune, el și cu Pelle sînt din același ținut? întrebă Jensen. Se pare că la școală și-au ros coatele pe aceeași bancă. Dar nu se pot suferi. De curînd, la o întrunire, Morten l-a numit pe Pelle „Generalul Armatei Salvării”¹! Lucrătorii rîseră; lovitura prinsese — Morten știa să muște.

— Da, asta-i foarte bună! Dacă comedia asta se poate asemui cu ceva, apoi numai cu Armata Salvării, spuse Karl mușcător.

Părea cu totul schimbat. Altă dată fusese atît de liniștit și de atent în alegerea expresiilor! Foamea își arătase colții! Dar deodată luă alt ton și zîmbi:

— Ei, să nu ne dușmănim pentru atîta lucru!

¹ Asociație protestantă fondată cu scopul de a le reaminti oamenilor îndatoririle lor religioase. Are ramificații în toate țările capitaliste și atrage sărăcimea prin întruniri cu muzică religioasă, mici daruri și în special cu discursuri în care e făgăduită fericirea pe lumea cealaltă (n.t.).

— Ba jos cu spărgătorii de grevă! strigă un lucrător bătrîn și-și văzu demonstrativ de drum.

Ditte ascultase tăcută. Din cînd în cînd îi dădea în gînd cîte ceva, dar se stăpînea. Nu știa cine are dreptate, și poate că nici nu era ușor de spus — bărbații trebuiau să-și descarce inima — dar se necăji că Jensen avea pe cei mai mulți de partea lui. Asta nu era just, deoarece Karl era — la lucru ca și în toate — mult mai destoinic decît el. Și-o mai supără și faptul că rîseseră cu toții de Armata Salvării. Luase parte iarna trecută de cîteva ori la întrunirile acesteia; acolo era cald și muzică, și nimeni nu se interesa de felul cum ești îmbrăcată. Dar, firește, bărbații își aveau cîrclumile lor!

— E adevărat că țaranii cruță iepele cînd sînt grele? întrebă ea, în drum spre casă.

— Cei cu judecată sigur c-o fac, răspunse Karl.

— Atunci vitelor le merge mai bine decît nouă! Ditte se gîndi cît trebuise ea să trudească pînă în clipa cînd căzuse la pat, în timpul lehuziei!

— Sigur că le merge mai bine vitelor, dar vezi că ele pot fi mîncate după ce-au slujit — asta-i o mare deosebire.

Ditte ridică ochii la el. Nu era lămurită dacă glumea, sau dacă vorbea serios. Și atunci îi reveni în mînte întrebarea care o preocupase mai devreme în cursul zilei; putea să i-o pună acum, căci Karl era doar atît de deștept.

— Te gîndeai atît de mult pe vremuri la Dumnezeu, spuse ea; tot mai crezi că există?

Karl nu răspunse îndată.

— Da, răspunse el într-un tirziu, foarte serios; cu o expresie aproape dureroasă. Dar nu-i pentru noi. L-au creat ceilalți ca să le slujească drept gealat împotriva noastră. Și chiar o și face el, la nevoie. A fost o vreme cînd am crezut că-l voi putea converti să fie și tatăl meu — dar nu-i cu putință. Nu poate nimeni sluji pe asuprit și pe asupritor în același timp.

— Dar tu spui că *noi* sîntem aceia care credem în el și nu ceilalți, obiectă Ditte.

— Ei, tocmai în acest scop a și fost el inventat — ca să ne țină în frîu. Ar fi vai de ceilalți dacă s-ar mulțumi numai cu apărarea poliției. Și noi cei asupriți trebuie să

ne făurim un Dumnezeu; las' că vine și asta! Trebuie să fie însă un Dumnezeu al dreptății, un Dumnezeu al văduvelor, al orfanilor și al tuturor acelor care suferă.

— Și din ce vreți să-l ticluiți? își bătu Ditte joc. Că doar pe lume nici nu există atita bunătate de câtă ar fi nevoie pentru așa ceva!

— Ba da, îl vom făuri din inimile și brațele celor săraci. Atunci o să fie destul de bun!

6. ȘOBOLANII

Georg cel mic era un adevărat sac fără fund. Noaptea afirma cu gurița de sînul Dittei și dimineața ea se simțea cu desăvîrșire vlăguită. Fie că-l muta ea de la un sîn la altul, fie că luneca el singur, în tot cazul, noaptea îi golia pe amîndoi. Era cumințe din partea lui că se aprovizionă, căci în timpul zilei nu-i pica nimic. De cum isprăvea treburile de dimineață, Ditte îl puneă în coșul cel mare de paie și-o lua la goană cu el pe străzile întunecate și reci, spre creșă. Trecea pe-acolo în drum spre lucru. Nu-ți făcea mare plăcere să-ți adăpostești pruncul la creșă, totuși mai trebuia să fii și bucuros că ți-l primeau — în speranța, firește, că-l vor ocoli bolile. În total erau acolo douăzeci de sugari, și în permanență se iscau boli molipsitoare.

Cei doi copii de acasă erau neglijăți. Înainte de a pleca, Ditte aprindea focul în sobă, făcea cafea și le pregătea de mîncare. Peter știa să pună cafeaua pe sobă ca s-o încălzească. Dar s-o mai pună pe foc, n-avea voie; nevasta vizitiului Olsen, de colo de pe coridor, venea să vadă de foc. Încă multe altele îi erau oprite mititelului — o listă întreagă. Mama o repeta în fiecare dimineață; cu frica în suflet, săruta copiii la plecare și cu inima cît un purece se întorcea seara acasă, cu frățiorul. Cîte se puteau întîmpla în lipsa ei!

Dar, slavă Domnului, nu se întîmpla nimic — norocul ținea cu ea. Peter era un băiețel serios, care nu făcea prostii prea gogonate. El și cu Anna stăteau în pat pînă se lumina bine de ziuă — așa li se spusese — și nu era

nevoie să li se spună un lucru de două ori. Prin întuneric, șobolanii își făceau de cap; iar sub pat și peste tot, în ungherele unde era întuneric beznă, era moșul. El era, ca să zicem așa, tot una cu întunericul. Numai întunericul de sub plapumă n-avea nimic de-a face cu el; acolo se aflau somnul și visele. În pat nu se uita moșul niciodată, în pat erai ferit de toate.

Dar se întâmpla să fii nevoit să te scoli; în special surioarei i se întâmpla adesea această nenorocire.

— Scoală-te, spunea Peter; să nu-ți fie teamă de nimic. Dacă trebuie să faci ceva, atunci nu-ți face nimeni nimic. Așa spune și nene Karl; atunci n-ai decît să tragi o fugă și să faci.

— Haide cu mine, spunea Anna și încerca să-l ia de mînă. Dar chiar atît de curajos nu era el.

— Nu, pentru că eu n-am nevoie, lămurea băiatul. De aceea nici n-am curaj. Dar dacă aș avea nevoie...

Așadar, surioara trebuia să se ducă singură. Scotea capul peste plapumă și șoptea: „liber!“, punea piciorușele pe dușumea și spunea din nou: „liber!“, de data aceasta mai tare, ca să fie sigură că fusese auzită; toată vremea scîncea încetîșor. Dar, după ce trecea primejdia și se afla iarăși sub plapumă, se considera un adevărat crou. Atunci ședeau amîndoi, pălăvrăgeau și ascultau la șobolanii care se rostogoleau în dosul peretelui de scînduri. În cameră nu îndrăzneau să între căci nu le dădea voie mama. Se supăra cînd își rodeau drum, și astupa gaura cu sticlă pisată. Făcuse și clătite cu un fel de otravă în ele, ca să-i omoare — așa cum se făcea acasă, în „Cuibul Coșofenelor“.

— Păcat de bunătate de clătite, spunea bătrîna Rasmussen, căci șobolanilor de-aici nu le vine nimic de hac. Cu șobolanii e ca și cu oamenii: cu nimic nu-i stirpești. Ceea ce e otravă pentru făpturi obișnuite, pentru ei e mîrodenie. Și așa și era. Clătitele se duceau, iar șobolanii rămîneau. În fiecare noapte veneau să scarpine lemnăria și să mai ceară clătite cu otravă!

Cînd se lumina de tot, copiii săreau din pat. Peter o spăla pe Anna pe față și-i incheia pieptarașul; pe urmă fetița dădea o fugă la batrina Rasmussen ca s-o pieptene; în timpul acesta, băiatul punea cana cea mare de cafea,

clătinînd-o, pe sobă. Sub o farfurie întoarsă era pline pentru copii și mama le pusese lapte și zahăr în cești — n-aveau decît să toarne cafeaua. Laptele și zahărul de pe fundul ceștilor aveau un gust minunat ; dacă lingai un pic și încă un pic, și-apoi încă numai un pic și-un picușor, pînă să-ți dai seama, nu mai rămînea nimic și erai nevoit să bei cafeaua neagră. Arta cea mare era să lingi, fără ca laptele și zahărul să se facă nevăzute din ceașcă. Incercau în fiecare zi, dar nici unul din ei nu izbutea.

După ce isprăveau dejunul, trebuia dereticat prin cameră. Nimeni nu le cerea așa ceva. Asta îi dăduse în gînd lui Peter, care era băiețel bun. Atunci mama nu va mai avea nimic de făcut cînd va veni seara acasă ! Băiatul era orfan, așa că n-avusese exemple rele în fața ochilor, repeta mereu bătrîna Rasmussen. De aceea era atît de bun și de atent. Surioara, însă, fusese procreată se vede, într-un moment de șomaj, căci nu făcea nici cea mai mică efort — în nici un caz ceva folositor. Cînd îi spunea bătrîna :

— N-ar vrea surioara să-i aducă bătrînei Rasmussen ochelarii ? fetița dădea hotărîtă din cap.

— Surioara e ostenită, spunea ea. Dar lucrușoarele ei și le păzea foarte bine. Asta va fi o dată și-o dată o ade-vărată cucoană.

Cînd era gata, mititeii se luau de mîină și se duceau să vadă dacă nu avea bătrîna Rasmussen nevoie de ceva ; Peter dădea fuga jos să facă drumuri pentru ea ; îi puteai încredința, fără grijă, bani și sticle. Se întîmpla uneori ca copiii să nu se oprească la ușa bătrînei, ci să meargă mai departe, trecînd pe lîngă o mulțime de camere ale podului, ca să vadă cum dansează șobolanii brutarului. Mergeau poticnindu-se, hăt departe, printre boxele încuiate din pod, unde, prin ușile de gratii se zăreau sclipînd obiectele cele mai surprinzătoare ; cînd coteai pe după un coș, dădeai buzna prin întuneric peste o treaptă, în jos, și te aflai deodată în fața unui ungher cu gratii. Coșul brutarului trecea pe-acolo și era întotdeauna cald. În semi-întuneric țopăiau și se jucau șobolanii printre sacii de făină. Șobolanii brutarului erau întotdeauna veseli pentru că aveau mîncare din plin. Se găseau acolo mici și mari ; cei tineri se jucau, iar cei bătrîni alergau peste sacii de făină și peste

scînduri. Alergau pe perete în sus și în jos atît de repede ca Peter pe dușumea. Apoi rodeau sacii care erau stivuiți sus pe grinzi; făina prăfuia pe dușumea și cei mici veneau s-o lingă. Cum își umpleau burta, se așezau pe picioarele dindărăt și chițcăiau. Pe urmă porneau iarăși joaca. Era grozav de hazliu, dar trebuia să stai liniștit ca un șoarece. Deodată, cînd se rostogolea un șobolan tînăr în raza de lumină, ca un ghem de ață cenușie — surioara nu se mai putea abține și striga :

— Vreau puțuțul acela de șobolan ! și atunci o zbugheau cu toții !

— Tare mai ești proastă, spunea Peter și pe urmă o lua iarăși înapoi prin pod.

Aici sus, în întuneric, locuiau și oameni ; dar din cei ce nu contau. Din ungherul de sub streășină, în dosul camerei bătrînei Rasmussen, ieșea un colț de saltea. Acolo locuia Barbă-Cot ; cînd voia să se culce, se lăsa în patru lape și se țira pe brînci în gaura lui. Era cam nerod și din asta trăia ; dacă-i întindea cineva o pîesă de zece ore și una de doi ore, o alegea întotdeauna pe cea de doi. Și Peter încercase într-o zi cînd fusese trimis de bătrîna Rasmussen la brutar și-i dăduse doi bani pentru dulciuri. Dar bătrîna rise de el :

— Nu-i atît de prost cum crezi, spuse ea. Știe foarte bine ce face. Cîștigă o mulțime de bani de pe urma prostiei altora.

Porecla i se dăduse pentru că pe vremuri purta barbă lungă — era atît de lungă și de frumoasă, încît ar fi putut lua de nevastă pe oricare fată din lume ar fi dorit. Pe vremea aceea trăia din asta. La un moment dat, însă, una din mirese îi tăie barba pe cînd dormea și puterile îl părăsiră. Acum cerșea prin marile restaurante și localuri de noapte și-și juca rolul de idiot ; poliția îl lăsa în pace tot pentru că îl credea nerod. Cîștiga enorm ; toată vizuina lui era plină de bani.

— Du-te de vezi, îi spunea bătrîna lui Peter. Salteaua e îndopată cu piese de doi ore ! Dar Peter nu îndrăznea pentru că îi era frică de el.

Indrăznea, însă, să intre în vizuina peticarului — în gaura întunecoasă din spatele coșului. Acolo era un morman de zdrențe pe care dormea omul și, rezemată de coș,

se afla o ladă întoarsă pe care lipise un muc de luminare ; pe ea mai erau o cutie de chibrituri și un pachet vechi de cărți de joc. Copiii treceau adesea pe-acolo să vadă dacă era moșul acasă, căci se întâmpla să aibă vreo jucărie pentru ei, pe care o găsisese într-o ladă de gunoi. Dacă misteriosul șapte era prins de coș, însemna că era acasă. Legase niște saci vechi de-o frînghie și-și construise astfel un perete despărțitor de restul podului ; în dosul lui, la lumina lumînării, alegea ceea ce recoltase în zori.

— Ei, ați venit în vizită la cavalerul numărului șapte ? întreba el bucuros. Aveau voie să cotrobăiască ; conținutul sacului era golit pe jos și copiii se tăvăleau în toate splendorile lumii, culese din lăzile de gunoi. Moșul stătea în patru labe și alegea : deoparte zdrențele, de alta tinicheaua ruginită ; pînă și hîrtia veche se vindea. Dacă se întâmpla ca ceva să le facă foarte, foarte mare plăcere — rămășițele vreunei cărți cu poze, sau vreo bucată de jucărie spartă — le dădea voie să și-o ia. Dar să nu le vadă mama, spunea bătrînul peticar ; e atît de ordonată !

Nu, lucrurile nu treceau dincolo de bătrîna Rasmussen ; la ea își adunaseră încet, încet o magazie întreagă, despre care mama nu știa nimic. Moșul alegea cu băgare de seamă resturile de mîncare, le curăța cu cuțitul și le mîncea.

— Ptiu ! Sint cîh ! spunea surioara.

— Nu, dacă dai pe gît un rachieș, nu-i primejdios. Dar ar fi bine s-o ștergeți acuma acasă, la mămica Ditte cea bună, bună, spunea el deodată și-i împingea dincolo de perdea.

— Are și dreptate să-i spună așa, zicea bătrîna Rasmussen. Dacă mama Ditte nu s-ar fi milostivit de el iarna trecută și nu i-ar fi dat din cînd în cînd ceva cald de mîncare, nu știu ce s-ar fi ales de el. Noi, sărmanii bătrîni, trebuie să fim recunoscători bunului Dumnezeu că ne-a dăruit-o pe mama Ditte.

În casă se mai aflau și alți șobolani, decît cei ai brutarului, dar erau mai răi. Noaptea, Marianne trebuia să pună mîncarea — cînd avea — într-un coș pe care-l trăgea cu o frînghie pînă sus pe grinda din tavan, iar copilul mișlo-narilor fusese mușcat de șobolani într-o zi cînd îl închî-

seseră în vizuina cea întunecoasă și-l uitaseră peste noapte acolo.

În fiecare zi, cei doi copii petreceau câteva ore stînd la fereastră să privească cum se jucau copiii în curte ; se țineau îmbrățișați ca să nu cadă în ispită de a se pleca prea tare peste prichici. Cînd ședeau la fereastră, mergea s-o țină deschisă ; altfel, din pricina șobolanilor, trebuia să fie veșnic închisă. Se plimbau pe jghiab, răsăreau din țevile de scurgere ca de pe-o scară chiar sub nasul privitorului și hoinăreau în cerc, adulmecau, chițcăiau, dînd dovadă de mult curaj. Cînd ploaia alunga copiii din curte, șobolanii luau în primire acoperișurile clădirilor celor joase și se rostogoleau pe ele. Noaptea era și mai rău. Cînd curtea era luminată de lună îi vedeai șezînd și așteptînd în toate chepengurile pivnițelor ; nu bine scotea brutarul tăvile cu copturi pe acoperișurile cele joase, la răcit, că și năvăleau șobolanii la pîine, chiar înainte de a fi întors el spatele. Bătrîna Rasmussen mai văzuse asta și altădată, pe vremea cînd veghea prin casele în care femeile așteptau să nască. Îi vedeai cum își frigeau șobolanii botul de pîinea albă fierbinte. Atunci se rostogoleau, chițcăiau, și-și frecau botul cu lăbuțele.

Copiii începeau să se plictisească, în special după masă, cînd toate aceste izvoare de distracție seacău și cînd bătrîna Rasmussen voia să se culce. Atunci se întimpla ca surioara să preia conducerea ; se luau de mîină și se făceau că se duc s-o caute pe mama. Peter era destul de deștept ca să nu se aventureze din proprie inițiativă dincolo de granițele cunoscute. Dar îi lua șuvoiul vieții de stradă : erau ferestre pline de lucruri scilipitoare, care te făceau să uiți unde te aflii și te atrăgeau tot mai departe ; și — înainte de a-și da seama — se și rătăciseră. Atunci surioara începea să urle și lucrurile se sfîrșeau prin aceea că se molipsea și Peter ; îl făcea să-și piardă capul și să nu-și mai recunoască propria lui stradă. Totuși, soseau acasă nevătămați și bătrîna Rasmussen îi certa și le ștergea lacrimile.

— Nu face să-i spuneți mămicăi Ditte despre asta, spunea ea. Dar Ditte auzea vestea caldă-călduță din gura altor femei, cînd sosea seara acasă.

Din fericire, toate se sfîrșiră într-o bună zi; bătrîna Rasmussen se ridică din pat, căci îi trecuseră efectele pilulelor. Fusese minunea lui Dumnezeu, că doar putere aveau! Nu trebuia decît să privești la nevasta profesorului: asta căpătase burtă! Și bărbatul ei era atît de drăgăstos cu ea! De cîte ori se ducea afară, fugea după ea cu o broboadă și i-o trecea printre gratiile ferestruicii.

Intr-o dimineață, cînd veniră copiii s-o vadă, bătrîna Rasmussen își trăgea fustele de dedesubt peste cap.

— Te-ai făcut bine, tușă Rasmussen? întrebare mirată. Bine, bine de tot?

— Cred și eu! răspunse ea, ținînd ca o coșofană prin cameră.

Rîseră de le gîlgiură gîtlejurile.

-- Mai fă odată, spuseră ei.

— Nu, nu se poate; acum trebuie să mă gătesc de iarnă. Bătrîna Rasmussen mai trecu o fustă de dedesubt peste cap — dar aceasta se înțepeni și nu mai lunecă nici în sus, nici în jos; lucrul i se întîmpla adesea spre marea desfătare a copiilor. Erau de vină umerii ei bătrîni, șubreziți de gută, și care citeodată nu mai erau în stare să se miște cînd ținea brațele întinse. Atunci stătea bătrîna cu fusta de dedesubt, de lînă, peste cap și nu mai putea vedea copiii.

— Unde v-ați ascuns, copii? întreba ea prefăcîndu-se mînioasă.

— Sîntem aici și mă cheamă Anna Svendsen; dar pe Peter îl cheamă numai Peter, pentru că n-are părinți. Poți să ne vezi acum? întreba surioara serioasă.

— Nu, dar pot să văd raiul, răspundea bătrîna, ostentîndu-se să-și tragă fusta. Și acolo sus călărește bietul Hans pe spatele diavolului, — ba nu! — pe spatele administratorului azilului de săraci. Vai... dacă l-ar face să simtă ca lumea gustul biciului! Dar prea e bun, nerodul de el!

— Și mai ce? Se duc la bunul Dumnezeu?

Dar fusta lunecase la locul ei și de data aceasta bătrîna nu mai vedea nimic. Bănuia însă că Hans se suise la bunul Dumnezeu să se plîngă de administratorul azilului de săraci. Să se fi dus și bătrîna Rasmussen cu el, ar fi avut

Hans un martor bun — ea ştia doar mai multe despre oameni decît era bine pentru ei.

— Cine e bietul Hans? întrebare copiii. E voinic?

— Da, grozav de voinic! Este atît de voinic, încît trebuie să umble cu miinile în buzunar.

— Poate să bată pe toţi oamenii? întrebă Peter cu voce groasă, scoţînd burta.

— De putut poate, dar e prost. Toţi îl sîcîie şi-l prigonesc, dar el rabdă. E un prostănac.

— Mi-e milă de el, spuse surioara.

Peter se umflă şi se oţărî.

— I-aş omori în bătaie pe toţi! spuse el.

Pe vremea aceea îi plăcea să omoare în bătaie.

Bătrîna Rasmussen fu silită să mai povestească şi altele despre bietul Hans, care era atît de voinic încît îi plesneau pantofii de lemn în picioare şi atît de prost de bun încît era aproape numai piele şi oase.

— Cînd l-a făcut Dumnezeu, l-a pus pe pămînt. Poftim, iată ici soare şi ici umbră. Dar pe partea însorită s-a aşezat diavolul cu ai săi. Aici locuim noi! a spus el. Şi atunci bietul Hans a fost nevoit să se mulţumească cu partea din umbră: ziua era bine acolo, dar noaptea era frig.

— Parcă ţi-e frig! îi striga necuratul noaptea. Aud cum îţi clănţăne dinţii!

— Şi tu parcă asuzi! îi striga bietul Hans la rîndul lui, cînd se lumina de ziuă şi soarele începea să ardă. Ia vezi să nu te topeşti, burtoşule! Atunci diavolul făcu iarna şi bietul Hans tremura ziua şi noaptea.

Bătrîna povesti mai departe:

— Văzînd cum stă treaba, bunul Dumnezeu îi trimise un palton nou-nouţ şi o plapumă călduroasă. Şi dracul îngălbeni şi înverzi de necaz. „Tocmai de aşa ceva am eu nevoie“, îşi spuse el în gînd, cu toate că n-avea ce face cu ele. Şi după ce rămase puţin pe gînduri, îi dădu în minte ce să facă şi născoci muntele de pietate. Că aşa e el! Iar bietul Hans de felul lui e aşa, că nu poate trece pe la un munte de pietate fără să simtă nevoia să amaneze ceva; şi, de aceea, iarna, paltonul şi plapuma lui se află acolo. Vara cînd e cald, le are pe-amîndouă acasă — că doar pe toate le face pe dos! Pe bietul Hans îl recunoşti după

aceea că-și amanează lucrurile tocmai cînd ar avea mai multă nevoie de ele și le scoate cînd nu-i mai trebuiesc.

— Așa face și mama, răspunse Peter.

— Ei, dacă te gîndești bine, poate că sînteți oarecum rude cu el. Și așa, fiecare se duse în treaba lui — deoparte bunul Dumnezeu și de alta diavolul. Bunul Dumnezeu a fost cinstit, și nu s-a putut lua la întrecere cu diavolul. De aceea îi merge bietului Hans tot mai rău și mai rău.

— Povestea n-are nici un haz, spuse Peter, căci nici nu există Dumnezeu.

— Ba da, există, și stă colo în biserica de marmură. Cine vrea să se îmbogățească, n-are decît să-l tragă de barbă și să-l scuipe de trei ori în obraz. Dar nu sînt mulți care cutează s-o facă și de aceea sînt atîția săraci pe lume.

7. OSPĂȚUL ÎN CINSTEA LUI PAUL

Ditte se pregăti — pentru orice eventualitate — împrăștiindu-și rochia cea bună cu cîteva pliseuri și umeri noi. Cheltui ceva parale, căci pentru cazul că ar fi fost poftită la cuminicarea lui Paul, trebuia să aibă o rochie ca lumea de îmbrăcat. În strada Isted se făceau pregătiri de sărbătoare; Ditte știa că iatacul și celelalte camere vor fi golite de mobilă, deoarece fuseseră poștiți la masă o mulțime de oaspeți. Se cumpăraseră vin și se tipăriseră cintece; știa ea, Sine, ce-avea de făcut. Ditte nu fusese niciodată în viață la un ospăț adevărat; ajutase de multe ori la servit în asemenea ocazii: acum se bucura că va lua și ea parte. Cuminicarea ei se făcuse cît se poate de sărăcăcios și se gîdea că trebuie să fie plăcut să iei parte la îmbunătățirea situației propriiei tale familii. Atît de mult ținea ea să nu fie uitată, încît simbătă seara era cît pe ce să-și uite mindria și să le aducă aminte că trăiește.

Duminică dimineața plinse puțin. Trebuia mult ca să se dea Ditte bătută și bătrîna Rasmussen o certă de-a binelea.

— Cum poți să te pierzi cu firea pentru un pic de mîncare, de vreme ce știi bine că numai sănătatea e de preț.

Fii bucuroasă că ești sănătoasă și că îți ai pâinea zilnică pentru tine și pentru copii. Te-or fi uitat în zăpăceala lor; or trimite să te cheme în timpul zilei. Dar nimeni nu veni și Ditte umblă toată ziua cu ochii roșii.

După ce culcă copiii, o rugă pe bătrîna Rasmussen să stea cu ei, ca să poată ieși puțin la aer. Își puse rochia cea bună și luă drumul spre oraș, către strada Isted. În fața casei în care locuia Lars Peter, rămase locului, ca și cum și-ar fi revenit dintr-o dată; se ascunse în umbra de peste drum și privi țintă spre ferestre; toate erau luminate; partea de sus a geamurilor era deschisă și pe-acolo ieșeau fum, zvon de glasuri și rîsete. Glasul tatălui le acoperea pe toate; el se apropie de fereastră și vorbi ceva spre interiorul camerei; apoi rîseră cu toții. Ditte rîse și ea — spusese desigur ceva drăguț și nostim despre Paul; Paulică! Ah, ce n-ar da să-i poată lua capul în mîini, să-l sărute și să-i dorească noroc și fericire! Era doar băiatul ei! Il tirîse după dînsa pînă i se strîmbase spatele și-i jertfise nopțile — o podidi plînsul. Deodată cineva plecă de acolo. Ușa se deschise și Else ieși cu logodnicul. Se certau. O luară pe stradă, cu capul gol. Își întorceau spatele ca doi copii rău crescuți.

Ditte se strecură din poarta în care se ascunsese și dădu repede colțul. O luă apoi la împlînire pe străzi, părăsită și cu inima bolnavă. Știa că tata îi simțea lipsa astă seară și socoti drept o trădare faptul că nu izbutise să obțină să vie și ea. Acum, la bătrînețe, devenise laș; altădată nu se sfîia să pună piciorul în prag față de Sörine cînd era vorba de copii. Dar Sine nu avea decît să chicotească de parcă ar fi gîdilat-o cineva, că apoi putea face ce voia. Așa bună, voinică și plinuță cum era, îi luase Dittei singurul refugiu de pe pămînt: casa părintească.

Printr-o stradă lăturalnică ajunsese la alea Frederiksborg. Intrarea la sediul Armatei Salvării era luminată puternic. „Săptămîna înălțării sufletului, cu imnuri și aleluia!” scria pe firma de pînză străvezie de peste ușa de la intrare.

Ditte intră; se simțea nespus de părăsită și-i era frig. Avea nevoie de lumină și de căldură în suflet și în trup.

Înăuntru era minunat de cald și iluminat ca ziua. Pe platformă se urcară cîțiva soldați bărbați și femei ai Ar-

matei Salvării; cântară, predicară și jucară teatru — ca să zic așa — în același timp. Se opriră apoi brusc în mijlocul unui vers și gura unuia din ei începu să se miște repede. Țșt! Orchestra se rostogoli peste glasul lui înăbușindu-l cu o larmă asurzitoare; parcă-ți dădea cu ceva în cap și te gîdila la rădăcina părului; te-ar fi trezit și din morți! Muzica troznea, de-ți alunga cu de-a sila supărarea din suflet. Ditte nu lua predica în serios, i se părea că nu doreau decît să-i facă pe oameni să-și descrețească frunțile și să zîmbească. Îți făcea bine să te afli într-un loc unde nu numai că ești bine-venit, dar unde toată așa zisa petrecere se organizase numai de dragul tău.

Se aflau în sală și cîteva fețe pe care le cunoștea din iarna trecută. Iar sus, pe una din băncile din față, ședea bătrînul peticar din podul casei; ținea fața ascunsă în dosul pălăriei și părea cufundat în rugăciune. Și colo — rezemat de o fereastră — stătea domnul Kramer, chriașul. Ditte era cît pe-acî să dea un țipăt de spaimă, cînd îl văzu. Avea fața vînată, atît de vînată cum n-o mai văzuse niciodată pînă acum — deci nu băuse toată ziua nici pic de alcool. Ținea mîinile împreunate pe burtă suptă. Bărbia și fălcile îi atîrnau ca niște cîrpe. Arăta sfișietor de prăpădit. Ditte avu remușcări la gîndul că intenționase să-l dea afară. Unde s-ar fi dus așa unul! Se gîndi cum ar putea să-l tragă cu ea acasă.

Cînd se ridică Ditte să plece, el își luă pălăria de pe fereastră. La poartă se apropie de dînsa.

— Scuzați că vin după dumneavoastră, spuse el. Dar poate permiteți să mergem o bucată împreună. Nu în oricare seară ai parte de o doamnă.

— Da, haide acasă, domnule Kramer, spuse Ditte cu vioiciune. Cumpăr pîine și fac cafea.

— Acasă? întinse el cuvîntul. Viață de familie cu pelinci lîngă sobă și încă și cu cafea cu pîine? Nu, doamnă Hansen, nu sîntem pentru așa ceva. Sînul familiei ne este cu desăvîrșire interzis! Dar în piața Vesterbro se află o bodegă grozavă. Acolo poți veni și dumneata, căci vin și doamne.

Ditte mulțumi — dar ea nu mergea pe la bodegi.

— Da, da... De altfel ești și prea distinsă pentru așa

ceva. Dar... ei!... poate că ai putea să-mi împrumuți vreo coroană-două.

— N-am bani, domnule Kramer, spuse Ditte privindu-l în ochi. Nici o para chioară!

— Parcă spuseseseși că vrei să cumperi pîine. Mai bine dă-mi mie banii, dacă tot nu cumperi pîine. O apucă de mîneacă, privind-o ca un cerșetor. Era ca și cum în ochii lui stinși s-ar fi aprins nădejdea unei mîntuiri căzute din ceruri.

— M-am gîndit s-o iau pe datorie, spuse Ditte. Am credit la brutar și-s dispusă să-ți iau un coniac la cafea în loc de pîine.

Omul ridică din umeri.

— Știi bine că nu beau niciodată acasă, în șandramaua mea — că doar nu-s un ticălos. Dar... ce dracu'! Iartă-mă că vorbesc așa... dar dacă ai credit, ai putea să fii atît de drăguță și să ceri pentru mine două coroane. Mîine ți le dau înapoi, pe cuvîntul meu de om, care a fost odată de treabă.

Se aflau acum în piață și ochii și urechile lui Kramer erau ațintite spre bodegă, sorbind cu nesaț larma care ieșea de-acolo.

— Hai, te rog! cerși el. Două biete coroane!

Ditte ar fi făcut-o cu plăcere; îi era milă de el, așa cum stătea aici, privind bolnav de dor, către iubita lui bodegă.

— Dar nu știu cum să fac, exclamă ea desnădăjduită.

Moliciunea din glasul ei îl făcu să devină brutal.

— Nu știu! Nu știu! se enervă el. Tot așa ai spune dacă ai avea un copil bolnav care ar avea nevoie de medic și de medicamente? Atunci ai găsi dumneata o soluție! Sînt destule soluții. Să fiu în locul dumitale aș găsi cu ușurință, în mai puțin de un sfert de oră, douăzeci de coroane.

— Așa? Și cum ai face? întrebă Ditte mirată.

El îi puse familiar mîna pe umăr și se plecă spre ea:

— Așa minunat cum arăți! spuse el, arătînd spre strada pe care mișunau bărbații în lumina felinarelor ca niște fluturi de noapte.

Ditte îl privi împietrită. Pe urmă îi întoarse spatele și plecă plîngînd încetîșor.

Cînd sosl acasă, Karl tocmai plecase: copiii mai erau

treji. Erau foarte veseli. Adusese cina cu el, pentru că se plictisea să mănince singur ; copiii mincaseră, apoi băuseră și cafea, și încă cu piine albă.

— Ne-a dat toבָּא și brinză, povestiră copiii de-a valma.

— Tare-i bun, spuse bătrina Rasmussen. Atît de drăguț și de serios ! Și nu bea un ban din ce cîștigă. Așa soț mai zic și eu !

Ditte nu răspunse. Era ostenită și suferea.

Partea ei de la ospățul de cuminicare tot îi fu dată Ditlei ; a doua zi dimineăța, Lars Peter aduse un coș cu tot felul de bunătăți ; friptură, tortă și o mulțime de alte lucruri.

— Să ne ierți că nu te-am poftit, spuse el. Dar afară de noi, n-au fost decît cîțiva vecini. În situația în care se află acum mama, nu se poate osteni prea tare.

Nu se uită la Ditte pe cînd vorbea și Ditle nu găsi cu cale să-i răspundă. Nu-i luă coșul din mîini și el fu nevoit să-i găsească singur un loc lingă sobă. Ditte nici nu mulțumi, nici nu se uită la coș.

— Ei, acum s-o șterg, că trebuie să plec la drum, spuse el, dîndu-i mina tulburat. Toți trei copiii erau la bătrina Rasmussen și el nici nu întrebă de ei.

Ditte se pregătea, căci la orele unu trebuia să fie undeva la lucru. Înainte de a pleca duse coșul la bătrina Rasmussen.

— N-ai putea trimite un băiat cu acest coș în strada Isted ? întrebă ea. L-a adus tata — e de la ospăț. Dar nu-mi trebuie rămășițele lor.

— Sigur... numai asta mai lipsea, făcu bătrina. Las' că-l trimit eu pe Christian al Olsenilor. Ar trebui să li-l dăm în cap ! Așa ar merita !

Cum plecă Ditte, baba desfăcu coșul.

— Măi, ce de bunătăți ! Ia priviți, copii ! spuse ea bățînd din palme. Ar fi mare păcat și rușine să le dăm înapoi îngîmfașilor celorla ! Nu-i mai bine să le păpăm noi ? Dar mamei să nu-i spuneți !

Copiii știau să-și țină gura ; nu era aceasta prima taină pe care o aveau cu bătrina Rasmussen. Pe urmă înfulecară — tii ! ce bun era ! Mincare știa ea să facă, îngîmfata ceea din strada Isted. Le ajunsese pentru cîteva zile ; păcat numai că Ditte nu putea și ea gusta măcar o îmbucătură.

8. BĂTRINA RASMUSSEN CAPĂTA GHETE NOI

Să ai de lucru și bine și rău în același timp. Ditte trebuia să-i mulțumească lui Dumnezeu că erau atît de mulți care o luau la spălat și la curățenie. În felul acesta își agonisea piinea cea de toate zilele pentru ea și familie și mai avea și o simbrle lunară, măcar cît de cît. În multe locuri se mai găsea și ceva de dus acasă copiilor și bătrînei Rasmussen; îi dădeau doamnele; ba chiar și servitoarele îi vîrau cîte ceva.

Copiii, de dragul căroră lucra, sufereau însă din pricina asta. De mîncare aveau ei, dar erau neglijați în alte privințe. Bătrîna Rasmussen era bună cu ei, numai creștere nu știa să le dea. Copiii n-o respectau și-și făceau de cap. Dittei nu-i plăcea să-i lase să se joace în curte. Prea era acolo multa murdărie; și atitea altele care puteau să le strice și hainuțele și sufletul. Le interzisese să coboare, dar vedea ea bine după haine și din tot felul lor de a fi că se duceau totuși pe-acolo. Bătrîna îi lăsa să se ducă și-i învăța să nu sufle un cuvînt. Asta era cel mai rău, căci învățau să mintă și să tînuiască.

Atunci Ditte ridică opreliștea. Mai bine așa, decît s-o facă pe ascuns. Pe de altă parte, asta îi dădu și mai mult de furcă duminică; avea în tot cazul de făcut treaba de toată săptămîna și acum mai trebuia să și curețe copiii de murdăria pe care o adunaseră în cursul săptămîinii — pe dinafară și pe dinăuntru. Ușor nu era — cu atît mai mult cu cît nu era în curent cu cele ce făcuseră zi cu zi. Era ca și cum buruienile grădinii ar fi crescut tot mai mult printre plivituri — să le fi putut cel puțin smulge pe măsură ce răsăreau! Așa cum se petreceau lucrurile, își pierdea ușor răbdarea.

Cînd isprăvea treaba și trăgea cu urechea la convorbirile dintre cei doi copii, inima începea să-i singereze. Găsea ca nu era pentru ei ceea ce ar fi trebuit să le fie; nu era în stare de nimic! Deși tot ce făcea, făcea numai pentru copii. Să le meargă bine, să fie sătui și veseli, să crească oameni de soi — pentru asta trăia și trudea ea. Dar cum făceau dezordine sau firimituri, ori se murdăreau, sărea ca friptă și-i trata cu asprime. Știa prea bine că așa erau copiii — dar la asta se gîndea abia pe urmă! Da,

după ce-i ocăra și-i certa făcându-i să plîngă, devenea înțeleaptă și îngăduitoare, dar era prea înțziu. Și la primul prilej lucrurile se repetau. Trebuia să se gîndească la răbdarea pe care o avusese bunicuța cu ea — tocmai asta îi lipsea ei. Dar nici nu avusese bunica un cîrd întreg de hrănit. Putea să se țină numai de Ditte și asta era altceva.

Ditte mai vru să încerce odată să ia de lucru acasă. Prima oară nu izbutise, dar asta nu însemna nimic; acum voia să învețe o specialitate, să se mărginească la efectuarea unui singur articol. Așa ceva se plătea mai bine și era mai sigur. Dincolo, pe scara mătușii Geismar, în clădirea din spate, locuia o crăvătăreasă, domnișoara Jensen, care avea în permanență cîteva ucenice. Ditte auzea dimineața și seara mașinile de cusut de-acolo. Domnișoara era logodită cu un gardist și-și strîngea bani de zestre — de aceea era atît de harnică. După căsătorie, el voia să-și dea demisia și să preia administrația unui bloc, pentru asemenea slujbă erau căutați în special cei din poliție. Și ea voia să-și deschidă un atelier adevărat de croitorie.

Ditte vorbise cu ea s-o primească practicantă; un curs de paisprezece zile costa cincisprezece coroane. După asta puteai lucra tot pentru ea, cu plată. Ditte spera să izbutască, numai să găsească bani pentru curs. Avea doar de încasat cam atît.

Nu se culcă pînă nu veni acasă chiriașul; prefera să vorbească cu el seara, căci atunci era mai la locul lui. Abia tîrziu, după miezul nopții, îi auzi pașii nesiguri pe scară. Deschise ușa coridorului.

— Domnule Kramer, vreau să-ți spun cîteva cuvinte, zise ea.

Omul intră, clipi din pricina luminii și gîfii:

— Ptiu! a dracului seară!

Ditte îi lămuri cum stăteau lucrurile.

— Dacă mi-ai putea da chiria măcar pe o lună! spuse ea; atunci aș avea cel puțin cu ce plăti cursul. De mîncare om găsi noi, în cele paisprezece zile.

— Da, de mîncare... de mîncare se găsește, știe Dumnezeu cum, întotdeauna, făcu el cu un gest larg. Nu te necăji pentru asta. Dar ia spune-mi scumpă doamnă, drept cine mă iei? Ce, crezi că chiriașul dumitale a devenit peste noapte milionar?

— Nu, despre partea asta nu-i nici o primejdie! rîse Ditte deznădăjduită. Dar chiria tot trebuie să și-o plătească omul! Sau poate să sufere copilașii pentru că le bei dumneata banii?

— Stai! Asta să n-o spui, strigă el îngrozit întinzînd brațele, ca și cum s-ar fi ferit de ceva. Îmi pare rău că iei lucrurile așa. Să-i lăsăm pe nevinovații ceia de copii în pace.

Stătea în picioare, înghițea în sec și căuta să se sprijine de ceva — era teribil de agitat.

— Scuză-mă că m-am aprins așa, spuse el în sfîrșit cu voce groasă; dar îmi pare foarte rău că pui chestiunea atît de tragic... Mititeii... Ptiu, drace! Se clătină pe picioare spre camera lui. Ptiu, drace! îl mai auzi ea repetînd și dincolo.

Pe urmă se întoarce în cameră și o privi cu ochi umezi.

— Sînt un porc, spuse el, și dumneata ești o femeie bună și drăguță. Da, știe Dumnezeu că ești așa... lasă, lasă! Ei, și la ce folos? Chiriașul te înșeală, părinții copiilor acestora te pungășesc și dumneata n-ai inimă să n-ai dai pe toți afară.

— Las' că nu te dă ea afară, îmi spun adesea, poți fără grijă să faci ceva mai bun cu banii. Admite și dumneata, mamă Ditte, că afară nu mă dai. Și dacă mîine mă îmbolnăvesc și nu pot ieși din casă, îmi faci supă de ovăz — chiar dacă ar trebui să iei apa și fulgii de ovăz pe datorie! Vezi, asta zic și eu căpătuială! Fir-ar a dracului de treabă, dacă nu mi-aș fi scos femeile din cap — ce nevastă ai mai fi dumneata! Dar, nu merge... cu chiriașul nu mai merge. Să nu contezi pe-așa ceva, că-ți irosești praful de pușcă de pomană. Și nici nu vreau să mă-ncurc într-o dragoste nefericită.

Pe Ditte o pufni rîsul:

— Ce-ai vrut să-mi spui, domnule Kramer?

— Ei, da, ce-am vrut să-ți spun?... Da, da, că sînt un porc. Da, și-apoi știi, cu banii! Chiriașul nu s-a purtat acum cîteva seri prea frumos cu dumneata — ar fi dorit să-i procure parale într-un mod rușinos, nu-i așa? Să nu mai vorbim de asta, ce zici? Dar acum o să facă Kramer ceva ordinar pentru dumneata. Chiar mîine o să fac o mare, mare porcărie, de dragul mamei Ditte — că știe

Dumnezeu c-o merită. Mă duc la Ostallee da, în Ostallee, s-o felicităm pe conîta de ziua nunții.

Ditte tresări îngrozită.

— Domnule Kramer... doar n-ai de gînd să cerșești de la propria dumitale soție de care ai divorțat. Asta nu, te rog !... Auzi ! Asta să n-o faci !

Chiriașul clipi și rîse, și clipi și rîse din nou ; spaima ei îi făcea plăcere.

— Ba o fac ! Adică nu cerșesc, ci-l felicit ! Înțelegi mata... ah, ce ideie grozavă !... pe bărbatu-său ! Il felicit și pentru soția cea virtuoasă, cu calitățile ei îngerești cu tot — pe care am cunoscut-o înaintea dumitale — așa o să-i spun. Asta face cel puțin cinsprezece-douăzeci de coroane !... Ei, fetițo, noapte bună ! Acum să mergem la culcare și să dormim somnul celor așa ziși de treabă — și mîine... ptiu, drace !

A doua zi Kramer sosi pe la amiază și aruncă pe masă cincisprezece coroane.

— Ține ! îi spuse el privind-o minios ; ochii îi erau verzi de ură. Pe urmă plecă din nou. Ditte înțelese foarte bine cît îl costase acest drum — știa cît își ura el toate rudele din timpurile cele bune. Se virise în mocirlă ca s-o scoată pe ea din încurcătură ; nici măcar pentru iubitul lui rachiu n-ar fi făcut-o. Era foarte frumos din partea lui !

Acum Ditte se ducea în fiecare zi la atelier și număra zilele pînă va fi în stare să rămînă acasă cu copiii și să coasă. Nu-i mai lipsea decît principalul — mașina de cusut.

— Du-te la omul brutarului, spuse bătrîna Rasmussen. Asta dă bani cu dobîndă ; e un bărbat foarte serios. Dar Ditte avea pricină să nu vrea să se adreseze lui Låborg ; prefera să aibă de-a face cu străini.

În timpul prînzului ieși și peste o oră se întoarse înfierbîntată. Fusese la o prăvălie unde puteai cumpăra o mașină de cusut fără acot, cu plata în rate săptămînale.

— Crede-mă, mătușico, spuse ea încîntată, am luat o mașină grozavă — cea mai bună din toată prăvălia. Ar fi putut să-mi vîndă și una mai proastă — spuneau ei — căci ar fi cîștigat mai mult ; dar nu fac ei așa ceva. Nu-i frumos din partea lor ? Am luat-o cu două sute de coroane și trebuie să plătesc în fiecare săptămînă patru co-

roane; peste un an e proprietatea mea. În asta intră și procentele — cu bani peșin costă o sută cincizeci de coroane. N-am luat-o ieftin?

— Sigur — dacă nu cumva face și mai mult! răspunse baba burzuluiță. Nu părea de loc încântată.

După masă sosi și mașina de cusut. Nu era nouă de tot și nici nu era aceea pe care o văzuse Ditte. Era totuși bună, cosea curat și apoi o avea acasă. Crăvătăreasa veni și o încercă și mașina fu inaugurată la o ceașcă de cafea. Nu mai rămânea decât să respecte ratele săptămânale de patru coroane; asta nu era greu, dacă aveai de lucru. Ditte privea viitorul cu încredere.

Acum lucra acasă; i se dădeau duzini de cravate care trebuiau aranjate și finisate. Cîștiga o coroană pe zi, în afară de faptul că putea să-și vadă și de casă. Nu mergea să trăiești toată viața din asta, dar în curind va lua de lucru direct de la prăvălie. Domnișoara Jensen îi făgădui s-o ducă la director și s-o recomande, de îndată ce va fi destul de destoinică.

Bătrîna Rasmussen era morocănoasă și nemulțumită de ceva — nu se mai arăta decât arareori. Și într-o zi Ditte o surprinse șezînd lingă măsuța ei și plîngînd în hohote, din pricina mașinei de cusut.

— O hahaleră bătrînă ca mine nu mai are acum nici un rost pe lumea asta, hohoti ea. Și-i îndrăgisem doar pe copiii atît de mult.

— Dar, mătușă, cum te poți gîndi la așa ceva? Ditte era și ea gata să plîngă. Sigur că trebuie să-mi ajuți și mai departe — altfel nici n-o scot la capăt! Și cînd voi avea mai mult de lucru, ai să-mi ajuți și la cravate — este doar o mulțime de înșăilat — și atîtea altele!

Bătrîna se însenină și reîncepu să vină la masă cînd o chemau copiii. În ultima vreme rămăsese în camera ei, ca să nu le cadă în sarcină.

— Dacă mi-ar da asistența o pereche de ghete noi, aș putea să duc și să aduc lucrul pentru tine. Și asta ți-ar fi oarecum de folos. Ghetele cu care umbla nu mai aveau deloc tălpi.

— Să încercăm, spuse Ditte. Mai mult decât „nu“, doar nu pot spune. De mîncat n-or să te mănînce.

— Aşa crezi tu? Ba ăştia pot să te mănînce de viu şi să te înghită. Să mulţumeşti lui Dumnezeu că n-ai de-a face cu asistenţa.

— Las' c-o să meargă, spuse Ditte; numai să rămîi tare şi să-ţi aperi drepturile. Nu se poate să nu aibă grijă de încălţămintă pentru bătrîni.

— Ei, îţi vine uşor ţie să spui să rămîn tare şi aşa şi pe dincolo, dar să te văd dac-ar fi vorba de tine. Stai şi aştepţi ceasuri de-a rîndul pînă îţi amortesc picioarele, pe urmă iese ca o furtună dintr-un birou un dragă-doamne-de-director de raion. Sprijină picioarele de masă şi începe să urle la tine.

Bătrîna tremura la gîndul că trebuie să se ducă la biroul asistenţei raionului şi Ditte fu nevoită s-o conducă a doua zi dimineaţă, ca să fie sigură că n-o va înşela cînd va veni acasă, spunîndu-i c-a fost. Era doar ca un copil! Bătrîna se întoarse abia după prînz; stătuse toată vremea împreună cu alţii în faţa ghişei şi era sfîrşită de ostenală. Ditte îi ajută să-şi scoată paltonul şi-i turnă o ceaşcă de cafea fierbinte pe gît; avea picioarele ude learcă. Îi vorbea tot timpul despre vrute şi nevrute, ca s-o înviorze pe biata bătrînă.

— Ei, cum a fost? o întrebă în sfîrşit.

— M-au ocărit cit i-a ţinut gura, aşa a fost. Directorul în persoană nici, nu s-a arătat. Dar nici mojiicii ceia de mucoşi nu-s mai blajini. Cică mi s-a dat încălţămintă abia anul trecut şi nu se poate să vin una-două şi să cerşesc ghetе. Nu cumva merg la serate să dansez? Cînd le-am arătat cum îmi sînt ghetele, mi-au spus că-mi pot da o pereche de saboţi. Şi dacă nu-mi place, n-am decît să fiu trimisă la urmă — în parohia soţului meu care a murit. Auzi ticăloşie! Trăiesc aici de patruzeci de ani şi am trudit pentru oameni şi dacă acum nu mai pot, vor să mă trimeată unde nu mă cunoaşte nici dracu'! Bătrîna plîngea. Eu, cu biete me le picioare care-s numai băşici, cum să umblu cu ghetе de lemn?

— Las' că facem noi ceva, spuse Ditte şi-o sărută pe obrazul ud de lacrimi. Haide, haide, mătuşico! Sîmbătă vin banii de gazdă de la tatăl Annei — sigur de tot — şi atunci îţi cumpăr ghetе, ghetе de dans, mătuşico! O privi în ochi pe bătrînă, zîmbindu-i.

— Da, știu eu că ești bună... dar de unde să iei tu cît îți trebuie? Ai de astupat zece găuri cu fiecare bănuț. Deodată o pufni rîsul : ghetе de dans, auzi mojiții ! Să facă haz de-o femeie de șaptezeci și nouă de ani !

După masă veni mătușa Geismar pentru un moment, ca să vadă mașina Dittei ; bău o ceașcă de cafea și i se spuse povestea cu asistența de raion.

— Da, așa sînt ei, spuse femeia. La Consiliul Municipal sînt niște zdrențe cărora le e mai teamă de directorul asistenței decît chiar nouă, deși-s mai mari decît el. Dar du-te dumneata în saboți la biserică, doamnă Rasmussen, că asta nu le e deloc pe plac. Casa Domnului să fie casa Domnului. Ți-or da îndată ghetе de piele. Dar să calci cît poți de tare pe dușumeaua bisericii !

Așa și făcu bătrîna Rasmussen. De bunul Dumnezeu și de pastor nu-i era nici pe departe atît de teamă ca de directorul asistenței. Pastorul veni în persoană, după slujbă, să stea de vorbă cu dînsa. Ii puse mîna pe umăr și-i vorbi prietenos, pe cînd toată lumea se uita la ei. A doua zi bătrîna căpătă o pereche de ghetе frumoase și călduroase. Saboții îi ceru mătușa Geismar drept plată pentru sfat — mai scotea ea ceva bani pe ei.

Viața de aici, din capitală, nu era mai bună decît cea din satul de pescari ; trăiau de la mînă la gură — și abia dacă izbuteau și așa să lege capetele. Acolo cel puțin știau unde se duce agoniseala ; mîna care golea stupul, mai lăsa un pic de miere ca să nu flămînzească albinele. Dar mîna care curăța aici masa, era nevăzută ; putea foarte bine să fie a bunului Dumnezeu ca și a diavolului. Dar oricum, tot a soartei era ; în nici un caz nu lăsa în urmă ceva pe care te puteai bizui.

Ditte o luă iarăși de la început, dar nu cu prea multă încredere. Se puteau face multe comparații ; blocurile adăposteau familii și burlaci cu sutele ; fiecare din ele forma un adevărat orășel. Dacă făceai abstracție de apartamentele de la stradă — ceea ce era de la sine înțeles — celorlalți le mergea cam la toți la fel. Nu se prea vedea mare deosebire între situația acelor care beau și își iroseau banii și a celor care duceau o viață regulată ; tot

atita le rămînea, adică tot atît de puţin — pentru uzul personal.

Nici chiar la stradă nu mergeau treburile ca lumea. Brutarul şi nevastă-sa se rupeau muncind şi tot nu se urneau din loc. Nevasta însăşi şedea la tejghea şi Nielsen muncea cu ajutorul unei calfe şi a seriosului celuia de iutlandez, Låborg; toţi erau harnici şi sirguitori şi afacerea mergea bine. Nici pîinea nu era prea mare — asta nu s-ar fi putut spune; pîinea albă era ca un burete; plină de găuri în care sălăşluia duhul lui Nielsen, după cum spunea bătrîna Rasmussen. Şi tot nu auzeai alta decît că sînt în pragul falimentului.

Ditte nu prea pricepea toate astea. După ce vorbea cu Karl, căuta să dea lucrurilor un înţeles şi-şi spărgea capul să te găsească rostul; dar se lipsea repede. Aveai destulă bătaie de cap de o zi pe alta, ca să-ţi mai spargi capul şi cu viitorul; fiecare zi aducea truda ei. Cheltuiai destulă ostencală ca să te ţii pe tine şi pe ai tăi la suprafaţă; încotro o luai — asta hotăra soarta. Adesea era destul de greu să te ţii la suprafaţă — aici, toate cădeau la fund.

Ditte nu lega prietenie cu celelalte femei din casă, ci se ţinea de-o parte. Aşa era mai bine, căci altfel cine ştie în ce te mai băgai — în bloc se iscau adesea certuri serioase. N-aveau decît să spună că-i îngîmfată — numai să nu dea nimănui prilej să-şi bage nasul în treburile ei. Făcuse parte destulă vreme din drojdie şi n-avea nimic împotrivă să mai fie privită şi drept fata negustorului de mobile din strada Isted; hingherul, Cuibul Coşofenelor şi crima Sörinei n-aveau decît să se cufunde în întunericul veşniciei!

Totuşi trăia cu groaza permanentă de poliţie. Dacă aceasta ar găsi prilejul să-i scotocească trecutul, desigur că i-ar lua copiii din gazdă. De cîte ori se arăta poliţia în bloc, pe Ditte o treceau fiorii.

Şi aceasta nu se întîmpla rar. În cursul nopţii se auzea adesea larmă în curte sau într-una din locuinţe şi trebuia chemată poliţia. Cîteodată mai venea şi nechemată; aici se purtau altfel gardiştii decît în cartierele boiereşti unde slujise Ditte. Nu duceau mîna înmănuşată la chipiu, ci o ţineau în permanenţă în buzunarul de la spate, în care aveau

vîna de bou. Dacă cumva nu fusese larmă mai înainte, se întimpla s-o provoace chiar ei, poate că de plictiseală.

Intr-o noapte, Ditte se trezi înspăimîntată : în curte se auzeau strigăte și bătăi în ușă. Se duse la geam. Jos, în fața camerei muncitorului Andersen, stăteau cîteva siluete întunecate și băteau la ușă ; după statura lor mare și puternică își dădu seama că erau polițiști.

— Deschideți, strigau. Poliția ! Datorați o amendă de 80 öre ; Selma trebuie să facă osînda în locul banilor !

— N-ați vrea să mă luați mai bine pe mine ? întrebă o voce somnoroasă de bărbat.

— Nu, că nu sînteți legitimi ; o vreau pe mamă. Hai, mai repede, că sîntem cu duba.

— Sînt bolnavă, răsună glasul plîngăcios al Selmei. Miine plătim banii !

— Mulțumesc !... Cunoaștem asta ! Unde te doare ? S-a spart buba ? Ia să vedem și noi !

Încercară să descuie ușa. Se auzi cum umblau cu niște chei. Stăm aici pînă deschideți, spuse unul din ei.

Locatarii se plecau peste marginea ferestrelor, înjurau și-și băteau joc de gardiști.

— Hei, ștergeți-o, ciinilor ! spuse o voce aspră chiar lîngă fereastra Dittei. Acuși vă dau cu o cărămidă în cap ! Era chiriașul care se plecase tare peste fereastră și dădea din mîini.

În fine, poliția plecă.

A doua zi Selma cutreieră blocul și împrumută banii de amendă ; veni și la Ditte care îi dădu cinci öre. Tatăl copiilor zăcea bolnav, avusese un accident pe un vapor, la încărcatul cărbunilor. I se răsturnaseră niște saci peste șale. De șase săptămîni zăcea fără să primească vreun ajutor și copiii lipseau de la școală ca să poată umbla să cîștige cîte ceva. Dar Selma izbutise și era mîndră că poliția fusese nevoită să plece cu coada între picioare.

9. DE TOATE

Karl dădea în fiecare zi o raită pe la ei ; mult de pierdut n-avea, căci lucru nu era aproape de loc. Comuna sistase lucrările edilitare.

— Boierii suferă desigur de reumatism, spunea el în batjocură, și de aceea își închipuie că pământul e încă înghețat.

— Ei, cum merge treaba ? era prima lui întrebare când sosea, căci încercarea cu mașina de cusut îl preocupa tot atât de mult ca și pe Ditte.

— Mulțumesc, perfect ! răspundea ea de fiecare dată.

Nu era chiar așa. Nu-i vorbă și ei i se părea că face progrese simțitoare, căci executa lucrările tot atât de bine ca și cusătoresele mai vechi — numai că nu mergea tot atât de repede ca la ele. Dar ucenicia, adică ultimul ei stadiu, nu se mai sfârșea odată ; tot mai era nevoită să lucreze pentru domnișoara Jensen pentru o coroană pe zi. De fiecare dată când îi amintea croitoresei făgăduiala ce-i făcuse, de-a merge cu ea s-o recomande șefului, aceasta răspundea :

— Nu ești încă perfectă — vine și asta !

Mulțumesc de încurajare !... Dar Ditte trebuia să câștige acum : făgăduiala nu-i astîmpăra foamea. Nu mai putea face față cu cele șase coroane pe săptămînă, din care patru erau înghițite de mașina de cusut. Din fericire încasatorul care venea după rate, era un om de înțeles ; cînd venea sîmbăta și ea n-avea banii pregătiți, nu rupea pielea de pe ea — numai să aibă grijă și să nu lase datoria să crească.

— Vezi ai grijă să plătești sîmbăta viitoare opt coroane, îi spunea el ; căci altfel luăm mașina.

Ei, chiar atât de departe nu trebuiau împinse lucrurile. Avea ea grijă să nu rămînă în urmă cu mai mult de-o săptămînă. Tare-i mai venea greu și mult ar mai fi dat să aibă cui să-și spună de pe inimă. Și totuși răspundea : „Mulțumesc, perfect !“ — fie că îi era rușine să admită că nu mergea, fie că nu era în stare să se expună mlei și ajutorului lui Karl ; acesta era tot semnul cela nevăzut tras cu creta, peste care nu trecea. Tare mai era proastă.

În general, n-avea cui să-și spună de pe inimă — nici măcar cu Lars Peter nu se putea sfătui. Prea de multă vreme — chiar de pe cînd era mică — se deprinsese să se descurce singură și să poarte răspunderea hotărîrilor pe care le lua. Acuma îi venea greu să accepte sfaturi și ajutor. Nu se putea hotărî să se adreseze cuiva : cu cit îi

mergea mai rău, cu atât se închidea mai tare în sinea ei.

Karl, însă, bănuia că ceva nu e în regulă și într-o seară, stărui să afle cum stăteau lucrurile.

— Femeia asta-i un adevărat vampir, făcu el după ce stoarse cu greutate adevărul din gura Dittei. Te exploatează și de asta nu te recomandă. Desigur că dă lucru la multe fete ca tine.

Dittei nu-i venea să creadă că așa stăteau lucrurile.

— Doar și ea se trage din oameni săraci, spuse ea.

— Ei și ? De asta nu poate jumuli pe alții ? La urma urmei, toată omenirea se trage din sărăcime.

Ditte nu știa ce voia el să spună cu asta ; ea știa că pe lume există bogați și săraci.

— Nu se naște omul în pielea goală ?

— Dacă o iei așa ! răspunse Ditte șovăind. Se temea să nu înceapă iarăși cu trăsnaile lui bisericești. Auzi ce poamă ! se grăbi să schimbe vorba. Și încă se uită de sus la noi, și-o mai face și pe cucoana. Vrea să se mărite cu un gardist și să-și deschidă prăvălie. Și noi să le prăduim capitalul. Ce mai poamă !

— Du-te mâine singură la magazin și cere de lucru, spuse Karl. Sau poate ar fi mai bine să te duci la altul, ca să nu-ți pună ea bețe în roate. Oamenii care se cațără n-au scrupule.

Copiii erau de mult în pat și dormeau liniștiți. Deodată, Peter ridică capul :

— Am visat că ești aici, spuse el cu ochi strălucitori. Pe urmă căzu pe pernă și adormi din nou.

Acum se trezi și Georg cel mic și spuse : „Am, am !“

— Mi se pare că încearcă să spună „mamă“, ceea ce e foarte mult pentru un copil de șapte luni, spuse Karl.

— Nu, spune „tată“, lămurii Ditte cu seriozitate. E prea micuț ca să-și dea seama că n-are tată.

Karl o privi lung dar nu răspunse. Expresia din ochii lui o puse pe gânduri și o făcu să amuțească. Pe cînd se juca cu copilul, Karl băgă de seamă că Ditte plînge.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă el.

— Nu știu... toate sînt atât de ciudate, că nu mai înțeleg nimic.

— Las' că se aranjează lucrurile — numai răbdare trebuie, răspunse el. Blîndețea din glasul lui o făcu să izbucnească în hohote.

— De ce nu-ți faci singur dreptate, spuse ea deodată cu violență. De ce aștepti să vin eu la tine? Doar tu ești bărbatul !

Karl clătină din cap.

— Nu, odată te-am silit și am plătit-o foarte scump, crede-mă. Fiecare om are dreptul să procedeze după propria lui vreare.

— Asta o spui tu numai așa. Dar ce să facă omul care ar vrea ceva, dar nu se poate hotărî s-o spună? Ce bine ar fi să-l ia cineva de guler și să-i poruncească : „Hai, spune odată !“

— Ei, pe mine n-o să mă convingi să fac așa ceva ! spuse Karl sculindu-se după scaun. Sper să nu ajung în ziua în care să mai silesc pe cineva. Acum, trebuie să plec ; mă duc la ședința șomerilor. Îi întinse mîna.

— Acolo nu te sfiești să vorbești despre putere și simnicie !

Ditte îi ținea mîna strîns, ca și cum s-ar fi agățat de el ca să nu cadă.

— Asta e cu totul altceva. Orice om are drept la pîinea cea de toate zilele — chiar dac-ar fi să și-o ia singur ! răspunse Karl cu hotărîre.

Ditte căzu pe gînduri și uită de lucru. Nu era mulțumită cu cele ce spusese și tot atît de nemulțumită era și pentru că nu spusese altele — pe care nici nu va avea vreodată curajul să le spună. Da, dacă ar fi căutat Karl s-o convingă, atunci i-ar fi venit ușor să urmeze imboldul inimii și să-l atragă spre ea. Dar fusese tocmai pe dos ; avea nevoie de un om cu care să împartă poverile — acesta era lucrul cel mai anevoios. De ce nu-și întorcea fața spre ea acum, cînd se afla la strîmtoare? De ce trebuie cel strîmtoat să iasă întotdeauna la cerșit? Ditte căuta să scutească pe alții de acest lucru și-și dădea osteneala să le ghicească nevoile, pentru că știa, din propria ei experiență, cit îi vine de greu cuiva să ceară. De ce n-o cuprinde cu brațe tari, s-o smulgă la el, s-o ocrotească? O făcea oare din considerație pentru ea — credea el că mai sălășluiește încă altul în sufletul ei?

În primul moment, Ditte se cufundase cu totul în amintirea lui Georg. I se părea că se află în vreo hoinăreală de-a lui și că poate sosi dintr-un moment într-altul ; acest sentiment era întărit și de faptul că nu se convinsese dacă murise cu-adevărat, sau dacă rămăsese pe undeva. Ditte nu-l jelea, de fapt, ci doar continua să-l iubească în sinea ei. Uitase necazurile pe care i le făcuse și nu se gîdea la el decît ca la un om fără seamăn de bun, care avea mare nevoie de ea : un copil mare !

Încet, încet, se lămurii că plecase fără întoarcere și într-o zi își dădu seama că era mai bine așa. Lupta pentru existență era și-așa destul de anevoioasă și i-ar fi fost și mai greu, dacă l-ar fi avut și pe el în sarcină. După ce născu copilul, se schimbă și atitudinea ei față de Karl. O preocupă din ce în ce mai mult. Dacă întirzia cît de puțin peste sorocul cînd știa că trebuie să vină, începea să se neliniștească. Era un om tare și ea îl privea ca pe un superior ; ce frumos ar fi fost să-și lepede răspunderile și să trăiască sub aripa lui. Dacă-l iubea, de ce oare nu-i putea arăta căldură — căldura dragostei ? Pentru că se întîmplaseră prea multe între ei ? Ditte nu știa ; știa numai că exista un obstacol, care o împiedeca să-i dea căldura sufletului ei. Dar de ce n-o ajuta el să înfrunte această piedică ? De ce n-o cuprindea în brațe, de ce n-o apuca cu mîna tare ? Ditte se întreba dacă e cu adevărat bărbat.

Karl avea dreptate ; domnișoara Jensen era un adevărat vampir. Acum că lucra direct pentru magazin, Ditte atinge un venit zilnic mai ca lumea — numai dac-ar fi fost suficient de lucru în specialitatea ei. Din nefericire timpurile grele siliseră pe mulți muncitori să cruțe cravata neagră și să se mulțumească în cursul săptămîinii doar cu cămașa. În felul acesta, nu parvenea să se lipsească complet de lucru afară din casă ; bine că nu pierduse casele cele mai bune, unde lucrase cu ziua. Dar cel mai adesea rămînea acasă la copii, și așa era cel puțin în stare să-i îngrijească și să-i supravegheze. De asta era mare nevoie, căci abia acum vedea ea cît fuseseră de neglijați.

Intr-o zi, cînd se întoarse acasă de la lucru mai devreme ca de obicei, descoperi că Anna fugise. Se mai întîmplasă și altădată, fără însă să prindă ea de veste ; Peter și cu

bătrîna Rasmussen o găsiseră la vreme. Ditte se sperie groaznic, aruncă șorțul cît colo și se repezi afară, alergînd prin tot cartierul și întrebînd pe toți copiii care-i ieșeau în cale. Poate că i se întîmplase ceva ; un asemenea gînd nu era de îndurat. Și în cel mai bun caz, chiar dacă fetița n-ar fi pățit nimic, ar fi fost dusă la poliție. La această idee, Ditte gemu de durere ; fu silită să se oprească în loc și să respire, cu mîna pe inimă — acolo unde simțea niște dureri sfîșietoare. Dacă dă poliția de cuibul ei, i-l sfarmă pe dată ! Nici măcar n-avea autorizație să îngrijească de copii. Reveni acasă plîngînd, în speranța că fetița poate se întorsese ; Peter și bătrîna ședeau sus la fereastră și pîndeau. Văzu de pe fețele lor că fetița nu venise.

Acum trebuia să se adreseze poliției ; nu-i mai rămînea alta de făcut decît să-și pună singură capul pe butuc. Urcă să-și schimbe rochia.

— A mai făcut surioara așa, spuse Peter, dar atunci am prins-o.

Bătrîna îi făcea semn să tacă.

— Ce ? A mai fugit și altădată ? strigă Ditte.

— Da... am găsit-o colo, departe, în Adelgaade. Spunea că se duce la bunica ei.

Ditte o luă ca fulgerul pe stradă spre Nyboder unde locuia o rudă a lui Svendsen : bătrîna văduvă a unui pilot de flotă, care primea acum ajutor de bătrînețe. Avea peste optzeci de ani și zăcea mai mult în pat. Copilul o vizitase în cîteva rînduri împreună cu tatăl ei.

Nu-ți venea a crede că fetița își mai amintea de ea. Era curată nebunie să-și închipuie că va nimeri acolo, și totuși ajunsese și bătrîna se pregătea s-o trimeată înapoi cu un băiat.

— Ce spaimă m-ai făcut să trag fetița ! spuse Ditte în drum spre casă. Mă doare inima de nu mai pot. Era nevoită să-și apese brațul pe coșul pieptului, ca să-și astîmpere durerile. S-ajungă ele acasă, c-o să-și ia fata porția ei de bătaie și-o s-o ocărasească și pe bătrîna Rasmussen că ține secrete cu copiii și-i învață să nu spună mamei adevărul. Ditte era furioasă.

Dar drumul înapoi dură mult, deoarece era cu totul sleiță din pricina spaimei și a goanei ; cînd sosiră acasă îi tre-

cuse minia. De asta era bucuroasă, căci altfel ar fi fost prea aspră și apoi ar fi regretat. Pe cînd așa, se alesese doar cu spaima. Bătrîna Rasmussen era o biată făptură de treabă și făcea și ea ce putea, numai că răspunderea era prea mare pentru dînsa. Cît despre copil — de cîte ori nu fugise ea însăși de-acasă, la bunica ! Și ce bătaî ar mai fi mîncat pentru asta — dacă n-ar fi fost Lars Peter s-o apere și să domolească lucrurile.

Lars Peter... cît de bun și de îngăduitor fusese ; întotdeauna o apăruse. Și cum îl răsplătise ea ? I-a plătit binele cu răul. Deodată o apucară pe Ditte remușcările ; spaima, minia și ușurarea se prefăcură dintr-o dată în remușcare și în imboldul de a se arăta împăciuitoare. Era atît de mulțumită c-o regăsise pe surioară fără să i se fi întîmplat ceva rău, încît luă asupra-și toată vina — simțea nevoia să se arate recunoscătoare cuiva. Și, de vreme ce Sine era singurul om despre care crezuse c-o nedreptățise, îi ceru iertare în gînd. Adică de ce era rău că dorea să parvină ? Era destoinică, își vedea de gospodărie și lui Lars Peter îi era în toate privințele o soție bună. Ditte era invidioasă — asta-i tot !

După ce culcă copiii se duse în strada Isted.

Cînd intră, găsi familia la masă, într-o atmosferă cam apăsătoare. Else și logodnicul se certau ca de obicei ; erau ca niște copii — nici nu se înțelegeau, nici nu se puteau despărți. Else dansase prea mult în ajun cu alt băiat și de aceea Hjalmar se simțea jignit.

— A mai stat apoi lingă tine și ți-a ținut mîna — am văzut cu ochii mei, spuse el morocănos.

— Ei, ia mai taci, că n-ai dreptul să-mi reproșezi nimic, răspunse Else. Ai sărutat-o pe Mary pe gît, pe cînd îi ajutai să-și pună vulpea — ce crezi că nu te-am văzut ?

Cearța merse tot așa mai departe, pînă ieși Else hohotînd la bucătărie.

— Ce mai poame îmi sînteți, spuse Lars Peter, privind de la unul la altul ; nu-i putea stăpîni. Sine nu spunea nimic.

Dar, peste puțin, cei doi se împăcară și ieșiră împreună. Se duceau la teatru.

— Ah, ce bine ! O s-avem un pic de liniște, făcu Lars Peter, cînd tinerii fură dincolo de ușă. Așa, poți să te mai

odihnești puțin. Impinse fotoliul lângă lampă și începu să-și citească gazeta. Cît timp se afla ginere-său în casă, Lars Peter ședea rezemat pe spătarul jilțului.

— Dar de ce vă stă tot timpul pe cap ? întrebă Ditte.

Ei, băiatul n-avea unde să stea și cei doi nu se puteau despărți nici un minut.

— Cîștigă el ceva, dar dacă nu vrei să riști să se prăpădească, trebuie să-l chemi la masă.

— Atunci mai bine să-l luați cu totul în casă, spuse Ditte cam ironic.

— Am vorbit și despre asta cu mama, răspunse Lars Peter serios. Dar te pomenești că rup legătura și atunci e firește mai bine să nu fi mers prea departe cu prietenia.

Ditte avea părerea ei, dar nu se simțea chemată să spună ce gîndește ; de aceea preferă să tacă.

Vedea ea bine că lui Lars Peter nu-i mergea grozav.

— Ce, nu merge afacerea ? întrebă ea.

— Nu mai face multe parale, spuse Lars Peter. Oamenii de pe urma cărora trebuie să trăim, n-au bani să cumpere.

— Tata dă prea mult și ia prea puțin pe lucruri, se amestecă Sine.

— Nu poți trăi din nevoile altora — asta-i toată povestea, spuse Lars Peter. Nu-i chiar atît de simplu cînd sosesec cu catrafusele — cu vreo plapumă sau cu altceva, de care știi prea bine că au ei însăși amarnic nevoie, pe ger. Abia dacă te poți hotări să le-o cumperi, dar încă să mai și profiți și să-i păcălești !

— Ba nu, tata le lasă adesea lucrurile și le mai împrumută și bani pe de-asupra — cînd e convins că nu se pot lipsi de ele.

— Da, și pe urmă se duc peste drum la concurență și noi rămînem cu buzele umflate. Vezi că nu-i chiar atît de simplu.

Sine rîse :

— În felul acesta vezi bine că nu-l.

— Doar nu vrei să-i jupuim pe cei săraci ?

Nu, așa ceva nu voia Sine.

— Atita știu că nu poți fi și cu slănina în pod și cu varza unsă ! Cei ce știu să facă treabă, trăiesc și înflo-

resc, pe cînd noi ne măcinăm. Crezi că asta le poate fi săracilor de vreun folos ?

— Nu, sigur că nu-i treabă simplă, căci doar și noi vrem să trăim, dar tare-i rău să-ți scoți existența din mizerie — și asta-i meseria telalului. Lars Peter nu era mulțumit.

Pe urmă Sine se duse în iatac și aduse pe mititelul care se trezise ; asta îl înveseli din nou pe tata. Sine era iarăși însărcinată ; faptul că mai făcea copii o stingherea pe Ditte — dar nu știa de ce. Totuși era foarte plăcut să vezi cum îl înținerea și-l înviora pe Lars Peter atingerea unei făpturi mititele. Ridică pruncul pînă-n tavan și de bucuria făcu mare tărăboi. Copilul îl trăgea de păr, plescăia din guriță pe chelia lui mare și țipa de fericire. Așa și-l amintea Ditte de pe vremea cînd era ea însăși micuță — zgomotos și vesel. Și cei mici se zbenguiau întotdeauna cu el. Chiar și înaintea ei — demult, demult de tot — se jucase el și glumise cu alt rînd de copii, care dispăruseră din viața lui în mod misterios — cum anume, nu aflase ea niciodată.

Lars Peter era nemuritor !

10. CHIRIAȘUL NU-ȘI MAI REIA OCUPAȚIILE

Domnul Kramer devenise ciudat în ultima vreme. Ce-l apucase oare ? Nu mai hoinărea ; se întorcea acasă de vreme și se băga în pat. Erau și zile cînd nu se scula de loc, ci se înfunda în perne cu plapuma peste cap. La el în cameră era frig și singele lui subțiat nu păstra căldura.

— Prea e albastru, spunea el. Sînt de viță veche. E destul să-mi privești nasul ca să te convingi.

Ditte îi aducea ziarul, dar el n-avea chef de citit.

De familie bună era el, dar la ce folos, dacă familia îl lăsa să se prăpădească de mizerie ! Bătrîna Rasmussen avea dreptate : cu cît mai puțină familie, cu atît mai bine.

Intr-o zi, Barbă-Cot îl tirî pînă acasă. Căpătase o criză tocmai la Kongen Nytorv și abia de se mai putea ține pe picioare. Idiotul se afla din întîmplare prin apropiere și din fericire se puțuse ocupa de el ; altfel poliția l-ar fi băgat la azil, atît de prăpădit părea.

— Nu bea suficient alcool, murmură Barbă-Cot și, deși o spunea un idiot, Ditte fu de aceeași părere.

Și acum zăcea aici, așa cum prezisese el odată la beție, nu-i mai rămânea Dittei decât să-i facă supă de ovăz.

— Dă-l afară, spuneau vecinele. Doar n-ai de gând să hrănești un om în toată firea — o zdreanță ca asta! Dacă s-a scrîntit la cap, apoi o mai poate duce și douăzeci de ani! Dă-l pe mîna poliției, că-l bagă ea în spital.

Dar Ditte nu se putea hotărî. Era doar chiriașul ei și cu asta, basta! Poate că era el însuși vinovat de starea în care se afla — căci trăise o viață prea de tot desmățată; se tăvălise prin cîrciumi și nu mîncase niciodată la vreme. Ditte, însă, n-avea poftă să cerceteze a cui era vina. Prea îi dădea mult de lucru să cauți pricina mizeriei în care se afla cineva. Omul avea nevoie de ajutor și asta îi era ei suficient.

Nici nu se vedea cu ușurință ce-i lipsea. Karl cunoștea un medic care ținea cu cei nemulțumiți și nu cerea plată cînd îl chemai la domiciliu. Dar chiriașul nici nu vru să audă de el. Totul îi devenise indiferent și-și bătea joc de starea în care se afla.

— Doar ai auzit ce-mi lipsește — ți-a șoptit-o idiotul, cînd m-a adus acasă, spuse el mînios. Ce, nu-i destul dacă a spus-o idiotul?

În altă zi, bătut în perete; Ditte intră la el și-l găsi cu o expresie solemnă pe față.

— La drept vorbind, vrei să știi numai decît ce am? Întrebă el serios. Ei, atunci află — e o infecție a sîngelui, o gravă infecție a singelui. Am căpătat-o în ziua cînd am privit-o în ochi pe conîța... — ei, pe fosta mea. Asta a întrecut măsura!

Ditte avea grijă să-i dea cîte ceva de mîncare, altfel s-ar fi prăpădit de foame.

— Cum îți mai merge, domnule Kramer, poți să te scoli azi? îl întreba dimineața, cînd îi aducea cafeaua.

— Nu știu, zău... Și la ce m-aș scula? Ai putea să-mi spui?

— Ca să cîștigi ceva... ca să ieși puțin la aer. Aici te prăpădești.

— Ei și? Pagubă-n ciuperci!

În cursul zilei îi aducea ceva cald de mâncare — ce era și ea în stare să încropească.

— Ce dracu' mai înseamnă și asta ? Ține-ți mâncarea și lasă-mă-n pace ! spunea el de fiecare dată. Nu-mi trebuie pomana dumitale.

— Dar cafeaua de dimineață cum o bei ? îl întreba Ditte cu dibăcie.

— Ei, asta-i altceva, că doar e cuprinsă în prețul chiriei, răspundea el enervat. Asta așa era, numai că nici chiria n-o plătea — așa că tot acolo venea. Ditte pleca și-i lăsa mâncarea. Când intra pe seară la el, o mîncase și de aceea zăcea morocănos și bosumflat.

— Acum te crezi grozavă, nu ? spunea el. Văd eu în ochii dumitale cît de mult te bucuri. Femeile sînt fericite cînd au dreptate — chiar dacă e în dauna lor. Știi ce-ar trebui să faci, doamnă Hansen ? Ar trebui să mă dai afară în stradă ! Că chirie de la mine nu mai vezi dumneata cît lumea — nici dacă oi ajunge milionar. Ai înțeles ?

— Nici dumneata nu crezi ce spui — așa de rău nu ești ; te prefaci numai. De fapt...

— Ei, de fapt ce-i ? Înălță capul : Ce-i ? Ce-i ? întrebă arțăgos.

— Nimic ! Ditte strînse bine buzele ; atîta mai lipsea, să mai și glumească cu el.

— Așa, nimic ? Vrei să-ți spun eu la ce te-ai gîndit ? Că în fond, sînt băiat bun. Dar zău că nu-i așa, căci atunci n-aș zăcea aici. Pe cei buni nu-i dărimi, ci-i exploatezi. Dumneata prea ești blajină, de aceea nu te pot suferi. Proștii de blajini merită să fie jupuiți.

— Asta se întîmplă oricum, chiar dacă nu contribui și dumneata, spuse Ditte trîntind ușa după ea.

— Da, dar de vii !... Aș dori ca cei blajini să fie jupuiți de vii ! strigă după ea. Ditte se făcu că nu-l aude.

Așa trîncănea el. Nu se putea ști dacă era cu adevărat bolnav, sau numai amărît.

— Cum vine asta ? Doar crezi în dreptate, doamnă Hansen... spuse într-o dimineață cînd Ditte intră în camera lui.

— Nu știu... se prea poate ! răspunse ea.

— Ba da, crezi — să nu ne prefacem unul față de celălalt. În tot cazul, crezi că trebuie să fii drept și să-ți fie

milă... dracu' să mă ia ! Să fii milos cu cei nenorociți, nu-
așa ? Cu indivizii cei prăpădiți, de pildă cu chiriașul. În
special cu unul care e decăzut — vai ce mișcător ! Dar
să-ți spun eu cum vine treaba, căci azi am reflectat și
toate nu-s zău așa decît o porcărie. Căci la adică, ce în-
seamnă că a decăzut ? Dacă-mi vînd sufletul dracului
și-mi plătește bine pe el, atunci nu-i dă nimănui în gînd
să spună că am decăzut. Dacă, însă, rezist ispitei și țin
curată cocina de porci, luînd răspunderea asupra mea,
atunci se cheamă că am decăzut și că sînt un individ ne-
norocit. Ei, și-atunci să nu-ți vină să-ți bei mințile ? Uite,
chiar la dumneata multe sînt lăsate în părăsire, dar inima
e în bună stare ; ești femeia cea mai cum se cade din tot
blocul — asta cu siguranță că-i așa. Și cînd colo, speli
scările. Așa ceva nu-i frumos nici măcar într-o boj'leucă
de felul acesteia. Și cu ce te alegi din asta ? Că nu-ți spune
nimeni cucoană, ci femeie de serviciu ; pînă și cea mai să-
racă femeie din casa asta își ia dreptul să se uite de sus
la dumneata — că doar ești, mă rog, femeia de serviciu !
Și-atunci, să nu-ți vină să te îmbeți ? Oamenii nu-s decît
o strînsură de ticăloși !

— Ei, unii din ei sînt, spuse Ditte.

— Ba, toți sînt... și asta-i ce e mai trist. Dacă aș fi des-
coperit asta cu cîțiva ani mai înainte, n-aș zace acum aici
să transpir alcool și fiere. Dar Dumnezeu sau diavolul care
l-a creat pe Kramer l-a făcut optimist, înțelegi dumneata
— un neghiob care credea în bine. Își închipuia că are răs-
pundere, în calitatea lui de cea mai superioară ființă creată
după chipul lui Dumnezeu — avea idealuri înalte. Dracu'
știe de unde le mai scosese — că din imediata lui apropiere
desigur că nu. Ba era chiar privit cam chiorîș — îl numeau
tînărul idealist. Doamne ferește să nu respecti orice concep-
ție — numai să nu ajungi să faci prostii ! Așteptau să fac
din minut în minut, vreo prostie.

Totuși, toate au mers bine — cu tot idealismul ; am
trecut examenele, am luat slujbă, m-am căsătorit cu o fată
bogată, mi-am făcut un cămin minunat — și toate aces-
tea, deși eram idealist, după cum am spus. Vezi că idea-
lurile nu fuseseră puse pînă atunci la încercări grele. An-
turajului îi impunea faptul că știam să le împac pe-amin-
două — căci așa era foarte simplu să ai idealuri. Și apoi

mai era și frumos — asta trebuiau s-o admită și ei. Ai văzut vreodată porci cu plombe de aur? Eu am văzut. Ei, și să nu-ți vină să te îmbeți? Și într-o bună zi tot veni încercarea cea mare; era vorba de-o păcătoasă de telegramă. Speculantul acela mare, care înființase societatea de telegraf, și-a închipuit că are dreptul să citească cel dintîi telegramele — chiar și pe cele adresate concurenților săi. Doar de asta fondase el societatea — nu ca să slujească țara ca bun patriot, așa cum se spune ca să sune frumos. Dar primul lui subaltern a spus: nu! căci susținea că secretul telegramelor e sfînt.

— Așa era și drept! strigă Ditte. Nici nu trebuie să fie cineva prea bun pentru asta!

— Da, numai drept... dar și idiot! Ca și cum n-ar fi trebuit să-mi fie indiferent dacă-i mîncău cîinii pe porci, sau porcii pe cîini. Doamne, că tare mai eram prost pe vremea aceea! Mi-am dat seama, firește, cît de scump mă va costa treaba asta. Mi se părea că sînt un erou, cînd am fost zvîrlit afară pe scară — un adevărat martir al dreptății. Și-am pornit-o în căutarea altei slujbe, îngîmfat de nu-mi încăpeam în piele și cu conștiința împăcată; desigur că oamenii vor primi eroul cu brațele deschise! Ba, pardon! Drumurile erau închise: puternicul geniu al finanțelor avea brațe lungi — nimeni n-a cutezat să-l ia în slujbă pe erou. Insuși concurentul, care trebuia să fie alungat de pe piață cu ajutorul propriilor sale telegrame de bursă, a ridicat din umeri. Ei, parcă el nu știa că lucrurile mergeau așa? Va încerca el să-mi facă rost iar de slujbă, dacă mă oblig să-i procur telegramele șefului meu. Așa sînt acești ticăloși — pe mine, ca om cinstit, n-avea cum să mă folosească, ca spion, însă, da! Ei, și să nu te-apuci de beție?

— De ce nu te-ai adresat presei? întrebă Ditte. Doar ia partea celor nedreptați.

— Presa — sfîntă nerozie! Kramer ridică ochii la cer. De altfel m-am adresat și presei scumpă naivă — că și eu eram pe vremea aceea tot atît de prost ca și dumneata. Dar peste tot mi se arăta ușa. Nu putea presa să-și asume riscul să atace pe unul din cei mai buni fil ai țării — așa mi se răspundea peste tot. Pe urmă, Excelența Sa fu înștiințată telefonic — probabil ca să i se stoarcă vreo sumă

frumușică ; deoarece, a doua zi, toate lițuicele povesteau despre un nebun, care fusese dat afară din slujba marelui geniu financiar pentru niște potlogării și care — drept mulțumire că nu fusese dat pe mîna poliției — urmărea pe Excelența Sa și-i mai amenința și viața. Oricine putea înțelege ușor că era vorba despre mine. Am devenit imediat după aceea o ființă nesuferită ; chiar și cei ce-mi erau mai aproape și-au dat seama că nu eram altceva decît un mare idiot. De altfel, se așteptaseră dintotdeauna la așa ceva. Acum nu mai era nimic de capul meu, nu mai făceam o para chioară, nici în calitate de cap de familie și nici ca om de lume. Doamna căută gilceavă și întărită fiicele împotriva mea — și într-o bună zi, plecară frumuseșel și se mutară la bătrîni. Gata cu mocirla ! Cînd au ajuns lucrurile aici, mi-am pierdut capul — și știi ce-am făcut ? Am cumpărat un buchet mare de flori și m-am dus la Excelența Sa. Veniseră mulți să-l felicite, căci era nu știu ce zi mare ; i-am adresat felicitarea mea cît am putut mai presărată de răutăți. „Mulțumesc, mi-a spus el zîbind. Mii de mulțumiri“, și mi-a întins un bilet de o sută de coroane. Eu am rămas înlemnit — mă învinsese și de data aceasta ! Să nu-ți vie să te îmbeți ? Și am și făcut-o. M-am îmbătat ca un porc — ca să fac și eu ca gloata. Ca să ții piept, trebuie să te tăvălești mai întîi bine în mocirlă, mi-am spus. În felul acesta, mi-a venit ideea să mă duc pe la oameni, să-i felicite. Nu era o afacere proastă, în special la început, căci le sfredeleam — ca să zic așa — rănilor cu cuțitul. Și atunci puneau mîna pe portofel, ca să nu mă vadă în ochi. I-am luat pe toți la rînd — toată șleahța ; și nici nu luam flori din cele mai scumpe, îți dai seama ! Dar încet, încet, oamenii începură să uite de unde se trăgeau toate și nu mai rămase din mine decît un biet nenorocit, căruia îi închideau gura cu o coroană-două.

— Eu credeam că te duci de preferință pe la actori, pe la scriitori, în fine pe la asemenea oameni, spuse Ditte.

— Asta a venit mai tirziu, cînd începuse să meargă treaba atît de rău, încît am fost nevoit să fac orice. Crede-mă că m-au pedepsit bine de tot — drept mulțumire pentru încrederea pe care am avut-o în lume. Nu există

decît două feluri de oameni — cei drepți și cei ticăloși ; și ticăloșii se ridică deasupra, pe cînd ceilalți se dau la fund, pentru că sînt prea grei. Logodnicul dumitale vrea să prefacă lumea ; l-am auzit prin perete și m-am distrat.

— Karl de la curtea Bakke nu-i logodnicul meu, spuse Ditte roșind.

Kramer ridică mîna.

— Fără confidențe, te rog. E un reformator social — numai asta mă interesează în această legătură de idei. Căci știi dumneata ce dă proletariatuului la cap ? Loialitatea. Cum o suprimi — cum ai rezolvat problema !

Așa trîncănea el tot timpul. Devenise foarte comunicativ, ca și cum pe zi ce trecea se îmbuna. Dar în același timp slăbea tot mai mult. Peste cîteva zile regretă sinceritatea.

— Zilele trecute am îndrugat verzi și uscate, spuse el. Doar n-o să te apuci să crezi tot ce ți se spune !

Dar Ditte știa ce știa ; mătușa Geismar aflase totul despre ai lui îndată ce fusese pusă pe calea cea bună. Fusese căsătorit cu fiica unui bogat negustor de cherestea, care locuia într-o vilă pe malul mării. Fetele lui erau căsătorite cu ofițeri, căci le dăduse bunicul zestre mare.

Era ciudat cum o încheiase el așa, deodată ; nu părea să mai aibă de loc poftă de băutură, dar pălăvrăgea bucuros. Ditte era nevoită să-și aducă lucrul și să se așeze lîngă el. Atunci îi dădea drumul ca la cîrciumă, povestind cu un glas fonfăit, toate șotiile pe care fusese nevoit să le urzească pentru a ține afacerea pe picioare. Dusesese buchele artiștilor și cîntăreților „de la o admiratoare care nu vrea să-și spună numele” — firește din pricina societății înalte din care făcea parte ; pe scriitorii debutanți îi felicită primul, în numele națiunii — îndrăznise să ajungă pînă la Curte — „ca o voce a marelui popor anonim”.

— Vai, ești teribil spuse Ditte rîzînd. Cum a putut să-ți dea în gînd așa ceva ? Pe altcineva nici nu l-ar fi dus capul să facă una ca asta.

— Teribil... nu ? A fost o meserie minoasă. Nimeni n-a adus atîta bucurie prin casele oamenilor ca mine. Ei și, ce-am avut din asta ?... Să știi că pentru așa ceva trebuie să ai cap, nu glumă ! Trebuie să cutreieri și să tot cutreieri ca să-ți extinzi afacerea, căci nici nu te poți arăta prea

des în același loc. Am înființat o adevărată ramură a industriei naționale; păcat că n-am pe nimeni căruia să-i las afacerea moștenire. Vrei să te duci azi după masă să-mi pui costumul amanet?

Nu. Ditte nu voia să se amestece.

— Cum ai să te poți lipsi de hainele pe care le porți în fiecare zi?

— Tot nu mă mai scol eu de aici, răspunse el. Am terminat. Și asta-i o idee minunată. Îți dai seama că zaci aici, și ești bucuros că în curînd n-o să te mai fiții pe lumea asta. Ce frumos o să fie să șezi, colo, pe marginea unui nor umed și să cînti aleluia — bătîndu-ți joc de toată harababura de jos.

După masă, pe cînd Ditte ieșise după treburi, o trimise pe bătrînă să-i amaneteze hainele.

— Ia și ghetetele, și pălăria, și bastonul; așa! spuse el. Acum nu mai e nici un risc să mai ies vreodată.

Acum nu mai avea decît cămașa de pe el.

Dar peste cîteva zile tot se sculă și alergă numai în cămașă pe coridor. Il apucase o criză. Vecinele fură silite să cheme pe vizitiul brutarului, ca să-l bage în pat.

— Asta-i din Iutlanda — un om foarte serios! spuseră ele. Låborg îl luă liniștit și cu grijă în brațe, ca pe un copil mic și-l puse în pat. Acum nu mai avea nici Ditte nimic împotriva să fie dus la spital; nu mai avea curajul să rămînă noaptea singură cu el. Dar era mai ușor de spus decît de făcut; trebuia să ai un bilet de internare — și apoi să aștepti pînă se făcea loc. Asta putea să dureze o vecinicie; bătrîna Rasmussen primise la un an după moartea bărbatului ei vestea că se liberase un loc pentru el în spital.

— Nimic mai simplu, dacă cunoști un gardist! spuse mătușa Geismar. Doar poliția face totul! Nevasta vizitiului Olsen avea un frate gardist și acesta fu înștiințat. El rechiziționează duba salvării și îl duse pe chiriaș la spital.

— Acum n-au încotro, trebuie să-l primească! spuse mătușa Geismar, pe cînd priveau cu toții cum îl urcau în dubă; se adunaseră o mulțime de oameni în curte și pe stradă.

— Cel puțin ai scăpat de bucluc, doamna Hansen

Ditte nu răspunse; stătea mai la o parte și privea cu fața tremurindă în urma dubei. Urcă scara cu picioare de plumb și intră în camera chirașului. Se așează pe marginea patului și începu să plângă.

11. O ZI CA ORICARE ALTA

Și apoi veni din nou iarna, cu zăpadă, ger și frig. Vara alerga în galop — nu bine scosesese lucrurile de la amanet, că trebuia să le și duci înapoi. La bătrîna Rasmussen în cameră nu se afla sobă și chiar dacă ar fi fost, de unde să fi luat ea cu ce face foc? Noaptea nu se putea încălzi bătrîna de loc, căci singele îi era prea subțiat; puneă peste plapumă toate vechiturile din casă și tot nu ajută. Apa îi îngheța în cană și în gălcată. Ditte o mută în camera chirașului; aici era mai cald și puteau lăsa noaptea ușa dintre camere deschisă; atunci mai răzbătea și acolo un pic de căldură.

— Deocamdată, spuse Ditte. Dacă se întoarce găsim noi altă soluție pentru dumneata, mătușico. Să știe Kramer că are un adăpost cînd o ieși din spital. De altfel, nici nu prea erau perspective pentru așa ceva. Ditte îl vizitase de cîteva ori la spitalul comunal; îl găsise tot mai rău.

Dittei îi era foarte plăcut s-o aibă pe bătrînă atît de aproape, ca s-o ajute în timpul nopții, dacă ar fi fost nevoie. Așa Ditte dormea mai liniștită. Și mai prezenta și avantajul că putea Karl să renunțe la locuința lui și să se mute în vizuina bătrînei Rasmussen. Economisea astfel banii de chirie și-l aveau și pe el mai aproape. Trebuiau să strîngă rîndurile în fața dușmanului comun: frigul și șomajul, căci și așa aveau destul de furcă.

În specialitatea lui Karl nu exista de lucru și el se întreținea din ocupații întîmplătoare; se ducea la piață, în port și la oborul de vite — peste tot unde se ivea prilejul să cîștige ceva. Își rodea ghetetele, iar picul de grăsime pe care-l pusese pe el în cursul verii se topea din nou; totuși, era bine dispus. Aducea acasă cea mai mare parte din cîștig și Ditte se bucura de schimbare; în felul acesta,

putea să vadă puțin și de el. Seara ședea la ea în cameră și citea, sau scria articole pentru o mică gazetă pe care o redactau chiar șomerii și o scoteau odată pe săptămână. Alteori se ducea la câte o întrunire.

— Ce izbutiți voi, cu adunările voastre? îl întrebă Ditte într-o zi. Și anul trecut ați ținut câteva și totuși anul acesta șomajul este și mai mare. Că doar ăstora nu le pasă de ce spuneți și de ce faceți voi.

— Adevărat, nu prea-i impresionează, admise Karl. Dar cel puțin ne ținem treji pe noi — și mai zgîlțim și pe alții. Atîta vreme cît ții fierea în mișcare, nu ești chiar atît de prăpădit. De altfel, anul acesta, samaritenii au deschis bucătăria mai devreme decît anul trecut și gazetele duc campanii pentru înviorarea filantropiei. Deci, tot le e puțin frică de noi.

— Nu-i oare pentru că li se moaie inima cînd văd atîta mizerie în jurul lor? întrebă Ditte.

— Se prea poate. În tot cazul însă trebuie să vadă mizeria ca să-și aducă aminte că există. Cîinele care se trage într-un colț ca să-și lingă rănile nu este luat în seamă de nimeni. De aceea ne-am și gîndit să organizăm o manifestație prin oraș. Noi toți, cei mai tare loviți de șomaj, cu neveste și copii, și de preferință cu toate boarfele. În cele mai multe cazuri încapă toată gospodăria într-o roabă. Nu vrei să vii și tu? Cred că va avea loc în ajun de Crăciun, căci atunci se moaie inimile mai ușor.

Nu, Ditte nu voia să ia parte și să-și expună zdrențele; vroia să răzbească prin propriile ei puteri.

— De ce vrei să faceți asta? întrebă ea. E o idee cam ciudată.

— Vrem să impunem respect pentru zdrențele noastre și să alungăm filantropia în gură de șoarecel! Nu-i rău să se vadă cît sîntem de numeroși! Dar poate că n-ar fi rău să așteptăm pînă în toiu iernii. Acum e prea devreme!

— Ar avea aerul că speculezi nevoia și mizeria, spuse Ditte cu o nuanță de acuzare în glas.

— Chiar asta și fac! Acasă, la credincioși, am auzit că nevoia și suferința slujesc să-l aducă pe om în fața Domnului. Abia acum deslușesc înțelesul acestor cuvinte — cei flămînzi să se transforme în hămesiți!

Ditte asculta cu atenție. Incepea să prindă un tîlc mai adînc în vorbele lui și nu-l mai alunga din gîndurile ei.

— Dar ce faci cu bieteile făpturi pe care nu le poți preface în suflete hămesite, căci nu doresc alta decît să aibă ce mîncea atunci cînd le e foame — ca mine, de pildă ? întrebă ea serios.

Karl o privi cu o mirare bucuroasă ; era pentru întîia oară că nu se eschiva de la discuție, ci intra pe făgașul gîndurilor lui.

— Pentru tine toate acestea nu înseamnă nimic. Dimpotrivă : tu însemni ceva pentru noi !

— Eu ? Eu care nu înțeleg nici o iotă din toate acestea ? Ditte îl privi înspăimîntată.

— Da, căci tu rămii aceeași, fie că-ți merge rău, fie că-ți merge bine — sînt convins că ai rămîne neschimbată, fie că te-ai urca pe tron, fie că ai zace în mocirlă. La tine nu trebuie și nu se poate schimba nimic, căci noi ne îndreptăm oarecum spre tine. Așa cum bate inima ta, așa ar trebui să-i bată și lumii inimă — numai atunci ne-ar merge bine !

— N-ar fi mare scofală, spuse Ditte roșie ca focul, căci inima mea o ia tot mai mult razna. Cîteodată bate și ciocănește și apoi se oprește de tot. Ei, acum să vîd de pîine ca să bem cafea.

Pe vremea aceea trăiau mai mult din pîine cu cafea. Se ridică și-și luă broboada.

— Pînă te întorci, mă duc la moșneagul care adună zdrențe, spuse Karl. Nu l-am mai văzut de multă vreme.

— Atunci spune-le copiilor și bătrinei Rasmussen să vină la cafea, îl rugă Ditte. Intind rufe la uscat în pod. Adă-l și pe peticar, dacă-l găsești acasă ! Bătrîna să pună apă de cafea ! mai strigă ea de pe scări.

În brutărie, doamna Langhalm alegea pîine pentru cafeaua de după masă — cornuri și franzelă. Era însărcinată în ultimele luni și nu făcea nimic s-o ascundă ; parcă te silea anume să vorbești de starea ei și nu pricepea că se mai putea vorbi și despre altceva.

— Cum îți mai merge, doamnă Langhalm, o întrebă în fine brutăreasa.

— Ah, nu m-am simțit niciodată atît de bine ca acum, răspunse ea fericită. Aș dori să fiu veșnic în starea asta.

— Nu mai spune! strigă fără să vrea, nevasta vizitiului Olsen. Altfel nu se amesteca ea firește, în vorbă, dar îi scăpase așa, din gură.

— Cred și eu: doamna Olsen a făcut opt, lámuri brutăreasa mirarea doamnei Olsen. Nu-i așa?

Doamna Olsen dădu din cap.

— Dar așa de mare caconița n-am purtat niciodată, spuse ea. Eu i-am dus mai mult în spate și jos de tot.

Doamna Langhalm răspunse cu mândrie:

— Eu port în față — că așa îi place soțului meu. Și apoi e și mai sănătos — și pentru mamă și pentru copil; căci are mai mult loc. Ce crezi dumneata, doamnă Hansen?

Ditte nu știa ce să răspundă.

— Știi pentru că tot vorbim de asta — tare aș vrea să te am la mine când o să fiu la pat; te pricepi atît de bine la toate. Ai avut mulți copii?

— M-am ocupat de copii de cînd mă țin minte, răspunse Ditte încurcată de bucurie din pricina laudei și a cinstei.

— Nouă ne pare bine că n-avem copii, spuse brutăreasa. Cel puțin nu trebuie să ne îngrozim la gîndul că n-o să avem cu ce-i ține. Oricum, nu-i ușor să răzbești.

— Da, am auzit că vreți să închideți. Așa-i de prost carlierul ăsta? Ne-ar părea rău să vă pierdem.

— Ne-am căznit cincisprezece ani și n-am făcut nici un pas înainte. Soțul meu vrea să intre iarăși calfă; cel puțin așa o să aibă simbrrie fixă în fiecare săptămînă.

Ditte rămase la urmă — era neplăcut să ceri pe datorie în auzul altora. Incet, încet, plecară toate femeile și atunci spuse și ea ce avea de spus.

— Am văzut eu ce vrei; începem să ne pricepem la oameni. Dar dumneata mai datorezi ceva.

— Numai pînă sîmbătă, o rugă Ditte; atunci predau lucrul și plătesc tot odată.

— Știi că altora nici nu le mai dăm pe credit — nu ne mai putem lipsi de nici un ban. Dar pe dumneata nu te poate nimeni refuza — de vreme ce ești atît de săritoare la nevoie! Și-apoi, cînd n-ai bani, cumperi numai pîine rece. Cei mai mulți ce-și spun: dacă tot cumpărăm pe credit, de ce n-am lua mai bine delicatese... știi, asta-i mare deosebire!

Ditte se repezi sus cu pînea în mînă. Era veselă și se simțea bine. În poartă se ciocni de casierul magazinului de mașini de cusut și se sperie atît de tare, încît se cutremură.

— Chiar de la dumneavoastră vin, spuse el.

— Vai de mine ! Dar n-am bani, spuse Ditte, cu răsuflarea tăiată. Nu puteți aștepta pînă sîmbătă, că atunci plătesc tot.

— Se poate, spuse el, dar nu uitați că nu trebuie să lăsați să se adune ! Rise de spaima ei. Doar nu mănînc cameni ! spuse el, băgînd chitanța înapoi în servietă.

Vai, cum i se scursese spaima în toate măduarele ! Ii tremurau picioarele, pe cînd urca treptele întunecoase spre locuința ei.

Bătrîna Rasmussen făcuse cafeaua ; aroma ei umplea camera. Ținea pe frățior în poală și le spunea povești celorlalți doi ; stăteau de-o parte și de alta și o priveau cu atenție în față. Ii studiau gura — era știrbă și totuși acolo se nașteau lucrurile cele mai minunate.

Ditte se repezi și mîngîie mașina de cusut. Simțea nevoia s-o pipăie ca să simtă că se mai află aci.

— Știi c-a fost chiar acum casierul ? spuse bătrîna Rasmussen. Deocamdată mai sînt încă de treabă.

— L-am întîlnit la poartă și-am tras o spaimă de nu mă mai țin picioarele. Dar m-a păsuît — ca și data trecută. Sîmbătă, însă, trebuie să plătim — fie ce-o fi !

Bătrîna Rasmussen dădu din cap cu o mutră de parc-ar fi vrut să spună lămurit că asta susținuse ea doar din totdeauna.

— Cît ai plătit pînă acum cu totul ? întrebă ea.

— Cincizeci de coroane, mătușico ! răspunse Ditte mîndră și puse mîna drăgăstos pe mașină.

— Ei, atunci poți fi liniștită — e încă prea devreme. Numai după ce-i plătită cea mai mare parte, încep să-și arate colții. N-au încă nici un folos să-ți ia mașina. Dar bagă de seamă, cunoaștem noi magazinele astea în rate, poate că s'atît de cumsecade numai ca să te adoarmă. E ca și cum s-ar juca pisica cu șoarecele : îl înhață pe năgîndite !

Baba se temea ca de foc de tot ce era în rate ; de aceea Ditte nici nu prea dădea importanță vorbelor ei.

-- Vezi toate în negru, mătușă, spuse ea, apucînd-o de bărbie.

— Ei, ei... om vedea noi, răspunse bătrîna.

Dar unde era nene Karl? se răcea cafeaua.

— Vreți să-l chemați, copii? spuse Ditte. Dar chiar în acest moment intră și el.

— Nu l-am găsit pe peticar, spuse el serios. A dispărut cu tot ce are!

— Poate că l-a dat afară administratorul, zise Ditte. N-o fi avut cu ce plăti... amăritul de el!

— Credeam că stă pe degeaba.

— Da... adică îi băga cite ceva în palmă administratorului.

-- Putem să ne jucăm puțin în curte? întrebă copiii după ce isprăviră de mîncat.

— Nu, prea e prost aerul colo jos. Indată ce termin mă duc să mă plimb puțin cu voi prin Grădina Regala. Ah, stați, că nici n-am vreme! Duceți-vă cu bătrîna Rasmussen, cînd se duce să predea marfa. Ditte tocmai își amintise că mai avea unele treburi de făcut înainte de-a începe comanda cea nouă.

— Da' în Grădina Regală nu-i prost aerul? întrebă copiii.

— Nu, acolo e curat și bun.

— Și de ce e rău aici?

Asta nu știa Ditte să le spună.

— Poate pentru că sîntem săraci, răspunse ea.

Răspunsul nu-i dumiri pe copii și se adresară bătrînei:

— Tot diavolul e vinovat și de asta?

— Păi, te cred! spuse bătrîna cu convingere. Pentru că după ce a văzut că nu mai rămăsese nimic de făcut, a vrut să-i ceară voie bunului Dumnezeu ca să acopere tot pămîntul cu un clopot de sticlă; atunci oamenii ar fi fost siliți să-și cumpere aer așa cum le cumpără pe toate celelalte de trebuință — nu era drept ca tocmai aerul să fie pe gratis, spunea el. Și afară de asta, mai avea un fecior care nu-și deschisese încă prăvălie — pe toți ceilalți îi căpătuisese el bine. Dar bunul Dumnezeu nu vru să se învolască. Asta-i singurul lucru pe care-l au săracii pe degeaba. Atunci s-a apucat diavolul să sufle tot aerul stricat spre cartierul calicilor — ca să fie toate de-o potrivă

de rele la ei. Ei, aici, n-a mai avut bunul Dumnezeu ce-i face...

— Impui capul copiilor cu prostii! spuse Ditte, dînd repede la mașină.

— Ei, ce să fac, dacă nu-s mai deșteaptă! răspunse baba țifnoasă. Prea-s bătrînă ca să mai am și eu cuvînt.

Plecă în camera ei. Copiii se duseră după ea și traseră ușa; așa, acum nu se mai putea nimeni amesteca în vortă să spună că-s prostii. Știau ei bine, la urma urmei, pe cine trebuiau să creadă.

12. IUTLANDEZUL CEL SERIOS

Chiriașul murise. Cineva de la spital veni s-o întrebe pe Ditte dacă nu rămăsese ceva de pe urma lui, din care să se acopere cheltuielile de boală și de înmormîntare. Nu găsiră decît un vraf de chitanțe de amanet — atîta tot, și de ele nici nu se putea nimeni servi. Ditte ar fi dorit să-i facă cea din urmă cinste, dar nu izbuti să afle cînd va avea loc înmormîntarea. Cum nu era nimeni care să suporte cheltuielile, fu băgat pur și simplu în pămînt. Deși îi dăduse destul de furcă, Dittei i se părea ciudat că plecase fără întoarcere și că nu-l va mai vedea niciodată. Cu toată grosolănia lui voită, nu fusese decît un copil mare.

Dar nu era vreme să stai cu miinile în sin și să jelești, dar mi-te să bocești morții. La urma urmei, tot lor le mergea mai bine — ei nu mai aveau grijă de nimic. Muri-seră neobișnuit de mulți săraci — îi curățase fie gerul, fie nevoile. Așa susținea bătrîna Rasmussen și cu siguranță că avea dreptate.

Intr-o dimineață îl găsiră pe Barbă-Cot mort în vizuina lui din dosul cămăruței bătrinei Rasmussen — degerase. Poliția îl ridică în cursul zilei și luă și celebra saltea. Fu tălătat în bucăți la poliție, dar nu se găsiră într-însa monedele de doi öre. Deci, totul nu fusese decît tot o plăsmuire — așa cum spusese doar bătrîna Rasmussen. În schimb salteaua era îndopată cu păr lung, care ar fi putut prea bine să fi fost părul iubitelor sale. Se mai auzise

despre bărbați care tăiau părul femeilor cu care aveau de-a face. Poate că una din ele îi tăiasse barba, numai ca să se răzbune. El, în tot cazul, acum era mort, și când îl găsiră, șobolanii se și înfruptaseră din el.

În clădirea din față apărură într-o zi poliția, la perechea de misionari, ca să cerceteze copilul — cineva făcuse un denunț. Îl găsiră într-o stare de plîns, slăbit și maltratat și-l internară la spital. Cu ocazia aceasta se descoperi că misionarii nici nu erau părinții lui adevărați; era un copil pentru îngrijirea căruia căpătaseră o sumă de bani o dată pentru totdeauna. Ei, așadar, locatarii își luară și această piatră de pe inimă. Ditte răsuflă ușurată. Suferise prea mult din pricina nesfîrșitului plîns al copilului; pe de-o parte te înfiora, iar pe de alta, din pricina permanenței lui, nici nu-l mai auzai.

Dar, cum spunea bătrîna Rasmussen: cînd răsturna odată soarta sacul, nu se mai isprăvea cu darurile. Nu bine închideai ușa în urma unei vești rele, că și urca alta scara

În după amiaza zilei cînd mititelul misionarului fu luat de-acolo, vizitiul brutarului stătea în curte și spăla căruța cea acoperită cu care distribuia pîinea la clienți și pe la chioșcuri. Era mai mare plăcerea să-l privești pe Låborg cum spală căruța — căci tare o mai ținea curată. Și cît era el de îndemînat și de destoinic, și ce bine îmbrăcat și întotdeauna treaz! Oamenii îl priveau de la ferestrele de primprejur; servitoarele de la apartamentele din față își făceau de lucru la geam. Îți făcea într-adevăr plăcere să-l vezi după toate nenorocirile care se abătuseră în ultima vreme; și-apoi mai rostogolea pe „r“ atît de nostîm și vorbea atît de lăbărțat! Era de fel din Iutlanda, regiunea aceea săracă, unde oamenii trebuiau să fie foarte strînși la mină și să învețe de mici să se gospodărească. Era fecior de chiabur și avea bani la ciorap, deși leașa nu-i era mare. Ei, dar îi mai picau lui și bacșișuri.

— Astea fac cît simbria, spunea doamna Nielsen. Dar le merită că-i om cinstit!

Și tocmai lui să i se întîmple!

Căci serios era el și era și bun; copiii țineau foarte mult la el. Stăteau în jurul lui și trăgeau cîte un chiot de cîte ori turna o găleată de apă pesle căruța ca s-o clă-

tească; le venea și lor peste picioare. Bătrinele de pe la ferestre rideau și Låborg privea în sus și rîdea și el; nu era de loc înfumurat. Ferice de aceea care va avea norocul să-l ia de soț. Dar el nici măcar logodnică nu avea. Se povestea că o ceruse pe mama Ditte, portăreasa, dar că ea îl refuzase. Prea era de oaiie și totuși era de crezut; parcă se născuse femeia asta cu groaza de măritiș, cu toate că groază de dragoste nu părea să fi avut! De altfel se afla și ea acum la fereastră; ședea colo și cosea cravate, așa harnică cum era. Ca întotdeauna mititeii ședeau lângă ea. Låborg salută în sus — în fața ei își scoate chiar pălăria! Salută și ea rîzînd — ca și cum n-ar fi fost niciodată vorba de ceva serios între ei.

Și tocmai atunci se întîmplă catastrofa, și anume, în sefelul următor: deodată se auziră pași la intrarea de la poartă. Pașii aceștia erau cunoscuți de toți din bloc și toate fețele se lipiră deodată de geamuri. Gardistul se duse de-a dreptul la Låborg, nu-i răspunse la salut și-i puse mîna pe umăr. În primul moment Låborg avu aerul că se pregătește să lovească; din fericire se răzgîndi și începu să-și pună în mișcare toată puterea lui de convingere față de polițist. Dar ar fi putut să nu se mai ostenască. Mai ușor i-ar fi fost cuiva să miște din loc Turbul Rotund, decît să se smulgă din ghiara autorităților numai dînd din gură. Låborg fu nevoit să-l urmeze frumuseț pe gardist.

Casa fremătă. O femeie după alta o porni cu coșul și cu oala de lapte — deodată simțeau toate nevoia să se ducă la brutar să cumpere piine și lapte. Ditte n-avea vreme, dar o trimise pe bătrîna Rasmussen; baba se întoarse ca picală din cer.

— Să știi că s-a întors lumea pe dos! spuse ea. Să vezi și să nu crezi! L-a înșelat pe brutar în toți cei cincisprezece ani de cînd e la el. Nici nu-și putea trage sufletul de emoție.

— Låborg? întrebă Ditte, lăsînd să-i cadă lucrul din mîini. Cum, omul ăsta drăguț?

— Da — și încă nu cu puțin. Și mai ținea și un registru în regulă cu toate hoțiile — așa ordonat cum îl știi. Ținea două feluri de însemnări, un registru pentru el și altul pentru brutar. Azi dimineață i-a dat brutarului din

greșeală, pe cel secret. Nu-i minunea lui Dumnezeu cum s-a denunțat el singur din greșeală — așa ordonat cum este? Mai întâi nici nu le veni să-și creadă ochilor și cercetară registrul de-aproape: l-am înșelat pe maistru cu două coroane pentru pâinea livrată; furat franzele și chifle pentru patru coroane și vîndut — și așa mai departe, filă cu filă. Nu l-a cruțat deloc — ferească sfîntul — asta nu s-ar putea spune! Și atunci ce să te mai miri că brutarul nu se putea urni din loc — cum spunea chiar doamna Nielsen în persoană. Tare mai plîngea sărmanica de ea. Și pentru asemenea ticălos erau cît p-aci să renunțe la atacere și brutarul să se bage iarăși calfă. Dacă cel puțin ar fi băut și ar fi mîncat ei înșiși totul — cum spunea chiar doamna Nielsen, s-ar fi ales cel puțin cu ceva. Dar cui să-i fi dat în gînd, cînd îl vedeai ce frumos se purta Bărbații ăștia nu fac doi bani și cei mai drăguți sînt deseori cei mai răi.

Ditte zîmbi :

— Și cum de nu te-ai gîndit niciodată la asta, că mi se pare că tare îți mai plăcea băiatul!

— Vezi... că mă saluta întotdeauna așa de frumos — pe-o babă ca mine. Bună ziua, doamnă Rasmussen, spunea el. Mă cam miram eu că se purta atît de politicos cu mine — numai el din toți. Dar de înșelat, înșeală toți.

Aici îi dădea Ditte dreptate bătrînei; nimic n-o mai surprindea. Fiecare trebuia să fie cu ochii în patru, cel puțin cînd se aventura afară din clădire. Cum îl trimitea pe Peter să tirguiască, copilul se și lăsa dus de nas, asta i se putea întîmpla adesea și bătrînei Rasmussen: ea nu mai vedea bine și lumea profita de ocazie. Micii negustori ai cartierului duceau o viață grea, că prea erau îngrămădiți. Fiecare din ei trebuia să trăiască de pe urma unui singur bloc, atît de mulți erau. Erau nevoiți să înșele — la greutate și la măsură — ca să-și agonisească pâinea cea de toate zilele. Și clienții îi înșelau pe ei; împrumutau sticle pe care nu le mai dădeau înapoi, ci le vindeau în altă parte, sau luau pe credit — și într-o bună zi se mutau cu datorii cu tot. Ce să-i faci? Nu-ți rămînea decît să te păzești. Și la magazin era tot așa, cînd preluai materialul; dacă nu băgai de seamă, ți se dădea lipsă, și-atunci trebuia să cumperi diferența din bietul cîștig agonisit cu su-

doarea frunții. Se dădea o adevărată luptă și asta domnea peste tot.

Doar aici în bloc se simțea Ditte mai în siguranță. Orice s-ar fi putut spune despre unii locatari — și despre cei mai mulți pe bună dreptate — dar între ei se țineau strînși. Se ajutau unii pe alții pe cît puteau și formau un front unit împotriva răutății lumii. Cum avea unul ceva bun, îi dădea să guști; nu putea poseda cineva un lucru fără să-l împartă cu alții. Așa se spunea, și se pare că așa se și petreceau lucrurile. Harnici nu prea erau ei și cei mai mulți trăiau de-o zi pe alta. Ditte ținea la ei, așa cum erau. Unii făceau parte din altă speță — din cei care tindeau să parvină și doreau să ajungă în cartiere mai nobile — ca de pildă croitoreasa din curtea vecină. Aștia nu erau nici pe departe cei mai simpatici.

În ce-o privea pe ea, nu mai simțea nici un imbold. Lupta pentru traiul de toate zilele îi dădea prea multă bătaie de cap. Se culca în fiecare seară cu un suspin de ușurare — bine că trecuse și ziua de azi. Și nu fără un fior deschidea ochii în fiecare dimineață. Minte ei își pierduse agerimea.

Și nici tinăra nu mai arăta — cu toate că avea numai douăzeci și cinci de ani. Slăbise foarte mult și pierduse culorile din obraji — din pricina emoragiilor. Varicele i se înrăutățiseră și către seară picioarele îi erau umflate și puhave în jurul gleznelor. Pe față i se întipăriseră multe experiențe; avea o viață întreagă în urma ei; o viață plină de greutate. Asta o știa ea bine. Faptul că nu de mult fusese drăguță — atît de drăguță încît oamenii întorceau capul după ea, pe stradă — o umplea de o ciudată satisfacție. Mult nu ținuse. Își mai amintea de vremea cînd lupta și dorea să i se dezvolte trupul. Fericirea și frumusețea ținuseră doar cît o scurtă îmbobocire — ca a florilor care strălucesc numai o zi și o noapte. Nu le irosise în folosul ei; emoragiile veneau de la maternitatea prea timpurie; cu varicele și cu picioarele umflate se alesese de la slujitul pe la stăpîni; iar zbîrciturile feței — astea se trăgeau de la multe altele.

Dar, de ori unde ar fi venit — Ditte nu se judeca nici pe ea și nici pe alții; se simțea doar ostentă și sfîrșită. Nu i-ar fi dat nimănui în gînd pe stradă să se întoarcă după

ea și ea se simțea recunoscătoare pentru asta. Nu avea cu ce se îmbrăca bine. Se strecura neobservată de-a lungul zidurilor și se grăbea către casă. Nu avea dîrzenia lui Karl; de cîte ori căuta s-o convingă să vie cu el, refuza — de obicei cu pretextul că n-avea ceva ca lumea de îmbrăcat. Nici despre el nu s-ar fi putut spune că-i bine îmbrăcat, dar pentru atîta lucru nu se vîra ei în gaură de șoarece, ci trecea pe străzile principale, așa, cu ghetetele rupte și cu hainele zdrențuroase.

— Pentru ce le-aș face plăcerea să mă strecor pe străzi lăturalnice? spunea el. Atîta vreme cît doresc eu ca ei să mă vadă, n-au decît să mă privească!

Atunci se ducea și ea — se lăsa luată de el, dar îndrăzneală nu era. Asemenea drumuri erau un chin pentru dînsa.

Ceea ce o ținea pe picioare era grija de copii; ei erau aceia care o mai legau de viață. Lui Karl i se părea adesea că ea era convinsă că va muri curînd — și că se bucura de asta. Cîteodată părea atît de îndepărtată — aproape de neatîns. Dar copiii îi puneau sîngele în mișcare; cînd era vorba serios de ei, făptura i se oțelea și devenea tare și flexibilă. Micuții o iubeau și asta o bucura; tot timpul era convinsă că n-o merită. Ceea ce le dădea era mult prea puțin față de ceea ce-ar fi dorit să le dea.

13 MAȘINA DE CUSUT, PLAPUMA ȘI CANTINA SAMARITEANĂ

Ai brutarului cîștigaseră la loterie! În tot cazul, li se întimplase ceva surprinzător — își recăpătaseră toți banii.

Se stabili că Lăborg îi înșelase cu cincisprezece mii de coroane în decursul anilor cit fusese la ei în serviciu — exact cu suma aceasta. Era un om foarte ordonat în toate treburile lui. Nu irosise banii, ci îi pusese la casa de economii, pe diferite carnete; o parte din ei îi împrumutase unor indivizi cu garanții sigure și cu dobîndă bună; iar pentru rest, își cumpăraseră o întreagă zestre. Își aranjase un cămin de burlac foarte drăguț — din care nu lipsea nici chiar pianul.

Cea mai mare parte din bani îi și primise brutarul înapoi; iar restul va veni după vînzarea lucrurilor; nu pier-

deau mult pe calea asta. Doamna Nielsen era fericită — parcă s-ar fi răsturnat în poala ei o pușculiță mare, plină ochi.

Bine le mergea oamenilor care fuseseră atît de destoinic administrați ! Cine știe dacă le-ar mai fi rămas vreun ban, dacă s-ar fi gospodărit ei înșiși. Mai mult sau mai puțin — tot pe gîrlă s-ar fi dus. Pe cînd Låborg știa să țină băierile pungii — cincisprezece mii de coroane în cincisprezece ani ! Nu de geaba era el iutlandez. Și zău că era păcat să înfunde pușcări. Nielsen chiar spunea că-l va lua înapoi după ce vor fi trecut cei doi ani, căci tare mai era ordonat.

Alții n-aveau noroc de asemenea pușculiță. În toate locuințele cele mici din corpurile de casă din mijloc și de din dos domnea „pofta-n cui“; ba pe ici, pe colo, îți rînjea în față mizeria în persoană; amarnică făptură mai era și asta : odată ce puneai piciorul undeva, se înfigea și la masă și ți se băga și-n pat. Bărbații se bălăbăneau cît era ziua de lungă în jurul porții și nu știau cum să-și omoare vremea ; tîrziu, după masă, se fițiau pe străzi ; unii din ei se mai duceau pe la întrunirile în care se protesta împotriva situației, cerîndu-se să se ia măsuri ; alții pe care politica nu-i interesa, se duceau la cîrciumă. La urma urmei și una și alta făcea în fond tot atitea parale. Cei ce se întorceau acasă de la întruniri, băteau cu pumnul în masă și amenințau că-și vor face singuri dreptate ; cei ce se întorceau de la cîrciumă parcă aveau pe dracu' în ei. În nici un caz nu mai rămîneau în casă bani de cheltuielă. Femeile alergau să se împrumute de la una la alta ; dar era ca și cum un schilod ar fi cerșit de la alt schilod — mult sprijin nu aflau. Și așa, zoreau dintr-un loc în altul, pe unde nădăjduiau să afle un pic de ajutor ; dar prea era puțin ca să ajungă la toți. Ba se spunea că corporația o să împartă ajutoare, ba că donatorul va fi asistența socială ; de fapt, însă, nu erau decît zvonuri născute din imaginații prea bogate și care nu se bazau pe nimic.

Intr-o zi, după Anul Nou, ridicară pe neașteptate mașina de cusut. Asta fu pentru Ditte ca o lovitură primită pe la spate. Nu era datoare mai mult decît două rate, așa cum se mai întîmplase adesea — parc-ar fi provocat-o anume să rămînă datoare ! Și era gata să plătească suma

chiar în cursul zilei. Dar nu vroiau banii, ci mașina ! În acel moment nici nu prea avea mare folos de la mașină și se putea prea bine lipsi de ea. Și totuși Ditte vărsă lacrimi amare, mai puțin pentru că plătitise pentru mașină aproape o sută de coroane, cît pentru că o îndrăgise atît de mult. Îi fusese ca un tovarăș bun și-i procurase pînă în ultimul moment pîinea de toate zilele. Cînd se așeza la cusut și punea mîna pe ea, i se părea că atinge o ființă dragă. Huruitul mașinii îi însoțise gîndurile și grijile și îi adormise copiii. Seara, cînd se culcau, mașina tot mai mergea și cînd se trezeau dimineața, ea huruia din nou. La un moment dat, copiii începuseră să creadă că mașina nu se mai oprea din mers.

— Mama nu doarme niciodată, spunea Peter, ca și cum așa ceva era de neînțeles la mama.

Și bătrîna Rasmussen plînsese. Pe cît fusese ea de furioasă la început pe mașină, pe atît îi fu mai tîrziu de recunoscătoare pentru că-i asigura pîinea zilnică.

Nici una din ele nu se putea deprinde cu golul și liniștea din casă — nici chiar copiii. Ditte simțea pustiul lăsat de mașină pînă adînc în mîini, care acum nu mai puteau nici pipăi suprafața netedă de stejar, nici depăna suveica, nici schimba acul, și chiar și pînă în picioarele care nu se mai puteau legăna în ritmul lucrului. Dacă avea ceva de cusut, se repezea pînă la o cunoscută a ei, care avea mașină, numai să-i mai simtă trepidația și să-i mai audă odată zgomotul.

Da, era foarte rău, căci fără mașină nu mai putea lua de lucru de la magazin ; cel mult îi mai dădeau o duzină, două de cravate, dacă nu se lăsa și stăruia pe lîngă negustor. Se sfătui cu bătrîna Rasmussen și ajunseră la concluzia că se puteau lipsi de plapuma cea veche ; aceasta era singura boarfă pe care mai puteai căpăta ceva dacă o lăsa-i amanet. Vor pune pe ei salteaua în loc de plapumă și bătrîna Rasmussen se va acoperi cu perna cea mare din patul Dittei, va merge și așa ! Ditte și copiii se puteau foarte bine lipsi de pernă — că tot transpirau ei noaptea ! Plapuma cea bună fu învelită într-un cearceaf și Ditte porni cu ea la muntele de pietate. Îi dădu voie și lui Peter să vină și să-i ajute la cărat. Pe bietul copil îl preocupa chestia cu mașina de cusut, tot atît cît și pe mama lui.

— Dacă ți se dá mașina înapoi, trebuie să băgăm de seamă să nu ne-o mai ia, spuse el. Las' că stau eu tot timpul de pîndă la ușă și cînd or veni, le spun pur și simplu că nu-i nimeni acasă.

Ditte zîmbea.

— Las' că nu-i mai lăsăm noi să ne-o ia ! spuse ea cu hotărîre.

Luară zece coroane pe plapumă și se duseră în grabă la magazinul de mașini de cusut. Crăpau pietrele de ger, dar nici unul din ei nu băga de seamă ; prea erau încordați.

— Știi, mămico, ai obraji roșii ! spuse Peter, privind-o cu plăcere.

— Și tu, băiatule — ca niște mere ! spuse Ditte și-l strînse mai tare de mîină.

— Știi de ce mă bucur ? Mă bucur c-o să luăm mașina acasă înainte să vie nene Karl. Nici să nu afle că ne-a luat-o.

Karl plecase la țară, să caute vreo soluție. Îndată ce va găsi de lucru, va scrie și va trimite bani.

În piața Graubrüder se ridicase un om de zăpadă enorm, care colecta pentru săraci. Avea două bucăți de cărbuni în loc de ochi și între genunchi ținea o cutie mare de tinichea, cu o gaură la mijloc.

— Pot să-i dau banii mei, mamă ? Că doar e pentru săraci, spuse Peter.

— Da, da, băiatule, poți să-i dai, răspunse Ditte.

Peter scormoni adînc între stofa și căptușeala hainei, pînă dădu, hăt în fund, de-o bucățică de hîrtie de gazetă mototolită în care se aflau trei piese de cîte un ör. Le căpătase el mai demult pentru un drum pe care-l făcuse pentru vizitiul Olsen și-și făcuse nenumărate planuri pe ce să-i dea — acum se spulberau toate.

Ciudat, dar proprietarul magazinului de mașini de cusut nici n-o mai recunoscuse pe Ditte și o trată foarte rece.

— Așa ceva nu putem face, spuse el de sus. N-ai respectat condițiile, pe cînd noi am fost foarte îngăduitori cu dumneata. Cum îți închipui c-ar putea merge afacerea, dacă am tirii mașinile încoace și-ncolo, după cheful clienților ? Repede am mai închide noi dugheana... Dar dacă vrei, poți lua altă mașină — adică pe un contract nou.

Ditte îl privea înlemnită, fără să priceapă — ochii i se umpluseră de lacrimi.

— Dar am trei copilași, spuse ea. Fără mașină nu pot — ce să fac ?

Stătea cu hîrtia de zece coroane în mînă ca și cum ar fi sperat că cel puțin aceasta îi va muia omului inima. El privea țintă la bancnotă și ochii parcă-i ieșeau din orbite.

— Îmi pare rău, dar copiilor dumitale nu le putem purta noi de grijă... Răsfoi o condică, plimbă ochii de la cifre la mina în care ținea ea hîrtia de zece coroane și iarăși la cifre.

— Cum vine asta ?... Ne datorezi tocmai... ah, iată aici ! Opt coroane. Poftim și restul de două ! Intinse mina după bani.

Dar Ditte își trase mina repede și îngrozită se repezi afară în stradă cu Peter după ea. Abia de partea cealaltă a pieții se opri și privi în jurul ei.

— A dracului lipitoare ! strigă ea, amenințînd cu pumnul spre magazin. Dacă-ai simți el numai odată în viața lui ce înseamnă să fii sărac ! Pe urmă o luă încet cu băiatul în spre Biserica Sfîntului Duh.

— Am să strîng bani să cumpăr o mașină nouă, mamă, spuse Peter. Știu eu cum să cîștig bani — numai dacă-mi dai voie să mă duc.

— Ești tare dulce, dar ești încă prea mic, răspunse Ditte. Ei, lasă, cînd îi fi tu mai mare...

— Dar Ejnar al Selmei nu-i mai mare decît mine și se duce în fiecare zi. A spus că mă ia cu el acolo unde sînt locuri bune.

Ditte nu răspunse. Nu-i plăceau asemenea lucruri. Orașul era atît de mare și atît de plin de taine întunecate și fioroase — ei însăși îi era frică de lumea aceasta interlopă ; n-ar fi îndrăznit să trimeată un copil în mijlocul ei. Peter interpretează tăcerea mamei ca pe-o îngăduire — altfel avea doar obiceiul să spună răsplat, nu.

Trecură prin fața unui restaurant mare și se opriră un moment lingă grătarul prin care ieșeau aburii din bucătărie, ca să se încălzească înainte de a merge mai departe. Se aflau mulți oameni acolo, și grătarele erau întesate de copii și femei. Un bărbat veni de jos și-i alungă, căci întunecau bucătăria. Pe urmă o luară la picior ; Peter își

înfundase o mînă în buzunarul paltonului celui vechi al mamei; cînd ținea și ea mîna acolo, era cald — și erau mai aproape unul de altul. Vîrise cealaltă mînă sub cureaua pantalonilor, pe burta goală. Acum le era grozav de frig, deoarece nu mai purtau în suflet nerăbdarea.

— Vrei să mergem la o cantină? Tare mi-e foame, scinci Peter deodată.

Ditte se aștepta la asta. Și ei îi era atît de foame, încît o dureau intestinalele. Mirosul de mîncare de la restaurantul unde se încălziseră purta vina. La bucătăria samariteană nu voia să se ducă — prea veneau acolo mulți din cartierul ei.

— Nici nu-i nevoie să ne ducem la cea de lingă noi, din Pasajul Reginei, spuse Peter: mai există una și lingă pod, în strada Abel-Katrine.

— De unde-o mai știi și pe asta, măi băiete? se miră Ditte.

— Mi-a spus cineva, șovăi Peter.

Făcură un ocol pe la Plaja Veche și Podul Sturm, ca să nu treacă pe străzile principale. Peter n-ar fi avut nimic împotriva să privească puțin pe la vitrinele cele sclipitoare; dar Ditte nu voia să meargă pe acolo. Pe drum, Peter spuse deodată:

— Să nu te superi, dar am fost și singur la cantină. Numai că mi-a fost frică să-ți spun. Nu mă bați, nu?

Nu, Ditte n-avea de gînd să-l bată.

— Da' ce, multă bătaie mînînci tu de la mine? îl întrebă ea tristă.

— Nu așa de multă ca altădată, răspunse Peter sincer și-o privi în ochi.

Răspunsul copilului îi făcu bine. De cîte ori, cînd se întimplase ceva, fie că spărseseră copiii un obiect fie că făcuseră murdărie și-i pedepsise, nu regretase ea și-si jurase să nu mai fie atît de aspră. Nu era de suportat să vezi cit de repede le trecea și cu cită nepăsare vorbeau între ei, arătîndu-i mamei de două ori atîta dragoste și luînd pedeapsa drept distracție. I se părea că există o prăpastie între spiritul ei și acela al copiilor — între nesecatul dar al copiilor de-a uita și de-a ierta și asprimea ei exagerată. Sărăcia îi seca sufletul de orice generozitate și îngăduință, și asta nu era just; Ditte vroia să fie bună

și înțeleghătoare ! Mereu o rodea căința — vedea ea bine că nu se îndreaptă ! Și iată că acum Peter îi spusese că se îndreptase ! Copilul îi făcuse atîta plăcere, că-i venea să-l strîngă la piept.

— N-o să vă mai bat niciodată, nu meritați voi asta, spuse ea. Dar să nu mai avem secrete unii față de alții, nu-i așa ? Tare-i urît lucrul ăsta.

— Ceva bun tot poți să ții secret — ca de pildă cînd îți voi lua altă mașină de cusut, spuse Peter.

Bucătăria samariteană se afla la mansardă, peste o fabrică de bere și era foarte cald acolo.

Se strecurară cu greutate pînă la o masă.

În jurul meselor celor lungi stăteau oamenii și mîncau; fiecare avea în fața lui o cană cu lapte cald și o grămadă de felii de piine unse, fie cu untură, fie cu margarină. Se vedea pe fața lor cît erau de hămesiiți ; țineau ratele în jurul grămăjoarei ca și cum s-ar fi temut să nu le-o ia cineva și se plecau adînc peste cana cu lapte. În general se aflau acolo bărbați bătrîni, femei și copii. Bărbații bătrîni păreau groaznic de părăsiți și de pustiiți ; parc-ar fi fost toți peticari ; capetele cele cărunte și tunse scurt nu veniseră desigur demult în atingere cu apa. Erau niște biete făpturi bătrîne, care nu mai aveau nici o rudă pe lume, pe care nimeni nu le mai ajuta și nimic nu le mai lega de viață. Ditte ar fi dorit să afle pe unde se afla peticarul cel bătrîn din pod.

— Nu cunoașteți cumva un peticar bătrîn pe care-l cheamă Rindom ? Întrebă ea pe vecinul de masă.

Bătrînul ridică ochii obosiți din ceașcă și o privi lung.

— Ba pe ăsta îl cunosc, mi-e coleg, răspunse el, pe cînd tăia pătrățele, pătrățele feliile de piine, cu un briceag cu lama lată. O vreme a lucrat aici pe pod, dar cred că s-o fi dus înapoi la vechiul lui teren din jurul uliței Bürger. E vorba despre cel care a căpătat medalia de salvare, nu ?

Asta nu mai știa Ditte.

— Păi da, a salvat odată de la înec pe niște puști și a fost decorat ; pe vremea aceea era gardist. Pe urmă, însă, într-o noapte a arestat o persoană de care, Doamne ferește, nu trebuia să te atingi și atunci a fost dat afară. Așa.

Oamenii veneau și plecau. Îndată ce isprăveau se strecurau afară și lăsau pe alții să intre. Locuri libere nu

existau ; la ușa aștepta o coadă lungă. Nu vorbeau între ei, ci păreau mai de grabă că se pitesc ; înghițeau mîncarea și-o ștergeau. Ditte și bătrînul erau singurii care stăteau de vorbă. Cîteva fețe se întoarseră spre ei ; atunci tăcură.

O domnișoară brună aduse de mîncare Dittei și lui Peter. Ditte o salută : era fiica unui stăpîn la care slujise.

— Ce mai faci ? întrebă domnișoara. Tare te-ai mai schimbat. Te-ai căsătorit ? Și-i bețiv ? Pe urmă se făcu nevăzută, fără să mai aștepte răspunsul ; Ditte fu bucurasă că nu mai era nevoită să răspundă.

Deodată Peter o apucă de braț.

— Mamă, uite-l pe nene Karl ! Tremura de bucurie și vru să-și părăsească locul ; Ditte fu nevoită să-l rețină.

Colo, la intrare, stătea Karl și privea în jurul lui ; era murdar și ostenit. Cînd îi zări, un zîmbet îi lumină fața. Veni repede spre ei.

— E loc și pentru mine ? și se vîrî pe bancă lîngă Peter.

Ditte și Peter trebuiră să plece, căci alții așteptau să vină la rînd.

— Te așteptăm afară, spuse Ditte.

După cîteva minute numai, sosi și el.

— Repede ai mai terminat, spuse Ditte ; te-ai și săturat ?

— Da, mulțumesc ! Intr-un asemenea loc nu stai mai mult decît e numaidecît nevoie. Filantropia e ceva scîrhos !

Ditte îi dădea dreptate.

— Dar tot ne folosim de ea — și ne mai și bucurăm că putem băga ceva în gură, zise ea.

— Sigur... cu noi e ca și cu naufragiații despre care citești cîteodată că sînt atît de hămesiți încît încep să-și mănînce propriile lor excremente.

Călătoria lui fusese fără folos.

— Vouă cum v-a mers între timp ? întrebă el.

Ditte îi povesti despre mașina de cusut și atunci Karl înțeleștă pumnii.

— De ce n-am fost eu pe-aici, că altfel s-ar fi petrecut lucrurile ! spuse el.

— Atunci s-ar fi dus la poliție, răspunse Ditte. Cu ticăloșii ăștia n-ai ce face ; dreptatea e de partea lor.

— Ieri un proprietar de pe strada Saxo a dat afară pe un camarad al meu, cu familie cu tot, povesti Karl. Eram mai mulți pe-acolo, așa că am cărat mobilele înapoi și l-am silit să pună la loc ușile și ferestrele — că și pe astea le scosese. Așa cum ai alunga ploșnițele!

— Ieri, întrebă Ditte surprinsă. Am crezut că te-ai întors abia astăzi. De ce n-ai venit pe-acasă?

Atunci află că se întorsese de câteva zile și că locuise în strada Saxo, căci nu voia să vină cu mâna goală acasă.

Între timp se întunecase și felinarele se aprinseseră. Karl nu putea să vină să-i însoțească deoarece se înțeleșese cu un tovarăș să vadă de niște lese de pește, pe care le pusese acesta pe lingă golful Kröger.

— Dar vin mâine dimineață, spuse el, și aduc pește de-o mîncare — te pomenești că și ceva bani, dacă avem noroc.

Îi conduse o bucată, și de data aceasta i se tăcu lui Peter pe plac, căci trecură pe străzile principale. Pe cînd Karl și Ditte mergeau încet, vorbind de-ale lor, el țopăia de la o vitrină la alta, de amîndouă laturile străzii.

Cînd Ditte și Peter fură iarăși singuri, se consultară dacă n-ar fi mai bine să se ducă la muntele de pietate să scoată plapuma — cit mai aveau banii. Dar lucrul nu era posibil, căci nu aveau și pentru dobinzi.

— Cel puțin să trăiască copiii și bătrîna bine, gîndi Ditte. Se duseră la negustorul lor și tîrguiră: o scrumbie sărată, niște untură, fasole uscată și o bucată de salam. Ditte puse hîrtia de zece coroane pe tejghea; în aceeași clipă se și căi, dar fu prea tîrziu.

— Ah, azi aveți bani, spuse negustorul cu o plecăciune: îmi permiteți să rețin și datoria de-aici?

Primi rest o coroană. Și cu asta se duseră și banii și plapuma. Și nici mașina n-avea s-o mai vadă vreodată.

Și totuși, de văzut, o văzu. Într-o zi se duse la o femeie din Adelgaade, pe care o cunoștea de mult — o biată făptură căreia îi mergea cam tot atît de rău ca și ei — fără bărbat și cu doi copii. Tocmai luase o mașină în rate și voia să coase pentru magazine salopete; se spunea că asta merge.

— Numai să nu mă fi înșelat! spuse ea. Încearc-o, căci doar te pricepi la mașini de cusut.

Ditte se așeză la mașină și începu să coasă. Deodată se opri și respiră adânc; simțea o senzație ciudată de căldură în mâini; un curent cald îi trecu prin trup, muindu-i inima. Aținti ochii la mașină, privi numărul și fiecare amănunt în parte. Pe urmă capul îi căzu pe braț; se odihnea pe masa mașinii de cusut, ca de atâtea ori altădată. Și o lacrimă îi căzu, ca în atâtea alte rânduri, pe tăblie, stîrnind același miros bine cunoscut, de terebentină. Prietena îi puse mîna pe umăr.

— Nu ți-e rău cumva? spuse ea. Ce ai?

Ditte ridică ochii și zîmbi silit.

— Nu-i nimic! Parc-am amețit — ai cumpărat mașina nouă?

— Da... adică... așa mi s-a părut cînd m-am uitat la ea în magazin. Totuși, cred că a mai fost întrebuințată. Oare n-o fi bună, ce zici?

— Ba e o mașină foarte bună, spuse Ditte cu disperare; dar să fii cu ochii în patru, căci altfel, cum ai plătit pe ea o sută de coroane, cum o șterge! Așa-i ea făcută! Cei de la magazin au vreo duzină de mașini pe care le-au dresat în așa fel, încît să cuture țara și să jumulească pe biețele croitorese. Se pare că fac treabă bună cu ele!

— Vai de mine! Unora ca ăștia le-am căzut oare în ghiare? Dar, nu te teme, le vin eu de hac, căci la primăvară plec în Suedia cu logodnicul meu să ne căsătorim. Să binevoiască să-și caute mașina în lună.

Karl sosi a doua zi dimineață, înghețat toacă, dar cu niște pește și cu cinci coroane în buzunar. Era radios.

— Ne ducem și la noapte, spuse el. E bine să nu ne lăsăm, cită vreme n-a înghețat apa de tot. Numai dacă aş avea o haină de mușama. Nu-i glumă să stai toată noaptea ud pînă la piele pe-așa ger.

— Ce-ar fi să mă duc în strada Isted și să văd dacă n-au cei de-acolo așa ceva? întrebă Ditte. Doar tata face negoț cu asemenea lucruri; poate că ne-o dă în rate.

Karl fu de părere să mai aștepte cîteva zile, să vadă cum va fi vremea. Dacă îngheța curentul din sud al apei, nu mai avea nici un rost. Luntrile de pescari de pe la Insula Dracului erau deja prinse de ghețuri.

— Dar nu-i nimic, găsim noi altă treabă atunci, spuse el voios. Vroia să-i mențină Dittei buna dispoziție. Ea îi

prăji pește și-i făcu o ceașcă de catea tare ca să-l dezghețe. Pe urmă, Karl vru să se urce în cameră să se culce; dar ea nu admise.

— Bagă-te în patul bătrînei Rasmussen, hotărî ea. Sus e un frig de îngheață pietrele. Las' că nu facem zgomot.

— Cît despre mine puteți trage și cu tunul, spuse Karl căscînd. Abia mai ținea ochii deschiși. După ce adormi, Ditte intră în camera lui și-i luă hainele să i le pună la uscat lingă sobă. El zăcea cu miinile pe piept și dormea adînc; fața îi era liniștită și expresia aproape fericită — poate pentru că reușise din nou să cîștige ceva. Se vedea după felul cum dormea, că avea iarăși de lucru. Rămase un moment locului și privi la el; pe urmă se apropie în vîrfurile picioarelor și-l sărută pe gură. El făcu o mișcare, dar nu se trezi.

Ditte trecu dincolo și-i văzu de haine — le curăță și le puse la uscat. Ii făcea plăcere să se ocupe de ele; asta îi amintea de vremurile cînd fusese Lars Peter pescar.

14. PETER CEL MITITEL IA VIAȚA PIEPTIȘ

Peter ar fi trebuit să fie dat la școală încă în toamna trecută; dar nu se știe cum, lucrul scăpase din vedere. Ditte nu primise niciodată vreo vizită din partea autorităților în ceea ce privea copiii; încet, încet ajunsese la convingerea că din fericire, lumea habar n-avea de micul ei cuib. Nici prin gînd nu-i trecea să se dea ea, din proprie inițiativă, pe mîna autorităților. Dar, într-o zi, pe cînd Peter era jos și se juca cu Ejnar, Selma — mama acestuia — își dădu deodată seama că Peter nu merge la școală. Spuse unei vecine că lucrul i se pare ciudat, căci are doar opt ani! Femeile ciuliră urechile și începură comentariile prin tot blocul. Iși închipuia cumva aia, că poate să scape de lege? Credea oare că copilul ei e prea nobil ca să meargă la școală și să învețe — adică la ea să fie așa, ca la rege? Nevasta vizitiului Olsen i-o spuse Dittei de la obraz, că e o treabă primejdioasă, căci fiecare copil din țară trebuie să capete cunoștințe religioase. Chiar dacă ar fi să crape de foame, dar religie tot trebuie

să ai, căci aceasta era orînduiala lui Dumnezeu : săracii să aibă aceeași parte de milostenia lui ca și bogații. Ea însăși avusese opt copii, deci știa foarte bine cum merg lucrurile.

Ditte se înfierbîntă :

— Dar nici nu m-am gîndit la așa ceva ! spuse ea.

Asta nu prea era adevărat, căci Peter i-o amintise adeseori și o rugase să-l lase să meargă la școală. Ejnar povestea lucrurile cele mai fantastice de la școală, despre profesori buni și despre alții care nu erau în toate mințile, despre băieți care înghit o palmă fără să cricnească și fără să clipească. Peter mersese pînă acolo, încît declarase în tr-o zi :

— Dacă nu mergi cu mine să mă dai la școală, mă duc singur. *Vreau* să merg la școală ! Ii era băiatului rușine să rămînă în urma celorlalți. Ditte, însă, avea oroare și neîncredere în tot ce mirosea a autoritate ; și nici nu se prea putea lipsi de ajutorul lui la supravegherea celor mici, cînd ieșea bătrîna Rasmussen să mai cîștige și ea un ban.

Dar acum, că se pusese chestiunea, Ditte fu silită să-și piardă o zi întreagă ca să procure certificate și Dumnezeu mai știe ce ; trebuia să se pună în mișcare un întreg aparat de stat pentru ca micul ei Peter să pască pe pășunea catehismului lui Luther. Din fericire, nevasta vizitiului Olsen avea experiență de la cei opt copii ai ei și știa precis de cîte era nevoie. Bătrîna Rasmussen trebui să se ducă cu Peter și să-l înscrie ; Ditte n-ar fi avut curajul s-o facă.

— N-am vreme, spuse ea.

— Dacă fac gură că vine atît de tirziu, spune-le și dumneata că a stat la țară din pricina ganglionilor, o sfătui doamna Olsen.

Ei, cu înscrierea merse bine ; certificatele erau în regulă și iată-l pe Peter școlar. Chiar din primele zile de școală, aceasta se citea pe fața lui. Vocea parcă i se îngroșase, cuta dintre sprîncene se arăta tot mai des. Cînd nu era ceva în regulă, băiatul era în stare să devină foarte sever ; să le ferească Dumnezeu să nu fi avut grijă să poată pleca la vreme la școală. Atunci fugea — și lăsa baltă și mîncare și tot. S-ar fi putut face cel puțin conductor de tren, atît era de punctual ; pe bătrîna Rasmussen o apucau fierbințelile din pricina lui.

— E abia șapte și jumătate, spunea ea ; mai ai vreme.

— Ba e fără cinci, răspundea el răstit și cu asta o și zbughea pe ușă. Avusese dreptate, căci puțin după aceea bătea opt.

Ce prost era că nu mai aveau ceasornicul cel bun, care spunea „cucu“ și bătea orele. Ticălosul ăla îl pusese amanet numai ca să aibă ce bea ! Trecuseră treizeci de ani de-atunci, dar bătrina Rasmussen se necăjea parcă s-ar fi întâmplat ieri.

Ditte se sculase de cu noapte, căci avea de spălat la o cucoană din strada Regală ; trebuia să fie la orele cinci acolo, ca să facă focul la cazan și să poată pune rufele de vreme la fiert. Pusese apă pentru cafeaua de dimineață și lăsase lampa în bucătărie, ca să nu trezească copiii. Peter dormea în ultima vreme foarte neliniștit — de grija școlii. Ditte ședea la fereastră și-și pieptăna părul rar la lumina lunii ; înfășura pe deget cel care-i cădea și-l băga în sertarul mesei ; o să dea la un moment dat să-i facă o coadă falsă din el cînd o avea bani.

Razele lunii cădeau peste curtea albă de zăpadă ; pe jos lucea o lumină tare, albăstrie ; vedeai toate limpede, dar ciudat de spălăcite. Deodată lumina se mișcă, parcă s-ar fi clătinat ; chepengul care închidea groapa de bălegar a căruțașului se deschise — totul părea o nălucire. O lăptură omenească se cățără anevoie afară, învăluită în aburii bălegarului cald. Forma trase după ea, în sus, un sac și închise chepengul binișor — era bătrînul peticar. Ditte deschise repede fereastra, cu zgomot, ca s-o audă omul și făcu semne cu mina. Atunci el ridică în sus numărul șapte — ca semn că o văzuse. Curînd, îi auzi pașii pe scară și ea scoase lampa să-i lumineze drumul.

— Poftim înăuntru să bei o cafea caldă, șopti Ditte și-i dădu drumul în cameră.

Sigur că Peter se va trezi din pricina luminii, dar ce-are a face.

Acum cobora vizitiul Olsen ca să dea nutreț la cai : ce noroc că bătrînul o ștersese de-acolo !

— Nu trebuie să mă vadă, căci ar fi silit să mă denunțe, dacă nu vrea să-și piardă slujba, spuse bătrînul.

— Nu mai ai alt loc unde să stai, nici măcar în timpul zilei ? întrebă Ditte înfiorîndu-se.

— Nu, vezi dumneafă, am decăzut. Altădată alegeam eu însumi zdrențele și căutam să ciștig mai ca lumea, acum trebuie să vînd zilnic marfa altor peticari mai înstăriți. Și ei vor să ciștige la ea înainte de-a o preda negustorului de fier vechi, care pe urmă o vinde colectorilor, de la care trece la angrosiști. Prea mulți vor să trăiască din lada de gunoi și atunci nu mai rămîne aproape nimic pentru cel ce cotrobăiește în ea. Ei, trăiești după cum ți-e soarta.. Ziua merge — te așezi într-un colț de cîrciumă, dacă ai ciștigat ceva, căci și asta costă bani. Toate costă bani.

— Vino la noi cînd ai isprăvit treaba, spuse Ditte. Aici cel puțin e cald și poți sta de vorbă cu bătrîna Rasmussen.

— Mulțumesc frumos, dar nu merge, că-ți aduc toată murdăria în cameră. Aproape că nici la cîrciumă nu mă mai lasă să intru — alit de rău miros! Adesea se supără oamenii și atunci trebuie să ies în stradă.

Intr-adevăr de mirosit, mirosea oribil. Sărmanul de el! Peter își frecă năsul de parcă i s-ar fi așezat o muscă pe el. Dar din pricina asta nu-l puteai alunga pe bătrîn în stradă.

— Vino, spuse Ditte. Copiii te iubesc.

— Ei și dacă puți! N-avem decît să ne ținem de nas! spuse Peter, ridicînd capul.

— Ce, te-ai trezit? întrebă bătrînul întinzînd numărul șapte spre el. Să-ți ții nasul... da, așa fac și alții cînd mă întilnesc. Ce să-i faci... trebuie s-o rabd și pe-asta. Fiecare meserie cu greutățile ei.

— Numai dacă am găsi un loc unde să poți dormi noaptea, gîndi Ditte cu voce tare. În camera lui Karl e prea frig, nu-î așa? Acum pleacă în fiecare noapte de-acasă.

Bătrînul nici nu vru să audă de așa ceva.

— Nu mă mai potrivesc cu oamenii de treabă, spuse el.

Asta era tragedia. Inima Dittei lupta cu simțul ei de curățenie. Nu l-ar fi putut ține curat, căci prea cotrobăia în toate murdăriile. Sărmanul de el! Abia de era în stare să șadă liniștit pe scaun.

— N-ai putea intra la azil? îl întrebă ea în sfîrșit.

Bătrînul se ridică, clătîindu-se pe picioare.

— Dacă te gîndești la așa ceva, nu știu zău de ce sînt

în stare, spuse el tremurînd de spaimă. Dar acum, trebuie s-o șterg! Aruncă sacul pe umăr.

— Încă vreo două-trei ceasuri tot nu poți să vezi nimic; rămii aici pînă se luminează de-a binelea, încercă Ditte să-l convingă. Dar el nu mai avea răbdare.

— Vreau să mă duc pînă la Vibenshus, să-mi iau o pîine rece. Acolo ți-o dau pe jumătate de preț, dacă sosești înainte de șase.

— Vai, dar tare-i departe pînă acolo! Și Dittei! se păru deodată că ei îi mergea neîngăduit de bine.

— E tot una dacă o iau într-acolo, sau în altă parte!... răspunse bătrînul. Doar tot trebuie să-ți treci viața cu ceva. Ei, rămîneți cu bine. Să-te ajute Dumnezeu pe tine și pe toți ai tăi, pentru inima ta cea bună.

După ce-l conduse pe bătrînul Rindom cu lampa, Ditte îi dădu lui Peter o gură de cafea. Nu că i-ar fi cerut, dar privea cu atîta poftă la oală, mușca buzele și zîmbea. Drăguțul de prostănac! Nu i te puteai împotrivi.

— Haide, bagă-te sub plapumă și mai dormi, spuse Ditte. Nici nu-i încă cinci. Las' că te strigă bătrîna Rasmussen. Mergi frumos pînă la școală și la întoarcere, și poartă-te bine, ca să nu se spună că mama Ditte e o femeie rea, de are asemenea copii. Spune-i bătrînei Rasmussen că-i pregătită o bucată de piftie pentru nene Karl. Să aibă grijă de el; și dacă vine ud acasă, să nu-l lase să se culce la el în cameră. Dacă nu-i destul cocs, atunci...

— Las' c-aduc eu cărbuni. Mama să n-aibă nici o grijă de asta, o întrerupse Peter serios.

— Mulțumesc, băiețe. Și vezi de-i amintește bătrînei să se ducă la șeful de raion. Rămase o clipă pe gînduri. Ei, nu mai e nimic alta, spuse ea. Sărută băiatul, suflă în lampă și plecă.

Cum coborî mama treptele, Peter sări din pat și-și trase hainele. Nu avea nici un rost să mai doarmă; îi venise o idee grozavă. Bătrînul Rindom se îndrepta acum spre Vibenshus; trebuia să fi fost foarte plăcut să te afli așa, în toiul nopții afară și să rătăcești pe străzi; voia să-l ia pe Ejnar și să se ducă amîndoi la șterpelit cocs, pe rampa de încărcare de la Lersö. S-ar fi putut întoarce acasă la vreme și ar fi avut după masa liberă pentru joacă. Scoase sacul pe sub masa din bucătărie și se strecură pe

scară. În coridor era întuneric și-i fu cam frică; dar, când se văzu în curte, nu-i mai păsa. Se duse repede la fereastră muncitorului Andersen și bătu în geam. Andersen era la spital — altfel n-ar fi îndrăznit s-o facă.

— Cine-i acolo? se auzi glasul înfricoșat al Selmei.

— Poate să vină Ejnar cu mine — să adunăm cocs? întrebă Peter.

— Isuse Christoase! Tu ești băiatule? De ce te-ai sculat cu noaptea-n cap? spuse Selma și-l trase înăuntru. În cameră era cald și înăbușitor; familia n-avea decît camera aceasta, în care dormeau cu toții. Peste tot erau culcușuri; pe scaunele de lingă pereți și pe podele; Ejnar se îmbracă într-o clipă; ochii îi străluceau de bucuria aventurii.

Băiețașii o luară la picior în direcția marilor cheiuri de încărcare de la Lersö. Când ajunseră în mijlocul pășunii orașului, le dădu în gînd că portul era mai aproape; așa era — însă de-acasă. Se întoarseră și începură să fugă, ca să recupereze timpul pierdut. La „Triangel“, un gardist se ivi dintr-o poartă întunecoasă și privi cu înțeles în urma băieților care alergau cu sacul sub braț; nu se mai aflau alți oameni pe stradă, decît doar vreo două femei, care se îndreptau grăbite spre palatele marilor ziare, ca să ia în primire foile zilnice.

Nici nu putea fi vorba să străbați la ora asta în port și încă să mai și ieși de-acolo nevătămat, cu sacul plin în spate. Ejnar cunoștea bine situația! Dar puteau să asmută dulăii care se frămîntau între cele două rînduri de gratii; măi, ce haz, când voiau să-și înfigă colții, spumegînd de minie, în zăbrelele de fier, crezînd că-i un picior subțire de băiat! Sosea apoi și gardianul din partea cealaltă a grilajului — tot spumegînd și tot atît de neputincios în dosul zăbrelelor înalte, ca și ciinii.

În partea de nord se afla terenul pe care erau porțiuni formate aproape numai din moloz și băltoace, cu diguri vechi și cîteva cheiuri. Acolo se aflau luntre, bărci mici și remorchere; urmele de roți se încrucișau printre schelete de bărci, cazane ruginite de vapor și alți asemenea monștri ciudați.

În toate aceste urme de roți se găseau bucăți de cărbuni. În unele locuri, gardul care împrejmuia magazia de

cărbuni cedase presiunii cărbunilor și aceștia se rostogoliseră pînă pe urmele lăsate de roți. Aci puteai să te lași liniștit în patru labe și să-ți umpli sacul pe jumătate — fără măcar să se poată spune că furi. Dar tot era mai bine să nu te vadă nimeni. Nici nu era ușor să fie văzuți căci se strecurau ca șobolanii printre vagoanele cele joase de cale ferată, printre șoproane, bărci răsturnate și lăzi de pește.

Ejnar mai fusese adesea pe-aici ; pentru Peter, însă, totul era nou, emoționant și nici nu făcu vreo efortare să-și ascundă impresiile. Dar cel mai palpitant lucru era noaptea care-i învăluia. Băiatul nu fusese încă niciodată la ora asta pe-afară ; inima îi bătea să se spargă ; atît îi păreau toate de ciudate. Era ca și cum întreaga omenire și-ar fi ținut răsufllarea ; luna lumina altfel decît seara, cînd din pricina felinarelor nu prea cuteza să se arate. Acum par că-și arunca lumina cu glas tare peste pămînt ; și stelele clipeau în tot momentul, ca și cum osteniseră de veghe. Zăpada scîrțîia în lumina lunii și colo, peste apa întunecată dormeau forturile. Se vedeau vapoare întorcîndu-se acasă și lunecînd iluminate, pe apă. Erau vapoarele de linie din diferite puncte ale țării.

— Dacă am fi acum pe podul Kvästhuss, am cîștiga parale cîrînd bagajele călătorilor, spuse Ejnar.

Peter nici n-avea idee unde se află podul Kvästhuss. Știa doar că nu puteai fi în mai multe locuri în același timp ; că așa spunea bătrîna Rasmussen întotdeauna. Și era foarte mulțumit cu cele ce putea culege aici.

După ce adunară în saci atîta cît puteau tîrî, îi ascunseră sub o barcă și coborîră să încerce ghiața. Speriară citeva rațe care dormeau pe apă ; ele lunecară în jos peste ape ca niște unde ușoare și moi și deodată se ridicară, lăsînd o trenă lungă de stropi în urma lor. Sirena unei fabrici fluieră îndelung — apoi alta ; deci era șase fără un sfert. Lucrătorii erau poștiți să-și părăsească locuința.

De pe malul celălalt răsună un semnal. Imediat după aceasta se auzi o rostogolire prelungă ; răsuna ca o bătaie nesfîrșită de toabă.

— Asta se aude tocmai de la Podul Găinilor, spuse Ejnar. Acum se duc muncitorii spre insula Refshale. Trec peste un șir lung de scînduri aruncate peste apă și îna-

inte de amiază nu se pot întoarce. Și tatăl meu a lucrat acolo.

Ejnar le știa pe toate!

Trebuiau să plece. Sacii erau al dracului de grei; fură nevoiți să-i tragă după ei; din fericire, zăpada era bătătorită și netedă. Pe cheiul de la nord îi opri un gardist; vroia să știe ce aveau în saci și încotro îi duceau

— Cărbunii pe care i-am cumpărat pentru mama, colo la colț, răspunse Ejnar obraznic. Ne ducem pînă în strada Grenaa.

Cu povestea aceasta trecură hopul.

Pe la șapte fură acasă; bătrîna Rasmussen îl luă în primire:

— Ați șters-o de capul vostru — așa, ca gînsacii! spuse ea batjocoritor.

Peter roși pînă peste urechi.

— M-am dus numai să aduc cocs, spuse el; doar n-am făcut nimic rău.

— Sigur, ție ce-ți pasă... dar ce spaimă am tras! Am crezut că ucigă-l toaca a trecut pe-alci și-a șters-o cu tine.

Băiatul înghiți mîncarea și-o luă din loc ca să scape de cicăleală; Ejnar îl aștepta în curte.

În ce privește școala, Peter pierduse entuziasmul; nu-i dădea emoțiile după care era însetat sufletul lui de băiat. Unii profesori erau buni și le îngăduiau elevilor care aveau de dus lapte și se sculau devreme, să doarmă la prima oră; alții nu sufereau să-i vadă pe băieți rîzînd. Ei, ce mare lucru!

Și totuși se întîmplă ceva emoționant zilele acestea; citiva dentiști cutreierară școlile și cercetară dinții copiilor.

— Pentru că sîntem așa de slabi, lămuri Peter acasă. Asta așa era, căci se putea citi și în gazetă: autoritățile școlare se speriaseră de subnutriția care se întindea tot mai mult în școlile primare. Și deoarece se presupunea, pe bună dreptate, că exista o legătură între subnutriția copiilor săraci și dinții lor stricați, orașul angajă doi dentiști care să le cerceteze și să le trateze dinții. Se constată că dantura copiilor se afla într-o stare de plîns. Dar, oricum, proasta stare a dinților nu putea fi pusă toată numai pe seama subalimentării căci și felul în care se prepara mîncarea purta o mare parte din vină. Cu cît erau

dinții în stare mai proastă, cu atât era mai important ca mîncarea să fie mai bine preparată. De aceea se emise ideea să se introducă gospodăria ca obiect în școlile de fete; cei mai mulți săraci erau adevărați cîrpaci în materie de gătit!

Peter și Ejnar puteau s-o confirme din propria lor experiență; se întîmpla adesea ca la ei acasă nici să nu se încerce măcar să se gătească. Ei, dar chestia cu pregătirea sistematică a mîncării nu era urgentă; în ce-l privea pe Peter ea nu putea fi pusă în aplicare decît cînd va începe și Anna să meargă la școală; pînă atunci trebuia să facă și el ce-o putea. Cei doi băieți erau extrem de curioși să vadă dacă era adevărat că se va da fiecărui copil cîte o perie de dinți. Ejnar, care nu prea lua școala în serios, începuseră acum s-o urmeze regulat.

Cînd se întoarse de la școală, Peter se duse în strada Regală, unde spăla mama. Dacă nimerea cînd era la masă, căpăta și el ceva — poate chifteluțe! Boierii nu mînceau altceva decît chifteluțe! Totdeauna cînd mergea mama la spălat îi cădeau și lui chifteluțe și cartofi prăjiți. Și Peter înțelegea prea bine gustul acestor oameni — cînd va fi și el odată bogat, nici nu va mai minca altceva. Dar nevasta vizitiului Olsen spunea oriunde se ducea la spălat:

— Nu trebuie să vă osteniți să faceți pentru mine chifteluțe și cartofi prăjiți — tot de astea mi s-au dat la ultimele două sute de locuri pe unde am spălat! Tare mai era rîzgîiată; dar nici cucoanele n-o luau decît cînd nu găseau pe alta.

Mama tocmai minca în momentul cînd sosi el — chifteluțe și cartofi prăjiți: bravo! Ea ședea prăbușită pe banca de spălat. Val, tare mai arăta rău! Peter se apropie de ea și-i puse brațul în jurul umerilor; așa făcea el adesea cînd nu vedea nimeni. Sub cazanul cel mare de rufe troznea focul — ce cald și bine era aici! Pe fruntea mamei brobonea sudoarea.

— Frumos din partea ta că vii să mă vezi, mă băiete, spuse ea, întinzîndu-i farfuria. El se repezi cu lăcomie.

— Auzi, mamă, or să ne dea perii de dinți la școală! spuse deodată cu gura plină.

— Așa, băiatule? Ei, așa vor avea și dinții un rost, răspunse ea dusă pe gînduri.

— Da, că nu avem destulă carne pe noi și de asta-s de vină dinții stricați.

Un zîmbet ușor flutură pe fața Dittei. Nu răspunse la pălăvrăgeala lui.

— Să știi că-i așa, repetă el.

— Spune-i, te rog, bătrînei Rasmussen, că mă întorc tirziu astă seară, făcu ea ostenită, cînd dădu Peter să plece. Sînt tare multe rufe. Va găsi ea ceva de mîncare pentru voi.

Ea și reîncepuse să frece și Peter o porni spre casă.

— Ei, acum vor învăța fetele la școală să gătească și nouă or să ne dea la toți perii de dinți ! strigă el cu înflăcărare, cînd intră în cameră ca o furtună.

— Mult frig mai aduci cu tine ! spuse bătrîna Rasmussen, ca să-l pună la locul lui. Nu-l mai iubea nici pe departe atît de mult, de cînd începuse să meargă la școală ; tot mai era el bui — nu-i vorbă, dar prea devenise independent.

— Trebuie să ne dea ! spuse Peter, repetînd povestea de la început.

— Ei, atunci n-avem decît s-o credem ; dar nu-mi veni mie cu asemenea povești ! spuse baba.

— Niciodată nu vrei să crezi nimic, spuse Peter morocănos. Atunci nici eu n-o să mai cred ce spui *tu* !

— Cum să cred ? Ce-s de azi, de ieri ? Cu povești de astea să te duci la țară — colo, departe de tot, unde se-nghit toate gogoșile astea.

— Dar dacă ne-a spus-o chiar inspectorul școlar în persoană ? Doar nu crezi că minte ?

Bătrîna crezu că e mai bine să bată în retragere.

— Da, da, așa-s ei... dau perii de dinți și introduc gătitul în școală. Cînd se c... dracu, se strîng grămezi mari !

Peter flămînzise din nou și se așeză cu ceilalți la masă ; se simțea oricînd în stare să înfulece. Cum sfîrșiră masa, bătrîna se îmbracă să se ducă la biroul raionului. O lua pe Anna cu ea, ca să nu aibă Peter grijă decît de frățior. Asta era un fleac.

Întotdeauna mergeau treburile bine cînd rămînea Peter cu cei mici, căci îi păzea bine. Azi, însă, frățiorul voia să fie ținut tot timpul în brațe. Îi ieșeau dinții și avea dureri mari ; ținea tot timpul degetul în gură și bieteles lui gingii

erau umilate. Peter îl tira peste tot, la fereastră să privească jos și pe urmă din nou la masă, unde se aflau jucăriile; dar copilașul nu se mai liniștea. Cum se așeza Peter jos un pic cu el, începea să urle. Atunci trebuia să se ridice iarăși și să țopăie prin cameră. Nene Karl pescuise toată noaptea și avea nevoie de liniște, să poată dormi.

Peter nu mai putea; mititelul luneca tot mai jos și mai jos, de era cît pe-acî să-l scape din brațe. Se duse cu el la bucătărie și închise ușa, ca să nu se audă în casă plîsetele copilului. Dar aici era prea frig și micuțul se învînețî. Peter nu mai știa ce să facă și începu și el să urle.

Karl ieși afară la ei.

— Ei, frumos concert mai dați! spuse vesel și-i aduse înapoi la căldură. Nu trecu mult și-l liniști pe cel mic.

— De ce nu m-ai strigat pe mine, Peter, băiete? întrebă el.

— Că mă descure eu și singur, răspunse Peter morocănos. Era încurcat din pricină că dăduse greș și Karl vedea asta.

— Ești un băiat și jumătate, îi spuse el. Nici nu pricep cum poți căra tu un copil atît de greu! Asta avu efectul dorit.

Sosi Ejnar.

— Poate veni Peter jos să se joace? întrebă el, crăpînd ușa. Era un băiețel bondoc, cu o fețișoară strașnic de îndrăzneță — dar cu un nas grozav de mucos!

Peter dădea din cap și-i făcea semne.

— Bătrîna Rasmussen nu-i acasă, spuse el plin de simțul răspunderii.

— Ei, nu-i nimic, șterge-o tu, spuse Karl rîzînd. Ce, nu mă crezi în stare să văd de copil?

Cei doi băieți o zbughiră pe scări ca fulgerul. Ejnar trecu poarta dintr-un salt, către Adelgaade; după colț se opri și așteptă. Se temea să nu-l fi zărit careva și să-l strige înapoi; nimeni nu putea da cu ochii de el fără să-i ceară un serviciu.

— Ei, acum ne ducem și-o facem lată! spuse bucuros că scăpase teafăr.

— La mare, nu? Peter îl urma orbește.

Cînd sosiră la Podul Păcii își aminti că-i făgăduise mamei ceva în legătură cu asta, dar nu mai știa anume ce. Și iată și ghiața în fața lor — acum era prea tîrziu!

— Ghiața e slabă! scria pe tăblițe de-a lungul malului, dar ei nu le dădură nici o atenție — sigur că anunțurile celea erau puse acolo numai ca să te oprească de la ceva plăcut. Săriră pe ghiață și o porniră.

Cînd fură în larg, auziră pe cineva strigînd de pe mal — un gardist amenința și făcea semne. Peter voi să se întoarcă.

— Ce, ești nebun? spuse Ejnar și o luă la fugă spre podul Reginei Luisa. Gardistul se luă după ei pe mal și acum coborî și el pe ghiață. Pe cînd fugea, Peter urla: „Mamă, mamă!”

— Tacă-ți gura! șuieră Ejnar la urechea lui și-l apucă de mină; așa trecură pe celălalt mal. Din partea aceea venea alt gardist, ca să-i prindă; dar prea era preoi cu cizmele lui cele mari cu tot. Ajunseră la mal și-o tuliră printr-o stradelă spre strada Ryes. La pavilionul Mării se iviră din nou, încă tot în goană și ținîndu-se de mină. Se opriră dintr-o smucitură și rămaseră pe loc ca doi cai care luaseră vînt.

— Ho! strigă Peter. Ia privește! Era scăldat în sudoare și avea obraji roșii.

Aici nu mai putea fi vorba că ghiața nu-i sigură. Acest colț de mare era îngrădit și împodobit cu pomi de crăciun și sute de oameni eleganți patinau, ori se lăsau trași pe săniuță — în sunetul fanfarelor. Aproape toți purtau căciuli de blană și blăni miștoase peste haine; doamnele țineau manșonul în aer cu o mină și aveau obraji ca merele cele roșii. Peter nu mai văzuse niciodată patinaj.

— Ia te uită cum zboară ăla! strigă el, arătînd către unul din patinori. Nu atinge ghiața decît cu un vîrf de gheață!

Totul era să ajungă și ei jos.

— Să vă leg patinele? întrebă Ejnar pe o cucoană cu blană cenușie, care ședea pe mal și se chinuia să și le înșurubeze bine.

— Te rog! spuse ea și Ejnar fu jos într-o clipă. Peter se holbă un moment după el, pe urmă trecu și el peste îngrăditură. Un paznic răsări ca din pămînt.

— Aștia îmi ajută — sînt cavalerii mei servanți ! spuse domnișoara. Gardianul duse mîna la chipiu și salută politicos, apoi se depărtă.

Domnișoara făcu un tur, se întoarse și-i duse pe amîndoi la un chioșc. Le comandă cîte o ceașcă de ciocolată fierbinte cu cozonac. Cînd isprăviră de mîncat, se luară de mîna și trecură peste ghiață să privească la patinori. Domnișoara patina acuma cu un tînăr ; parcă s-ar fi jucat amîndoi de-a : „Lunecuș ! Ce bine-i pe ghețuș !“ Se opriră în fața băieților și Peter își vîrî mîna într-a domnișoarei.

— Aștia sînt cavalerii mei ! spuse ea către însoțitor și le mîngîie obrazii. El rîse și-i dădu lui Peter o monedă de douăzeci și cinci de ore.

Sosise momentul s-o șteargă, căci paznicul nu-i slăbea din ochi. O luară prin oraș către piața primăriei.

— N-ar fi bine să ne cumpărăm ceva de cele douăzeci și cinci de ore ? întrebă Ejnar deodată, oprindu-se în fața unei cofetării. Tare mi-e foame.

Nu, aștia trebuiau păstrați ca să cumpere cu ei mame' altă mașină de cusut.

— Haide mai bine la cantina samariteană. Și lui Peter îi era foame.

După ce vizitară și localul samaritean, mai traseră o fugă pînă la gară, să vadă dacă nu era rost de cîștigat încă douăzeci și cinci de ore ; se întîmpla să-ți îngăduie vreun călător să-i duci valiza pînă la vagon.

— Să nu cumva să încerci la doamne bătrîne, spuse Ejnar. Astea nu-ți dau nimic, ci spun numai : „Mulțumesc, să trăiești, băiețelule.“

Un domn gras traversa strada Westerbrücke.

— Cu asta-i rost ! șopti Ejnar și cei doi copii se luară după el, apoi i se alăturară cu îndrăzneală de-o parte și de alta. Omul îi măsură din ochi un moment, pe urmă le încredință valiza : abia o putură căra. El pășea lîngă copii și-și ștergea ceafa și fața.

— Măi, ai dracului ! Dar voinici mai sînteți, puștilor ! spuse el cu admirație.

Le dădu o coroană întreagă și Ejnar o băgă în buzunar. La Hotel Bristol mai învîrtiră o jumătate de ceas ușa tur-nantă pentru pasagerii care soseau și plecau. Dar nu că-

pătărară nimic; oamenii o luau drept firesc și nici nu-i băgau în seamă. Și apoi flămînziră iarăși.

— Ce-ai spune să ne luăm ceva de-o coroană? întrebă Peter.

Ejnar scoase limba.

— Ai vrea tu! Dar îndată după aceea, intră într-o cofetărie și ieși cu un cornet mare, plin de prăjiturile.

Deodată își dădură seama că se înnopta și că trebuie să se întoarcă acasă.

O luară pe străzile principale — ca să mai arunce o ochiadă și pe la vitrine.

În fața unui magazin mare de jucării uitară timpul și locul. Își turtiră nasul de geam și înghițiră din ochi minunățiile de-acolo, peste care sclipeau și se răsfrîngeau luminile din magazin. Ieșeau aburii din ei de emoție; respirația lor aburea geamul, așa încît erau mereu siliți să-și schimbe locul.

— Ia privește! strigă Peter. Asta-i o locomotivă adevărată. Tare-aș vrea s-o am!

Ejnar susținea că-i aparține lui, căci el o văzuse întii. Un moment fură gata să se ia de păr din pricina lucrurilor din vitrină.

— Dacă mi-o dai mie pe asta, atunci poți să-ți iei tu casa cea mare cu cai și cu vaci cu tot, îl imploră Peter.

Ejnar era bun de felul lui:

— Atunci mai vreau și cei doi cai de lemn, spuse el.

Acum se țin de mîna și sînt gata să împartă lucrurile — de data aceasta și cu frățiorii de acasă. Și ei trebuiau doar să capete cîte ceva, chiar dacă nu sînt de față. Deodată, se stinge lumina din vitrină.

— Tu, asta ce-o mai fi? se întreabă ei rîzînd, privind unul la altul — fusese oare un vis?

În toate prăvăliile se sting luminile și fereastră după fereastră se întunecă. Se închid magazinele și obloanele bubuie, se trag grilajele de fier. Peter începe să plîngă.

— Prostule, e ora de închidere! spune Ejnar. Peter continuă să urle și-o ia în galop spre casă.

— Ce, măi, te bate dacă vii tîrziu? încearcă Ejnar din nou. Spune că te-a trimis careva să-i faci un drum tocmai la Frederiksborg — doar ai cele douăzeci și cinci de ore la tine.

Nu, pe Peter nu-l bate nimeni, și nici nu vrea să mintă. Numai că-i pare rău.

Acasă, plapuma cea bună atîrnă peste spătarul unul scaun, în fața sobei, la aerisit; a scos-o nene Karl de la amanet. Și mama nu s-a întors încă; bătrîna Rasmussen e singură cu frățiorul — surioara Anna lipsește.

— A fugit iarăși! spune baba încurcată; ce neroadă! N-ai vrea să tragi o fugă s-o cauți?

Tocmai atunci intră și Ditte; e moartă de oboseală și nu se simte deloc bine.

— Las-o astă seară, spune ea căzînd pe marginea patului. S-a dus cu siguranță la bunică-sa, la Nyboder, ca de obicei. N-are decît să rămînă peste noapte acolo, dacă-i face atîta plăcere.

Ditte nu mai are decît o singură dorință, să se liniștească toți în casă, să se liniștească și ea, să se liniștească de-a binelea. Miine dimineață vor aduce fata acasă.

Peste puțin, dorm cu toții. Peter visează că învîrtește uși turnante la infinit și la fiecare învîrtitură îi cade de sus cîte o coroană. Cumpără mașini de cusut pentru toate coroanele. Dar pe măsură ce le cumpără i le și ia negustorul înapoi.

15. MAMA DITTE E DATA LA GAZETA

Ditte dormi tîrziu, atît era de ostenită de ziua de ieri. Toți întirziaseră scularea — bătrîna Rasmussen, Peter și frățiorul. Dormiseră foarte bine, căci plapuma orînduisă din nou lucrurile. Bătrîna își recăpătase salteaua cu fulgi și Ditte și copiii nu mai dormeau pe mindirul gol. Tare mai era bine, numai că în felul ăsta leneveai.

— Ei, cînd vom putea scoate toate lucrurile de la amanet, spuse Ditte, o să ne fie bine de tot.

Parcă i se părea viața ceva, ceva mai ușoară, de cînd cîștiga și Karl cîte puțin; numai să n-o părăsească puterile!

Azi, Peter se pregăti singur de școală; mare nevoie mai era să mai vadă și de el cîteodată, căci de obicei băiatul scăpa prea ieftin. Ditte și cu bătrîna Rasmussen vorbiră despre Anna. Baba tocmai începuse să se îmbrace; după plecarea lui Peter, Ditte se va duce să aducă fata. Era încă

prea devreme, căci bătrîna văduvă a pilotului stătea tîrziu în pat.

Deodată sosi soția vizitiului Olsen cu ziarul în mînă.

— N-o fi asta fetița dumitale? spuse ea și începu să citească despre o fetiță de trei-patru ani, care fusese găsită în după masa zilei de ieri, în strada Klerke și predată postului de poliție din strada Regală. Poliția invita să se prezinte părinții sau rudele — sau oricine poate da lămuriri. Căci ei bănuiesc că n-are părinți, spuse doamna Olsen cu satisfacție; de aceea spune aici: „sau oricine poate da lămuriri“! În primul moment m-am gîndit să mă duc eu însămi acolo.

Ditte nu răspundea, ci stătea așa, cu ochii ațintiți în gol, cu un zîmbet stupid pe fața care devenea tot mai lividă. Pe urmă, se prăbuși fără o vorbă pe dușumea. Doamna Olsen începu să țipe — acum nu mai era chiar atît de semeță.

— Nu sta aici să te sclifosești așa! îi spuse bătrîna Rasmussen aspru. Mai bine vezi de oțet! Îi udă Dittei timpulele și o readuse la viață.

— Inima mea cea timpită! spuse Ditte, ridicîndu-se și privind cu mirare în jurul ei. Deodată își dădu seama de realitate și se repezi afară, așa cum se afla, înspre strada Regală.

Copilul nu se mai atla la postul de poliție; bătrîna din Nyboder venise și luase fetița cu ea.

— Ce copil dulce! spuse gardistul. A dormit aici în camera de gardă astă noapte. Drăguță fată! Cum Dumnezeu ai putut...? Cunoștea el împrejurările, nu-i vorbă. În tot cazul nu termină întrebarea. Lucrul devenea serios.

Ditte fu interogată și trebui să spună tot; că nu era măritată și că avea doi copii nelegitimi. Tot ce tănuise ea atîta vreme, tot pomelnicul ei de familie și de păcate fu cercetat și trecut în proces verbal. Nu căzuse niciodată atît de jos; ardea de rușine în timpul interogatoriului și plînsul îi strîngea gîtlejul. Acum se mai afla trecută și în proces verbal de infracțiune; ea care nu avusese niciodată de-a face cu poliția.

În sfîrșit, îi dădură pace și se putu duce la Nyboder să ia fetița. O luă acasă, o strînse la piept și plîns.

— Anna a fost la bunica, Anna a dormit la uncheșii cei negri, repeta mereu copilul.

— Da, da, te-ai făcut mare ! răspunse Ditte plîngînd.

Pe strada ei, toată lumea întorcea capul după ea și în bloc toți ieșiră pe scări — făcea senzație ! Fugi sus cu fata și încuie ușa după ea. Bătrîna Rasmussen ocăra tot timpul — pe sine însăși că nu păzise bine fata și pe toți ceilalți că făceau atîta caz.

— Nu-ți mai pune chestia asta atîta la inimă, spuse ea. Dacă ar fi să vărsăm lacrimi pentru tot ce se spune de noi, am umple găleți întregi ! Bine c-o avem iarăși pe Anna acasă și altădată o să deschidem bine ochii. Dar să știi că cu fugitul ăsta nu-i lucru curat — parcă-i un blestem !

Ditte înțelegea prea bine acest viciu. Își amintea din copilăria ei ce însemna să doarmă măcar o noapte cu bunica ; bunica nu putea fi înlocuită cu nimic pe lume. Și fuga în sine îi era bine cunoscută, deși îi trecuse de mult dorul de necunoscut. Cînd era mică fugea și ea la voia întîmplării ; și de cîte ori o șterseseră de-acasă băieții — mai ales Christian. Copiii săracilor duceau dorul altor lucruri — poate că aceasta era pricina...

Nu lucră de loc, ci o ținu toată dimineața pe mica Anna în poală și vorbea încetîșor cu ea ; i se părea că Peter și cu Anna îi vor fi luați după pățania asta. Din clipă în clipă putea veni cineva de la autorități ; vor veni să cerceteze situația ei la fața locului și să-i ia copiii. De cîte ori auzea pași pe scară începea să tremure.

— Nu te teme, spunea bătrîna Rasmussen. Copii nu ia răimeni ! Țasta-i singurul lucru pe lume, pe care n-ai nevoie să-l asiguri împotriva furtului.

Încet, încet, Ditte se liniști ; începu să se gîndească la masa de prînz ; cînd venea Peter acasă era întotdeauna hămesit. Iată-l că și sosea pe scări ca o furtună, mult mai devreme decît îl așteptau ; cum zburase vremea ! Ținea în mînă o perie de dirți, una cu adevărat veritabilă ; însăși bătrîna Rasmussen fu nevoită să admită că era o perie de dinți adevărată.

— Ce minune ! spuse ea. De cîte ori mi se bagă mie cea mai mare parte din mîncare în găurile din dinți ! Cu așa ceva, cel puțin, poți scoate totul afară.

Peter ținu peria strîns în mînă pe cînd mînea.

Către orele două sosiră gazetele de prînz și făcură senzație. Cineva se interesase la poliție de adresa Dittei și lansase un articol formidabil. Scria cu litere groase: O MAMA DENATURATĂ! Ba gazeta mai prezenta și ceva care ar fi trebuit să semene a fotografie de-a Dittei, ca cititorul s-o poată și vedea pe mama denaturată. Ditte se prăbuși cu totul; expresia „mamă denaturată“ o lovi ca o măciucă. Din acest punct de vedere, acuzația și rușinea nu erau de suportat. Stătea ghemuită pe pat și plîngea; nici bătrîna, nici copiii nu erau în stare s-o liniștească. Gura i se frămînta fără-nctare; jelea și se scuza. Peter se apropie încet de ea, și-i dădu peria de dinți în mînă.

— Ți-o dau ție, spuse el. Peria căzu din mîna Dittei pe dușumele și Peter se plecă și-o apucă aproape cu lăcomie.

Doamna Langhalm intră în cameră; adusese cozonac învelit în hirtie; se duse de-a dreptul la Ditte și-o sărută pe frunte.

— Am vrut să-ți spun că ținem cu dumneata, soțul meu și cu mine, asigură ea. Să le fie rușine! Soțul meu vrea să protesteze miine prin presă, sau să vorbească cu poliția. Asta o mai liniști puțin pe Ditte; se ridică și începu să-și vadă de gospodărie.

În cursul după amiezei sosi și Karl acasă; era răgușit ca un corb și abia putea vorbi.

— Te-ai urcat în rang, șopti el. Dar cînd văzu cît de mult o impresionase chestiunea, deveni serios. O sili să-i povestească totul de la început.

— S-ar putea crede că toată mașinăria lor n-are alta de făcut decît să aștepte prilejul să dea la cap unei biete femei, spuse ea plîngînd. Nu-s în stare să priceapă cum se poate întîmpla așa ceva — dar mite să ne mai fie și de folos.

— Știi, în ochii lor, noi săracii sîntem oameni cu instincte criminale; iar pe ei i-a însărcinat bunul Dumnezeu să ne supravegheze, spuse Karl cu amărăciune. Întîmplarea asta le-a căzut ca din cer; acum se pot desfăta vorbind despre vina criminală a sărăcimii. Dar merită oare să ne punem la inimă? Lasă gazetele să latre cît vor despre lipsa noastră de umanitate și de simț al datoriei.

În locul tău, aş fi mîndru că am asmuşit toată haita. Eu aş... dar vocea îl părăsi cu totul.

— Vai, ce răcit eşti, bietul de tine ! strigă Ditte deodată înspăimîntată. Bagă-te repede în patul bătrinei Rasmussen şi-o să-ţi fierb un ceai de soc.

Dar Karl voia să se ducă în camera lui.

În noaptea asta nu cred să mai pot lucra, şopti el.

Acum zăcea acolo, transpirînd, cu o piatră fierbinte la picioare şi cu şalul cel vechi al Dittei în jurul gîtului. Copiii alergau de colo, colo, între locuinţă şi cămăruţa lui.

— Să-l lăsaţi pe nene Karl în pace, spuse Ditte.

În curînd veniră din nou :

— Ne dă voie ! spuseră ei.

— A spus el aşa ?

— N-a spus, dar nu ne-a alungat ! Stă de vorbă cu tavarul ; ştii ce caraghios e !

Ditte alergă la el ; îl găsi cu ochii sticloşi.

— Dacă-ţi pui un impermeabil, merge ! şoptea el într-o doară. Nici nu se uită la ea.

Din pricina bolii lui Karl, Ditte fu silită să se gîndească la lucruri mult mai importante decît la ce spuneau ziarele : a doua zi cercetă foarte liniştită gazetele. Nu se mai ocupau de persoana ei ; acum îi preocupa latura socială a problemei. O gazetă cerea pedepsirea tuturor neglijenţelor faţă de copiii daţi pe mîna cuiva ; alta scria foarte frumos, că cei săraci ar trebui lămurii.

Ditte nu pricepea nimic. Dar tot înţelegea azi mai mult ca altădată ; întîmplarea îi semănase în inimă ură şi amărăciune împotriva acelor care îşi aveau veniturile asigurate şi dădeau cu piciorul în cel de jos.

Poliţia nu se arată ; profesorul Langhalm se dusese acolo şi vorbise pentru ea. În schimb se urni în sfîrşit Comisia de Protecţie a Copilului — şi veni la Ditte cîteva zile la rînd. Doamne elegante care miroseau a parfum şi domni care miroseau a birou, precum şi pastorul cu demnitatea lui onctuoasă. Totul se petrecu atît de solemn, încît Ditte exclamă îngrozită :

— Imi iau copiii !

— Ei așa ! răspunse bătrîna Rasmussen. Nu-ți iau nimic, ai să vezi ! Crezi că ard ei să-și ia pe cap doi mucoși hămesiți, dacă îi pot lăsa acolo unde se află ? Nu-i decît comedie curată — ca tot ce vine de la ei !

16. FLANELA

Se întîmplă așa cum prezisese bătrîna Rasmussen ; i se îngădui Dittei favoarea de a ține copiii. Dar o spaimă strașnică tot trăsese ea ; și în săptămînile viitoare, una-două sosea comisia în casă și se interesa pe la celelalte femei cum îngrijea Ditte de copii. Oricum, asta nu-i făcea plăcere.

Răceala lui Karl ținu mai mult decît s-ar fi așteptat vreunul din ei ; avea febră mare și ziua și noaptea ; o vreme se păru chiar că și plămînii îi erau atinși. Dar, la un moment dat, boala se întoarse spre bine și criza trecu. Ditte nu mai era nevoită să-l vegheze noaptea. Avea însă nevoie de îngrijire bună, căci febra îl slăbise foarte mult ; nu mai avea de loc putere. Bine cel puțin că începea iar să se ridice ! Plapuma luase din nou drumul muntelui de pietate ; nu o răbda locul multă vreme acasă ; măcar trăsese un timp folos de la ea. Ciudată mai era și plapuma asta : una-două, o ștergea, pe cînd paturile rămîneau frumoșel acasă — din fericire. Plapuma făcea tocmai ca și surioara Anna și, ca și ea nu pricepea nimic din cele ce se întîmplau în jurul ei.

De altfel, Anna nu mai fugea, căci Peter nu se mai urnea de lingă ea. Peter ținea toată vremea periuța de dinți în mîină ; nu-i dădea drumul din pumnul stîng, ca și cum ar fi fost lipită ; chiar și noaptea, dormea cu ea. Nu se mai prostise niciodată așa cu vreo jucărie. O lua și la școală ; în clasă o ascundea la piept. Ținea la ea ca pruncul la țoacă.

Altfel era un băiețel foarte înțelegător ; boala lui Karl îl maturizase cu desăvîrșire. El îngrijea de combustibil pentru casă.

— Dar să nu ulți că nu-s' acasă, îi spunea bătrinei Rasmussen, înainte de a pleca. Să nu-ți inchipui c-o păzesc pe surioara!

— Las' că știu! Am eu grijă, răspundea bătrîna supusă, de parc-ar fi vorbit cu 'un șef. Demnitatea lui o impresiona adînc.

Intr-o zi, băiatul sosi acasă cu o coroană, pe care o cîștigase — și afară de asta mai avea și sacul plin de cocs. Șmecherul adunase mai întîi un sac pe care-l vînduse. Coroana avu efectul unei picături căzute pe o piatră fierbinte.

— Adu cît mai mulți cărbuni, că le facem noi loc! spuse bătrîna.

Cu toată boala și slăbiciunea, bătrîna se ținea bine; ajutorul ei de bătrînețe fusese urcat de la zece la douăsprezece coroane pe lună. Nu era cazul să joci de bucurie, dar o diferență în plus tot era. Și afară de asta, acum, în al optzecilea an al vieții, își găsise o nouă îndeletnicire — făcea aprinzătoare pentru o fabrică din Adelgaade. Nu era decît o prăvălie de mărunțișuri, dar ea îi spunea fabrică, pentru că suna mai bine. Dacă își dădea foarte multă osteneală, putea să cîștige peste o coroană pe săptămînă. Și scările tot ea le spăla, ca să aibă Ditte vreme de lucruri mai importante.

— Cel puțin nu mănînc pîinea degeaba — slavă Domnului! spunea ea foarte mîndră.

Totuși mai rămîneau încă destule de făcut și pentru Ditte. Cu cît erau timpurile mai grele, cu atît era nevoie de mai multă alergătură și situația se înrăutățea din ce în ce mai tare. Șomajul era în acest an mai mare decît în anul trecut pe aceeași vreme și creștea mereu. Rezistență nu puteai avea, căci iarna trecută jefuise gospodăriile iar activitatea de vară fusese prea scurtă ca să se fi putut pune cite ceva la loc prin căminuri. Se făceau colecte la bogați ca și la săraci; cei care lucrau cedau șomerilor un sfert din salariul lor săptămînal. Dar ce folos, dacă erau doi șomeri la un muncitor care avea de lucru? Se colecta și de la cei avuți, deci intrau sume destul de mari. Dar în același timp, parcă dăduse spaima sau diavolul sgîrce-niei în ei. Mulți dintre ei, care luau altă dată cite un ajutor la spălat rufe și la curățenie și care nu erau nici

pe departe atinși de criză, hotărîră deodată că nu mai aveau nevoie nici măcar de propria lor servitoare, ca și cum răceala și nevoia pusese stăpînire și pe sufletele acestora care n-aveau de ce să cruțe banul. Și în toate ramurile prețul muncii scădea. Unde se găsea de lucru chiar și pentru cinci ore, se prezentau șomeri cu zecile și își ofereau serviciile tot mai ieftin și mai ieftin, pînă cînd, chiar dacă lucrai tot nu primeai aproape nimic.

Se făceau colecte și la țară. Acolo creștea hrana direct din pămînt; și țărani se arătau generoși, deși nu nutreau mare simpatie pentru orașeni. Se aduceau la oraș cantități enorme de pîine, de slănină și de cartofi, care erau împărțite de către societăți de binefacere și corporații. Dar și aici era ca peste tot: cei ce știau să dea din coate, ajungeau cei dinții la strachină și nu strica nici să ai rude la Ierusalim. Bătrinei Rasmussen îi venea greu să se impună și nici Ditte nu era mai destoinică în chestia asta. Era aproape mai bine să-l trimeată pe Peter. Se strecura printre picioarele oamenilor și citeodată avea norocul să înhațe și el cîte ceva. Dar asta era, în general, doar o întîmplare fericită. Oricît adunai sau făceai, tot era prea puțin, căci sărăcia e ca o sită, ca un sac fără fund.

Cel puțin doctorul nu trebuia plătit. Il vizita zilnic pe Karl, deși știa prea bine că n-o să vadă pentru asta vreun ban. Il cunoștea pe Karl de la intruniri, deci tot avea Karl un profit de la ele. Ditte se temea de doctor. Era subțire ca o vargă și părea că de multă vreme nu mîncase pe săturate: nu era o afacere bună să ții cu cei săraci. Fața lui se compunea parcă numai din ochi, care, însă, erau nespuse de grăitori! Te împungeau din dosul ochelarilor, de te treceau fiorii. Cînd spunea ceva, nu era sigură dacă nu gîndea tocmai pe dos.

Bătrina Rasmussen nu cunoștea sfiala și se repezea la el fără șovăire; îl întreba dacă n-ar vrea să-i prescrie ba una, ba alta și dacă s-ar putea, ceva care să-i dea pulere.

— Ba da, de prescris, îți prescriu eu, spunea el cu zîmbetul lui șters, dar cu asta tot n-am făcut nimic dacă nu cumva al de gînd să înghiți chiar rețeta, așa cum se face la catolici.

— Catolică, slavă Domnului, nu-s, răspundea bătrina speriată. Sînt zdravănă la cap, dar nu tot așa la șale, la picioare și la încheieturile umerilor. N-a rămas cuiva ceva de uns pe-un fund de sticlă, pe care oricum ar arunca-o ?

— Crezi c-aruncă cineva ceva pe-așa vremuri ?

— Ei, poate că a murit cineva. La urma urmei e tot una ce capeți — numai să-ți dea putere.

Rîse și doctorul, totuși a doua zi îi aduse ceva — niște pilule și un lichid.

— Las-o să le ia ! îi spuse Dittei. Bătrînilor le trebuie ceva care să le dea speranță. Cît despre Karl, poimîine îl lăsăm să se scoale puțin. Dar are numaidecît nevoie de-o flanelă de lină la piele, altfel cine știe ce i se mai poate întîmpla. Ai dumneata grijă de asta ? Are nevoie de două, ca să le poarte cu rîndul, căci sub nici un motiv n-are voie să umble fără flanelă.

Da, va avea ea grijă de flanelă. Răspunse doctorului fără măcar să clipească, dar în fond, n-avea idee cum s-o scoată la capăt. Plapuma fusese dusă la amanet ca să poată lua doctorii ; altceva de amanetat nu mai avea ; împrumutase și luase pe credit, pe unde putuse — din pricina bolii secaseră toate izvoarele. Numai cu cea mai mare sforțare izbutea să-i dea o mîncare, pe care s-o poată înghiți. La prînz fripse o bucățică mică de ficat pentru el ; pentru ceilalți făcuse cartofi cu sos negru. Cînd îi aduse mîncarea, îl găsi citind.

— Ce delicatese îmi aduci ! spuse el vesel, dar ciuguli anevoie cîteva bucățele și se înecă cu fiecare îmbucătură. Se subțiasse ca o scobitoare în cele două săptămîni cît zăcuse. Îți era mai mare mila să te uiți la el.

— Trebuie să mănînci... lași totul în farfurie ! spuse ea.

— Vine și pofta, n-ai grijă, cînd oi ieși la aer ; zăcutul în pat nu ne priește nouă, celor ce sîntem deprinși în aer liber. Mîine trebuie să mă scol !

— Nu, abia poimîine, spuse Ditte cu o fluturare de zîmbet. Vrei să mă păcălești, parc-ai fi copil mic !

— Cînd spune doctorul poimîine, să știi că înseamnă mîine. Medicii sînt foarte precauți.

— Mai întîi trebuie să-ți îngrijim o flanelă ; înainte nu te scoli !

— Atunci mai pot să zac mult și bine aici — căci de unde s-o mai scoatem și pe-asta? Și ce să fac cu ea? N-am purtat în viața mea ceva de lână pe dedesubt.

Ditte nu mai vru să discute; trebuia să-i facă rost de flanelă, orice-ar fi!

— Ce citești acolo? îl întrebă ea mirată. Biblia?

— Da, judecata lui Isaia asupra societății de pe vremea lui — asta citesc; altădată nu l-am înțeles bine, dar și el îl caută pe Dumnezeuul văduvelor și al orfanilor. Ascultă ce zice: „Vai de învățații care judecând cu strîmbătate scriu legiuri nedrepte. După care prigonesc pe cei săraci și stăpînesc peste dreptatea nenorociților poporului meu, ca să tilhărească pe văduve și să prade pe orfani.“ Nu-i ca și cum ar blestema vremea *noastră*?

— Se vede că n-a fost destoinic, spuse Ditte, de vreme ce mai avem încă și azi de luptat cu aceleași rele.

— N-a avut încredere în miel, dar mielul nu poate nici-odată alunga lupii. Cred că mîinile lui Christos au fost prea blinde — de aceea sîngerăm noi azi. E nevoie de-o leșie tare pentru scoarța asta, care acoperă pămîntul ca o plagă. Aș dori să trăiesc ziua cînd îi va ajunge judecata.

Vorbea ca un fanatic, cu ochii aprinși.

— Acum acoperă-te bine și mai lasă cititul, spuse Ditte, luîndu-i Biblia din mîini. Te mai pomenești cu febră.

După ce mîncară, bătrîna se pregăti să iasă. Voia să se ducă la asistență și să încerce să capete o bucălică de slănină; azi se împărțeau alimente.

— Karl are nevoie de-o supă, de-o lingură bună de ciorbă de mazăre cu slănină, spuse ea.

— Ia-o, te rog și pe surioara, spuse Ditte. Peter va avea grijă de frățior. Eu trebuie să mă duc să văd ce pot face cu flanela cea.

— Încearcă în strada Isted, sugeră bătrîna. Cînd or auzi că-i pentru Karl...

Tocmai la asta se gîndise și Ditte.

— Ei, acum du-te, mătușico. Altfel ajungi prea tîrziu. Le împinse binișor pe amîndouă afară.

Pe urmă se grăbi și ea.

— Fii drăguț și păzește-l bine pe frățior, îi spuse lui Peter și-l luă de bărbie înainte de plecare. Dar n-aveți

voie să vă duceți la nene Karl; prea e ostentat ca să-i mai stați și voi pe cap.

Peter își frecă botișorul de palma ei, ca un mînz duios.

— O să fim cumînți, șopti el serios; n-ai nici o grijă.

Pe strada Gother, Ditte întilni un om care vindea gazeta șomerilor; obținu o foaie ca să i-o ducă lui Karl. Pe urmă se gîndi că s-ar putea bucura desigur foarte tare, dacă i-ar aduce-o îndată și o luă la fugă înapoi spre casă. Sosi gîfîind în camera lui. Peter se afla acolo și roși ca focul la vederea ei.

— Ce, aici ești? îl întrebă ea privindu-l în ochi.

— Am vrut numai... spuse băiatul și se opri; pe urmă veni după ea. Micuțul se juca pe pernița lui, pe dușumea; două scaune erau puse în triunghiul în fața sobei, ca să nu poată ajunge la ea; asta era o idee ingenioasă.

— Dar tot aș fi preferat să nu-l lași singur, spuse Ditte; și doar mi-ai făgăduit!

— Știi, picioarele... picioarele m-au dus... ce să fac? spuse Peter rușinat.

— Altădată să nu le mai lași s-o ia razna! spuse Ditte și-l șărută.

De la Lars Peter nu putu obține nimic — nu aveau nici un ban în casă.

— Hjalmar a luat ultimii gologani de la tata, spuse Sine. I-a împrumutat ca să plece la Năstved. A vrut să se ducă acasă, să ceară bani de la bătrîni — sînt oameni avuți. Dumnezeu știe că sîntem tot atît de lipiți pămîntului ca și tine.

Ei, chiar așa de săraci nu-i părăură Dittei să fie, căci peste tot era îngrămădită marfă. Dar, sigur, dacă nu o puteau preface în bani, n-avea mare valoare.

— Și-așa, te-au dat la gazetă, spuse Sine cam înțepată. Știi, am fost foarte mîndri de rudenia cu tine.

— Ei, lasă, citeva ziare au scris foarte frumos despre ea, spuse Lars Peter. Și-n tot cazul, nu oricine-i dat la gazetă și încă cu fotografie! Știi, am păstrat ziarul — ciudat cum își închipuie ei că arăți tu... în tot cazul, după poză nu te-ar recunoaște nimeni. Duse mîna la buzunarul de la piept.

Dar Ditte n-avea chef să intre în amănunte. Și era și ea de părere că n-avea de ce să fie mîndră în chestiunea asta.

— Nu-s chiar atît de puțini cei ce-ți iau partea, spuse Lars Peter.

Care va să zică s-ar fi putut scuti de acest drum. Și cît se bucurase la gîndul că se va întoarce acasă cu o flanelă groasă și călduroasă de lînă, pentru Karl. Bietul lui trup era atît de slăbit de boală; cum să-i fie cald? El însuși nu lua situația în tragic; dar flegma în plămîni nu era lucru de glumă.

Cînd se întoarse acasă, micul Georg ședea frumușel pe dușumea și se juca cu peria de dinți; i-o dăduse Peter ca să-l liniștească; el însuși se afla lingă copilaș, cu picioarele legate. Iși înfășurase frînghia de rufe a Dittei în jurul lor, atît de tare, încît aproape că n-o mai putea desface!

— Le-am făcut asta numai ca să nu-mi joace renghiul să mă ducă de lingă frățior, spuse băiatul serios.

Ditte trebui să se așeze pe-un scaun, căci o înjunghia în inimă — de data asta de bucurie.

Bătrîna Rasmussen și surioara se întorseseră acasă moarte de osteneală, dar vesele. Cuceriseră o bucată de slănină afumată și două kilograme de cartofi.

— Ia te uită cît e de frumoasă, spuse baba. Acum ne mai trebuie doar mazăre, ca să-i servim lui Karl slănină pe mazăre bătută. Mare nevoie mai are el de carne!

Sărmana de ea — tare-i mai plăcea carnea! Cu cît îmbătrînea, cu atît devenea mai lacomă în privința asta.

Ditte privea țintă înaintea ochilor; se gîndea la un mijloc de-a căpăta mazăre — avea aerul că răscolește toată lumea în gînd.

Pe urmă, reveni pe pămînt — cu mîinile goale...

— Spune, te-ai supăra tare dacă ți-ar cere mama cu împrumut cele 25 de ore ale tale? se adresă ea lui Peter.

Băiatul nu răspunse, ci începu să cotrobăiască în căpușeala hainei — moneda nu se mai afla acolo! Deodată își aminti unde se găsea; se duse și-o scoase de sub o bucată de tapet, care se deslipise. Fără o vorbă o întinse mamei. Acum i se spulberase și nădejdea de-a cumpăra

mașină de cusut pentru mama. Cît despre Ditte, renunțase demult la ideea asta.

Se duse pînă la ușa lui Karl, dar el dormea — în cameră era întuneric. Era foarte bine, cel puțin n-o vedea întorcîndu-se cu miinile goale. El se prefăcea că-i sînt suficiente hainele pe care le avea, dar asta numai ca s-o cruțe pe ea. Pe sine, însă, nu se cruța de loc ; scosese de la amanet lucrurile ei și-i dăduse bani pe vremea cînd ciștigase ceva, în loc să-și cumpere lui o mană de mușaina și acum zăcea aici, drept răsplată pentru bunătatea lui. Trebuia să-i facă rost de o flanelă — chiar dacă ar fi fost s-o fure !

Ditte ajută babei să pună mazărea la foc. Bătrîna Rasmussen n-avea putere să ridice oala cea mare de tuci și doar pe asta voiau s-o pună azi la foc, în cinstea slăninei !

Pe urmă plecă iarăși în goană după o soluție.

17. ÎNTILNIREA

Dacă e greu să găsești un ac în carul cu fin, apoi e și mai greu să găsești cinci coroane într-un oraș cu o jumătate de milion de locuitori. Acum Ditte o află și pe asta — alergase cîteva ore fără nici un rezultat. Cei pe care-i cunoștea, erau tot atît de săraci ca și dînsa — nici cerșitul nu ducea la nimic ; încercă și această cale. Concurența era prea mare ; oamenii nici n-aveau răbdare să asculte pînă la sfîrșit povestea cu flanela, ci treceau repede mai departe.

În Piața Nouă dădu de Marianne.

— Nu mi-ai putea spune de unde să iau cinci coroane ca să-i cumpăr o flanea de lînă lui Karl ? întrebă ea jeluindu-se. Nu stă bine de loc cu plămîinii și trebuie să poarte flanelă la piele.

Marianne clătină din cap.

— Ciștigă-ți-le, spuse ea. Altă cale nu cunosc. Colo în Nyhavn...

Ditte plecă mai departe, prin Piața de Nutreț, către strada Isted ; mai voia să încerce odată la Lars Peter. Dar cînd se află în fața ușii, nu avu curajul să înfrunte din nou refuzul din gura Sinei.

În ulicioarele întunecoase din jurul străzii Westerbrücke, femeile se strecurau în sus și în jos. Nu cutezau să se arate pe strada principală de frica poliției și se înfingeau la capătul stradelei, în umbră, ademenind bărbații — pe urmă plecau cu prada. Erau îmbrăcate călduros, aveau gulere de blană lungi la gît și manșoane. Era multă vreme de cînd garnitura de blană a Dittei o luase din loc de-acasă !

— Pst ! Frumosule, hai cu mine ! Ditte auzi vorbele, dar nu știa de unde veneau. Le spusese oare chiar ea ?

Un bărbat se întoarse brusc și vru să spună ceva, dar în aceeași clipă înlemni. Era Vang.

— Aici te găsesc ? spuse el cu o expresie ciudată pe față.

Dittei i se sui sîngele la cap.

— Da, și eu pe tine ! răspunse ea ; ochii îi scînteiau de mînie.

— N-am vrut să te jignesc, spuse el, întinzîndu-i mîna. Numai că nu-mi vine să cred că ești tu.

— Sigur că-s eu... dar cine alta să fie ? răspunse Ditte cu obraznicie. Ai crezut poate că-i nevastă-ta ? rîse ea batjocoritor.

Vang nu răspunse. Ditte simți cît de adînc îi atinsese. Dar nu-i nimic... de vreme ce el putea bănuî că ea era una *de-astea* — că aceasta îi era îndeletnicirea. Ne-ai mai confundat și altădată, adăugă ea. Da' ce, te-ai săturat de cele de-acasă, de adulmecii pe-aici ? Știa foarte bine că nu căuta el nimic pe-aici. Felul cum trecuse era cea mai bună dovadă. Dar de necaz găsea satisfacție în faptul că avea aerul să creadă așa ceva. Fierbea în ea mînia amestecată cu ura și cu disperarea ; cum putea să creadă despre ea ce putea fi mai rău — tocmai el ! Simțea o adevărată voluptate să fie brutală cu adevărat, brutală ca o curvă și tot atît de ordinară în expresii. Pst ! frumosule, hai cu mine ! îi strigă ea în față, cu voce răgușită, și rîse.

Vang stătea tăcut și-o asculta cu un zîmbet șovăitor. Pe urmă îi întinse mîna.

— Isprăvește ! o rugă el. Asta o faci numai ca să mă chinuiești pe mine... Ditte ! O privi blajin, drept în ochi.

— Sigur că de asta o fac ! Să te necăjesc pe tine, altfel de ce aş face-o ? Şi te-a şi muştrat conştiinţa... crezi că-i vina ta că am lunecat atât de jos. Mărturiseşte ! Ei nu, dragă, asta se petrece numai în romane. Viaţa nu-i chiar atât de înduioşătoare pe cât o faceţi voi. De altfel, crezi că arăt aşa cum arată cineva în meseria asta ? Altfel trebuie să fii îmbrăcată ! Vouă, bărbaţilor, nu vă plac zdrenţele — poezilor încă şi mai puţin. În tot cazul, nu în materia asta !

— Isprăveşte odată ! spuse el şi vîrî braţul într-al ei. Haide să mergem o bucată împreună. La orele opt am de ţinut o conferinţă, avem deci destul timp.

— Da... da, la Hale ; mi se pare c-am citit în gazetă. Vrei să ne predici nouă, celor care zăcem în mocirlă, să ne spui cum să ne purtăm ca să nu ne mînjească mizeria prea tare. Lumea spune că vorbeşti grozav de înălţitor. Tot îţi mai arde să te ocupi de noi ? Dădu ultimelor vorbe o intonaţie specială.

— Ditte, crezi cu adevărat că nu-s decît un făţarnic ? o întrebă, privind-o tulburat.

— Asta nu prea ştiu, făcu Ditte evitînd un răspuns direct ; şi mi-e tot una ! N-ai decît să şi predici dacă tragi vreun folos din asta ! N-am nimic împotrivă să ne împuiaţi urechile şi să trăiţi pe spinarea noastră — cu toţii ! Mi-e perfect indiferent !

— Vino cu mine la Hale şi-atunci ai să judeci tu însăşi dacă-s un prefăcut.

— Ba trebuie să mă duc acasă la copil.

— Eşti măritată ?

Ea rise batjocoritor.

— Poţi avea copii şi fără asta. Am patru — şi un logodnic, care aşteaptă acasă să-i aduc ceva.

— N-am nici un ban, Ditte, spuse Vang încurcat. Dar voi primi cincisprezece coroane pentru conferinţă. Pe ăştia ţi-i dau ţie, şi-o să ţi-i trimit, dacă n-ai vreme să aştepţi.

— Mulţumesc dar n-am adresă, răspunse Ditte. Seara, între opt şi douăsprezece sînt de găsit pe stradă.

El îi întinse mîna — acum voia să scape de ea. Dittei îi ardea gîtlejul de minie, de umilinţă, de pofta de a-l

insulta pe el, pe sine și toată omenirea, disperată de rușine că putea crede rău despre ea.

— Toți v-ați servit de mine, fiecare în felul lui! Nu se află nici unul printre voi, care să nu se fi servit de mine! îi izbucni deodată din gîtlej, aproape cu un strigăt.

— Crezi, tu, Ditte, c-am vrut să mă servesc de tine... așa crezi tu? întrebă Vang.

— Nu, pe asta n-o cred, răspunse ea grosolan. Nu te mai prefacă că doar nu-s o fecioară sedusă. Dar de ce m-ai ridicat la lumină, pentru ca să mă lași apoi să cad? Nu știi cît de îngrozitor e aici jos, după ce ai privit un moment în altă lume... Dar acum să mă lași în pace... pleacă! Glasul îi era răgușit.

Se îndreptă spre centru fără rămas bun. După ce se despărțea de el o bucată, întoarse capul și privi în urmă: Vang stătea plecat înainte și o privea. Atunci o luă la goană.

După ce fugi un timp, începu să-și simtă inima bătînd ciudat și încetini pasul. De ce fugea, la urma urmei? Nu pricepea de loc. Tot așa nu pricepea nici altele — și cel mai puțin din toate, de ce dăruise acestui Vang dragostea pură a tinereții ei — și inocența ei. Căci pe atunci era încă, inocentă! Doamne, omul acesta nici măcar nu era bărbat! Scîncea la ideea că avea ceva pe conștiință — o noblețe sufletească pătată — ca și teologul pe care-l zărise ea din ascunzătoare, pe vremea cînd se afla la fabrica de îngeri! Il privise desigur pe Vang numai prin ochii nevestei lui îndrăgostite — pe asta ar mai vrea s-o întilnească o dată!

Cel puțin se înțelegea pe sine însăși. Se purtase ca o femeie isterică. Ce mirare că crezuse așa ceva despre ea? Dar aceste femei erau oare mai rele decît altele? Cel puțin erau singurele a căror muncă era plătită ca lumea!

În seara asta Ditte se îndoia de toate — încotro privea era întuneric, cel puțin așa i se părea. Chiar dacă și-ar da viața, tot nu s-ar găsi nimeni să-i plătească în schimb cinci coroane pentru o flanelă de lînă. Și cînd te gîndești că ți se predică să ai răbdare și să nu pierzi nădejdea. Ajunse acasă moartă de oboseală.

Pe Karl îl găsi foarte bine dispus.

— Asta-i efectul mazărei cu slănină, spuse el. Parc-aş fi beat ! Se şi purtase ca un om cu chef, căci trăsesese patul în mijlocul cămăruţei.

— Ce, te-ai sculat ? întrebă Ditte speriată.

— Da, din pricina blestemaţilor celorla de şobolani... au început să roadă chiar lângă capul meu — de sus în jos. Am tot bătut în perete, fără nici un folos. Ia ascultă ! Au sosit iarăşi ! Ce zici de obrăznicia asta ?

Rodeau nestingheriţi în dosul peretelui celui strîmb ; tapetul se mişcă şi deodată se făcu o gaură prin care ieşi un obiect, rostogolindu-se pe duşumea. Ditte apucă lampa să vadă ce era ; o piesă de două ore ! Acum se rostogolea încă una şi încă una ; o adevărată ploaie.

— Astea-s monedele de două ore ale lui Barbă-Cot ! strigă ea, privind înlemnită.

Dintr-o săritură Karl fu jos din pat. Fără să se sînchi-sească de ger şi de boală, stătea în cămaşă şi lucra înfrigurat ca să lărgască gaura.

— Ia te uită ! strigă el, trăgînd afară o casetă de ţigări. Priveşte !

Era plină ochi de monede roşietice de două ore, acoperite de cocleală.

Ditte privea la bani şi-i tremura carnea pe ea.

— Acum ai flanelă ! strigă ea şi încercă să zîmbească, dar lacrimile fură mai tari. Se prăbuşi sleită ; încordarea o răpunea.

— Acum de ce mai plingi, spuse Karl, îmbrăţişînd-o. El nu ştia prin ce trecuse ea pentru nenorocita ceea de flanelă.

Şedea cu capul pe pieptul lui şi plîngea înăbuşit ; era ca paralizată — ca şi cum tot ce fusese tare într-însa se topea din pricina propriilor ei lacrimi. Karl o mîngîia ca s-o liniştească, dar nu spunea nimic ; o lăsa să-şi plîngă amarul.

Cînd se linişti, el îi ridică capul. Îi ţinea în palme faţa pustiită, pe care lacrimile o făceau dureros de frumoasă — ca roua ogorul de toamnă — şi o privi în ochi.

— Ei, acum ai plîns la pieptul meu, acum eşti a mea spuse el serios. Dar colo, adînc, în ochii lui, rîdea ceva — poate inima. Ditte simţi că trebuie să închidă ochii.

Şi se lipi de el.

Bine că se sculase Karl din pat, căci peste două zile veni și rîndul Dittei.

Intr-o dimineață, cînd intră bătrîna Rasmussen în cameră, ea mai era încă în pat.

— Doamne, că n-ai fi bolnavă ? spuse baba speriată. Nu se mai întîmplase s-o găsească în pat.

Ditte încercă să zîmbească.

— Nu știu ce am azi, dar cred că nu mă pot scula. N-am putere.

— Atunci rămîi în pat, fetițo, zău c-o să-ți faci bine să te odihnești și tu o dată, spuse baba.

Dar pe Ditte o mustra conștiința.

— Mai mare rușinea să zac aici și să lenevesc. Picioarele mi-s ca plumbul, se scuză ea. Dar mîine mă scol.

A doua zi se simți și mai rău și Karl îi interzise să se scoale.

— Dacă te scoli, îl aduc pe doctorul Torp, spuse el ca s-o sperie și amenințarea avu efect.

Ceva nu era în regulă cu ea, deși nu se plîngea de dureri. Doar nu era în firea Dittei să stea liniștită și să privească cum lucrează alții.

— Aș dori să știu dacă nu s-a rupt ceva într-însa, îi spuse bătrîna lui Karl.

Boala lui Karl și lupta ei dirză să facă față situației o sleiseră ; abia acuma vedea cît era de topită. Era ostenită din adîncurile făpturii ei. Nu mai avea nici un strop de vlagă ; după ce zăcu cîteva zile lăsînd treburile pe seama altora, mai lăsă și conducerea pe mîinile lor — ea, care altfel purta și răspunderea ei și a celorlalți.

Karl o îngrijea. Nu era încă destul de sănătos să iasă din nou la pescuit și, în ultima vreme, nici nu se putuse face nimic în direcția aceasta din pricina gheței ; pescarul îi menținuse însă locul în timpul bolii.

— E un om destoinic și vrea să lucrăm împreună, spuse Karl. Voi lucra cu el pînă mi-oi plăti partea de barcă. La primăvară, ne putem căsători.

Ditte zîmbea.

Primăvara... Ja, în curînd va veni și ea. Zilele se făceau tot mai lungi, dar iarna tot mai era aspră. Acum

aducea sloiuri tocmai de pe ocean. De mîncare aveau ca și pînă acum — de foame nu muriseră încă.

Datorită legăturilor lui cu pescarii, Karl găsea ușor de lucru, la Plaja Veche, acolo unde ancorau bărcile, dar asta era numai treabă de dimineață și din ea nu se putea trăi. N-avea putere să alerge și să caute și ocupații întîmplătoare. Intr-o zi își căută carnetul de corporație.

— Ce ai de gînd ? întrebă Ditte.

— Ei, vreau să mă duc după masă la corporație — se dau alimente.

— Să nu faci asta, spuse Ditte. Nu-i frumos pentru tine.

— Dacă ești prea prăpădit ca să poți lucra, nu trebuie să-ți fie rușine să cerșești, răspunse el cu amărăciune.

Se întoarse cu mîna goală. Nu era căsătorit — cei cu familie veneau în primul rînd.

— Dar asta-i numai pentru că fac parte din opoziție, spuse el cu năduf. Și cînd e ceva de lucru, tot la urmă ne lasă. Vor să ne moaie.

— Atunci dă-i încolo cu alimentele lor cu tot, spuse Ditte cu nepăsare. Om răzbate noi și așa. Mîine mă scol.

Așa spunea în fiecare zi ; după ce trecu o săptămînă, Karl se duse la prietenul lui, doctorul, și-l aduse la Ditte.

— E cuminte din partea dumitale că ți-ai luat un pic de vacanță, spuse el după ce-o examinează cu atenție. Am să-ți prescriu ceva de luat pe gură — un întăritor pentru inimă.

Karl îl conduse la plecare.

— Ce are ? întrebă el.

— De toate și nimic ! Nu-i altceva decît ceea ce se numește uzură.

Karl îl privi surprins.

— Să-ți spun drept. N-am mai avut încă un pacient care să fie atît de complet uzat ca ea — cel puțin la vîrsta ei. Și inima e tot atît de uzată cu toate că n-a fost niciodată serios bolnavă. Și doar aici se află mușchiul cel mai puternic din corpul nostru. Trebuie să fi avut o existență excepțional de aspră.

— Da, asta așa e, răspunse Karl încet. Cînd crezi că se va putea scula din pat ?

— Nu știu dacă se va mai scula vreodată — în cel mai bun caz, va dura încă foarte multă vreme. N-are nimic pal-

pabil, de care s-o poți vindeca. Dar las-o să se odihnească, poate că liniștea să facă minuni.

Karl o transportă imediat în camera cealaltă. Acolo era mai multă liniște și patul era mai bun.

— Doctorul spune că se va scula curînd, îi spuse el bătrînei. Dar are numaidcîtă nevoie de liniște, copiii n-au voie să stea cu ea — nici chiar noaptea.

— Slavă Domnului că nu-i mai rău, spuse bătrîna Rasmussen. Zău c-am crezut că s-a rupt ceva într-însa — sufletul, sau așa ceva — că prea stă liniștită ea, care era așa de sprintenă. Ei, se mai întîmplă !

Peter fu mutat în camera lui Karl, și Georg cel mic dormea pe două scaune. Bătrîna Rasmussen o luă pe surioara la ea în pat.

— Asta-i chiar plăcut — îmi ține cald la șale ! Ea găsea în toată partea bună.

Liniștea îi făcu bine Dittei ; se mai însenină. Gusta plăcerea de-a sta într-un pat moale și lat și de a nu face altceva decît să doarmă — fără să fie nevoită să bage de seamă prin somn, să nu se dezvelească copiii.

— Așa dormeam pe vremea cînd slujeam la boieri, spunea ea. Și acolo îmi aveam patul meu cu somieră. Dar pe-atunci eram prea tînră ca s-o știu prețui !

Trecutul o preocupa adesea — acum avea doar vreme să gîndească. De cîte ori îi spunea Karl că se va scula în cîrînd, zîmbea. El voia să cumpere o colibă afară din oraș. Vor fi aproape de apă și nu departe de Plaja Veche, unde se pescuia.

— Atunci ai să culegi scrumbiile din năvod și ai să cirpești mrejele, așa ca în satul vostru de pescari ! spunea el. Ea zăcea și-l asculta fără să-l aprobe sau să-l contrazică.

Era blajină și atît de delicată ; fața i se făcea pe zi ce trecea mai palidă — din pricina zăcutului. Buzele îi erau groase și vinete ; se plîngea adesea de dureri la inimă.

Doctoria n-o lua cu plăcere. Karl trebuia să i-o dea cu lingura. Totuși, sticla se goli repede ; bătrîna Rasmussen își îngăduia de sigur, din cînd în cînd, cîte-o înghițitură. Asta le dădea tuturor prilej de glumă.

Acum se văzu abia cît era Ditte de iubită de toată lumea. Aproape toți locatarii blocului veniră să se intereseze de

ea. Și toți aduseră cite ceva — oricît le-ar fi mers de rău și lor.

— Acorzi audiențe ca o regină, îi spunea bătrîna Rasmussen.

Doamna Langhalm aduse un pui tript și un pahar de vin și brutăreasa veni cu un cozonac. Nu era de loc rău să fii bolnavă în felul acesta. Prichindeii mucoși se strecurau din coridor, cînd era ușa deschisă, și-i puneau cite o bomboană pe pat; o lăbuță murdară aducea obiectul acela lipicios și, totuși, dintre toate vizitele, acestea îi erau Dittei cele mai dragi.

Tot ce se aducea, se îngrămădea pe masa de lîngă pat, căci Ditte n-avea poftă de mîncare. Rămînea cu atît mai mult pentru copii și pentru bătrîna Rasmussen; cei patru onorau bunătățile cum se cuvine.

Bătrînul peticar venea zilnic.

— Ei, cum îi merge azi mămicăi Ditte? întrebă de afară, de pe coridor; în casă nu voia să intre. În ultima vreme începuse să tremure și umbla foarte adus de spate; cu fiecare zi devenea tot mai nesigur pe picioare și tot mai murdar — se prăpădea din ce în ce mai tare. Îi slăbea și memoria; cum întrebă ceva, uita și întrebă din nou.

— Se ramolește bietul bătrîn! spunea bătrîna Rasmussen. Era nostimă, căci era doar cu zece ani mai mare decît el.

Ea, însă nu era de loc ramolită. Ținea ordine și născocea mereu mijloace și soluții noi; se înfîgea vîrtos în inima treburilor zilnice, cu toate că avea optzeci de ani. N-o preocupa de loc trecutul. Nu-i mersese ei bine altădată — existau foarte multe dovezi pentru asta. Dar nu vorbea niciodată despre cele trecute. Ditte nici nu știa unde se aflau copiii bătrinei.

— Dacă n-au murit, mai trăiesc și azi! Acesta era singurul răspuns pe care-l dădea la întrebarea aceasta ca și la oricare alta privind viața ei. Avea treburi mai importante, decît să se gîndească la cele ce nu se mai puteau schimba.

Ditte însă înclina, în vremea asta, să se lase tirită înapoi de gînduri și să arunce un fel de privire generală asupra întîmplărilor și necazurilor din viața ei; acum avea vreme — pentru întîia oară de cînd se ținea minte.

— Cred că voi muri curînd, spunea ea ; prea îmi dau în gînd multe năzdrăvăni. Aşa se întîmplă cu cei ce se duc.

Ceea ce i se părea mai năzdrăvan, era că o prigoniseră încă înainte de a se naşte. Nimeni nu fusese bucuros de ea şi chiar pe atunci voiseră să atenteze la viaţa ei. Asta era foarte ciudat, mai ales că nici nu se ştia cum va fi. Şi asta numai din pricina sărăciei. Şi de moartea bunicii, şi de azvîrlirea în închisoare a Sörinei, tot sărăcia fusese de vină.

— Mă întreb dacă tot ce-i rău se poate pune pe seama sărăciei ? îl întrebă ea pe Karl.

— În tot cazul, aproape tot, răspunse el hotărît. Dacă s-ar desfiinţa nevoia şi mizeria, lumea ar avea alt aspect.

— Copiii sigur că nu sînt răi, spunea Ditte dusă pe gînduri. A fost o vreme cînd eram aspră cu ei şi-i pedepseam cînd spărgeau ceva — căci tare-i greu să cumperi la loc. Dar dacă spargi o ceaşcă frumoasă care costă o coroană şi ai acea coroană — atunci n-ai decît să cumperi altă ceaşcă. Rău e numai cînd eşti sărac !

Dar dacă copiii nu sînt răi, cum de se înrăiesc ei cînd se fac mari ? întrebă Ditte din nou.

— Nici cei mari nu-s răi, spuse Karl. Numai împrejurările ne fac să ne purtăm cu răutate.

— Ba da, eu sînt rea. Cîteodată vă urăsc pe toţi şi mă gîndesc că nimeni nu merită să faci ceva pentru el. Cînd zăceai tu bolnav, am visat că te-ai fi putut face bine, dacă mi-aş fi dat eu viaţa ; din ea s-ar fi făcut o flanelă de lînă — auzi ce prostii se pot visa ! Dar n-am vrut !

— Şi eu m-am purtat cu tine mai rău decît oricare altul, spuse Karl.

— Cum aşa ? Ditte îl privi mirată. O supărase de-atîtea ori, tocmai pentru că era atît de bun, încît nu-l puteai atinge cu nimic ; şi acum se bucura de asta — pentru copii şi pentru bătrînă. Lor le va merge bine. Da, chiar şi ei i-o dovedea faptul că luneca atît de uşor în moarte din mîna lui.

— Crezi că-i urît din partea mea că nu regret că plec dintre voi ? îl întrebă ea într-o zi.

Karl clătină din cap.

— De nimeni nu-ţi pare rău că te desparţi ? întrebă el cu o uşoară nădejde.

Ditte rămase pe gânduri.

— Ba da ; de Peter, spuse ea apoi. De la el poți să înveți să fii bun.

— N-ai vrea să vezi cât de mare s-a făcut Jens ? o întrebă Karl. Vrei să ți-l aduc ?

— Nu... la ce bun ? Ditte nici nu-l cunoștea. Copii străini care să-i facă plăcere se găseau destui pe-aici.

— Lacrimile astea s-au uscat, lămurii ea. Cred că n-are nici o importanță dacă ești sau nu mama unui copil. Principalul e să trăiești cu el laolaltă și să-i 'porți de grijă. Pe cei cu care trăiești împreună și cărora le porți de grijă, îi îndrăgești.

— Da, și pentru că ne porți la toți de grijă, ne iubești pe toți, spuse Karl și-o sărută.

— Nu mai vreau să-mi iau nici o răspundere, răspunse Ditte ; nu mai vreau !

— Ești obosită. Dar odihnește-te bine și recapătă ți puterile — gîndește-te cât ești de tînără — ai numai douăzeci și cinci de ani.

— Numai atît ? N-am mai mult ? Așa este ! Ditte rîse fericită. Inchipuiește-ți c-am crezut că-s femeie bătrînă — atîtea au trecut peste capul meu. Cred că prea m-am consumat. Ar trebui să fiu dată la retopit — ca galoșii cei vechi. Cînd mă gîndesc la vremurile cînd eram mică și umblam de mînă cu bunica, ori ședeam lîngă ea și citeam, mi se pare c-a trecut o veșnicie de-atunci. Ce lungă și grea a fost viața mea, Karl. Și la curtea Bakke, și la Cuibul Coșofenelor — cum de-i așa de mult de-atunci ?

— Ai dus o viață tare grea — n-ai stat de loc pe moale ! Și la multe rele ai mai fost expusă — niciodată nu ți-a mers bine. Dar acum îți făgăduiesc c-o să-ți meargă bine !

— Da, acum o să-mi fie bine. Chiar acum mi-e bine — mă simt ca și cum m-aș fi mutat în altă lume, o lume în care nu există obligații. Nimeni nu mă mai cheamă — poți pricepe așa ceva ? Copiii mai sînt aici și au nevoie de îngrijire — drăguții de ei, nu mi-au făcut decît plăcere. Dar mi-e ca și cum totul a trecut pe alte mîini ! Știi cum mă simt ? Parcă s-a isprăvit cu sărăcia ! Vai, dacă n-ar mai exista sărăcie ! Crezi că va putea fi vreodată desființată ? Se face oare ceva în acest scop ? Face Pelle ceva pentru asta ?

— Tocmai a propus să se înființeze creșe comunale, spuse Karl. Să fie puse sub suprăveghere medicală, să fie instalate modern, cu baie, cu spălătorie cu aburi și cu lapte sterilizat. Copiii să fie luați de-acasă și să fie aduși înapoi de-un personal special, ca să nu mai aibă mamele nevoie să alerge cu ei de colo-colo. Cred că planul e să-i ia cu trăsuri speciale, închise.

Ochii Dittei străluciră.

— Ce frumos ar fi, exclamă ea. Și ce comod ! Dar deodată prinse expresia de pe fața lui Karl.

— Ce nu-i în regulă ? întrebă ea supărată.

— Nu vreau să te dezamănesc, răspunse Karl. Dar nu aceasta-i calea cea justă. Mai bine s-ar da mamelor posibilitate de a rămîne acasă. Căci creșele numai cît ar ușura exploatarea lor.

— Asta așa-i, spuse Ditte amărită. Știi ce-l mai rău ? Că nu îndrăznești să te bucuri de nimic ! Intotdeauna se ascunde ceva în dosul lucrurilor. Tu zărești ceva în spatele celor pe care le văd eu ; poate mai vine altul și vede altceva în dosul explicației tale, și lămurește lucrurile altfel.

— Da, drumul către cele juste pare lung, spuse Karl dus pe gânduri. Mult mai lung decît e, poate, în realitate.

În timp ce vorbeau, el îi mîngîia mîna, așa cum îi plăcea să facă în ultima vreme.

— Poți s-o și săruți, căci acum e curată, spuse ea și el îi duse amîndouă mîinile la gură și-și îngropă fața în ele. Ea zîmbi fericită.

— Îți amintești că m-am plîns odată că mîinile nu pot arăta ca lumea, cînd faci atîtea treburi grosolane cu ele ? Atunci le-ai sărutat și mi-ai spus să nu-mi fie rușine de ele, căci sînt pașaportul meu pentru cer și pentru pămînt. Atunci nu te-am înțeles și am rămas doar nedumerită ; acum, însă, știu prea bine ce-ai vrut să spui. Astă noapte am visat că și bunul Dumnezeu mi-a sărutat mîinile — ce minunat era ! Stăteam în grădina raiului, acolo unde vin să se odihnească cei osteniți, și nu mă lăsau să intru căci spuneau : e prea tînără, mai poate lucra ; dar bunul Dumnezeu a venit la mine, mi-a luat mîinile, s-a uitat la ele și a spus : „A trudit destul. Nici mîinile mele n-au arătat mai rău cînd am făurit lumea !“ Apoi mi le-a sărutat ; mie

mi-a fost tare rușine, căci nu erau deloc frumoase. Dar tocmai de asta a făcut-o el și toți s-au închinat în fața mea.

Zăcea întinsă, cu ochii închiși, ostenită de vorbit. Karl nu se mișca — nu vroia s-o întrerupă. Deodată Ditte se ridică de pe pernă :

— Ascultă, cîntă iarăși imnuri bisericești ! spuse ea. Avea aerul că trage cu urechea la cer.

— Asta vine de pe coridorul cel lung — e locatarul cel nou, spuse Karl. De altfel, e un vechi tovarăș de muncă al meu, de-afară, de la pompă. Un băiat minunat. Dar așa cîntă el în permanență, imnuri religioase. Vine din Bornholm, acolo sînt toți cam scrîntiți la cap.

Gîndurile Dittei rățăceau încoace și încolo ; acum îi dăduse iarăși în gînd ceva.

— Bunica spunea întotdeauna că noi, cei din familia Mann, sîntem ca oile — cu cît le tunzi mai scurt, cu atît dau lînă mai multă. Așa o fi oare ? Că și tu te tragi doar din Manni.

— Da, așa trebuie să fie. Despre Manni s-a spus întotdeauna că au mai multă inimă decît minte — și că nu le vine ușor să păstreze ceea ce este al lor. Cu asemenea însușiri e ușor să fii îngenunchiat și așa ni se întîmplă tuturor. Oricît de numeroși ar fi Mannii, să bagi de seamă că toți sînt legați de pămînt. La noi, toate cresc bine și nici n-am nimic împotriva acestui lucru. O dată și-o dată ne va binecuvînta omenirea pentru asta. Numai că nu-mi e tot una cine ne tunde. Pînă acum foarfeca a fost în mîna diavolului ; așa cred eu. Tu ce zici ?

Dar acum Ditte dormea cu adevărat, liniștit și adînc, cum nu mai dormise de multă vreme. Karl se strecură afară din cameră. Voia să profite de somnul Dittei și să vorbească cu niște camarazi ai lui, șomeri, să mai afle nouătăți de la ei. Știa el că dospea ceva ; nevoia crescîndă amăra tot mai mult pe oameni. Se cîrtea împotriva celor existente și împotriva propriilor conducători ; se făcuseră sugestii pentru declararea unei greve generale, în timpul căreia să se închidă și gazul și apa și lumina, și se auzeau amenințări că-și vor face singuri dreptate. Karl simțea nevoia să se informeze temeinic ; în ultima vreme pierduse contactul cu opoziția.

Totuși, Ditte se făcu bine ; căci bătrîna Rasmussen avu-
sese dreptate — ca întotdeauna. Prea era ea cioplită din
lemn bun, ca să lase toate baltă. Intr-o zi se ridică în pat
și spuse că vrea să-i ajute bătrînei la făcut aprinzătoare.
Și cum dădură mîinile ei de-o treabă, începură s-o măn-
nince și tălpile : simți nevoia să se scoale. Mare lucru nu
era de capul ei ; către seară se băgă din nou în 'pat. Dar
tot însemna un progres — cînd făceau amîndouă sfor-
țări mari, puteau cîștiga pînă la o coroană pe zi. Asta,
cel puțin, era o treabă care nu șoma ; pe așa frig era ne-
voie de aprinzătoare.

Ajuta și Karl cînd n-avea ceva mai bun de făcut ; atunci
stăteau la lucru și vorbeau ; vremea trecea minunat — în
special seara, după ce se culcau copiii. Și Ditte era în pat ;
acolo se simțea ea cel mai bine ; puseseră masa de-a
curmăzișul peste pat. Pe vremea aceea, Peter era membrul
cel mai important al familiei. El cîștiga singur aproape
atît cît toți ceilalți la un loc. Cum se întorceau de la școală
și mîncău, o și ștergeau — el și cu Ejnar — cu cei doi
saci, și cu un schelet de cărucior vechi de copil, de care
se serveau pentru transportul combustibilului. Cînd venea
seara acasă, cîștigase între o jumătate de coroană și o co-
roană. Era un băiețel care știa să-și valorifice puterile, așa
slăbuț și tăcut cum era.

Ejnar și cu el erau copii întreprinzători. Cunoșteau ora-
șul ca-n palmă, cu toate posibilitățile lui și știau aproxi-
mativ unde se găsesc monedele de cinci și de zece öre, din
care se compunea cîștigul lor zilnic. Lucrul nu era tocmai
simplu, căci adesea o monedă de zece öre se afla în par-
tea de nord a orașului, iar alta tocmai în Christianshavn,
sau în Valby. Iși toceau grozav picioarele, iar mintea și-o
frămîntau încă și mai mult ! Dacă aveai capul umplut cu
tărițe, degeaba îți toceai pingecele !

Cînd sosea băiatul acasă și — așa tăcut cum se făcuse —
punea cîștigul pe masă, baba se lua cu mîinile de cap :

— Christoase ! Mare om de afaceri s-a mai făcut ! In-
tr-o bună zi îl mai vedem și milionar, exclama ea. Pe un-
de-ai mai umblat de i-ai mai cîștigat și pe ăștia ? Doar nu
i-ai furat ?

Ditte vedea cît e de ostenit și nu-l mai întreba nimic, ci-l ajuta cu duioșie să-și scoată mănușile și haina. Ii păstra ceva cald la cuptor — adesea ceva special, căci ei era oarecum acel care-i întreținea — și-l băga în pat. Cum dădea copilul de căldură, adormea; cîteodată moțăia chiar în timpul mesei. Ditte îi cerceta hainele, i le cîrpea, și-i făcea cîte un buzunar pe unde putea. Asta era mîndria lui de băiat: să aibă cît mai multe buzunare — mai multe decît oricare altul de la școală. În privința asta să nu se simtă mai sărac decît alții! Cînd avea ceva nou pentru el — un fular, sau niște mănuși fără degete, i le punea pe deasupra, peste haine. Le găsea cînd se scula și era foarte fericit — atunci se simțea odihnit și bine dispus. Dimineața întorcea întotdeauna hainele pe dos să vadă dacă-i mai răsărise vreun buzunar în timpul nopții.

Lui Peter nu-i plăcea să vorbească despre goana lui după cîștig. Ce să mai povestească? Să spuie c-a păzit o oră întreagă vitele la Oborul de Vite, pentru un om care s-a dus la cîrciumă — că a înghețat ca un ciine și a căpătat douăzeci și cinci de ore? Că a cîștigat zece ore aducînd unui luntraș din portul uzinei de gaz o halbă de bere? Și alte cincisprezece ore pentru că dusesse un pachet la Nörrebro pentru un cîrmaci? Că dusesse o scrisoare urgentă tocmai la Valby, fără să capete pentru asta un ban — pentru că trebuia să aducă un răspuns și pînă să se întoarcă plecase omul care-l trimisese? Se întîmplau și asemenea ghinioane; Ejnar susținea că erau făcute cu intenție și cerea banii înainte. Dar Peter fusese prost și avusese încredere — să mai și povestească așa ceva? Nimic din toate astea nu era demn de povestit.

Lucrurile cu adevărat importante, nu se puteau spune, în tot cazul nu față de oamenii mari — căci, prea erau neînțelegători. De aceea, cei doi băieți le țineau secret.

Ceea ce producea cu adevărat ceva, erau cărbunii; dar și aici era nevoie de puțin noroc, de un pic de îndeminare și de ceva putere — cu asta n-aveai de ce te lăuda. Cînd o ștergeau amîndoi pe la vremea mesei cu scheletul celui de cărucior de copil, aveau aerul a doi copii cuminți, care voiau să cucerească lumea cu mutrișoara lor nevinovată — palidă și obosită de moarte. Dar aici era taina!

Odată ieșiți din strada lor, părăseau și copilăria ; se prefăceau în niște făpturi mlădioase, ale căror simțuri stăteau la pîndă — doi pui de animale de pradă, cărora nimic nu le scăpa. Își împărțiră orașul între ei. Unul își avea baza de operații în Piața de Nutreț, acolo unde se aflau abatoarele, în portul uzinei de gaz cu muncitorii și marinarii lui și cu toate împrejurările ; celălalt luase Piața Veche, Piața Nouă și Universitatea și cu străzile unde se găseau țaranii. Apoi schimbau locul, ca să fie din două în două zile ba ici, ba colo. În special din pricina rablei celeia de cărucior de copil — al căruțului de cărbuni, cum îl numeau ei. Cel care avea Piața de Nutreț lua hodoroaga cu el și-o ascundea în dosul unui țarc de vite din piață. Căruțul nu era nici arătos și nici ușor de mînuit, căci într-o parte îi lipsea o roată. Totuși, era bine să ai un vehicul cu care să transporti cărbunii. Iar cărbunii, după cum am spus, formau venitul cel mai bun ; cînd orice altceva dădea greș pe ei tot te putei bizui.

La orele cinci, băieții se întîlniră, ca de obicei, în dosul țarcului unde se afla căruțul ; avuseseră o zi proastă. Ejnar cîștigase treizeci de ore și Peter numai douăzeci. Împărțiră banii în părți egale, așa cum făceau de obicei și se pregătiră să recupereze timpul pierdut. Asta era posibil numai într-un singur fel : culegînd cărbuni și vînzîndu-i. Pe bulevard locuia o bătrînă, care ținea o prăvălioară ; ea le dădea cincizeci de ore pe sacul de cărbuni — îi vînduseră adesea. Și cărbunii se găseau împrăștiati peste tot, de-a lungul cheiurilor, în jurul uzinei de gaz — și în primul rînd, pe rampa imensă a gării de mărfuri. Acolo intrarea era oprită, de aceea alegeau acest drum numai în caz de nevoie ! Cu locurile de descărcare de la Lersö terminaseră copiii de mult ; erau prea departe și cu cocs pe jumătate ars nici nu făceau mare scofală.

Astă seară n-aveau vreme de pierdut și de aceea aleaseră gara de mărfuri . Ca să ajungi acolo fără să fii descoperit, trebuia să te duci pînă hăt departe, la închisoarea din vest — unde terenul era prost iluminat. Băieții o luară la goană cu căruțul. Ejnar îl împingea și Peter îl proptea de partea unde-i lipsea roata.

Pe drum întocmîră planul de bătaie. Să ducă bătrînei doi saci ; asta făcea o coroană ; atunci putea duce fiecare

acasă șaptezecișicinci de ore. Mama Ditte termina mîine combustibilul, dar mama lui Ejnar nu mai avea de loc și mai trebuia să spele și rufe. Deci, numai doi saci și jumătate — ei, asta culeg ei la repezeală !

În apropierea drumului care o lua spre pășune, se strecurară pe rampa Gării de Mărfuri. Fură nevoiți să lase căruțul în stradă. Cînd adunară atît cît putură căra, aduseră cu greutate sacii pînă la căruț și-i deșertară într-un singur sac. Apoi culeseră în altul, îl ținură fiecare dintr-o parte și-l tîrîră după ei — apoi îl goliră în primul sac. Așa meraseră ei de cîteva ori, încoace și încolo, pînă umplură un sac. Se afla în el atîta cît ar fi putut căra un om mare. Dar erau și tare osteniți. Celălalt sac trebuia să fie golit mereu pe jos, cînd se adunau atîția cărbuni în el cît puteau trage. Cînd va fi grămada destul de mare, îl vor umple. Era o adevărată minune de calcul. Bătrîna cerea ca sacii să fie plini pînă la gură, căci altfel rupea din preț. Ei, asta o știau ei ! Dar aici, afară, era nevoie de vreme multă, căci terenul era foarte întins — și foarte prost luminat. Trebuia să mergi pînă departe și căruciorul nu putea ține decît un singur sac.

— Știi ce ? Hai mai departe ! spuse Ejnar. Acolo sînt mai mulți cărbuni și se vede și mai bine.

O luară de-a lungul gardului și pătrunseră mai adînc, cînd ajunseră chiar lîngă terasament, își dădură drumul să lunece pe rambleu cu sac cu tot. Aici zăceau o grămadă de cărbuni pe pămînt ; ședeau fără nici un rost și se prăpădeau în zăpadă și-n mocirlă. Dar era o infracțiune primejdioasă să-i culegi ; dacă te prindeau, îți trăgeau o mamă de bătaie ori te mai și dădeau pe mîna poliției.

Rampa era iluminată, lămpile cu arc atîrnau în văzduh ca niște păsări mari de foc, care pluteau pe aripi. De cîte ori mișcau din aripi, aruncau umbră peste teren. Băieții se țineau în umbra vagoanelor înalte și nu departe se auzeau glasuri de bărbați și semnale — se manevra. Copiii lucrau ca albinele să termine mai repede — nu vorbeau nici măcar în șoaptă. Peste tot se aflau șine înalte, de care te puteai poticni : Ejnar îi atrase atenția lui Peter, trăgîndu-l de mîneacă. Atunci Peter începu să tremure. Nu era o treabă plăcută, dar de făcut trebuia s-o facă ; și cei doi băieți se

obișnuiseră să se strecoare încoace și încolo pe sub roțile destinului.

Deodată auziră strigăte chiar în spatele lor ; sosea un om în goană.

— Fir-ați ai dracului de hoțomani ! striga el. Ejnar îl trase pe Peter după el, în umbra vagoanelor de marfă, dar Peter scăpă sacul din mâini și lunecă — tocmai în mijlocul unei fișii de lumină. Și fișia se mișcă ! Peter ținea în mână ceva alb și strîngea pumnul ca să nu-i scape. Trebui să-și înfigă picioarele în pămîntul acoperit de ghiață, ca să se ridice — dar un picior i se prinse într-o șină. Un vagon enorm de cărbuni venea în spre el, lunecînd cenușiu și fantastic — fără grătarul din față ; doar un om stătea pe scara vagonului și cerceta din ochi terasamentul. Copilul țipă de groază.

Cînd îl ridicară îl zări pe Ejnar urcînd ramleul în patru labe și trăgînd sacul după el.

Pe urmă i se întunecă înaintea ochilor — ca și cum toate păsările cele mari de lumină și-ar fi luat zborul dintr-o dată.

20. INIMA LUI DUMNEZEU

Paul fusese la mama Ditte să-și ia rămas bun. Primitse o scrisoare de la Christian, care se afla cu vaporul la Hamburg și mai rămînea acolo două săptămîni ; o scrisoare adevărată, pe patru pagini, în care Christian povestea pe larg, cît era de minunat pe mare și-l chema să vină și el. Numai să vie, că are grijă Christian de toate ! Pusese în scrisoare și banii de drum, deci era lucru serios. Și acum voia și Paul să plece, așa pe nepusă masă — căci pleca un vapor chiar mîine dimineată. Dar nici profesorul și nici părinții nu trebuiau să afle nimic pînă nu va fi de partea cealaltă a mării. Nimeni afară de Ditte nu trebuia să știe.

— Ce crezi, nu e drept s-o șterg așa ? o întrebă el.

— Ba pleacă în lumea largă, dacă te trage inima, spuse Ditte. N-ai nici un motiv să stai pe-aici. Văd că lui Christian i-a prins bine fuga.

Deci, fu nevoită să făgăduiască că se va duce la părinți să le spună totul, cînd va fi el destul de departe.

— Dar pe Sine nu-i nevoie s-o saluți din partea mea, spuse el.

— Vai, cum poți... spuse Ditte. Doar nu ți-a făcut nimic.

— Nu, asta așa-i... dar e nu știu cum ; n-o înghit de loc ! Spune că sîntem niște nătărăi, numai pentru că a șters-o Hjalmar.

— Da' ce, Hjalmar nu s-a mai întors ? A luat bani de la tata ca să fugă cu ei ?

— Ei... și-apoi Else...

— Ce-i cu Else ? întrebă Ditte speriată.

— Ei, știi... Paul începu să plîngă.

Pe urmă trebui să plece, căci mai avea încă multe de făcut. Ditte i se păreau toate foarte ciudate. Acum iată-l că zbura și asta din cuib ! Ca și Christian. Poate că nu va mai vedea niciodată pe vreunul dintr-înșii. Era ca și cum și-ar fi trimis un fiu în lumea largă.

Păcat de Else, dar chiar așa de mare nenorocire nu era. În tot cazul, nu era motiv să se țină Sine atît de măreață, tocmai ea, care, cînd fusese tînără, își băgase virtutea în tr-un carnet de economie.

Pe urmă se întoarseră acasă bătrîna Rasmussen și cu surioara Anna ; fuseseră la mătușa Geismar, la cafea, de ziua ei.

— Asta e pe cale să treacă iarăși la altă religie, spuse baba. Religia pe care o are în acest moment — cum s-o fi chemînd oare ? — nu-i mai produce destul.

— Intrebi cum se cheamă ? Dar este doar aceeași ca și a dumitale, zîmbi Ditte.

— Așa ? O fi și așa ! Ei, din religia asta nu s-a putut ea îngrășa — cel puțin eu n-am băgat vreodată de seamă să plouă cu mană din ceruri. Cred că acum și-a pus ochii pe mormoni ¹.

Pe Ditte o pufni risul.

— Rîzi tu, rîzi, spuse bătrîna, rîzînd și ea. În tot cazul, de data asta, trebuie să se boteze din nou. N-ar fi oare

¹ Sectă religioasă din America (n. t.).

vremea să-l botezăm și pe Georg ? Știi că oamenii au și început să bîrfească și socot că-i ciudat că nu l-ai botezat încă — așa spune mătușa Geismar.

— Cu asta mai trebuie să așteptăm — pînă ne-o merge mai bine. Dumneata ai să-l ții în brațe !

— Eu îi sînt și cea mai de-aproape, căci am văzut de el de cum s-a născut. Atunci o să i se dea și un nume adevărat, c-o fi Georg sau altul !

— Dar bine, mătușico, doar Georg îl și cheamă, făcu Ditte.

— Așa îi spunem noi, dar de chemat nu-l cheamă pînă nu-i botezat — doar atîta lucru mai știm și noi ! — dar se poate face asta și fără bani, urmă bătrîna, dacă ești din cei care nu pot plăti. Trebuie s-o faci și pe degeaba, dacă nu vor să lase să se piardă un suflet de om. Firește, dacă poți, le dai și bani...

Ditte îi puse mîncarea dinainte.

— Acum mănîncă mai bine, ca să se poată culca copiii, spuse ea. Karl ieșise la pescuit — pentru înțîia oară de cînd fusese bolnav.

— Tu nu mănînci nimic ? întrebă bătrîna.

— Nu, vreau să-l aștept pe Peter. Prea mănîncă seara întotdeauna singur — și adoarme cu nasul în farfurie. Asta nu-i drept.

— Și tu trebuie să te culci. Gîndește-te cît ești de bolnavă ! spuse baba.

Nu, Ditte voia să vegheze cu orice preț pînă s-o întoarca băiatul. O cuprinsese un dor neînțeles de el — să țină un braț în jurul umerilor lui și să privească ochișorii aceia serioși de copil, pe cînd el sta lingă ea, mîngîind-o cu mîna pe umăr și repetînd la fiecare frază : „Și știi tu, mamă ?..

Băiatul nu prea știa să ridă — dar ce inimă bună avea !

Surioara Anna, dimpotrivă, era foarte nostimă ; o adevărată maimuțică ! Inșă numai cînd avea ea chef, căci erau și momente cînd cădea în extrema cealaltă. Dar cînd era la înălțime, așa ca acum, era irezistibilă. La masă făcea tot felul de strîmbături : niște schimonoseli îngrozitoare de drăcușori și de animale sălbatice. Era atît de fîroasă, în cît biata Rasmussen era să cadă de pe scaun de spaimă, nu alta. Rîdea și frățiorul și topăia în poala Dittel — fru-

mos își mai făceau cei trei de cap ! Ditte nu lua parte la petrecere ; nu putea suferi nici un fel de zgomot. Devenise foarte liniștită după boală. Era o adevărată ușurare pentru ea, cînd i se luau copiii din cale. Osteni și bătrîna și se duse cu copiii să se culce.

Ditte se așeză la lucru, pe cînd gîndurile îi erau la Peter. Îi părea grozav de rău că întîrzia atît de mult, căci va veni și mai ostenit ca de obicei. Trebuie să i se fi întîmplat ceva neprevăzut în timpul lucrului ; se întîmplat și de astea citeodată ; altfel era foarte punctual. Era mai mare jalea că trebuia să lucreze mereu și fără încetare — de joacă nu mai avea de loc vreme ; cînd va fi ea iarăși bine de tot, se va isprăvi și cu asta. Altfel o să-i meargă și lui cum i-a mers și ei ; nu va avea nici el copilărie — și nu va ști ce să facă, dacă va avea vreodată cîteva ore pentru joacă. Nemulțumită sau nedreptățită de soartă nu se simțea Ditte ; doar avea un gol în inimă pentru că nu se jucase în copilărie. I se părea că în suflet și în minte îi rămăsese unele goluri din pricina asta. Pe urmă mai trebui să aibă grijă să cumpere copilului o jucărie adevărată ; băiatul își dorea o locomotivă cu șine. Mai ținea și acum peria de dinți în mîna ; se înnegrise de tot și n-avea voie să i-o spele. Dar să se joace cu-adevărat, pentru așa ceva n-avea el vreme și de aceea peria îi sta veșnic înfiptă în pumn — ca un simbol al jocului. Și-apoi era singurul lucru de preț care-i fusese dăruit vreodată ! Celelalte nu fuseseră decît zdrențe de la lada de gunoi.

Cînd bătura orele zece la Castelul Rosenborg, Ditte începu să se incliniștească serios. Mult ar fi dat să fi fost Karl în astă seară acasă. Să cauți copilul n-avea sens ; putea foarte bine să fie la un capăt al orașului, ca și la celălalt. Dar îi lipsea cineva care să-i spună : „Las' că vine, ai să vezi ! Nu-i nimic alta decît c-a întîrziat. Poate că s-a dus cu Ejnar la circ — băieților le mai poate da și așa ceva în gînd“. Toate astea și le spunea singură, dar tot-mai, pentru că nu le credea, avea nevoie să i le spună altcineva. De preferință Karl — el nu spunea niciodată ceva ce nu putea dovedi.

În tot momentul fugea la fereastră să se uite în curte ;

de cîte ori auzea pași pe scară, deschidea ușa spre coridorul cel lung.

Jos, în camera lucrătorului Andersen, se aprinse lumina; coborî la Selma să vadă dacă știe ceva. Selma fusese să-i caute, mai avea încă broboada pe cap și era plînsă.

— Poți pricepe așa ceva? întrebă ea. Alerg de două ore; am fost peste tot unde mi-a dat în gînd; stăm aici și înghețăm și trebula să ne aducă cărbuni. Nu s-a mai întîmplat niciodată, căci oricît de obraznic este, dar destrăbălat nu-i. Și stăm aici și înghețăm fără să avem ce pune pe foc. Incepu iarăși să plîngă.

— Poți să iei cărbunii de la mine, spuse Ditte. Nu asta-i cel mai rău; dar...

Selma se jeluia într-una și nu auzea ce spune Ditte. Se agăța de cărbuni numai ca să nu fie silită să privească realitatea în față.

Femeile se sfătuiră să se ducă la poliție; dar pe nici una n-o trăgea inima să lase poliția să-și bage nasul în treburile ei; ambele erau mame necăsătorite. Și băieții tot or să vie la urma urmei, așa încît ce rost avea să se dea pe mîna poliției și să spună ele înșile cît de nesupravegheați le erau copiii.... Sigur c-or să vină! Erau băieți voi-nici și destoinici, care cunoșteau tot orașul. Și atunci, de ce n-ar veni?

— S-ar putea să fie vreun incendiu pe undeva, zise Selma și-atunci băieții uită de toate. Văzuse ea, de multe ori, cum stăteau copiii și căscau gura la foc — toată noaptea, fără să le mai pese de nimic.

Ditte urcă la ea în cameră și așteptă mai departe. Stătea cu mîna la gură, ca și cum ar fi vrut să împingă înapoi cu putere ceva ce i se suia în gît și privea țintă la lampă, cu ochi care nu înțelegeau nimic. Pe urmă își făcu curaj; nu voia să se lase pradă închipuirilor. Se sculă și se duse să scoată din scrinul cel vechi o haină, și anume o vestă mișoasă din lînă. O avea de pe vremea cînd slujise, și o ținea numai de zile mari; era ca nouă. Ditte începu s-o destrame, pe urmă luă cîrligele cele lungi de lemn și începu să tricoteze. Toată iarna asta își dorise Peter — o căciuliță tricotată, cu un ciucure în vîrf; dar nu avusese

bani să-i cumpere lână. Acum îi face ea căciuliță — și mănuși și fular din aceeași lână. Ce-o să se mai bucure ! Dittei i se păru deodată că dacă-i îndeplinea cea mai vie dorință, va veni — atunci va *trebui* numaidecît să vină !

Deodată simți o destindere ; oboseala o răpuse și adormi — o cuprinse un somn dulce, în care-l avea pe Peter alături. Stătea lângă ea, rezemat de ea, ca întotdeauna cînd erau singuri ; îi pusese cîștigul pe masă.

— Era cît pe-acî să nu cîștigăm nimic, spuse el, cu haz — cum îi era obiceiul ; pe urmă, tot am făcut ceva...

Pe Ditte o treziră pașii vizitiului Olsen, care cobora să dea nutreț cailor ; în cameră era frig și lampa fila somnoroasă. Acum era sigură ! Incepu să orînduiască prin cameră și să controleze lucrurile copiilor ; fața îi era împietrită. Controla și ciorapii lui Karl — să nu-i rămîină bătrînei Rasmussen prea multe de făcut. Întări cu țesături locurile rărite — așa ciorapii țineau mai bine și baba putea fi cruțată un timp. Se întrebă cînd va primi vestea ; simțea ca un nod în inimă, ca un ciolan care o apăsa. Fu nevoită să deschidă fereastra, ca să poată respira.

Jos la Selma mai ardea lampa — deci aștepta și ea. Prin curte se auziră pași tirșiți : femeia cu ziare venea gheboșită de povara cea grea și băgă o foaie sub ușa Selmei.

Pe urmă răsunară pașii repezi ai Selmei pe scară ; Ditte știa prea bine ce însemna asta. Selma plîngea și ținea gazeta cu mîna tremurîndă.

— Uite, scrie aici, spuse ea hohotînd. Din plînsul ei Ditte pricepu că nu era vorba de Ejnar.

Da, acolo scria așa : Groaznica nenorocire de pe rampa trenurilor de marfă. Unui copil i-au fost zdrobite picioarele.

Ditte citea automat — o știuse prea bine, căci o mai trăise și în închipuire. Copilul fusese dus imediat pe masa de operație ; privea țintă cu ochi mirați la medici și la surori. Era deplin conștient, căci în momentul cînd sora vru să-i tale hainele ca să-l dezbrace, copilul începu să plîngă și spuse : „Nu-mi stricați hainele, că o să se necăjească mama !“

Ceva se desfăcu ușor în pieptul Dittei, cînd i se păru că-l aude pe băiețelul ei muribund spunînd aceste cuvinte ; simți ca și cum osul care o supăra i se dusesese în sfîrșit de pe inimă. Se plecă înainte și sîngele o podidi pe gură...

Ditte deschise încet ochii. Își văzu mâinile albe și subțiri întinse pe un cearșaf alb; în jurul încheieturilor avea un volănaș alb. Și în jurul pernei de la cap era unul, și în față, pe piept, la jachetă de noapte, și în jurul gâtului, pînă de partea cealaltă. Se mai trezise ea o dată așa, în alb — atunci cînd îl născuse pe Jens. Dar atunci părul ei forma o încîlceală roșiatică peste perna albă — și lîngă ea zăcea un pui de om și țipa; acum, puținul păr care-i mai rămăsese, era lîpit de ceafă și de tîmple. Avea gîtul subțire ca de găină; o știa fără să se privească. Cînd întorcea capul, i se întindeau tendoanele.

Era moartă, ori o mai aștepta și asta? Zăcea în camera din fund; își dădea seama de asta după crăpăturile de pe tavan — și se afla în patul cel bun cu somieră. Recunoscuse și plapuma după apăsarea moale de pe genunchi — era plapuma cea bună. Dar cine-i dăduse cearșaful acesta alb? „Astrid Langhalm“ era frumos brodat într-un colț. Un moment îi păru rău Dittei că nu va mai fi în stare să îngrijească pe doamna Langhalm, lucru de care se bucurase atît. Dar gîndul zbură pe lîngă ea.

Zăcea într-un fel de somnolență, cu ochii pe jumătate închiși. Cîneva se strecură pînă la ușă și trase cu ochiul înăuntru — Ditte băgă de seamă aceasta, dar nu știa cine era. Poate că era Sörine, sau poate văduva lui Lars Jensen? Tot una! Acum trecea căpcăunul peste dune! Jumătate de cap îi fusese sfărîmat de glonte și el ieșise să caute pe cineva de a cărui țeastă s-ar fi putut sluji în loc de-a lui — bine că n-o zărise pe ea. Veni și Christian, cu un picior spintecat; Ditte i-l cusu cît putu mai bine — se grăbea băiatul. Trebuie să ne mai procurăm o pereche de picioare, să aibă băiatul de schimb, gîndi ea. Hangiul trebuie să ni le dea în cont. Deodată, însă, o văzu pe femeia de la curtea Bakke în ușă: mare și lată și cu legea în mină.

— Acum ești condamnată, spuse ea lovind cu legea de ușciorul ușii și fiecare lovitură însemna un an de închisoare. Ce, nu mai înceta odată? Atît de mulți ani nici nu existau pe lumea asta.

Ditte deschise ochii cu greutate; în ușă stătea doamna Langhalm și ciocănea încetîșor. Zîmbi și intră în vîrfurile picioarelor; apoi se așeză lingă pat; Ditte simți că cineva îi șterge fața.

— Copiii sînt la noi, îi murmură o adiere caldă la ureche. Poți fi foarte liniștită.

Copiii? Ditte făcu o sforțare să dea vorbelor un înțeles. Copiii? Aceștia se aflau doar peste tot.

O mîna i se puse pe frunte și-o aduse cu totul la realitate. Era mîna lui Karl. Zîmbi și deschise ochii.

— Îți e mai bine? șopti el și se plecă peste ea.

Ditte dădu încet din cap și ținu gura închisă — de dragul lui; el credea că e suficient să nu vorbească pentru a se face în curînd bine.

Doamna Langhalm îi făcu un semn:

— La revedere și însănătoșire grabnică!

Karl îi luă locul. Stătea aici liniștit și ținea mîna străvezie a Dittei dar nu-i vorbea: nu era voie să vorbești.

Ea lunecase iarăși în amorțeaua ei semi-conștientă și conducea o fetiță, care mergea singură prin pădure și ajungea la un pîrâu. Peste pîrâu trecea un podeț — spre țara minunilor. Ce s-a întîmplat cu fetița aceea? Căpătase niște ghete, care erau prea mari pentru ea și prea mici pentru bunica. A devenit oare prințesă? Ditte ar fi avut poftă să cînte cîntecul torsului, dar nu-și mai amintea nici cuvintele, nici melodia.

— Acum trebuie să plec, șopti Karl chiar lingă fața ei. Bătrîna Rasmussen e în bucătărie și o să aibă grijă de tine.

Mulțumesc, dar bătrîna Rasmussen nu știe cîntecul torsului, și, în general, nu știe să cînte. Omul din Bornholm știe să cînte și cîntă acum cîntecele lui evlavioase: „He-fata! Te deschide!” Oare cînta atît de mult pentru că-i lipsea o doagă? Ditte ar fi dorit să știe cum arată la față; nu-l văzuse încă niciodată.

Se cunoștea oare că-i cam scrîntit? Și vedea și Dumnezeu asta? În fața lui, toți sînt la fel de deștepți. Pentru așa unul o fi viața mai grea sau trece mai ușor peste toate? Nu, numai răspunderea îngreuiază viața și omul acesta duce în spinare greaua sarcină a răspunderii binelui ome-

nirii — așa i-a spus Karl. Poate că în asta și constă scrin-teala lui?... Oare nici ea nu fusese decît o proastă?

Ditte găsește că n-a făcut nimic pe lumea asta; și totuși îi este ca și cum ar fi tîrît la deal o povară grea, cînd ea n-avusese grijă decît doar de picul de mîncare, de îmbrăcăminte și de căldură. În fiecare dimineață descoperirea că povara se rostogolise peste noapte pînă jos și trebuie să fie din nou urcată în vîrful dealului! Groaznic!

El dădea înainte cu a lui „Hefata, Te deschide!“; Dumnezeu știe cît va mai putea ține și el. Dar dacă așa cum spune Karl, că încă acum trei mii de ani au existat judecatori și profeți care au tînat și au fulgerat împotriva exploatării ei și a micului Peter și care au încercat să zgîlție masele — ei! în cazul acesta nu se întîmplă niciodată nimic; atunci oamenii mai dorm și-acum! Și atunci tic-nitul are dreptate cu veșnica lui Hefata! Poate că într-adevăr i se deschiseseră urechile, poate că are dreptate cu cele ce cîntă. Poate că lumea nici n-a ajuns decît pînă acolo, încît să considere nebun pe cel ce spune cum ar fi drept să fie.

Un om stă în pragul ușii și o privește cu ochi ciudat de pătrunzători și adînciți sub frunte; expresia lor e ca un mic punct de lumină pîlpîitoare, departe, în fundul unui coridor întunecos.

— Pot să intru? întrebă el șovăind. Te cunosc bine; Karl a vorbit foarte mult despre tine; și eu vin să-ți urez noroc, pentru că trebuie să mori. Și ai să vezi îndată, de ce.

Inchise încetișor ușa în urma lui și veni să se așeze la oarecare depărtare de pat. Acum șade aici, plecat înainte, cu brațele proptite pe genunchi și privește dușumeaua, dus pe gînduri. Ditte așteaptă încordată să vadă ce-i va ieși din gură — atît de încordată încît simte o împunsătură în inimă și-i vine să geamă.

La asta el dă din cap cu plăcere, de mai multe ori în șir, ca și cum ar fi vrut să spună că așa trebuie să fie.

— Ai observat, poate, că trăim într-o epocă mare? întrebă, ridicînd capul.

— Da, o epocă amarnică, șoptește Ditte și deodată se gîndește cu groază la șomaj și la nevol.

— Am spus: o epocă mare, nu amarnică, o pune el la punct. S-a sfîrșit cu răul; noi doi îi vom pune capăt; de

aceea trebuie să mori. Domnul Dumnezeu a pogorît răul asupra noastră, ca să cîştigăm în schimb marea; dar aceasta nu-i dat oricui. Ştii tu de ce mergeam şi ne învîrteam în cerc, în pustiu, fără să izbutim a ieşi vreodată din mizerie? Pentru că urechile noastre nu s-au deschis şi ochii noştri n-au văzut. Dar într-o zi, Domnul Dumnezeu a atins ochii mei: Hefata! şi a atins urechile mele: Hefata! şi atunci am văzut limpede cum se înlănţuiau toate. Avusesem pămînt în ochi şi pămînt în urechi! Ştii tu cine sînt eu? O privi cu fanatism.

Ditte clătină uşor din cap — sigură nu era.

— Eu sînt de o mie de ani proletar şi de aceea mintea mi s-a luminat şi am făcut marea descoperire. Tovarăşii mei de la staţia de pompare rîd de mine din pricina descoperirii mele. Karl a fost cel mai bun dintre ei, dar nici el nu vede cum stau lucrurile, căci eu am stabilit cugătind adînc că sufletul este o făptură aparte, care stă acolo în văzduhuri şi ţine judecată asupra noastră. Sînt note bune: cîte una pentru fiecare faptă bună. Eu am luat premiul întâi pentru că am suferit şi am luptat mai mult decît voi toţi laolaltă, în mulţimea aceea înfiorătoare de ani; tu ai luat premiul al doilea şi de aceea mi-ai revenit mie! O priveşte dîndu-şi importanţă şi face o pauză, pentru ca vorbele lui să aibă vreme să se înfigă adînc în creierul ei.

— Eu sînt a lui Karl, şopteşte Ditte; se simte ciudat: nu-i e teamă, dar parcă-i e frig.

— Tu trebuie să mori, înţelegi? o lămureşte el. Şi aceasta e soluţia: tu eşti salvarea noastră. Nimeni ca tine nu ne poate apăra cauza, colo în văzduhuri, şi să spună sufletului cît sîntem de buni, cît de tare suferim pe nedrept şi cît de muţi sîntem. Pentru asta e nevoie de una ca tine — care poate merge încolo şi înapoi şi totuşi să rămînă pe loc. Karl mi-a vorbit despre tine şi pe tine te-am ales noi, Dumnezeu tatăl şi cu mine. Tu să iei asupra-ţi bucuria Domnului; bucuria e ca şi riia — ea umple pe toţi săracii din toate părţile.

Deodată începu să cînte:

Hefata! Te deschide ca o uşă!

Surdul stă încremenit

Şi glasul-i tace neivrit

Cînd aude în văzduh: „Te sfarmă cătuşa!

De coruri cerul i se pare răsunînd.
Își simte limba deslegată
Și se aude singur pentru-nțila dată
Imnuri tatălui din ceruri înălțînd.

— Mut am fost adus pe pămînt, și surd și orb am fost.
Pe urmă însă am compus acest cîntec și cătușele au plesnit.

— Asta nu-i adevărat, spuse bătrîna Rasmussen din pragul ușii. Cunoșc eu cîntecul ăsta de mulți ani. Și-acum cel mai bine ar fi să te cari acasă, Ancher — nu mai sta aici să-i bați capul bolnavei cu predicile tale! Ea îi făcu semn spre ușă.

Ancher se ridică de pe scaun.

— Adevărat că n-am scris eu cîntecul, mormăi el și se strecură spre ușă, căci doar sîntem cu toții muți, și am fost și orbi și surzi. Dar Domnul a poruncit celor ce pot, să vorbească în locul nostru, pînă vom prinde, și noi glas.

— „Și-n lumină cîntă să se-audă: Hefata! răsari din neagra noapte!“ cîntă el dincolo de ușă, pe coridor. Acolo se simte iarăși tare.

— Ptiu, ce ținît! Cu veșnica lui predică! spuse bătrîna Rasmussen mînioasă. Pentru mîntuirea lumii n-avem nevoie de nebuni — asta pot s-o facă și cei deștepți; și să ia pîinea de-acolo de unde se află, nu-i dă nimănui în gînd. Aștia cred că pot dărîma zidurile Ierihonului cu trîncăneala lor.

Ar mai fi avut ea multe de spus, dar își aminti că Ditte avea nevoie de liniște.

— Christoase! șopti ea și se strecură pînă la pat.

— Nu e nevoie să umbli în vîrful degetelor și să vorbești în șoaptă, mătușico! spuse Ditte.

— Oare ți-o fi mergînd chiar mai bine? întrebă bătrîna bucuroasă.

Ditte nu răspunse.

— Nu-i așa c-a fost liniște mare pe-aici? întrebă ea din nou. Dar am și stat cu ochii-n patru. Adevărat că sucitul ăsta de săpător și turnător de beton a izbutit să se strecoare pe lingă mine, dar încolo, martor mi-e Dumnezeu, c-am stat la ușă și am spus „nu“ la toți. „Femeia are nevoie de liniște“, așa le-am spus. Au venit o mulțime de oameni să te mîngîie; și asta numai pentru că zlarile

scriu c-ai fost o mamă atît de bună și de devotată. Ba un ziar a scris chiar atît de frumos despre inima sfărîmată de mamă, încît un cititor a adus douăzeci și cinci de coroane. Că mititeii sînt la Langhalm, știi — ăstora nu le lipsește nimic ! Vai, și ce de coroane au mai sosit ! Bietul Karl trebuie să fugă de colo, colo ! Mîine o să fie o înmormîntare grozavă. Vin toți șomerii ! Ce păcat că nu poți să vii și tu, să-l conduci pe Peter la groapă.

— Ba vin și eu, spuse Ditte și dădu cu putere din cap. Dacă nu-l voi putea conduce pe micuțul meu Peter pe jos, atunci am să zbor.

22

Singur treci, fără sfială,
În genunile păzite
De gîndirile cernite,
Unde hăul ia ființă
Iar ursita amenință !
Înapoi, spre Domnul Mare,
Sau aleargă-n depărtare
Spre lumina pămîntească,
Ce-a-nceput în zări să crească !

De data aceasta Ditte luă picăturile de bună voie și dormi cea mai mare parte din noapte. Cînd deschise ochii era perfect lucidă și-și aminti îndată că era ziua înmormîntării lui Peter cel mititel. Ba știa chiar mai mult — destul ca să-și libereze sufletul de ultimele urme ale poverilor și lipsurilor existenței. Se simțea fără putere, dar ușoară ; trupul n-o mai tulbura cu dureri și cu greutatea lui de plumb ; iar spiritul ei se afla într-un echilibru ciudat, care n-avea nimic a face nici cu necazul și nici cu bucuria. În fond, nimic n-o atingea — nici moartea lui Peter și nici îngrijorarea lui Karl pentru ea. Lupta se sfîrșise.

Pe la prînz începură să sosească cu flori și cu coroane. Erau oamenii din cartier, nevoiași care nu putuseră face rost de bani decît în ultimul moment. Florile fură îngrămadite la Ditte, într-un colț al camerei ; dorea să le aibă în fața ochilor. Incet, încet se umplură scaunele și mesele

— era un maldăr mare — afară de cele ce fuseseră duse de-a dreptul la capela cimitirului din vest. Vizitiul Olsen se oferî să împrumute la prînz un cal de la stăpînul lui și să le care și pe acestea acolo. Mereu soseau oameni care doreau să vorbească cu Karl, purtători de steaguri și alții. Nu numai șomerii, ci și corporațiile hotărîseră să-l conducă pe Peter cel mic la lăcașul de veci. Se părea că toată activitatea va fi oprită. Mititelul avea să fie înmormînat ca un prînz.

Ditte ceru să i se pună atitea perne la spate, încît să șadă aproape ca pe un scaun; voia să urmărească tot ce se petrece. Karl intra din cînd în cînd la ea, dar se făcea nevăzut pe dată — era foarte ocupat. Și bătrîna Rasmussen avea multă treabă — asta se nimerea foarte bine, căci în felul acesta mai uitau de starea Dittei. De dincolo pătrundea tot timpul aromă de cafea; oricine venea, trebuia să fie servit.

Deodată, cum ședea așa și asculta, Ditte avu iarăși o criză cu senzație de înăbușire. Karl se repezi la ea și-i turnă medicamentul. Ea zăcu cîteva minute, privind fix în tavan cu ochi sticloși, pe urmă se liniști și ațipi. Karl îi luă încetîșor pernele de sub cap, ca să stea din nou întinsă și-i privi îndurerat fața suptă. De data aceasta o va pierde? Și pe ea? Această întrebare săpa urme pe fața lui. Apoi sosi cineva și el se strecură în camera cealaltă. Era Morten.

— Am venit să te previn, spuse el. Va fi o înmormîntare mare, poate că cea mai mare pe care a văzut-o vreodată orașul. Și dacă se întîmplă ceva? Dacă pierdem puterea asupra oamenilor? Fața îi era albă ca varul.

— Vrei să vorbești? îl întrebă Karl.

— Da, vreau. Vai, numai dac-aș avea curajul să spun tot ce am pe inimă! Tot orașul e în picioare — cetățenii, presa, toți! Le curg din gură cuvinte nobile despre băiețel — și doar ei l-au omorit! Doamne, dac-am putea stîrni apele să spălăm cum trebuia mocirla, atunci cel puțin nu s-ar fi sacrificat în van un mic martir!

— Da, spuse Karl dus pe gînduri. Eu n-aș avea nimic împotriva. Și nici nu trebuie să încerci să înlături hotărîrea Domnului, cred eu.

— Nu, dar ne lovim cu capul de zid — nici măcar corporațiile nu-s cu adevărat de partea noastră. Gîndește-te cît de agitate sînt spiritele din pricina șomajului — și-acum și soarta micului Peter! Nu mai lipsește mult și se întinde focul. Și cei de sus, guvernul și poliția s-au pregătît și au luat măsuri. Mai întîi au vrut să interzică o înmormîntare mare — dar apoi au renunțat și au preferat să pună în vigoare legea cu privire la șomaj — chiar în după masa asta. Nu știu dacă le e frică, sau dacă vor să ne provoace. În tot cazul, armata și poliția sînt pregătite. Se așteaptă ca de la cimitir, masele să se ducă să demonstreze în fața parlamentului. Crezi că vom putea împiedica așa ceva?

— Nu știu, răspunse Karl mohorît. Scumpa mea soție se află pe moarte — poate că nici n-o voi mai avea pînă diseară. Nenorocirea cu Peter a doborît-o.

— Atunci locul tău e acasă și trebuie să încercăm să ne descurcăm și fără tine, spuse Morten, întinzîndu-i mîna cu căldură. Trebuie să fie o lovitură groaznică pentru o mamă. Cel puțin dacă soarta acestui băiețel ne-ar zdruncina pe noi înșine din temelii și i-ar face și pe ceilalți să tragă o spaimă. Atunci, măcar una din micile făpturi care sînt zdrobite cu miile de acest sistem bestial — n-ar fi murit degeaba.

— De aci înainte totul se va schimba, timpul cel rău a trecut, se auzi un glas de la ușă.

— Intră, Ancher, spuse Karl. Acesta este unul din tovarășii mei — el crede că-i chemat să elibereze proletariatul. A fost doborît de situația aceasta îngrozitoare, continuă Karl mohorît, adresîndu-se lui Morten.

— Da, și de aceea oamenii cred că sînt deranjat la centrală, spuse Ancher intrînd în cameră. Și eu îi las să creadă! Mișca neîncetat privirea de la unul la altul, regulat ca un pendul.

— Firește că ești cam sucit, spuse Morten, privindu-l cu bunătațe. Nu-i oare năstrușnic din partea cîtorva furnici să încerce să sape temelia societății? Și totuși prima bucată a zidului chinezesc a fost doborîtă de furnici. Nu-i decît megalomanie din partea celui mai sărac și mai nețrebnic dintre toți, din partea bietului „Hans în cămașă de forță“, să dea cu picioarele în toate părțile pentru a in-

cerca să schimbe fața lumii. Noi sîntem nebunii — și de aceea nouă ne aparține viitorul! Dă mîna înapoi, tovarășe!

— Așa spui tu? strigă nebunul cu ochi sticloși, scuturîndu-i mîna. Știi ceva? Vreau să-ți doresc noroc, pentru că ți-e dat să vezi lucrurile în acest fel. Ceilalți rîd de mine și-si bat joc. Dar dacă ești cu mine, sîntem trei. Ditte trebuie să urce în văzduh și să povestească sufletelelor despre noi, iar tu să-mi reprezînți cauza aici. De aceea ți s-a dat darul scrisului.

— Să nu-ți pese niciodată de cele ce spun alții despre tine, spuse Morten. Ce idee frumoasă este aceasta că sufletele ne reprezintă interesele colo afară! Aici, pe pămînt, din nefericire, se predică urechilor surde și inimilor reci!

— Nu, nu va mai fi așa — căci Ditte se duce acolo și atunci toate se vor schimba. Il privi pe Morten cu ochi limpezi; pe urmă începu să cînte cu vocea lui frumoasă:

„Împărăția morții se trezește
Hefata, a Domnului strigare,
Și din morminte îi răspunde o cîntare:
„Aleluia! Vino și ne mîntuiește!”

— Poț vorbi afară, la groapă? întrebă Ancher deodată.

— Pentru asta nu va fi vreme, spuse Morten, dar cîntă-ți cîntecul la groapă. Vom trage toți folos să-l auzim — numai dacă l-am putea tipări repede! Morten se uită la ceas.

— Da, se mai poate! spuse unul dintre purtătorii de steaguri. Mai avem patru ore. Să mă duc la tipografie să aranjez treaba asta?

— Te rog, du-te, răspunse Morten.

Ditte bătu ușor în perete; Karl intră la ea.

— Iubita mea soție ar vrea să-ți dea bună ziua, Morten, transmise el din pragul ușii. Morten trecu dincolo; nebunul se ținu după el.

Ditte zăcea pe pernă, cu bărbia ridicată, trăsăturile îi erau grozav de răvășite; moartea începuse să-i modeleze capul după chipul și asemănarea ei. Făcu un semn vag spre scaunul de lîngă pat și Morten se așeză. Pe urmă,

lăsă capul pe-o parte, ca să-l vadă mai bine. Respira scurt și greu.

— Tu ești Morten ? șopti ea anevoios. Te cunosc foarte bine. N-am avut niciodată vreme să citesc ceva scris de tine ; dar ai fericit pe mulți. Se spune că scrii atît de frumos despre noi. Crezi oare în toate cele ce ni le pui pe seamă ?

Întrebarea îl luă pe Morten prin surprindere și trecu un timp pînă răspunse.

— În cele mai bune momente ale mele, cred, spuse el apoi.

— Ei, cu multă murdărie și răutate mai trebuie să ai a face cînd ești sărac. Cum să mai ții sufletul bun și curat ?

— Adesea este foarte greu... sărăcia e un blestem. Totuși prefer să fac parte dintre asupriți decît dintre asupritori.

— Pentru că asupriții capătă note bune, se amestecă Ancher. O notă pentru fiecare faptă bună. Ditte are multe note bune ! De aceea trebuie să moară !

— Vreau să mă duc să-mi caut băiețelul, spuse ea cu greutate. Crezi c-o să-l găsesc ?

Morten aprobă din cap.

— Tare l-am mai neglijat, dar acum... Avu iarăși o criză ; Karl îi rugă pe ceilalți să plece. O ridică pe Ditte și-o ținu în brațe. Fu cel mai groaznic acces pe care-l avu- sese vreodată ; fața i se învineți și ochii îi ieșiră din cap. Din fericire sosi tocmai atunci doctorul Torp să vadă cum îi merge ; îi făcu o injecție și bolnava se liniști. Cînd criza trecu, fruntea lui Karl era brobonită de sudoare.

— Trebuie să plec să mai aranjez cîte ceva în legătură cu înmormîntarea, șopti el. Dar nu îndrăznesc să las bolnava în seama bătrinei. Nu cumva ai vreme să stai aici o oră ?

Doctorul Torp dădu din cap și scoase o carte din buzunar.

Karl și Morten plecară împreună. Era în miez de zi. Peste tot vedeai lucrători îndreptîndu-se spre casă. Se cunoștea că se așteaptă să fie puhoi de oameni la înmormîntare.

Multe prăvălii și case particulare scosese răsteagurile.

— Asta e o dovadă frumoasă de compătimire, spuse Karl mișcat.

— Sau poate că de frică — ori de amîndouă. Cine știe? Inima este materialul cel mai inflamabil din cîte există. Dar fie cum o fi, tot mai bine era să nu se fi întîmplat. Este un sentimentalism sinistru, care-și croiește drum peste cadavrul unui copil.

— Spune, Morten, făcu Karl șovăind, crezi în viața de apoi? Ori ai spus-o numai așa, ca s-o încurajezi?

— Cred într-o viață după asta, pentru noi toți cei ce luptăm pentru ceva mai bun, răspunse Morten; nu pentru cei sătui — pentru burți — căci acela n-au suflut, Karl! Eu cred, firește, căci crezi și tu — și așa crede prin forța lucrurilor oricine își îndreaptă fața spre viitor. Credința este necesară vieții; ceea ce e sortit să moară n-are nevoie decît de-o formulă!

— Adesea, în pragul morții, oamenii încep să creadă.

— Nu, ei nu găsesc credința, ci doar o formulă. Pentru mine, credința este ceva permanent — ceva în care sperî, o convingere în ceea ce nu poți vedea. Și vorba asta nu vine oare de la bietul Hans, cel cu visele luminoase de speranță?

— Atunci crezi și în Christos? Karl își ținea răsuflarea, atît de nerăbdător aștepta răspunsul.

— Cred în Christosul care a alungat zarafii din templu, dar nu în cel care spune să întinzi și celălalt obraz. Nu este oare tot una dacă Isus a fost creat de Dumnezeu, sau dacă oamenii l-au adus pe lume? Sau dacă n-a trăit niciodată ca persoană, ci nu este alta decît fructul închipuirii omenești, ajunsă la punctul cel mai înalt? Eu cred în Christos revoluționarul, în Dumnezeuul inimilor! Acum domnește mintea — ea este totul — sarcina noastră este să reintronăm inima. Biata inimă părăsită, care nu face decît să-ți stea în cale, cînd trebuie să-ți faci loc cu coatele. Se consideră rușinos să ai inimă, mai rușinos chiar decît să fii ghebos; și asta dă naștere la multe suferințe. Cînd vom ieși victorioși, apoi să fie o victorie adevărată. În privința asta putem da dreptate vorbeii bătrînești: „Fericiți cei săraci cu duhul“. Deșteptăciunea și viclenia pot să se plece în fața unei inimi bune. Morten tăcu.

— Vezi cît sînt de deștepți ? urmă după un timp. Ne pot spune cu cea mai mare precizie din ce sînt făcute stelele, iar soarele îl pot cîntări pînă la gram. Dar nu-s în stare să cîntărească pîinea pentru cei flămînzi. Asta a știut numai Christos, prietenul săracilor. Mintea lui înțelegea toate aspectele foamei ; de aceea se mai adună și astăzi flămînzii în jurul lui. Te îndoiești de inima lui Dumnezeu, Karl ? Inima lui Dumnezeu se află acolo unde se întinde pîinea celui sărac.

— Atunci, Ditte este una cu inima lui Dumnezeu, spuse Karl senin, căci ea n-a putut să vadă lipsuri fără să ajute ; pentru noi s-a irosit ea ! N-ai putea să vorbești și despre ea în discursul tău de azi ?

— Și eu m-am gîndit la asta — de vreme ce pornește la drum, să ne reprezinte cauza. Ce idee frumoasă. Trebuie să încercăm să cucerim sufletele — un suflet odată aprins nu se mai stinge niciodată !

Ditte lupta cu moartea. Karl ședea singur lîngă ea ; trimisese pe bătrîna Rasmussen la înmormîntare — bătrîna dorea atît de mult să vadă cu cîtă pompă era îngropat micul Peter.

Crizele veneau tot mai des și, între accese, Ditte delira. Karl o ridica mereu și-i ajuta să respire. Știa ea oare că el se afla lîngă dînsa ? Simțea ea oare că oamenii compătimitori o ajutau, că o inimă singera pentru ea ? Părea atît de singură în lupta și în horcăielile ei ; nimic nu dovedea că simțea o prezență lîngă ea ; zăcea în brațele lui și-l privea fără să-l vadă. Era greu, greu, aproape de nesuportat să asisti la ultima luptă a unui om, a celui mai iubit — fără să-i poți aduce vreo ușurare, fără măcar să ai mijlocul de a-i spune că ești lîngă el.

Acum Ditte se mai liniști ; respira greu și delira.

— Da, da, da, spunea ea, așa, așa, așa. Ceva o prigonea și o necăjea. El, iată-mă că viu ! șopti nerăbdătoare.

Karl îi puse mîna pe frunte.

— Nu, iubit-o, liniști el. Nu mai ai nimic de făcut ; avem noi grijă de toate !

Ditte deschise ochii și-l recunoscu.

— De ce plingi ? îl întrebă ea, ciudat de nepăsătoare.

Karl clătină din cap :

— N-are nici un rost, spuse el.

— Ce n-are rost ?

— Ah, totul ! Iși lăsă capul pe plapuma ei.

— Doar nu poți să ai pretenția să am numai grija ta ; și ceilalți... Pe urmă repetă : Da, da... vin îndată.

— Scumpa mea ! spuse Karl cu teamă, cuprinzându-i în mâini capul, pe care-l clătina dintr-o parte în alta. Încearcă să te liniștești, iubita, scumpa mea Ditte.

— Liniște, liniște ! spuse ea. Da, firește. Dar mereu mă strigă cineva. Acuși nu mai pot !

Apoi se apropie o nouă criză — și mai groaznică ; lui Karl i se păru că ținuse ore întregi. Accesele deveneau din ce în ce mai cumplite.

Undeva, într-o cameră, plînge un copilăș ; plînsul lui este purtat sus de liniștea care devine astfel și mai copleșitoare pentru cel ce-o ascultă. De cîte ori pătrunde plînsul pînă la ea, se pare că ceva se sfîșie în trupul Dittei.

Karl iese încetișor și închide ușa care dă spre camerele din pod.

— Asta s-a murdărit, spune Ditte deodată cu glasul limpede ca sticla. Mamă-sa n-o fi aici. Dar nu-l ajut ! Nu mai vreau să mă scol și să văd de el !

Nu, nu, nu mai vrea ! Karl dă din cap și rîde cu fața schimonosită.

— Ditte, spune el cu glas tremurător, îți amintești de-o fetiță, care deși murea de frică prin întuneric, s-a sculat totuși să-i dea lapte lui Pis ? Și-ți mai aduci aminte... dar glasul îl părăsi, își lăsă capul pe patul ei și hohoti.

Ceva părea că se trezește pe fața stinsă a Dittei ; o amintire care se trezește, pîlpîie, pe cînd fața ei capătă o expresie dureroasă. Il apucă de păr — nu trebuie să plîngă ; cu o mișcare slabă încearcă să dea plapuma de-o parte și să-l tragă la ea, să-i ascundă capul la sînul ei. Vrea să i spună un cuvînt matern. Dar nu iese decît un horecîit. Un spasm trece prin trupul ei, ca și cum inima i-ar fi sărit de durere — și s-ar fi spart. Karl se cutremură, căci acum înțelege. Pămîntiu la față și fără o lacrimă, îi pune încetișor mîinile pe piept și i le încruciează.

Din depărtare răsună un cîntec — marsilieza muncitorilor. Se aude un zgomot ciudat, ca și cum ar cădea o ploaie grozavă pe caldarîmul străzii ; se înalță apoi ca o

vijelie, un tropot, un tunet de pași. Sînt miile de oameni din cortegiul de înmormîntare, care, în marșul lor către clădirea parlamentului, trec pe strada Dittei — ca să-i aducă o mîngîiere mamei micului culegător de cărbuni. Acum încep un cîntec nou și Karl aude glasul tovarășului celui nebun, acoperind toate celelalte glasuri :

Hefata ! Te deschide ca o ușă !
Surdul stă încremenit
Și glasul-i tace neîvit
Cînd aude în văzduh : „Te sfarmă cătușă !“
De coruri cerul i se pare răsunînd,
Își simte limba deslegată
Și se aude singur pentru-ntîia dată
Imnuri tatălui din ceruri înălțînd.

Hefata ! Te deschide cu dreptate !
Prea înaltul glăsuiește cu-ndurare
Sufletelor să le deie alinare,
Să mîngîie inimile-nfricoșate.
Catușa urechii în țândări a crăpat,
Și-al lumii talaz din nou îl ascultă,
Și tresare auzind cu bucurie multă
Al domnului cuvînt luminat.

Hefata ! Te deschide ca o ușă !
Este-al Creațiunii minunat cuvînt...
El aduce-al primăverii vînt
Peste codrii în lumina jucăușă.
Stropi de ploaie susură ca șoapte
Pe-a fagilor verdeață crudă ;
Și-n lumină cîntă să se-audă :
„Hefata ! Răsari din neagra noapte !“

„Hefata ! Te deschide pentru noi !
Atotputernicul cuvînt răsună.
Ca o trîmbiță pe toți i-adună
La judecata zilei de apoi.
Impărăția morții se trezește
Hefata, a Domnului strigare,
Și din morminte îi răspunde o cîntare :
„Aleluia ! Vino și ne mîntuiește !

Vreme îndelungată mai răsunară pași colo jos, și multă vreme stătu Karl așa, nemișcat, cu palmele strînse între genunchi și cu ochii ațintiți în întuneric și în liniște.

Pe urmă se ridică — bătrîna Rasmussen urca scara, copleșită de marele eveniment.

23. A MURIT UN OM

Sînt un miliard și jumătate de aștri pe bolta cerească și, pe cît se știe, un miliard și jumătate de oameni pe pămînt. Cît unii, atît și alții. Îți vine aproape să crezi că bătrînii aveau dreptate cînd spuneau că fiecare om se naște sub steaua lui. De jur împrejur, în sute de observatoare costisitoare, instalate pe tot cuprinsul pămîntului — și prin văi, și pe munți înalți — stau savanți talentați, înzestrați cu cele mai perfecționate instrumente și pîndesc noapte de noapte, bolta cerească. Pîndesc și fotografiază o viață întreagă, preocupați de un singur lucru: să devină nemuritori prin descoperirea unui nou astru sau prin stabilirea dispariției unei stele. Un corp ceresc mai mult sau mai puțin — dintre cele un miliard și jumătate care se învîrtesc colo, afară.

În fiecare secundă, moare un om. Se stinge o lumină pentru a nu se mai aprinde niciodată, o stea care poate că a ars neobișnuit de frumos, care în tot cazul și-a avut propriul ei spectru, nemaivăzut pînă atunci. O făptură care a împrăștiat poate, în jurul ei, geniu sau bunătate, părăsește pămîntul; ceea ce a fost văzut odată — minunea care a devenit carne și sînge — a încetat de a mai fi. Nici un om nu-i repetarea altora și nu va fi repetat vreodată. Fiecare ființă omenească se aseamănă cometelor, care numai o singură dată în veșnicie ating traiectoria pămîntului și-și trec pentru scurt timp lumina peste el — o fosforescență între două veșnicii de întuneric!

Și-atunci, domnește oare jalea printre oameni, de dragul fiecărui suflet care părăsește pămîntul? În jurul fiecărui catafalc stau fețe serioase și spun: priviți ce-a pierdut lumea și nu va mai recăpăta vreodată! Iată ce minune a sărutat de data aceasta pămîntul!

Ah, Ditte n-a fost o stea care s-a stins, al cărei loc în spațiu să fie înregistrat pentru vecie. Ea s-a ivit în chip de parazit — cel puțin așa a fost primită. Numai cu mare greutate și-a croit drum în viață. Ca una din gloata cea mare de un miliard și jumătate și-a luat în primire sarcina și s-a făcut utilă. Prin ea, pământul a fost îmbogățit, fără însă să i-o poți pune pe seamă. Ea n-a fost decît una din mulțime — fiica omului al cărui semn distinctiv a fost dintotdeauna : mîinile aspre !

A fost înmormîntată în colțul săracilor din cimitir — unde mormintele sînt desființate cît mai repede, ca să facă loc altora ; înmormîntarea s-a făcut pe seama obștei. Aceasta a fost singura onoare care i s-a făcut vreodată — și nici aceasta nu i-a fost făcută de bună voie.

A izbutit ea oare să moaie inimile ?

CUPRINSUL

		<u>Pag.</u>
<i>Partea întâia</i>	Copilăria	5
<i>Partea a doua</i>	Mămica	119
<i>Partea a treia</i>	Păcatul	221
<i>Partea a patra</i>	Purgatoriul	357
<i>Partea a cincea</i>	Spre Stele	471

T. 3.155

Responsabil de carte : Laura Costin
Tehnoredactor : Sorina Malcaș
Corector : Ion Arsenie

Dat la cules 12.11.956. Bun de tipar 07.02.957. Tiraaj 17.000+3110 ex. Hirtie ediții tip A. de 65 gr. m.p. Ft. 540×840/16. Coll ed. 36.72. Coll de tipar 40. Ediția I. Comanda 1709. Planșe tipo I. A. nr. 04215. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A-31=R.

Tiparul executat sub com. nr. 1746 la Combinatul
Poligrafic Casa Scintei „I. V. STALIN”.
București — R.P.R.

NEXÖ

DITTE,
FIICA OMULUI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ